isarc

INTERNATIONAL SCIENCE AND ART RESEARCH CENTER

2. INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES AND INNOVATION CONGRESS

24-25 MAY 2021 ANKARA

CONGRESS BOOK

EDITOR

Dr. Hülya BİNGÖL

İKSAD Publishing House

Copyright © 2021 by iksad publishing house
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed or transmittedin any form or by any means, including photocopying, recording or other electronic or mechanical methods, without the prior written permission of the publisher, except in the caseof brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses permitted by copyright law.
Institution of Economic Development and Social Researches Publications®

(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)
TURKEY TR: +90 342 606 06 75
USA: +1 631 685 0 853

E mail:
iksadyayinevi@gmail.com
www.iksadyayinevi.com

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.
Iksad Publications – 2021©

ISBN: 978-625-7636-94-0

Issued: 27.05.2021

ISBN: 978-625-7636-94-0

CONGRESS ID

CONGRESS TITLE

2. INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES AND INNOVATION CONGRESS

DATE AND PLACE

24-25 Mayıs 2021,ANKARA/TURKEY ONLINEPRESENTATIONS

ORGANIZATION

ISARC

INTERNATIONAL SCIENCE AND ART RESEARCH CENTER

GENERAL COORDINATOR

Yasemin AĞAOĞLU

COORDINATOR

Yusuf SÖYLEMEZ

EDITOR

Dr. Hülya BİNGÖL

ORGANIZING COMMITTEE

Prof. Dr. Şefik TÜFENKÇİ
Assoc. Dr. Fatih ÇIĞ
Assoc. Dr. Reyhan DADAŞOVA
Assoc. Dr.Sevcan YILDIZ
Dr. Damezhan SADYKOVA
Dr.Serkan GÜN
İbrahim KAYA
Sefa Salih BİLDİRİCİ

ISBN:978-625-7636-94-0

SCIENCE AND ADVISORY COMMITTEE

Prof. Dr. Aparna SRIVASTA	**Noıda Internatıonal Unıversty**
Prof. Dr. Atabey KILIÇ	**Erciyes Üniversitesi**
Prof. Dr. Edip ÖRÜCÜ	**Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi**
Prof. Dr. Fatih BAŞBUĞ	**Akdeniz Üniversitesi**
Prof. Dr. Kıyakbayeva ULBOSIN	**Abay Kazakh Natıonal Pedagogıcal Unıversıty**
Prof. Dr. Nardanə YUSIFOVA	**Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyi**
Prof. Dr. Necati DEMİR	**Gazi Üniversitesi**
Prof. Dr. Neşe YAŞAR ÇEĞİNDİR	**Hacı Bayram Veli Üniversitesi**
Prof. Dr. Zharkynbıke SULEIMENOVA	**Kazakh Natıonal Women's Pedagogıcal Unıversıty**
Doç. Dr. Adil AKINCI	**Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi**
Doç. Dr. Adnan OKTAY	**Mardin Artuklu Üniversitesi**
Doç. Dr. Aylin GÜRBÜZ	**Trakya Üniversitesi**
Doç. Dr. Aylin YALÇIN SARIBEY	**Üsküdar Üniversitesi**
Doç. Dr. Azimbaeva GULBAYRA	**Kazakh Natonal Women's Pedagogıcal Unıversıty**
Doç. Dr. Bahadır KILCAN	**Gazi Üniversitesi**
Doç. Dr. Bekir KOCADAŞ	**Adıyaman Üniversitesi**
Doç. Dr. Bengü HIRLAK	**Kilis 7 Aralık Üniversitesi**
Doç. Dr. Dinara FARDEEVA	**Rusya Bilimler Akademisi**
Doç. Dr. Elif ŞENEL	**Gaziantep Üniversitesi**
Doç. Dr. Emine Gül Cansu ERGÜN	**Başkent Üniversitesi**
Doç. Dr. Erkan DEMİRKAN	**Hitit Üniversitesi**
Doç. Dr. Esra ALTINTAŞ	**Kafkas Ünıversıtesı**
Doç. Dr. Fatih ÇIĞ	**Siirt Üniversitesi**
Doç. Gamze Ebru ÇİFTÇİ	**Hitit Üniversitesi**
Doç. Dr. Gülseren KARAGÖZ AKAR	**Boğaziçi Üniversitesi**
Doç. Dr. Laura Sînzıana CUCIUC ROMANESCU	**Ovıdıus Unıversıty Of Constanta, Romanıa**
Doç. Dr. Medeuova GALİYA	**Kazakh Natıonal Women's Pedagogıcal Unıversıty**
Doç. Dr. Mehmet Ali AKKAYA	**İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi**
Doç. Dr. Melek AKDOĞAN GEDİK	**Çukurova Üniversitesi**
Doç. Dr. Metin KOPAR	**Adıyaman Üniversitesi**
Doç. Dr. Murat DAL	**Munzur Üniversitesi**
Doç. Dr. Murzakmatov AMANBEK KAMYTOVICH	**Osh State Unıversty Kyrgyzstan**
Doç. Dr. Mustafa METE	**Gaziantep Üniversitesi**
Doç. Dr. Nebahat AKGÜN ÇOMAK	**Galatasaray Üniversitesi**
Doç. Dr. Ospanbayeva MAHABBAT	**Taraz State Pedagogıca L Unıversıty**
Doç. Dr. Reyhan DADAŞOVA	**Azərbaycan Devlet Pedaqoji Üniversitesi**
Doç. Dr. Sabire SOYTOK	**Dokuz Eylül Üniversitesi**

Doç. Dr. Sarash KONYRBAEVA	**Farabi Kazakh National University**
Doç. Dr. Sevcan YILDIZ	**Akdeniz Üniversitesi**
Doç. Dr. Sevda KOÇ AKRAN	**Siirt Üniversitesi**
Doç. Dr. Yavuz AKÇİ	**Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi**
Doç. Dr. Yener Lütfü MERT	**Galata Üniversitesi**
Doç. Dr. Yunus Emre TANSÜ	**Gaziantep Üniversitesi**
Dr. Öğr. Üyesi Arzu SÖNMEZ ERYAŞAR	**Iğdır Üniversitesi**
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Beyza ERCAN	**Ardahan Üniversitesi**
Dr. Öğr. Üyesi Beyhan PAMUK	**Uşak Üniversitesi**
Dr. Öğr. Üyesi Didem ERDEL	**Iğdır Üniversitesi**
Dr. Öğr. Üyesi Didem GÜVEN	**Sabahattin Zaim Üniversitesi**
Dr. Öğr. Üyesi Emel TOZLU	**İstanbul Gelişim Üniversitesi**
Dr. Öğr. Üyesi Evrim ŞENCAN GÜRTUNCA	**Başkent Üniversitesi**
Dr. Öğr. Üyesi Malik YILMAZ	**Atatürk Üniversitesi**
Dr. Öğr. Üyesi Murat POLAT	**Dicle Üniversitesi**
Dr. Öğr. Üyesi Özge ALTINTAŞ KADIRHAN	**Kırklareli Üniversitesi**
Dr. Öğr. Üyesi Sema KAYAPINAR KAYA	**Munzur Universitesi**
Dr. Öğr. Üyesi Serkan GÜNDOĞDU	**Munzur Üniversitesi**
Dr. Öğr. Üyesi Şengül EROL	**Uşak Üniversitesi**
Dr. Öğr. Üyesi Yaşar SUBAŞI	**Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi**
Dr. Öğr. Üyesi Yüksel DEMİREL	**Başkent Üniversitesi**
Dr. Cihandar HASANHANOGLU	**Başkent Üniversitesi**
Dr. Dıpanwıta PAL	**Galsı Mahavıdyalaya, Indıa**
Dr. Ebenezer AKPAN	**Corporate Instıtute Of Research And Computer Scıence Nıgerıa**
Dr. Fatih SEYRAN	**Sağlık Bakanlığı**
Dr. Eleanor HENDRICKS	**Fort Hare Unıversıty**
Dr. Güller ŞAHİN	**Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi**
Dr. Ishıyaku BALA	**Abubakar Tafawa Balewa Unıversıty Bauchı, Nıgerıa**
Dr. Manısh Kumar JAISAL	**Mandsaur Unıversıty, Mandsaur**
Dr. Munır AHMED	**Islamıa College Unıversıty,Peshwar, Pakıstan**
Dr. Mohammad ZAHID	**Shıblı Natıonal P.G.College Azamgarh, Indıa**
Dr. N T Pramathesh MISHRA	**Mgıp, Dr Apj Abdul Kalam Technıcal Unıversıty, Lucknow**
Dr. Nıteesh Kumar UPADHYAY	**Galgotıas Unıversıty And South Ural State Unıversıty Russıa**
Dr. Sadiye KAYAARSLAN	**Kırıkkale Üniversitesi**
Dr. Sakina BAYRAMOVA	**AMEA**
Dr. Saliha ÖZELMAS KAHYA	**Hacı Bayram Veli Üniversitesi**

Dr. Shıtnaan E. WAPMUK	**Unıversıty Of Jos, Plateau State, Nıgerıa**
Dr. Sujeewa POLGAMPALA	**Sıyane Natıonal Collage Srı Lanka**
Dr. T. VENKATESAN	**Sanskrıthı School Of Busıness, Indıa**
Dr. Yar Zar CHIT	**Sagaıng Unıversıty Of Educatıon, Myanmar**
Dr. Zeynep SEMEN	**Dokuz Eylül Üniversitesi**

ISARC

2. INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES AND INNOVATION CONGRESS

24-25MAY2021

ANKARA

CONGRESS PROGRAM

Join Zoom

Meeting:Meeting

ID:3932032012Passcode:064406

ÖNEMLI,DIKKATLEOKUYUNUZLÜTFEN

- KongremizdeYazımKurallarınauygungönderilmişvebilimkurulundangeçenbildirileriçinonline(videokonferanssistemiüzerinden)sunumimkanısağlanmıştır.
- Online sunum yapabilmek için **https://zoom.us/join**sitesi üzerinden giriş yaparak "Meeting IDorPersonalLinkName"yerineIDnumarasınıgirerekoturumakatılabilirsiniz.
- Zoomuygulamasıücretsizdirvehesapoluşturmayagerekyoktur.
- Zoomuygulamasıkaydolmadankullanılabilir.
- Uygulamatablet,telefonvePC'lerdeçalışıyor.
- Heroturumdakisunucular,sunumsaatinden5dköncesindeoturumabağlanmışolmalarıgerekmektedir.
- Tümkongrekatılımcılarıcanlıbağlanaraktümoturumlarıdinleyebilir.
- Moderatör–oturumdakisunumvebilimseltartışma(soru-cevap)kısmındansorumludur.

DIKKATEDILMESIGEREKENLER-TEKNİKBİLGİLER

- Bilgisayarınızdamikrofonolduğunaveçalıştığınaeminolun.
- Zoom'daekranpaylaşmaözelliğinekullanabilmelisiniz.
- Katılımbelgelerikongresonundatarafınızapdfolarakgönderilecektir
- Kongreprogramındayervesaatdeğişikliğigibitaleplerdikkatealınmayacaktır

IMPORTANT,PLEASEREADCAREFULLY

- To be able to attend a meeting online, login via **https://zoom.us/join**site, enter ID "Meeting IDorPersonalLinkName"andsolidifythesession.
- TheZoomapplicationisfreeandnoneedtocreateanaccount.
- TheZoomapplicationcanbeusedwithoutregistration.
- Theapplicationworksontablets,phonesandPCs.
- Theparticipantmustbeconnectedtothesession5minutesbeforethepresentationtime.
- Allcongressparticipantscanconnectliveandlistentoallsessions.
- Moderatorisresponsibleforthepresentationandscientificdiscussion(question-answer)sectionofthesession.

POINTSTOTAKEINTOCONSIDERATION-TECHNICALINFORMATION

- Makesureyourcomputerhasamicrophoneandisworking.
- YoushouldbeabletousescreensharingfeatureinZoom.
- Attendancecertificateswillbesenttoyouaspdfattheendofthecongress.
- Requests such as change of place and time will not be taken into consideration in the congressprogram.

ÖNEMLİ NOT: SUNUMLARINIZI HEM TÜRKÇE HEM İNGİLİZCE HAZIRLAMANIZI RİCA EDERİZ.

2. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

24-25 Mayıs
2021ANKARA

KONGREPROGRAMI

ID: 3932032012 Passcode: 064406

AÇILIŞPANELİ

Moderatör:Prof.Dr.SeviÖZ
25.05.2021
TurkeyTime:09.30-10.00

Dr. Öğr. Üyesi Hasan BARDAKÇI& Dr. Öğr. Gör. Oğuzhan ÇELİK
WhyIsCryptoCoinsAndBlockchainTechnologySoImportantAndCanThis TechnologyBeAInternationalTradeTool?

Doç.Dr.HasanÇİFTÇİ
''SosyalMedyadaOlmakYadaOlmamak''

Dr.Öğr.ÜyesiHülyaBİNGÖL&Mehmet ILKIM''SportsandInnovativeApproacheswithMentallyDisabled''

Dr.ÖzgeÖZTÜRK
''İnovasyonunOrtayaÇıkışıVeİnovasyonSüreci ''

Before you login to Zoom please indicate your name surname and hall number,exp.S-1H-1, HakanKAŞKA

Zoom'a giriş yaparken lütfen adınızı,soyadınızı ve salon numaranızı belirtin, Örnek:O-1S-1,HakanKAŞKA

KABUL EDİLEN BİLDİRİ SAYISI: 114
REDEDİLEN BİLDİRİ SAYISI:34

BİLDİRİLERİNÜLKELERE GÖREDAĞILIMI

TÜRKİYE:56KKTC:1ARNAVUTLUK:4CEZAYİR:1AZERBAYCAN:4
KANADA:1GÜRCİSTAN:1HİNDİSTAN:10İRAN:9KAZAKİSTAN:1
KIRGIZİSTAN:1MOLDOVA:3FAS:1NİJERYA:14PAKİSTAN:2
POLONYA:3UKRAYNA:2ENDONEZYA:1

SESSION-1HALL-1

25.05.2021

*Moderatör:*Prof.Dr.MehmetFaikYILMAZ

TURKEYTİME:10.00-12.30

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPICTITLE
Dr.SemihÇAYAK	Milli Eğitim Bakanlığı	Müfettişlerinin Kariyer Evrelerinin Özelliklerinin İncelenmesi
Dr.Öğr. ÜyesiCevdet ŞANLICansuDAL	Yıldız Teknik Üniversitesi	Teknoloji Destekli Matematik Öğretiminin Kesirler Konusunda Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisi
Aysun ŞEN	Yıldız Teknik Üniversitesi	İlkoku l1.Sınıf Türkçe Ders Kitabında Kullanılan Metinlerin Okunabilirlik Açısından Değerlendirilmesi
Seher SEZGİN Dr.Şemseddin GÜNDÜZ	İller İdaresi Genel Müdürlüğü Necmettin Erbakan Üniversitesi	Web Tabanlı Uzaktan Eğitimde Ölçme Değerlendirme Süreçlerine Genel BirBakış
Şirin BAKIRCIOĞLU MustafaYEŞİLYURT	Yıldız Teknik Üniversitesi	İlkokul Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Eğilim Ve Yeterlikleri
Prof. Dr. Mehmet Faik YILMAZ Nadin VESKE	Yıldız Teknik Üniversitesi	Geleneksel Öğretim VeTeknoloji Destekli Öğretimin Hayat Bilgisi Dersi Geri Dönüşüm Konusuna Yönelik TutumVe BaşarıyaEtkisi
Prof. Dr.MehmetFaikYILMAZ Alvin DİKME	Yıldız Teknik Üniversitesi	Uzaktan Eğitim Sürecinde Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri
Somaye NAZARİAN Assist. Prof. Dr. SirosIZADPANAH	IslamicAzadUniversity	The Study Of The Metalinguistic Knowledge Of English By Students In An Intensive And A Traditional Course
Assist. Prof. Dr. Siros IZADPANAH Somaye NAZARİAN	IslamicAzadUniversity	The Relationship Between Metalinguistic Knowledge In Englısh And Student's Oral Proficiency
Dr. Lindita LUTAJ	University “Aleksander Moisiu”DURRES	Self- Esteem And Its Impact OnStudents’Achievement

SESSION-1 HALL-2

25.05.2021

*Moderatör:*Doç. Dr. Adil AKINCI

TURKEY TİME:10.00-12.30

AUTHOR	AFFILITION	ABSTRACT TITLE
Assist. Prof. Dr. Mehtap ÖNER Assist.Prof.Dr.Suna GÖNÜLTAŞ	Marmara University Dogus University	The Effects Of R&D Intensity On Firm Performance InTurkish Manufacturing Industry
Dr.Öğr. Üyesi Ayfer USTABAŞ Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Saime DÖNER	Beykent Üniversitesi	The Relationship between the COVID-19 Pandemic and Turkey's Export Performance
Dr. Nevzat GÜNGÖR	Istanbul University	Türkiye'de Faaliyet Gösteren Bağımsız Denetim Şirketlerinin Şeffaflık Raporları Üzerine BirİnceleMe
Mustafa ÖZGERİŞ	Ataturk University	İklim DeğişikliğiStratejileriBakımındanTürkiye'nin 11. Kalkınma Planı'nınDeğerlendirilmesi
Serkan METİN	Malatya Turgut Özal University	Kripto Para Fiyatlarının Regresyon Analizi Yöntemleri İle Tahmini:Bitcoin, Etherum Ve Ripple
Edanur İNAN Prof. Dr. Serpil CULA	Başkent University	Hayat Sigortalarının Türkiye'deki Ve Avrupa'daki Uygulamaları
Arş. Gör. Dr. Aytül BİŞGİN	Karamanoğlu MehmetbeyÜniversitesi	Covıd-19 Pandemisinin Vergi Yükü Üzerindeki Etkisi
Doç. Dr. Adil AKINCI Doç. Dr. Esra N. KILCI	Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa	Türkiye'de İç Borçlanma Ve Enflasyon Arasındaki Zamanla Değişen İlişkinin Analizi
Eme, CHUKWUEMEKA GODSON Michael ELIKWU	National Open University of Nigeria Nasarawa State University	The Impact Of Business Environment On The Survival Of Some Selected Small- Scale Businesses In Aba South Local government Area, Abia State, Nigeria
Eme, CHUKWUEMEKA GODSON Ewans CHUKWUMA	National Open University of Nigeria Ebonyi State University	Influence Of Organizational Culture On Employee Engagement In Nigerian Commercial Banks: A Focus On Fcmb Head Office, Lagos, Nigeria
Gwaison, Panan DANLADI	Nigeria Police Academy	Impact Of External Debt On Economic Growth In Nigeria(1981-2019); A Vecm Approach

SESSION-1 HALL-3

25.05.2021

*Moderatör:*Prof. Dr. Sevi ÖZ

TURKEYTİME:10.00-12.30

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPICTITLE
Öğr. Gör. Dr. Zeynep KÖSTELOĞLU Buket ALBAYRAK	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	Türk Ve Fransız Çocuk Edebiyatında Hayvan Karakterlerin Ele Alınış Biçimleri Üzerinden Nin Karşılaştırılması
Hülya KALYONCU	Işık Üniversitesi	Geleneksel Osmanli Kadin İmgesinin Görüldüğü Ev-içi Sahneler
Şenay TÜFEKCİ	Dokuz Eylül Üniversitesi	Sachplakat Posterlerinin Lucian Bernhard Tasarımları Üzerinden İncelenmesi
Dr. Hakan YÜKSEL	Kafkas Üniversitesi	Geleneksel Televizyon Yayıncılığına Kuramsal Bir Bakış:George Gerbner Ve Raymond Williams
Doç. Dr. Derya ÇİNİ ŞİMŞEK	Başkent Üniversitesi	Millî Mücadele Döneminde Bir Gürcü Diplomatın Türkiye İzlenimleri
Eda OGHENEOSUNME	Delta State University	Corporate Criminal Responsibility For Environmental Protection And Sustainability
Olga KOTSUIBANSKA	National University of Food Technology	History Of Sweet Culture: Transformations, Beliefs,Propaganda
Assoc. Prof. Dr. SopioTAVADZE	Batumi Art State University	The State Support For Modern Georgian Cinematography
Mounia BOUMEDIANE	University Mohamed V	Intercultural Communication Within Women's Associations: Case Of The City Of Rabat
Amanbek MURZAKMATOV AjimamatBORONBAEV	Osh State University	Маданияттар ОртосундагыКоммуникациядагы Дистанциянын Мааниси

SESSION-1HALL-

425.05.2021

*Moderatör:*Doç.Dr.HasanÇİFTÇİ

TURKEYTİME:10.00-12.30

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPICTITLE
İkbalÖNER	Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi	Katılım Bankacılığı Çalışmalarının Bibliyometrik Analizi
Doç. Dr.Utku ALTUNÖZ	Sinop Üniversitesi	Asgari Ücret, İşsizlik, EkonomikBüyüme Ve Enflasyon BağlamındaTürkiye'nin Emek Piyasası Analizi
Zülfiye KAYNAR	Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi	Kitlesel Fonlama(Crowdfundıng) Çalışmalarının Bibliyometrik Analizi
Ali HALKACI	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Blockchain Teknolojisi HakkındaYapılan Çalışmaların Bibliyometrik Analizi
Prof.i.e.d.P.Ə.HƏSƏNOVA	BDU-nun "İqtisadiyyat"kafedrası	Azərbaycanda İnnovasiya Sisteminin İnkişafı ÜçünİnvestisiyaMənbələri
Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahimŞENGÜN ŞölenYILMAZTEKİN	Dicle Üniversitesi Vilnius Üniversitesi	Tüketicilerin Mağaza Atmosferine Bakışlarının Demografik Değişkenler Bağlamında Değerlendirilmesi
Esraa IBRAHIM ABD ELRAHMANALI	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Transformational Leadership And Its Impact On Individual Innovation
Ugochinyere IhuomaNWOSU Chukwudi Paul OBİTE Desmond Chekwube BARTHOLOMEW	Federal University of Technology Owerri	Modeling Us Dollar And NigerianNaira Exchange Rates DuringCovid-19 Pandemic Period: Identification Of A High-Performance Model For New Applications
Assist. Prof. Dr. AlirezaMOGHADDASI	Imam Reza International University	The Impact Of Electronic Competitive Advantage And Information Transparency On Organizational Performance
AbdullahAdilliNazimoğlu	Azerbaycan Devlet İktisad Universitesi	İç Denetımde Dijital Teknoloji Kullanımının Rolü

SESSION-2 HALL-

125.05.2021

*Moderatör:*Doç. Dr. SevgiİNECİ

TURKEYTİME:13.00-15.30

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPICTITLE
Assist. Prof. Dr. Hülya CENGIZ Assist.Prof. Dr. Ömer BILEN	National Defence University BursaTechnical University	Analysis Of Relationship Between Reputation Components And Performance Scores Determined By Gray Relational Analysis Method
Abdullah Zübeyr AKMAN	Necmettin Erbakan Üniversitesi	A Research On The Effect Of Digitalization On Organizational Culture InThe Context Of Society5.0
Dr. Başak OVACIK	Bahçeşehir University	Evaluation Of Gender Studies Course In Terms Of Feminist Pedagogy
Arş. Gör. Dr. Sema KARAGÖZ	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Ergenlik Dönemi Madde Bağımlılığını Önlemede Maneviyat Yönelimli Müdahalelerin Rolü
Tuğba KALENDER Doç. Dr. Nilgün Çolpan ERKAN	Yıldız Teknik Üniversitesi	Kamusal Mekan Olarak Sokağın Sosyal Ve Fiziksel İşlevi
Fatih SEYRAN	T.C. Sağlık Bakanlığı	Covıd-19 Ve Siber Zorbalık:Uzaktan Çalışma Üzerine Bir Değerlendirme
Fatma ALTUNTAŞ Mehmet ŞahinGÖK	İstanbul Ayvansaray Üniversitesi Gebze Teknik Üniversitesi	Ülkelerin Ulusal Kültür VeİnovasyonAçısından Topsıs Yöntemiyle Karşılaştırılması
S. BİLİAİEVA		The Seljuk Herıtage In The Hıstory And Culture Of Eastern Europe
Doç. Dr. Sevgi İNECİ	Galatasaray Üniversitesi	Technical Barriers: Non-Tarıff-Barriers To International Trade
Prof. Dr. Şermin TEKİNALP Prof.Dr. Özlem Arzu AZER	Istanbul Esenyurt University	Gendered Body Ideologies and the Pathways Accelerating Gender Inequality in Turkey

SESSION-2 HALL-

225.05.2021

*Moderatör:*Dr. Öğr. ÜyesiHasanBARDAKÇI

TURKEYTİME:13.00-15.30

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPICTITLE
Banu ENGİN Dr.Öğr.Üyesi Cevdet ŞANLI	Yıldız Teknik Üniversitesi	Sınıf Öğretmenleri İle Rehber Öğretmenlerin Disleksi Hakkındaki Farkındalıkları
Prof.Dr.Mehmet Faik YILMAZ BirselŞAHİN	Yıldız Teknik Üniversitesi	Üstün Yetenekli Öğrenciler Ve Sınıf Öğretmeninin Bu Konuda Sahip Olması GerekenYeterlilikleri
Prof .Dr. Mehmet Faik YILMAZ ÖzgeKELEŞ	Yıldız Teknik Üniversitesi	Etkinlik Temelli Öğretim İle Akademik Başarı Arasındaki İlişki AlanındaYapılmış Çalışmaların İçerik Analizi
Dr. Öğr. Üyesi Hakan Tahiri MUTLU Öğr. Gör. Ahmet TAŞ	Abant İzzet Baysal ÜniversitesiGümüşhaneÜniversitesi	Uzaktan Eğitimin Öğrenciler ÜzerindekiEtkileri
Prof. Dr. Mehmet Faik YILMAZ Zeynep ÇINAR	Yıldız Teknik Üniversitesi	Fen Bilimleri Dersinde Simülasyon Kullanımın Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisi
Ufuk ŞAHİN	Atatürk University	Study Of Point Of View: The Interplay Between The Spatial And Psychological Planes In Alice Munro's "In Sight Of The Lake"
Dr. Öğr. Üyesi Aliye SARAÇ Öğr.Gör. Şule AYDIN	Nişantaşı Üniversitesi	Uzaktan Eğitim Sürecinde ÖğretimElemanlarınınVeriAtığı Oluşturma DurumlarınınVeri Güvenliği Özyeterlik Algılarına Ve Kaygı Düzeylerine Göre İncelenmesi
MedineYAMAN Dr. Öğrt. Üyesi Cevdet ŞANLI	Yıldız Teknik Üniversitesi	İlköğretim Harf Ve Sayı Öğretiminde Düz Anlatım(Takrir) Ve Bilgisayar Destekli Anlatımın Kalıcılığa Etkileri
MasoumehRostamiDEHJALALI Assist.Prof.Dr.SirosIZADPANAH	Islamic Azad University	The Study Of VocabularyAwareness Effect On Intermediate Language Learners' Depth Of Vocabulary Knowledge In Genuine Persian Texts
Zahra Afzali Assist. Prof. Dr .Siros IZADPANAH	IslamicAzadUniversity	The Effect Of The Flipped Classroom Model On Iranian English Foreign Language Learners: Critical Thinking And Motivation In English Language Grammar

SESSION-2 HALL-

325.05.2021

*Moderatör:*Dr.Öğr.ÜyesiEmreSAVUT

TURKEYTİME:13.00-15.30

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPICTITLE
Dr. Öğr. Üyesi Emre SAVUT	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	Biyopolitikanın Ütopik Geçmişi:Klasik Ütopyayı Biyopolitika Ekseninde Okumak
Assoc. Prof. Dr. İmam Bâkır KANLI EmelYAVUZ	Marmara University	Antroposen Dönemde Etkin Ve Verimli Bir Çevre Yönetimi İçin Yapay Zekânın Kullanımı
Hacı Mehmet BOYRAZ Selim YEŞİLTAŞ	Sakarya Üniversitesi	Aktiflik Ve Pasiflik Arasında Nato'nun Karadeniz Politikası
Assist. Prof. Dr. M. Sadık AKYAR	Girne Amerikan Üniversitesi	Nato Siyasi Olarak Yeni Roller Mi Üstlenecek?Nato-2030 Ve Ötesi
Prof. Dr. Hakan KİTAPÇI Burcu ALKAN	Gebze Teknik Üniversitesi	Toplam Kalite Yönetiminin Proje Başarısına Etkisi
Assist. Prof. Dr. Alireza MOGHADDASİ	Imam Reza International University	Impact Of Social Medias And Service Delivery On Customer Satisfaction With The Role Of Sales PromotionIn Iranian Chain Stories,Mashhad
Dr.Anna DĄBROWSKA	MariaCurie-SklodowskaUniversity	How To Redirect Negative Emotions? A Cognitive And Neuroscientific Perspective
Sanjaya Kumar SAHOO Sukanta Chandra SWAİN	KIITDeemedtobeUniversity	Clımate Change:An Inherent Challenge For Doubling Farmers' Income In India
Ishita MUKHERJEE Sadaruddin BİSWAS Assoc. Prof. Dr. Samiran BİSAİ	Sidho-Kanho-BirshaUniversity	Nutritional Status Of Tribal Chıldren Of India-AReview
Assist. Prof. Dr. Somnath SAU Assoc. Prof. Dr. Samiran BİSAİ	Egra S.S.B College Sidho-Kanho-Birsha University	Prevalence Of Anemia And Its Public Health Significance Among Non-Pregnant Non-LactatingTribal Women In India:AReview

SESSION-2HALL-4

25.05.2021

Moderatör:Dr.Öğr.Üyesi Hülya BİNGÖL

TURKEYTİME:13.00-15.30

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPICTITLE
Burhan ÇAPAN İpek AYDIN	Devlet Hava Meydanları İşletmesi Dokuz Eylül Üniversitesi	Functional Competence Scale: Civil Aviation Security Officers Perspective
Barış ERGÜL Veysel YILMAZ KübraÇİL	University Of Eskişehir Osmangazi	Mobil Cihaz UygulamalarındanYemek Siparişi Memnuniyetinin İncelenmesi
Öğr.Gör.Vahit BÖLÜKBAŞ	Aksaray Üniversitesi	Yönetimde Yenilikçi Anlayışın Yansımaları Bağlamında E-Belediye Hizmetleri VeUygulamaları
Barış ERGÜL Veysel YILMAZ HasanUZUN	University Of Eskişehir Osmangazi	Çevrimiçi Oyun Oynama Niyetinin Yapısal Eşitlik Modellemesi İle İncelenmesi
N. V. Alexeyeva Sh.MAKHMUDOVA Z.M. SHAKİRYANOVA	M. Auezov South Kazakhstan University	Development Of Pumpkin Cooıe Technology
Sarnali DUTTA Assoc. Prof. Dr. Samiran BİSAİ	Sidho-Kanho-Birsha University	Food: A Cultural Artifact Establishing The Identity Of BirhorTribe
Kayode OYEDİRAN Bolanle WAHAB	Waziri Umaru Federal Polytechnic University of Ibadan	Building Urban Flood Resilience Through Community Participation In Urban Areas Of Kebbı State,Nigeria
Dr.Tami MEREDITH Dr. Maryanne FISHER	Dalhousie University Saint Mary's University	Sex Dıfferences In Query Formatıon
Geeta Kumari Prof. Dr. Krishna Murari PANDEY	Eternal University National Institute of Technology Silchar	Job Satisfaction And Job Stress In Software Industries:AReview
TOUITOU Mohammed	University of Algiers	Relationship Among Economic Growth, Energy Consumption And Co2 Emission: Evidence From Some Mena Countries
Nurşərəf TAĞIYEVA	Bakı Dövlət Universiteti	Sosial Mediada Qorxulu Trend" Deepfake"

SESSION-3HALL-1

25.05.2021

Moderatör:Assoc.Prof.Dr.Victoria ROCACIUC

TURKEYTİME:16.00-18.00

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPICTITLE
Assoc. Prof. Dr. Victoria ROCACIUC	Institute of Cultural Heritage of Ministry of Education	90 Years Since The Birth Of Moldavian Fine Artist Ghennadıı Zîkov
Senior Lecturer Kamila KAZIMOVA Assoc. Prof. Dr. Shalala BABAYEVA Aynur İSMAYILLI	Baku State University Azerbaijan University of Languages	Ailədə Konfliktlərinin Yaranma Səbəbləri
Helena Grillo MUKLİ	University “Aleksander Moisiu”Durres	The Communıcatıon Approach Durıng The Pandemıc Perıod
Alexandra STANİEWSKA	Adam Mickiewicz University	Spanish Exhumations And Republican Identity:ProcessOfRecovering SocialMemoryInHistoricalAndAnthropological Perspective
Dina Nicolae-Adrian	State University of Physical Education and Sport	Performance Spor tManagement
Cernițoiu COSMİN	State University of Physical Education and Sport	The Training And Development Needs Of Sports Organizations By Applying Management Principles
Rehana KANWAL M.Farooq SHAKİR	National College of Business Administration and Economics Bismillah Higher Secondary Schools	Contemporary Business Ethics: A Study In The Seerah Of The Prophet Muhammad(SaW)
Rehana KANWAL	National College of Business Administration and Economics	The Divine Guidance For Life And The Condition Of Man Today
Assist. Prof. Dr. Kanchi PADMA	Sri Padmavati MahilaVisva Vidyalayam(Women’s) University	Herbal Plant Uvarıa Species And Its Therapeutic Potentiality
Vincent Abiodun MICHEAL Monday OsagieADENOMON	Federal Polytechnic Bida Nasarawa State University	Inflation-Gdp Nexus In Nıgeria: Evidence FromUnit Root And Structural Breaks

SESSION-3HALL-2

25.05.2021

Moderatör:Assist. Prof. Dr. Siros IZADPANAH

TURKEYTİME:16.00-18.00

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPICTITLE
Jakub ADAMCZEWSKI	Adam Mickiewicz University	**Environmental Psychology And Education How The Urban Cıty Planning Can Change Our Schools?**
Nikoo DAVARPANAH Assist. Prof. Dr. SirosIZADPANAH	Islamic Azad University	**The Relationship Between The Efl Learners' Interpersonal Intelligence, The Frequency And Types Of Informal Fallacy And Evidence In Argumentative Writing**
Nikoo DAVARPANAH Assist. Prof. Dr. Siros IZADPANAH	Islamic Azad University	**The Relationship Of CriticalThinking,Frequency, Informal Fallacy And EvidenceIn ArgumentativeWriting**
Buda Muhammad KABİR Faruku ALİYU	Niger State College of Education Sokoto State University	**Availability Of Science Facilities In ScienceSecondarySchoolInMinna,Niger State,Nigeria**
Elda TARTARI	Aleksander Moisiu University	**Students' Self-Regulation Learning In Online Learning Processes**
Dr. Anila BRATJA	Aleksander Moisiu University	**Relationship Between Leadership Models And Self-Efficacy**
Masoud SADEGHİ Assist. Prof. Dr. Siros IZADPANAH	Islamic Azad University	**The Impact Of Effective Instructional Tactics On Teaching Reading To The Efl Students Of Junior High Schools**
Jihan Nabilah RİDWAN	Borneo Tarakan University	**An Investigation Of Students' Perceived Anxiety And Speaking Skills: The Case Of Indonesian Efl Student Teachers**
Murjanatu MAGAJİ Prof. Dr. Muhammad Saleh SALGA Dr. Ahmed SALİSU	Umaru Musa Yar'adua University	**Aqueous Phase Removal Of Heavy Metals From Contaminated Wastewater Using Surface Modified Agricultural Wastes**
Dr. Dipanwita PAL	Galsi Mahavidyalaya	**Women And Politics: Visions And Revisions**

SESSION-3HALL-iii

25.05.2021

Moderatör:*YaseminAĞAOĞLU*

TURKEYTİME:16.00-18.00

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPICTITLE
Sukanta Chandra Swain	*KIITD University*	**Artificial Intelligence In Teaching Methodology For Addressing Incidence And Depth Of Educational Deprivation Among Indigenous Students**
Jayasmita Kuanr	*Berhampur University*	**Ghanta Mardala: An In- Depth Analysis Of A Rare Rhythmic Pattern Of Odishan Culture**
Sarthak Dash	*Berhampur University*	**A Comparative Analysis Between Online And Conventional System Of Educating Visually Impaired Learners**
Alireza Moghaddasi Ramuna Mirhajianmoghaddam	*Yazd University*	**Identification And Ranking The Performance Criteria For InformationTechnology Projects With Fahp And Value Engineering**
Shibendu Kuiri	*Sidho Kanho Birsha University*	**Nutritional Status Based On Body Mass Index Of Adult Tribal Male Of India:AReview**
AgnieszkaTyczka-Nowak		**Using Mnemonics For Second Language Vocabulary LearningTo ASD Students**
Geeta Kumari **K.M. Pandey**	*Eternal University*	**Accessing The Impact Of Customer Satisfaction In It Industry**
Reetu **Geeta Kumari** **K.M.Pandey**	*Eternal University*	**Assessing The Level Of Job Satisfaction Among The Employees In The Pharmaceutical Industry With Help Of Statistical Software Spss Methods**

PHOTO GALERY

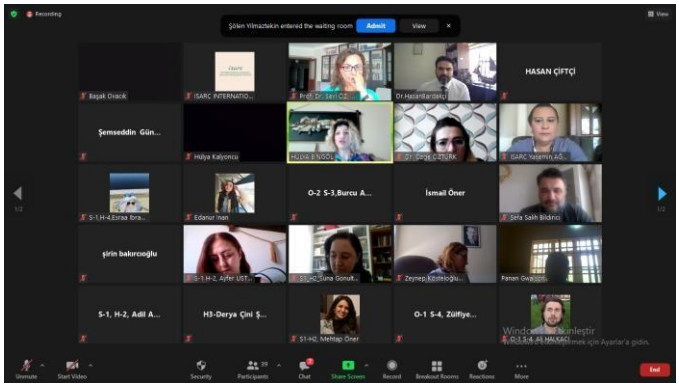

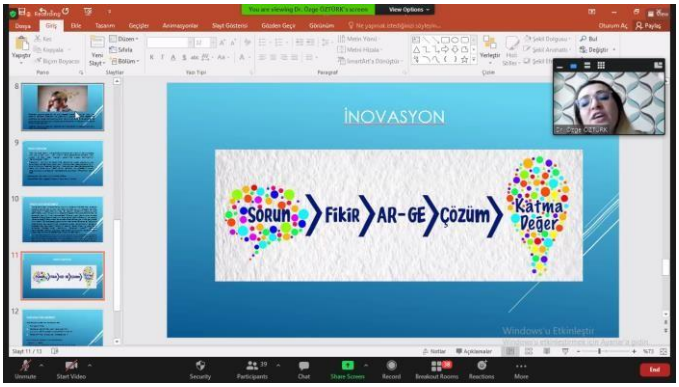

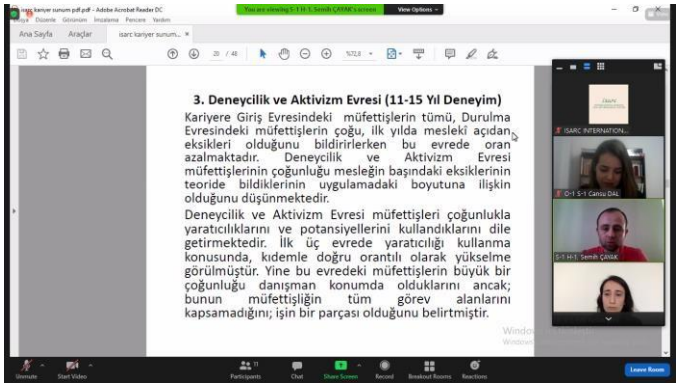

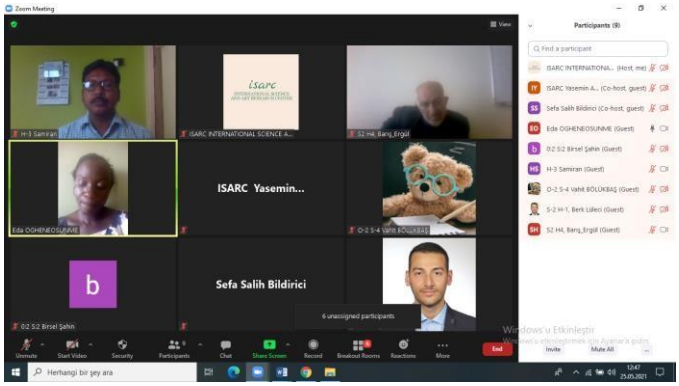

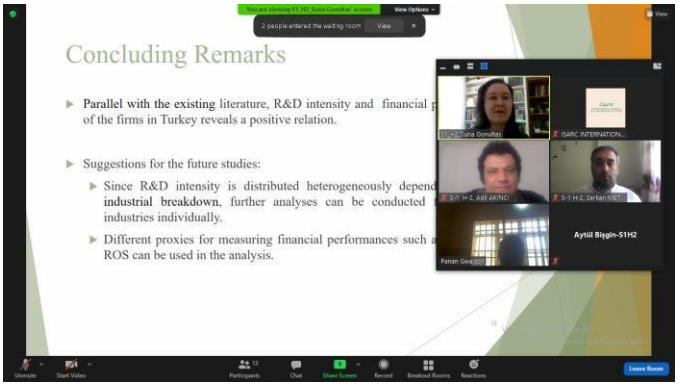

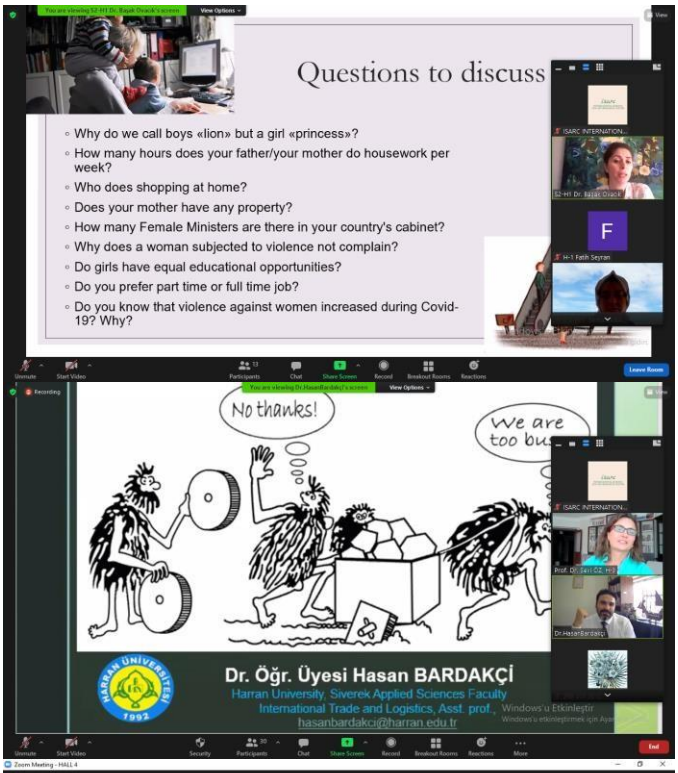
Questions to discuss
Why do we call boys «lion» but a girl «princess»?
How many hours does your father/your mother do housework per week?
Who does shopping at home?
Does your mother have any property?
How many Female Ministers are there in your country's cabinet?
Why does a woman subjected to violence not complain?
Do girls have equal educational opportunities?
Do you prefer part time or full time job?
Do you know that violence against women increased during Covid-19? Why?
No thanks!
We are too bus
Dr. Öğr. Üyesi Hasan BARDAKÇİ
Harran University, Siverek Applied Sciences Faculty
International Trade and Logistics, Asst. prof.,
hasanbardakci@harran.edu.tr

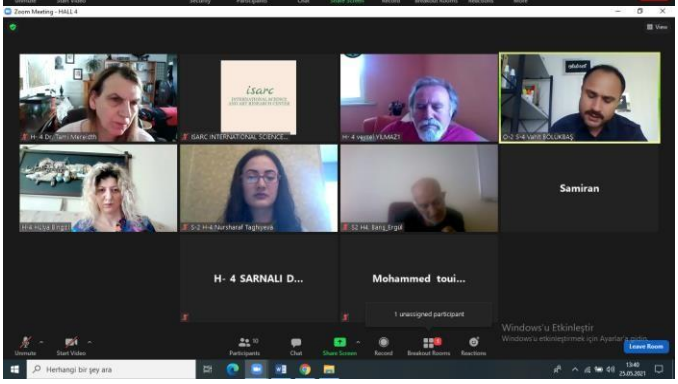
Samiran
H- 4 SARNALI D...
Mohammed toui...
1 unassigned participant

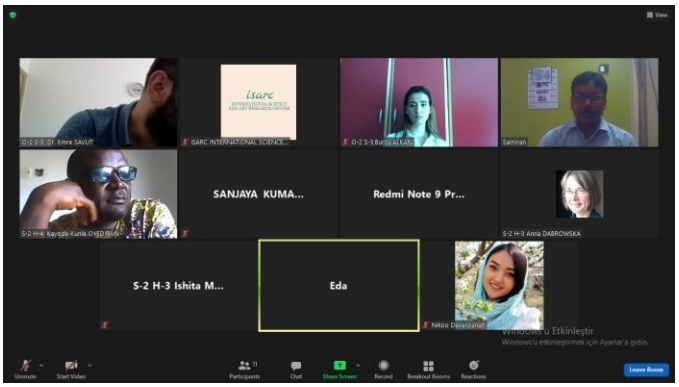
SANJAYA KUMA...
Redmi Note 9 Pr...
S-2 H-3 Ishita M...
Eda

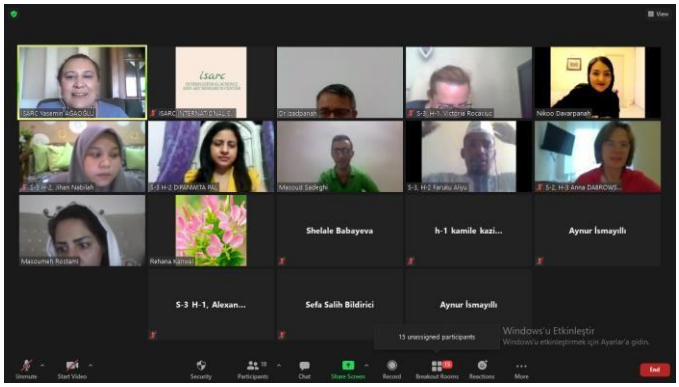
Shelale Babayeva
h-1 kamile kazi...
Aynur İsmayıllı
S-3 H-1, Alexan...
Sefa Salih Bildirici
Aynur İsmayıllı
15 unassigned participants

3. Münaqişə tərəflərinin davranışlarına görə konfliktin tipləri:
Açıq konfliktlər (aydın və korrekt formalı açıq söhbətlər, qarşılıqlı təhqirlər, qəb-qacağın sındırılması və s.) - əsas səbəbləri: Ailə üzvlərinin fərdi-psixoloji xüsusiyyətləri, tərbiyə səviyyəsi, konfliktin səbəblərinin mahiyyəti
Gizli konfliktlər (narazılıq ifadə edən nümayişkaranə sükut, kəskin hərəkətlər, jestlər və baxışlar və s.) - əsas səbəbləri: açıq konfliktlərin qeyd olunmuş səbəbləri ilə ortaqdır.
Psixologiya üzrə fəlsəfə doktoru K.Q.Kazımova

2. ANGER IS A POTENT ALLY metaphor in a constructive perspective
ANGER IS A CHILD
we don't want to let it drive the car, and certainly we don't want to stuff the child in the trunk either.
www.umcs.lublin.pl
Anger metaphors_A. Dąbrowska
11

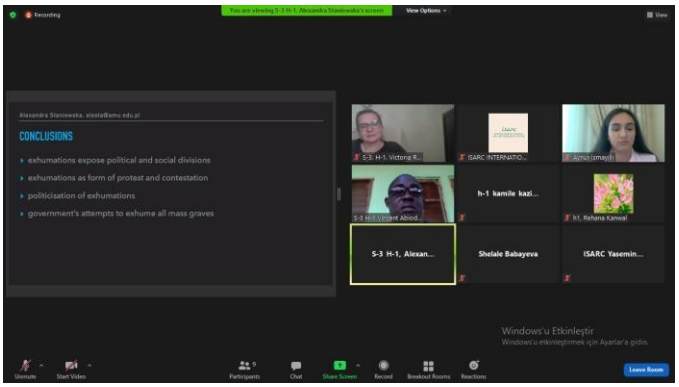
CONCLUSIONS
exhumations expose political and social divisions
exhumations as form of protest and contestation
politicisation of exhumations
government's attempts to exhume all mass graves
h-1 kamile kazi...
S-3 H-1, Alexan...
Shelale Babayeva
ISARC Yasemin...

INDEX

CONGRES ID	I-III
PROGRAM	IV-XV
PHOTO GALERY	XVI-XVIII
INDEX	XIX-XXV

Yazar	Başlık	Sayfa No
Alexandra STANIEWSKA	SPANISH EXHUMATIONS AND REPUBLICANIDENTITY: PROCESS OF RECOVERING SOCIAL MEMORY IN HISTORICAL AND ANTHROPOLOGICAL PERSPECTIVE	1
Şenay TÜFEKCİ	SACHPLAKAT POSTERLERİNİN LUCIAN BERNHARD TASARIMLARI ÜZERİNDEN İNCELENMESİ	2
Hacı Mehmet BOYRAZ Selim YEŞİLTAŞ	AKTİFLİK VE PASİFLİK ARASINDA NATO'NUN KARADENİZ POLİTİKASI	4
Fatih SEYRAN	COVID-19 VE SİBER ZORBALIK: UZAKTAN ÇALIŞMA ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	6
Aytül BİŞGİN	COVID-19 PANDEMİSİNİN VERGİ YÜKÜ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	24
Dr. AnilaBRATJA	RELATIONSHIPBETWEEN LEADERSHIPMODELSAND SELF-EFFICACY	26
Ishita MUKHERJEE Sadaruddin BISWAS Samiran BISAI	NUTRITIONALSTATUSOF TRIBALCHILDRENOFINDI A-AREVIEW	27
Somnath SAU Samiran BISAI	PREVALENCE OF ANEMIA AND ITS PUBLIC HEALTH SIGNIFICANCE AMONG NON-PREGNANT NON-LACTATING TRIBAL WOMEN IN INDIA: A REVIEW	28
Cernițoiu COSMIN	THE TRAINING AND DEVELOPMENT NEEDS OF SPORTS ORGANIZATIONS BY APPLYING MANAGEMENT PRINCIPLES	29
Dina NICOLAE-ADRIAN	PERFORMANCE SPORT MANAGEMENT	30
Elda TARTARI	STUDENTS' SELF-REGULATION LEARNING IN ONLINE LEARNING PROCESSES	31
Olga KOTSUIBANSKA	HISTORY OF SWEET CULTURE: TRANSFORMATIONS, BELIEFS, PROPAGANDA	32
Buda Muhammad KABIR Faruku ALIYU	AVAILABILITY OF SCIENCE FACILITIES IN SCIENCE SECONDARY SCHOOL IN MINNA, NIGER STATE, NIGERIA	33

Sanjaya Kumar SAHOO Sukanta Chandra SWAIN	CLIMATE CHANGE: AN INHERENT CHALLENGE FOR DOUBLING FARMERS' INCOME IN INDIA	34
Eda OGHENEOSUNME	CORPORATE CRIMINAL RESPONSIBILITY FOR ENVIRONMENTAL PROTECTION AND SUSTAINABILITY	35
N. V. ALEXEYEVA Sh. Sh. MAKHMUDOVA Z. M. SHAKIRYANOVA	DEVELOPMENT OF PUMPKIN COOKIE TECHNOLOGY	36
Rehana KANWAL M.Farooq SHAKIR	CONTEMPORARY BUSINESS ETHICS: A STUDY IN THE SEERAH OF THE PROPHET MUHAMMAD (SAW)	37
Rehana KANWAL	THE DIVINE GUIDANCE FOR LIFE AND THE CONDITION OF MAN TODAY	38
Esraa IBRAHIM ABD EL RAHMANALI	TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP AND ITS IMPACT ON INDIVIDUAL INNOVATION	39
Dr.Dipanwita PAL	WOMEN AND POLITICS: VISIONS AND REVISIONS	40
Masoud SADEGHI Siros IZADPANAH	THE IMPACT OF EFFECTIVE INSTRUCTIONAL TACTICS ON TEACHING READING TO THE EFL STUDENTS OF JUNIOR HIGH SCHOOLS	41
Mehmet Faik YILMAZ Alvin DIKME	UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNDE SINIF ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ	42
HülyaCENGİZ Ömer BİLEN	İTİBAR BİLEŞENLERİ İLE GRİ İLİŞKİSEL ANALİZ YÖNTEMİYLE BELİRLENEN PERFORMANS SKORLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ANALİZİ	55
Somaye NAZARIAN Siros IZADPANAH	THE STUDY OF THE METALINGUISTIC KNOWLEDGE OF ENGLISH BY STUDENTS IN AN INTENSIVE AND A TRADITIONAL COURSE	67
Aysun ŞEN	İLKOKUL 1. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDA KULLANILAN METİNLERİ NOKUNABİLİRLİK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	83
i.e.d. P.Ə.HƏSƏNOVA	AZƏRBAYCANDA İNNOVASİYA SİSTEMİNİN İNKİŞAFI ÜÇÜN İNVESTİSİYA MƏNBƏLƏRİ	92
Banu ENGİN Cevdet ŞANLI	SINIF ÖĞRETMENLERİ İLE REHBER ÖĞRETMENLERİN DİSLEKSİHAKKINDAKİ FARKINDALIKLARI	96
Başak OVACIK	TOPLUMSAL CİNSİYET ÇALIŞMALARI DERSİNİN FEMİNİST PEDAGOJİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	105
Abdullah Zübeyr AKMAN	A RESEARCH ON THE EFFECT OF DIGITALIZATION ON ORGANIZATIONAL CULTURE IN THE CONTEXT OF SOCIETY 5.0	107
Derya ÇİNİ ŞİMŞEK	MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİNDE BİR GÜRCÜ DİPLOMATIN TÜRKİYE İZLENİMLERİ	108
Seher SEZGİN Şemseddin GÜNDÜZ	WEB TABANLI UZAKTAN EĞİTİMDE ÖLÇME DEĞERLENDİRME SÜREÇLERİNE GENEL BİR BAKIŞ	110
S. Biliaieva	THE SELJUK HERITAGE IN THE HISTORY AND CULTURE OF EASTERN EUROPE	122
Mehmet Faik YILMAZ Birsel ŞAHİN	ÜSTÜN YETENEKLİ ÖĞRENCİLER VE SINIF ÖĞRETMENİNİN BU KONUDA SAHİP OLMASI GEREKEN YETERLİLİKLERİ	123
Emre SAVUT	BİYOPOLİTİKANIN ÜTOPİK GEÇMİŞİ: KLASİK ÜTOPYAYI BİYOPOLİTİKA EKSENİNDE OKUMAK	138

Ali HALKACI	BLOCKCHAIN TEKNOLOJİSİ HAKKINDA YAPILAN ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ	147
Cansu DAL Cevdet ŞANLI	TEKNOLOJİ DESTEKLİ MATEMATİK ÖĞRETİMİNİN KESİRLER KONUSUNDA ÖĞRENCİLERİN AKADEMİK BAŞARISINA ETKİSİ	158
Kayode OYEDIRAN Bolanle WAHAB	BUILDING URBAN FLOOD RESILIENCE THROUGH COMMUNITY PARTICIPATION IN URBAN AREAS OF KEBBI STATE, NIGERIA	169
Zahra AFZALI Siros IZADPANAH	THE EFFECT OF THE FLIPPED CLASSROOM MODEL ON IRANIAN ENGLISH FOREIGN LANGUAGE LEARNERS: CRITICAL THINKING AND MOTIVATION IN ENGLISH LANGUAGE GRAMMAR	170
İmam Bâkır KANLI Emel YAVUZ	ANTROPOSEN DÖNEMDE ETKİN VE VERİMLİ BİR ÇEVRE YÖNETİMİ İÇİN YAPAY ZEKÂNIN KULLANIMI	208
Anna Dąbrowska	HOW TO REDIRECT NEGATIVE EMOTIONS? A COGNITIVE AND NEUROSCIENTIFIC PERSPECTIVE	226
Eme, Chukwuemeka Godson Michael Elikwu Sani Inusa Milala	THE IMPACT OF BUSINESS ENVIRONMENT ON THE SURVIVAL OF SOME SELECTED SMALL-SCALE BUSINESSES IN ABA SOUTH LOCALGOVERNMENT AREA, ABIA STATE, NIGERIA	227
Eme, Chukwuemeka Godson Ewans Chukwuma Dr.Michael Elikwu Sani Inusa Milala	INFLUENCE OF ORGANIZATIONAL CULTURE ON EMPLOYEE ENGAGEMENT IN NIGERIAN COMMERCIAL BANKS: A FOCUS ON FCMB HEAD OFFICE, LAGOS, NIGERIA	238
Utku ALTUNÖZ	ASGARİ ÜCRET, İŞSİZLİK, EKONOMİK BÜYÜME VE ENFLASYON BAĞLAMINDA TÜRKİYE'NİN EMEK PİYASASI ANALİZİ	253
Murjanatu Magaji Muhammad Saleh Salga Ahmad Salisu	AQUEOUS PHASE REMOVAL OF HEAVY METALS FROM CONTAMINATED WASTEWATER USING SURFACE MODIFIED AGRICULTURAL WASTES	273
Vincent Abiodun MICHEAL Monday Osagie ADENOMON	INFLATION-GDP NEXUS IN NIGERIA: EVIDENCE FROM UNIT ROOT AND STRUCTURAL BREAKS	290
Geeta Kumari Krishna Murari Pandey	JOB SATISFACTION AND JOB STRESS IN SOFTWARE INDUSTRIES: A REVIEW	302
Masoumeh Rostami Dehjalali Siros Izadpanah	THE STUDY OF VOCABULARY AWARENESS EFFECT ON INTERMEDIATE LANGUAGE LEARNERS' DEPTH OF VOCABULARY KNOWLEDGE IN GENUINE PERSIAN TEXTS	315
Helena Grillo Mukli	THE COMMUNICATION APPROACH DURING THE PANDEMIC PERIOD	325
Gwaison, Panan Danladi	IMPACT OF EXTERNAL DEBT ON ECONOMIC GROWTH IN NIGERIA (1981- 2019); A VECM APPROACH	326
Mehmet ILKIM Hülya BİNGÖL	ZİHİNSEL ENGELLİ BİREYLERDE SPOR VE İNOVASYONEL YAKLAŞIMLAR	327
Özge ÖZTÜRK	İNOVASYONUN ORTAYA ÇIKIŞI VE İNOVASYON SÜRECİ	332

Mounia BOUMEDIANE	INTERCULTURAL COMMUNICATION WITHIN WOMEN'S ASSOCIATIONS: CASE OF THE CITY OF RABAT	334
Şermin TEKİNALP Özlem Arzu AZER	GENDER DISPARITY, VULNERABILITY OF WOMEN AND COVID 19 PANDEMIC IN TURKEY	341
Edanur İNAN Serpil CULA	HAYAT SİGORTALARININ TÜRKİYE'DEKİ VE AVRUPADAKİ UYGULAMALARI	352
Barış ERGÜL Veysel YILMAZ Hasan UZUN	ÇEVRİMİÇİ OYUN OYNAMA NİYETİNİN YAPISAL EŞİTLİK MODELLEMESİ İLE İNCELENMESİ	354
Barış ERGÜL Veysel YILMAZ Kübra ÇİL	MOBİL CİHAZ UYGULAMALARINDAN YEMEK SİPARİŞİ MEMNUNİYETİNİN İNCELENMESİ	362
Semih ÇAYAK	MÜFETTİŞLERİNİN KARİYER EVRELERİNİN ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ	369
Jakub Adamczewski	ENVIRONMENTAL PSYCHOLOGY AND EDUCATION HOW THE URBAN CITY PLANNING CAN CHANGE OUR SCHOOLS?	372
Hülya Kalyoncu	GELENEKSEL OSMANLI KADIN İMGESİNiN GÖRÜLDÜĞÜ EV-İÇİ SAHNELER	375
Hasan BARDAKÇİ Oğuzhan ÖZÇELİK	KRİPTO PARALAR VE BLOKZİNCİR TEKNOLOJİSİ NEDEN ÖNEMLİ VE BU TEKNOLOJİ ULUSLARARASI TİCARET ARACI OLABİLİR Mİ?	392
Halil İbrahim ŞENGÜN Şölen YILMAZTEKİN	EVALUATION OF CONSUMERS' PERSPECTIVE AT THE STORE ATMOSPHERE IN THE CONTEXT OF DEMOGRAPHIC VARIABLES	404
Nurşərəf TAĞIYEVA	SOSİAL MEDİADA QORXULU TREND "DEEPFAKE"	406
Medine YAMAN Cevdet ŞANLI	İLKÖĞRETİM HARF VE SAYI ÖĞRETİMİNDE DÜZ ANLATIM(TAKRİR) VE BİLGİSAYAR DESTEKLİ ANLATIMIN KALICILIĞA ETKİLERİ	411
Kamila KAZIMOVA Shalala BABAYEVA Aynur İSMAYILLI	AİLƏDƏ KONFLİKTLƏRİNİN YARANMA SƏBƏBLƏRİ	421
Amanbek MURZAKMATOV Ajimamat BORONBAEV	KÜLTÜRLER ARASI İLETİŞİMDE MESAFENİN ÖNEMİ	424
Mustafa ÖZGERİŞ	İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ STRATEJİLERİ BAKIMINDAN TÜRKİYE'NİN 11. KALKINMA PLANI'NIN DEĞERLENDİRİLMESİ	430
Nadin VESKE Mehmet Faik YILMAZ	GELENEKSEL ÖĞRETİM VE TEKNOLOJİ DESTEKLİ ÖĞRETİMİN HAYAT BİLGİSİ DERSİ GERİ DÖNÜŞÜM KONUSUNA YÖNELİK TUTUM VE BAŞARIYA ETKİSİ	441
Nevzat GÜNGÖR	TÜRKİYE'DE FAALİYET GÖSTEREN BAĞIMSIZ DENETİM ŞİRKETLERİNİN ŞEFFAFLIK RAPORLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME	453
Ugochinyere Ihuoma Nwosu Chukwudi Paul Obite Desmond Chekwube Bartholomew	MODELING US DOLLAR AND NIGERIAN NAIRA EXCHANGE RATES DURING COVID-19 PANDEMIC PERIOD: IDENTIFICATION OF A HIGH-PERFORMANCE MODEL FOR NEW APPLICATIONS	460

Mehtap ÖNER Suna GÖNÜLTAŞ	THE EFFECTS OF R&D INTENSITY ON FIRM PERFORMANCE IN TURKISH MANUFACTURING INDUSTRY	461
Burhan ÇAPAN İpek AYDIN	FUNCTIONAL COMPETENCE SCALE: CIVIL AVIATION SECURITY OFFICERS PERSPECTIVE	462
Fatma ALTUNTAŞ Mehmet Şahin GÖK	ÜLKELERİN ULUSAL KÜLTÜR VE İNOVASYON AÇISINDAN TOPSIS YÖNTEMİYLE KARŞILAŞTIRILMASI	464
Tuğba KALENDER Nilgün Çolpan ERKAN	KAMUSAL MEKAN OLARAK SOKAĞIN SOSYAL VE FİZİKSEL İŞLEVİ	466
Mehmet Faik YILMAZ Özge KELEŞ	ETKİNLİK TEMELLİ ÖĞRETİM İLE AKADEMİK BAŞARI ARASINDAKİ İLİŞKİ ALANINDA YAPILMIŞ ÇALIŞMALARIN İÇERİK ANALİZİ	468
Ridwan Jihan Nabilah	AN INVESTIGATION ON PERCEIVED ANXIETY AND SPEAKING SKILLS: THE CASE OF INDONESIAN EFL STUDENT TEACHERS	484
Aliye SARAÇ Şule AYDIN	UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNDE ÖĞRETİM ELEMANLARININ VERİ ATIĞI OLUŞTURMA DURUMLARININ VERİ GÜVENLİĞİ ÖZYETERLİK ALGILARINA VE KAYGI DÜZEYLERİNE GÖRE İNCELENMESİ	492
Sarnali Dutta Samiran Bisai	FOOD: A CULTURAL ARTIFACT ESTABLISHING THE IDENTITY OF BIRHOR TRIBE	495
Lindita LUTAJ	“SELF- ESTEEM AND ITS IMPACT ON STUDENTS’ ACHIEVEMENT”	496
Sema KARAGÖZ	ERGENLİK DÖNEMİ MADDE BAĞIMLILIĞINI ÖNLEMEDE MANEVİYAT YÖNELİMLİ MÜDAHALELERİN ROLÜ	504
Sevgi İNECİ	TEKNİK ENGELLER: ULUSLARARASI TİCARETTE TARİFE DIŞI ENGELLER	506
Tami MEREDITH Maryanne FISHER	ABILITY OF SLOVAK STUDENTS TO USE CRITICAL THINKING IN PHYSICS	516
Sopio Tavadze	THE STATE SUPPORT FOR MODERN GEORGIAN CINEMATOGRAPHY	517
Hasan ÇİFTÇİ	TO BE OR NOT TO BE ON SOCIAL MEDIA	518
Alireza Moghaddasi	IMPACT OF SOCIAL MEDIAS AND SERVICE DELIVERY ON CUSTOMER SATISFACTION WITH THE ROLE OF SALES PROMOTION IN IRANIAN CHAIN STORES, MASHHAD	525
Alireza Moghaddasi	THE IMPACT OF ELECTRONIC COMPETITIVE ADVANTAGE AND INFORMATION TRANSPARENCY ON ORGANIZATIONAL PERFORMANCE	526
Şirin BAKIRCIOĞLU Mustafa YEŞİLYURT	İLKOKUL ÖĞRETMENLERİNİN SINIF YÖNETİMİ EĞİLİM VE YETERLİKLERİ	527
Abdullah Adilli Nazim oğlu	İÇ DENETIMDE DIJITAL TEKNOLOJI KULLANIMININ ROLÜ	539
Adil AKINCI Esra N. KILCI	TÜRKİYE’DE İÇ BORÇLANMA VE ENFLASYON ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ANALİZİ	561

Hakan YÜKSEL	GELENEKSEL TELEVİZYON YAYINCILIĞINA KURAMSAL BİR BAKIŞ: GEORGE GERBNER VE RAYMOND WILLIAMS	425
İkbal ÖNER	KATILIM BANKACILIĞI ÇALIŞMALARININ BİBLİYOMETRİK ANALİZİ	568
Serkan METİN	KRİPTO PARA FİYATLARININ REGRESYON ANALİZİ YÖNTEMLERİ İLE TAHMİNİ: BİTCOİN, ETHERUM VE RİPPLE	591
Siros Izadpanah Somaye Nazarian	THE RELATIONSHIP BETWEEN METALINGUISTIC KNOWLEDGE IN ENGLISH AND STUDENT'S ORAL PROFICIENCY	607
Hakan KİTAPÇI Burcu ALKAN	TOPLAM KALİTE YÖNETİMİNİN PROJE BAŞARISINA ETKİSİ	608
TOUITOU Mohammed	RELATIONSHIP AMONG ECONOMIC GROWTH, ENERGY CONSUMPTION AND CO_2 EMISSION: EVIDENCE FROM SOME MENA COUNTRIES	621
Nikoo Davarpanah Siros Izadpanah	THE RELATIONSHIP OF CRITICAL THINKING, FREQUENCY, INFORMAL FALLACY AND EVIDENCE IN ARGUMENTATIVE WRITING	638
Nikoo Davarpanah Siros Izadpanah	THE RELATIONSHIP BETWEEN THE EFL LEARNERS' INTERPERSONAL INTELLIGENCE, THE FREQUENCY AND TYPES OF INFORMAL FALLACY AND EVIDENCE IN ARGUMENTATIVE WRITING	639
Ufuk ŞAHİN	STUDY OF POINT OF VIEW: THE INTERPLAY BETWEEN THE SPATIAL AND PSYCHOLOGICAL PLANES IN ALICE MUNRO'S "IN SIGHT OF THE LAKE"	640
Ayfer USTABAŞ Ayşe Saime DÖNER	THE RELATIONSHIP BETWEEN THE COVID-19 PANDEMIC AND TURKEY'S EXPORT PERFORMANCE	641
Kanchi PADMA	HERBAL PLANT UVARIA SPECIES AND ITS THERAPEUTIC POTENTIALITY	642
Hakan Tahiri MUTLU Ahmet TAŞ	UZAKTAN EĞİTİMİN ÖĞRENCİLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	643
Vahit BÖLÜKBAŞ	YÖNETİMDE YENİLİKÇİ ANLAYIŞIN YANSIMALARI BAĞLAMINDA E- BELEDİYE HİZMETLERİ ve UYGULAMALARI	648
Victoria ROCACIUC	90 YEARS SINCE THE BIRTH OF MOLDAVIAN FINE ARTIST GHENNADII ZÎKOV	650
M. Sadık AKYAR	NATO SİYASİ OLARAK YENİ ROLLER Mİ ÜSTLENECEK? NATO-2030 VE ÖTESİ	651
Mehmet Faik YILMAZ Zeynep ÇINAR	FEN BİLİMLERİ DERSİNDE SİMÜLASYON KULLANIMININ ÖĞRENCİLERİN AKADEMİK BAŞARISINA ETKİSİ	672
Zeynep KÖSTELOĞLU Buket ALBAYRAK	TÜRK VE FRANSIZ ÇOCUK EDEBİYATINDA HAYVAN KARAKTERLERİN ELE ALINIŞ BİÇİMLERİ ÜZERİNDEN NİN KARŞILAŞTIRILMASI	686
Zülfiye KAYNAR	KİTLESEL FONLAMA (CROWDFUNDING) ÇALIŞMALARININ BİBLİYOMETRİK ANALİZİ	688

Jayasmita Kuanr	**GHANTA MARDALA: AN IN- DEPTH ANALYSIS OF A RARE RHYTHMIC PATTERN OF ODISHAN CULTURE**	**703**
Agnieszka Tyczka-Nowak	**USING MNEMONICS FOR SECOND LANGUAGE VOCABULARY LEARNING TO ASD STUDENTS.**	**704**
Sukanta Chandra Swain	**ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TEACHING METHODOLOGY FOR ADDRESSING INCIDENCE AND DEPTH OF EDUCATIONAL DEPRIVATION AMONG INDIGENOUS STUDENTS**	**705**
GeetaKumari **K.M.Pandey**	**ACCESSING THE IMPACT OF CUSTOMER SATISFACTION IN IT INDUSTRY**	**706**
Reetu **Geeta Kumari** **K.M.Pandey**	**ASSESSING THE LEVEL OF JOB SATISFACTION AMONG THE EMPLOYEES IN THE PHARMACEUTICAL INDUSTRY WITH HELP OF STATISTICAL SOFTWARE SPSS METHODS**	**707**
Shibendu Kuiri	**NUTRITIONAL STATUS BASED ON BODY MASS INDEX OF ADULT TRIBAL MALE OF INDIA: A REVIEW**	**708**
Alireza Moghaddasi **Ramuna Mirhajianmoghaddam**	**IDENTIFICATION AND RANKING THE PERFORMANCE CRITERIA FOR INFORMATION TECHNOLOGY PROJECTS WITH FAHP AND VALUE ENGINEERING**	**709**
Sarthak Dash	**A COMPARATIVE ANALYSIS BETWEEN ONLINE AND CONVENTIONAL SYSTEM OF EDUCATING VISUALLY IMPAIRED LEARNERS**	**710**
Hasan ÇİFTÇİ **Sedat CERECİ**	**MIGRATION PROBLEM: ADAPTATION of IMMIGRANTS AND COMMUNICATION**	**711**

SPANISH EXHUMATIONS AND REPUBLICAN IDENTITY: PROCESS OF RECOVERING SOCIAL MEMORY IN HISTORICAL AND ANTHROPOLOGICAL PERSPECTIVE

Alexandra Staniewska

Institute of Anthropology and EthnologyAdam Mickiewicz University

Since the Civil War (1936–1939), Spanish politics of memory have undergone significant changes. The most crucial aspect of presented narratives is related to the victims ofthe conflict. During the dictatorship of Francisco Franco, imposed after the war, all attention has been centred on the remains of the fallen Francoist winners, while Republican victims wereofficially considered not dead but "disappeared" and left in mass graves throughout the country. Some change was brought by the democratic transition (1975–1982), but it was not until the XXI century when massive and official attempts to recover the memory of the largely neglected Republicans were made. Since then, a prominent exhumation movement has emerged to dignify the "forgotten" victims and bury them properly. Until recently, exhumation has been grassroots practices, but with time, they have been adopted into programmes of political parties, with contrasting opinions on the political left and the right. Today, the left-wing central government assumes responsibility for the victims, but the long period of oblivion and uncertainty has been an important aspect in the emergence of a modern "Republican identity".

I will review the changes in narratives of the past and politics of exhumations to presentdetails of their social impact associated with the comeback of Republican ideologies and symbolism. I also intend to discuss their importance in the context of transitional justice and social reconciliation.

SACHPLAKAT POSTERLERİNİN LUCIAN BERNHARD TASARIMLARI ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

Şenay TÜFEKCİ

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim bilimleri Enstitüsü, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı

ORCID: 0000-0002-6118-5171

ÖZET

Nesne Posteri olarak da bilinen Sachplakat, Almanya'da 1900'lü yıllarda ortaya çıkmış bir poster stilidir. 1906 yılında, Berlin'de Lucian Bernhard tarafından ilk Sachplakat posteri tasarlanmıştır. Erken bir poster stili olan Sachplakat, izleyenlerine yalın bir görünüm sunarken dekoratif ve ayrıntılı posterlerden ayrılmayı da temsil etmekteydi. Sahip olduğu özelliklerle modernist tasarımların habercisi olan bu poster stili, Almanya'ya yayılmış ve savaş öncesi Berlin'de ticari reklamlarda bir ekol haline gelmiştir. Tipografi unsurunun, illüstrasyonun bir parçası olarak ele alındığı stilde, minimalizm kullanılarak izleyicinin ilgisini arttırmak amaçlı olarak tasarımda boşluk kullanımı yaygın hale getirilmiştir. Kendine özgü bir üslubu olan Lucian Bernhard, tasarımlarında izleyici ile iletişimi kolaylaştıran kalın harfler, cesur ve düz renkler kullanarak ve posterlerin yalın görünümünü stilin temel unsurları haline getirerek döneminde ticari bir rekabet ortamına olanak sağlamıştır. Araştırmanın amacı; Sachplakat poster tasarımlarında yer alan tipografi ve görsel elemanların Lucian Bernhard posterleri üzerinden incelenmesidir. Posterlerin çözümlenmesinde nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırma, Lucian Bernhard'ın poster tasarımları ile sınırlandırılmıştır. Araştırma sonucunda Lucian Bernhard'ın posterlerinde farklı fontlara yer verildiği, imge ve tipografik unsurların uyumlu olarak kullanıldığı ve özgün tasarımlar yapıldığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sachplakat Stil, Poster Tasarımı, Lucian Bernhard, Ticari Afişler, Tasarım Unsurları

INVESTIGATION OF SACHPLAKAT POSTERS ON LUCIAN BERNHARD DESIGNS

ABSTRACT

Sachplakat, also known as Object Poster, is a poster style that originated in Germany in the 1900s. In 1906, the first Sachplakat poster was designed by Lucian Bernhard in Berlin. Being an early poster style, Sachplakat represented a distinction from decorative and detailed posters while presenting a plain look to its viewers. This poster style, which is a harbinger of modernist designs with its features, spread throughout Germany and became a school of commercial advertisements in pre-war Berlin. In the style in which the typography element is handled as a part of the illustration, the use of space in the design has become widespread in order to increase the interest of the audience by using minimalism. Lucian Bernhard, who has a unique style, enabled a commercial competition environment in his period by using bold letters, bold and solid colors that facilitate communication with the audience and by making the plain appearance of the posters the basic elements of the style. Purpose of the research; It is the examination of typography and visual elements in Sachplakat poster designs through Lucian Bernhard posters. Descriptive analysis method, one of the qualitative research methods, was used in the analysis of the posters. The research is limited to the poster designs of Lucian Bernhard. As a result of the research, it was observed that Lucian Bernhard's posters used different fonts, images and typographic elements were used in harmony and original designs were made.

Keywords: Sachplakat Style, Poster Design, Lucian Bernhard, Commercial Banners, Design Elements

AKTİFLİK VE PASİFLİK ARASINDA NATO'NUN KARADENİZ POLİTİKASI

Hacı Mehmet BOYRAZ
Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Esentepe Kampüsü, Sakarya, Türkiye
ORCID: 0000-0001-9548-712X
Selim YEŞİLTAŞ
Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Esentepe Kampüsü, Sakarya, Türkiye
ORCID: 0000-0001-6450-3465

ÖZET

Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) 1949'da Sovyet tehdidine karşı, Kuzey Amerika ve Avrupa ülkelerinin ortak bir savunma antlaşması olarak kurulmuştu. Bahsedilen tehdidin 1991'de "dağılmasıyla", NATO'nun da görevini tamamladığını düşünenler ortaya çıktı. Buna rağmen, NATO aynı yıl yeni stratejik konsept yayınlayarak küresel bir güvenlik örgütü haline dönüşme gayretine girdi. Soğuk Savaş sonrası gelişmelere bakıldığında ise özellikle Karadeniz genişlemesiyle birlikte, NATO'nun Sovyetlerin en büyük bakiyesi Rusya ile rekabete devam ettiği görüldü. Öyle ki NATO, Karadeniz ve civarında kendisine edindiği yeni misyon doğrultusunda 2004'teki genişlemesiyle Bulgaristan ve Romanya'nın üyeliğiyle Karadeniz'e kıyısı bulunan Türkiye'den sonra iki ülkeyi daha safına çekerek aktif bir politika izledi. NATO'nun bu politikası bir süre başarılı bir şekilde devam etti. Ancak Kafkaslara kadar genişleme planları, Rusya'nın 2008'de Gürcistan müdahalesi ile akamete uğradı. Bu şartlar altında NATO, kısa bir duraksamanın ardından bölgeye dair yeniden aktif politikaya yöneldi ve Karadeniz'e kıyısı olan bir başka ülke Ukrayna'yı bünyesine dâhil etmeye çalıştı. Bölgedeki kilit aktör Rusya ise daha önce Gürcistan'da olduğu gibi, buna da sessiz kalmadı ve tepki olarak 2014'te Ukrayna'nın parçası Kırım'ı ilhak etti. Buna karşılık NATO, sahada herhangi bir varlık gösteremedi ve Moskova'nın meydan okumasına yanıt veremedi. Bahsi geçen gelişmeler ışığında, bu tebliğ NATO'nun aktiflik ve pasiflik arasında gidip gelen Karadeniz politikasını, süreç takibi yöntemiyle kritik dönemeçleri ortaya çıkartarak analiz etmeye çalışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gürcistan, Karadeniz, NATO, Rusya, Ukrayna

NATO'S BLACK SEA POLICY BETWEEN ACTIVITY AND PASSIVITY

ABSTRACT

The North Atlantic Treaty Organisation (NATO) was established in 1949 as a joint defence treaty of the North American and European countries against the Soviet threat. With the "dissolution" of the mentioned threat in 1991, some thought that NATO completed its mission. Despite this, NATO made an effort to transform itself into a global security organization by publishing a new strategic concept in the same year. In comparison to this, when looked at developments in the post-Cold War era, it was seen that with its enlargement to the Black Sea, NATO continued to compete with Russia as the biggest remainder of the Soviets. In the Black Sea and nearby, NATO strengthened its power in the region with the expansion in 2004 in line with its new mission. It especially pursued an active policy in 2004 through the memberships of Bulgaria and Romania, the two countries bordering the Black Sea. NATO's active policy towards the Black Sea continued successfully for a while, but its plans to expand to the Caucasus was overturned by Russia's intervention in Georgia in 2008. Under these circumstances, after a short pause NATO again turned to an active policy on the region and attempted to incorporate Ukraine, another country bordering the Black Sea. However, Russia as the key actor in the region did not remain silent to this development as it was in Georgia before; and annexed Crimea in 2014. By contrast, NATO could not show any presence in the field and could not respond to the Moscow's challenge. In the light of the aforementioned developments, this paper seeks to analyse the NATO's Black Sea policy that oscillates between activity and passivity by revealing critical junctures through the process-tracking method.

Keywords: Black Sea, Georgia, NATO, Russia, Ukraine

COVID-19 VE SİBER ZORBALIK: UZAKTAN ÇALIŞMA ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Fatih SEYRAN

T.C. Sağlık Bakanlığı Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğü

ORCID: 0000-0001-8546-1145

Özet

COVID-19 pandemi sürecinde yaşanan olağan dışı durumlar çalışma hayatı için daha önceden belirlenen şartların değişmesine neden oldu. Pandemi tedbirleri kapsamında bu dönemde uzaktan-tele-evden çalışma gibi farklı tanımlamalarla dünyanın birçok ülkesinde uygulanan modeller yeni sorunları da beraberinde getirdi. Daha önceden işyerlerinin fiziki ortamlarında sıklıkla görülen zorbalık olayları, mobbing başta olmak üzere çeşitli tür ve boyutta karşımıza çıkabilmekteydi. Çalışma hayatında teknoloji ürünlerinin yaygın şekilde kullanılması ise son dönemde yeni bir zorbalık türü olan "siber zorbalık" kavramına odaklanmamıza neden oldu. Aslında siber zorbalığın normal şartlarda genellikle okul dönemi çocuklarında ve ergenlerde sıklıkla yaşandığı görülmektedir. Buna ragmen, şimdilerde uzaktan çalışmaya devam eden çok sayıda işgörenin işvereniyle, mesai arkadaşıyla veya müşteriyle yaşadığı yoğun iletişim sırasında karşılaştığı siber zorbalığın sadece akran zorbalığının bir çeşidi olmadığı ortaya çıktı. Siber zorbalık, özellikle COVID-19 pandemi sürecinde hizmet ve iletişim süreçlerini fiziki ortamlar yerine teknolojik ürünler üzerinden sağlamak zorunda kalan işgörenler için de önemli bir sorun olarak dikkat çekiyor. Bu çalışmanın amacı; COVID-19 pandemi sürecinde uzaktan çalışan işgörenlerin maruz kaldığı siber zorbalık davranışlarının neler olabileceği, bunların nasıl tanımlandığı, yaygınlık oranları, işgörenler üzerindeki etkileri ve bu zorbalık döngüsünün nasıl devam ettiğini araştırmaktır. Bahsedilen amaç kapsamında COVID-19 pandemi sürecinde uzaktan çalışmayı ve siber zorbalığı içeren yayınlar taranarak literatürde yer alan çalışmalar incelenmiştir. Çalışmanın sonuç kısmında ise çalışma hayatında yaşanan siber zorbalığın önlenmesine ilişkin sorumlu taraflara ve ileriye dönük alternatif çalışmalar yapmayı düşünen araştırmacılara bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, Pandemi, Mobbing, Siber Zorbalık, Uzaktan Çalışma.

COVID-19 AND CYBERBULLYING: AN EVALUATION ON REMOTE WORKING

ABSTRACT

Unusual circumstances experienced during the COVID-19 pandemic process have changed the pre-determined conditions for working life. Within the scope of pandemic measures, the models applied in many countries of the world with different definitions such as with phone, at home or remote working in these period brought new problems. In the past, bullying incidents, which were frequently seen in the physical environment of workplace, would be encountered in various types and sizes such as especially mobbing. The widespread use of technology products in business life has led us to focus on the concept of "cyberbullying", a new type of bullying. In fact, cyberbullying appears to be common among school-age children and adolescents under normal circumstances. However, for many employees who are currently working remotely, it turned out that the cyberbullying they encounter during intense communication with their employers, colleagues or customers is not just in the scope of peer bullying. Cyberbullying, draws attention as an important problem especially for employees who have to provide service with technological products instead of physical environments and have to provide communication processes during the COVID-19 pandemic process. This aim of this study is to investigate the cyberbullying behaviors experienced by remote workers during the COVID-19 pandemic, how they are defined, their prevalence rates, their impact on employees, and how this bullying cycle continues. Within the scope of the mentioned purpose, the studies in the literature were examined by scanning the publications about working remotely and cyberbullying during the COVID-19 pandemic process. In the conclusion part of the study, some suggestions were made to the responsible parties regarding the prevention of cyberbullying in business life and to the researchers who are considering to carry out alternative studies in the future.

Keywords: COVID-19, Pandemic, Mobbing, Cyberbullying, Remote Working.

1. GİRİŞ

İşgörenler için çalışma hayatında yaşanan önemli sorunlardan birisi de işyeri şiddeti olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünya genelinde çeşitli hizmet ve üretim sektörlerinde faaliyet gösteren işyerlerinde yaşanan şiddet olayları farklı tür ve yaygınlıkta görülebilmektedir. Geleneksel olarak bilinen işyeri şiddeti türleri için fiziksel, sözel, psikolojik ve cinsel şiddet örneklerini verebiliriz. İşyerlerindeki bu tür şiddet olayları çalışanların mesai arkadaşları veya yöneticileri tarafından uygulandığı gibi, müşterilerden veya aile yakınlarından kaynaklı da olabilir. Değişen ve gelişen çalışma koşulları içerisinde teknolojik imkanlar da iş hayatı içinde önemli bir yer tutmaya devam etmektedir. Bu kapsamda özellikle iletişim, haberleşme,

pazarlama ve tanıtım faaliyetleri kapsamında çalışanlar tarafından yoğun şekilde kullanılmaya başlanan teknolojik aygıtların bir takım sorunlara da kapı araladığı söylenebilir. Bu değişim ve dönüşüm nedeniyle önceleri fiziksel ortamlarda daha fazla meydana gelen işyeri şiddeti olayları, bir form değişikliği ile birlikte "sanal" şekillere evrilebilmektedir. Psikolojik sonuçları fiziksel ve sözel şiddetten kimi zaman daha ağır olabilen "siber zorbalık" ise tam da bu noktada önem kazanmaktadır. Siber zorbalık olaylarına genel olarak okul çağında olan çocukların ve gençlerin maruz kalmasına anlam bulmak zor değildir. Çünkü çocuklar ve gençler akıllı telefon, tablet ve bilgisayar gibi teknolojik aygıtlar üzerinden akranlarıyla daha fazla iletişim kurmaktadır. Bunun sonucunda ise modern ilişkisel zorbalık şekli olan siber zorbalık karşımıza çıkmaktadır. Gençler ve çocuklar, kimi zaman siber zorbalığın mağduru, kimi zaman uygulayıcısı, kimi zaman da şahidi olmaktadır. COVID-19 pandemi sürecinde ise bu kez çalışma hayatındaki yetişkinler siber zorbalık ile daha fazla tanışma talihsizliğine düşmektedir. Aslında konuyu neden-sonuç bağlamında değerlendirdiğimizde benzer bir durum söz konusudur. COVID-19 pandemi süreci öncesinde işyerlerinin fiziksel ortamlarında belirli bir düzen içerisinde gerçekleştirilen ilişkiler, daha önceden bu yoğunlukta tecrübe edilmemiş olan uzak ve farklı bir alana taşınmıştır. Bu bağlamda COVID-19 pandemi sürecinde karantina, kısıtlama ve tedbirler kapsamında çoğunlukla evlerinden çalışmaya devam eden milyonlarca yetişkin için siber zorbalık riskinin artması beklenmedik bir sonuç olmayacaktır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

İşyerlerinde Siber Zorbalık

Bilişim ve iletişim teknolojilerinin yoğun şekilde kullanılmasının birçok fayda sağladığı kabul edilse bile, bağımlılık düzeyinde ve kontrolsüz şekilde kullanılan teknolojik cihazların bireyler arasında zorbalık davranışlarına yol açabileceği görülmektedir. Siber zorbalık davranışlarının "siber" ve "zorbalık" kavramlarının birleşiminden oluştuğu dikkate alındığında, bu iki kavramın yer ve eylem açısından örtüşmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Bu yönüyle, internet veya diğer teknolojik aygıtlar yoluyla yaşanan iletişim sorunlarının hepsi için siber zorbalık denilemez. Aynı şekilde, söz konusu araçların kullanımına ilişkin farklı gerekçeli kişisel çatışmalar da siber zorbalık olarak değerlendirilemez. Burada esas olan, davranışın şekli ve bu davranışların nereden yapıldığıdır. Günümüzde cep telefonlarından yapılan aramalar veya gönderilen SMS'ler dışında internet erişimi olan tablet, dizüstü veya masaüstü bilgisayarlar yoluyla da gerçekleşebilen zorbalık davranışları çeşitlilik göstermektedir. Bu bağlamda teknolojik aygıtlarla iletilen hakaret, tehdit veya aşağılama içeren sözlü veya yazılı paylaşımlar siber zorbalık davranışı olarak kabul edilmektedir (Das ve ark., 2020; Karmakar & Das, 2021). Geleneksel zorbalığın siber zorbalık ile aynı temele

dayandığı öngörülse bile, siber zorbalıktaki en temel farkın teknoloji içerikli olmasını göz önünde bulundurmak gerekir. Bu temel farklılık nedeniyle her iki zorbalık türünün nitelikleri ve sonuçları açısından da birbirinden ayrılacağı görülmektedir (Stefano ve ark., 2021). Gürhan (2017), siber zorbalık ile geleneksel zorbalık arasındaki farklılıkları şu şekilde sıralamaktadır:

a) Fiziksel bakımdan üstün olan zorbaların geleneksel zorbalıkta, teknolojik becerileri fazla olanların ise siber zorbalıkta daha baskın hareket edebildiği,
b) Siber zorbalıkta kısa süre içinde birçok kişiye ulaşılabildiği,
c) Günün her saatinde ve her yerde mağdura karşı zorbalığın uygulanabilmesi açısından geleneksel zorbalığa göre siber zorbalığın daha geniş etkisinin olabildiği,
d) Geleneksel zorbalıkta zorbanın kimliği açık iken, siber zorbalıkta ise kimliklerin gizlenebildiği görülmektedir (Gürhan, 2017).

Değişen teknolojik şartlar dikkate alındığında özellikle ergenler arasında yaygınlaşan siber zorbalık davranışları, çoğunlukla okul arkadaşları arasında görülmektedir. Williams ve Guerra (2007), teknolojik aygıtların ve internetin günümüze göre daha az kullanıldığı dönemlerde yaptıkları araştırmada siber zorbalık tehlikesine dikkat çekmiştir. Bu çalışma sonucunda öğrenciler arasında yaşanan sözel ve fiziksel içerikli şiddet davranışlarının ardından en yaygın zorbalık türünün internet zorbalığı olduğu ortaya çıkmıştır. Akıllı telefon kullanımının yaygınlaştığı 2019 yılında Çin'de üniversite öğrencileri ile yapılan bir araştırmada ise okullarda yaşanan siber zorbalığın arttığı saptanmıştır. Buna göre; siber zorbalık mağduriyeti yaygınlık oranının %8,5 olduğu, siber zorbalık yapma oranının ise %4,4 olduğu saptanmıştır (Zhang ve ark., 2019). Hong Kong'ta yapılan başka bir araştırmaya göre geleneksel okul zorbalığı ile siber zorbalığın birbiriyle pozitif yönde ilişki içinde olduğu ortaya çıkmıştır (Chan ve Wong, 2019). Microsoft (2021) tarafından ülkelere göre ayrı ayrı yayınlanan "nezaket, güvenlik ve çevrimiçi etkileşim" başlıklı raporlara göre çevrimiçi dolandırıcılık, nefret söylemi, ayrımcılık ve diğer bölücü çevrimiçi risklerin dünya genelinde arttığı belirtilmektedir. Şubat 2021'de yayınlanan ve Türkiye'ye de ilişkin ayrıntılı değerlendirmelerin yapıldığı raporlarda özel istatistiklere yer verilmiştir. Buna göre, Türkiye'de nefret ve ayrımcılığı yayan siber risklerin büyümeye devam ettiği; bu kapsamda nefret söylemi, aldatma, dolandırıcılık, sahtekarlıklık ve ayrımcılık davranışlarının son beş yılın en yüksek seviyelerinde olduğu belirtilmektedir. Bu risklerin giderek belirsiz hale geldiği, son risk kaynaklarının %40'ının ise yabancılardan olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. Türkiye'de internet kullanıcılarının nefret ve ayrımcılık riskleri (Kaynak: Microsoft, 2021)

Microsoft'un aynı raporunda, Türkiye'deki her üç internet kullanıcısından birinin zorbalık yaptığı, her beş kişiden birinin de zorbalığa maruz kaldığı belirtilmiştir. Şekil 2'den de anlaşılacağı üzere en fazla siber zorbalığa maruz kalanların 1981-2000 yılları arasında doğan Y kuşağı bireylerinden olduğu, ardından 1997-2012 yılları arasında doğan Z kuşağının siber zorbalığa maruz kaldığı görülmektedir. Aynı araştırma sonucuna göre Türkiye işyerlerinde siber zorbalığa maruz kalanların oranı ise %11 olarak rapor edilmiştir (Microsot, 2021).

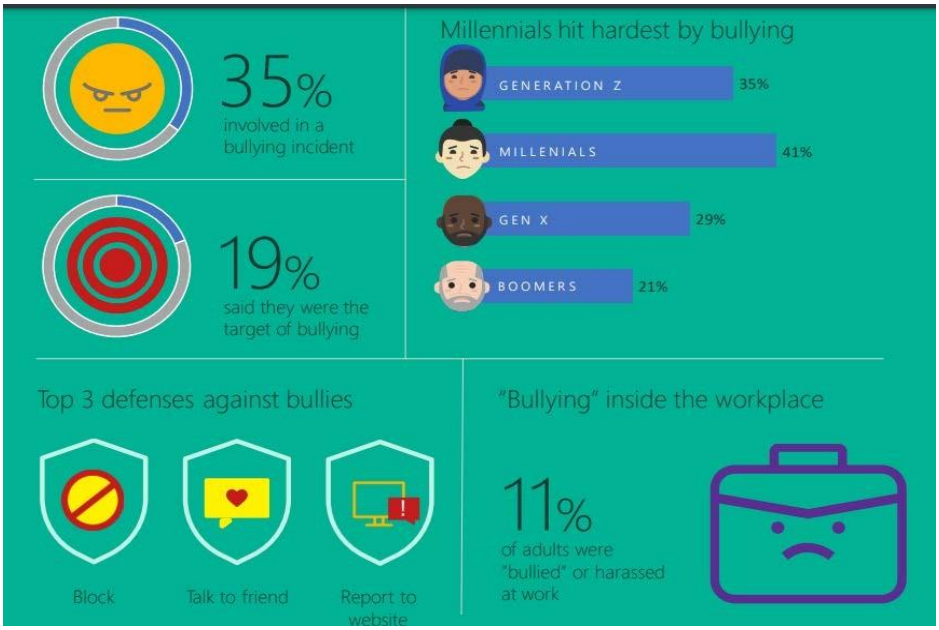

Şekil 2. Türkiye'de internet kullanıcılarının siber zorbalık profilleri (Kaynak: Microsoft, 2021)

Herhangi bir kişi veya kişiler tarafından tehdit edici ifade veya saldırgan davranışa maruz kalan işgören, risk altında olduğuna inandığı takdirde işyeri şiddetine uğradığı kabul edilmektdir (Chappell & Di Martino, 2006, s.10). Bu bağlamda işyerinde yaşanan siber

zorbalık davranışları da geleneksel olarak bilinen psikolojik, sözlü, fiziksel veya cinsel şiddet türleri gibi işyeri şiddeti kapsamında değerlendirilebilir. Bunun yanında çalışanların maruz kaldığı siber zorbalık davranışının özel yaşamlarındaki bireylerle ilişkisinden değil, işten kaynaklanıyor olması ve zorba ile mağdur arasındaki ilişkinin de iş temelli olması şartı aranmaktadır (Stefano ve ark., 2021). Siber zorbalığın dijital iletişimin yaygınlaştığı ve "Endüstri 4.0" olarak tanımlanan yeni süreçte çalışma hayatında da artış gösterdiği görülmektedir. Bu yönüyle işyerlerinde görülen siber zorbalık, kısaca "zorbalığın teknolojik imkanlarla yapılan hali" olarak da tanımlanmaktadır (Koyuncuoğlu, 2020). Geleneksel zorbalıkta olduğu gibi; zorbalık davranışında bulunan (zorba), zorbalık davranışına maruz kalan (kurban, mağdur) ve zorbalığa şahit olan (yakın, akraba, mesai arkadaşı, üçüncü şahıs) bireylerin rolü benzer şekilde siber zorbalıkta da geçerli olmaktadır. Yine de geleneksel zorbalığa kıyasla siber zorbalığın en önemli farkı, bu tür eylemlerin kısa sürede dünyadaki herkes tarafından görülebilecek olmasıdır. Örneğin; bir zorba tarafından mağduru aşağılamaya yönelik olarak çekilen bir video kaydı sınırsız şekilde sosyal paylaşım siteleri (Facebook, Twitter, Instagram vb.), video barındırma siteleri (YouTube, TikTok, Dailymotion vb.) ve anlık mesajlaşma uygulamaları (Whatsapp, Bip, Telegram vb.) üzerinden paylaşılabilmektedir. Daha da önemlisi bu kayıtlar çok uzun süre internet ortamında kalabilmekte ve yeni formlarıyla tekrarlanabilmektedir. Bu noktada kişi ve kurumların internet ortamında kendi adlarıyla arama yapldığında, özellikle arama motorlarında derlenen sonuçlar içerisinde kendileriyle ilgili bilgilere, fotoğraflara veya belgelere yer verilmemesini isteme hakkı olan "unutulma hakkı" büyük önem taşımaktadır. Ancak, unutulma hakkı konusunda da ilgili kuruluşların yeterince duyarlı davrandığı söylenemez. Örneğin, en büyük arama motoru olarak bilinen Google, alınan taleplere ve kaldırılan URL'lere ilişkin çeşitli bilgileri, şeffaflık raporu kapsamında düzenli olarak yayınlamaktadır. Buna göre; 2014-2019 yılları içinde yaklaşık 3 milyon 500 bin URL'nin listeden kaldırılması için neredeyse 855 bin talep alan Google, bu taleplerin ancak %45'ini yerine getirmiştir. Google, bu bağlantıları sadece AB kapsamındaki alan adları ile barındırılan sürümlerinden kaldırırken, diğer alternatif sürümlerinden ve küresel tarama alanlarından ise kaldırmamaktadır (Kolcuoğlu, 2021). Tüm bunların yanında teknolojik değişimle birlikte, kişisel ve işyeri alanı arasındaki sınırların da belirsizleştiği görülmektedir.

Symons ve arkadaşları (2021), kavramın tanımlayıcı niteliklerine dayanarak, işyerinde siber zorbalığın bağlantı şemasını geliştirmiştir (Şekil 3). İşyerinde siber zorbalığın hedefinde olan mağdurlar, çoğu zaman "kimliksiz bir fail" olan dijital teknoloji kullanıcılarının saldırısı ile karşılaşabilir. Oysaki bu tanımlanamayan zorbalar, mağdurun çalışma ortamında birlikte mesai yaptığı iş arkadaşları olabilir. Bu saldırgan eylemler tamamen sınırsız olup, mağduru durumdan kaçışsız da bırakabilir. Bunun sonucunda ise hedefte olan kişide önemli fiziksel ve

zihinsel sıkıntılar ortaya çıkabilir (Symons ve ark., 2021).

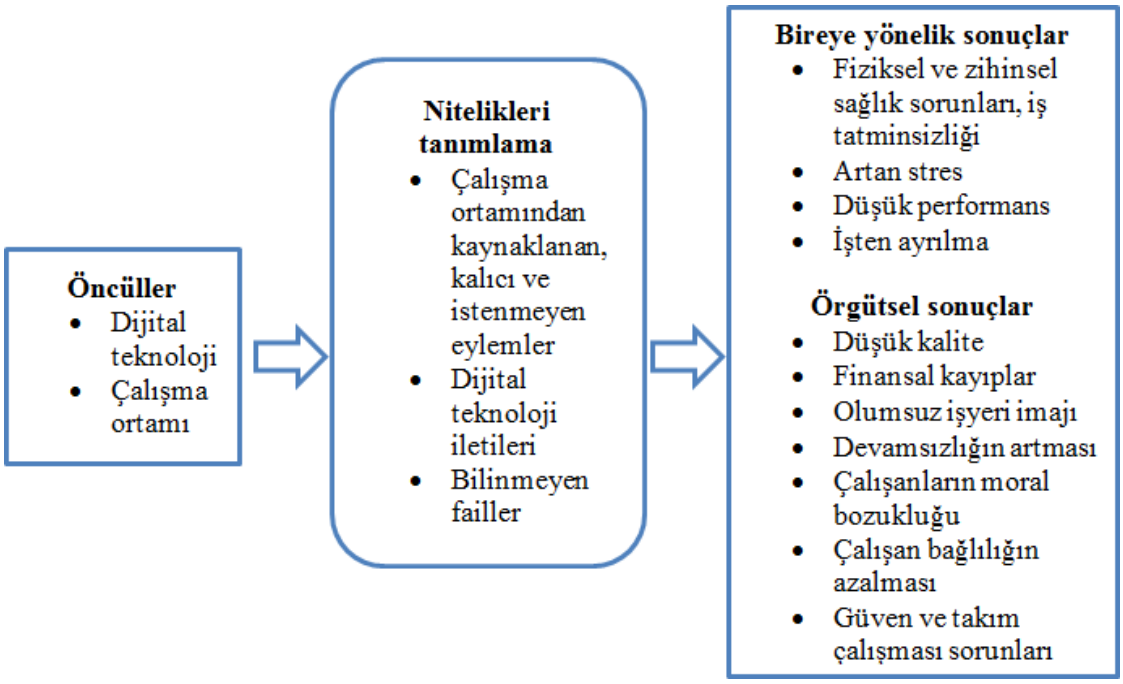

Şekil 3. İşyerinde siber zorbalığın öncülleri, nitelikleri ve olası sonuçları
(Kaynak: Symons ve ark., 2021)

İşverenlerin daha şeffaf bir işyeri yaklaşımını ortaya koymak için teknolojinin uygun kullanımını yönlendiremediği, bu bağlamda siber zorbalığı önlemek için yönergeler ve politikalar geliştirmede zorlandıkları görülmektedir. Bunun temel nedeninin ise siber zorbalık konusundaki farklılışan yaklaşımların ve terminoloji eksikliğinin olduğu söylenebilir. İşverenlere göre çalışanlarla müşteriler arasında yaşanan iletişim sorunları çoğu zaman çalışma hayatındaki süreçlerin doğası içerisinde değerlendirilmektedir. Bu nedenle çalışanlara göre siber zorbalık olarak algılanan davranışlar, kimi zaman işveren veya yöneticiler tarafından siber zorbalık olarak görülmemektedir. Yapılan çalışmalarda ise genel olarak işgörenlerin algıları üzerinden elde edilen bulgulara yer verildiği anlaşılmaktadır.

Söyleyici ve Kalkan (2018) tarafından 176 farklı işletmeden 457 çalışan ile yapılan araştırmada çalışma süresi ile çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumu incelenmiştir. Çalışma sonucunda işyerinde çalışılan süre arttıkça, maruz kalınan siber zorbalığın da arttığı ortaya çıkmıştır. Başka bir anlatım ile çalışma süresi bakımından daha tecrübeli olan çalışanlara daha çok siber zorbalık uygulandığı söylenebilir (Söyleyici & Kalkan, 2018).

Alanaoğlu ve Karabatak (2020), çevrimiçi yaptıkları çalışmada öğretmenlerin okullarda siber zorbalığa maruz kalma durumlarını ve düzeylerini incelemiştir. Çalışma sonucunda öğretmenlerin okullarda siber zorbalığa maruz kalma düzeylerinin düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı çalışmaya göre erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere göre daha fazla siber zorbalığa maruz kaldığı, genel olarak tüm öğretmenlerin siber ortamda işlenecek suçların

cezaları konusunda bilinçli oldukları ve bu tür davranışlardan uzak durdukları saptanmıştır (Alanoğlu & Karabatak, 2020).

Hong ve arkadaşları (2014) tarafından Tayvan'daki yüksek teknoloji üretim endüstrisi çalışanları üzerinde yapılan araştırma sonucuna göre siber zorbalığın örgütsel yenilik iklimi üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Katılımcıların çoğu, işyerinde siber zorbalığa maruz kaldıklarını hissettiklerinde örgütsel iklimlerinde ciddi psikolojik ve sosyal tepkiler deneyimlediklerini belirtmiştir. Bu nedenle, her siber zorbalığa uğrayan kurbanın fizyolojik ve zihinsel olarak incindiği saptanmıştır. Siber zorbalık daha sık görüldüğünde ise bireylerin zihinsel olarak incindiği ortaya çıkmıştır (Hong ve ark., 2014).

Gardner ve arkadaşları'nın (2016) Yeni Zelanda'da 826 katılımcı ile yaptığı çalışmada ise işyerinde geleneksel zorbalık ile siber zorbalık maruziyetleri ve etkileri kıyaslanmıştır. Buna göre son altı ay içinde katılımcıların %15'i geleneksel zorbalığa uğradığını, %2,8'i ise siber zorbalığa maruz kaldığını belirtmiştir. Aynı çalışma sonucunda kadınların erkeklerden daha fazla geleneksel işyeri zorbalığı bildirdiği, ancak erkeklerin de kadınlardan daha fazla siber zorbalık bildirdiği saptanmıştır. Çalışma sonucunda fiziksel sağlık sorunları, yüksek gerginlik, yıkıcı liderlik maruziyeti ve ekip çatışmasının geleneksel işyeri zorbalığında daha fazla etkili olduğu görülmüştür. Aynı çalışmaya göre çok az katılımcı geleneksel zorbalık yaşamadan aynı zamanda siber zorbalık yaşadığını bildirmiştir (Gardner ve ark., 2016). Bu yönüyle, işyerlerinde siber zorbalık davranışlarının geleneksel zorbalık davranışlarının bir aracı olarak da kullanılabildiği, geleneksel zorbalık davranışında bulunanların aynı zamanda siber zorbalık uygulamaktan da kaçınmadığı söylenebilir.

Uzaktan Çalışma

Tele çalışma adı da verilen uzaktan çalışma kavramı, Avrupa Çerçeve Antlaşması'nda *"Bir iş ilişkisi veya iş sözleşmesi kapsamında işverene ait olan işyerinde gerçekleştirilmesi mümkün olan herhangi bir işin, bilgi teknolojileri kullanılması suretiyle düzenli bir biçimde işyeri dışında yerine getirildiği bir iş organizasyonu"* olarak tanımlanmaktadır (Aydınöz, 2014). Türkiye'de uzaktan çalışma ise 4857 sayılı İş Kanunu'nun değişik 14/4. fıkrasında *"İşçinin, işveren tarafından oluşturulan iş organizasyonu kapsamında iş görme edimini evinde veya teknolojik iletişim araçları ile işyeri dışında yerine getirmesi esasına dayalı ve yazılı olarak kurulan iş ilişkisi"* olarak belirlenmiştir. Günümüzde uzaktan çalışma, genellikle evden yapılmakta olup akıllı telefonlar, tabletler, dizüstü bilgisayarlar ve masaüstü bilgisayarlar gibi farklı bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) kullanımı sayesinde gerçekleşmektedir (OECD, 2020).

Çalışma hayatındaki yerinden sağlanan verimliliği devam ettriebilmek için uzaktan çalışma politikaları kapsamında işe devamlılık planları önemli bir yer tutmaktadır. Uzaktan çalışma, halen yaşadığımız pandemi süreci için değil farklı nedenlerle daha kısa periyotlar içinde de bir

ihtiyaç olabilir. Çalışanların her zaman kullandıkları ofislerinde veya işyerlerinde işine başlamasını engelleyen beklenmedik bir takım olaylarda (şiddetli hava koşulları, terörizm, salgın) uzaktan çalışma olanağı, işyeri dışında işlerin yürütülmesine olanak tanıyarak kuruluşun faaliyetlerini sürdürmesini sağlamaktadır (ILO, 2020).

Dünya genelinde şirketlerin %44'ünün uzaktan çalışmaya hiç izin vermemesine rağmen evden çalışanların sayısının son 15 yılda %140 arttığı, uzaktan çalışmaya izin veren şirketlerin izin vermeyenlere göre %25 daha düşük çalışan devir hızına sahip olduğu belirtilmektedir (Small Business Stats & Facts, 2021). Yapılan çalışmalarda yöneticilerin %85'inin uzaktan çalışanların bulunduğu ekiplere sahip olmanın yeni norm haline geleceğine inandığı görülmüştür. Uzaktan çalışma seçeneğine sahip olunması halinde çalışanların %74'ünün şirketten ayrılmayı düşünmeyeceğini söylediği aynı çalışmada, uzaktan çalışmayla ilgili en büyük üç zorluğun ise işten sonra yaşanan bitkinlik (%22), yalnızlık (%19) ve iletişim-işbirliği eksiklikleri (%17) olduğu belirtilmiştir (Findstack, 2021).

3. COVID-1 PANDEMİ SÜRECİNDE UZAKTAN ÇALIŞMA VE SİBER ZORBALIK

2019 yılının son ayında Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Çin Ofisi'ne Hubei eyaletine bağlı Wuhan şehrinden nedeni bilinemeyen pnömoni vakaları bildirilmiştir. Yapılan analizler sonunda pnömoninin nedeninin SARS-CoV-2 olduğu anlaşılmış ve bulaşıcı olduğu görülen bu hastalığa COVID-19 adı verilmiştir (WHO, 2021a). Yaygın şekilde nefes darlığı, ateş ve öksürük ile ortaya çıkan COVID-19 belirtileri arasında sıklıkla kas ağrısı, ishal, karın ağrısı, halsizlik, yorgunluk gibi semptomlar da görülebilmektedir. İlk dönemlerde yapılan çalışmalarda enfeksiyonların yüzde 80'inin hafif veya asemptomatik seyrettiği, ancak hastalığa yakalananların %15'inin ise oksijen gerektiren ciddi enfeksiyonlarla karşılaştığı, hatta %5'inin solunum desteği gerektiren kritik süreçler yaşadığı görülmüştür (Singhal, 2020). Özellikle 2021 yılı başından itibaren yapılan aşılama çalışmalarından sonra ise vakalara gore ölüm oranlarında önemli bir düşüş sağlanabilmiştir. 24 Mayıs 2021 tarihi itibariyle, Dünya Sağlık Örgütü'ne 3 milyon 449 bin 117 ölüm dahil olmak üzere 166 milyon 346 bin 635 doğrulanmış COVID-19 vakası bildirilmiştir (WHO, 2021b). Dünya genelinde aşı sürecinin başlamasına rağmen ortaya çıkan mutasyon nedeni ile pandemiyle mücadelede zorluklar atlatılabilmiş değildir. COVID-19'a yakalanarak hayatını kaybedenler arasında, çalışma hayatının farklı sektörlerinde görev yapan çalışanlar da yer almaktadır. Özellikle kamuya açık alanlarda, bireylerle birebir temas halinde olan sağlık, perakende, konaklama, sosyal hizmetler, güvenlik vb. sektör çalışanları için pandeminin ölümcül riskleri halen yüksek düzeyde devam etmektedir. COVID-19 pandemi sürecinde çalışma hayatında üretim ve hizmet sektörlerinde yaşanan daralma nedeniyle şirketlerde ekonomik kayıplar, iflaslar, işsizlik, işten ayrılma, işten çıkarma, intihar, aile içi şiddet, mobbing ve örgütsel davranışlarda sorunlar yaşanmaktadır

(Erdoğdu ve ark., 2020; Metin & Yıldız, 2021; Özer, 2020; Öztürk & Gök, 2020; Zeren & Hızarcı, 2020).

Türkiye'deki işsizlik ve istihdam oranları, COVID-19 pandemi sürecinden bir yıl öncesi ile pandemi sonrasındaki bir yıllık süreler kıyaslanarak Şekil 4'te gösterilmiştir. Mevsim etkisinden arındırılmamış işsizlik oranının bir önceki yılın aynı ayına göre 0,1 puan artarak %13,1'e ulaştığı, işsiz sayısının bir önceki yılın aynı ayına göre 288 bin kişi artarak 4 milyon 193 bin kişiye çıktığı görülmektedir. Mevsim etkisinden arındırılmamış istihdam oranı ise bir önceki yılın aynı ayına göre 2,1 puan artarak %44 olurken, istihdam edilenlerin sayısının ise 1 milyon 845 bin kişi artarak 27 milyon 907 bin kişiye ulaştığı görülmektedir (Tes-İş, 2021). İstatistiklerden de görüldüğü üzere Türkiye'de pandeminin başladığı ilk aylarda her ne kadar işsizlik ve istihdam konusunda dikkat çekici bir olumsuzluk yaşansa bile kısmi sureli, uzaktan çalışma ve işten çıkarmanın yasaklanması gibi bazı tedbirlerin yaşanan bu olumsuzluğun derinleşmesini bir nebze olsun hafiflettiği söylenebilir.

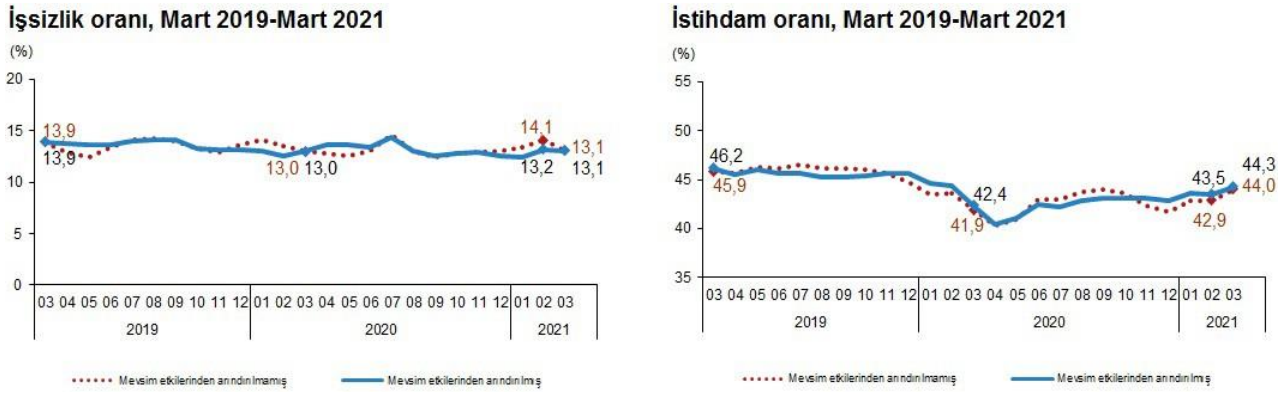

Şekil 4. Türkiye'de işgücüne ilişkin göstergeler, Mart 2019-Mart 2021 (Kaynak: Tes-İş, 2021)

Metin ve Yıldız'ın (2021) Avrupa Yaşam ve Çalışma Koşullarını İyileştirme Vakfı (Eurofound) Nisan 2020 raporundan aktardığına göre; COVID-19 pandemisi nedeniyle evde kalma düzenlemesine bağlı olarak, Avrupa'da her 10 çalışandan 4'ünün uzaktan çalışma düzenine geçtiği belirtilmiştir. Pandemi başlangıcında Finlandiya'da çalışanların yaklaşık %60'ı, Hollanda, Danimarka, Belçika ve Lüksemburg'da çalışanların %50'sinden fazlası, İtalya, İrlanda, Avusturya ve İsveç'te ise çalışanların yaklaşık %40'ı uzaktan çalışmayaçmiştir. Bunun yanında Avrupa'da pandemiden sonra daha önce hiç uzaktan çalışmamış olanların %24'ünün, daha önce ara sıra uzaktan çalışanların ise %56'sının yeni çalışmadüzenine geçtiği görülmüştür (Metin & Yıldız, 2021).

Eurofound'un (2021) Şubat ve Mart 2021'de düzenlediği e-anketinin üçüncü turunda hazırladığı raporda ise neredeyse bir yıldır COVID-19 kısıtlamalarıyla yaşayan Avrupa'daki çalışanların sosyal ve ekonomik durumlarındaki değişimlere yer verilmiştir. 27 AB üyesi ülkede devam eden gelişmelerin ve eğilimlerin takip edildiği söz konusu raporda pandemi nedeniyle artan iş güvensizliğinin yanında çalışanların zihinsel sağlık düzeylerinde düşüş, cinsiyet eşitliğinde yakın zamanda elde edilen kazanımların erozyonu, kurumlara karşı güven

düzeylerinde azalma, iş-yaşam dengesinin bozulması ve aşı tereddütlerinin arttığı bulgularına yer verilmiştir. Çalışma sonucunda krizden ağır etkilenen tüm grupların daha da geride kalmalarını önlemek için aktif şekilde izlenmesi gerektiği, bütüncül bir yaklaşımla işgören ve işverenlerin hemen her yönden hükümet desteğine ihtiyaç duyduğu vurgulamaktadır (Eurofound, 2021).

OECD (2020) tarafından ülkelerin uzaktan çalışma kapasitelerinin karantina maliyetlerini etkilemesini öngördüğü bir çalışma yapılmıştır. Ülkelerin farklılıklarının dikkate alındığı bu projeksiyonda pandemi nedeniyle uygulanan karantina, diğer sosyal kısıtlama ve önlemlerin hem bireylerin istihdamı hem de yerel ekonomi üzerindeki olası etkileri öngörülmüştür. Çalışma kapsamına alınan 27 AB ülkesi, İsviçre, Türkiye ve ABD'nin tam kapanma durumunda uzaktan çalışmaya geçiş için bölgesel kapasiteleri değerlendirilmiştir. Genel olarak büyük şehirlerde evden çalışmaya müsait mesleklerin daha yoğun olduğu, bu nedenle evden çalışma potansiyelinde ülkeler arasında önemli farkların olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı rapora göre İngiltere, Hollanda veya İsviçre'de çalışanların yüzde 40'tan fazla bir kısmının evden çalışması mümkün olurken, bu oranların Slovakya ve Romanya'da %30'un altında olabileceği saptanmıştır. OECD ülkelerine göre daha düşük düzeyde kalan Türkiye'de ise çalışanların ancak %21'inin evden çalışmasının mümkün olabileceği değerlendirilmiştir (OECD, 2020).

McKinsey Enstitüsü (2020) tarafından uzaktan çalışmanın etkinliğini incelemek ve COVID-19 döneminde bu eğilime katkı sağlamak amacıyla bir çalışma yapılmıştır. Çalışma kapsamında 9 farklı ülke üzerinden 2000 görevin ve 800 iş bölümünün analizi yapılmıştır. Bu çalışmaya göre finans, yönetim ve bilişim sektörlerinin uzaktan çalışma için en yüksek potansiyele sahip olduğu ortaya çıkmıştır (Şekil 5).

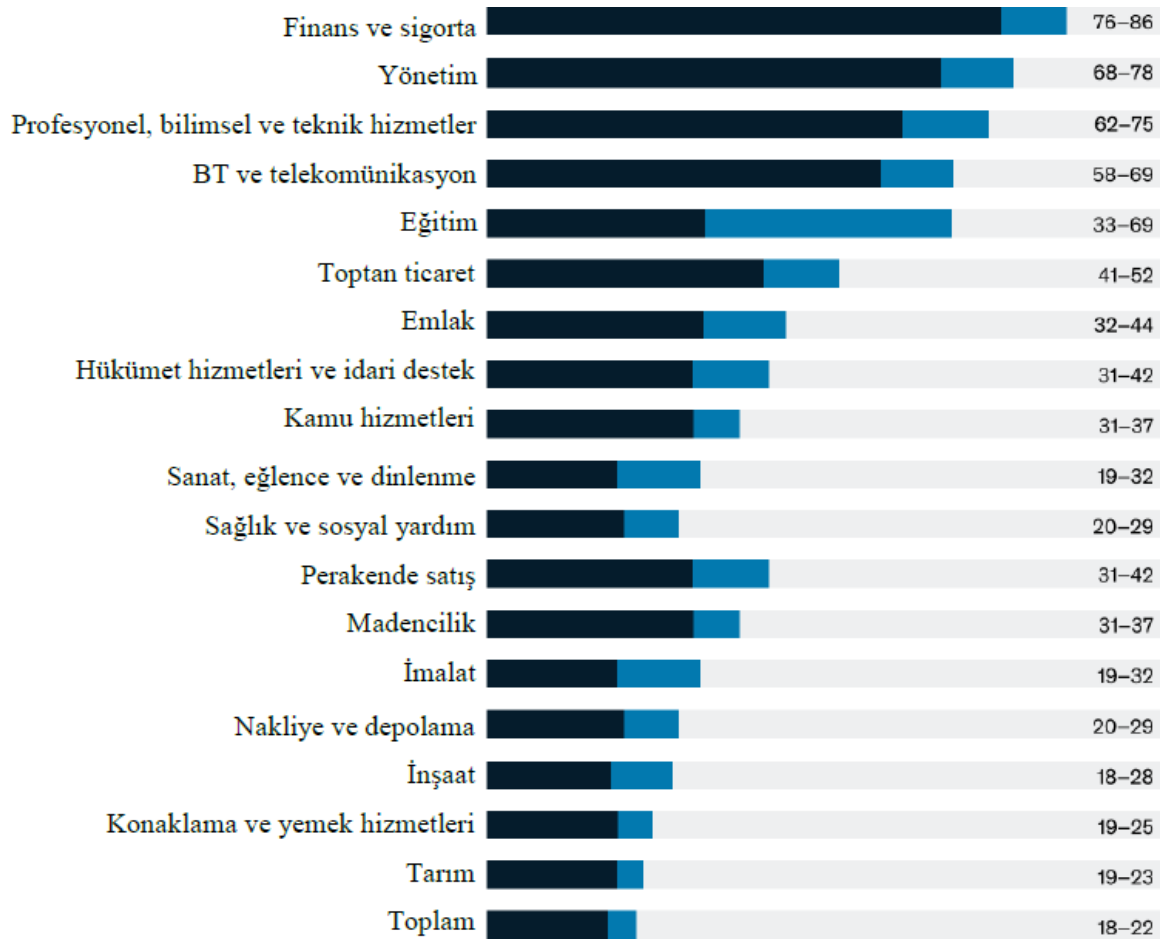

Şekil 5. Amerika Birleşik Devletleri'nde sektöre göre uzaktan çalışırken harcanan zamanın potansiyel payı*

** İlk % oranında etkili potansiyel (verimlilik kaybı yok) dikkate alınırken, ikinci % oranında ise verimlilik kaybının da olabileceği maksimum teorik potansiyel gösterilmiştir.* (Kaynak: Lund ve ark., 2020)

Aynı araştırmada uzaktan çalışma potansiyelinin gelişmiş ekonomilerde daha yüksek olabildiği görülürken, uzaktan çalışma potansiyelinin sektör, meslek ve faaliyet bağlamında ülkeler arasında da farklılık gösterebildiği saptanmıştır. Bunun yanında Şekil 6'dan da anlaşılacağı üzere gelişmiş ekonomilerdeki işgücünün, gelişmekte olan ekonomilerdeki işgücüne göre uzaktan çalışmaya daha fazla zaman ayırabildiği görülmektedir (Lund ve ark., 2020). Tarım, inşaat ve imalat gibi sektörlerde fiziksel ve manuel faaliyetler gerektiren meslekler, yerinde çalışma açısından doğrudan ve olumsuz yönde etkilenmektedir. Uzaktan çalışmaya harcanan zaman potansiyeli, gelişmekte olan ekonomilerde %12 ila %26'ya kadar düşmektedir (Şekil 6).

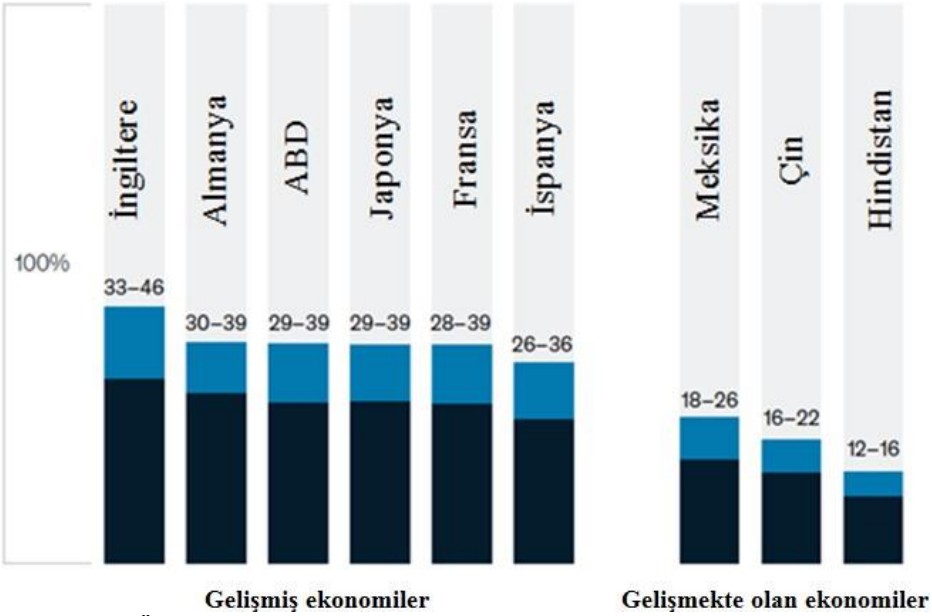

Şekil 6. Ülkeye göre uzaktan çalışırken harcanan zamanın potansiyel payı
(Kaynak: Lund ve ark., 2020)

COVID-19 pandemisi nedeniyle işverenlerin çalışanlarla iş ilişkisini uzaktan yönetmesi sırasında da bir takım zorluklar ortaya çıkmaktadır. Çalışanların ve işverenlerin uzun süre aynı kısıtlı ortamda kalması durumunda karşılıklı olarak bir takım olumsuz duygular yaşanabilmektedir. Özellikle performans düşüklüğü, disiplinsizlik, saldırganlık ve şiddetin artmasına katkıda bulunabilecek biçimde alkol veya başka keyif verici maddelerin ev ortamında daha fazla tüketildiği görülmektedir (ILO, 2020).

Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü (2020), pandemi sürecinde işyerleri için psikososyal risklere yönelik iş sağlığı ve güvenliği rehberi yayınlamıştır. Rehberde, özellikle COVID-19 döneminde artan uzaktan çalışma uygulamaları sırasında ortaya çıkabilecek sorunlara ve bu sorunlarla başa çıkmak için alınabilecek önlemlere yer verilmiştir. Uzaktan çalışma sırasında gerek işgörenlerin, gerekse işverenlerin bazı ruhsal ve fiziksel sorunlar yaşayabileceği öngörülmektedir. Bu olumsuzluklarla başa çıkabilmek için bazı davranış değişikliklerine ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Uzaktan çalışma sorunları ve önerileri

UZAKTAN ÇALIŞMA SORUNLARI	UZAKTAN ÇALIŞMA ÖNERILERI
Çalışanların ev ortamında kendisini çalışıyormuş gibi hissedememesi	İş ve ev rutinleri oluşturma, çalışma süresi ile ilgili sınırları belirleme
Profesyonel iş yaşamından uzaklaşma, kendisini başkalarından kopuk hissetme ve yalnızlaşma	Evde düzenli çalışılabilecek bir alan oluşturma, çalışma alanı seçimlerinde uyku alanlarından uzak durma
Sürekli işi düşünme hali, işten çıkamama duygusu	Düzenli iş toplantıları planlayarak, iş arkadaşları ve yöneticilerle bağlantıda kalma
Motivasyon ve odaklanma sorunları yaşama	Evden çalışırken çalışma arkadaşları ile ilişkileri sürdürmek için çevrimiçi bağlantı yollarını gözden geçirme
İletişim sorunları yaşama, iş performansından emin olamama hali	İş arkadaşları ve yöneticilere düzenli olarak geri bildirimler verme
İşleri öncelik sırasına koyamama ve zaman yönetimi sorunu yaşama	Belirli saatler dışında dijital temastan kaçınma, iş ve ev yaşamını dengede tutma
Uyku ve beslenme sorunları yaşama	Düzenli olarak temiz hava almak için çaba harcama, yürüyüşe çıkma veya balkon gibi alanlarda mutlaka temiz hava alma

(Kaynak: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü, 2020)

Finlandiya çalışan nüfusu üzerine yapılan boylamsal bir araştırmada COVID-19 krizi öncesinde ve süreç içinde işyerinde sosyal medya iletişiminin potansiyel stres etkileri incelenmiştir. Çalışma kapsamında işte siber zorbalık, sosyal medya kullanımı, kişilik, mesleki durum ve sosyodemografik faktörler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Buna göre uzaktan çalışma sırasında işçilerin sosyal medya kullanımı sonucunda dayanıklılığında bir eşitsizlik olduğu ve kurumsal düzeyde destek ihtiyacının ortaya çıktığı saptanmıştır (Oksanen ve ark., 2021).

Yang'ın (2021) Çin'deki COVID-19 salgın sürecinde 5068 kişi üzerinde yaptığı çalışmada, pandemiyle başa çıkma stratejileri, genel siber zorbalık davranışları ve Hubei sakinlerine özgü siber zorbalık davranışlarına yönelik kesitsel veriler toplanmıştır. Sonuçların analizinde;

- Problem odaklı başa çıkma daha az siber zorbalık davranışıyla ilişkilendirilirken, depresyon ile hiçbir ilişkisinin tespit edilemediği,
- Duygu odaklı başa çıkmanın siber zorbalık ve depresyon ile pozitif yönde ilişkili olduğu,
- Duygu odaklı başa çıkma ile depresyon arasındaki ilişkiye siber zorbalık aracılık ettiği saptanmıştır (Yang, 2021).

Bu sonuçlar Lazarus ve Falkman'ın (1984) iki faktörlü başa çıkma stratejileri modeli ile örtüşmektedir. Bu çalışmada da problem odaklı başa çıkmanın doğrudan stresin kaynağıyla

ilgilenerek çevre ile birey arasındaki ilişkiyi değiştirmeyi amaçladığı, duygu odaklı başa çıkmanın ise kişinin strese karşı kendi tepkisini değiştirerek duygusal sıkıntıyı düzenlemeye çalıştığı tespit edilmiştir (Lazarus & Folkman, 1984).

Deniz ve Iriz (2020), COVID-19 sürecinde uzaktan çalışmaya başlayan öğretmenlerde siber zorbalık algısının çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını araştırmıştır. 486 katılımcı ile yapılan bu çalışma sonucunda öğretmenlerin iş odaklı siber zorbalık algılarının uzaktan çalışmaya adapte olamayanlara göre anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır (Deniz & Iriz, 2020).

COVID-19 gibi kriz dönemleri sırasında sosyal damgalanma ve ayrımcılığın artmasına bağlı olarak işyerlerinde şiddet ve tacizin hem fiziksel hem de psikolojik açıdan daha fazla meydana gelebileceği de görülmektedir. Bu bağlamda süreç içerisinde işe bağlı şiddeti ve tacizi önlemek için işyeri düzeyinde alınabilecek önlemler gerekmektedir:

- İşyerlerinde çalışanlara yönelik şiddet ve tacizi önlemek amacıyla politikaların geliştirilmesi, tüm çalışanların bu politikalardan haberdar olması ve kurallara uymasının sağlanması,
- Pandemi sırasında artabilecek olan üçüncü taraf şiddet ve tacizlerinden korumak için ek idari önlemlerin uygulanması,
- Çalışanlara yönelik şiddet ve taciz olaylarını artırabilecek risk faktörlerinin uzmanlarla birlikte değerlendirilmesi,
- Çalışanlara, hizmet verdikleri kişilerden gelebilecek düşmanca tutum ve çatışmaları çözümleyebilecekleri eğitimlerin verilmesi,
- Çalışanlar arası ayrımcılığa karşı politika geliştirilerek, iş adaletini teşvik etmek amacıyla prosedürlerin oluşturulması,
- COVID-19 olan çalışanlara karşı ayrımcılığı engelleyecek prosedürlerin oluşturulması,
- Çalışma hayatında artan evde kalma süreleri içinde olası aile içi şiddet ve etkileri konusunda farkındalığın artırılması,
- COVID-19 pandemisi sırasında aile içi şiddetle başa çıkma konusunda ulusal ve yerel kuruluşların uygulamaları hakkında çalışanların bilgilendirilmesi sağlanabilir (Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü, 2020).

4. SONUÇ

Dünya şu anda COVID-19 pandemisinin doğrudan neden olduğu tıbbi, psikolojik, ekonomik ve davranışsal sonuçlarla boğuşmaktadır. Bu nedenle mevcut araştırmaların birçoğunun haklı olarak tıbbi katkılara (tedavi, semptomlar, yaygınlık vb.) odaklandığı görülmektedir. Daha az

araştırmada ise COVID-19'un etkilediği alanlar üzerinden dolaylı olarak ortaya çıkan psikolojik ve davranışsal sonuçlar üzerinde durulduğu söylenebilir. Oysaki ilerleyen süreçte pandeminin neden olduğu olumsuz sonuçların çok yönlü şekilde analiz edilmesine ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda çalışma hayatı içinde ortaya çıkan birçok sorunun nedenlerinin, etkilerinin ve yaygınlığının araştırılması da büyük önem taşımatadır.

Yapılan bu çalışmada COVID-19 pandemi sürecinde uzaktan çalışan işgörenlerin maruz kaldığı siber zorbalık davranışları incelenmiştir. Bu süreçte teknolojik aygıtlar sayesinde gerçekleştirilen uzaktan çalışmaların yaygınlaştığı, buna paralel olarak da siber zorbalık riskinin arttığı gözlemlenmektedir. Uzaktan çalışma sırasında siber zorbalık davranışına maruz kalan çalışanlarda ise psikosomatik ve somatopsişik olarak nitelendirebileceğimiz psikolojik sorunların fiziksel, fiziksel sorunların ise psikolojik rahatsızlıklara neden olabileceği dramatik bir döngüden söz edilebilir. Aynı zamanda hakaret, iftira, taciz ve tehdit gibi yasal yönden suç teşkil edebilecek siber zorbalık davranışların hukuksal alanda değerlendirilmesi gerektiği de göz ardı edilmemelidir.

Sonuç olarak;

- Uzaktan çalışma sırasında çalışanlara yönelik siber zorbalığı önlemek amacıyla işyeri politikaların geliştirilmesi, tüm çalışanların bu politikalardan haberdar olması ve kurallara uymasının sağlanması,
- COVID-19 pandemi sürecinde artabilecek olan kişisel ve kurumsal verilerin ele geçirilmesine yönelik siber saldırıları önlemek amacıyla ek idari tedbirlerin uygulanması,
- Çalışanlara yönelik siber zorbalık risk faktörlerinin uzmanlarla birlikte değerlendirilmesi,
- Çalışanlara, hizmet verdikleri bireylerden gelebilecek olan düşmanca tutum ve çatışmaları çözümleyebilecekleri eğitimlerin verilmesi,
- Uzaktan çalışmanın fizksel ve ruhsal yönden olumsuz etkileri ve bunlarla baş edebilme yöntemleri konusunda çalışanlara eğitimlerin verilmesi,
- Siber zorbalığı önlemek için ulusal eylem planları oluşturulması,
- Bu alanda çalışmalar yapmak isteyen araştırmacılara için çalışma hayatında siber zorbalığa ilişkin yayın türlerini, dillerini ve indekslerini genişleterek kapsamlı analizler yapmaları önerilebilir.

KAYNAKÇA

Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü. (2020). *İşyerleri için psikososyal risklere yönelik iş sağliği ve güvenliği rehberi*. Aile,Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü. Erişim adresi: https://ailevecalisma.gov.tr/media/55389/psikososyal_risk_etmenleri_14092020.pdf

Alanoğlu, M., & Karabatak, S. (2020). Öğretmenlerin okullarda siber zorbalığa maruz kalma düzeylerinin araştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *55*,45–70.

Aydınöz, G. (2014). *İş hukukunda tele (uzaktan) çalışma*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

Chan, H. C. (Oliver), & Wong, D. S. W. (2019). Traditional School Bullying and Cyberbullying Perpetration: Examining the Psychosocial Characteristics of Hong KongMale and Female Adolescents. *Youth and Society*, *51*(1), 3–29. https://doi.org/10.1177/0044118X16658053

Chappell, D., & Di Martino, V. (2006). Violence at Work. In *International Labour Organization* (4.). International Labour Organization.

Das, S., Kim, A., & Karmakar, S. (2020). Change-point analysis of cyberbullying-relatedtwitter discussions during COVID-19. *ArXiv*, 1–12.

Deniz, D., & Iriz, M. (2020). Examining workplace cyber bullying perception in teachers withvarious variables during the covid-19 pandemic. *ECLSS International Online ConferenceEconomics & Social Sciences*, 36–37.

Erdoğdu, Y., Koçoğlu, F., & Sevim, C. (2020). COVID-19 pandemisi sürecinde anksiyete ile umutsuzluk düzeylerinin psikososyal ve demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, *23*, 1–14. https://doi.org/10.5505/kpd.2020.35403 Eurofound. (2021). *Living, working and COVID-19 (Update April 2021): Mental health and trust decline across EU as pandemic enters another year*. Access address: https://www.eurofound.europa.eu/tr/publications/report/2021/living-working-and-covid-19-update-april-2021

Findstack. (2021). *The Ultimate List Of Remote Work Statistics for 2021*. Access address: https://findstack.com/

Gardner, D., O'Driscoll, M., Cooper-Thomas, H. D., Roche, M., Bentley, T., Catley, B., Teo, S. T. T., & Trenberth, L. (2016). Predictors of workplace bullying and cyber-bullying inNew Zealand. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *13*(5), 1–14. https://doi.org/10.3390/ijerph13050448

Gürhan, N. (2017). Her yönü ile akran zorbalığı. *Turkiye Klinikleri Psychiatric Nursing*, *3*(2),171–181.

Hong, J. C., Chien-Hou, L., Hwang, M. Y., Hu, R. P., & Chen, Y. L. (2014). Positive affect predicting worker psychological response to cyber-bullying in the high-tech industry in Northern Taiwan. *Computers in Human Behavior*, *30*, 307–314. https://doi.org/10.1016/j.chb.2013.09.011

ILO. (2020). *COVID-19 ortamında ve sonrasında uzaktan çalışma*. International Labour Organization, ISBN: 978-92-2-033624-3.

Karmakar, S., & Das, S. (2021). Understanding the Rise of Twitter-based cyberbullying due to COVID-19 through comprehensive statistical evaluation. *In Proceedings of the 54th Hawaii International Conference on System Sciences*.

Kolcuoğlu, U. (2021). *Çevrimiçi unutulma hakkı: Google'ın Avrupa Birliği'nde unutması yeterli*. Dünya Gazetesi. Erişim adresi: https://www.dunya.com/kose-yazisi/cevrimici-unutulma-hakki-googlein-avrupa-birliginde-unutmasi-yeterli/455596

Koyuncuoğlu, Ö. İ. (2020). Dijital çağda çalışma hayatında "Siber Zorbalık": Yasal düzenlemeler ve mücadele yöntemleri. *Peryön (85. Sayı)*, 26–28.

Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). *Stress, Appraisal, and Coping*. Springer Publishing Company; 1st edition (March 15, 1984).

Lund, S., Madgavkar, A., Manyika, J., & Smit, S. (2020). What's next for remote work: Ananalysis of 2,000 tasks, 800 jobs, and nine countries. *McKinsey Global Institute, November*.

Metin, Z. G., & Yıldız, A. N. (2021). *İş sağlığı ve güvenliği boyutu ile uzaktan çalışma*. Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu,Ankara, ISBN: 978-605-4808-15-1.

Microsot. (2021). *Civility, safety & interaction online: Turkey*. Microsoft. Access address: https://www.microsoft.com/en-us/digital-skills/digital-civility?activetab=dci_reports:primaryr4

OECD. (2020). *Capacity for remote working can affect lockdown costs differently across places* (Issue June). Access address: https://read.oecd- ilibrary.org/view/?ref=134_134296-u9iq2m67ag&title=Capacity-for-remote-working- can-affect-lockdown-costs-differently-across-places.

Oksanen, A., Oksa, R., Savela, N., Mantere, E., Savolainen, I., & Kaakinen, M. (2021). COVID-19 Crisis and Digital Stressors at Work: A Longitudinal Study on the Finnish Working Population. *Computers in Human Behavior*, *122*, 1–47. https://doi.org/10.1016/j.chb.2021.106853

Özer, H. D. (2020). Pandemi sürecinde artan tehlike: işyerinde siber zorbalık. *Selçuk Hukuk Kongresi*, 133–152.

Öztürk, M., & Gök, S. G. (2020). COVID-19 döneminde yönetim yazındaki araştırma trendlerinin bibliyometrik analiz yöntemi ile incelenmesi. *Kapadokya Akademik Bakış*,*4*(2), 73–89.

Singhal, T. (2020). A review of coronavirus disease-2019 (COVID-19). *Indian Journal of Pediatrics*, *87*(4), 281–286. https://doi.org/10.1007/s12098-020-03263-6

Small Business Stats & Facts. (2021). *The ultimate list of remote work statistics – 2021edition*. Small Business Stats & Facts. https://www.smallbizgenius.net/by-the-numbers/remote-work-statistics/#gref

Söyleyici, G. T., & Kalkan, A. (2018). Çalışma koşullarına bağlı olarak iş yerlerinde çalışanların siber zorbalığa maruz kalma düzeylerinin incelenmesi. *5. Uluslararası Yönetim Bilişim Sistemleri Konferansı*.

Stefano, V. De, Durri, I., Stylogiannis, C., & Wouters, M. (2021). *Platform work and the employment relationship*. ILO.

Symons, M. M., Di Carlo, H., & Caboral-Stevens, M. (2021). Workplace cyberbullying exposed: A concept analysis. *Nursing Forum*, *56*(1), 141–150. https://doi.org/10.1111/nuf.12505

Tes-İş. (2021). *İşgücü İstatistikleri, Mart 2021*. Tes-İş. Erişim adresi: http://www.tes-is.org.tr/news-detail/349/ŞUBAT-2021-İŞSİZLİK-ORANI

WHO. (2021a). *Coronavirus*. World Health Organization. Access address (24.05.2021): https://www.who.int/health-topics/coronavirus#tab=tab_1

WHO. (2021b). *Coronavirus disease (COVID-19) dashboard*. World Health Organisation. Access address (24.05.2021): https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019

Williams, K. R., & Guerra, N. G. (2007). Prevalence and Predictors of Internet Bullying. *Journal of Adolescent Health*, *41*(6), 14–21. https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2007.08.018

Yang, F. (2021). Coping strategies, cyberbullying behaviors, and depression among Chinesenetizens during the COVID-19 pandemic: a web-based nationwide survey. *Journal of Affective Disorders*, *281*(December 2020), 138–144. https://doi.org/10.1016/j.jad.2020.12.023

Zeren, F., & Hızarcı, A. E. (2020). The impact of covid-19 coronavirus on stock markets: evidence from selected countries. *Muhasebe ve Finans İncelemeleri Dergisi*, *3*(1), 78–84. https://doi.org/10.32951/mufider.706159

Zhang, G. B., Wang, G. F., Han, A. Z., Xu, N., Xie, G. D., Chen, L. R., & Su, P. Y. (2019). Association between Different Stages of Precollege School Bullying and Murder-Related Psychological Behaviors among College Studentsin Anhui Province, China. *Psychiatry Research*, *282*(September), 1–8. https://doi.org/10.1016/j.psychres.2019.112593

COVID-19 PANDEMİSİNİN VERGİ YÜKÜ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Arş. Gör. Dr. Aytül BİŞGİN
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü,
ORCID: 0000-0003-2488-3541

ÖZET

Çin'in Wuhan kentinde 2019 yılı Aralık ayında ortaya çıkan Covid-19 pandemisi, kısa süre içerisinde tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Tüm dünya ülkeleri gibi Türkiye de bu küresel sorundan ekonomik olarak olumsuz etkilenmiştir. Dolayısıyla devletin kamu harcamalarının finansmanı için ihtiyaç duyduğu vergi gelirleri azalmış, toplumun alım gücü düşmüş ayrıca vergi yükünün derecesi de artmıştır. Alanyazında vergi yüküne ilişkin birçok sınıflandırma (sübjektif vergi yükü, objektif vergi yükü, net vergi yükü, toplam vergi yükü vb.) mevcuttur. Bu çalışmada açıklamalar toplam vergi yükü üzerinden yapılmıştır. Toplam vergi yükü ise, bir ülkede belli bir dönemde (yılda) ödenen tüm vergilerin o dönemde (yılda) elde edilen gayri safi yurt içi hasılaya (GSYH) oranı alınarak hesaplanmaktadır. Vergi yükünün hesaplanması bireylerin üzerine düşen yükün tespiti, gelir dağılımında adaletin sağlanması, ekonominin gelişmesi, ekonomik istikrarın sağlanması gibi makro ekonomik hedeflerin tespiti açısından oldukça önem arz etmektedir.

Bu çalışmada Covid-19 pandemisinin Türkiye'de vergi yükü üzerindeki etkisi yayınlanan istatistiki veriler çerçevesinde incelenmiştir. Bu minvalde öncelikle vergi yüküne ilişkin kavramsal bilgiler açıklanmış, sonrasında ise Türkiye'de özellikle pandemi döneminin vergi yükü üzerindeki olumsuz etkisi değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Vergi Yükü, Türkiye

EFFECT OF COVID-19 PANDEMİC ON TAX BURDEN

ABSTRACT

The Covid-19 pandemic, which emerged in Wuhan, China in December 2019, affected the whole world in a short time. Like all countries of the world, Turkey has been negatively affected by this global problem economically. Therefore, the tax revenues needed by the state to finance public expenditures decreased, the purchasing power of the society decreased and the degree of tax burden increased. In the literature, there are many classifications of tax burden (subjective tax burden, objective tax burden, net tax burden, total tax burden, etc.). In this study, explanations are made on the total tax burden. The total tax burden is calculated by taking the ratio of all taxes paid in a country in a certain period (year) to the gross domestic product (GDP) obtained in that period (year). Calculation of the tax burden is very important in terms of determining macroeconomic targets such as determining the burden on individuals, ensuring justice in income distribution, developing the economy and ensuring economic stability.

In this study, the effect of the Covid-19 pandemic on the tax burden in Turkey has been examined within the framework of the published statistical data. In this respect, first of all, conceptual information about the tax burden was explained, and then the negative impact of the pandemic period on the tax burden in Turkey was evaluated.

Keywords: Covid-19, Tax Burden, Turkey

RELATIONSHIP BETWEEN LEADERSHIP MODELS AND SELF-EFFICACY

Dr. Anila BRATJA
Lecturer, Department of Pedagogy, faculty of Education,Aleksander Moisiu University, Durrës, Albania

ABSTRACT

Based on teachers and school principals perceptions of 9 years schools in Durres region, this study aimed to determine the relationship between leadership models (structural, human, political and symbolic) and self-efficacy.

Participants in this study were 610 teachers and 98 principals selected by group sampling technique. This study made use the combination of quantitative and qualitative research methods. Instruments used were a structured questionnaire in Likert scale, for both teachers and principals. Alfa Chronbach coefficient for both questionnaires was ≥ .7. Quantitative data analysis consisted in correlation coefficient and crosstabs. Qualitative data were gathered by semi-structured interviews with teachers, administrators and head departments.

Based on the perception of subjects, between model human, political, symbolic and self-efficacyconsist a moderate positive correlation. While between the structural model and self-efficacy. Has no relationship. Based on surveys and interviews with teachers, administrators and head departmentsnoted that the combination of four leadership models, according to the situation and leading role, affect to the self-efficacy of the teachers.
***Keywords**: structural model, human model, political model, symbolic model and* self-efficacy

NUTRITIONAL STATUS OF TRIBAL CHILDREN OF INDIA - A REVIEW

Ishita Mukherjee
Sadaruddin Biswas
Samiran Bisai
Department of Anthropology and Tribal Studies, Sidho -Kanho-Birsha University, Purulia, West Bengal, India.

ABSTRACT

Hunger has been a perennial human problem and so as it's affect, that is malnutrition and is very rightly called hidden death. Malnutrition generally results from an imbalance in nutrition uptake. Tribal population in India constitutes of 8.6% of its total population and they are the most economically backward and vulnerable population in the country. Nearly half of all deaths in children under 5 years of age are attributed to undernutrition and malnutrition is the reason of 69% of all deaths of children below the age of 5 years in India. According to Lancet committee report due to the disruptions in economic, food and health systems from the COVID-19, malnutrition in all its form is expected to exacerbate. So assessment of nutritional status of this section of people specially the children becomes very much important because malnutrition leads to both morbidity and mortality and pushes the children into a vicious cycle of malnutrition and poverty. The review was mainly aimed at summarizing the existing literature and finding the nutritional status of tribal children below the age of 18 years along with the various socio-cultural causes that influence their nutritional status. In the present review paper, 38 papers on nutritional status of tribal children has been finally selected through following screening. The pool analysis reveals the average rate of prevalence of underweight, stunting and wasting as 46.03%, 44.93% and 24.28%, respectively. Prevalence of underweight, stunting and wasting is higher than the national average. Among this papers the rates vary greatly among different tribal groups such as some have 93.85% underweight while some have 17.6% which are associated with food insecurity, childhood diseases, maternal education and child care practices, birth weight along with socioeconomic condition and geographical location. Proper policy making and implementation is needed for enhancing their nutritional status.

Key words: Child, Tribe, Stunting, Underweight, Wasting, India

PREVALENCE OF ANEMIA AND ITS PUBLIC HEALTH SIGNIFICANCE AMONG NON-PREGNANT NON-LACTATING TRIBAL WOMEN IN INDIA: A REVIEW

Somnath Sau
Assistant Professor, (SACT- 1), Department of Nutrition, Egra S.S.B College, Purba Medinipur, West Bengal, India.

Samiran Bisai
Associate Professor, Department of Anthropology & TS, Sidho-Kanho-Birsha University, Purulia, West Bengal, India.

Background: In India, one in every five maternal death is due to anemia and the rate of mortality is high among women in reproductive age. Anemia is a widespread nutritional deficiency disorder, affecting half of all women in reproductive age group.

Objectives: In view of the above present review work was conducted to estimate the overall prevalence of anemia and public health significance of anemia among reproductive aged 15-49 years tribal women in India.

Methods: This review work were searched from published data since 2000 to 2016 by using search engines such as Google Scholar, PubMed, Academia, Researchgate and Medline. A total 20 studies were identified following screening and included in the quantitative synthesis.

Results: A total of 7951 sample from 20 studies were included in the present analysis. Sample size varies from 48 to 3923. Overall prevalence of anemia in India to be 65.3% (95% CI: 64.3 – 66.4). The rate of anemia varies from 44.9% to 100% among tribal population of India.

Conclusion: As per WHO classification of severity of anemia among tribal women in India was very high, indication serious situation. It is evident that dietary intervention, good personal hygiene and sanitation have potential impact on anemia reduction as evidence by several studies of this review. Recommendation for locally available low cost seasonal foods preferentially vitamin C, iron folic acid rich food items are guiding principles for better anemia management.

Key words: Anemia, Iron deficiency anemia, Tribal women and anemia, Micronutrient deficiency, Tribal. India

THE TRAINING AND DEVELOPMENT NEEDS OF SPORTS ORGANIZATIONS BY APPLYING MANAGEMENT PRINCIPLES

Cernițoiu Cosmin
State University of Physical Education and Sport, Chisinau, Republic of Moldova

Abstract.

The purpose of this paper is the analysis of the training and development needs of sports organizations, a very complex issue in terms of understanding and incorporation by sports managers who empower their staff to act as agents of change at the organizational or competitive level.

Any important managerial action can be evaluated both from the point of view of success in terms of achieving immediate goals, and in terms of the effect on the sports organization's ability to approach change. Such actions contribute either to the accumulation of the main organizational values needed in the future or to their degradation. The involvement of human resources in the search for change creates a new way of life and, moreover, develops the ability of employees to produce more change, and consequently to be more productive.

The analysis and evaluation of the training needs at organizational level implies the identification of the differences between what the sports institution expects and what happens inside it. This is, in fact, a diagnosis of current problems (differences between desired and current performance), potential problems involved in the process of organizational change (new performance factors, new methods of improving performance), individual development preferences (preferences of human resources, managers regarding their own development, as well as the development of their employees) of the target audience (staff in the organization that will be included in the training and development programs).

Keywords: teambuilding, sports organizations, training programs, innovations.

PERFORMANCE SPORT MANAGEMENT

Dina Nicolae-Adrian
State University of Physical Education and Sport, Chisinau, Republic of Moldova

Abstract.

Contemporary performance sport has a special place in all forms of practicing physical exercises, performance sport has its own regulations, its ethics requires initiation, skills, rhythmic practice, provided through training. It is also characterized by the comparative element, which is its most original feature.

Performance sports management is a distinct branch of sports science, because it meets the basic requirement of having its own field of research, uses scientific methods in investigating its object and reaches general theoretical truths, which further explain the reality, researched and theses are issued to help practice. The act of sports management in our country is performed by a technical, methodical, economic, and organizational staff of specialists, selected on the basis of skills, knowledgeable in the field of sports.

By giving a brief example of the three concepts, management, manager - and performance sports and respecting the principles, functions, attributes, factors and qualities that must be met we can develop and highlight management in performance sports.

Thus, respecting the success factors in management, the qualities of a good manager, the essential problems to be solved by managers and defining competition as the fundamental form of sports activity in achieving sports performance, we can give approximately a definition of management in performance sports.

Keywords: management, sport, performance, manager.

STUDENTS' SELF-REGULATION LEARNING IN ONLINE LEARNING PROCESSES

Elda TARTARI

Aleksander Moisiu University, Durres, Albania

Abstract

Covid 19 pandemic reality forced the university education system in Albania to develop the teaching in distance through the support of the latest technologies. The contemporary ways of learning that technology offers found wide use in online learning environments. The purpose of this study is to examine students' self-regulation learning in online learning processes. This form of learning will be treated specifically in relation to metacognitive skills, time management, environmental structuring, persistence and help seeking which play a very important role in involving students productively in online learning.

The quantitative method has been used in conducting this study. The sample included in the study is based on 310 students belonging to the bachelor and master program obtained from two universities in two different cities of Albania. Questionnaire administration is developed through web. The findings of the study showed that students, although they have good skills related to self-regulation learning in online learning, they still need to further develop this way of academic interaction and behavior. The findings of this study help students, teachers, researchers, policy makers and other stakeholders who are interested in the field of education. It is suggested that further studies be conducted in this area to create a more complete picture of this contemporary form of learning.

Keywords: students, self-regulation learning, online learning, metacognitive skills, universities, Albania.

HISTORY OF SWEET CULTURE: TRANSFORMATIONS, BELIEFS, PROPAGANDA

Olga Kotsuibanska

National University of food technology,Kyiv, Ukraine

Food culture is fluent and steady at the same time. Being a culture of consumption, it is also a part of big cultural interactions. During the times of totalitarian state, it is also became a kind of propaganda. On the example of confectionery industry of Soviet Ukraine we'll try to analyze common relation between propaganda narratives and people's consciousness.

AVAILABILITY OF SCIENCE FACILITIES IN SCIENCE SECONDARY SCHOOL IN MINNA, NIGER STATE, NIGERIA

Buda Muhammad Kabir
Niger State College of Education, Minna, Niger State
Faruku Aliyu
Department of Science Education Sokoto State University, Sokoto

Abstract

The success of science teaching is greatly influenced by the standard level of science laboratories and the availability of science facilities in schools. This study finds out the availability of science facilities in science secondary schools in Minna, Niger State, Nigeria. The extent of adequacy in the provision of laboratory resources in secondary schools was determined. The study employed survey design using checklist titled “Availability of Science Facilities in Science Secondary Science Secondary Schools”. it was discovered that the level of availability of some science facilities in secondary schools is adequately, fairly and poorly spread in all three (chemistry, biology and physics) laboratories. Facilities that are highly cost, chemical reagents and consumables are poorly adequate and spread in science secondary schools in Minna, Niger State, Nigeria.

Keywords: Science facilities, Availability, Laboratory,

CLIMATE CHANGE: AN INHERENT CHALLENGE FOR DOUBLING FARMERS' INCOME IN INDIA

Sanjaya Kumar Sahoo
Research Scholar, KIIT Deemed to be University, Bhubaneswar

Sukanta Chandra Swain
(Corresponding Author) Associate Dean, KIIT Deemed to be University, Bhubaneswar

Abstract: Although the growth engine of Indian economy has been off late steered by the Service Sector, owing to no comparable move in the share of the Sector in total employment and decline in the share of agriculture sector in Gross Domestic Product (GDP), it has made the question of sustainability of Indian economic growth prominent. Thus, going back to the basics of the economy, i.e., strengthening the agriculture sector, has been the focal point for planners and researchers in order to wipe out the apprehension of halt in sustainable economic growth. Accordingly, Government of India has fixed the target of doubling the farmers' income by 2022 by focusing on agriculture sector. However, constraints are multiple on the path of approaching the target; the most important being the climate change. On this backdrop, this Paper is to highlight the policy of doubling farmers' income and the road map for that. It will also highlight the climate change as one of the major challenges for the target. Besides, a framework to achieve the target amid climate change will also be devised on the basis of experts' opinion and content analysis.

Key Words: Climate Change, Doubling Farmers' Income, Challenge, Agriculture Sector

CORPORATE CRIMINAL RESPONSIBILITY FOR ENVIRONMENTAL PROTECTION AND SUSTAINABILITY

Eda Ogheneosunme

Ph.D Student, Delta State University, Abraka, Nigeria.

ABSTRACT

Environmental abuses by Transnational Oil companies have been a global issue since the 1990's. Payment of compensation to victims of environmental abuses have not in any way ensured environment protection. Most environmental abuses take the form of pollution that is, oil spillage. Incidences of oil spillage have a long term effect on the health of the people living within any oil producing region. The fact that most environmental abuses are associated with the activities of transnational oil companies, makes a review of the concept of corporate criminal responsibility a major concern. Environmental protection entails all measures and mediums employed towards safeguarding the environment in such a way and manner that the environment is able to cater for the needs of the present generation as well as the future. The survival of man at all times depends essentially on the state of the environment. The paper evaluated how holding directors criminally liable for environmental offences can ensure environmental protection and sustainability. The Doctrinal method of research using the analytical technique with the use of primary sources (statutory provisions) and secondary sources (articles, essays and materials from the internet) was employed to analyse how the concept of corporate criminal responsibility can be used to ensure environmental protection. The regime of compensation to victims of environmental abuses and environmental clean-ups has so far not ensured environmental protection hence, where the activities of transnational oil companies degrade the environment and pose a threat to the lives of people, these companies should be held criminally liable, the directors (who are the directing minds) of the companies should be made to face jail terms without an option of fine, as this would go a long way in acting as a deterrent to others and ensuring that transnational oil companies should put the safety of the environment and the people living in the environment into consideration when carrying out their operations.

KEYWORDS: Corporate, Criminal Responsibility Environment, Environmental Abuses, Environmental Protection.

DEVELOPMENT OF PUMPKIN COOKIE TECHNOLOGY

N. V. Alexeyeva

Sh. Sh. Makhmudova

Z. M. Shakiryanova

M. Auezov South Kazakhstan University, Shymkent, Kazakhstan

Abstract: The main goal in the field of healthy and proper nutrition is to develop the production of food products that are rich in essential components, as well as products of baby food, functional purpose, therapeutic and preventive food products and biologically active food additives, created to promote human health, as well as to prevent diseases caused by inadequate and unbalanced nutrition.

The article presents two ways of producing pumpkin cookies:

1. The method of production of pastry based on pumpkin puree;

2. The method of production of bakery products based on pumpkin powder obtained by infrared drying.

A recipe for butter cookies with the addition of pumpkin mash was developed (60 %; 50%; 40;). Wheat flour of the highest, 1st and 2nd grades was used for three samples. The results of the studies showed that the resulting cookies with pumpkin mash have a high humidity, blurry shape.

For the second method, pumpkin powder with a moisture content of 13.6% was used. The optimal modes of infrared drying of nutmeg pumpkin were established. The moisture content of pumpkin powder was determined by the accelerated and arbitrage method. Pumpkin powder, obtained by infrared drying, retains the nutritional properties (vitamins, macro – and microelements) inherent in fresh pumpkin.

The technology and recipe of butter cookies based on nutmeg pumpkin powder have been developed. The method of production of pumpkin cookies provides for the loading of raw materials in the following sequence: wheat flour of the highest grade, pumpkin powder, granulated sugar, spread, baking powder, melange. The nutritional value of the developed cookies is determined.

CONTEMPORARY BUSINESS ETHICS: A STUDY IN THE SEERAH OF THE PROPHET MUHAMMAD (SAW)

Rehana Kanwal
M.phil Scholar, Department of Islamic Studies, National College of Business Administration and Economics, Lahore, Pakistan.
M.Farooq Shakir
Principal, Bismillah Higher Secondary Schools, Sadiq Abad, Pakistan.

Abstract

The history of the business and trade is as old as the history of humanity, itself. Different cultures and regions have their own business ethics throughout the times past. With the rise of globalization, the various sets of business ethics are getting common values and forms. While Islam, being a universal religion, provides guidelines for every aspect of life including trade, commerce and business. Islamic business ethics derive from divine revelation and Sunnah of the Prophet (SAW). Business ethics denotes the behavior of trading entity supposed to follow while interacting with society. The Islamic business ethics take care of the all stake holders from production to consumption including employees, trade agreements, quality standards, environment and social responsibilities. The current paper is aiming to elaborate the business ethics in the light of instructions draw from the Seerah of the Prophet (SAW) in order to provide an insight for humanity to follow them, practically.

Key Words: Islam, Business ethics, Islamic instructions, organizational behavior

THE DIVINE GUIDANCE FOR LIFE AND THE CONDITION OF MAN TODAY

Rehana Kanwal
M.phil Scholar, Department of Islamic Studies, National College of Business Administrationand Economics, Lahore, Pakistan.

ABSTRACT

In the ocean of possibilities, the best that can be extended to man as a man (the one that has start but not end.), and the supreme succour for him, is to arouse and stimulate him to the perception and consciousness of the significance and real aim of his existence in this world; by seriously expounding to him that the visible realm, whatever its nature and essence may be, is not to exhaust the whole truth; by strenuously driving him to settle in the credo and conception that what occurs to be conducive to his vantage and sui-generis (distinguished) status amongst the creatures is related but to the extra- cosmic or transcendental system of immense wonders and affluences. The only way for man and his sole business in this world remains that he may realise and heartfully embrace the heavenly or religious truth that was alighted to him by Allah through the sacred series of prophets, the last one being Hazrat Muhammad (may the blessings and peace of Allah be upon him!). But today, if on the one side the Divine guidance and enlightment for human life is kept before, and on the other side the general condition of man is observed, there is felt an inconsistency which is beyond the limit. It is found that the people, excluding a minor segment, are but an embodiment of all sorts of frails and frailties. Completely strange and remote from religion, totally bereft of spirituality or moral rectitude, they are practically trapped by the lure of corporeal and material things, wealth, luxury, power, prestige, celebrity, etc. And this all is about the believers or the Muslims; not to speak of those who are unbelievers, apostates and Godless individuals. Also, let alone the low-brows, plebions and vulgars, even the high-brows, owners of herculian mind and immense caliber, are not restless for the clue and clew to the mystery and scrapping nature of existence, nor are they to be disconcerted and tarnished by the imbroglio and imperspicuity that what is going to be the destiny of the stranded mankind with his pitiable plight in the pitch dark night of life. In this paper there is a reflection on the situation.

Key words: religion, condition, life, divine, mankind.

TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP AND ITS IMPACT ON INDIVIDUAL INNOVATION

ESRAA IBRAHIM ABD EL RAHMANALI
Ondokuz Mayıs ÜniversitesiSosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı
ORCID:0000-0003-3902-3528

ABSTRACT

In the competitive market the owners and the managers of the companies are looking to increase their efficiency and make more profit. Most of the organizations' managers fail to notice the human factor in the efficiency. Every function in the organization can be done by manpower. The satisfaction and the innovatıon of employees' may easily help to be successful in the market of the sector.

Today, it is not possible for any organization to remain insensitive to factors such as change, transformation and intense competition. In order for organizations to cope with these factors, leaders in organizations must restructure their organizations. In other words, organizational leaders have to implement a change or transformation in their organizations, taking into account the changes in environmental conditions.

there is a need for leaders with the skills to make radical changes and keep up with the innovations taking place in the environment. transformational leadership behavior reinforces the perspective of innovation in business groups and interacts positively.Individual innovation is the willingness of employees to monetize their ideas by taking more responsibility and risk. On the other hand, innovativeness improves customer satisfaction, positively affects the image of the company and ensures employee satisfaction.

The purpose of this study is to analyze the relationship between transformational leadership and individual innovation and the effect of transformational leadership on individual innovation. Understanding the relationship between transformational leadership and individual innovation helps leaders to develop and cultivate employees' capacity for creativity.

Keywords: Leadership, Transformational Leadership, İnnovativeness, İndividual İnnovation

.

WOMEN AND POLITICS: VISIONS AND REVISIONS

Dr.Dipanwita Pal
Assistant Professor and Head, Department of EnglishGalsi Mahavidyalaya, West Bengal, India

It is believed that the true meaning of Democracy could be found only when the rule-makers of the nation are chosen by the politically aware people. According to Aristotle, democracy is the worst form of government, because it is the rule of the illiterate and unaware people. It implies that for the successful running of a democratic set-up, the spread of education and consciousness are the basic crucial requirements. In this regard we may remember the observations of Lord Bryce, that the gift of the suffrage, creates the will to use it, and the gift of knowledge creates the capacity to use this right in a proper way. Taking into account this view, the issue of the participation of women into politics has become imperative in the present global situation. This issue is intricately related to the increasing consciousness about eradicating inequalities, especially gender inequality, to cater to equal opportunities regarding sharing the resources and in the policy-making processes, which are the demands of the day. Within this paper I intend to study into the reality of women's participation and the probable factors that withheld them from being actively involved into politics.

THE IMPACT OF EFFECTIVE INSTRUCTIONAL TACTICS ON TEACHING READING TO THE EFL STUDENTS OF JUNIOR HIGH SCHOOLS

Masoud Sadeghi
Department of English Language Teaching, Zanjan branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran.
Siros Izadpanah
(corresponding author), Assistant Professor, Department of English Language Teaching,Zanjan branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran.

Abstract

Reading is one of the language skills, which is very important in English learning and the need for investigating the impact of effective instructional tactics on teaching reading to the students have heightened in recent years. The purpose of this study was to determine what instructional tactics expert teachers of English language learners (ELLs) in the junior high schools perceive as most effective for teaching reading to ELLs. Qualitative data were collected from 60 successful teachers who taught in junior high schools of Zanjan, Iran, using a questionnaire. The successful teachers were identified based on student achievement using purposive sampling. A Likert scale was used for the questionnaire. The study was mixed-methods descriptive research and the quantitative questionnaire questions were designed to collect information regarding effective instructional tactics for teaching reading to English learners in the intermediate grades in junior high schools and the data were collected using a Likert-scale. The findings revealed that the participants found the instructional tactics for teaching the five components of reading to be effective for teaching students in the junior high schools. Based on the data analyzed, all teachers in the junior high schools should be well-informed about the five components of reading as well as the effective instructional tactics for performance.

Key words: reading, reading tactics, reading comprehension

UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNDE SINIF ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ
THE OPINION OF CLASS TEACHERS DURING PANDEMIC

Prof. Dr.Mehmet Faik YILMAZ
Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Esenler, İstanbul.
ORCID NO:0000-0002-1006-2470
Alvin Dikme
Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Esenler, İstanbul.
ORCID NO: 0000-0002-0560-8504

ÖZET

Koronavirüs'ün yayılma hızı ve insan sağlığı üzerindeki etkisiyle Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından bu durum pandemi olarak ilan edilmiştir. Salgının yayılmaması için tüm dünya önlemler almıştır. Bu süreç hayatın her alanını etkilediği gibi eğitim alanını da olumsuz yönde etkilemiştir. Okulların kapanması ile birlikte yüz yüze eğitimden uzaktan eğitime geçilmiştir. Bu şekilde eğitimin sürekliliği her koşulda sağlanmaya çalışılmıştır. Bu süreç bizlere eğitim alanında köklü reformlara ve stratejik planlamaya ihtiyaç duyulduğunu göstermiştir.

Bu araştırma pandemi sürecinde sınıf öğretmenlerinin uzaktan eğitime ilişkin neler yaşadığı ve neleri gözlemlediği konusunda deneyimlerini anlatmayı amaçlamıştır. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Çalışma nitel araştırma olgubilim deseni ile yürütülmüş bir çalışmadır. Bu araştırmanın katılımcıları uzaktan eğitim veren sınıf öğretmenleri olmuştur. Araştırmanın bulguları pandemi sürecinin öğretmenlerin ve öğrencilerin yaşadığı sorunları ve teknolojik açıdan karşılaşılan problemleri göstermektedir. Araştırma sonucunda: Öğretmenler, veliler ve öğrenciler teknolojiyi kullanma açısından desteklenmelidir. Yapılan dersler uzaktan eğitime uyarlanmalı ve çocukların ders sırasında mümkün olduğunca aktif olmaları sağlanmalıdır. Uzaktan eğitim sürecinde internet bağlantısı, öğrencilerin derslere katılım oranının düşük olması ya da okul yönetiminin baskısına maruz kalma gibi sorunlar olduğu tespit edilmiştir.

Bunun yanında uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin müfredatı tamamlayamama gibi kaygılara da sahip oldukları görülmüştür. Pozitif bir gelişme de derslerde teknoloji kullanımının öğretmenlerin mesleki gelişimlerini çoğunlukla olumlu yönde etkilediği olmuştur. Araştırma sonuçları doğrultusunda önerilerde bulunulmuştur.

Bu öneriler arasında, Coronavirüs pandemisinin eğitim sisteminin içinde bulunan öğrenci, öğretmen, okul yöneticileri, öğretim programı içerisinde yaşadıkları olumlu ya da olumsuz yansımalarını daha detaylı incelenmesi gerekmektedir.

Türkiye'de Koronavirüs pandemisinin etkisinin eğitim sistemi politikaları üzerine incelenmelidir.

Dünyayı etkileyen salgın, doğal afet gibi konuların öğretmenleri, öğrencileri ve velileri bilinçlendirmesi için eğitimler organize edilmelidir.

Pandemi sırasında veya sonrasında öğretmenlerin bilgisayarı iyi düzeyde kullanmaları, materyal üretmeleri için eğitim verilmelidir.

Gördüğümüz üzere pandemi sırasında ve sonrasında öğretmenlere uzaktan eğitim gerçekleştirme becerilerini geliştirmek için eğitimler sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Koronavirüs, Pandemi, Sınıf öğretmeni

ABSTRACT

As a result of the spreading rate and the effects of it on human health, Coronavirus is announced as pandemic by the World Health Organization (WHO). The whole world took precautions to prevent the spreading of epidemic. This process affected every field of life, including education. It affected education in a negative way. Distance learning became the way of education after the schools were closed. In that way, the aim was providing continuity of education in every situation. This process shows us that we need radical reforms and strategic plans to improve our education system.

The aim of this research is to describe the experiences and analyses of class teacher related to distance learning. In this research qualitative research method is used.

This study is based on qualitative research method. Results of the research show the problems that teachers, students and parents experienced during pandemic and the technological problems they encountered. Conclusion of the research: Teachers, parents and students should be supported in terms of technology. The classes that are conducted should be adapted to distance learning and students should be activated during the lesson as much as possible. During distance learning some problems are observed, for example internet connection problems, participation of the students to classes or pressure of the school management. Besides that, some of the teachers are anxious about the syllabus, they think they may not complete it. As a positive development, we can say that the use of technology in classes affected the career of the teacher in a positive way. In accordance with the research some suggestions are made. Between these suggestions,The participants of this research are class teachers. The students, teachers, school managers, positive and negative aspects of the learning system should be analysed in a more detailed way.The effects of Coronavirus pandemic on education system should be analysed.

The teachers, students and parents should be informed about the pandemic and natural disasters which affect the world.

The teachers should be provided with an education about the use of computer and technology during or after the pandemic.

As we can see, during or after the pandemic, the teachers should be supported with seminars to improve their distance learning skills.

Keywords: Coronavirus, Pandemic, Class teacher

1.GİRİŞ

Pandemi, bir hastalığın bir kıta ya da birkaç ülke üzerinde aynı anda yaygın şekilde görülmesi, büyük salgın (Türk Dil Kurumu [TDK], 2020) olarak ifade edilir.

2019 yılında Çin'in Hubei eyaleti olan Wuhan kentinde ortaya çıkan COVID-19 dünya genelinde yaygın bir salgındır ve yaşamı ciddi bir şekilde tehdit etmektedir. Bu durum Dünya Sağlık Örgütü tarafından 11 Mart 2020'de pandemi olarak ilan edilmiştir. 11 Marttan itibaren Coronavirüs pandemisi sağlık, ekonomi, sosyal yaşam ve eğitim üzerinde değişim ve etkilere neden olmuştur. Dünya çapında hızla artmakta olan COVID-19 vaka sayısıyla, birçok dünya ülkesinde toplumsal kaygılar ve endişeler de artmaya başlamıştır (Lin, 2020).

COVID-19 diğer adı ile coronavirüs, dünyada ülkeleri ev hapsi, seyahat yasakları ve okul kapatma gibi tedbirler almak zorunda bırakmıştır. Pandemi eğitimi doğrudan etkilemiştir. Çünkü salgın ile beraber çoğu ülkeler okulları kapatarak eğitime ara vermiştir. Bu durumda 1,6 milyar çocuk ve gencin bundan etkilendiği rapor edilmiştir (Miks & McIlwaine, 2020) Bu süreçten etkilenen ülkelerden biri de Türkiye'dir. Türkiye de dijital teknolojileri kullanarak uzaktan eğitim vererek eğitimi öğretimi devam ettirmiştir.

Türkiye'de, yüz yüze eğitimden uzaktan eğitime geçilmesiyle beraber öğretmenler, veliler, öğrenciler hemen erişilebilir bilgisayarlar, telefonlar, dizüstü bilgisayarlar ve ya tabletlere ulaşmaya çalışmış ve bu teknoloji kullanmak durumunda kalmışlardır. Coronavirüs pandemisi ile birlikte öğretmenler, öğrencilere içerik öğretmek, dağıtmak için yöntemler öğrenmişlerdirAgnoletto ve Queiroz (2020), göre dijitalleşme çok kolay bir süreç değildir. Uzaktan eğitim sürecinde çok sayıda sorun bulunmaktadır ve bu sorunlarla yüksek düzeyde karşılaşmaktadır. Uzaktan eğitim evde gerçekleştirilen bir işten ziyade içinde birçok zorluk, kısıtlamalar barındırabilmektedir. Özellikle dersi yöneten öğretmenlerin internet ve teknolojik alt yapı zayıflığı, uzaktan eğitime bakış açıları, korku ve kaygıları gibi konular yaşadıkları zorluklar arasındadır ve bu durumların araştırılması gerekmektedir.

Problem Durumu

2020 Mart ayında ortaya çıkan koronavirüs tüm dünyayı etkilemiş ve zorunlu olarak dijital dönüşüme itmiştir. Eğitim sistemi de bu değişime uymak için yüz yüze eğitiminden uzaktan

eğitime geçmiştir. Ancak bu durum öğrencileri, öğretmenleri, velileri kısaca eğitimin ortak paydalarını zorlamıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, pandemi nedeniyle hayata geçirilen uzaktan eğitimin sınıf öğretmenlerinin deneyimlerini detaylı bir şekilde anlamaya çalışmaktır. Bu doğrultuda temalar ve kodlar oluşturulmuş ve içerik analizi yapılmıştır.

Türkiye'de sınıf öğretmenliği yapmakta olan öğretmenlerinin gerçekleştirdikleri uzaktan eğitime ilişkin görüşlerinin alınmasının alanyazındaki bu boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. Araştırmada cevabı aranan sorular dört tema altında oluşturulmuştur.

1. Sınıf öğretmenlerinin pandemiye yönelik ön bilgi düzeyleri nasıldır?
2. Sınıf öğretmenlerinin COVID-19 pandemisi sürecinde uzaktan eğitim gerçekleştirme durumları nasıldır?
3. Sınıf öğretmenlerinin uzaktan eğitimde öğretme sürecine yönelik görüşleri nelerdir?
4. Sınıf öğretmenlerinin COVID-19 pandemisi sürecinde öğretmenlik mesleğine ilişkin görüşleri nelerdir.

Araştırmanın Önemi

Bu araştırmanın önemi pandemi sürecinin köklü reformlara ve stratejik planlamaya ihtiyaç duyulduğunu bizlere göstermiştir. Online eğitimin devam etme durumu karşısında sorunların ortaya koyularak çözüm önerileri sunmaktır.

2. YÖNTEM

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseni ile yürütülmüştür. Nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim, yaşanmış deneyimi değerlendirmeye odaklanan bir yöntemdir (Jasper, 1994; Miller, 2003).

Örneklem

Bu araştırmada uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Katılımcıları devlet ve özel okullarda görev yapan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Katılımcıların betimsel özelliklerine ilişkin bilgileri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo1: Katılımcıların Betimsel Özelliklerine İlişkin Bilgiler

	Frekans	Yüzde(%)
Cinsiyet		
Kadın	24	75
Erkek	8	25
Yaş		
25 – 30 yaş	14	45,2
31 – 40 yaş	16	51,6
41 – 50 yaş	1	3,2
51 – 60 yaş	-	-
Hizmet Yılı		
1 – 5 yıl	14	43,8
6 – 10 yıl	11	34,4
11 – 15 yıl	6	18,8
16 – 20 yıl	1	3,1
21 yıl ve üzeri	-	
Çalışılan Okul		
Özel okul	21	67,7
Devlet okulu	10	32,3
Uzaktan EğitimİIe İlgili Hizmet içi Eğitim Aldınız Mı?		
Evet	13	41,9
Hayır	18	58,1
Evde İnternetBağlantınız Var Mı?		
Evet	32	100
Hayır	-	-
Kişisel Bilgisayarınız Var Mı?		
Evet	29	90,6
Hayır	3	9,4
Pandemi Korku Düzeyiniz Nedir?		
Korkuyorum	13	40,6
Korkmuyorum	3	9,4
Kısmen korkuyorum	16	50

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların 24 (%75)'i kadın, 8 (% 25)'i erkektir. Katılımcıların yaşları 25-60 yaş arasında değişmektedir. Hizmet yılı 1-5 yıl olanlar 14 (%43.8) kişi, 6-10 yıl olanlar 11 (%34.4), 11-15 yıl olanlar 6 (%18.8), 16-20 yıl olanlar 1(%3.1) ve hizmet yılı 21 yıl ve üzeri olanlar 0 (%0) kişidir. 10 (%32.3)'si devlet okulunda 21 (%67.7)'i özel okulda görev yapmaktadır. Uzaktan eğitim ile ilgili hizmet içi eğitim alanlar 13 (%41.9) kişi iken, 18 (%58,1) kişi bu konuda hizmet içi eğitim almamıştır.

Ayrıca 29 (%90,6) katılımcının kişisel bilgisayarı varken, 3 (%9,4)'unun kişisel bilgisayarı bulunmamaktadır. 32(%100)'nin evde internet bağlantısı bulunmaktadır. Öğretmenlerden 13 (% 40,6)'i pandemiden korkuyorum, 3 (%9,4)'i korkmuyorum, 16 (%50)'sı kısmen korkuyorum şeklinde pandemiden korku düzeylerini belirtmişlerdir.

Veri Toplama Araçları

Olgubilimsel (fenomenolojik) yaklaşım, bireyin davranışlarını anlayabilmek için, onun kendine özgü algılayışını ve yaşantısını bilmemiz gerektiğini savunur. Bu araştırmada da veriler görüşme formu ile elde edilmiştir. Görüşme formu dört bölümden oluşmuştur. İlk bölüm araştırmaya katılan kişilerin betimsel özelliklerine ilişkin bilgileri açıklayan sorular oluşturmaktadır.

İkinci bölüm ise sınıf öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde problemle karşılaşıp karşılaşmadıklarına ilişkin sorulara yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde sınıf öğretmenlerinin pandemi sürecinde uzaktan eğitime ilişkin görüşleri sorulmuştur.

Dördüncü ve son bölümde ise sınıf öğretmenlerinin pandemi sürecinde öğretmenlik mesleğine ilişkin sorular sorulmuştur. Sorular uzaktan eğitim yapan sınıf öğretmenlerine sorular sorulmuş ve cevaplandırmaları istenmiştir.

Görüşme formuna ait sorular aşağıda verilmiştir;

- Uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerle ilgili problemler yaşadınız mı? Cevabınız "Evet" ise ne gibi problemler yaşadınız?
- Dersleri uzaktan eğitim ile öğrencilerinize öğretebiliyor musunuz? "Evet" ise nasıl? "Hayır" ise bu kazanımları öğrencilerinize nasıl kazandırmayı düşünüyorsunuz?
- Pandeminin mesleki gelişiminizi nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz? Cevabınız "Olumlu" ise, nasıl? Açıklayınız. "Olumsuz" ise nedenini açıklayınız. Yapılan görüşme formunda "nasıl", "neden" "niye" gibi sorularla olgu ve olaylar hakkında detaylı bilgiler edinilmeye çalışılmıştır.

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verilerinin toplanabilmesi için araştırma soruları "Google Drive" üzerinden hazırlanarak link oluşturulmuş ve sınıf öğretmenlerinin içinde olduğu Whatsapp gruplarına araştırma linki paylaşılmıştır.

Araştırmaya katılmaya gönüllü olan sınıf öğretmenlerince sorularcevaplandırılarak veriler elde edilmiştir. Veriler 2021 yılı Mayıs ayı içerisinde toplanmıştır.

Veri Analizi

Veri analiz yapılmadan önce görüşme formuna verilen yanıtlar "Google Drive" üzerinden form hazırlanmış ve sorulara göre temalar oluşturulmuştur. Ardından sınıf öğretmenlerinin verdiği cevaplara göre gruplandırılmıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplara göre kodlar oluşturulmuş ve analiz tamamlanmıştır.

3. Bulgular

Sınıf öğretmenlerine yöneltilen sorulardan elde edilen bulgular araştırmanın problemlerine dayalı olarak dört bölümde incelenmiştir.

Sınıf Öğretmenlerinin Pandemi İle İlgili Sahip Oldukları Ön Bilgiler

Sınıf öğretmenlerine pandeminin ne olduğu konusunda COVID-19 pandemisi öncesinde bilgi sahibi olup olmadıkları sorulmuş ve Tablo 2 de sunulmuştur.

Tablo 2 Sınıf Öğretmenlerinin pandemi ile ilgili ön bilgiye sahip olup olmadıkları

Ana Tema	Cevaplar		
Pandemi Hakkında Bilgi	Pandemi Hakkında Ön Bilgiye Sahibim	23	(%71.9)
	Pandemi Hakkında Ön Bilgiye Sahip değili	9	(%28.1)

Tablo 2 incelendiğinde 23 (%71,9) sınıf öğretmeninin COVID-19 öncesinde pandemi hakkında herhangi bir ön bilgiye sahip olduklarını, 9 (% 28,1) öğretmenin ise COVID-19 öncesinde pandemi hakkında ön bilgiye sahip olmadıklarını ifade etmiştir.

Sınıf Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitim Sürecinde Yaşadıkları Problemler Uzaktan eğitim vermekte olan sınıf öğretmenlerine uzaktan eğitim sürecinde bilgisayar (yazılım-donanım), internet bağlantısı, öğrenciler, zümreler, okul yönetimi ve okulun bağlı olduğu milli eğitim müdürlüğü/yetkilileri ile problem yaşayıp yaşamadıkları sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri cevaplar tema olarak ayrılmıştır. Veriler Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3: Sınıf Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitim Sürecinde Yaşadıkları Problemler

Ana Tema	Cevaplar		
İnternet bağlantısı ile ilgili problemler	Problem yaşadım	27	(%84,4)
	Problem yaşamadım	5	(%15,6)
Bilgisayarla (yazılım/donanım) yaşanan problemler	Problem yaşadım	15	(%53,6)
	Problem yaşamadım	13	(%46,4)
	Yanıt yok	4	
Öğrenciler ile yaşanan problemler	Problem yaşadım	23	(%82,1)
	Problem yaşamadım	5	(%17,9)
	Yanıt yok	4	
Zümre ile yaşanan problemler	Problem yaşadım	8	(%25)
	Problem yaşamadım	19	(%75)
Okul yönetimi ile yaşanan problemler	Problem yaşadım	10	(% 34,5)
	Problem yaşamadım	19	(% 65,5)
	Yanıt yok	3	
Milli eğitim müdürlüğü/yetkilileri ile yaşanan problemler	Problem yaşadım	2	(% 6,3)
	Problem yaşamadım	30	(%93,8)

Tablo 3 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin internet bağlantısı ile ilgili 27'nin (%84.4) sorun yaşamadığını 5'inin (%15,6) ise sorun yaşadığı belirtilmiştir. Öğretmenlerin, (bilgisayarla (yazılım/donanım) 15 (%53.6)'nin sorun yaşadığı 13 (%46.4)inin sorun yaşamadığını belirtmiştir. Dört kişi bu soruya cevap vermemiştir. Öğretmenlerin 23'ü (%82,1) öğrenciler ile problem yaşadığını dile getirmiştir. .

Zümre ile sorun yaşayan öğretmenlerin sayısı 8 (%25), okul yönetimi ile problem yaşayan kişi sayısı 10 (% 34,5) problem yaşamayan 19 (% 65,5)dir. Bu soruya 3 kişi yanıt vermemiştir.

Milli eğitim müdürlüğü/yetkilileri ile problem yaşayanlar 2 (%6,3)dir.

Sınıf Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitimde Öğretme Sürecine İlişkin Görüşleri Uzaktan eğitim sürecinde sınıf öğretmenlerine kullandıkları materyaller, yöntem, tekniklerinneler olduğu, zaman, mekân ve öğretim programına ilişkin görüşlerinin neler olduğuna dair sorular sorulmuştur. Cevaplar temalandırılmış ve kodlar oluşturulmuştur. Sonuçlar Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4 Sınıf Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitimde Öğretme Sürecine İlişkin Görüşleri

Ana Tema	Alt Tema	Cevaplar	Kodlar	
Yöntem	Pandemi öncesi sınıf ortamında derslerinişlendiği yöntem	Yanıt yok (2)	Düz anlatım Gösterip yaptırma Problem çözme Tartışma Modüller öğretim Örnek olay	(20) (25) (19) (21) (6) (18)
	Uzaktan eğitim sürecinde derslerin işlendiği yöntem		Etkin öğrenme Düz anlatım Soru/cevap, Gösterip yaptırma Canlı ders Video Problem çözme Whatsapp Slayt Gösterip yapma Eba	(1) (21) (23) (16) (30) (27) (27) (8) (19) (10) (11)
Materyal	Uzaktan eğitim sürecinde derslerde kullanılan materyaller		Ders dökümanları Kağıt kalem Web uygulamaları Materyal kullanmıyorum	(27) (19) (28) (0)
	Pandemi öncesinde sınıf ortamında derslerde kullanılan materyaller		Tahta Web uygulamalar El-işi materyalleri Kağıt kalem Materyal kullanmıyorum Ders dökümanları Uygulamalı öğretim	(28) (18) (18) (29) (1) (28) (1)
Ders süresi	Uzaktan eğitim sürecinde 1 dersin tamamlandığı zaman (dakika)		30 dk 35 dk 40 dk 60 dk Cevap yok	(18) (1) (12) (0) (1)

Mekân	Uzaktan eğitimin verildiği mekân	Ev	(32)
		Okul	(5)
Öğretim programı	Uzaktan eğitim ile öğretim programının	Tamamlayamam	(11)
		Tamamlayabilirim	(21)

Tablo 4' e baktığımızda sınıf öğretmenlerinin pandemi öncesi sınıfta en çok kullandıkları öğretim yöntemlerinin; gösterip yaptırma (25), tartışma (21), örnek olay (18), problem çözme (19), düz anlatım (20), modüller öğretim (6), etkin öğrenme (1) olduğu görülmektedir.

Uzaktan eğitim sürecinde en çok kullandıkları öğretim yöntemlerinin ise; canlı ders (30) Video (27), Soru/cevap (23), Düz anlatım (21), Slayt (19), Gösterip yaptırma (16), Problem çözme (27), Eba (11), Whatsapp (8) uygulamaları kullanılmıştır.

Sınıf öğretmenleri pandemi öncesi sınıf ortamında öğretim materyali olarak en çok ders dökümanları (27), kağıt kalem (19), web uygulamaları (28), materyal kullanmıyorum (0) cevapları alınmıştır. Pandemi öncesi sınıf ortamında derslerde kullanılan materyaller Tahta (28), web uygulamalar (18), el-işi materyalleri (18), kağıt kalem (29) materyal kullanmıyorum

(1), ders dökümanları (28), uygulamalı öğretim (1) cevapları alınmıştır.

Tabloyu incelendiğimizde sınıf öğretmenleri uzaktan eğitim sürecinde bir derslerini daha çok 30 - 40 dakika arasında tamamladıkları görülmektedir. Ayrıca sınıf öğretmenleri uzaktan eğitimlerini evde (32) verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin bir kısmı da hem okul hem evi işaretlemiştir. Bu nedenle öğretmenlerin bir kısmının okuldan ve evden uzaktan eğitim verdiğini söyleyebiliriz. Uzaktan eğitim ile birlikte öğretim programını tamamlama konusunda sınıf öğretmenlerinin 21'si öğretim programını tamamlayabileceğini düşünürken, 11'ü tamamlayamayacağını ifade etmişlerdir.

Sınıf Öğretmenlerinin COVID-19 Pandemisi Sürecinde Öğretmenlik Mesleği Hakkındaki Görüşleri

Tablo 5 Sınıf Öğretmenlerinin COVID-19 Pandemisi Sürecinde Öğretmenlik Mesleği Hakkındaki Görüşleri

Ana Temalar	**Cevaplar**	
Kaygı	Kaygılıyım	24(%77,4)
	Kaygılı değilim	6(%19,4)
	Cevap yok	1
Mesleki doyum	Etkilemedi	5 (%16,1)
	Etkiledi	26 (%83,9)
	Cevap yok	1
Mesleki gelişim	Etkilemedi	3 (%9,7)
	Etkiledi	28 (% 90,3)
	Cevap yok	1

Tablo 5 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin COVID-19 pandemisi sürecindeki kaygılanıp kaygılanmadıkları sorulmuştur. Kaygılıyım 24 (%77,4) derken kaygılı değilim 6 (%19,4) kişi kaygılı olmadığını belirtmiştir. Kaygı sebeplerini aşağıda belirtmişlerdir.

Bu süreç öğretmenlerin mesleki doyumu etkilemiştir. COVID-19 pandemisinin mesleki gelişimlerini hangi yönde etkilediği sınıf öğretmenlerine sorulmuş ve büyük bir kısmının mesleki gelişimlerine olumlu etkilediği ortaya çıkmıştır.

Tabloyu incelendiğimizde sınıf öğretmenleri uzaktan eğitim sürecinde bir derslerini daha çok 30 - 40 dakika arasında tamamladıkları görülmektedir. Ayrıca sınıf öğretmenleri uzaktan eğitimlerini evde (32) verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin bir kısmı da hem okul hem evi işaretlemiştir.

Bu nedenle öğretmenlerin bir kısmının okuldan ve evden uzaktan eğitim verdiğini söyleyebiliriz. Uzaktan eğitim ile birlikte öğretim programını tamamlama konusunda sınıf öğretmenlerinin 21'si öğretim programını tamamlayabileceğini düşünürken, 11'ü tamamlayamayacağını ifade etmişlerdir.

Sınırlılıklar

Bu araştırma Türkiye'de sınıf öğretmenliği yapan 32 öğretmen ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma pandemi sürecine ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri üzerine yapılmış nitel bir araştırmadır.

Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde araştırmanın sorunları doğrultusunda ulaşılan sonuçlar bulgularla tartışılmıştır. Gönüllülük esasına göre araştırmaya katılan sınıf öğretmeni sayısı 32'dir. Sınıf öğretmenlerinin (%71.9) pandeminin ne olduğunu bilmediklerini dile getirmiştir.

Araştırmanın ikinci problemi ile ilgili bulgulara baktığımızda uzaktan eğitim veren sınıf öğretmenlerinin uzaktan eğitimde yaşadıkları en büyük problemin internet bağlantısı olduğunu (%84.4) dile getirmiştir. Ayrıca öğretmenlerin bu süreçte yeni sisteme adapte olmakta ve dijital ortamda çalışmaya zorlandıkları sonucuna varılmıştır.

Bu sonuçlar ile Burke ve Dempsey (2020) hazırladıkları rapora baktığımızda İrlanda'ya ait coronavirus pandemisine ilişkin araştırma ile örtüştüğünü görmekteyiz. İrlanda' da öğretmenlerin uzaktan eğitime dönük becerilere tam olarak hakim olmadıkları rapor edilmiştir. Agnoletto ve Queiroz'a (2020) göre "Dijitalleşme" basit bir durum değildir.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri uzaktan eğitimde yaşadıkları en büyük problemlerden birinin öğrenciler ile olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrencilerin derse katılma, ders sırasında konsantre olmakta zorlandığı, öğrenci takibinin uzaktan daha zor gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Sintema (2020) ile görüşler örtüşmektedir. Sintema'ya göre Pandemi sürecinde öğretmenlerin öğrencilerle olan iletişimi zayıftır bunun e-öğrenme olanaklarının

eksikliğinden kaynaklı performans düşüklüğünün olduğunu rapor etmiştir. Araştırma sonucunda oluşan diğer biri veri ise öğretmenlerin bir kısmının okul yöneticileri ile sorun yaşadığıdır. Öğretmenler genel olarak il/ilçe Milli Eğitim Müdürlükleriyle herhangi bir sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir.

Araştırmadaki üçüncü problem sınıf öğretmenlerinin uzaktan eğitimde öğretme sürecine ilişkin görüşlerine yönelik bulgulara göre uzaktan eğitim sürecinde en çok kullandıkları öğretim yöntemlerinin gösterip yaptırma, tartışma ve örnek olay olduğunu söylemişlerdir. Uzaktan eğitimde en çok dijital dokümanlar, web uygulamaları kullanmışlardır. Bu sonuçlara baktığımızda bazı ülkelerde yapılan raporlarda öğretmenlerin kullandıkları yöntem ve materyallerle de büyük oranda benzerlik vardır. (Basilaia & Kvavadze, 2020; Burke & Dempsey, 2020; Mulenga & Marban, 2020; Roy, 2020). Avrupa Birliği ülkelerinde de benzer uygulamaların olduğunu söylemiştir. MotiejūnaitėSchulmeisterve Crosier (2020). Uzaktan eğitim ile öğretim programını tamamlama konusunda 32 sınıf öğretmenlerinin öğretim programını 21 tamamlayabileceğini düşünürken, 11'i tamamlayamayacağını ifade etmişlerdir. Tamamlayamayacağını düşünen öğretmenler video göndererek ya da ek ders koyarak tamamlamaya çalışacağını ifade etmiştir

Araştırmanın dördüncü problemi olan sınıf öğretmenlerinin koronavirüs pandemisi sürecinde öğretmenlik mesleği hakkındaki görüşlerine göre pandemi sürecinde eğitim teknolojileri kullanımını konusunda ilerledikleri görülmektedir. Bu sonuca sürecin mecbur kıldığı teknoloji kullanımının öğretmenlerin bu alanlarda kendilerini geliştirmeye zorunlu bıraktığından neden olduğu söylenebilir. Pandemi sürecinde öğretmenlerin canlı eğitim için çok fazla teknolojik donanımı ve yazılımı kullanmak durumda kaldığı rapor edilmektedir (Mulenga & Marban, 2020; UNESCO, 2020). Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin bu süreçte %77,4'ünün kaygılı olduğu belirtilmiştir. Derslerin verimli olması, uzaktan eğitimin yeterli olup olmaması konusunda kaygıları olduğunu belirtmiştir.Araştırmanın dördüncü problemi bağlamında öğretmenlere coronavirüs pandemisinin mesleki gelişimlerini hangi yönde etkilediği sorusu sorulmuş ve çoğunluğun mesleki gelişimlerini olumlu etkilediğini ifade etmiştir.

Öneriler

Araştırmada ulaşılan sonuçların baktığımızda gelecekteki araştırmalar için öneriler bulunulmaktadır.

1. Bu araştırmanın katılımcıları sınıf öğretmenleri olmuştur. Branş öğretmenlerine, öğrencilere yönelik de araştırmaların gerçekleştirilmesi gerekmektedir.
2. Eğitimi etkileyen olayların öğretmenlere, öğrencilere ve velilere kazandırılması için eğitimlerin verilmesi gerekmektedir. Her koşuda eğitimi sağlamak için alt yapının güçlendirilmesi gerekmektedir.
3. Pandemi sırasında veya sonrasında öğretmenlerin bilgisayarı iyi düzeyde kullanmaları için

eğitim verilmelidir.

4. Pandemi sırasında veya sonrasında öğretmenlerin uzaktan eğitim gerçekleştirme becerilerini geliştirmek için eğitimler verilmelidir.

5. Pandeminin getirdiği sonuçlarla beraber önümüzdeki yıllarda karşımıza çıkabilecek eğitim sorunlar tespit edilmelidir. Öğrenci ve velilerle de bu süreç hakkında araştırma yapılmalıdır.

Kaynakça

Alkan, C. (1981). Açıköğretim: Uzaktan eğitim sistemlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları

Arar, A., & Çakmakçı, B. (1999). Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimi, uzaktan eğitim uygulama modelleri ve maliyetleri. Uzaktan Eğitim Sempozyumu. Kara Kuvvetleri Eğitim ve Doktrin Komutanlığı. 15-16 Kasım 1999. Ankara, Balgat.

Bender, M. T. (2005). John Dewey'nin eğitime bakışı üzerine yeni bir yorum. Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, 6(1), 13-19.

Dünya Sağlık Örgütü [DSÖ] (2020). WHO director-general's opening remarks at the media briefing on COVID-19. https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-sopening-remarks-at-the-media-briefing-on-COVID-19 11-march-2020.

Türk Dil Kurumu (TDK) (2020). Bilim ve sanat terimleri sözlüğü. 26 Nisan 2020 tarihinde https://sozluk.gov.tr/.

Yıldırım, A., &Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. (5. Baskı). SeçkinYayınları.

Wang,Y.,Di, Y., Ye, J., & Wei, W. (2020). Study on the public psychological states and its related factors during the outbreak of coronavirus disease 2019 (COVID-19) in some regions of China. Psychology, Health & Medicine. http://dx.doi.org/10.1080/13548506.2020.1746817

Altıparmak, M. (2011). E-öğrenme ve uzaktan eğitimde açık kaynak kodlu öğrenme yönetim sistemleri. Malatya: Akademik Bilişim'11 - XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri Kitabı, 319-327.

Angoletto, R.,& Queiroz, V. C. (2020). COVID-19 and the challenges in education. The Centro de Estudos Sociedade e Tecnologia(CEST), 5, 2

Baker, C.,Wuest, J., & Stern, P.N. (1992). Methodslurring: thegroundedtheory/ phenomenologyexample. Journal of Advanced Nursing, 17, 1355-1360.

Baytiyeh, H. (2019). Why school resilience should be critical for the post-earthquakere covery of communities in divided societies. Education and Urban Society,51(5), 693-711.

Çetin, Ö., Çakıroğlu, M., Bayılmış, C., & Ekiz, H. (2004). Teknolojik gelişme için eğitimin önemi ve internet destekli öğretimin eğitimdeki yeri. The Turkish Online Journal of EducationalTechnology, 3(3), 144-147.

Bakioğlu B. –Çevik M. (2020) COVID-19 Pandemisi Sürecinde Fen Bilimleri ÖğretmenleriniUzaktan Eğitime İlişkin Görüşleri Science Teachers' Views on Distance Education in the COVID-19 Pandemic Process

Can N. (2020) COVID-19 Döneminde Yaygınlaşan Uzaktan Eğitimin Değerlendirilmesi ve Eğitim Emekçileri Açısından İncelenmesi Evaluation Of Distance Education Escalating DuringCOVID-19 and Its Investigation From The Perspective Of Education Laborers

İTİBAR BİLEŞENLERİ İLE GRİ İLİŞKİSEL ANALİZ YÖNTEMİYLE BELİRLENEN PERFORMANS SKORLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ANALİZİ

Hülya CENGİZ
National Defence University, Turkish Naval Academy, Department of Social Sciences, Istanbul, Turkey
ORCID: 0000-0001-7198-8421
Ömer BİLEN
Bursa Technical University, Faculty of Architecture and Design, Department of Urban and Regional Planning, Bursa, Turkey
ORCID: 0000-0001-7198-8421

ÖZET

Rekabetin yoğun olduğu ve marka olmanın daha önemli olduğu piyasa şartlarında, işletmelerin itibar değerinin belirlenmesini gerektirmiştir. Bu kapsamda Türkiye'nin en itibarlı şirketlerini belirlemek amacıyla Türkiye itibar endeksi hesaplanmaktadır. 2011 yılından itibaren hesaplanan endeks ile Türkiye genelinde ve sektörler bazında en itibarlı şirketler belirlenmektedir. Bu çalışmada Türkiye'nin en itibarlı şirketlerinin finansal performans skorları ile itibar bileşenleri arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Bu doğrultuda endekste yer alan işletmelerden Borsa İstanbul'da işlem görenler belirlenerek, işletmelerin finansal oranları Kamuyu Aydınlatma Platformundan (KAP) alınan finansal tablolar esas alınarak hesaplanmıştır. Likidite oranları, kârlılık oranları, mali yapı oranları ve faaliyet oranları olmak üzere dört temel oran grubu belirlenmiştir. Likidite oranları cari oran, likidite oranı ve nakit oran; kârlılık oranları net kâr marjı, faaliyet kârı oranı, aktif kârlılık oranı, özkaynak kârlılık oranı; mali yapı oranları ise vadeli yabancı kaynak oranı, uzun vadeli yabancı kaynak oranı, yabancı kaynak oranı ve özkaynak oranı; faaliyet oranları ise alacak devir hızı, stok devir hızı, aktif devir hızı, özkaynak devir hızı ve net çalışma sermayesi devir hızı olarak belirlenmiştir. Gri ilişkisel analiz yöntemi ile performans skorları belirlenmiş ve itibar bileşenleri arasındaki ilişki test edilmiştir. Analiz sonucunda itibar endeksinin en alt basamağı olan tanıma ile performans skoru arasında pozitif yönlü ilişki bulunulmuş, diğer bileşenlerle istatistiki olarak anlamlı ilişki bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler: İtibar endeksi, performans skoru, gri ilişkisel analiz, itibarlı şirketler, finansal oran.

ANALYSIS OF RELATIONSHIP BETWEEN REPUTATION COMPONENTS AND PERFORMANCE SCORES DETERMINED BY GRAY RELATIONAL ANALYSIS METHOD

ABSTRACT

Market conditions, where competition is more intense and branding is more important, the reputation of companies is required to determine. In this context to determine the most reputed companies in Turkey, reputation index of Turkey is calculated. Most reputed companies are defined across the Turkey via reputation index which has calculated since 2011. In this study, it is analysed relationship between performance scores of the most reputed companies of Turkey's and reputation components. Accordingly, financial ratios of companies both listed in Borsa Istanbul and reputation index of Turkey's were calculated. Liquidity ratios, profitability ratios, financial structure ratios, and efficiency ratios were calculated according to financial statements that are obtained using the Public Disclosure Platform (KAP). Liquidity ratios are current ratio, acid-test ratio, and cash ratio; profitability ratios are net income margin, return on efficiency, return on assets, and return on equity; financial structure ratios are short-term debt ratio, solvency ratio, leverage ratio, and equity ratio; efficiency ratios are receivables turnover ratio, stock turnover ratio, assets turnover ratio, equity turnover ratio, and working capital turnover. Reputation components are recognition, appreciation, confidence, relationship, satisfaction, advisability, and loyalty. Performance scores were determined with Gray Relational Analysis and the relationship between reputation components was tested. Results of analysis, it is found that positive correlation between performance score and recognition which is basic steps of reputation index, but there were not found statistically relationship other components.

Keywords: Reputation index, performance score, gray relation analysis, reputed companies, financial ratio.

1. GİRİŞ

İş dünyasında kurumsallaşmanın ve rekabetin artması, işletmelerin performansının çeşitli parametrelerle ölçülmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu ölçümlerden bir tanesi itibar endeksi bir diğeri de finansal performanstır. Türkiye'deki İtibar Endeksinin ölçümünde tanıma, beğeni, güven, satın alma, tatmin, tavsiye, elçilik ve gönüldaşlık parametreleri kullanılmıştır (Türkiye İtibar Endeksi Araştırma Raporu, 2017). Finansal performansın ölçümünde ise işletmelerin finansal raporlarından yararlanılarak hesaplanan oranlar kullanılacaktır.

İtibar endeksi olarak, dünyada yapılana çalışmalarda (McGuire, Schneeweis, & Branch, 1990; Roberts & Dowling, 2002; Rose & Thomsen, 2004; Shi, 2016), Fortune Magazin'in hazırladığı anket sonuçları kullanılmıştır. Anket sonuçlarına göre Fortune's en Hayran Olunan

Şirketler Listesi (FMAC) belirlenmektedir. En itibarlı işletmeler, yönetici, müdür ve menkul kıymet analistlerine yöneltilen sorular ile belirlenmektedir ("Fortune," 2018). Ayrıca dünya çapında 38 ülke için 183 tane itibar değerlendirmesi sonucu bulunmaktadır (Fombrun, 2007). Türkiye'de de magazin ve ekonomi ağırlıklı dergilerin yapmış olduğu; "Türkiye'de En İyi İşletmeler", "Türkiye'nin En Hayran Olunan İşletmeleri" başlıklı itibar çalışmaları yapılmıştır (Fombrun, 2007). İtibara yönelik faaliyette bulunan kurumlar ise; Türkiye İtibar Akademisi, İtibar Yönetimi Enstitüsü ve İtibar Atölyesi'dir. Bu kurumlardan Türkiye İtibar Akademisi, Türkiye İtibar Endeksini hesaplamaktadır. Türkiye İtibar Endeksi hesaplaması 2011 yılında yüz yüze anket yöntemi kullanılarak başlamıştır. 2015 yılından itibaren ise bilgisayar destekli araştırma (CATI) yöntemi kullanılarak endeks hesaplaması yapılmaya başlanmıştır. CATI ile Türkiye genelinde 26 bölgede (NUTS2 düzeyinde) tabakalı örnekleme yöntemi kullanılarak, telefonla görüşme gerçekleştirilmiştir. Yaş, cinsiyet, eğitim ve bölgesel detaylar dikkate alınarak veriler toplanmıştır. Türkiye'nin 2016 yılı için en itibarlı şirketleri, Türkiye geneli ve 18 sektör için belirlenmiştir. Bu sektörler, enerji, beyaz eşya, GSM, inşaat, otomobil, hazır giyim, gıda, ilaç, ulaşım, bankacılık, elektronik eşya, turizm, sigorta, eğitim, makine, mobilya, perakende, alkolsüz içecek ve akaryakıt sektörleri özelinde yapılmıştır. Ayrıca holdingler ayrı kategori olarak değerlendirmeye alınmıştır. Bu çalışmada işletme performansı ile Türkiye itibar endeksi arasındaki ilişkinin değerlendirilmesinde 2016 yılı itibar endeksi sonuçları kullanılmıştır

2. LİTERATÜR

Literatürde finansal performans ile kurumsal itibar arasındaki ilişkiyi destekleyen çalışmalar yapılmıştır. Amerika'daki işletmeler için kurumsal itibar ve finansal performans karşılaştırılırken, kurumsal itibarın değerlendirilmesinde Fortune Magazine'nin Amerika'nın En Hayran Olunan İşletmeler Anket sonuçları kullanılmıştır. Yilun Shi (Shi, 2016) 2006–2008 yıllarında, itibarli işletmeleri belirlerken Fortune Magazine'nin yıllık Amerika'nın En Hayran Olunan İşletmeler Anketi (FMAC) verilerini, finansal performansı ölçmek için aktif kârlılığı ve Tobin Q'sunu kullanmıştır. Sonuçta daha itibarlı işletmelerin daha iyi finansal sonuçları olduğu belirlenmiştir. Flanagan vd. (Flanagan, O'shaughnessy, & Palmer, 2011) FMAC anket sonuçlarına göre 2006 yılındaki itibar skorları ile işletmelerin finansal performansı arasındaki ilişkiyi test etmiştir. Finansal performans aktif kârlılık oranı (ROA), piase değerinin defter değerine oranı, satışlar, satışlardaki büyüme ve risk oranı (uzun dönem borçlanma/özsermaye) ile ölçülmüştür. Sonuçta itibar skorları ile finansal performans ölçütleri arasında güçlü ilişki bulunmuştur.

İşletmelerin finansal performansının kurumsal itibarı pozitif yönde etkilediğini gösteren çalışmalardan biri Kopenhag Borsası'nda işlem gören işletmeler için yapılmıştır (Rose & Thomsen, 2004). Rose ve Thomson Danimarka'daki işletmeler için FMAC değerlendirme

ölçütlerine benzer anket çalışması yapmışlardır. Finansal performansı ise piyasa değerinin özsermayenin defter değerine oranı (piyasa değeri/özsermayenin defter değeri) ve Tobin's Q ile ölçmüşlerdir. Ancak çalışmada, kurumsal itibarın işletmenin defter değerini değiştirmediği sonucu bulunmuştur.

Almanya'daki işletmelerin 1988-1998 dönemleri arasında kurumsal itibarını etkileyen faktörler ile hangi faktörlerin neden ve niçin itibarı etkilediği araştırılmıştır (Dunbar & Schwalbach, 2000). Bu çalışmada itibarlı işletmeler, Manager Magazin tarafından, FMAC değerlendirme ölçütlerine benzer olarak yapılan anket çalışması ile belirlenmiştir. Finansal performansın ölçütü olarak ise Manager Magazin'in muhasebe ve piyasa ölçütlerini bir araya getirdiği finansal performans skoru kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda kurumsal itibarın finansal performanstan pozitif yönlü olarak etkilendiği, finansal performanstaki değişimin, itibarı hemen ve bir yıl gecikmeli olarak etkilediği, büyük işletme yapısının ve daha büyük sahiplik yapısının da itibarı olumu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Japonya'daki işletmelerin kurumsal itibarı ile işletme performans arasında ilişkiyi araştıran çalışmada önce anket yapılarak itibarlı işletmeler belirlenmiş, bu işletmelerin aktif kârlılık oranları hesaplanarak finansal performansları ölçülmüştür (Ito, Sekiya, & Sakurai). En itibarlı 10 işletmenin finansal performansı ile itibarı düşük 10 işletmenin performansı karşılaştırıldığında, istatistiki olarak anlamlı bir farlılık bulunamamıştır. Bununla birlikte itibarlı işletmelerin aktif kârlılık oranı diğer işletmelerin aktif kârlılık oranından çok az daha yüksek bulunmuştur.

Türkiye'de yapılan çalışmalar incelenecek olursa, 2007 yılında etik, kurumsal itibar ve kurumsal performans arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla çalışma yürütülmüştür (Saylı, Ağca, Kızıldağ, & Yaşar Uğurlu, 2009). Çalışmada örneklem yoluyla Türkiye'de ilk 500 işletme içinde bulunan ve İMKB üyesi olan ve olmayan işletmelerin etik, kurumsal itibar ve kurumsal performans açısından karşılaştırılması ve farklılıklarının belirlenmesi amacıyla anket çalışması yapılmıştır. Araştırma sonucunda itibar üzerinde etik ilkelerin belirleyici olduğu ortaya çıkmıştır. Performans faktörü olarak finansal göstergelere dayalı isletme performansıyla kurumsal itibar arasında anlamlı ilişki çıkmazken, kalite ve müşteri memnuniyetiyle kurumsal itibar arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Başka bir çalışma ise, Türkiye'de itibar endeksi sonuçlarına göre yapılan elektronik sektörünün itibarı üzerine değerlendirilmesidir (Ural, 2012). Kurumsal yönetimi ölçme yöntemi olarak Türkiye İtibar endeksi sonuçları elektronik sektörü için incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarından kamuoyunun elektronik sektörü ile ilgili algılamasının oldukça iyi olduğu bulunmuştur.

3. TÜRKİYE İTİBAR ENDEKSİ

Türkiye itibar endeksi Xsights Araştırma ve Danışmanlık Şirketinin X-Reputation modeline göre belirlenmiştir. Model sekiz bağımsız basamaktan oluşmaktadır.

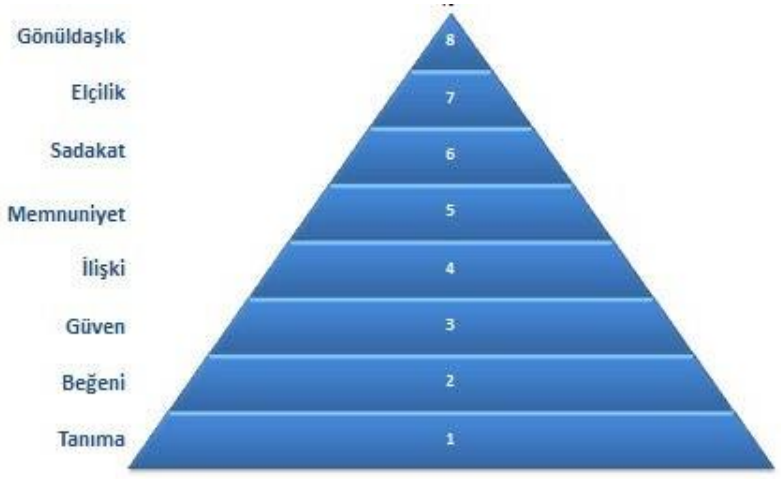

Şekil 1: Xsights'ın X-Reputation Modeli
Kaynak: Türkiye İtibar Endeksi, Araştırmanın Modeli ve Araştırmanın Metodolojisi, Xsights, Mart 2012

Bu parametreler modelde aşağıdaki gibi tanımlanmışlardır (Türkiye İtibar Endeksi, Araştırmanın Modeli ve Araştırmanın Metodolojisi, 2012):

Tanıma: Her ilişki tanımakla başlamaktadır. Bir kurumun, ticari ve sosyal paydaşlar arasındaki bilinirliği ilk tanıma boyutunda ölçümlenir.

Beğeni: Tanımadan sonraki ikinci adım beğeninin ölçülmesidir. Kurumun beğenilip beğenilmediği, ticari ve sosyal paydaşlar arasındaki itibarının temel taşlarından birisidir.

Güven: Kuruma duyulan güven, kriz sonrası ekonomide önemli bir yer taşımaktadır. X- Rep modelinin öne çıkan tarafı güveni kendi başına bir boyut olarak ölçümlemesidir. Bu durum küreselleşmiş ekonomide hem çok boyutludur, hem de büyük önem taşımaktadır.

İlişki: Kurumla 'alış-veriş' e girenlerin oranı iletişim stratejisinden alınan verimliliğin

ilk ölçütlerinden birisidir.

Memnuniyet: Kurumla temas edenlerin memnuniyet derecesi şüphesiz itibar yönetimde büyük bir rol alır. Günümüzde artık pazarlama stratejileri müşteri ilişkileri yönetimi (CRM) üzerinden yürütülmektedir, paydaş memnuniyeti iletişim ve pazarlama iletişiminin en değerli kıstaslarından birisidir.

Sadakat: Kurumla temas edenler arasında, fikri sorulduğunda şirketi tavsiye edenlerin oranı hem itibar açısından önemli bir gösterge hem de kârlılık için vazgeçilmeyecek bir stratejidir. X-Rep sadakati ayrı bir boyutta ölçümler.

Elçilik: Kurumla temas edenler arasında, fikri sorulmasa bile şirketi tavsiye edenlerin oranını ifade eder.

Gönüldaşlık: Kurum için gönüllü olarak, fayda beklemeden çalışmayı; kurumun gelişimi için, karşılık beklemeden, katkıda bulunmayı göze alacakların oranıdır.

İtibar piramidini oluşturan parametreler ölçüldükten sonra, bu parametrelerin değerleri birbirlerine dönüşüm katsayılarıyla düzeltilerek firmalara ve sektörlere ilişkin endeks puanları hesaplanmaktadır.

4. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Araştırmada çok kriterli karar verme tekniklerinden gri ilişkisel analiz yöntemi kullanılmıştır. Gri ilişkisel analiz (Grey System Theory) ilk olarak Deng Julong tarafından 1982 yılında geliştirilmiştir (Julong, 1989). Büyük miktarda veriye ihtiyaç duymadan en az 4 veri ile diferansiyel model oluşturulabilen alternatif tahmin yöntemi olarak kullanılmaktadır (Julong, 1989). Gri ilişkisel analiz işletme performansının değerlendirilmesinde, klasik istatistiki modellerdeki bir çok kısıtlaması olmadığı için daha rahat kullanılabilmektedir. Özellikle modelin geliştirildiği Uzak Doğu ülkelerinde araştırmacılar, işletme performansını değerlendirmeye yönelik gri ilişkisel analiz yöntemini kullanmayı daha uygun bulmuşlardır. (Ho, 2006; Kung & Cheng, 2004; Kung & Wen, 2007).

Gri ilişkisel analiz 6 adımda gerçekleştirilecektir:

-
- Veri seti hazırlanarak karar matrisi oluşturulacak,
- Referans seri ve karşılaştırma matrisi oluşturulacak,
- Normalleştirilmiş seri matrisi oluşturulacak,
- Mutlak değer tablosu oluşturulacak
- Gri ilişkisel analiz katsayısı hesaplanacak,
- Gri ilişki derecesi bulunacaktır.

5. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmada itibar endeksinde yer alan işletmelerin finansal performanslarını karşılaştırmak için iki tip veri kullanılmıştır. Bu verilerden ilki Türkiye İtibar Endeksi Raporuna göre ilk 10'da yer alan işletmelerin ve radara takılan işletmelerin endeks puanlarıdır. 2016 Yılı için Türkiye'nin en itibarlı işletmeler listesi Tablo1'de sunulmuştur. Radara takılan diğer işletmeler Ek-1'de sunulmuştur.

Tablo 1. 2016 Yılının En İtibarlı 10 İşletmesi (%)

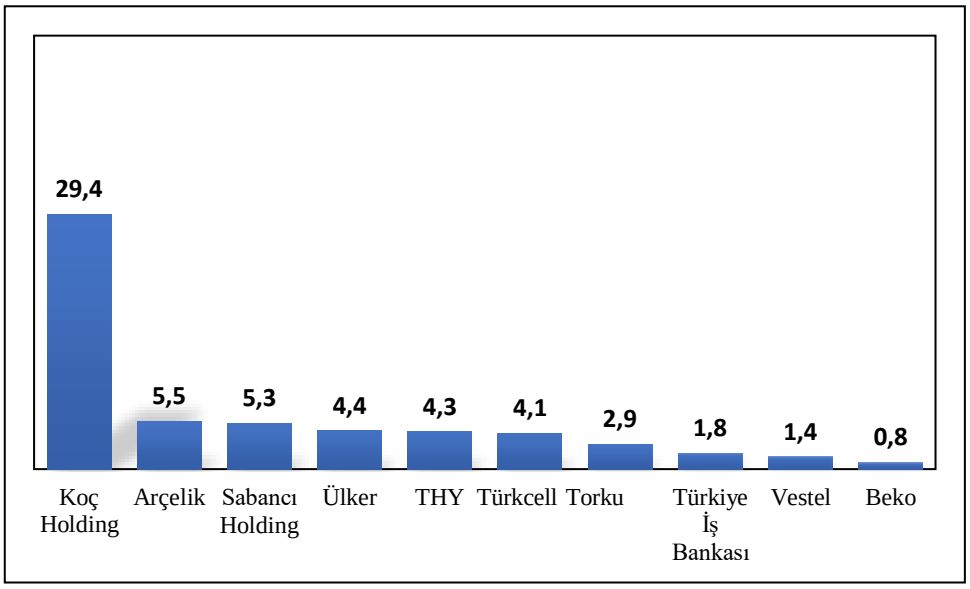

İkinci veri olarak ise itibar endeksinde yer alan işletmelerden Borsa İstanbul'da işlem görenlerin finansal raporlarından yararlanarak finansal oranları hesaplanmıştır. Araştırmada kullanılan finansal oranlar Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Analizde Kullanılan Finansal Oranlar

Likidite Oranları	Cari Oran Likidite Oranı Nakit Oran
Kârlılık Oranları	Net Kâr Marjı Faaliyet Kârı Oranı Aktif Kârlılık Oranı Özkaynak Kârlılık Oranı
Mali Yapı Oranları	KVYK Oranı UVYK Oranı YK Oranı Özkaynak Oranı
Faaliyet Oranları	Alacak Devir Hızı Stok Devir Hızı Aktif Devir Hızı Özkaynak Devir Hızı Net Çalışma Sermayesi Devir Hızı

Hem Türkiye İtibar endeksinde hem de Borsa İstanbul'da işlem gören işletmelerin her birinin gri ilişkisel analiz skoru (performans skoru) belirlenecektir. İlk adımda her bir finansal oran bileşeninde, her bir hücreye (sütunda yer alan her bir finansal oran değeri – sütun min. değer) / (max. – min. değer) formülü uygulanmış ve aşağıdaki Tablo 3 elde edilmiştir.

Tablo 3. Max ve Min. Değerlerden Çıkarılan Değerler

Şirketler	Cari Oran	Likidite Oranı	Nakit Oran	Net Kâr Marjı	Faaliyet Kârı Oranı	Aktif Kârlılık Oranı	Özkaynak Kârlılık Oranı	KVYK Oranı
Arçelik	0,61	0,55	0,34	0,60	0,98	0,90	0,99	0,45
Aselsan	1,00	0,95	0,50	1,00	0,74	1,00	0,99	0,21
C-Cola	0,89	0,96	1,00	0,36	1,00	0,40	0,51	0,00
Doğus H.	0,04	0,00	0,09	0,00	0,10	0,00	0,00	0,25
Koç H.	0,53	0,54	0,62	0,50	0,35	0,65	0,71	0,30
Sabancı H.	0,00	0,10	0,00	0,72	0,39	0,44	0,64	1,00
T.Telekom	0,26	0,41	0,33	0,22	0,44	0,21	0,02	0,31
THY	0,06	0,15	0,29	0,35	0,00	0,38	0,50	0,18
Tüpraş	0,24	0,18	0,46	0,51	0,26	0,77	1,00	0,48
Turkcell	0,71	1,00	0,83	0,68	0,74	0,70	0,71	0,16
Ülker	0,26	0,34	0,68	0,53	0,40	0,66	0,78	0,78
Vestel	0,27	0,17	0,19	0,41	0,18	0,50	0,71	0,75

Şirketler	UVYK Oranı	YK Oranı	Özkaynak Oranı	Alacak Devir Hızı	Stok Devir Hızı	Aktif Devir Hızı	Özkaynak Devir Hızı	Net Çalışma S. Devir Hızı
Arçelik	0,35	0,40	0,58	0,02	0,02	0,85	0,49	0,30
Aselsan	0,46	0,21	0,77	0,00	0,00	0,37	0,15	0,24
C-Cola	0,61	0,08	0,89	0,14	0,10	0,59	0,23	0,31
Doğus H.	0,78	0,64	0,35	1,00	0,08	0,43	0,05	0,03
Koç H.	0,39	0,24	1,00	0,06	0,07	0,71	0,34	0,33
Sabancı H.	0,15	0,95	0,05	0,09	0,04	0,00	0,00	0,21
T.Telekom	1,00	1,00	0,00	0,03	0,40	0,52	0,91	0,63
THY	0,83	0,61	0,38	0,28	0,47	0,38	0,28	0,00
Tüpraş	0,51	0,65	0,34	0,13	0,09	1,00	0,81	1,00
Turkcell	0,36	0,00	0,97	0,03	1,00	0,38	0,12	0,27
Ülker	0,00	0,45	0,53	0,04	0,09	0,62	0,37	0,48
Vestel	0,34	0,83	0,16	0,03	0,03	0,88	1,00	0,55

2.adım olarak; Tablo 3'deki her bir hücre için 1-hücre değeri formülü uygulanarak mutlak değerleri alınmıştır.

Tablo 4. Mutlak Değeri Alınmış Veriler

Şirketler	Cari Oran	Likidite Oranı	Nakit Oran	Net Kâr Marjı	Faaliyet Kârı Oranı	Aktif Kârlılık Oranı	Özkaynak Kârlılık Oranı	KVYK Oranı
Arçelik	0,39	0,45	0,66	0,40	0,02	0,10	0,01	0,55
Aselsan	0,00	0,05	0,50	0,00	0,26	0,00	0,01	0,79
C-Cola	0,11	0,04	0,00	0,64	0,00	0,60	0,49	1,00
Doğus H.	0,96	1,00	0,91	1,00	0,90	1,00	1,00	0,75
Koç H.	0,47	0,46	0,38	0,50	0,65	0,35	0,29	0,70
Sabancı H.	1,00	0,90	1,00	0,28	0,61	0,56	0,36	0,00
T.Telekom	0,74	0,59	0,67	0,78	0,56	0,79	0,98	0,69
THY	0,94	0,85	0,71	0,65	1,00	0,62	0,50	0,82
Tüpraş	0,76	0,82	0,54	0,49	0,74	0,23	0,00	0,52
Turkcell	0,29	0,00	0,17	0,32	0,26	0,30	0,29	0,84
Ülker	0,74	0,66	0,32	0,47	0,60	0,34	0,22	0,22
Vestel	0,73	0,83	0,81	0,59	0,82	0,50	0,29	0,25

Şirketler	UVYK Oranı	YK Oranı	Özkaynak Oranı	Alacak Devir Hızı	Stok Devir Hızı	Aktif Devir Hızı	Özkaynak Devir Hızı	Net Çalışma S. Devir Hızı
Arçelik	0,65	0,60	0,42	0,98	0,98	0,15	0,51	0,70
Aselsan	0,54	0,79	0,23	1,00	1,00	0,63	0,85	0,76
C-Cola	0,39	0,92	0,11	0,86	0,90	0,41	0,77	0,69
Doğus H.	0,22	0,36	0,65	0,00	0,92	0,57	0,95	0,97
Koç H.	0,61	0,76	0,00	0,94	0,93	0,29	0,66	0,67
Sabancı H.	0,85	0,05	0,95	0,91	0,96	1,00	1,00	0,79
T.Telekom	0,00	0,00	1,00	0,97	0,60	0,48	0,09	0,37
THY	0,17	0,39	0,62	0,72	0,53	0,62	0,72	1,00
Tüpraş	0,49	0,35	0,66	0,87	0,91	0,00	0,19	0,00
Turkcell	0,64	1,00	0,03	0,97	0,00	0,62	0,88	0,73
Ülker	1,00	0,55	0,47	0,96	0,91	0,38	0,63	0,52
Vestel	0,66	0,17	0,84	0,97	0,97	0,12	0,00	0,45

3. adım olarak; Tablo 4'deki her bir gözeye 1 / (Göze Değeri + 1) formülü uygulanmış ve aşağıdaki Tablo 5 oluşturulmuştur.

Tablo 5. Skor Elde Edilecek Veriler

Şirketler	Cari Oran	Likidite Oranı	Nakit Oran	Net Kâr Marjı	Faaliyet Kârı Oranı	Aktif Kârlılık Oranı	Özkaynak Kârlılık Oranı	KVYK Oranı
Arçelik	0,56	0,53	0,43	0,56	0,96	0,83	0,99	0,48
Aselsan	1,00	0,90	0,50	1,00	0,66	1,00	0,98	0,39
C-Cola	0,82	0,92	1,00	0,44	1,00	0,45	0,51	0,33
Doğus H.	0,34	0,33	0,36	0,33	0,36	0,33	0,33	0,40
Koç H.	0,51	0,52	0,57	0,50	0,43	0,59	0,64	0,41
Sabancı H.	0,33	0,36	0,33	0,64	0,45	0,47	0,58	1,00
T.Telekom	0,40	0,46	0,43	0,39	0,47	0,39	0,34	0,42
THY	0,35	0,37	0,41	0,43	0,33	0,45	0,50	0,38
Tüpraş	0,40	0,38	0,48	0,51	0,40	0,68	1,00	0,49
Turkcell	0,64	1,00	0,75	0,61	0,66	0,63	0,64	0,37
Ülker	0,40	0,43	0,61	0,52	0,45	0,60	0,70	0,70
Vestel	0,41	0,38	0,38	0,46	0,38	0,50	0,63	0,67

Şirketler	UVYK Oranı	YK Oranı	Özkaynak Oranı	Alacak Devir Hızı	Stok Devir Hızı	Aktif Devir Hızı	Özkaynak Devir Hızı	Net Çalışma S. Devir Hızı
Arçelik	0,43	0,45	0,54	0,34	0,34	0,77	0,49	0,42
Aselsan	0,48	0,39	0,68	0,33	0,33	0,44	0,37	0,40
C-Cola	0,56	0,35	0,82	0,37	0,36	0,55	0,39	0,42
Doğus H.	0,69	0,58	0,43	1,00	0,35	0,47	0,34	0,34
Koç H.	0,45	0,40	1,00	0,35	0,35	0,63	0,43	0,43
Sabancı H.	0,37	0,91	0,34	0,36	0,34	0,33	0,33	0,39
T.Telekom	1,00	1,00	0,33	0,34	0,45	0,51	0,85	0,57
THY	0,74	0,56	0,45	0,41	0,49	0,45	0,41	0,33
Tüpraş	0,51	0,59	0,43	0,36	0,36	1,00	0,73	1,00
Turkcell	0,44	0,33	0,95	0,34	1,00	0,45	0,36	0,41
Ülker	0,33	0,48	0,52	0,34	0,35	0,57	0,44	0,49
Vestel	0,43	0,75	0,37	0,34	0,34	0,81	1,00	0,53

4. adım olarak; her bir şirketin performans skorlarını bulmak için Tablo 5'deki satırdaki sayıların aritmetik ortalaması hesaplanır ve Tablo 6'deki skorlar elde edilir.

Tablo 6. Performans Skorları ve İtibar Bileşen Puanları

Şirketler	Skolar	Tanıma	Beğeni	Güven	İlişki	Memnuniyet	Sadakat	Elçilik	Gönüldaşlık
Arçelik	0,57	76	86,3	86,4	119,5	70,6	78,8	60,8	53,5
Aselsan	0,62								
C-Cola	0,58								
Doğus H.	0,44	64	95,1	64,6	114,1	59,2	73	58,9	51,3
Koç H.	0,51	68,8	91,3	82,2	111	66,2	78,9	64,5	51,6
Sabancı H.	0,47	63,5	76,2	77,2	113,8	51,4	82,1	67	38,1
T.Telekom	0,52	66,7	75,9	77,9	106,1	55,1	76,8	49,1	55,6
THY	0,44	73,1	90,3	77,5	110,7	69,4	87	74	46,7
Tüpraş	0,58								
Turkcell	0,60	78,5	84,7	70,4	132	65,2	82,3	77,7	48,8
Ülker	0,50	71	95,9	73,7	128,2	64,8	81,5	69,4	50,4
Vestel	0,52	78,2	85,6	85,5	98,8	64,1	83,8	69,5	60,7

Son adım olarak Tablo 6'da elde edilen skorlar ve itibar endeksinde yer alan bileşenlerin istatistiksel puanlarıyla arasındaki korelasyona bakılmıştır.

H0 : r = 0 (iki değişken arasında anlamlı bir ilişki yok)

H1 : r ≠ 0 (iki değişken arasında anlamlı bir ilişki var)

a = 0.05 anlamlılık seviyesinde çift yönlü uygulanan korelasyon sonucu Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Korelasyon Sonuçları SPSS Çıktısı

	Skor	Tanıma	Beğeni	Güven	İlişki	Memnuniyet	Sadakat	Elçilik	Gönüldaşlık
Spearman's Correlation	1,000	0,647	-0,462	0,403	0,202	0,244	0,000	0,101	0,471
Sig. (2-tailed)		0,060	0,210	0,282	0,603	0,527	1,000	0,796	0,201
N	12	9	9	9	9	9	9	9	9

Performans skor değişkeniyle itibar bileşenleri arasındaki korelasyon incelenmiş sonuç bölümünde sunulmuştur.

6. ANALİZ SONUÇLARI

Performans skor değişkeniyle, tanıma değişkeni arasında significant değeri anlamlı yani, şirketlerin tanınma puanlarıyla onların finansal performans skorları arasında pozitif yönlü orta derece bir ilişki söz konusudur. İşletmelerin tanınırlığı arttıkça skor artmaktadır.

Skor değişkeniyle, beğeni değişkeni arasındaki korelasyon anlamsız, yani insanların şirketleri beğenmesiyle şirketlerin finansal performansı arasında istatistiksel açıdan bir ilişkisi yoktur.

Skor değişkeniyle, güven değişkeni arasındaki korelasyon anlamsız, yani insanların şirketlere olan güveniyle, şirketlerin finansal performansları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Skor değişkeniyle, ilişki değişkeni arasındaki korelasyon anlamsız, yani şirketlerin halkla olan

ilişkileriyle onların finansal performansı arasında istatistiksel açıdan bir ilişki yoktur.

Skor değişkeniyle, memnuniyet değişkeni arasındaki korelasyon anlamsız, yani insanların şirketlerden memnun olmalarıyla şirketlerin bireysel performans skorları arasında istatistiksel açıdan bir ilişki yoktur.

Skor değişkeniyle, sadakat değişkeni arasındaki korelasyon anlamsız, yani sadakat ile şirketlerin bireysel performans skorları arasında istatistiksel açıdan bir ilişki yoktur.

Skor değişkeniyle elçilik değişkeni arasında korelasyon anlamsız, yani şirketi gözü kapalı tavsiye edecek olan insanlarla etmeyecek insanların farklılığı şirketin finansal performansını istatistiksel olarak etkilemez.

Skor değişkeniyle, gönüldaşlık değişkeni arasındaki korelasyon anlamsız, insanların şirketlere olan bağlılığıyla, finansal performans skorları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

7. SONUÇ

Türkiye'nin en önemli sektörlerinin en itibarlı firmalarıyla yapılan araştırmada, finansal performans skorları elde edebilmek için finansal oranlardan faydalanılmıştır. Bu doğrultuda oranlardan gri ilişkisel analiz yöntemiyle finansal performans skorları elde edilmiştir. Elde edilen skorların itibar bileşenleriyle ilişkileri araştırılmıştır.

Şirketin tanınma puan bazında, performans skorlarıyla arasında anlamlı pozitif yönlü ve orta kuvvetli bir ilişkisi olduğu saptanmıştır. İlişkilerin tanıma ile başladığı ve X-Reputation modelinde temel basamağı oluşturduğu göz önüne alındığında tanıma ile finansal performans arasında aynı doğrultuda ilişkinin bulunmuş olması oldukça önemlidir. Diğer bileşenlerden, şirketin beğenilme puanı, şirkete duyulan güven, şirketin insanlarla ilişkisi, kurumla temas edenlerin memnuniyet derecesi, sadakat, şirkete elçilik yapabilecek kitle puanı, ve şirkete olan gönül bağı puanlarının hiçbiri şirketin doğrusal olarak finansal performansına etkisi istatistiksel olarak anlamlı görülmemiştir.

Daha önceki yapılan deneysel çalışmalarda, genelde endüstri etkisinin finansal performansa etkisi tartışılmış, fakat itibar bileşenlerinin etkisi araştırılmamıştır. Bu bağlamda bu çalışma bir ilk olma özelliği göstermektedir. Buradan yola çıkarak hedeflediğimiz sonuçlara ulaştık diyebiliriz. Çünkü itibar bileşenleriyle finansal performans arasında istatistiksel açıdan bir ilişki söz konusudur. Çalışmada eğer bileşenlerden daha fazlası anlamlı çıksaydı tam sonuca ulaştık diyebilirdik. Ancak bu sonuçta ileride yapılacak çalışmaları önünü açacaktır. İleriye yönelik bu çalışma şirketlerin finansal performanslarını etkileyen bileşenleri görmeleri için örnek olabilecektir.

KAYNAKÇA

Dunbar, R. L., & Schwalbach, J. (2000). Corporate Reputation and Performance in Germany. Corporate Reputation Review, 3(2), 115-123.
Flanagan, D. J., O'shaughnessy, K., & Palmer, T. B. (2011). Re-assessing the Relationship between the Fortune Reputation Data and Financial Performance: Overwhelming Influence orJust A Part of the Puzzle? Corporate Reputation Review, 14(1), 3-14.
Fombrun, C. J. (2007). List of Lists: A Compilation of International Corporate ReputationRatings. Corporate Reputation Review, 10(2), 144-153.
Fortune. (2018). from http://fortune.com/ Erişim: 14/03/2018
Ho, C.-T. (2006). Measuring Bank Operations Performance: An Approach Based on Grey Relation Analysis. Journal of the Operational Research Society, 57(4), 337-349.
Ito, K., Sekiya, H., & Sakurai, M. The Relationship between Corporate Reputation and Financial Performance.
Julong, D. (1989). Introduction to Grey System Theory. The Journal of Grey System, 1(1), 1-24.
Kung, C.-Y., & Cheng, C.-R. (2004). Grey Assessing the Performance of Enterprise Outsourcing Management. Journal of Grey System, 16(1).
Kung, C.-Y., & Wen, K.-L. (2007). Applying Grey Relational Analysis and Grey Decision-Making to Evaluate the Relationship between Company Attributes and Its Financial Performance — ACase Study of Venture Capital Enterprises in Taiwan. Decision Support Systems, 43(3), 842-852.
McGuire, J. B., Schneeweis, T., & Branch, B. (1990). Perceptions of Firm Quality: A Causeor Result of Firm Performance. Journal of Management, 16(1), 167-180.
Roberts, P. W., & Dowling, G. R. (2002). Corporate Reputation and Sustained Superior Financial Performance. Strategic Management journal, 23(12), 1077-1093.
Rose, C., & Thomsen, S. (2004). The Impact of Corporate Reputation on Performance:: SomeDanish Evidence. European Management Journal, 22(2), 201-210.
Saylı, H., Ağca, V., Kızıldağ, D., & Yaşar Uğurlu, Ö. (2009). Etik, Kurumsal İtibar ve Kurumsal Performans İlişkisini Belirlemeye Yönelik İlk 500 İşletme İçinde Yapılmış Bir Araştırma. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14(2).Shi, Y. (2016). Reputation, Financial Performance, and Industry Competition.
Türkiye İtibar Endeksi Araştırma Raporu. (2017). İstanbul: İtibar Atölyesi.
Türkiye İtibar Endeksi, Araştırmanın Modeli ve Araştırmanın Metodolojisi. (2012). Xsights.Ural, E. G. (2012). Kurumsal İtibarı Ölçme Yöntemi Olarak Türkiye İtibar Endeksi Ve Endeks Sonuçlarından Hareketle Türkiye'de Elektronik Sektörünün İtibarı Üzerine Bir Değerlendirme. AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology, Cilt, 3, 7-20.

THE STUDY OF THE METALINGUISTIC KNOWLEDGE OF ENGLISH BY STUDENTS IN AN INTENSIVE AND A TRADITIONAL COURSE

Somaye Nazarian
Department of English Language Teaching, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran
Siros Izadpanah
Correspondence: Siros Izadpanah, Department of English Language Teaching, Zanjan Branch, Islamic AzadUniversity,Zanjan, Iran

Abstract

The goal of the current research was to study the relationship among learning contexts and, levels of metalinguistic knowledge of the Iranian intermediate EFL learners. This research explores the level of learners'metalinguistic knowledge in English in two different contexts (traditional and intensive courses). Participants included 44 intermediate students at Shoukoh Language Institute, Zanjan, Iran. The selection violated the randomization criterion, thus the quasi-experimental was taken for the current study. The instruments used for data collection were Nelson English Language Proficiency Test (NELPT) as a placement test which used to measure level of students prior to the experiment and, a metalinguistic knowledge English test (MKET) was also, administered at the beginning and ending the semester as pre and post-test to measure their metalinguistic knowledge. The data collected from the administration of the above mentioned two tests were submitted to different statistical analysis such as ANCOVA, one independent sample t-test and, one paired sample t-test. The results revealed that there was a significant distinction between two sets performance in the metalinguistic test. An intensive English course had an important helpful influence on MKE of the students. They enhanced their MKE in an intensive semester. As an implication of this study, the findings will motivate language teachers to focus on intensive semester because intensive instruction was found to be effective in improving the EFL learners' MKE. Further study is needed before the results of the research can be generalized.

Keywords: intensive context, metalinguistic knowledge, traditional context

According to Nowrozi (2011) explicit awareness is equivalent to metalinguistic awareness and it is typically considered as the students' ability to describe the language and its structures such as phonemes, while implicit awareness is described as using these structures in written or spoken forms of language.

In spite of the above-mentioned research studies, far too little attention has been paid to the relationship among Iranian EFL learners' metalinguistic knowledge, and learning contexts. To fill this gap, based on the importance of metalinguistic awareness in second language education

and instruction, the present research was going to explore the relationship among learning context and levels of metalinguistic knowledge of the Iranian intermediate EFL students because the findings of the research study would be beneficial to English teachers in Iranian educational contexts to do some other ways to improve learners' metalinguistic knowledge. In the current study, an alternative EFL setting is examined in which language learners will be involved in the learning process more intensively.

Importance of the Problem

One of the motivations for this experiment was that the researcher who is also an EFL instructor whose students complain about the length of the courses they take. One of the most prevalent questions that learners ask repeatedly is that how long this course will last. Sometimes they do not enroll in classes unless they are assured that they will gain mastery on the L2 in a short period of time. Although a shorter instructional period may be attractive to many learners but it may fail to provide sufficient practice time to considerably increase the level of language ability.

The advent of newer schools of thought in psychology and linguistics in common and in second language instruction in specific has urged the educators and the researchers to examine the most advantageous ways of acquiring a foreign language in the Iranian educational setting. Considering the concept of metalinguistic knowledge to the best knowledge of the researcher, very few studies, if any, were carried out in the past to investigate the possible relationship between metalinguistic knowledge and language learning context in Iranian educational setting. This study may be significant since it examines the metalinguistic knowledge of the learners in traditional and intensive setting. According to Freed, Segolowitz, & Dewey (2004) traditional setting does not significantly improve L2 learners' performance. They suggest that it would be more beneficial for L2 development if students were exposed to more hours of instruction per day.

Related Literature

According to Tarone (2007) there is experiential evidence to support the connection between community setting and foreign language achievement. It indicates that students' foreign language involvement and managing it in social contexts are generally facilitated, that linguistic and social setting has an effect on linguistic usage, practice and progress, etc. Students purposely confirm social characteristic through the foreign language in different social situations (Tarone, 2007, p. 837). Selinker & Douglas (1985) also suggest that adult second language students establish internal discourse domains that are derived from the particular forms and structure founded through their awareness of the social setting in which they find themselves. Form refinement may also be affected by context, as is evidenced by better

development of phonetic and phonological abilities in study abroad contexts (Simoes, 1996; Stevens, 2001).

The focus of research in EFL learning contexts has naturally been on study intensive context and the second language classroom in a traditional context. Before discussing the previous studies, it is important to define the current operationalization of the two contexts addressed in the EFL setting. The foreign language classroom (FLC) is operationalized as the traditional classroom situation, where students are enrolled in an academic institute seeking a degree or certificate, not necessarily in a foreign language, but take formally instructed classes in a foreign language. These classes typically hold several times a week for an hour or a standard instructional period. According to Ginsburg & Miller (2000) at the United States Naval Academy for instance foreign language classes are taught pronunciation, spelling, vocabulary, and grammar in the basic courses. Intermediate courses expand on the basics and move toward reading, writing, and communicative skills. Finally, advanced courses are taught exclusively in the second language and focus on literary and cultural aspects as well as history and current events of the countries where the language is spoken.

Intensive instruction (INI) is an intensive course dedicated to a certain foreign language where students study the language full time. This type of training typically involves four or more hours of teaching per day, and students are typically encouraged to participate in language learning outside of the classroom. According to Wodkowski (2003) intensive English programs, which is also named compacted courses, are the programs that a second language are thought to learners in a shorter time than usual. Recently, some scholars have disagreed about the efficiency of intensive program. Although some scholars such as Bédard & Thomas (2010), Grant (2001) have stated hopeful results related to intensive programs, others (e.g., Nasiri & Shokrpour, 2012), have disagreed about the efficiency of the intensive programs and emphasized their weaknesses.

Advocate so intensive program can help to improve education process. In fact, Hong-Nam & Leavell (2006) maintain that intensive courses have been increased students essential and social involvement skills. Some studies also indicate that intensive courses can expand learners' obligation, inspiration and commitment, and students claim that intensive courses are interesting, effective, stimulating, inspiring, and pleasing than traditional courses (Jacques-Bilodea, 2010; Scott & Conrad, 1991). Intensive courses also can increase students' language awareness. Intensive instruction (INI); however, would find itself more in the middle. All of the contexts, FLC, SA, and INI have communicative elements and learning elements, and depending on the specific study context which may shift as to where they fall on a Batstone's (2002) continuum. This may mean that certain components of foreign language learning

aptitude may play more important roles in one context or another. Dewey (2004) showed that scores between SA and INI learners of Japanese only differed on a self-assessment of reading ability, but not on procedures of knowledge and language awareness. Dewey (2008) showed that INI students outperformed SA and FLC students in producing words in complete sentences; INI students also showed a greater awareness of less common words than SA and FLC students and INI students showed overall similar performance to SA students in vocabulary acquisition.

One of the main studies conducted on intensive instruction belongs to Jacques-Bilodea (2010). She considered the long-period influence of intensive English courses on secondary school ESL students. She found that the intensive English courses are the effective program for English learners to increase their motivation and process of learning at school and out of it. Most of the learners felt that their spoken abilities were better than other learners who had not taken part in intensive courses. They also stated that they actually enjoyed the intensive English courses.

In addition, Van Scyoc & Gleason (1993) had the same study in microeconomics. There search concluded that learners in intensive classes learned and taken at least as much knowledge as learners in the regular length classes. Furthermore, Petrowsky (1996) who also studied microeconomics course found that intensive classes did better than spring regular classes on test, which involved simple recall of data but inferior on tests which involved conception, presentation, and evaluation.

In the same vein, the result of Raymond's study (1995) showed that intensive English courses could have the great positive influence on learners' language awareness. Austin & Gustafson (2006) also studied about the probable distinctions between compressed and normal class-period courses. They discovered that compressed classes had more strong effects on students learning. Rifkin (2005) sought to find out if there was a difference in language gain in a traditional and an intensive context. In order to compare the two groups of students, he employed reading, writing, listening, grammar, and speaking tests and all students were required to take these tests at the end of the context. When comparing these two data sets, Rifkin observed that those with 500 or more hours of regular students' education just got an intermediate-high level of proficiency in all of the skill areas, whereas those with 450 hours of intensive instruction were able to reach advanced levels of proficiency. He states that the reason why the intensive students outperform the traditional students is the amount of exposure the intensive students had outside of the classroom. The traditional students had on average three to five hours of class instruction, whereas the intensive group had over 100 hours of interactions per week. Rodrigo (2011) also contrasted a TS control group and a SA experimental group on grammar development. She looked at 21 students who were studying Spanish in a TS context in the U.S. and 18 students who were enrolled in a five-week SA course in Spain. To measure

grammaticaldevelopment, Rodrigo employed a pre and post-test that consisted of 64 questions including eight different grammatical structures. The learners were required to judge the grammaticality of the sentences using a Likert scale. She found that both groups significantly improved over the two different semesters. However, the results indicate that group was not a significant factor in determining grammatical development. Both groups improved their grammatical comprehension.

In another study, Raymond (1995) compared the learners' spoken and written skills in two different contexts. The learners had participated in a traditional and intensive English semester. He indicated that the learners from the intensive classes had better performance than the traditional learners in both spoken and written knowledge skills. Additionally, the learners who had taken part in intensive classes during their initial school years were talked at the end of their education during high school as Raymond studied the long-period result of the intensive second language classes. The achievement of 77% of the learners in carrying out an English discussion with the learners showed that the intensive courses had strong results. Furthermore, the promoters of intensive program believe that it can have the essential role in increasing the students basic abstract knowledge, facilitating student-teacher relationship, developing their involvement abilities, improving dynamic learning, and creative teaching methods (Gaubatz, 2003).

As the review of the literature revealed, to date very little research, if any, has investigated the effect of traditional and intensive settings on Iranian EFL learners' language proficiency, or examined the effects of these two contexts on the development of metalinguistic knowledge. The current study proposes to contribute to fill these gaps in research by first examining the effects of an intensive English class and a traditional semester-long class on EFL learner's oral proficiency and their level of metalinguistic knowledge in their L2 and then looking at the relationship between learners' metalinguistic knowledge and oral proficiency.

Research Questions

In order to help narrow the existing gaps in current research, the present study seeks to answer the following research questions:

1) Is there a significant difference between the metalinguistic knowledge of Iranian (MKI) exhibited by students enrolled in an intensive course (IS) and students enrolled in a traditional course (TS) at the end of the semester?

2) Does metalinguistic knowledge of English (MKE) improve over a semester in an intensive semester (IS) and a traditional semester (TS)? *1.5 Research Hypothesis*

In order to answer to the above research questions, the following research null hypotheses were proposed:

H01: There is no significant difference between the metalinguistic knowledge of English (MKE) exhibited by students enrolled in an intensive course (IS) and students enrolled in a traditional course (TS) at the end of the semester.

H02: Metalinguistic knowledge of English (MKE) does not improve over a semester in an intensive semester (IS) and a traditional semester (TS).

2. Methodology

Quantitative method was followed to address the research questions. The design used in this research was a quasi-experimental one in that the participants were not randomly selected. Researcher used self-selection, in which the participants were assigned arbitrarily to one of the experimental or control groups.

Participants and Sampling Procedures

Prior to the instruction, the researcher got the consent forms, filled out by the participants and two instructors. All of them agreed to take part in the study and signed the consent forms. The institute had language classes in elementary, intermediate and advanced levels. In such doing, to ensure the homogeneity of the participants before the study, Nelson English Language Proficiency Test (Fowler & Coa, 1976) was administered. It was expected to select those whose scores would fall between one standard deviation (+1SD) above the mean and one standard deviation (-1SD) below the mean as the cut-off criterion. As the result, administering NELPT and based on the Cochran's formula, the sample size was calculated. The calculations ascertained that 40 subjects would represent the population as a whole. To obtain a higher degree of precision, the researcher took 44 EFL learners as the subjects of this study. Thus, 44 out of 95 Iranian EFL learners from six language classes in Shoukoh Language Institute, Zanjan, Iran were selected. Their age ranged between 15 to 22. In addition, participants' gender was not taken into account as a variable in this study. The proficiency level of these students was assessed as intermediate and according to the CEFR (Common European Framework of Reference for Languages) levels, they were classified as "Independent Users", who had a high degree of perception to understand the conversations, which contained the words used in familiar settings and could manage them in most of the situations. Those who were classified in the "Independent Users" Level could comprehend the major points of clear standard input on familiar problems often confronted in work, school, leisure time, etc., could manage most settings likely to arise while travelling in -places where the language was spoken, could create simple related text on subjects, which were familiar or of particular interest, and could explain

occasions and experiences, dreams, desires hopes, and briefly gave reasons and explanations for ideas and plans. In addition, all of the participants were native Persian speakers and the only language learning experience for them was through the language institute.

Procedure

Pilot Study

As an integral element of research a pilot study was conducted before the main study since it is possible to detect the unforeseeable weaknesses and instrument problems. Thus, the researcher conducted a pilot study. In the pilot study, the participants had the similar characteristics of the participants in the main study, and consisted of 20 Iranian EFL learners.

Main Study

The NELPT was administered among 95 language learners in the second semester in 2016 at English classes in Shoukoh language institute, Zanjan, Iran. All of the participants were supposed to take this placement test. The allotted time for this test was 100 minutes. Then, based on the results of the placement tests and Cochran's formula, 44 students were selected. After the homogeneity of the students was assured, they were divided into two equal groups (N=22). First group, that was the control group, enjoyed a traditional method of language education but the other group, the experimental group, was taught the same material in a more intensive setting. In the traditional setting students took part a 4-month term meeting twice a week. In the intensive setting the participant took part 6 days a week for two months. In both settings, each session lasted 90 minutes. Both groups were taught by the same teacher, using the same book. *"English Result intermediate"* was the course book used as the main material for study. It is a communication and task based book, which was taught in different language institutions and colleges around the world. The intermediate level book provides twelve units, all of them have skills (speaking, listening, reading, and writing) and sub-skills (grammar, vocabulary, pronunciation). Extra grammatical details and exercises were also provided in back of the book and the workbook. To measure the students' metalinguistic knowledge, the teacher asked learners to explain grammatical rules in each lesson (Hu, 2002). If the learner was able to state a completely correct rule using the appropriate technical language, it would conclude that he has a good command of metalinguistic knowledge.

Instruments

The instruments applied in the study included a standard Nelson English Language Proficiency Test, to select the most homogeneous participants regarding their language proficiency. The rationale behind administering this questionnaire was to select the most homogeneous participants regarding their language proficiency. The participants whose scores were one

standard deviation above and below the mean were selected for the study. In addition, using the KR21 (K/ (K-1) * (1-U*(K-U)/ (K*V)) formula, the internal consistency of the test was calculated and reported to be (0.76), which was fairly satisfactory. The NELPT consisted of three parts: listening comprehension, reading comprehension and grammatical structures. The test has 100 items. Listening section of the test consisted of 20 items in multiple-choice form followed by reading comprehension section consisting of four passages with 40 questions in multiple-choice form. The third section of the NELPT aimed at testing the grammatical knowledge of participants by giving 40 items in multiple-choice form. The participants were supposed to do the test in 100 minutes.

The other instrument was at test which was a metalinguistic knowledge pretest. The researcher developed and administered a metalinguistic knowledge test to be given to both control and experimental groups as pretest. This test adapted from Roehr (2008) consisted of three parts: a. Grammatical Categories & Functions (19 questions)

b. English Error Identification (15 questions)

c. Words in Sentences (30 questions)

This test reviewed by two language experts in order to ensure its validity. In addition, the reliability of pretest and posttest were calculated through KR21 and reported 0.81.

Another metalinguistic knowledge test as the posttest was designed and given at the end of the course. Again, the only difference between this test and the metalinguistic pretest was the item sequencing.

Design

The design used in this research was a quasi-experimental one in that the participants were not randomly selected. Researcher used self-selection, in which the students were assigned arbitrarily to one of the experimental or control groups. The quasi-experimental design is used when the researcher has both pre and posttests and experimental and control groups, but there is no random assignment of the subjects in this research. In this research, there were two groups an experimental group who worked in an intensive setting and a control group who worked in a traditional context. Iranian EFL learners' L2 proficiency was considered as the dependent variable and the two constructs, metalinguistic knowledge and learning contexts were viewed as independent variables.

Data Analysis

The data processed and analyzed through SPSS software. Concerning the first research question, a one-way analysis of covariance (ANCOVA) was conducted to see whether, there was a significant difference between the metalinguistic knowledge of English (MKE) exhibited by

students enrolled in an intensive course (IC) and students enrolled in a traditional course (TC) at the end of the semester. To ensure that the obtained results were not due to preexistent differences, ANCOVA was conducted. ANCOVA is a technique, which fits between analysis of variance and regression analysis. However, the purpose which led us to choose the ANCOVA in this part of study is that it increases the precision of comparisons between groups by accounting to variation on important prognostic variables. In addition, to ensure the normal distribution of data One-Sample Kolmogorov-Smirnov was run. Then, to answer the first research question, one independent sample t-test was conducted.

3. Results

In order to answer the research question, first of all, check their normality statistically, Kolmogorov-Smirnov was conducted for the tests.

Table 1. Sample Kolmogorov-Smirnov test of NELPT

Scores		
N		95
Normal Parameters	Mean	79.5
	SD	6.44
Kolmogorov Smirnov Z	.787	
Asymp. Sig.(2-tailed)	.562	

As the table 1 shows the Sig. 2 tailed index 0.56 is much higher than α=0.05. Therefore it can be concluded that the distribution of subjects' scores were normal.

Table 2. One sample Kolmogorov-Smirnov test of Metalinguistic pre-tests

	Pre-test in Control Group	Pre-test in Experimental Group
N	22	22
Mean	78.5	78
SD	1.233	1.075
Kolmogorov Smirnov Z	.512	.499
Asymp. Sig.(2-tailed)	.198	.322

As shown in Table 2, the experimental group mean in Metalinguistic pre-test was 78 with the standard deviation of 1.075, while in the control group; a mean score was 78.5 with the standard deviation of 1.233. Initial comparing the pretest results revealed that there is no significance difference in terms of metalinguistic knowledge between two groups' performance. As the table

2 shows the Sig. 2 tailed index was much higher than α=0.05. Therefore, it can be concluded that the distribution of subjects' scores were normal.

Table 3. One sample Kolmogorov-Smirnov test of Metalinguistic post-tests

	Post-test in Control Group	Post-test in Experimental Group
N	22	22
Mean	78	82
SD	1.531	1.432
Kolmogorov Smirnov Z	.437	.489
Asymp. Sig.(2-tailed)	.247	.351

As shown in Table 3, the experimental group mean in Metalinguistic post-test was 82 with the standard deviation of 1.432, while in the control group; a mean score was 78 with the standard deviation of 1.531. Initial comparing the pretest results revealed that there is significance difference in terms of metalinguistic knowledge between two groups' performance. That is, the students in the experimental group had a better performance than the control group. As the table 2 shows the sig. 2 tailed index was much higher than α=0.05. Therefore, it can be concluded that the distribution of subjects' scores were normal.

Based on the data obtained in above tables (1-2-3), the data were statistically normal as well, since all the significant levels of the One-Sample Kolmogorov-Smirnov reported for the data were greater than 0.05. Therefore, it can be stated that no assumption was violated and it was allowed to run the parametric test. After ensuring the normality of the data sets in order to control the gender variable, ANCOVA was run. Table 4 displays the estimated marginal means/standard errors before and after conducting the ANCOVA.

Table 4. ANCOVA results and descriptive statistics

	Scores			
	Observed	Adjusted	SD	N
Experimental	Mean 82	Mean varies	1.432	22
Control	78	varies	1.531	22
Source	SS	DF	MS	F
Gender	1024.9	43	23.835	5.75*
Metalinguistic Test	2628.00	43	61.116	14.75*
SC×P	664.45	43	15.452	3.73*
Error	5878.8	33	178.12	

Note. R^2 = .51, Adj. R^2 = .46. * P < .10.

Thus, according to table 4, the results of ANCOVA indicated that the future results would not be generalized because of gender difference among the groups. Then, independent sample t-test was administered. Table 5 represents the results.

Table 5. Independent sample t-test results

Groups	N	Mean	SD	Levene's Test for Equality of Variances		t-test forans Equality of Me		
				F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
IC	22	82	1.432	1.705	0.000	0.158	43	0.000
TC	22	78	1.531			0.156	41	0.000

As it can be seen in table 5, mean of the experimental group who enrolled in an intensive course (IC) was 82, and the control group who enrolled in a traditional course (TC) at the end of the semester was 78 with the level of significance .000. Since the level of Sig was less than 0.05 set for the study (p<0.05); thus, it was concluded that there was a significant difference between two groups' performance in the metalinguistic test, thereby answering the research question as well as rejecting the first null hypothesis.

In order to answer the second question, first, the normality of data set was calculated through *One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test* on both sets of scores. The results are provided in the above tables.

As it is shown in above tables, p-value for both sets of scores was higher than 0.05. Therefore, the scores were normally distributed and the parametric test of paired sample t-test could be appropriate to be conducted. Table 6 presents the results.

Table 6. Paired sample t-test of pre and post-test scores in EG

	Paired Differences					T	df	sig
	M	SD	Std Error Mean	%95 Confidence Interval of the Difference				
				Lower	upper			
Pretest Posttest	81.4	1.503	.307	-4.093	-2.824	-12.301	21	.000

According to table, there was a significant difference between the pre-test and posttest scores of the participants in the experimental group (sig= .000, $p < 0.05$). Based on the means of the two tests, it was concluded that there was a statistically significant improvement in knowledge of English (MKE) post-test scores over a semester in intensive semester; therefore, the second null hypothesis of the study was rejected, as well.

4. Discussion

Regarding the first research question, the results revealed that there was a significant difference between two groups' performance in the metalinguistic posttest. An intensive group had a better scores rather than traditional group. That is to say, there was a significant difference between MKE exhibited by students enrolled in an intensive course (IS) and students enrolled in a traditional course (TS) at the end of the semester. This finding is consistent with the results of Raymond's study (1995). He indicated that intensive English courses could have the significant positive effect on language knowledge progress of the students.

That is to say, the participants in the IS had a better performance in contrast to their counterparts in the TS. Similarly, Austin & Gustafson (2006) studied the probable differences between compressed and normal semester-period courses by using a database of over 44,000 observations from different courses, and found out that compressed classes were more useful for the students. Other scholars (e.g., Berry, 2005) explained that knowledge and use of meta-language is likely to make the development of an L2 learner's MKE easier, that is, "an improved self-awareness and sensitivity to the forms and functions of language" which can lead to language development (Berry, 2005, p. 11).

Interestingly, in Iranian EFL setting, the context of teaching has a significant impact on such knowledge. As mentioned earlier, concerning the IS and TS in the current study, Henbery (1997) claimed that intensive classes impulse the students to proceed to new ideas before they have completely learned and revised the previous lessons. It should be noted here that these findings are contrary to Bateson's (1990), who maintained that students following traditional classes reached significantly higher grades than those that took part in intensive classes.This difference can be explained by the participants who complained that intensive courses were more stressful with too much work and material.To sum up, above finding hopefully motivate language teachers to use intensive instruction because the effectiveness of intensive instruction versus traditional instruction in improving theEFL learners' MKE was proved.Concerning the second research question, it was concluded that there was a statistically significant improvement in MKE a semester in an intensive semester. These findings are consistent with the results of Hu's study (2002). She argued that metalinguistic knowledge played an essential

role in learning. She also mentioned that learners with lacking or ineffectiveunderstanding and production procedures might have to rely on their metalinguistic awareness to learn definite aspects of language. Rifkin (2005) also sought to find out if there was a difference in language gain in a traditional and an intensive context. In order to compare the two groups of students he employed reading, writing, listening, grammar and speaking tests. When comparing these two data sets, Rifkin observed that those with 500 or more hours of TS instruction barely reached an intermediate-high level of proficiency in all of the skill areas, whereas those with 450 hours of IM instruction were able to reach advanced levels ofperformance. However, it needs to be added that there was difference between the present studyand, Gallow's (2009) who showed that the students in the traditional two days per week classeshave reached more than the students in the intensive classes. He stated that although many learners may prefer IS that minimize the time they have to spend in the campus, the IS programsis not helpful for learning. There are, however, some studies inconsistent with Gallow's study. Nagano (1995) explored IS programs had positive influence on the learners' conception and evaluation. He also showed positive influence of intensive classes on the learners' attitude toward English. It is value declaring that he conducted his study on one week intensive classes demanding the learners to concentrate the class several hours a week. Providing the class underhis study had taken three or more months of seriously intensive teaching, the findings might have been changed. According to Spade & Lightbown (1994) young students in intensive classes had greater results than those taught over the school year.These findings are in line with the findings of some studies (such as Daniel, 2000; Henbery, 1997; Grant, 2001; Jacques-Bilodea, 2010). Their studies showed that the intensive English course is a strong basis of inspiration for learners to continue learning English at school and at home on a long-period basis. A summary of instructor surveys found that faculty preferred intensive classes due to increased learners motivation and classroom communications (Daniel,2000).Fortunately, the findings of the current study indicated that in the IS courses could be of great assistance in increasing metalinguistic knowledge. In sum IS program can enhance the Students'motivation, Obligation and engagement, and that students believe IS courses are more motivating, stimulating, helpful, interesting and enjoyable than traditional courses (Daniel, 2000; Jacques-Bilodea, 2010; Scott & Conrad). Indeed, IS courses can also lead to students' better concentration and attention (Daniel, 2000; Grant, 2001). Based on these studies, although EFL students enhance their general knowledge of English through traditional courses, their progress might be significantly increased in English IS.There are three sorts of limitations to this study. The first one is due to the inability to control all the factors influencing learners' language proficiency and metalinguistic knowledge. The second one is related to the changes in participants' strategic behavior as a result of exposure toactivities out of class other than intensive setting

the participants may cover during a course ina 2-month for 6 days a week. The third limitation addresses the number of the participants of this study. In addition, the researcher had no opportunity to have access more male and female EFL learners, thus, only 44 students participated in the current study. Furthermore, it is assumedmuch more participants are needed to be involved in such studies to generalize the findings easily.The study set two delimitations as follows: The participants were deliberately only Iranian intermediate adult EFL students. Thus, the research was done on this proficiency level only. Inaddition, this study focused on metalinguistic knowledge and language proficiency, and other aspects were not investigated.In conclusion, the results of the current study showed promising outcomes for the similar intensive English courses. As the results clearly indicated, the IS at EFL contexts is a high-intensity program. The intensive courses utilized in the current study was proof that real achievements are gained in IS programs. It is also concluded that utilizing IS programs in Iranian EFL contexts might lead to enhancing metalinguistic knowledge of learners if IS courses are to be employed correctly in the English classes.Based on the results of the current study, those EFL learners who instructed through intensive instruction were highly motivated. In view of that, it is suggested that language teachers use the intensive instructions to improve their learner's foreign language learning.Additionally, if grammar benefits language learning, assisting learners to relate their MKE to language production (in the forms of oral production) makes learning grammatical structures easier. Finally, EFL instructors can utilize meta-language in a proper way to help EFL learners' link new knowledge of the language with already established materials.

References

Austin, A. M., & Gustafson, L. (2006). *Impact of Course Length on Student Learning*. Retrievedfrom http://www.economics-finance.org/jefe/econ/Gustafsonpaper.pdf

Batstone, R. (2002). Contexts of engagement: A discourse perspective on "Intake" and "pushedoutput." *System*, *30,* 1-14. https://doi.org/10.1016/s0346-251x(01)00055-0

Bedard, F., & Thomas, L. (2010). *Impact des politiqueslinguistiques du Québec sur le développement de l'enseignement de l'anglais, langue seconde.* Unpublished Master's Thesis, Université de Sherbrooke, Sherbrooke, Canada.

Berry, R.(2005) Making the most of metalanguage. *Language Awareness, 14*, 3-20. https://doi.org/10.1080/09658410508668817

Daniel, E. L. (2000). A review of time- shortened courses across disciplines. *College Student Journal, 34*, 298-308.

Dewey, D. (2004). A comparison of reading development by learners of Japanese in intensive domestic Immersion and study abroad context. *Studies in Second Language Acquisition, 26,* 303-327. https://doi.org/10.1017/s0272263104262076

Freed, B., Segalowitz, N., & Dewey, D. (2004). Context of learning and second language fluency in French. *Studies in Second Language Acquisition, 26*(2), 275-301. https://doi.org/10.1017/S0272263104262064

Gallow, M. A., & Odu, M. (2009). Examining the Relationship between Class scheduling and Student Achievement in College Algebra. *Community College Review, 36*(4), 299-325. https://doi.org/10.1177/0091552108330902

Gaubatz, N. (2003). *Course scheduling formats and their impact on student learning.* Retrievedfrom http//www.ntlf.com /htm1/lib/suppmat/1201course.htm

Ginsburg, R. B., & Miller, L. (2000). What do they do? Activities of students during studyabroad. In R. D. Grant (Ed.), Using block courses for teaching logistics. *International Journal of Physical Distribution and Logistics Management, 31*(7/8), 574.

Henbery, K. (1997). The impact of class schedule on student performance in a financial management course. *Journal of Education for Business, 73*(2), 114. http://dx.doi.org/10.1080/08832329709601627

Hong-Nam, K., & Leavell, A. (2006). Language learning strategy use of ESL students in an intensive English Learning context. *System, 34*, 399-415. https://doi.org/10.1016/j.system.2006.02.002

Hu, G. (2002). Metalinguistic knowledge at work. The case of written production by Chineslearner of English. *Asian Journal of English Language Teaching, 12*, 5-44.

Jacques-Bilodeau, M. (2010). Research project: A study of the long term effects of IntensiveEnglish programs

On secondary school ESL students. Retrieved from www.csbe.qc.ca/projetrd/doc_projet/marie_jac_bil_2010.pdf

Malakoff, M. (1999). Translation skill and metalinguistic awareness in bilinguals. *Journal of Language Processing*, 144-166.

Nagano, T. (1995). *Nohongo no onseikyoiku—Supichikomyunikeishon [Japanese oralexpression education: Speech communication]*. Tokyo, Japan: Tamagawa University Press.

Nasiri, E., & Shokrpour, N. (2012). Comparison of intensive and non-intensive English coursesand their effects On the student's performance in an EFL university context. *European Scientific Journal, 8*(8), 127-137.

Nowrozi, V. (2011). The rational for using computer mediated communication to develop communicative and Linguistic competence in learners. *English Language Teaching, 4*(3), 200-205. https://doi.org/10.5539/elt.v4n3p200

Petrowsky, M. C. (1996). *The Two Week Summer Macroeconomics Course: Success of Failure?* Glendale, AZ: Glendale Community College. ERIC No. ED396779.

Rifkin, B. (2005). A ceiling effect in traditional classroom foreign language instruction: Data from Russian. *The Modern Language Journal, 89*(i), 3-18. https://doi.org/10.1111/j.0026-7902.2005.00262.x

Rodrigo, V. (2011) Contextos de instrucción y suefecto en la comprensiónauditivay los juiciosgramaticales: Son comparablescincosemanasenelextranjero a unsemestre en casa? [Instruction contexts and their effect On auditory comprehension and grammaticalityjudgments: Are five weeks in a foreign country and at-home Semester comparable?]. *Hispania*, *94*(3), 502-513.

Roehr, K. (2006). Metalinguistic knowledge in L2 task performance: A verbal protocol analysis. *Language Awarenessl, 15*(3), 23-41. https://doi.org/10.2167/la403.0

Roehr, K. (2008). Metalinguistic knowledge and language ability in university-level L2 learners. *Applied Linguistics, 29*(2), 173-199. https://doi.org/10.1093/applin/amm037

Scott, P. A., & Conrad, C. F. (1991). A Critique of Intensive Courses and Agenda for Research. Madrison WI: Division of Summer Sessions and Inter-College Programs, University of Wisconsin. ERIC ND. ED 337097.

Selinker, L., & Douglas, D. (1985). Wrestling with "context" in interlanguage theory. *Applied Linguistics, 6*, 190-204. https://doi.org/10.1093/applin/6.2.190

Simões, A. (1996). Phonetics in second language acquisition: an acoustic study of fluency inadult

learners of Spanish. *Hispania, 79*, 87-95. https://doi.org/10.2307/345617

Spade, N., & Lightbown, P. M. (1994). Intensive ESL Programs in Queen Primary School. *TESOL Canada Journal/ Revue TESOL du Canada, 7*, 11-32.

Stevens, J. J. (2001). *The acquisition of L2 Spanish pronunciation in a study abroad context.* Dissertation, University of Southern California, Los Angeles.

Taronme, E. (2007). Sociolinguistic Approaches to Second Language Acquisition Research-1997-2007. *The Modern Language Journal, 91*(Focus Issue), 837-848.

Van Scyoc, L., & Gleason, J. (1993). Traditional or intensive course lengths? A comparison of outcomes in

Economics learning. *Journal of Economics Education, 24*,15-22. https://doi.org/10.1080/00220485.1993.10844775

Wordkowski, R. J. (2003). Accelerated learning in colleges and universities. *New Directionsfor Adult and*

Continuing Education, 97, 5-15. http://dx.doi.org/10.1002/ace.84

Copyrights

Copyright for this article is retained by the author(s), with first publication rights granted to thejournal.

This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license (http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

İLKOKUL 1. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDA KULLANILAN METİNLERİN OKUNABİLİRLİK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Aysun ŞEN

Sınıf Öğretmeni, Sınıf Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans, Yıldız Teknik Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel Eğitim Bölümü,Davutpaşa Yerleşkesi, İstanbul-Türkiye
ORCID : 0000-0001-8408-6988

Özet

Ses ve işaretleri tanıma ile başlayıp içinde birçok düşünme becerisini bulunduran kompleks bir süreç olan okuma, çevresel ve bireysel birçok değişkenden etkilenebilir. Okuma performansını etkileyen önemli bir faktör de okunabilirliktir. Okunabilirlik, metindeki harf, hece ve kelime sayısının okumak için uygunluğunu göstermektedir. Okunabilirlik, metinlere çeşitli formüller kullanılarak belirlenebilir ve metindeki sayısal değerler çerçevesinde metnin kolay ya da zor olmasına dair bilgi verebilir. Okunabilirlik, okunaklık ve anlaşılabilirliği kapsayan geniş bir kavramdır. Türkçe dersinde hedeflenen becerilerin kazandırılabilmesinde kullanılan ders kitaplarında yer alan metinlerin okunabilirliği büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada, hedeflenen kazanımlara ulaşılmasında ilköğretim 1.sınıfta okutulan Türkçe kitabında bulunan metinlerin okunabilirlik açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Betimsel tarama ve doküman analizi kullanılarak yapılan çalışmada Millî Eğitim Bakanlığı'nca hazırlanmış 1. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan sekiz adet metin incelenmiştir. Şiir ve dinleme metinleri çalışmaya dahil edilmemiştir. Metinlerin okunabilirliğini belirlemek için Ateşman'ın (1997) dilimize uyarladığı okunabilirlik formülü kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre 1. Sınıf Türkçe ders kitabında kullanılan metinlerden 7 tanesinin okunabilirlik düzeyinin kolay, 1 tanesinin okunabilirlik düzeyinin orta güçlükte olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okunabilirlik, Türkçe Ders Kitabı, Okunabilirlik Düzeyi

EVALUATION OF THE TEXTS USED IN THE PRIMARY SCHOOL TURKISH COURSE BOOK FOR READABILITY

Abstract

Reading, which is a complex process that starts with recognizing sounds and signs and includes many thinking skills, can be affected by many environmental and individual variables. Another important factor affecting reading performance is readability. Readability shows the suitability of the number of letters, syllables and words in the text. Readability can be determined by using various formulas and can give information about whether the text is easy or difficult within the framework of numerical values in the text. It is a broad concept that encompasses readability, legibility, and understandability. The readability of the texts in the textbooks used to gain the targeted skills in Turkish lesson is of great importance. In this study, it is aimed to examine the texts in the Turkish book taught in the first grade in terms of readability in achieving the target

objectives. In the study using descriptive scanning and document analysis, eight texts in the first grade Turkish textbook prepared by the Ministry of National Education were examined. Poetry and listening texts were not included in the study. In order to determine the readability of the texts, the readability formula adapted by Ateşman (1997) to our language was used. According to the results of the research, it is seen that 7 of the texts used in the first grade Turkish course book have an easy readability level and 1 of them has a medium level of readability.

Keywords: Readability, Turkish Textbook, Readability Level

GİRİŞ

Yaşadığımız çağın getirdiği yenilikler, bilimsel ve teknolojik gelişmeler birçok alanda etkisini göstermektedir. Bu etki alanlarından biri de bilgiye ulaşma yoludur. Bilgiye ulaşabilmek için birçok seçenek varken en kolay seçenek okumaktır (Karatay,2018). Ses ve işaretleri tanıma ile başlayıp içinde birçok düşünme becerisini bulunduran kompleks bir süreç olan okuma ile ilgili literatürde birçok tanım yapılmıştır. Karatay'a (2018) göre okuma, metinde yer alan sembolleri sesli ya da sessiz çözümlemenin yanında metinde aktarılmak istenen fikir ve mesajları anlayabilmektir. Güneş'e (2017) göre okuma, kişinin kendini geliştirerek yaşamına şekil verdiği bir araçtır. Okuma süreci ile ilgili Güneş (2019:23) "İlkokuma Yazma Öğretimi-Yaklaşımlar ve Modeller" kitabında okuma sürecininin, harfleri tanıma , zihinde işleme (seslendirme, anlamlandırma vb.) ve bilgileri anlamlandırma (keşfetme, yorumlama vb.) olmak üzere iki aşamasından söz etmektedir.

Okuma, ilkokul döneminde kazanılan ve tüm hayat boyunca geliştirilerek kullanılan bir beceridir. Birinci sınıfta ses öğretimi ile başlayan okuma eğitimi ile öğrencilere okuma, okuduğunu anlama, okumayı alışkanlık haline getirme becerilerini kazandırmak amaçlanmaktadır.Türkçe Dersi Öğretim Programı da incelendiğinde öğrencilere okuma, okuduğunu anlama, okuma alışkanlığı kazandırma, okuma sevgisi kazandırma gibi amaçlar belirlendiği görülmektedir (MEB,2019).

Yaşanan yenilik ve teknolojik gelişimlerin etki alanlarında biri de eğitim-öğretim sürecinde kullanılabilecek eğitim materyallerinin çeşitliliğidir. Bu çeşitlilik ile birlikte Türkçe derslerinde temel dil becerilerinin kazandırılması için metinler ve ders kitaplarından sıklıkla faydalanılır. Kaya'ya (2006:80) göre ders kitapları, eğitim programlarının amaçlarını gerçekleştirmede önemli bir yere sahiptir. Öğrencilere programın belirlediği amaçları kazandırmada kullanılan ders kitapları hazırlanırken kullanılacak metinlerin kazanımlara, temalara, metin türlerine, sınıf ve öğrenci seviyelerine uygunluğa dikkat edilmesi gerekmektedir (MEB,2019).

Türkçe derslerinde kullanılan metinler ile dil becerilerinin geliştirilmesi hedeflenir. Bunun yanında öğrencilere okuma sevgisi, okuma alışkanlığı kazandırmak ve okuduğunu anlayabilme

becerilerini geliştirmek de kazandırılmak istenen hedeflerdendir. Bu hedeflere ulaşabilmek için Türkçe dersinde kullanılacak metinlerde, dikkat edilmesi gereken bir diğer özellik de okunabilirlik olmalıdır. Okunabilirlik, metindeki harf, hece, kelime ve cümle sayısı gibi değişkenlerin okumak ve anlamak için uygunluğunu gösterir. Metin ile ilgili çeşitli nicel ögeler değerlendirilerek metnin okunabilirliği ile ilgili fikir sahibi olunabilir. Güneş'e (2019) göre okuma, yazılı metnin şifresini çözmenin ötesinde yazılanı anlama ve zihinde yapılandırmaktır. Okumanın anlama boyutunun bu kadar önemli olması okunabilirlik kavramının da önemini arttırmaktadır.Okunabilirlik, anlaşılabilirlik kavramı ile karıştırılmaktadır. Okunabilirlik, metindeki nicel özelliklere bağlı bilgi verirken anlaşılabilirlik, içerik, konu gibi nitel özellikleri kapsayan bir kavramdır (Ateşman,1997).

Yabancı kaynaklar incelendiğinde okunabilirlik ile ilgili yapılan çalışmaların eski tarihlere dayandığı görülmektedir. Ülkemizde ise 1990'lı yıllarda okunabilirlik çalışmaları yapılmaya başlanmıştır. Ülkemizde 1997 yılında Ender Ateşman, 2010 yılında da Gökhan Çetinkaya-Leyla Uzun tarafından okunabilirlik formulü oluşturulmuştur (Şimşek,2019).

Okunabilirlik formülleri oluşturulurken birçok değişken kullanılırken en sık kullanılan değişkenler (ortalama) kelime ve tümce uzunluğudur (Ateşman,1997). Okunabilirliği belirleyebilmek için, soru- cevap, tümce tamamlama, metnin standart sözcük listesi ile karşılaştırılması ve hece sayısını ile cümle uzunluğunu içeren hesaplar yapma gibi yöntemler kullanılır (Johnson,2000; Akt.Baş&Yıldız,2015:53). Okunabilirlik ile ilgili çalışmalar incelendiğinde en sık kullanılan okunabilirlik formülleri şunlarıdır (Solmaz,2019):

- Fry Okunabilirlik Grafiği
- Powers-Sunner-Kearl Okunabilirlik Formülü
- SMOG Formülü
- Dale-Chall Formülü
- Flesch Okuma Kolaylığı Formülü
- Gunning Okunabilirlik Formülü

Araştırmanın Amacı

Türkçe dersinde hedeflenen kazanım ve becerilerin kazandırılmasında Türkçe ders kitabı ve metinler önemli bir yer tutar. Bu çalışmada, ders kitabındaki metinlerin okunabilirlik puanı ve okunabilirlik düzeyleri hesaplanarak öğrencilere uygunluğunu belirlemek amaçlanmıştır. Bu sebeple 1.sınıf Türkçe ders kitabında bulunan metinlerin hece, kelime ve tümce sayıları, ortalama sözcük ile ortalama cümle uzunlukları, okunabilirlik puanları ve okunabilirlik düzeylerini belirlemek hedeflenmiştir. Bireylerin gelişen çağa, sosyal yaşama uyum sağlayabilmek, kendini doğru tanımak ve ifade edebilmek için sahip olması gereken okuma becerisinin geliştirilmesinde Türkçe dersi, ders kitapları ve metinlerin büyük payı vardır.

Bu çalışma da ders kitapları ve metinleri kapsadığı, literatürde ilkokul düzeyinde okunabilirlik ileilgili az sayıda çalışma bulunduğu için önemlidir.

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Türkçe dersinde hedeflenen kazanımlara ulaşılmasında kullanılan ilköğretim 1.sınıf Türkçe ders kitabında bulunan metinlerin okunabilirlik açısından incelenmesini amaçlayan bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama ve doküman analizi kullanılarak yapılmıştır. "*Tarama, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle tespit etmeyi amaçlayan araştırma modelidir. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, onu uygun bir biçimde 'gözleyip' belgeleyebilmektir.*" (Karasar, 2020:109).

Örneklem

Çalışmanın örneklemini; MEB tarafından hazırlanan, 2020-2021 eğitim - öğretim yılında kullanılan, 1.Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2018) bulunan, şiir ve dinleme metinleri dışındaki sekiz tane metin oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Metinlerin okunabilirliğini belirlemek için Ateşman (1997) tarafından dilimize uyarlanmış okunabilirlik formülü kullanılmıştır.

Ateşman, kelime ve tümce uzunluğu değişkenlerinden faydalanarak Türkçe için okunabilirlik formülü geliştirmeye çalışmıştır (Ateşman,1997). Değişik alan ve güçlük seviyesinde seçilen metinler okunması en zor olandan en kolaya doğru gruplandırılmıştır (Ateşman,1997). Her metinde yer alan kelime ve tümce uzunluklarının ortalamaları dikkate alınarak dilimiz için formül çalışması yapılmıştır (Çetinkaya,2010).

Formül oluşturulurken kullanılan Türkçe en güç ve kolay metinlerin özellikleri Tablo 1'de verilmiştir (Ateşman,1997):

Tablo 1: Formül Hesaplamasında Kullanılan Türkçe Metin Özellikleri

	Sözcük Uzunluğu (hece)	**Cümle Uzunluğu (sözcük)**
en kolay metin	2,2	4
en zor metin	3,0	30

(Ateşman,1997)

Yapılan hesaplamalar sonucunda bulunan formül ve Türkçe metinlerin okunabilirlik sayılarına sınıflandırılması şöyledir (Ateşman,1997):

O.S.= 198.825 – 40,175X^1 – 2.610X^2

X^1= Hece olarak ortalama sözcük uzunluğu

X^2= Sözcük olarak ortalama tümce uzunluğu

Tablo 2: Türkçe Metinlere Ait Sınıflama

	Okunabilirlik Sayısı
çok kolay	90-100
kolay	70-89
orta güçlükte	50-69
zor	30-49
çok zor	1-29

(Ateşman,1997)

Veri Analizi

Veri analizi aşamasında örneklem kapsamında seçilen sekiz metne ait hece, sözcük ve cümle sayıları belirlenmiştir. Nokta (.), üç nokta (…) , ünlem (!), soru işareti (?) ile sonlanan söz öbekleri tümce ; virgül (,) ile bağlı sıralı tümceler ise bir tümce olarak ele alınmıştır. Metinlerin analiz işlemi araştırmacı tarafından yapıldıktan sonra kontrol amaçlı metin çözümleme uygulaması ile tekrar çözümlenmiştir. Kontrol esnasında verilerde ufak tutarsızlıklar gözlemlenmiştir. Noktalama işaretlerinin tümce sayılarında, rakamla yazılan sözcükler, yabancı sözcükler ve özel isimlerde kesme işareti ile ayrılan eklerin hece sayısında hataya neden olduğu anlaşılmıştır. Tutarlı sonuçlara ulaşabilmek için parçalar düzenlenmiş ve uygulamada tekrar çözümlemesi yapılmıştır. Düzenlemelerin yapılmasının ardından uygulama ile aynı sonuçlara ulaşılmış ve bulgular elde edilmiştir.

Metinlerin hece, kelime ve cümle sayılarının bulunmasının ardından hece sayısı, sözcük sayısına bölünerek; sözcük sayısı, tümce sayısına bölünerek ortalama sözcük ve tümce uzunluğu hesaplanmıştır. Elde edilen veriler formüle yerleştirilerek okunabilirlik puanları hesaplanmıştır.

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde MEB yayınları 1. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan metinlerin hece, kelime, tümce sayıları, ortalama kelime ve tümce uzunlukları ile okunabilirlik seviyeleri sunulmuştur. Çalışmada kullanılan metinlerin hece, kelime ve cümle sayıları belirlenip uygulama ile de doğruluğu kontrol edildikten sonra listelenmiştir.

Tablo 3: Metinlerin Hece, Kelime, Cümle, Ortalama Sözcük ve Cümle Uzunluğu

Metin Adı	Hece Sayısı	Kelime Sayısı	Cümle Sayısı	Ortalama Sözcük Uzunluğu	Ortalama Cümle Uzunluğu
Odam Lokanta	481	183	44	2,62	4,15
Kırmızı Balon	396	156	25	2,53	6,24
Bir Okul Gezisi	564	211	38	2,67	5,55
Atatürk	307	120	21	2,55	5,71
23 Nisan Kutlu Olsun!	470	195	33	2,41	5,90
Dedemin Madalyası	536	192	36	2,79	5,33
Ekranza	550	191	32	2,87	5,96
Başıma İcat Çıkardım!	404	163	24	2,47	6,79
Ortalama				2,61	5,70

Metinlerin hece, kelime ve cümle sayıları incelendiğinde en çok cümle sayısına sahip metin 44 cümle sayısı ile "Odam Lokanta" metnidir. Kelime sayısı en fazla olan metin 211 kelime sayısı ile "Bir Okul Gezisi" metnidir. Hece sayıları incelendiğinde ise 564 hece ile " Bir Okul Gezisi" metni en fazla heceye sahip metindir. Metinlerin hece, kelime ve cümle sayıları bulunduktan sonra ortalama kelime ve tümce uzunlukları hesaplanmıştır. Elde edilen bulgulara göre ders kitabında incelenen parçaların ortalama sözcük uzunlukları 2,41 ile 2,87 arasında değişirken; ortalama tümce uzunlukları 4,15 ile 6,79 arasında değişmektedir. Metinlere ait ortalama sözcük uzunluğu ve ortalama cümle uzunlukları bulunduktan sonra elde edilen verilen Ateşman (1997) okunabilirlik formülünde yerine konularak hesaplamalar yapılmıştır. Metinlerin okunabilirlik puanları ve düzeyleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: Metinlere Ait Okunabilirlik Puanı ve Okunabilirlik Düzeyi

Metin	Okunabilirlik Puanı	Okunabilirlik Düzeyi
Odam Lokanta	82,73	Kolay
Kırmızı Balon	80,89	Kolay
Bir Okul Gezisi	77,07	Kolay
Atatürk	81,47	Kolay
23 Nisan Kutlu Olsun!	86,60	Kolay
Dedemin Madalyası	72,82	Kolay
Ekranza	67,96	Orta Güçlükte
Başıma İcatÇıkardım!	81,87	Kolay

Tablo 4'te verilen değerlere göre metinlere ait okunabilirlik puanları 67,96 (orta güçlükte) ile 86,60 (kolay) aralığında sıralanmaktadır. "Odam Lokanta", "Kırmızı Balon", "Bir Okul Gezisi", "Atatürk", "23 Nisan Kutlu Olsun!", "Dedemin Madalyası", "Başıma İcat Çıkardım" isimli metinler *kolay* düzeyde, "Ekranza" isimli metin *orta güçlükte*dir. İncelenen metinlerde Ateşman (1997) sınıflandırmasında yer alan çok kolay, zor ve çok zor metinler bulunmamaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada İlkokul 1.Sınıf Türkçe ders kitabında bulunan sekiz adet metnin okunabilirlik seviyeleri Ateşman'ın (1997) okunabilirlik formülü kullanılarak belirlenmeye çalışılmıştır. İncelenen metinlerde kelimelerin ortalama uzunluğu 2,41 ile 2,87 aralığında, tümcelerin ortalama uzunluğu 4,15 ile 6,79 aralığında değişmektedir. Okunabilirlik düzeyi belirlenirken en geçerli sonucu veren değişkenler olan sözcük ve cümle uzunlukları dikkate alınırken dillerin yapısal özelliklerini de göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Ateşman'ın (1997) "Türkçede Okunabilirliğin Ölçülmesi" çalışmasında Türkçe metinlerde hece olarak kelime uzunluğunun (ortalama) 2,6 değerinde , sözcük olarak tümce uzunluğunun (ortalama) 9-10 değerinde olduğu görülmektedir. Ayrıca Güneş'e göre Türkçe kelimelerin hece uzunlukları 1-10 hece arasında değişirken kelimeler büyük oranda (%86) iki, üç, dört heceli sözcüklerden oluşmaktadır (Güneş, 2019:103). Bu bilgilere göre incelenen ders kitabında bulunan metinlerin kelime uzunluklarının (ortalama), okunabilirlik bakımından ilkokul seviyesine uygun seçildiği söylenebilir. Metinlerin cümle uzunlukları (ortalama) 5,70 değeri ile Ateşman'ın (1997) belirttiği Türkçe metinlerde ortalama cümle uzunluğundan (9-10 kelime) az olduğu görülmektedir. 1.sınıf düzeyinde okumayı ve anlamayı kolaylaştırmak için uzun cümlelerin

kullanılmaması göz önüne alındığında bu durum olağandır. Ayrıca Ceyhan ve Yiğit (Akt. Tosunoğlu & Özlük, 2011) ilkokul düzeyindeki metinlerde cümleyi oluşturan kelime sayısının en fazla 6 olması gerektiğini belirtmiştir. İncelenen metinlerin ortalama cümle uzunluklarının 5,70 değeri ile ilkokul seviyesine uygun olduğu söylenebilir.

Metinlerin okunabilirlik düzeylerine bakıldığında 7 metnin "*kolay*", 1 metnin "*orta güçlükte*" olduğu görülmüştür. İncelenen metinlerden "Ekranza" isimli metnin "*orta güçlükte*" olduğu görülmüştür. 67,96 okunabilirlik puanı ile bu metin kolaya oldukça yakındır. İncelenen metinlerde Ateşman (1997) sınıflandırmasında yer alan çok kolay, zor ve çok zor metinler bulunmamaktadır. Okuma becerileri kazandırmak için kullanılacak metinlerde yer alan hece, kelime ve cümlelerin özellikleri önemli olup kolaydan zora doğru ilerlenmesi doğru olacaktır (Güneş,2019:91). Bu durum öğretimin kolaydan zora, basitten karmaşığa ilkesi ile de ilişkilidir. Dolayısıyla 1.sınıf ders kitabında kolay düzeyde metinlerin kullanılması olağandır. Öğrencilerin okuma sürecine yeni başlamış, okuma alışkanlığı kazanmaya çalıştıkları ve öğretimin kolaydan zora ilkesi göz önüne alındığında kolay metinlerin yanında Ateşman'ın (1997) sınıflandırmasına yer alan "çok kolay" düzeyinde metinler de kullanıması uygun olacaktır.Hem okuma yazma sürecinde hem de okuma becerilerinin geliştirilmesinde en sık kullanılan materyal olan ders kitaplarına metin seçimi yapılırken okunabilirlik ile ilgili ölçütlerin ele alınması anlaşılırlığı arttırması, dil becerilerini ve okuma ilgisini arttırması açısından önemli görülmektedir.Okunabilirlik formülleri metne ait nicel özelliklerden yola çıkarak metnin seviyeye uygunluğu, anlaşılma durumu ile ilgili fikir verir. Seçilen metinlerle ilgili daha kapsamlı sonuçlar almak için nicel özelliklerle birlikte nitel özelliklerin de dikkate alınması gerekmektedir (Zorbaz,2007). Alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde genellikle ortaokul kademesinde yapılan çalışmaların yoğunluğu göze çarpmakta fakat ilkokul düzeyinde fazla çalışma bulunmamaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalar arttırılarak literatüre katkı sağlanması önemlidir. Bu çalışmaların yanında hem nicel hem de nitel özellikleri ele alan yeni okunabilirlikformülleri oluşturularak da literatüre katkı sağlanabilir.

KAYNAKLAR

ATEŞMAN, E. (1997). Türkçede Okunabilirliğin Ölçülmesi, Dil, Ağustos 1997, S.58, ss. 71 – 74.

BAŞ , B. ve YILDIZ ,F.(2015). 2.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Okunabilirlik Açısından İncelenmesi. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S.1, ss.52-61.

CİVELEK, D. , GÜNDÜZ, D. , KARAFİLİK, F. (2018). İlkokul Türkçe 1 Ders Kitabı. Ankara: MEB

ÇETİNKAYA , G. (2010). Türkçe metinlerin okunabilirlik düzeylerinin tanımlanması ve sınıflandırılması. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

GÜNEŞ, F . (2017). Okuma ve Sınırsız Öğrenme . Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi , 2 (1) , 1-20 . DOI: 10.29250/sead.286391

GÜNEŞ, F. (2019). İlkokuma Yazma Öğretimi-Yaklaşımlar ve Modeller (1.Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.

KARASAR, N. (2020). Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler (35.Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

KARATAY, H. (2018). Okuma Eğitimi Kuram ve Uygulama (3.Baskı). Ankara:Pegem Yayıncılık.

KAYA, Z. (2006). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme (2.Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

MEB. (2019). Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1,2,3,4,5,6,7 ve 8. Sınıflar). Ankara.

SOLMAZ , E. (2009). İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Düzeylerindeki Türkçe Metinlerde Cümle Uzunluğu, Kelime Uzunluğu Ve Kelime Hazinesinin Okunabilirlik Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

ŞİMŞEK, E. (2019). Yabancılara Türkçe Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarındaki Metinlerin Okunabilirlik Düzeyleri Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

TOSUNOĞLU, M. ve ÖZLÜK, Y. Ö. (2011). Okunabilirlik Ve İlköğretim 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Düz Yazı Metinlerinin Okunabilirlik Açısından Değerlendirilmesi. Millî Eğitim Dergisi, 189, 219-230.

ZORBAZ, K. Z. (2007). Türkçe Ders Kitaplarindaki Masallarin Kelime-Cümle Uzunlukları Ve Okunabilirlik Düzeyleri Üzerine Bir Değerlendirme. Eğitimde Kuram ve Uygulama, 3 (1), 87-101.

AZƏRBAYCANDA İNNOVASİYA SİSTEMİNİN İNKİŞAFI ÜÇÜN İNVESTİSİYA MƏNBƏLƏRİ

i.e.d. P.Ə.Həsənova
BDU-nun "İqtisadiyyat" kafedrasının Professoru,

Xülasə

İnnovasiyalı iqtisadiyyatın formalaşması iqtisadi inkişaf tempini sürətləndirmək, iqtisadiyyatın dayanıqlı inkişafını təmin etmək üçün stimullarından biridir. Azərbaycan qarşısında da milli innovasiya sistemini formalaşdırmaq və inkişafını təmin etmək durur.

Azərbaycanda milli innovasiya sisteminin dayanıqlı şəkildə formalaşdırılması üçün maliyyə investisiya mənbələrinin təmin edilməsi zəruridir. Azərbaycanda milli innovasiya layihələrinin maliyyələşmə mənbələri kimi daxili və xarici kapitala əsaslanan yatırımlar çıxış edir.

Azərbaycanda milli innovasiya sistemini formalaşdırmaqla iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi siyasətini həyata keçirməyi iqtisadiyyatın rəqabət qabililiyini təmin etməyi qarşısına məqsəd kimi qoymuşdur.

Açar sözlər: İnnovasiyalı iqtisadiyyat, milli innovasiya sistemi maliyyələşmə mənbələri, innovativ fəaliyyət, dövlət fondlar.

İnnovasiyalı iqtisadiyyatın formalaşdırılması iqtisadi inkişaf tempini sürətləndirmək, iqtisadiyyatın dayanıqlı inkişafını təmin etmək üçün əsas amillərdən biri olduğundan Azərbaycan qarşısında da milli innovasiya sistemini formalaşdırmaq və inkişafını təmin etmək durur. Azərbaycan milli innovasiya sistemini formalaşdırmaqla iqtisadiyyarın şaxələndirilməsu siyasətini həyata keçirməyi, iqtisadiyyatın rəqabətqabiliyyətliyini təmin etməyi və milli iqtisadiyyatın mənfəətliliyini təmin etməyi qarşısına məqsəd kimi qoymuşdur. Milli innovasiya sisteminin formalaşdırılması və inkişafı baxımından təcrübə və potensiala sahib olunması ilə birlikdə, milli innovasiya sisteminin inkişaf etdirilməsi və beynəlxalq miqyasla müqayisədə innovasiyalarla təmin olunma səviyyəsinin yüksəldilməsi zərurəti vardır.

Azərbaycanda milli innovasiya sisteminin meydama gəlməsi iki əsas istiqamət üzrə həyata keçirilir. İlk növbədə xarici təcrübə, lisenziya və patentlərdən istifadə edərək innovasiya sistemini formalaşdırmaq və əldə olunan təcrübə ilə yeni-yeni istehsal müəssisələrinin yaradılması hədəflənmişdi. Bu yanaşmanın dəstəkçiləri Azərbaycan iqtisadiyyatının innovasiyalaşdırılmasını yapon modelinə əsaslandırmağı təklif edirlər. Yapon modelində də innovasiyaların ölkə iqtisadiyyatına tətbiq edilməsi xarici potensial və yeniliklərin ölkə

iqtisadiyyatına tətbiqi şəklində həyata keçirilirdi. İkinci istiqamət milli potensial, kadr ehtiyatları, yerli universitet və elmi-tədqiqat institutları, eləcə də özəl qrumların təşəbbüsləri ilə innovasiyaların ortaya qoyulmasından ibarətdir. Bu istiqamətin dəstəkçiləri ölkənin elmi-texniki və istehsal sferasında kadr ehtiyatlarına sahib olduğunu və bu ehtiyatların düzgün yönləndiriləcəyi halda daxili potensialı hesabına innovasiyalaşdırmanın inkişaf edəcəyini dəstəkləyirlər.

Milli iqtisadiyyatın sahib olduğu potensialı daha da inkişaf etdirmək, dayanıqlı iqtisadi inkişafı və innovasiyalaşdırmanı effektiv şəkildə həyata keçirmək üçün qarşıya qoyulan əsas hədəflərdən biri insan kapitalının yüksək ixtisaslı kadrlar tələb edən texnoloji sahələrdə formalaşdırılaraq, potensialın gücləndirilməsi ilə bağlıdır. İnsan kapitalının nanotexnologiyalar, elektrotexnika avadanlıqları və son məhsul istehsal kimi yüksək elmtutumlu sahələrdə inkişaf etdirilməsi və eləcə də, bu sahədə sahibkarlıq təşəbbüslərinin dəstəklənməsi və inkişaf etdirilməsi qarşıya məqsəd kimi qoyulmuşdur.

Azərbaycandan milli innovasiya sisteminin etdirilməsi üçün elmi-kadr, elmi-texniki, iqtisadi və investisiya potensalı vardır. Ölkənin elmi-kadr potemsailının inkişaf etdirilməsi və effektivliyinin artırılması üçün universitet və elmi-tədqiqat institutlarının maddi-texniki bazası yenilənməli, ölkədən beyin axınının qarşısı alınmalı, ixtisaslı kadrların yetişməsi üçün xaricə tələbələrin göndərilməsi həyata keçirilməsi və mövcud kadrların potensialının yüksəlməsinə xidmət edən təkrar ixtisaslşadırma proqramları təşkil olunmalıdır. Elmi-texniki potensial elmi-kadr potensailına paralel olaraq inkişaf etdirilməlidir. Elmi-texniki potensialında innovasiyanın tətbiq edilməsi dedikdə, yüksək texnologiya əsasında elmi-tədqiqat institutlarının maddi-texniki bazasının formalaşdırılması və tədrisin təşkilində yeni metodların tətbiq olunması üçün iqtisadi şəraitin uyğun olması, ölkədə iqtisadi sabitliyin hökm sürməsi və investisiyaların yatırılmas üçün uyğun qanunvericilik baza və şəraitin yaradılması başa düşülür. Qeyd olunan faktorlar qarşılıqlı və balanslı şəkildə inkişaf etdiriləcəyi halda Azərbaycanın milli innovasiya sistemi dayanıqlı inkişaf edəcəkdir.

Azərbaycanda milli innovasiya sistemini ikinci inkişaf mərhələsini qeyri-neft sektorunun inkişaf etdirilməsi ilə bağlı qarşıya qoyulmuş iqtisadiyyatın müasir metodlar əsasında yeniləndirilməsi işləri təşkil edir. Azərbaycanın iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi ilə bağlı qəbul etmiş olduğu inkişaf proqramlarında, eləcə də yerinə yetirilən siyasətdə əsas hədəf kimi iqtisadiyyatın maliyyələşdirmə mənbələrində neft gəlirlərindən asılılığı azaltmaq və qeyri-neft sektorunun iqtisadiyyatda rolunu artıraraq iqtisadiyyatın dayanıqlı iqtisadi inkişafını təmin etməkdən ibarətdir. İnnovativ inkişafın universitet və elmi-tədqiqat institutları, özəl şirkətlə, startaplar və təşəbbüs qrupları ilə paralel aparılmalı olmalı ilə bağlıdır. Belə ki, hal hazırda qərb

təcrübəsində innovatib yeniliklərin formalaşma mənbələri kimi elmi-tədqiqat institutları ilə yanaşı, özəl sektor da aktiv şəkildə iştirak edir. İqtisadi yeniliklər, istehsal və idarəetmənin, xidmət sektorunun yeniliklərərinin tətbiqi əsasən özəl sektorla bağlı olduğundan Azərbaycanda innovativ inkişafın ikinci mərhələsinin uğurlu şəkildə inkişafını həyata keçirilməsi məqsədi ilə özəl sektora innovativ sahələrin inkişaf etdirilməsi ilə bağlı stimulların yaradılması zərurəti ortaya çıxmışdır.

Azərbaycanda innovasiyaların maliyyələşdirmə mənbələrinin yaradılmasının həyata keçirilməsində və maliyyə-investisiya infrastrukturunun formalaşdırılmasında aşağıdakı əsas vəzifələri qeyd etmək olar:

- innovasiyalaşma prosesinin sürətlənməsi və uyğun maliyyələşdirmə mühitinin formalaşdırılması;

- elmi-texniki potensialın ölkənin iqtisadiyyatının dayanıqlı inkişafının təmin edilməsi məqsədilə səmərəli şəkildə istifadə edilməsinə imkanın yaradılması;

- Azərbaycandan beyin axınının baş verməsinin qarşısının alınması və keçmiş dövrlərdə ölkəni tərk etmiş ixtisaslı kadrların geri dönməsinin stimullaşdırılması və təmini.

Azərbaycanda innovasiya fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi və stimullaşdırılmasının həyata keçirilməsi məqsədilə görülən tədbirlərdən biri də innovativ fəaliyyətlə məşğul olan şirkətlərə verfi və gömrük fəaliyyəti ilə bağlı güzəştlərin tətbiq edilməsi ilə bağlıdır. İnnovativ şirkətlər fəaliyyətlərinin başlanğıcında risk kapitalı böyük və davamlı olaraq əlavə kapitala ehtiyac duyduğundan bu mrəhələdə onların fəaliyyətlərinə aşağı dərəcələrlə vergi güzəştlərinin tətbiq edilməsi uyğundur. Azərbaycan strateji baxımdan inkişaf etməsində maraqlı olduğu kənd təsərrüfatı, turizm, emal və son məhsulun istehsalı ilə bağlı olan sahələrə tətbiq edilən innovasiyalarla bağlı stimullaşdırma xürakterli güzəştlər edir. Buna örnək olaraq, kənd təssərüfatı ilə bağlı ölkəyə gətirilən innovativ xarakterli texnikalar, onların ehtiyat hissələri və bununla bağlı avadanlıqlar ƏDV-dən azad olunmuşdur. Bu kimi stimullaşdırma tədbirləri innovasiyaların ölkəyə gətirilməsində özəl sektorun maliyyə yükünü azaldaraq inkişafa təkan verməyə yönəlmişdir. Vergi siyasəti gömrük rüsumlarının azaldılması ilə də paralel şəkildə aparılaraq sahibkarlara uyğun şəraitin yaradılmasını təmin edir.

Dövlət innovasiya fəaliyyətlərinə vergi stimullaşdırılmasını həyata keçirərkən tətbiq olunan güzəştlərin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsini də həyata keçirir. Vergi stimullaşdırılması tədbirlərinin qiymətləndirilməsinin həyata keçirilməsi özündə iki əsas məsələni əhatə edir:

- vergi güzəştləri nəticəsində çəkilən xərclərin inflyasiya ilə müqayisədə gətirdiyi faydanın öyrənilməsi;

- vergi güzəştləri nəticəsində büdcəyə daxilolmaların azalması qarşılığında innovasiyalardan əldə olunan səmərəliliyin müqayisəsinin aparılması.

İnnovasiyaların stimullaşdırılması fəaliyyəti ayrı-ayrılıqda yox, kompleks tədbirlər şəklində həyata keçirilməlidir. Stimullaşdırma fəaliyyətlərinin həyata keçirilməsi və nəticəsinə nəzarət milli iqtisadiyyatın dayanıqlı inkişaf proqramına uyğun şəkildə formalaşmasını təmin edir.

ƏDƏBİYYAT

1. F.Qasımov, T.Əliyev, Z.Nəcəfov. Milli innovsiya sisteminin təşkili və idarəedilməsi. Elm və təhsil, 2013.
2. A.D,Hüseynova. Azərbycanda innovasiya potensialının təhlili. Elm və təhsil, Bakı, 2013.
3. P.Həsənova. Azərbaycan sənayesində innovasiya fəaliyyəti məsələləri. AMEA xəbərləri. Elm və innovasiya, 2009, s. 71-76.
4. Z.M.Nəcəfov. Milli innovasiya sistemlərinin əsasları. Bakı, Elm. 2009, 179 s.

SINIF ÖĞRETMENLERİ İLE REHBER ÖĞRETMENLERİN DİSLEKSİ HAKKINDAKİ FARKINDALIKLARI

Banu ENGİN
Yıldız Technical University, İnstitute of Social Sciences, Department of Basic Education,
ORCID: 0000-0002-7817-214X
Cevdet ŞANLI
Dr. Öğr. Üyesi, Yıldız Technical University, Faculty of Education, Department of Elementary Education, Davutpaşa Campus
ORCID: 0000-000-2214-99-555

ÖZET

Öğrenme güçlükleri arasında en çok üzerinde durulması gereken ve diğer öğrenmeler üzerinde etkili olan disleksi, okuma güçlüğü olarak da adlandırılır. Disleksi, bir hastalık ya da zeka geriliği olmadığı için bu konudaki farkındalık çok önemlidir. Bu nedenle, bu araştırmada sınıf öğretmenleri ile rehber öğretmenlerinin disleksiye yönelik farkındalıklarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda, araştırma tarama modeline uygun olarak belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemini ise, İstanbul ilinin Bağcılar ilçesindeki devlet okullarında aktif olarak görev yapan 72 sınıf öğretmeni ile temel eğitim kurumlarında görev yapan 11 rehber öğretmeni oluşturmaktadır.

Araştırmada, Akçay (2014) tarafından geliştirilmiş olan ‘’Disleksi Farkındalık Ölçeği’’ kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan ölçek, 2020-2021 eğitim-öğretim yılının Aralık-Ocak ayları arasında gönüllülük esasına göre uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler, SPSS 25.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotları (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır. İki grup arasındaki farkın önemliliği bağımsız örneklem t testi ile; ikiden fazla grup karşılaştırması için ise ANOVA testi kullanılmıştır. ANOVA testinden sonra farklılık gösteren grubu tespit edebilmek için ise Duncan testi tercih edilmiştir.

Araştırmada, sınıf öğretmenleri ile rehber öğretmenlerin disleksiye yönelik farkındalıklarında, branşlarına göre anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Aynı şekilde, öğretmenlerin disleksiye yönelik farkındalıklarının mesleki kıdeme göre anlamlı bir ilişkinin olduğu görülürken, cinsiyet ve yaşa göre ise anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda, sınıf öğretmenleri ile rehber öğretmenlerinin disleksi hakkındaki farkındalıklarının yüksek olmadığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Disleksi, Sınıf öğretmenleri, Rehber öğretmenleri, Farkındalık

AWARENESS OF CLASS TEACHERS AND GUIDANCE TEACHERS ABOUT DYSLEXIA

ABSTRACT

Among the learning difficulties, dyslexia, which should be emphasized the most and has an effect on other learning, is also called reading difficulty. Since dyslexia is not a disease or mental retardation, awareness of this issue is very important. Therefore, in this study, it was aimed to examine the awareness of classroom teachers and guidance counselors towards dyslexia. In this context, the research was determined in accordance with the screening model. The sample of the study is composed of 72 class teachers working actively in state schools in Bağcılar district of Istanbul province and 11 guidance teachers working in basic education institutions.

‘’Dyslexia Awareness Scale’’ developed by Akçay (2014) was used in the study. The scale, which was used as a data collection tool in the study, was applied on a voluntary basis between December and January of the 2020-2021 academic year. The data obtained in the study were analyzed using the SPSS 25.0 package program. Descriptive statistical methods (number, percentage, mean, standard deviation) were used while evaluating the data. The significance of the difference between the two groups was determined by the independent sample t test; for comparison of more than two groups, ANOVA test was used. After the ANOVA test, Duncan test was preferred to detect the difference in the group.

In the study, it was observed that there was a significant relationship between the classroom teachers and counseling teachers awarenass of dyslexia according to their branches. Likewise, it was found that teachers awareness of dyslexia was significantly correlated with professional seniority, but not according to gender and age. As a result of the research, it was concluded that the awareness of classroom teachers and guidance counselors about dyslexia is not high.

Key Words: Dyslexia, Classroom teachers, Guidance teachers, Awareness

1. GİRİŞ

Geçmişten günümüze kadar yaşamını sürdüren canlılar arasında insanoğlunun en dikkat çeken özelliği, aklı ve düşünme yeteneği olmuştur. Aklı ve düşünme yeteneği sayesinde birçok şeyi öğrenebilme özelliğine sahip olan insanoğlu; yürümeyi, konuşmayı, okumayı, yazmayı, sorgulamayı, akıl yürütmeyi ve problem çözmeyi gibi hayata dair birçok şeyi öğrenme yoluyla kazanmıştır. Öğrenme, yaşam boyu devam eden ve süreklilik isteyen davranış değişikliğidir. Bir diğer tanıma göre öğrenme, vücuttaki geçici değişmeleri kapsamayan, yaşantı yoluyla davranışta meydan gelen nispeten kalıcı süregelen bir değişimdir (Senemoğlu, 2020).

Öğrenmeyi etkileyen ise, pek çok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerin başında öğrenen, öğrenme, öğrenilen, öğreten ve öğrenme ortamı gelmekle birlikte, öğreten ve öğrenme ortamının diğer faktörler üzerinde dolaylı bir etkisinin olduğu savunulmaktadır (Seven ve Engin, 2010). Öğrenmeyi etkileyen birçok faktör olmasına rağmen, bu faktörlerle ilgili bir problemi olmayan öğrencilerin de başarılı olacağı kanısı zihinlerde yer etmektedir (Altuntaş, 2010). Bu yanlış kanıya binaen, öğrenmede sorun yaşayan pek çok öğrenci bulunmaktadır. Herhangi bir görme, işitme, bedensel, zihinsel, duygusal yetersizlik ve çevresel sorunlardan kaynaklı bir problem yaşamamalarına rağmen; dili kullanma, öğrenme, dinleme, konuşma, okuma, yazma, mantık ve matematik becerilerinin birinde veya birkaçında güçlük yaşayabilirler (Özen, 2020). Yaşanan bu güçlükler arasında sosyal yaşamı en fazla etkileyen ve diğer öğrenmeler üzerinde etkili olan kuşkusuz, okumadır. Okuma da meydana gelebilecek öğrenme güçlüğünün ise, gündelik faaliyetleri de olumsuz etkileyeceği tartışmasızdır.

Okuma güçlüğü olarak da bilinen disleksi, öğrenmeye ilişkin güçlükler arasında en yaygın görülenidir. Disleksi, normal veya normal üstü zekaya sahip olmasına rağmen, okuma öğrenmeye ilişkin sıkıntılar yaşayan birçok öğrenciyi kapsamaktadır (Şimşek, 2019). Birçok öğrenciyi yakından ilgilendiren disleksi, bir hastalık ya da zeka geriliği olmadığı için erken tespiti oldukça önemlidir.

Sınıf öğretmenleri ile rehber öğretmenleri ise, disleksi olan öğrencilerin tespiti ve değerlendirme sürecini çoğunlukla başlatan kişiler konumunda görüldüklerinden onlara büyük sorumluluklar düşmektedir (Çoğaltay ve Çetin, 2020). Disleksi olan öğrencilerin belirlenme sürecinde sınıf öğretmenleri; öğrencilerini çok iyi gözlemlemeli, okuma öğrenemeyen ya da okumakta zorlanan öğrencilerin eğitim-öğretim sürecinde başarılı olmasına katkı sağlamalıdır (Akçay, 2014). Temel eğitim kurumlarında görev yapan rehber öğretmenleri ise, öğrenme güçlüğü çeken bu öğrencilerin sınıf öğretmenleri ile iletişim halinde olmalı ve erken tespitin ileriki öğrenim hayatındaki önemine fayda sağlamalıdır. Bu yüzden, sınıf öğretmenleri ile rehber öğretmenlerinin disleksi hakkındaki farkındalığı çok önemlidir.

Araştırmanın Problemi

‘’Sınıf öğretmenleri ile rehber öğretmenlerin, disleksiye yönelik farkındalıkları ne düzeydedir?’’ olarak belirlenmiştir. Bu ana problem doğrultusunda, sınıf öğretmenleri ile rehber öğretmenlerin; disleksiye yönelik farkındalıkları branş, mesleki kıdem, cinsiyet ve yaşa göre istatistiksel olarak bir fark gösterip göstermediğine bakılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Sınıf öğretmenleri ile rehber öğretmenlerin, disleksiye yönelik farkındalıklarını ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda, ilkokulda okuma-yazma öğretiminde karşılaşılan sorunlarından biri olan disleksinin, sınıf öğretmenleri tarafından tespit edilmesine yardımcı

olmak ve rehber öğretmenlerini de sürece dahil edip bu konudaki farkındalıklarını artırmak hedeflenmektedir.

Araştırmanın Önemi

İlkokul döneminde disleksi olan öğrencilerin belirlenme sürecine katkı sağlayan; sınıf öğretmenleri ile rehber öğretmenlerinin bu konudaki farkındalığı araştırma konusu bakımından önem arz etmektedir. Bu araştırma, disleksi olan öğrencilerin fark edilmesine yönelik araştırmaları destekleyeceğine ve araştırma sonuçlarının sınıf öğretmenleri ile rehber öğretmenlerinin alanında uzman kişiler tarafından çevrimiçi ve/veya yüz yüze eğitimler alması gerektiği ile ilgili çalışmalara da katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Sınıf öğretmenleri ile rehber öğretmenlerin disleksiye yönelik farkındalıklarının incelenmesi amacıyla hazırlanan bu araştırma tarama modelinde tasarlanmış, nicel bir araştırmadır. Tarama modelinde, geçmişte ya da şu anda olan bir durum olduğu gibi betimlenmeye çalışılır (Karasar, 2012). Bu araştırmada da, sınıf öğretmenleri ile rehber öğretmenlerin disleksiye yönelik farkındalık düzeylerine ilişkin var olan durum olduğu gibi belirlenmiştir.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında İstanbul ilinde devlet okullarında görev yapan sınıf öğretmenleri ile rehber öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise, İstanbul ili Bağcılar ilçesinde aktif olarak devlet okullarında görev yapan ve tesadüfi yöntemle seçilen 72 sınıf öğretmeni ile temel eğitim kurumlarında görev yapan 11 rehber öğretmen olmak üzere toplam 83 öğretmen oluşmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada, Akçay (2014) tarafından geliştirilen ‘’Disleksi Farkındalık Ölçeği’’ kullanılmıştır. Anketi araştırmada kullanabilmek için yazar ile mail yoluyla iletişime geçilmiş ve izin alınmıştır. Araştırmanın veri toplama aracı, Demografik Bilgi Formu ve Disleksi Farkındalık Ölçeği olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Ölçekte öğretmenlerin branşına,mesleki kıdemine, cinsiyetine ve yaşına ilişkin dört maddenin yer aldığı demografik bilgi formu; beşli likert formunda hazırlanan, “her zaman”, “çoğu zaman”, “kısmen”, “nadiren”, “hiçbir zaman” şeklinde ifadeler yer aldığı disleksi farkındalık ölçeği kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada öncelikle konuyla ilgili literatür taranmıştır. Ardından Akçay (2014) tarafından geliştirilen 17 maddelik "Disleksi Farkındalık Ölçeği'' kullanılmıştır. 2020-2021 eğitim-öğretim yılında, İstanbul ilinde Bağcılar ilçesinde rastgele seçilen ilkokullarda görev yapan 72 sınıf öğretmeni ile temel eğitim kurumlarında görev yapan 11 rehber öğretmenine bizzat araştırmacı tarafından Aralık-Ocak ayları arasında gönüllülük esasına göre uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 25.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verileri değerlendirilirken sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma gibi tanımlayıcı istatiksel metotlar kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıp dağılmadığı normallik testlerinin yanı sıra histogram, Q-Q grafiği ve kutu-çizgi (box-plot) grafikleri ile; çarpıklık ve basıklık; varyasyon katsayısı gibi dağılım ölçüleriyle değerlendirilebilir (Hayran ve Hayran, 2011). Normalliğin sağlanması için verilerin saçılma diyagramında değerlerin 45 derecelik doğruya yakın gözlenmesi ve kutu çizgi grafiğinde kutunun ortanca çizgisini ortalayarak konumlanması gerekir (Büyüköztürk, 2011). Normal dağılım uygunluk normallik testleri ile basıklık çarpıklık değerleriyle birlikte incelenmiştir.

Güvenirlik analizi ölçeklerdeki ifadelerin kendi içinde tutarlı olup olmadığını ve ifadelerin tümünün aynı konuyu ölçüp ölçmediğini test etme amacıyla yapılmaktadır (Ural ve Kılıç, 2006). Yapılan testlerin ve sonuçların güvenilir olabilmesi için ölçümlerin güvenilir olması gerekmektedir. Bu bağlamda ölçeğe ilişkin güvenirlikler Cronbach Alpha ile incelenmiştir.

Tablo 1. Ölçek güvenirliği

Ölçek	**Madde sayısı**	**Cronbach Alpha**
Ölçek adı	0,903	17

Tablo 1'de de görüldüğü gibi Cronbach Alpha değeri ölçeğin genelinde minimum 0,903 olarak hesaplanmıştır. Nuran Bayram (2004)'e göre, güvenirlik için Cronbach Alpha'nın 0,70'in üzerinde olması yeterlidir. Bu durumda ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Normal dağılım sağlandığından, sayısal verilerin karşılaştırılmasında iki grup arasındaki farkın önemliliği bağımsız örneklem t testi ile; ikiden fazla grup karşılaştırması için ise ANOVA testi kullanılmıştır. ANOVA testinden sonra farklılık gösteren grubu tespit edebilmek için ise Duncan testi tercih edilmiştir.

3. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Bu bölümde verilerin çözümlenmesiyle elde edilen bulgular ve tablo yorumları yer almaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların demografik özellikleri

		Sayı	**Yüzde**
Öğretmen grubu	Sınıf öğretmeni	72	86,7
	Rehber öğretmen	11	13,3
Cinsiyet	Erkek	25	30,1
	Kadın	58	69,9
Yaş	20-30	17	20,5
	31-40	48	57,8
	41+	18	21,7
Yaş	36,855±8,026 (min:24-Mak:58)		
Mesleki kıdem	1 ile 5 Yıl	20	24,1
	6 ile 10 Yıl	39	47,0
	11 ile 15 Yıl	15	18,1
	16 yıl ve üzeri	9	10,8

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %86,7'si sınıf öğretmeni iken, %13,3'ü rehber öğretmendir. Katılımcıların %30,1'i erkek öğretmen, %69,9'u kadındır. Ayrıca öğretmenlerin %24,1'i 1 ile 5 yıl, %47,0'ı 6 ile 10 yıl, %18,1'i 11 ile 15 yıl, %10,8'i 16 yıl üzeri mesleki kıdem yılına sahiptir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin yaş ortalaması ise, 36,855±8,026 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3. Ölçek ve alt boyutlarına ilişkin tanımlayıcı istatistikler

	Min	**Mak.**	****	**SS**
Ölçek geneli	35,00	79,00	60,132	8,96

Ölçekten elde edilen toplam puanların tanımlayıcı istatistikleri Tablo 3'te verilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler ölçekten minumum 35 puan, maksimum 79 puan almıştır. Araştırmanın bulguları göz önünde bulundurulduğunda ölçekten aldıkları toplam puanların ortalaması ise, 60'tır. Araştırma sonucunda, sınıf öğretmenleri ile rehber öğretmenlerinin disleksiye yönelik farkındalıklarının yüksek olmadığı bulgular arasındadır.

Tablo 4. Karşılaştırma testleri

		Farkındalık
		X̄ ± SS
Branş	Sınıf öğretmeni	61,46±8,09
	Rehber Öğretmen	51,45±9,91
	Test değeri	3,705
	p değeri	**0,000***
Kıdem	1-5 Yıl[1]	55,75±9,19
	6-10 Yıl[2]	59,92±8,41
	11-15 Yıl[3]	67,06±7,21
	16 yıl ve üzeri[4]	59,22±7,55
	Test değeri	5,361
	p değeri	**0,000***
	Post-hoc (Duncan)	**3>1,2,4**

Cinsiyet	Kadın	59,60±8,29
	Erkek	60,36±9,30
	Test değeri **p değeri**	-0,353 0,75
Yaş	20-30	57,18±7,05
	31-40	60,46±9,65
	41+	62,06±8,38
	Test değeri **p değeri**	1,383 0,257

*p<0,05

Katılımcıların farkındalık düzeyini etkileyen demografik özelliklerini araştırmak için yapılan karşılaştırma testi sonuçları Tablo 4'te gösterilmiştir. Sonuçlara göre sınıf öğretmeni ile rehber öğretmenlerin disleksi farkındalık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Sınıf öğretmenlerin disleksi farkındalık düzeyleri, rehber öğretmenlere göre daha yüksektir.

Öğretmenlerin kıdem yılına göre disleksi farkındalık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Farklılık gösteren grubu tespit edebilmek için yapılan çoklu karşılaştırma testinde (Duncan kullanılmıştır), kıdem yılı 11-16 yıl arasında olan öğretmenlerin farkındalık düzeyinin kıdem yılı daha az ya da daha çok olanlardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin cinsiyetine göre disleksi farkındalık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05)

Öğretmenlerin yaşına göre ise, disleksi farkındalık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05).

4. SONUÇ

Araştırma kapsamında sınıf öğretmenleri ile rehber öğretmenlerinin disleksiye ilişkin farkındalıkları ölçülmüş ve bu amaçla İstanbul ili Bağcılar ilçesindeki 72 sınıf öğretmeni ile temel eğitim kurumlarında görev yapan 11 rehber öğretmenine ölçek uygulanmıştır. Farklı okullarda gerçekleştirilen araştırmada öğretmenlerin branşına, mesleki kıdemlerine, cinsiyet ve yaş değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulunup bulunulmadığına bakılmıştır.

Araştırma değerlendirildiğinde, sınıf öğretmenlerinin farkındalık düzeylerinin rehber öğretmenden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun sebebi ise, sınıf öğretmenlerinin 1. sınıftan beri disleksi olan öğrencileri daha çok gözlemleme şansına sahip olmaları ve gözlem sonuçlarındaki gelişim düzeylerinden bu duruma vakıf olabilmeleri denilebilir. Rehber öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerinden farkındalığının daha düşük çıkmasının sebebi ise, rehber öğretmenlerinin disleksi olan öğrencileri sadece tanı ve değerlendirme aşamasında gözlemlemeleri denilebilir.

Araştırma değerlendirildiğinde, sınıf öğretmenleri ile rehber öğretmenlerin disleksi ile ilgili farkındalık düzeylerinin mesleki kıdeme göre farklılaştığı gözlemlenmiştir. Disleksi farkındalık düzeyi mesleki kıdeme göre 11 ile 15 yıl olan öğretmenlerin, mesleki kıdemi 0 ile 5 yıl olan öğretmenlere göre daha yüksek bulunmuştur. Bunun sebebi ise, mesleklerinin ilk yıllarında olan öğretmenlerin tecrübeleri ve mesleki yetkinlikleri arttıkça disleksi farkındalık düzeyi de o oranda artar denilebilir. Disleksi farkındalık düzeyi, öğretmenlerin mesleki kıdem yılı ve deneyimleri arttıkça doğru orantılı olarak artacağı sonucuna ulaşılabilir.

Araştırma değerlendirildiğinde, sınıf öğretmenleri ile rehber öğretmenlerin disleksi ile ilgili farkındalık düzeylerinin cinsiyet ve yaşa göre farklılaşmadığı gözlemlenmiştir. Bunun sebebi ise, kadın ve erkek öğretmenlerin sayısı ile öğretmenlerin yaş aralıklarının birbirinden farklı olması denilebilir.

Araştırma sonuçlarında değerlendirme yapıldığında ise, sınıf öğretmenleri ile rehberöğretmenlerinin disleksi konusunda farkındalıklarının yüksek olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sebeple ileride yapılan çalışmaların daha geniş bir örneklemle ve temel eğitim kurumlarında görev yapan diğer öğretmenlerin ve yöneticilerin katıldığı nicel ya da nitel verilerle genişletilebilir.

5. ÖNERİLER

MEB, disleksi ile ilgili alanında uzman kişiler tarafından çevrimiçi ve/veya yüz yüze eğitimler düzenlemeli ve bu eğitimlere sınıf ve rehber öğretmenlerinin katılımını zorunlu hale getirmelidir.

Rehberlik Araştırma Merkezlerinin, ilkokullarla daha sıkı bir iletişim kurulması yönündekifaaliyetleri yaygınlaştırılmalıdır. Özellikle, rehber öğretmenlerin disleksi olan öğrencilerin tanıve değerlendirme sürecini kolaylaştırmak ve sınıf öğretmenlerinin de bu sürece dahil olmasınısağlayacak ortamlar oluşturulmalıdır.

Disleksiye yönelik farkındalığın incelendiği bu araştırmadan esinlenerek, diğer öğrenme güçlüklerine yönelik daha farklı çalışmalar teşvik edilebilir ve uygulanabilir. Ayrıca, temel eğitim kurumlarında görev yapan özel eğitim öğretmeni, okul öncesi öğretmeni ve yöneticilere yönelik de bu tür çalışmaların uygulanması önerilebilir.

Sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenlerin ölçekte yer alan sorulara verdikleri yanıtlarla sınırlıdır. Sınıf öğretmenlerinin ve rehber öğretmenlerin farkındalıkları nicel verilere ek olarak görüşmeler yapılarak nitel verilerle de desteklenebilir.

KAYNAKÇA

Altuntaş, F. (2010). Sınıf Öğretmenlerinin Disleksiye İlişkin Bilgileri ve Dislektik Öğrencilere Yönelik Çalışmaları. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Akçay, D. (2014). İlkokul 1-4. Sınıf Öğretmenlerinin Disleksi İle İlgili Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Bayram, N. (2004). Sosyal Bilimlerde SPSS İle Veri Analizi, Ezgi Kitabevi, Bursa.
Büyüköztürk, Ş. (2011). Veri Analizi El Kitabı. Ankara: Pegem Akademi.

Çoğaltay, N., Çetin, İ. (2020). Sınıf Öğretmenlerinin Özel Öğrenme Güçlüğüne İlişkin Yeterlilikleri: Nitel Bir Araştırma. Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi, 5(1), 126-140. Retrieved from.
http://dergipark.org.tr/tr/eğitim/issue/53591/709700.

Hayran M., Hayran M. (2011). Sağlık Araştırmaları İçin Temel İstatistik. (Birinci Basım),Ankara: Omega Araştırma.

Karasar, N. (2012). Bilimsel Araştırma Yöntemi. 23. bs. Ankara:Nobel Akademik Yayıncılık.Özen, S. (2020). Disleksi/Özel Öğrenme Bozukluğu. 7. Kitap, İstanbul: Siyah-Beyaz Yayınları.

Senemoğlu, N. (2020). Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya**.** 27. bs. Ankara: Anı Yayıncılık.

Seven, M. A., Engin, A. O. (2010). Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler. Atatürk ÜniversitesiSosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(2), 189-212. Retrieved from.
https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunisosbil/issue/2822/38073.

Şimşek, R. (2019). Dikkat Eksikliği ve Disleksi Anne Babalar İçin Dikkat Eksikliğine Karşıİlaçsız Çözüm Yolları 6. bs. İzmir: Bere Kitap.

Ural, A. ve Kılıç, İ. (2006). Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi. (Genişletilmiş İkinci Baskı), Ankara: Detay Yayıncılık.

TOPLUMSAL CİNSİYET ÇALIŞMALARI DERSİNİN FEMİNİST PEDAGOJİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Başak OVACIK
Bahçeşehir University, Faculty of General Education
ORCID:0000-0003-3014-2280

ÖZET

Brezilyalı kuramcı Paul Freire, *Ezilenlerin Pedagojisi*'nde, toplumda ezen-ezilen ilişkisini anlatır. Ona göre eğitim doğrudan siyasi bir eylemdir ve toplumu dönüştürebilir, herkesin konuştuğu, fikrini belirttiği ve hakkını aradığı özgürlükçü bir pedagoji tarzı uygulanmalıdır. Freire'den ilham alan feminist pedagojide, mevcut durumlar analiz edilirken adaletsizliklere ve eşitsizliklere karşı çıkılır; kadınların ezilmesini sürdüren yapı ve sistemler dersliklerde ifşa edilerek dönüştürülmeye çalışılır.

Feminist teorinin, dersliklerdeki uygulanışını belli başlı ilkeler üzerinden belirleyen feminist pedagoji, 1980'lerden sonra eleştirel düşünce yapısını destekleyen bir alan olarak akademide yerini almaya başlamıştır. Eleştirel düşünmeyi geliştirmeyi, öğrencinin öz saygısını, bağımsızlığını ve sorgulama yetilerini güçlendirmeyi, özellikle de ataerkil sosyal yapının eleştirisini amaçlar. Bireyi ve toplumu değiştirmeye iten bir metodoloji kullanılırken, uygulandığı mekânın değişen sosyoekonomik ve kültürel dinamiklerine bağlı olarak mekânsal farklılık gösterebilir. Feminist pedagoji, sosyal olarak inşa edilir ve politiktir.

Feminist pedagoji Türkiye'de devlet üniversiteleri ve özel üniversitelerde, lisans ve yüksek lisans programlarında, özellikle de Kadın/ Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Yüksek Lisans Programlarında hayata geçirilmeye çalışılmaktadır. Bildirimde, bu yöntemi uygulayanlardan biri olarak kendi ders deneyimime odaklanacak, 2019-2020 ve 2020-2021 eğitim yıllarında İstanbul'da bulunan bir özel üniversitede Türk ve yabancı uyruklu toplam 298 öğrenciye verilen "Gender Studies" (Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları) lisans ders deneyimim üzerinden, feminist pedagojiyi hangi ilkeleri temel alarak nasıl hayata geçirdiğimi, içerik ve yöntem açısından aktarmaya çalışacağım gibi, ders dönemi sonunda yaptığım anketin sonuçlarını da bu bağlamda değerlendireceğim.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet çalışmaları, feminist pedagoji, özel üniversite, toplumsal cinsiyet eşitliği, feminist praxis

EVALUATION OF GENDER STUDIES COURSE IN TERMS OF FEMINIST PEDAGOGY

ABSTRACT

Brazilian theorist Paul Freire describes the oppressor-oppressed relationship in society in the *Pedagogy of the Oppressed*. According to Freire, education is a direct political act and can transform society, a libertarian style of pedagogy where everyone speaks, expresses their opinions and seeks their rights. In feminist pedagogy inspired by Freire, injustices and inequalities are challenged while analyzing current situations; The structures and systems that sustain the oppression of women are exposed and transformed in classrooms.

Feminist pedagogy, which determines the application of feminist theory in classrooms on certain principles, started to take its place in academia as a field that supports the critical thinking structure after the 1980s. It aims to develop critical thinking, to strengthen the student's self-esteem, independence and questioning abilities, especially to criticize the patriarchal social structure. When using a methodology that pushes the individual and society to change, spatial differences may differ depending on the changing socioeconomic and cultural dynamics of the place where it is applied. Feminist pedagogy is socially constructed and political.

Feminist pedagogy is tried to be applied in state and private universities in undergraduate and graduate programs in Turkey, especially at Women / Gender Studies Graduate Programs. The presentation will focus on my own teaching experience as one of those who apply this method, based on my undergraduate course experience of "Gender Studies" (Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları), which is given to 298 Turkish and foreign students in a private university in Istanbul in the academic years of 2019-2020 and 2020-2021. I will try to explain feminist pedagogy in terms of content and method, based on the principles I apply, and evaluate the results of the survey I made at the end of the semester.

Keywords: Gender studies, feminist pedagogy, private university, gender equality, feminist praxis

A RESEARCH ON THE EFFECT OF DIGITALIZATION ON ORGANIZATIONAL CULTURE IN THE CONTEXT OF SOCIETY 5.0

Abdullah Zübeyr AKMAN
Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ereğli Kemal Akman MYO, Ereğli/Konya
ORCID: 0000-0001-6392-1884

ÖZET

The concept of society 5.0 is a concept that emerged about four years ago. This concept predicts that digitalization in all areas should not only be considered as technologists, but will have various social consequences. The concept of Society 5.0 imagines that all the technological developments brought by industry 4.0 are not scary and that all these developments can be used for the benefit of the society, so that an advanced and intelligent society will emerge. The concept of organizational culture is a concept that shows that the values and norms of organizations can be used for businesses. Society 5.0 relates to organizational culture in various ways. Technological developments closely affect the society 5.0 and therefore the organizational culture. The cultural values of organizations are transformed more rapidly with the effect of digitalization, and at the end of this process, organizations either acquire a more robust cultural value or lose their cultural values. The increasing global competition environment in recent years pushes organizations to digitalize, which makes both industry 4.0 and society 5.0 more important in its continuation. Organizations need to give importance to digitalization in order to exist in this environment and they need to make their investments in this direction. In addition, while ensuring this transformation, they should be aware of the concept of society 5.0, which acts in line with the goals of creating a smart society by using technology for the benefit of society. In this way, both a digital transformation can be achieved and a transformation that will satisfy all stakeholders can be achieved by using technology for the benefit of the society.

Keywords: Society 5.0, Industry 4.0, Organizational Culture, Digitalization.

MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİNDE BİR GÜRCÜ DİPLOMATIN TÜRKİYE İZLENİMLERİ

Doç. Dr. Derya ÇİNİ ŞİMŞEK
Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü
ORCID NO: 0000-0002-0678-5801

ÖZET

Transkafkasya'nın gerek konumu gerekse yapısı itibariyle en önemli ülkelerden birisi olan Gürcistan sahip olduğu jeostratejik önem nedeniyle, geçmişten günümüze gerek Rusya gerekse Türkiye açısından hayati öneme sahip olmuştur. Osmanlı Devleti'nin, Birinci Dünya Savaşı'nda yenilmesinin ardından başlayan Milli Mücadele döneminde TBMM Hükümeti ile Gürcistan Devleti arasında başlayan ilişkilerin en yoğun dönemi de Gürcistan'ın Bolşevikleşmesine yakın olan 1920 sonları ile 1921 yılı başlarında yaşanmıştır. Bu yıllar arasında TBMM Hükümeti ile Gürcistan Hükümeti arasında yaşanan gelişmeler, Türkiye'nin Dış Politikası açısından Misak-ı Millî prensipleri etrafında şekillenmiş, TBMM Hükümeti Rusya'dan ayrılan, müstakil ve kuvvetli bir Gürcistan'ın varlığını menfaatleri için uygun görmüştür. Bu amaçla Gürcistan Temsilcisi olarak Simon Mdivani de Ankara'ya gelmiştir. Gürcistan Elçilik Heyeti'nde bulunan Teğmen Dimitri Şalikaşvili Ankara'da açılan Gürcistan Elçiliği hakkında 1921 yılında bir günlük defter tutmuştur. Günlüğünde; Gürcistan Elçilik Heyeti'nin görevlendirilmesinden itibaren, 27 Aralık 1920 tarihinde Tiflis'ten başlayan ve 31 Ocak 1921 tarihinde Ankara'da son bulan yolculukları süresince Trabzon'dan başlayarak Ankara'ya kadar ziyaret ettikleri tüm şehirler ve Ankara ile ilgili izlenimlerine geniş yer vererek o günlerde yaşanan olayları kendi bakış açısı ile değerlendirmiştir. "Millî Mücadele Döneminde Bir Gürcü Diplomatın Türkiye İzlenimleri" başlıklı bildiride Kurtuluş Savaşının en hararetli günlerinde Türkiye'de bulunan Gürcü diplomatın Türkiye ile ilgili izlenimleri akademik çerçevede ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Gürcistan, Atatürk, Milli Mücadele, Diplomat.

TURKEY IMPRESSIONS OF A GEORGIAN DYPLOMATIN DURING THE PERIOD OF NATIONAL STRUGGLE

ABSTRACT

Georgia, which is one of the most important countries of Transcaucasia in terms of its location and structure, has been of vital importance for both Russia and Turkey from past to present due to its geostrategic importance. During the period of the War of Independence that started after the defeat of the Ottoman Empire in the First World War, the most intense period of the relations between the TGNA Government and the Georgian State was experienced in the late 1920s and early 1921, close to the Bolshevikization of Georgia. The developments between the TBMM

Government and the Georgian Government between these years have been shaped around the principles of the National Pact in terms of Turkey's Foreign Policy, and the Turkish Grand National Assembly has deemed the existence of an independent and strong Georgia leaving Russia appropriate for its interests. For this purpose, Simon Mdivani came to Ankara as the Georgia Representative. Lieutenant Dimitri Shaliqashvili, who was on the Embassy of Georgia, kept a one-day book about the Georgian Embassy opened in Ankara in 1921. In your diary; Since the appointment of the Georgian Embassy Delegation, during their journey from Tbilisi on December 27, 1920 and ending in Ankara on January 31, 1921, starting from Trabzon to Ankara, he gave a wide place to all the cities they visited and their impressions about Ankara in those days. He evaluated the events from his own point of view. In the paper titled "Impressions of a Georgian Diplomat in Turkey in the Period of National Struggle", the impressions of the Georgian diplomat on Turkey in the hottest days of the War of Independence will be conveyed.

Keywords: Turkey, Georgia, Atatürk, War of Independence, Diplomat

WEB TABANLI UZAKTAN EĞİTİMDE ÖLÇME DEĞERLENDİRME SÜREÇLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

Seher SEZGİN
İller İdaresi Genel Müdürlüğü
ORCID: 0000-0002-1418-7297
Dr. Şemseddin GÜNDÜZ
Necmettin Erbakan Üniv., A.K. Eğitim Fak. BÖTE Böl.
ORCID:0000-0003-075-0043

ÖZET

Temeli yüzyıl öncesine dayanan uzaktan eğitim, 2020 yılı başlarında küresel bir salgın olan COVID-19 nedeniyle dünyada birçok ülkede okullarda yüz yüze eğitime ara verilmesine neden olmuş ve uzaktan eğitimi bir zorunluluk biçimine dönüştürmüştür. Bu süreçte çok sayıda eğitim kurumu web tabanlı uzaktan eğitim uygulamalarını benimsemişlerdir. Web tabanlı uzaktan eğitim sistemleri öğrenenlere istenilen zaman ve yerde kendi hızlarına uygun etkili ve verimli öğrenme olanakları sunmaktadır. Bu sistemler, öğrenen ve öğreticiler için fazladan çalışma gerektirmesi, onları sosyal ilişkilerden uzak tutması, teknik donanım ve beceriler gerektirmesi ile ölçme ve değerlendirme süreçlerinde yaşanan sorunlardan dolayı sıklıkla eleştirilebilmektedirler. Yüz yüze öğrenme sistemlerinde olduğu gibi uzaktan eğitim sistemlerinde de öğrenme süreci, öğretici ve öğrenenler hakkında değerlendirmelerde bulunulabilmesi için geçerli ve güvenilir bir ölçme işleminin çok önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmanın amacı, web tabanlı uzaktan eğitim sisteminde ölçme ve değerlendirme süreçlerine genel bir yorum getirmektir. Bu amaçla öncelikle tüm dünyada benimsenen web tabanlı uzaktan eğitim uygulamaları tanıtılmıştır. Bu uygulamalarda ölçme ve değerlendirme süreçlerinin üstünlükleri ve sınırlılıkları alan yazınla karşılaştırılarak yorumlanmıştır. Öğreticilerin en çok uzaktan eğitimin ölçme ve değerlendirme süreçlerinin güvenirliğinin düşük olmasından yakındıkları görülmektedir. Uzaktan eğitimde olası sorunların göz önünde bulundurularak, farklı ölçme ve değerlendirme tekniklerinin birlikte kullanması önerilmektedir. Öğreticilerin web tabanlı uzaktan eğitimde kullanılabilecek alternatif ölçme ve değerlendirme uygulamaları konusunda bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: Çevrimiçi Sınav, Ölçme ve Değerlendirme, Uzaktan Eğitim

AN OVERVIEW OF ASSESSMENT AND EVALUATION PROCESSES IN WEB-BASED DISTANCE EDUCATION

ABSTARCT

Distance education, which dates back to a century ago, caused face-to-face education to be suspended in schools around the world due to COVID-19, a global epidemic in early 2020, and made distance education a form of necessity. In this process, many educational institutions have adopted web-based distance education applications. Web-based distance education systems offer learners effective and efficient learning opportunities at any time and place at

their own pace. These systems can often be criticized for requiring extra work for learners and trainers, keeping them away from social relations, requiring technical equipment and skills, and the problems experienced in measurement and evaluation processes. As in face-to-face learning systems, it is thought that a valid and reliable measurement process is very important in order to make evaluations about the learning process, trainers and learners in distance education systems. The aim of this study is to make a general comment on measurement and evaluation processes in web-based distance education. For this purpose, web-based distance education applications that have been adopted all over the world havebeen introduced. The advantages and limitations of the measurement and evaluation processes in these applications were interpreted by making a comparison with the literature. The trainers mostly complained about the low reliability of the measurement and evaluation processes of distance education. Considering the possible problems in distance education, it is recommended to use different measurement and evaluation techniques together. The knowledge and skills of the trainers on alternative assessment and evaluation applications that can be used in web-based distance education should be developed.

Keywords

Distance Education, Measurement and Evaluation, Online Examination

Uzaktan Eğitim Çalışmaları2020 yılında dünya çapında görülen COVID-19, yeni tip bir bulaşıcı hastalıktır ve küresel sağlık krizi boyutları vardır. Bu boyutlar sadece sağlık alanında değil her alanda olumsuz etkiler gösterirken eğitim alanında da ciddi etkileri görülmüştür. Yüz yüze yapılamayan eğitim yerini çevrimiçi öğrenmeye yani uzaktan eğitime bırakmıştır. Salgının yayılmasıyla beraber eğitime bir anda ara verilmesi eğitim de oluşabilecek aksaklıkları akıllara getirmiştir fakat yine de çoğu ülke COVID- 19 salgını sebebiyle eğitime ara vermiştir. Tüm dünyada 100'den fazla ülkede, 1 milyardan fazla çocukla salgının hızını düşürmek ve yayılımını engellemek amaçlı yüz yüze eğitim yapılamamıştır (Daşcı Sönmez ve Cemaloğlu, 2021). Ülkelerin 1 Nisan 2020 tarihi itibariyle UNESCO tarafından açıklanan COVID-19 sebebiyle okulların kapanmasının küresel boyutta izlenmesi görseli Şekil 1'de gösterilmiştir;

Şekil 1. Ülkelerin COVID-19 Sebebiyle Eğitim Durumları (Kaynak: UNESCO, 2021, 17 Ocak)

Görüldüğü gibi 2020 Nisan ayı başında sayılı ülke açık ve kısmen açık durumundayken birkaç ülkede akademik ara verilmiş geriye kalan çoğu ülkelerde COVID-19 sebebiyle okullar tamamıyla kapanmış ve uzaktan eğitime geçilmiştir.

Uzaktan eğitim, öğreticinin ve öğrenenin aynı ortamda bulunmadığı farklı alanlarda bulunduğu, tarihsel değişimine göre farklı iletişim aracının kullanıldığı eğitim ve öğretim sürecidir (Kırtak Ad, 2020). Uzaktan eğitim salgın sonrası yaygınlaşmış olsa da uzaktan eğitimin ülkemizdeki tarihi salgının çok öncelerine dayanmaktadır. Ülkemizde 1927 yılından bu yana uygulanmaya başlayan uzaktan eğitim kademeli olarak bütün öğretimlerde uygulanmıştır. Türkiye'de yükseköğretimde Eskişehir ilinde Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi ve Erzurum ilinde Atatürk Üniversitesi çatısı altındaki Açıköğretim Fakültesi en yoğun ilgi gören açıköğretim kurumlarındandır. Evde eğitim, çevrimiçi eğitim, açıköğretim gibi şekillerde karşımıza çıkan uzaktan eğitim salgın sürecinde 1 milyar üzerinde öğrencinin zorunlu eğitim modeli olmuştur. Teknolojik ilerlemelerin en üst seviyelere ulaştığı dönemde uzaktan eğitim teknoloji sayesinde katılım oranlarını pozitif yönde tetiklemektedir. Uzaktan eğitimde ülke, şehir, yer, mekân, zaman kavramları olmadan eğitim imkânı sunması uzaktan eğitimi çekici kılmakta ve uluslararası eğitimlerin önü açılabilmektedir.Türkiye'de Mart ayında ilk COVID-19 vakalarının açıklanmasıyla acil yapılan toplantılarda, Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu (YÖK) kararı açıklanmış, bir hafta süreyle eğitime ara verilmiş ve bir haftadan sonra ülkemizde uzaktan eğitime geçilmiştir (Eren, 2020). Türkiye'de eğitime kısa süre ara verilmiş olsa da dijitalleşme sayesinde bu süreçten sonra dersler uzaktan eğitimle devam etmiştir. Uzaktan eğitim, salgının yayılım hızını düşürmesi öngörülmüşken, eğitimin niteliğini hangi yönde etkileyeceği merak konusu olmuştur. Türkiye'de eğitimler teknolojilerin yerinde kullanımı, doğru iletişim araçlarının kullanımı sayesinde devam

etmiştir. Tüm dünyada okullar eğitim verebilmek için derslerinde Microsoft, Google platformu ve Zoom gibi konferans sistemi uygulamalarıkullanmaktadır (Broom, URL-1, 2021).

Uzaktan eğitime geçiş sağlanmış olsa da öğrencilerin eğitim alabilmeleri için internet, bilgisayar, tablet vs gibi iletişim araçlarının bulunup bulunmaması eğitimde fırsat eşitliliği konusunu akıllara getirmiştir. TÜİK (2021a) verilerine göre 2019 yılı sabit telefon abone sayısı 11.532.903'tür, cep telefonu abone sayısı 80.70.877'dir ve internet abone sayısı 76.639.695'tir. Ülke nüfusuna oranla yoğun bir kullanıcısı olduğu görülmektedir. TÜİK (2021b) verilerine göre 29 Eylül 2020 yılı hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması sonuçlarına göre 2019 yılı internet kullanan kişilerin oranı %79,0'dır. Uzaktan eğitimin ulaşılabilirliği açısından oranın yüksek olmasından ziyade her öğrenciye fırsat eşitliğinin sağlanması ve her öğrencinin eğitime ulaşmasının gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Hanelerde internet erişim oranı TÜİK (2021c) verilerine göre 2011 yılında %42,9 iken bu oran her geçen yıl artarak devam etmiş ve 2020 yılında %90,7 seviyesine ulaşmıştır. İnternete ulaşamayan %9,3'lük kesimin hanelerinde uzaktan eğitim görmesi gereken öğrenci olması ihtimali eğitimde fırsat eşitsizliği olabileceği fikrini akıllara getirmektedir.

Uzaktan Eğitimin Üstünlükleri Ve Sınırlılıkları Nelerdir

Uzaktan eğitim örgün eğitimin aksine konuma ulaşma zorunluluğu olmama özelliği ile ekonomik yönleri fazla olarak görülebilir, fakat öğretim alanı olarak farklı konularda sınırlılıkları bulunmaktadır. Uzaktan eğitimin olmazsa olmazı iletişim aracı ve bilgiye ulaşmak için kullanılan teknolojik aletlerin öğrenciler tarafından doğru kullanılarak sebep olabileceği olumsuz etkilerden de korunmalıdır. Mobil cihazlar uzaktan eğitim için en uygun iletişim araçlardan olabileceği akıllara gelmesiyle beraber, Yılmaz ve Aydemir Şenay (2020) üniversite öğrencilerine uyguladıkları anket sonucunda %70,9luk kısmın mobil cihazların uzaktan eğitimde kullanılması gerektiğini düşündüğünün, %23,6'sının ise mobil cihazların uzaktan eğitimde "kesinlikle kullanılması" gerektiğini düşündüklerini belirtmişlerdir. Çıkan sonuçların mobil iletişim araçlarının uzaktan eğitimde önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Mobil cihazlarla derse katılımda akla gelen sorunlar ise internet bağlantısının tam da ders esnasında kopması ve öğrencilerden sadece mobil cihazdan girdiğinde Office programları vb gibi uygulamalara erişememe sorunlarını beraberinde getirebilmektedir. Karagöz, Ağadayı ve Başer (2020) internet sunucuları ile senkronize şekilde uzaktan eğitime geçildiğini fakat bir anda yoğunlaşan internet kullanımı sebebiyle istenilen başarının alınamadığını konu almıştır.Uzaktan eğitimin sınırlılıkları düşünüldüğünde yüz yüze kurulan iletişim ve etkileşimin olmaması ve öğrenciyle iletişimde kopukluklar yaşanması ilk akla gelenlerdir. Karakuş vd (2020)'ne göre uzaktan eğitim döneminde teknik bir araçla iletişim kurulmasından öğretmen adaylarının da olumsuz yönde etkilendiğini belirtmişlerdir. Alınan eğitimin düzeyi fark etmeksizin teknolojik aletlerde yaşanabilecek aksaklığın eğitimi olumsuz

etkileyeceği belirtilmiştir. Kamera açamama, mikrofonda ses problemi gibi sıkıntılar da uzaktan eğitimin akıcı bir şekilde ilerlememesine sebep olabilir. Uzaktan eğitim sınırlılıklarında kalabalık gruplar örnek gösterilebilir. İnternet ortamında belli bir kitleye hitap edebilmek zor olabilmektedir. Çıkan problemlerin fazla olabileceği göz önüne alınmalıdır, bunun sonucunda kamerada yaşanan aksaklıktan ve öğrencinin kamerasını açmamasından öğreticiyi tek başına ders işliyor algısına düşürebilir. Şeren, Tut ve Kesten (2021) araştırma sonuçlarında lisansüstü eğitim alan öğrenci grup sayılarının az olduğundan öğretici ve öğrencilerin kamera ve mikrofon kullanarak derslere katılımının lisans öğrencilerinin uzaktan eğitimin daha etkili olduğunu belirtmiştir. Yani uzaktan eğitimde kalabalık gruba hitap her zaman daha zor olmuştur.Ayrıca yüz yüze eğitimde derse hazır bir halde bekleyen öğrencileri görmek, öğreticinin motivasyonunu tetikleyebilir. Normal bir sınıfta katılım kontrol altında tutabiliyorken, uzaktan eğitimde göz teması kurulamaması ders kontrolünün sağlanamamasına da sebep olabilir. Eğitimin zamandan bağımsız olması kimi zaman fırsat olurken öğretici açısından dersin verimsiz geçmesine sebep olabilir.

Genç nüfusta koronavirüs sebebiyle dersler uzaktan eğitimle görülse de Kılıç (2021)'a göre ilköğretim çağındaki öğrencilerde, bilgiye dair meraklarının dürtülenmesi ve dışarıdaki hayatı anlayabilmesi için örgün eğitim önemli bir yere sahiptir. Illich (2014) ise yapılan çalışmalardaki incelemelerden öğrencilerin öğrenmelerinin okul veya öğretmenlerden değil okuldaki aktif yaşantılarından ve ilgilerini çeken işitilmiş ve görülmüş maddelerden edindiğini belirtmiştir. Koç(2021)'a göre velilerin eğitim uygulamalarının ve ilkokul öğrencilerindeki öğretim programlarında yeterli bilgi sahibi olmalarının eğitim uygulamalarını da doğru bir şekilde desteklemiş olacaktır.

Özel eğitim öğrencileri için uzaktan eğitimin örgün eğitime göre zorlukları fazla olabilmektedir. Öğrencilerin katılımını arttırmak amaçlı Milli Eğitim Bakanlığı'nın projelerinden olan Eğitim Bilişim Ağı (EBA) uzaktan eğitim sitesine ek etkinlikler ve materyaller eklemiştir. Özer (2020) özel eğitim öğrenci ve velilerini bilgilendirme amaçlı özel eğitim öğrencilerinin gelişimi için mobil ortamda kullanılabilecek uygulama hazırlandığını vurgulamıştır. Uzunçayır ve İlhan (2020) karantina döneminde özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların ebeveynlerinin eğitim ve fiziksel aktivite gibi ek destek ihtiyacı olduğunu ifade ettiklerini belirtmiştir.

Uzaktan eğitimin iletişim yönünden üstünlüğü ise bazı öğrenciler için aile yanında, ev ortamında ya da kendini güvende hissettiği bir ortamda eğitim alması olarak açıklanabilir. Uçkaç (2020) uzaktan eğitimde çekimser davranan öğrencilerin öğretmen ile aynı ortamda bulunmamasından kaynaklı çevrimiçi öğrenme ortamında kendini daha kolay ifade edebileceğini vurgulamıştır.

Adıyaman (2002) çalışmasında ülkemizde nüfus yoğunluğuna bağlı olarak uzaktan eğitimin sürekli gündemde kaldığını ancak alınan hizmetin istenilen kalite ve düzeyde olmasını zorlaştırdığından söz etmiştir. Nam vd. (2020) uzaktan eğitim memnuniyeti üzerine 2043 öğrenci üzerinde uygulanan ankette, salgın bittiği takdirde uzaktan eğitimle ders almaya devam etmek konusunda 653 kişinin olumlu, 247 kişinin kararsız, 1133 öğrencinin ise olumsuz cevapladığı bulgusuna ulaşmıştır. Mali açıdan çok olumlu görülen uzaktan eğitim birçok gideri ortadan kaldırdığı için katılımcılar tarafından olumlu izlenim vermektedir, ama teknolojik aletlerin ve internetin yetersizliği bireyi olumsuz etkileyebileceği unutulmamalıdır. Literatürde sınıf bilincini de desteklemediğini belirten görüşler vardır, uzaktan eğitimin bir üstünlük mü yoksa bir sınırlılık mı olduğuna yönelik çeşitli tartışmalar ve araştırmaların olduğu görülmektedir. Bu durumun bağlama göre değişebileceği düşünülmektedir.

Uçkaç (2020)'ın çalışmasında 14 ve 17 yaş grubunda 167 öğrenciden toplamış olduğu verilerde %81,1 oranında öğrencinin virüsün bulaşabilirliğinden ve sonucunda hem kendi hem de yakınlarının hayatından endişe duyduğunu belirtmişlerdir. Duyulan kaygının yüzdesine bakılacak olunursa kişilerin hayati kaygılarının eğitim kaygılarını geride bıraktığından söz edilebilir.

Uzaktan Eğitimde Ölçme-Değerlendirmenin Üstünlük ve Sınırlılıkları

Ölçme ve değerlendirme eğitimin en önemli unsurlarındandır. Ölçme ve değerlendirme çalışmaları öğreticinin uyguladığı sınavların yanı sıra milyonlarca öğrencinin katılabildiği büyük çaplı sınavlarda olabilir. Öğretmenlerin çevrimiçi kişisel sınavlar harici merkezi bir noktadan yapılan sınavlara bakış açısını Acar ve Buldur (2021) araştırmasında merkezi sınavlarda objektif olması, eşitlik sağlaması, veli bilinci bulunması ve öğrencilere eşit şartlar oluşturduğu sonucuna ulaşmışlardır. Buradan merkezi sınavların eğiticilerden geçerli not aldığı sonucuna varılabilir.

Ölçme ve değerlendirme işlemlerinde ders içeriğine dönük, uygulanabilecek sınavlar oluşturulur. Salgın sebebiyle acilen geçilen uzaktan eğitim, ölçme ve değerlendirme sürecini de etkilemiş ve zorunlu değişikliklere uğratmıştır. Böyle bir dönemde uzaktan eğitimin sonuçlarında önemli bir nokta vardır ki o da öğrencilerin ölçme ve değerlendirme sürecinde en sağlıklı sonuçların alınmasıdır. Başol (2015)'a göre öğrencinin sınav sonrası notunun belirlenmesi, ölçme ve değerlendirme işleminin son bulduğu anlamına gelmez, alınan not ve eksikliklerinin belirlenmesiyle öğretim gözden geçirilerek, eksikliği belirlenerek yeniden program düzenlenir ve süreç başa döner, dolayısı ile ölçme ve değerlendirme süregelen bir döngüdür.

Ölçme ve değerlendirme faaliyetleri kapsamında yenilik getirecek eğitim çalışmaları da gerekli görülmüştür. Salgın süresinde YÖK (2020) üniversitelere dijital alanda gerçekleşecek sınavlarda temel ilkeleri bildiren açıklamada bulunmuş; bahar dönemi için gerçekleştirilemeyen sınavların proje veya ödev gibi farklı uygulamalarla gerçekleşmesi için öneride bulunmuştur. Bozkurt (2020)

öğrenci memnuniyet düzeyinin artırılması ve uzaktan eğitimin verimli olabilmesi için teknoloji desteğinden yararlanılmış ölçme-değerlendirme araçları kullanılmasının gerekliliğinden bahsetmiştir. Ölçme ve değerlendirme konusunun öğrenmedeki önemi yüksektir. İlerleyen süreçte ise internettabanlı sınavlarla ölçme ve değerlendirme aşamaları uygulanmıştır.

Uzaktan Ölçme Sistemlerinin Üstünlükleri

Uzaktan eğitimde çevrimiçi sınavların en yararlı konusu, mutlak mekân sınırının olmamasıdır. Öğrencinin farklı bir ülke ve şehirde olsa bile internet ortamında sınavını gerçekleştirmesi en büyük kolaylıklarından gösterilebilir. Ayrıca zaman kavramı da üstünlüklerine örnek gösterilebilir. Belirlenen saatlerde öğrencinin kendini en iyi hissettiği süre içinde sınav olması da sınav başarısını olumlu etkileyecek bir etmendir. Uzaktan eğitimin ölçme ve değerlendirmeye sağladığı kolaylıklar noktasında, Dinçer (2020) değerlendirmenin objektif ve hızlı yapıldığına değinmiştir. Ayrıca çoktan seçmeli sınavlarda öğrenci sonucunu hemen öğrenirken, değerlendirme son derece güvenilirdir. Uzaktan eğitimde uygulanan sınav sonucunda anında geri bildirim almak ve sınav okumalarının kolaylaşması faydalardan gösterilebilir. Can (2020)'a göre çevrimiçi yapılacak sınavlar güvenilir, şeffaf, geçerli olmalı ve bunun için yasal uygulamaların olması gereklidir.

Solak, Ütebay ve Yalçın (2019) yaptığı ankette öğrencilere bir soru yöneltmiş sınavların basılı mı yoksa dijital ortamda mı sınav olmak istediğini sormuş ve %55 oranında öğrenciler sınavların basılı şekilde olmasını istediğini belirtmiştir. Fakat sınavlarında dijital ortamda gerçekleştiğinde 6 dersten 5'inde artan başarı gözlemlenmiştir. Buradan alınan sonuçta çevrimiçi sınavların kaygıyı artırdığı, sınavların basılı halde olmasını isteyen adayların kaygıyla beraber sınav başarısının arttığı sonucunu akıllara getirmektedir.

Bundan 20 yıl önceye gidildiğinde yapılan araştırmada Balcı ve Tekkaya (2000) ölçme ve değerlendirme de öğrenciyi ezberciliğe iten klasik sınav uygulamak yerine problemler için çözüm üretmeye yönelmiş, kritik düşünme becerisini geliştiren ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin kullanılmasını önermiştir. Ölçme ve değerlendirme gelişime açık bir konudur, yıllar önce de uzaktan eğitimde ölçme ve değerlendirme süreç, ele alınmıştır. Öğreticilerin öğrencide düşünme kabiliyetini ölçecek düzeyde soru sorma, değerlendirme aşamasında ise farklı türden ölçme aracını kullanma, ölçme neticesinde ise amaç sadece not vermek değil öğrenmenin de gerçekleştirilmesi önceliğindedir (Kilmen ve Demirtaşlı, 2009). Yeterli donanımın sağlanmasında öğretici ve öğrenci arasında uzaktan eğitimin verimli olabileceği öngörülebilir.

Umuzdaş ve Baş (2020) çalışmasında öğrencilerden topladıkları verilerde bir öğrencinin uzaktan eğitimde çalışmak için daha fazla zaman ayırabileceğinden derslere ve özellikle sınavlara çok daha verimli çalışabileceğini söylemiştir.

Uzaktan Ölçme Sistemlerinin Sınırlılıkları

Kişiden kişiye değişiklik gösteren eğitim alışkanlıkları uzaktan eğitimde bazen sınırlılık olarak karşımıza çıkabilir. Tek başına derse motivasyonu sağlayamayan öğrenciler uzaktan eğitimde ve sınavlarında dikkat dağınıklığı yaşayabilir. Uzaktan eğitimde teorik olarak değil de uygulamalı ve deney yoluyla işlenen derslerin sınavları da yine buz dağının görünmeyen kısmı olarak söylenebilir.

Adıgüzel (2020) öğretmenlerin uygulamakta en çok tercih ettikleri sınav türünün çoktan seçmeli olduğunu fakat sınav esnasında öğrencilerin kendi aralarında gruplanarak soru paylaşımında bulunmaları ve kopyaya en müsait yöntem olduğunu belirtmiştir. Öğreticiler çevrimiçi sınav güvenirliğinin düşük olmasından öğrencilerine ödev ve proje ödevi vermek zorunda kalmıştır, fakat kalabalık grupların ödevlerinin okunması hayli zaman alacaktır.

Sahu (2020) öğrencilerde sınavlarındaki performansların salgın sebebiyle olumsuz etkileneceğine dair korkularının olduğunu bildirmiştir. Akdemir ve Kılıç (2020) araştırmasında öğrencilerin sınav stresinin yanı sıra internetten ve sistem kaynaklı problemleri yaşadığını ifade ettiklerini belirtmiş ve sınavın öğrencilerde yorgunluk oluşturduğu, evde sınava adapte olamadıklarını konu almıştır. Yaşanan teknik sorunlar öğreticiyi de öğrenciyi de olumsuz etkileyebilir. Teknik sorunun varlığı eğitimi bir anda aksatabilir ve tüm dikkatleri de dağıtabilir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Gürsoy (2017) çalışmasında ölçme ve değerlendirme konusunda yetersiz olan öğreticinin sınıfta düzen sağlayamayacağı, hatalı değerlendirmeler sonucunda ise eğitim sisteminde sıkıntılar yaratacağı ve sonuç olarak eğitime zarar vereceğini sunmuştur. Baran (2020) açıköğretim ve uzaktan eğitimde ölçme-değerlendirmeler konulu çalışmasında getirdiği öneride farklı ölçme ve değerlendirmelerin kullanabilirliğinden ve bununla geleneksel yöntem de kullanılan çoktan seçmeli sınavların geçerlilik düzeyini arttırılması yönünde çalışmaların yapılabileceğinden bununla beraberde boşluk doldurma, kısa yanıtlı, açık uçlu soruların sayısının artırılabileceği önerisinde bulunmuştur.

Alan yazında sınıf öğretmenleri üzerinde yapılan nicel bir araştırmada Özenç (2013) geleceğin öğretmenlerinin yetişmesini sağlayan eğitim fakültesi öğreticilerinin alternatif olan ölçme ve değerlendirme tekniklerinin daha fazla üzerine durması yorumunda bulunmuştur. Uzaktan eğitim konusunun geniş olması dolayısıyla her alandan çokça çalışmaya ulaşılmıştır. Bakioğlu ve Çevik (2020) fen bilimleri öğretmenlerinden alınan sonuçlar doğrultusunda uzaktan eğitim sürecinde eğitmenlerin en fazla kullandığı öğretim yönteminin problem çözme, düz-anlatım ve soru cevap olduğunun belirlendiğini belirtmiştir. Buradan anlaşılan her bölümde ölçme ve değerlendirme

çalışmaları önem arz eden ve atlanmaması gereken konudur.

Eroğlu ve Kalaycı (2020) öğrencilerden alınan öneriler için çevrimiçi sınavların zorluk düzeyinin düşük olduğunu, biraz daha düzeye göre zorluğun artırılması gerektiğini belirtmişlerdir ve sınavların bilgi ağırlıklı olması gerekliliğinden bahsetmişlerdir. Birgin ve Gürbüz (2008) araştırmasında öğretmen adaylarının teorik bilgi içeren derslerin yanı sıra uygulamaya yönelten etkinliklere ağırlık verilmesi sonucuna varmıştır. Ölçme değerlendirmede uygulamalı derslerin sınavlarındaki aksaklıklar göz önüne alınırsa aniden geçilen uzaktan eğitim sınavların zor geçtiği dönem olduğu düşünülmektedir.

Gelbal ve Kelecioğlu (2007) öğreticinin farklı ölçme araçlarından yararlanabilmesi için öğreticilere kullanmaya hazır ölçme araçları vermenin faydalı olabileceğini belirtmiştir. Uzaktan ölçme süreçleri ile ilgili fayda sağlayacak çokça görüş ve öneri bulunmaktadır. Bu durum uzaktan eğitimde ölçme ve değerlendirmenin eksikliklerinin fazla olduğunu göstermektedir. Uzaktan eğitim çalışmalarının alan yazın incelemelerinin sonucunda uzaktan eğitimin geliştirilmesi, aksaklıkların en aza indirgenmesi, ölçme-değerlendirme konusunun desteklenmesinin gerekliliği sonucuna varılmıştır.

Kaynakça

Acar, M., ve Buldur, S. (2021). Fen bilimleri öğretmenlerinin gözünden merkezi sınavlar: olumlu ve olumsuz etkileri. Anadolu Journal Of Educational Sciences International, 11 (1), 390-414.

Adıgüzel, A. (2020). Salgın sürecinde uzaktan eğitim ve öğrenci başarısını değerlendirmeye ilişkin öğretmen görüşleri. Milli eğitim dergisi, salgın sürecinde Türkiye'de ve dünyada eğitim, 253-271.

Adıyaman, Z. (2002). Uzaktan eğitim yoluyla yabancı dil öğretimi. The Turkish Online Journal of Educational Technology, 1 (11).

Akdemi r, A., ve Kılıç, A. (2020). Yükseköğretim öğrencilerinin uzaktan eğitim uygulamalarına bakışının belirlenmesi. Milli eğitim dergisi, salgın sürecinde Türkiye'de ve dünyada eğitim, 685-712.

Bakioğlu, B., Ve Çevik, M. (2020). COVID-19 salgınsi sürecinde fen bilimleri öğretmenlerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. Turkish Studies, 15 (4), 109-129.

Balcı, E., ve Tekkaya, C. (2000). Ölçme ve değerlendirme tekniklerine yönelik bir ölçeğin geliştirilmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 18, 42-50.

Baran, H. (2020). Açık ve uzaktan eğitimde ölçme ve değerlendirme. AUAd, 6 (1), 28-40.

Başol, G. (2015). Eğitimde ölçme ve değerlendirme. Pegem akademi yayınları; Ankara.

Birgin, O., ve Gürbüz, R. (2008). Sınıf öğretmeni adaylarının ölçme ve değerlendirme konusundaki bilgi düzeylerinin incelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20, 163-179.

Bozkurt, A. (2020). Korona virüs (COVID-19) salgın süreci ve salgın sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. Açık öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, 6 (3), 112-142.

Can, E. (2020). Coronavirüs (COVID-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye'de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. Açık öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, 6 (2), 11-53.

Daşcı Sönmez, E., ve Cemaloğlu, N. (2021). Okullaşma Sürecinde Uzaktan Evde Eğitime Geçiş. İnsan ve İnsan, 8 (27), 63-82.

Dinçer, Ö. G. S. (2016). Bilgisayar destekli eğitim ve uzaktan eğitime genel bir bakış. Adana, Seyhan, Türkiye.

Emre, İ., Kaya Atıcı, E., ve Ayaz, E. (2020). Sınıf öğretmeni adaylarının yaşam alanlarına yönelik kazanımlar bağlamında teknolojik pedagojik alan bilgisi seviyelerinin belirlenmesi. Maarif Mektepleri Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 3 (2), 15-26.

Eren, E. (2020). Yeni Tip Koronavirüs'ün Türk eğitim politikaları uygulamalarına etkisi: Milli Eğitim Bakanlığının ve Yükseköğretim Kurulunun yeni düzenlemeleri. Yükseköğretim Dergisi, 1-10.

Eroğlu, F., ve Kalaycı, N. (2020). Üniversitelerdeki Zorunlu Ortak Derslerden Yabancı Dil Dersinin Uzaktan Eğitim Uygulamasının Değerlendirilmesi. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 18 (1), 236-265.

Gelbal, S., ve Keleci oğlu, H. (2007). Öğretmenlerin Ölçme ve Değerlendirme Yöntemleri Hakkındaki Yeterlik Algıları ve Karşılaştıkları Sorunlar. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33 (33), 135-145.

Gürsoy, G. (2017). Ölçme ve Değerlendirme Okuryazarlığı: Kavramsal Bir Analiz. Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6 (1), 281-316.

Illich, I. (2014). Okulsuz Toplum. Şule Yayınları; İstanbul.

Karagöz, N., Ağadayı, E., ve Ayhan Başer, D. (2020). Bir Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Pandemide Uzaktan Eğitim İle İlgili Davranışları ve Sorunları Pandemi Sürecinde Tıp Eğitimi. Jour Turk Fam Phy, 11 (4), 149-158.

Karakuş, N., Ucuzsatar, N., Karacaoğlu, M., Esendemi r, N., ve Bayraktar, D. (2020). Türkçe öğretmeni adaylarının uzaktan eğitime yönelik görüşleri. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (19), 220-241.

Kılıç, E. (2021). Salgın Sürecine Yeni Bir Bakış: Illich ve Okulsuz Toplum. Simit Çay Betik, S. 3, s. 24-29.

Kırtak Ad, N. (2020). Fizik öğretmen adaylarının uzaktan eğitime dair görüşleri. Eğitim ve Teknoloji, 2 (2), 78-90.

Ki lmen, S., ve Çıkrıkçı Demi rtaşlı, N. (2009). The Perceptions of Primary School Teachers About Their Application Levels of Measurement and. Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES), 42 (2), 27-54.

Koç, E. (2021). İlkokul Öğretim Programlarının COVID-19 Sonrası Yaygınlaşan Uzaktan Eğitime Uygunluğunun İncelenmesi. International Anatolia Academic Online Journal Social Sciences Journal, 7 (1), 24-36.

Milli Eğitim Bakanlığı, Ölçme, Değerlendirme ve sınav hizmetleri genel müdürlüğü destekleme ve yetiştirme kursları, (2021); http://odsgm.meb.gov.tr/kurslar/ (Erişim Tarihi: 22.01.2021).

Moreno, J. M., ve Gortazar, L. (2020). Schools' readiness for digital learning in the eyes of principals,

An analysis from PISA 2018 and its implications for the COVID19 (Coronavirus) crisis response. World Bank Blogs, https://blogs.worldbank.org/education/schools-readiness-digital-learning-eyes-principals-analysis-pisa-2018-and-its (Erişim Tarihi: 19.01.2021).

Nam, D., Diren, D.D., Göl, B., Kaynak, B., Özbek, U., Tuna, O., Aksoy, A., Bağcı, H., Özmen, A., ve Horzum, M.B. (2020). Sakarya Üniversitesi uzaktan eğitim araştırma ve uygulama merkezi kovid-19 salgını öncesi ve dönemi faaliyetleri. Sakarya Üniversitesi Bilgisayar Araştırma ve Uygulama Merkezi. Sakarya Üniversitesi Uzaktan Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi.

Özenç, M. (2013). Sınıf öğretmenlerinin alternatif ölçme ve değerlendirme bilgi düzeylerinin belirlenmesi. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, (21), 157-178.

Özer, M. (2020). Educational Policy Actions by the Ministry of National Education in the times of COVID-19. Kastamonu Education Journal, 28 (3), 1124-1129.

Sahu, P. (2020). Closure of universities due to coronavirus disease 2019 (COVID-19): Impact on education and mental health of students and academic staff., Cureus, (4), 4–9.

Solak, H., Ütebay, G., ve Yalçın, B. (2020). Uzaktan eğitim öğrencilerinin basılı ve dijital ortamdaki sınav başarılarının karşılaştırılması. Açık öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, 6 (1), 41-52.

Şeren, N., Tut, E., ve Kesten, A. (2020). Korona virüs sürecinde uzaktan eğitim: Temel eğitim bölümü öğretim elemanlarının görüşleri. Turkish Studies - Education, 15 (6), 4507-4524.

Türkiye İstatistik Kurumu, (2021a). Sabit Telefon, Cep Telefonu ve İnternet Abone Sayısı https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=%C4%B0nternet%20Abone%20Say%C4%B1s%C4%B1 adresi istatiksel tablolar sekmesi, (Erişim Tarihi: 18.01.2021).

Türkiye İstatistik Kurumu, (2021b). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2020; https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=internet&dil=1 (Erişim Tarihi: 18.01.2021).

Türkiye İstatistik Kurumu, (2021c). İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması Düzey 1'e Göre Hanelerde İnternet Erişim Oranı, 2020; https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=hanelerde%20 internet adresi istatiksel tablolar sekmesi, (Erişim Tarihi: 18.01.2021).

Uçkaç, K. (2021). Sağlık Meslek Lisesi Öğrencilerinde COVID-19 Pandemi Sürecine Bağlı Uzaktan Eğitimin Öğrenci Duygu Ve Davranışları Üzerindeki Etkileri. Sağlık Bilimlerinde Eğitim Dergisi, 3 (1), 34-44.

Umuzdaş, S., ve Baş, A. (2020). Konservatuvar Öğrencilerinin COVID-19 Salgını Sürecindeki Uzaktan Eğitim İle İlgili Algılarının ve Deneyimlerinin Araştırılması. Yegah Musiki Dergisi, 3 (2), 204-220.

UNESCO, 2020, COVID-19 Impact on Education, https://en.unesco.org/COVID19/educationresponse (Erişim Tarihi: 17 Ocak 2021).

URL-1, Broom, D. (2020). The World Economic Forum-Homeschooling During the Coronavirus Pandemic Could Change Education Forever, Says the OECD, https://www.weforum.org/agenda/2020/04/coronavirus-homeschooling-technology-oecd/ (Erişim Tarihi: 16.01.2021).

Uzunçayır, D., ve İlhan, E. L. (2020). Covıd-19 pandemi döneminde özel gereksinimli çocukların fiziksel aktivite ihtiyaçları: ebeveyn görüş açısıyla nitel bir değerlendirme. Spor ve sağlık bilimlere multidisipliner bakış, Güven Yayınları, 181-217.

Yılmaz, M., ve Aydemir Şenay, B. (2020). An Assessment of Information and Records Management Department Students' Perceptions Towards the Use of Distance Learning Tools: Example of Atatürk University. The Journal of Information and Documentation Studies, (14), 135-146.

Yükseköğretim Kurulu(YÖK), Üniversitelerde dijital ortamda gerçekleştirilebilecek sınavların temel ilkelerini açıkladı, 2020; https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/universitelerde-dijital-sinavlarin-temel-ilkeleri.aspx (Erişim Tarihi: 22.01.2021).

THE SELJUK HERITAGE IN THE HISTORY AND CULTURE OF EASTERN EUROPE

S. Biliaieva

(Kyiv, Ukraine)

Seljuk culture is one of the great phenomenon in the history and culture of the Eastern Europe. From the time of Kiev Russ, their influence appeared in the applied art and the decorative elements of monumental architecture. In applied art of the XII-XIII cent. it became of important factor of base conceptions of mythological sphere, such as in understanding of “tree of life”, origination of life on the earth with the help of duck. A very important was the formation of positive changes in mentality of the female representatives of highest layer of society towards imagine of siren, on the contrary of Byzantium negative interpretation. Some Seljuk ornamental details appeared in the elements of architecture of churches as on the Northas on the South parts of Eastern Europe. The wide spreading the Seljuk motives take in the period of Ulus Djuchi and in XIV-XV century in the applied art and in different monuments ofarchitecture as in North Black Sea area as in Moskovian Russ, where the influence of Seljuk traditions fixed. In the results of archaeological excavation of the cities and fortresses of XIV-XV centuries of the South of Ukraine elements of Seljuk decoration discovered. At the Ottoman monuments of this region at the end of XV- XVIII cent. Seljuk motives continue to be in the various kinds of artefacts applied art and handicraft imported from the central part of Empire. The study of the Seljuk cultural heritage in Ukraine allow take the new vision of interconnections and contacts of civilizations of Eurasia.

ÜSTÜN YETENEKLİ ÖĞRENCİLER VE SINIF ÖĞRETMENİNİN BU KONUDA SAHİP OLMASI GEREKEN YETERLİLİKLERİ

Prof. Dr. Mehmet Faik YILMAZ
Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi
ORCID: 0000-0002-1006-2470
Birsel ŞAHİN
Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi,
ORCID: 0000-0002-3125-2927

ÖZ

Eğitim; insanlığın gelişimi kadar toplumların da ilerlemesini sağlayan önemli bir kavramdır. Anne karnından anaokuluna, anaokullarından lisansüstü eğitime kadar devam eden bu süreç örgün eğitim okullarını daha önemli bir hale getirmiştir. Okullar; eğitim ihtiyacı olan her çocuğa yönelik öğrenme ortamlarını sağlayan bir kurumdur. Akranlarından farklı olan çocuklarında diğer akranlarıyla aynı sınıf ortamını paylaşması öngörülmüştür. Sınıf ortamlarında eğitim alan öğrencilerin farklı ihtiyaçlarına cevap vermesi gereken en önemli etken o sınıfın öğretmenidir. Çeşitli bireysel özellik ve gereksinimleri olan öğrencileri fark edip, öğrenme sürecinde bunları etkili kullanması öğretmenin en önemli sorumluluklarındandır.

Bireysel, duygusal, kişisel farklılıklar dışında öğrenciler arasında özel gereksinime ihtiyacı olan çocuklar da vardır. Özel eğitim yönetmeliğinde yer alan üstün yetenekli çocuklar da bunlardan biridir. Bu çalışmada üstün yetenekli öğrencilerin kimler olduğu ve sınıf ortamında bunlarla karşılaşan sınıf öğretmenlerinin sahip olması gereken yeterliliklerinin neler olduğu araştırılmıştır.

Üstün veya özel yetenek "akademik alanda ve/veya sanat alanındaki yetenekleri açısından akranlarına göre üst düzeyde performans gösterme durumudur." şeklinde tanımlanmıştır. Üstün yetenekli çocukların genellikle, normal gelişim gösteren çocuklara göre, yetenekli oldukları alanda daha hızlı ilerledikleri vurgulanmaktadır. Ancak üstün yeteneklilik tiplerine göre bu hızlı ilerleme özelliği değişebilir. Özel bir alanda yetenekli olan çocuğun tüm gelişim alanlarında hızlı olması beklenmemelidir. Örneğin, görsel sanat alanında üstün yetenekli olan çocuk sadece bu alanda yaşıtlarından üstün olma özelliği göstererek diğer gelişim alanlarında standart gelişim ritmi izleyebilir (Metin, 1999; Tuğrul, 1994).

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılarak uzaktan eğitim süreçleri literatür taraması ile incelenmiştir. Araştırılan çalışmaları saptamak ve yorumlamak amacıyla içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, bir gözlem yöntemi olarak kabul edilmeyip bir çözümleme yöntemi olarak adlandırılır. Bu yöntemde asıl amaç, incelemek istenen insan davranışları için kişinin davranışlarının izlemek veya sorular ile kişiyi yönlendirmek yerine, araştırmacının ortaya koymuş olduğu materyalleri inceler. Farklı makaleler taranarak geçmişten günümüze üstün yetenekli çocuklar ile ilgili verilere ulaşılmıştır. Üstün yetenekli çocukların eğitimi normal örgün eğitim veren devlet okullarında devam etmektedir. Bu yetenekli çocuklar için tam kaynaştırma eğitimi ne yazık ki hala sağlanamamıştır. Bu durumla karşılaşan sınıf öğretmenleri devlet okullarında verilen eğitimde bu öğrenciler için kritik bir öneme sahiptir.

Bu çalışmada incelenen araştırmaların bulunabilmesi için, Eğitim Kaynak, Dergipark, Google Scholar ve Google Akademik veri tabanları kullanılmıştır. Bu veri tabanlarının arama bölümlerine "Üstün yetenekli öğrenciler ve sınıf öğretmenlerinin yeterlilikleri" anahtar kelimeleri yazılarak çok sayıda akademik çalışmaya ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Üstün yetenekli öğrenci, özel yetenekli öğrenci, kaynaştırma, öğretmen

THE QUALİFİCATİONS OF THE HİGHER-TALENTED STUDENTS AND CLASSMATES SHOULD HAVE İN THİS MATTER

ABSTRACT

Education is an important concept that allows humanity to move forward in their societies as much as the development of humanity. This process continues from mother's nursery to preschool, from preschool to grad school, has made the school more important in the school of the school. Schools are an institution that provides learning environments for every child who needs education. In different children from their peers, it is predicted that they share the same class environment as their other peers. The most important thing for students who study in class environments is that class teacher is the teacher of the class. It's one of the teachers' most important responsibilities to realize students with various individual properties and needs and use them effectively during the learning process.

There are children who need special needs among students,other than individual, emotional,personal differences. And the superior talented children in the special training regulations are one of them. In this study, it is investigated who are the higher-talented students and who are facing them in the classroom environment, the qualifications of the teacher should have.

Superior or special talent " It is described as a state of performance in academic field or in art, according to their peers. The higher-qualified children are often stressed that they are more quickly in their capable area than children who are developing normally. But according to the superior skill type,this speed-progress quality can change. The boy with a special field is not supposed to be fast in all development areas. For example, the child who is superior in visual art, can only follow standard development rhythm in other development areas, showing the property of superior to their age. (Metin, 1999; Tuğrul, 1994).

In this study, the study of quality research has been studied by a distant training pro cess, studied by literature. Different articles have been scanned and received data on superior talented children. The education of the higher-talented children continues in public schools, which are regular-educated. Full-assembly training for these talented children is unfortunately unprovoked. The class teachers who face this situation are criticial to these students in public schools.

The study was used in this study, magazine, Google Scholar and Google Academic databases were used to be found in the study. The searc parties of these databases have been reached by several academic studies, including superior talented students and class teachers's qualifications.

Keywords: He is a superior student, special talent student, boiling, teacher

1.GİRİŞ

Eğitim; hayatın önemli bir parçası olmakla birlikte hayat boyu devam eden bir süreçtir. Eğitim de en önemli unsur bireydir. Bireylerin farklı özelliklerine göre eğitimin şekli de zaman zaman değişmektedir. Çocukları sınıf ortamında çok iyi takip etmek gerekir; çünkü üstün yetenekli öğrencileri fark etmek diğer özel çocuklardan daha zordur. Üstün yetenekli çocukları tanımlamadan önce üstün ve yetenekli çocuklardan da bahsetmek gerekir. Yani "üstünlük" ifadesi daha çok zeka ile ilgiliyken; yetenek ise daha çok müzik, sanat, dans, resim veya spor gibi alanlarda yüksek düzey performans sergilemeyle ilişkilendirilir. Gagne yeteneğin çocuklarda daha ileriki yaşlarda gözlenilebildiğini buna karşın üstün olmanın ise daha önceden kestirilebileceğini belirtmektedir.

Üstün yeteneklilik özel eğitim kapsamına alınmış bir engel durumu olmakla birlikte birçok ülkede ikinci plana atıldığı görülmektedir. Bununla birlikte çocuklardaki üstün yeteneğin erken fark edilmesi ve bunun geliştirilmesine olanak tanınması, özellikle eğitimciler için son derece önemli ancak bir o kadar da zordur (Winebrenner, 1992). Dolayısıyla çocukları sınıf içinde çok iyi takip etmek, gündelik konuşmalarındaki farklılıkları anlamaya çalışmak gerekmektedir (Smutny, Walker & Meckstroth, 1997).

Geleneksel anlamda üstünlük kavramını birçok araştırmacı IQ testleriyle açıklamaya çalışılmaktadır. Bireysel zeka ölçümleri yaparak üstünlüğü açıklamada tek kriter olarak kullanılması doğru bir yaklaşım olmamaktadır. Bugün çoğu araştırma üstünlüğün tek başına bir sayı ile açıklanamayacağını gösterir. (Hallahan ve Kauffman, 1994). Zekâya bakış genetik kaynaklı iken zamanla üstün yetenek kavramı özel yetenekler üzerinden tanımlanmaya başlamıştır. Gelişimsel yaklaşımlar üstün yeteneğin sabit belirtilerini belirlemeden çok yeteneğin gelişim süreçlerini açıklamaya yönelmişlerdir. (Kaufman ve Sternberg, 2008). Bu kapsamda bu çalışmada da üstün yeteneklilik sadece geleneksel yaklaşımlarda olduğu gibi belli bir zekâ bölümüne sahip öğrenciler olarak ele alınmayıp çevresel faktörleri de kapsayan gelişimsel bir yaklaşımla incelenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı üstün yetenekli çocukları tanımlamak ve bu çocuklarla sınıf ortamında destekleyecek sınıf öğretmenlerinin sahip olması gereken yeterlilikler nelerdir sorularına yanıt aramaktır. Bu alanda yapılmış olan 9 akademik çalışmayı, amaç, gerekçe, yöntem, örneklem, bulgular ve sonuçlar açısından ele alarak bağlantılı bir genel bakış sunmak hedeflenmiştir. Sunulan çalışmalar bilgiler ışığında tartışılarak eksiklerin fark edilmesini sağlayıp öneriler geliştirilmektedir.

Araştırmanın Önemi

Eğitime eski çağlardan beri her zaman ihtiyaç duyulmuştur. İnsanlar kendini ifade etmek, bildiklerini aktarma için yazılı ya da sözlü olarak öğretme; öğrenmek, haz, en önemlisi de yaşamak için eğitime başvurmuşlardır. Bu sebepten dolayı eğitim yuvası olan ve temelini ilkokulla attığımız yerde kazanılan davranış, bilgi ve beceriler bir sonraki basamaklarımızdaki istendik davranışlarımızı büyük oranda etkileyecektir. Eğitimin bu denli öneminden bahsederken üstün yetenekli çocuklarımızın eğitimde yaşadığı sorunlardan da bahsetmek gerekir. Bu çocuklardan aileden başlayan erken tanıyla birlikte öğretmenlerin yönlendirmesiyle daha başarılı bireyler elde edebiliriz ve yeteneklerini en üst seviyeye çıkarabiliriz. Bu çocuklara özel eğitim uygulamalarıyla hem ders içi hem de ders dışı başarıları sağlanmalıdır.

Araştırma Soruları

Alanında yapılan çalışmalar incelenirken birçok soruyu da beraberinde getirmektedir.

1. Sizden üstün yetenekli bir çocuğu tanımlamanız istense nasıl tanımlardınız?
2. Üstün yetenekli çocukları hangi ölçütlere göre tanılama yapılmalıdır?
3. Üstün yetenekli olduğunu düşündüğünüz öğrencilere sizin tutum ve davranışlarınız nasıldı? Diğer öğrenciler bu duruma davranışsal olarak tepki veriyorlar mıydı?

4. Size göre üstün yetenekli çocukların özellikleri hangi yaşlarda fark edilirse bu çocuklardan daha iyi verim alınabilir?

5. Üstün yetenekli öğrenciler için özel eğitim gerekli midir? Niçin?

6.Üstün yetenekli çocukların eğitim ve öğretiminde sizce hangi yöntem kullanılmalıdır? Niçin?

7. Meslek hayatınızda üstün yetenekli olduğuna inandığınız öğrenciniz oldu mu? Bu öğrencileri fark etmenizde onların hangi özellikleri etkili oldu?

8. Sınıfta üstün yetenekli öğrencilerin olması sınıf öğretmenleri için olumsuz bir durum mudur?

Sınırlılıklar

Bu çalışma literatür tarama yönteminin taşıdığı genel sınırlıklarla sınırlıdır. Bu araştırma, tarama incelemesinde kullanılacak çalışmaların dâhil edilme kriterlerinde belirtilen"Çalışmaların Seçiminde Kullanılan Ölçütler " ile sınırlıdır. Çalışmanın örneklemi **2004-2020 yılları arasında Türkiye'de yayınlanan tezler ve** makaleler ulaşılabilenler ile sınırlıdır. Üstün yetenekli çocuklarla karşılaşan sınıf öğretmenleri üzerinde incelendiğinden diğer değişkenler (okulöncesi,aile, tutum, hazır bulunuşluk, farklı yöntem ve tekniklerinin uygulanmış olması, cinsiyet, okul türü, sınıf ortamı..vb.) göz ardı edilmiştir. Bu araştırma alan taramasında yararlanılan anahtar sözcükler ile araştırma motorlarıyla sınırlıdır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın desenine, örneklemine, veri toplama yöntemine ve verilerin çözümlenmesine yer verilmiştir.

Araştırma Deseni

Bu araştırma, üstün yetenekli çocukların kim olduğunu tanımlamak ve okullarda bu öğrencilerle karşılaşan sınıf öğretmenlerinin sahip olması gereken yeterlilikleri derinlemesine incelemek adına yapılmıştır. Öğrencilerin, velilerin, öğretmenlerin bu çocuklarla karşılaştığında neler yapması gerektiği, bu çocukların yeteneklerini geliştirmesi için sınıf öğretmenlerinin de nasıl bir yol izlenilmesini gerektiğini araştıran çalışmaları saptamak ve yorumlamak amacıyla içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, bir gözlem yöntemi olarak kabul edilmeyip bir çözümleme yöntemi olarak adlandırılır. Bu yöntemde asıl amaç, incelemek istenen insan davranışları için kişinin davranışlarının izlemek veya sorular ile kişiyi yönlendirmek yerine, araştırmacının ortaya koymuş olduğu materyalleri inceler.

Evren ve Örneklem

Bu çalışmada incelenen araştırmaların bulunabilmesi için, Eğitim Kaynak, Dergipark,

Google Scholar ve Google Akademik veri tabanları kullanılmıştır. Bu veri tabanlarının arama bölümlerine "üstün yetenekli öğrencilerin ve sınıf öğretmenlerinin yeterlilikleri" anahtar kelimeleri yazılarak çok sayıda akademik çalışmaya ulaşılmıştır. Ele alınan bu çalışmalar içerik analizi için zemine oturtulmuş ve bu zeminde 9 adet çalışma incelenmiştir. Bu 9 çalışmanın 2'si alanında yazılmış makale, 1 tanesi de üzerine yazılmış 1 doktora tezi ve 6 tanesi alanda yazılmış dergilerde yayımlanmış tez çalışmalarıdır.

Verilerin Toplanması ve Çözümlenmesi

İncelen çalışmalar Ç1, Ç2, Ç3, Ç4, Ç5, Ç6, şeklinde isimlendirilip listeye eklenmiştir. İncelenen çalışmaların içerikleri "amaç", "gerekçe", "yöntem", "bulgular", "sonuç", "veri toplama araçları" ve "örneklem" başlıkları altında sınıflandırılarak sunulmuştur. Sınıflandırmalar maddelerle gösterilmiştir. Maddeler de kendi içerisinde çalışmaların toplandığı genel başlıklar, kodları ve frekansları yer almaktadır. Çalışma sonuçlarının, alanda yapılan araştırmalara genel bakış sağlaması, elde edilen bulguların karşılaştırılması, sonuçların tartışılması ve eksikliklerinin fark edilmesi açısından yarar sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmanın güvenirliliğini sağlamak için oluşturulan tablolar, inceleme ve analizler konusunda uzman olan kişilere gösterilerek onay alınmıştır.

4. BULGULAR

İncelenen çalışmaların çeşitli açılardan içerik analizleri maddeler halinde sunulmuştur. Çalışmalarıntoplandığı genel başlıklar, kodları ve frekansları karşılarında yer almaktadır.

Çalışmaların Konularına Göre İncelenmesi

İncelenen çalışmalar konuları açısından ele alındığında aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Tablo 1: Üstün yetenekli öğrencilerle ilgili incelenen çalışmaların konuları

Ç1: Üstün yetenekli öğrencilerle ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi
Ç2: İlkokul öğretmenlerinin üstün yetenek kavramı hakkında görüşleri
Ç3: Üstün yetenekli öğrencileri erken tanılamanın önemi
Ç4:Üstün yetenekli öğrencilerin eğitsel beklentileri
Ç5: Üstün yetenekli öğrenciler ve sınıf öğretmenin yeterlilikleri
Ç6: Üstün yetenekli öğrencilerle yaşamak
Ç7: Üstün yetenekli öğrencilerle ilgili okulöncesi öğretmenlerin görüşleri
Ç8: Üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenlerinin bilgi seviyelerinin belirlenmesi
Ç9: Üstün yetenekli öğrencilerde aile ortamı ve çevrenin yeri

İncelenen çalışmaların konularının sırasıyla verilmiş olup hepsinin adlandırmasını araştırmamızda Ç1, Ç2, Ç3…şeklinde yapılmıştır.

Çalışmaların Amaçlarına İlişkin Veriler

İncelenen çalışmalar amaç açısından ele alındığında elde edilen bulgular aşağıdadır.

Tablo 2. İncelenen çalışmaların amaçlarına ilişkin veriler

Çalışmaların Amaçları	Çalışmalar	F
Üstün yetenekli öğrencilerleilgili yapılan lisansüstü Eğitim tezlerinin incelenmesi	Ç1	1
Sınıf öğretmenlerinin üstün yeteneklilik kavramıhakkındaki bilgi düzeylerini tespit etmek	Ç2,Ç9	2
Üstün yetenekli çocuklarınkeşfi, eğitimleriyle İlgilisorunların tespiti	Ç3,Ç4,Ç7	3
Üstün yetenekli ilkokul öğrencilerini genel eğitim sınıfında destekleyecek olansınıf öğretmenlerinin sahip olması gereken yeterlikleri	Ç5,Ç6,Ç9	3
Okul öncesi öğretmenlerininüstün yetenekli çocuklarhakkındaki görüşlerinin belirlenmesi	Ç8	1

Tablo 2. İncelenen çalışmaların amaçlarına ilişkin veriler (devamı)

Yukarıdaki tablo incelendiğinde "Üstün yetenekli öğrenciler ve sınıf öğretmeninin yeterlilikleri" alanındaki çalışmaların amaçları 5 başlık altında kodlanmıştır. Birinci kod "Üstün yetenekli öğrencilerle ilgili yapılan lisansüstü eğitim tezlerinin incelenmesi" amacının frekansı birdir. İkinci kod olan "Sınıf öğretmenlerinin üstün yeteneklilik kavramı hakkındaki

bilgi düzeylerini tespit etmek" amacının frekansının iki olduğu görülmektedir. Üçüncü kod olan "Üstün yetenekli çocukların keşfi, eğitimleriyle İlgili sorunların tespiti" amacının frekansının üç olduğu görülmektedir. Dördüncü kod olan "Üstün yetenekli ilkokul öğrencilerini genel eğitim sınıfında destekleyecek olan sınıf öğretmenlerinin sahip olması gereken yeterlikleri" amacının frekansının üç olduğu görülmektedir. Beşinci kod "Okul öncesi öğretmenlerinin üstün yetenekli çocuklar hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi" amacının frekansının bir olduğu görülmektedir. Buna göre üçüncü kod en fazla frekansa sahip olup Ç3, Ç4 ve Ç7 de yer alırken yine en fazla frekansı bulunan dördüncü kod Ç5, Ç6 ve Ç9 da yer alır. Ç9 çalışması da tablo da iki kod amacında bulunan bir bulgudur.

Çalışmaların Gerekçelerine İlişkin Veriler

İncelenen çalışmalar gerekçe açısından ele alındığında elde edilen bulgular aşağıdadır.

Tablo 3: İncelenen çalışmaların gerekçelerine ilişkin bulgular

Çalışmaların Gerekçeleri	Çalışmalar	F
Üstün yetenekli öğrencileralanında yapılan tezlerin yeterliliğini	Ç1,Ç5	2
Üstün yetenekli çocuğa sahip anne-babalara yol gösterecek yaratıcı yaklaşımlar geliştirebilmeleri	Ç2	1
Üstün yetenekli çocuğun tanımlamasının zorluluğu	Ç2, Ç3,Ç5,Ç7	4
Sınıf öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrencilerin desteklenmeleri durumu ilebaş edebilmeleri sorununa yönelik somut çözüm önerilerinin geliştirilmesi	Ç4,Ç5	2
Sınıf öğretmeninin bilgi eksikliğinin üstün yetenekli	Ç2,Ç5,Ç6,Ç8,Ç9	5
öğrencilerin eğitim sürecini olumsuz etkilememesi için hem hizmet öncesi hem de hizmet içi eğitim sürecinde bu konu üzerinde önemle durulması gerekliliği		
Üstün yetenekli çocukların erken tespit edilmesi, bu konuda ilgili kurum ve ailelerinin bilgilendirilmesi,çocukların yeteneklerinin geliştirilip, körelmemesi açısından önemlidir.	Ç2,Ç3,Ç8	2

Tablo incelendiğinde bu alandaki çalışmaların gerekçeleri altı ana başlık altında kodlanmıştır. Birinci kod olan "Üstün yetenekli öğrenciler alanında yapılan tezlerin yeterliliğini" gerekçesinin frekansının iki olduğu görülmektedir. İkinci kod olan "Üstün yetenekli çocuğa sahip anne-babalara yol gösterecek yaratıcı yaklaşımlar geliştirebilmeleri" gerekçesinin frekansının bir olduğu görülmektedir. Üçüncü kod olan "Üstün yetenekli çocuğun tanımlamasının zorluluğu" gerekçesinin frekansının dört olduğu görülmektedir. Dördüncü kod olan "Sınıf öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrencilerin desteklenmeleri durumu ile baş

edebilmeleri sorununa yönelik somut çözüm önerilerinin geliştirilmesi" gerekçesinin frekansının iki olduğu görülmektedir. Beşinci kod olan "Sınıf öğretmeninin bilgi eksikliğinin üstün yetenekli öğrencilerin eğitim sürecini olumsuz etkilememesi için hem hizmet öncesi hem de hizmet içi eğitim sürecinde bu konu üzerinde önemle durulması gerekliliği" gerekçesinin frekansının beş olduğu görülmektedir. Son kod olan altıncı kod ise "Üstün yetenekli çocukların erken tespit edilmesi, bu konuda ilgili kurum ve ailelerinin" gerekçesinin frekansının dört olduğu görülmektedir. Buna göre Ç2 tabloda dört defa, Ç3 iki defa, Ç5 dört defa ve Ç8 de iki defa yer almaktadır.

Çalışmaların Yöntemlerine İlişkin Veriler

İncelenen çalışmalar yöntem açısından ele alındığında elde edilen bulgular aşağıdadır.

Tablo 4. İncelenen çalışmaların yöntemlerine ilişkin veriler

Çalışmaların Yöntemleri	Çalışmalar	F
Doküman İncelemesi	Ç1	1
Betimsel yöntem	Ç2,Ç3	2
Nitel araştırma yöntemi	Ç4,Ç6,Ç7	3
Karma yöntem	Ç5	1
Betimsel analiz yöntemi	Ç8	1
Özel durum yöntemi	Ç9	1

Yukarıdaki tablo incelendiğinde bu alandaki çalışmaların altı başlıkta kodlanmıştır. Tablo 4'e göre üstün yetenekli öğrencilerle ilgili incelenen çalışmalarda en fazla kullanılan yöntemin frekansı üç olan "Nitel araştırma yöntemi" olduğu görülmektedir. Yine en çok kullanılan yöntemlerden bir diğeri de "Betimsel yöntem"dir. Tüm bu yöntemlerin dışında Ç1,Ç5,Ç8 ve Ç9 çalışmalarında kullanılan yöntemlerin her biri farklı olmakla birlikte frekansları birdir. Karma yöntem, betimsel analiz yöntemi, özel durum yöntemi ve doküman yönteminin frekansının bir olduğunu tabloda görülmektedir. Tüm incelenen çalışmalarda yöntemin açıkça belirtilmediği çalışma yoktur.

Çalışmaların Veri Toplama Araçlarına İlişkin Veriler

İncelenen çalışmalar veri toplama araçları açısından ele alındığında elde edilen bulgular aşağıdadır.

Tablo 5. İncelenen çalışmalarda kullanılan veri toplama araçlarına ilişkin bulgular

Veri Toplama Araçları	Çalışmalar	F
Mülakat formu ve başarı testi	Ç9	1
Tez analiz formu	Ç1	1
Anket	Ç2,Ç5	2
Kişisel bilgi formu	Ç3,Ç8	2
Görüşme formu	Ç3,Ç4,Ç5,Ç8	4
Delphi tekniği	Ç5	1

Araştırma yapılırken incelenmiş çalışmaların veri toplama araçları tabloda verilmiştir. Tablo 5'e göre incelenen çalışmalarda veri toplama araçları altı başlıkta kodlanmıştır. Birinci kod "Mülakat formu ve başarı testi" frekansı bir olduğu görülmekle birlikte Ç9 da kullanılmıştır. İkinci kod olan "Tez analiz formu" frekansı bir olduğu görülmekle birlikte Ç1 de kullanılmıştır. Üçüncü kod olan "Anket" frekansının iki olduğu görülmekle birlikte Ç2 ve Ç5'te kullanılmıştır. Dördüncü kod olan "Kişisel bilgi formu" frekansının iki olduğu görülmektedir. Ç3 ve Ç8 çalışmalarında kullanılmıştır. Beşinci kod olan "Görüşme formu" frekansının dört olduğu görülmektedir.Ç3,Ç4, Ç5 ve Ç8 de kullanılmıştır. Altıncı kod olan "Delphi tekniği" frekansının bir olduğu görülmektedir. Tabloda çalışmalarda en fazla kullanılan veri toplama aracının görüşme formu olduğunu görmekteyiz. Bazı çalışmalar yapılırken birden fazla veri toplama aracının birlikte kullanıldığı da görülmektedir.

Çalışmaların Bulgularına İlişkin Veriler

İncelenen çalışmalar bulguları açısından ele alınıldığında aşağıdaki verilere ulaşılmıştır.

Tablo 6. İncelenen çalışmaların bulgularına ilişkin veriler

Çalışmaların Bulguları	Çalışmalar	F
Türkiye'de üstün yetenekli öğrencilerle ilgili yapılan 38 lisansüstü eğitim tezinden %86.8'i (33) yüksek lisans, %13.2'si (5 tanesi) doktora düzeyindedir.	Ç1	1
Öğretmenler üstün zekâ veyetenek kavramının ne olduğunu bilmektedir.	Ç2,Ç3,Ç5,Ç8	4
Öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencileri tanımlarken yüksek seviyede zihinsel kapasiteyesahip olduklarını belirtmişlerdir.	Ç3,Ç5,Ç8	3
Öğretmenlerin sınıflarındaüstün yetenekli öğrenci olmasını olumlu karşılamışlardır.	Ç2,Ç3,Ç5	3
Öğretmenler bu çocuklarınerken tanılanması yönünde eğilime sahiptir.	Ç3,Ç5,Ç6,Ç8	4
Bu çocukların erkentanılanmasının onların erken eğitim programlarından yararlanması, yeteneklerini en üst seviyeye çıkarılabileceği, aile ve öğretmenlerinin de eğitilerek onlara faydalı bireyler olabileceği verilerine ulaşılmıştır.	Ç3,Ç5,Ç6,Ç7,Ç8	5
Üstün yetenekli çocuklar için yürütülen eğitimpolitikalarının ve eğitiminin pahalı olduğuna ulaşılmıştır.	Ç4	1
Sınıflarda üstün yetenekliöğrencilerin olmasıyla seviyefarkının çok olması eğitim sisteminde sorun oluşturmaktadır.	Ç4, Ç5	2

Tablo 6. İncelenen çalışmaların bulgularına ilişkin veriler (devamı)

Tablo incelendiğinde bu alandaki çalışmaların bulguları sekiz başlık altında kodlanmıştır. Birinci kod olan "Türkiye'de üstün yetenekli öğrencilerle ilgili yapılan 38 lisansüstü eğitim tezinden %86.8'i (33) yüksek lisans, %13.2'si (5 tanesi) doktora düzeyindedir." bulgusunun

frekansının bir olduğu görülmektedir. İkinci kod olan "Öğretmenler üstün zekâ ve yetenek kavramının ne olduğunu bilmektedir." bulgusunun frekansının dört olduğu görülmektedir. Üçüncü kod olan "Öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencileri tanımlarken yüksek seviyede zihinsel kapasiteye sahip olduklarını belirtmişlerdir."bulgusunun frekansının üç olduğu görülmektedir. Dördüncü kod olan "Öğretmenlerin sınıflarında üstün yetenekli öğrenci olmasını olumlu karşılamışlardır."bulgusunun frekansının üç olduğu görülmektedir. Beşinci kod olan "Öğretmenler bu çocukların erken tanılanması yönünde eğilime sahiptir."bulgusunun frekansının dört olduğu görülmektedir. Altıncı kod olan "Bu çocukların erken tanılanmasının onların erken eğitim programlarından yararlanması, yeteneklerini en üst seviyeye çıkarılabileceği, aile ve öğretmenlerinin de eğitilerek onlara faydalı bireyler olabileceği verilerine ulaşılmıştır."bulgusunun frekansının beş olduğu görülmektedir. Yedinci kod olan "Üstün yetenekli çocuklar için yürütülen eğitim politikalarının ve eğitiminin pahalı olduğuna ulaşılmıştır."bulgusunun frekansının bir olduğu görülmektedir. Sekizinci kod olan "Sınıflarda üstün yetenekli öğrencilerin olmasıyla seviye farkının çok olması eğitim sisteminde sorun oluşturmaktadır."bulgusunun frekansının iki olduğu görülmektedir. Bu bulgulara göre Ç2,Ç4 ve Ç6 tabloda iki defa, Ç8 dört defa, Ç3 beş defa, Ç5 altı defa, Ç8 dört defa ve Ç1 ve Ç7 bir defa yer almaktadır.

Çalışmaların Sonuçlarına İlişkin Veriler

İncelenen çalışmalar sonuçları açısından ele alındığında elde edilen veriler aşağıdaki gibidir.

Tablo 7. İncelenen çalışmaların sonuçlarına ilişkin veriler

Çalışmaların sonuçları	Çalışmalar	F
Öğretmenlerin üstün yetenekliçocukları sınıf ortamında fark edip, tanımlayabilmişlerdir.	Ç3,Ç5,Ç6,Ç8,Ç9	5
Öğretmenlerinin bu çocuklar hakkındaki bilgi seviyelerinin üst düzeyde olması gerektiği ve çeşitli hizmet içi eğitim seminerlere ihtiyaç duyulduğu ortaya çıkmıştır.	Ç2,Ç4,Ç5,Ç6,Ç8,Ç9	6
Öğretmenler bu çocuklarıntanısının daha erken yaşlarda yapılması gerektiğini söylemişlerdir.	Ç2,Ç3,Ç4,Ç7,Ç8,Ç9	6
Öğretmenler sınıf dışında özel eğitimeihtiyaçları olduğunu düşünmektedirler.	Ç2,Ç3,Ç4,Ç5,Ç7,Ç8,Ç9	7
Öğretmenler üstün zekalı çocuklar için deney, gözlem, buluş gibi yöntemlerin çoğunlukla kullanılması gerektiğini söylemişlerdir.	Ç4,Ç5,Ç8,Ç9	4
Üstün yetenekli öğrencilerleilgili hem konu olarak hem de sayı olarak bunların az olduğu ortaya çıkmıştır.	Ç1,Ç2,Ç5	3

Tablo incelendiğinde bu alandaki çalışmaların sonuçları altı başlık altında kodlanmıştır. Birinci kod "Öğretmenlerin üstün yetenekli çocukları sınıf ortamında fark edip, tanımlayabilmişlerdir." sonucunun frekansının beş olduğu görülmektedir. İkinci kod "Birinci

kod "Öğretmenlerin üstün yetenekli çocukları sınıf ortamında fark edip, tanımlayabilmişlerdir." sonucunun frekansının altı olduğu görülmektedir." sonucunun frekansının altı olduğu görülmektedir. Üçüncü kod "Öğretmenler bu çocukların tanısının daha erken yaşlarda yapılması gerektiğini söylemişlerdir." sonucunun frekansının altı olduğu görülmektedir. Dördüncü kod "Öğretmenler sınıf dışında özel eğitime ihtiyaçları olduğunu düşünmektedirler." sonucunun frekansının yedi olduğu görülmektedir. Beşinci kod "Öğretmenler üstün zekalı çocuklar için deney, gözlem, buluş gibi yöntemlerin çoğunlukla kullanılması gerektiğini söylemişlerdir." sonucunun frekansının dört olduğu görülmektedir. Altıncı kod "Üstün yetenekli öğrencilerle ilgili hem konu olarak hem de sayı olarak bunların az olduğu ortaya çıkmıştır." sonucunun frekansının üç olduğu görülmektedir. Bunların yanı sıra çalışmaların birden fazla sonuç kodunda yer aldığı görülmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Bu bölümde araştırmalarda elde edilen bulguların olası nedenleri üzerinde durulmuş ve içerik analizlerinin ortaya çıkardığı sonuçlar verilmiştir. Üstün yeteneklileri genel eğitim sınıfı ortamlarında destekleyecek sınıf öğretmeni yeterlikleri, üstün yeteneklilerin genel eğitim imkanları içerisinde uygun bir biçimde tanılanmalarını ve eğitilmelerini sağlamak için öncelikli olarak karşılanması gereken ihtiyaçlardan biri olduğu çalışmaların çoğunda ortaya çıkan bir sonuçtur. Üstün yetenekli öğrencilere yönelik eğitim ortamlarının ve seçeneklerinin sağlanabilmesi ile yetenek gelişimine yönelik programların genel eğitim sınıfı ortamlarında da yapılabilmesi ve yürütülebilmesi bir açıdan sınıf öğretmenlerinin de kendi üzerine düşen sorumlulukları olduğu sonucu açıktır. Riley (2011) üstün yetenekli öğrencilerin sahip oldukları yeteneklerinin tanınmasına, kabul edilmesine, onaylanmasına ve desteklenmesine ihtiyaç duyduklarını ve kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin onların kendine özgülükleri ile tanışacak destekleri sağlayarak üstün yetenekli öğrencilerin de kendilerini bugünün farklı öğrenenler topluluklarına aidiyet duygusu hissedeceklerini vurgulamıştır. Üstün yeteneklinin yeteneğini desteklemeye ve sınıfta bekleme olgusunun (Peine ve Coleman, 2010) aşılmasına yönelik olarak sınıf öğretmenlerine, sahip oldukları genel alan yeterliklerine ek olarak bir dizi yeterliğin kazandırılması gereklidir. Öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerle ilgili genel ve belirgin özellikleri bilirken bu çocuklarla alakalı kapsamlı bir bilgiye sahip olmadıkları sonucuna varılmıştır. Öğretmenlerin, 130 ve üzeri zekâ bölümü puanına sahip öğrencileri belirlemede çok zayıf kaldıkları, üstün yetenekli olarak aday gösterdikleri öğrencilerin başarılı–parlak ve de öğretmenin gözüne girmiş öğrencilerden oluşmakta olduğu yönündeki bulgular da bu durumu destekler niteliktedir. Daha basit bir ifadeyle öğretmenler üstün yetenekli öğrenci ile parlak ve başarılı öğrenci arasındaki ayrımı yapabilme konusunda yeterli bilgi ve donanıma sahip değildirler.

Sonuç olarak çalışmalardan çıkan sonuçlarla öğretmenin bu çocuklarla olan iletişiminde yapması gerekenleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Çocuğun çalışma ve ödevlerini onun güç ve hızına uygun olarak vermelidir.
- Gerektiği yerlerde öğretmenin " bilmiyorum" diyebilmesi gerekir. Her şeyi bildiğini sanan ve kendisini bütün bilgilerin kaynağı olduğunu iddia eden bir sınıf öğretmeni bu çocuklarla başarısızlığa uğrar.
- Ödevlerde tekrarlara ve alıştırmalara fazla yer vermemelidir.
- Farklı öğrenme ve öğretme teknikleri, malzeme ve araç-gereç kullanmalıdır.
- Tartışma, proje ve dramatizasyon çalışmalarına önem verilmelidir.
- Analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarını içeren çalışmalar yapmalıdır.
- Kitabi bilgilerden çok yaşayarak öğrenebilecekleri geniş gözlem ve deneylere yer vermelidir.
- Öğrenci okul içi ve dışı etkinliklere yönlendirmelidir. Baskı ve zorlama yerine, yol gösterici, rehber kişiler olmalıdır.
- Liderliği gerektiren ya da liderliği geliştirmeye fırsat verecek çalışmalara katılması için teşvik etmelidir.
- Gerek öğrenim durumu gerekse diğer alanlardaki tutum, davranışları ile ilgili anne ve babalarla sürekli işbirliği içersinde olmalıdır.
- Akademik konuların dışında mutlaka resim, müzik, beden eğitimi gibi alanlardaki bilgi ve becerilerinin de gelişmesini sağlamalıdır. Çocukların yetenek, ilgi ve hobilerini ortaya çıkarabilmek için uygun ortam ve fırsatlar hazırlamalıdır.
- Çocuğun başarıları mutlaka ödüllendirmelidir. Çocuğun tepkilerine duyarsız kalmamalıdır (Tuğrul, 1994; Ataman, 2000; Koshy, 2002).

Öğretmenlerin yapılan araştırmalarda üstün yetenekli çocukları tanıyabildiklerini söylemekle birlikte genel olarak yüksek zeka seviyesine sahip, çok soru soran, araştıran, yaratıcılığı olan öğrenciler olarak ifade etmiştir. Bu çocukların iyi bir gözlemci olduklarını, eleştiri yapma becerisine sahip olduklarını, erken okuduklarını, soyut kavramları çabuk anlayabildiği gibi genel özelliklerini tanımlayabildikleri de çıkan sonuçlar arasındadır.

Öneriler

Bir toplumun gelişip ilerlemesi için önemli yere sahip olan üstün zekâlı ve yetenekli çocukların erken yaşlarda tespit edilmesi önemlidir. Erken dönemde çocukların tanılanması ve yetenekleri yönünde eğitim almaları için ulusal politikaların geliştirilmesi şarttır. Genelde çocuğun yeteneğinin ailece fark edilmemesi ya da fark edilse bile göz ardı edilmesi çocuğun yeteneğinin zamanla kaybolmasına neden olur. Bu yüzden çocukların erken yaşta

keşfedilmeleri için ailelere yönelik erken eğitim programları, öğretmenlere kurslar verilmesi, okul-aile birliktelikli ortak çalışma programları, belediyelerin vb desteklediği üstün çocukları keşfetme ve belirleme çalışmaları yapılmalıdır. Bu konuyla alakalı önerileri genel başlıklar altında şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Öğretmen adaylarına bu konuyla alakalı üniversitelerde seçmeli derslerin açılması, zorunlu derslerden olan özel eğitim ve ilköğretimde kaynaştırma derslerinin içeriğinde bu konulara yer verilmesi önerilmektedir.
2. Sınıf öğretmenlerine lisansüstü eğitim programları çerçevesinde tezsiz yüksek lisans programlarının ya da sertifika eğitimlerinin açılması ve bu programların yeterliklerin göz önünde tutulması önerilir.
3. MEB'in bu çocukların eğitimleri konusunda düzenlenmekte olan hizmet içi eğitimlerde bu yeterliklere gereken önemin verilmesi gerekir.
4. MEB'de sınıf öğretmeni yeterlikleri yeniden incelenerek üstün yetenekli öğrencisi olan sınıf öğretmeni yeterliklerine gereken önemin verilmesi önerilmektedir.
5. Öğretmenlerin Bilim Sanat merkezlerini tanımaları ve onların bu eğitim sürecinin bir parçası olduklarına inandırılmaları gerekmektedir.
6. Sınıf öğretmenleri üstün yeteneklilerin özellikleri eğitimleri ve onların eğitimlerinde öğretmende bulunması gereken özellikleri öğrenmeye ve kazanmaya teşvik edilmelidir.
7. Üstün yetenekli öğrencilerin bazı özelliklerini olumlu görürken, olumsuz adlandıracağımız bazı özellikleri(çabuk sıkılması, kurallara karşı gelmesi, ısrar etmesi, alaycı olması vb.) karşısında da sabırlı olup bu durumları olumluya çevirmeyi bilmesi önerilecek diğer bir durumdur.

KAYNAKÇA

- Ataman, A. Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Öğretim Üyesi-ANKARA Üstün Yetenekli/Zekalı Çocuk İle Yaşamak.
- Baykoç Dönmez, N. (2011). *Üstün ve Özel Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri*. N. Baykoç Dönmez (Ed.), Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim Kitabı İçinde (s.284-306). Ankara: Eğiten Kitap.
- Bryant, Smith ve Bryant, 2008'den akt. Diken ve Batu, 2010)Trajectory Of Children's School Outcomes Through Eighth Grade. Child Development, 72, 625–638.
- Çağlar, D. (2004) Üstün zekâlı çocukların özellikleri. M.R. Şirin, A. Kulaksızoğlu & A. E. Bilgili.(Haz.), *Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı* içinde (s.111–125). İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Çitil, M. ve Ataman, A. (2018). İlköğretim Çağındaki Üstün Yetenekli Öğrencilerin Davranışsal Özelliklerinin Eğitim Ortamlarına Yansıması ve Ortaya Çıkabilecek Sorunlar.
- Hughes, J. N., Cavell, T. A. And Jackson, T. (1999). Influence Of The Teacher- Student Relationship On Childhood Conduct Problems: A Prospective Study. Journal Of Clinical

Child Psychology, 28, (2), 173–184.

- Peine, M. E., & Coleman, L. J. (2010). The phenomenon of waiting in class. *Journal for the Education of the Gifted*, *34*(2), 220-244.
- Smutny, J.F, Walker, S.Y., & Meckstroth, E.A. (1997). **Teaching Young GiftedChildren in the Regular Classroom: Identifying, Nurturing, and ChallengingAges 4-9. Minneapolis.** MN: Free Spirit Publishing Inc.
- TUĞRUL, Belma (1994). "Okul Öncesi Dönemde Üstün Yetenekli Çocukların Tanılanması ve Eğitimleri". Ş. Bilir (Ed.) **Okulöncesi Eğitimcileri için El Kitabı**. Ya-Pa, İstanbul.
- Winebrenner, S. (1992). **Teaching Gifted Kids in the Regular Classroom.** Minneapolis MN: Free Spirit Publishing Inc.

EK: İÇERİKLERİ İNCELENMİŞ OLAN ÇALIŞMALAR

- **Ç1:**Özenç, M. Ve Özenç, E.Gül. Türkiye'de Üstün Yetenekli Öğrencilerle İlgili Yapılan Lisansüstü Eğitim Tezlerinin Çok Boyutlu Olarak İncelenmesi.
- **Ç2:** Akar, İ. ve Akar, Ş.Şengil, (2012). İlköğretim Okullarında Görev Yapmakta Olan Öğretmenlerin Üstün Yetenek Kavramı Hakkındaki Görüşleri. **Kastamonu Eğitim Dergisi 423-436(2-20)**
- **Ç3:** Çetinkaya, Ç. Ve İnci, G. (2019). Üstün Zekâlı ve Yetenekli Çocukların Erken Çocukluk Döneminde Tanılanmasında Öğretmenlerin Düşünceleri, **Kastamonu Eğitim Dergisi (27-3)**
- **Ç4:** Oruç, Ş., Çağır, S. Ve Ateş, H. (2020) Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimsel Beklentileri. **Türkiye Eğitim Dergisi s.302-319, cilt 5, sayı 2.**
- **Ç5:**Akar, İ. (2015) Üstün Yetenekli Öğrencileri Genel Eğitim Sınıfında Destekleyecek Sınıf Öğretmeninin Sahip Olması Gereken Yeterlikler.
- **Ç6:**Dağlıoğlu, H.Elif, (2010) Üstün Yetenekli Çocukların Eğitiminde Öğretmen Yeterlilikleri ve Özellikleri. **Milli Eğitim Dergisi Sayı 186.**
- **Ç7:**Ataman, A. Üstün Yetenekli/Zekalı Çocuk İle Yaşamak. **Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi.**
- **Ç8:**Kıldan, A. Oğuzhan, (2011). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Üstün Yetenekli Çocuklar Hakkındaki Görüşleri. **Kastamonu Eğitim Dergisi 805-818 Cilt: 19, No: 3.**
- **Ç9:** Gökdere, M. Ve Ayvacı, H.Şevki, (2004). Sınıf Öğretmenlerinin Üstün Yetenekli Çocuklar Ve Özellikleri İle İlgili Bilgi Seviyelerinin Belirlenmesi. **On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18, 17-26.**

BİYOPOLİTİKANIN ÜTOPİK GEÇMİŞİ: KLASİK ÜTOPYAYIBİYOPOLİTİKA EKSENİNDE OKUMAK

Dr. Öğr. Üyesi Emre SAVUT
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
ORCİD: 0000-0002-5671-1771

ÖZET

Michel Foucault ile birlikte bugünkü şöhretine kavuşan biyopolitika kavramının geçmişini düşünsel anlamda Antik Yunan felsefesine kadar geri götürmek mümkündür. Foucault, iktidarın her zaman ve her yerde var olduğunu belirtir. Biopolitika kavramınınFoucault ile birlikte elde ettiği popülerlik de bu her yerdelik durumunun özne üzerindeki yansımasından kaynaklanır. Bu anlamıyla biyopolitika, öznenin bedeni üzerinde iktidarın belirleyiciliğini ifade eder. İktidar, sahip olduğu araçlarla hem niteliksel hem de niceliksel anlamda yaşamın tüm alanlarına ilişkin düzenleyici bir role sahiptir. Ölüm, ırkçılık, doğum, dil, sağlık, eğitim, çalışma yaşamı, dış görünüş, cinsiyetrejimi, vatandaşlık politikaları gibi birçok alanda iktidarın bahsedilen düzenleyici rolü üstelendiği ve bu durumun da biyopolitika ekseninde değerlendirildiği görülmektedir.

Biyopolitika kavramının geçmişinin Antik Yunan'a kadar gidiyor olması kavramın felsefe tarihindeki uğrak noktalarının incelenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Biyopolitikanın felsefe tarihi içerisindeki serüveni farklı çalışmalar aracılığıyla incelenmiş olmasına rağmen klasik ütopya düşüncesinde biyopolitik izler daha önce ele alınmamıştır. Klasik ütopya düşüncesi, içerisinde üretildiği siyasal ve toplumsal koşulları hammadde olarak kabul etmekte ve Rönesans hümanizmini kendisine temel alarak, gerçekleşmesi arzulanan ideal bir toplumsal ve siyasal düzen tasarımı ortaya koymaktadır. Ütopya felsefesindeki siyasal sistem tasarımları da biyopolitikanın teorik içeriğinde vurgulandığı gibi iktidara toplumsal yaşam üzerinde kapsayıcı bir düzenleme yetkisi vermektedir. Bu bağlamda çalışma, Thomas More, Francis Bacon ve Tommaso Campanella tarafından kaleme alınmış ütopik eserlerdeki biyopolitik vurguları açığa çıkararak biyopolitikanın felsefi tarihindeki bir boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Biyopolitika, Klasik Ütopya, More, Bacon, Campanella

ABSTRACT

It is possible to trace the history of the concept of biopolitics, which gained its current fame with Michel Foucault, back to Ancient Greek thought. Foucault states that power exists all the time and everywhere. The popularity of the concept of biopolitics, which was gained with Foucault, stems from reflection of omnipresence situation of power on the individual. In this sense, biopolitics expresses the determination of power over the subject's body. Power, has a regulative role in all spheres of life both qualitatively and quantitatively owing to its tools. It is seen that the power has

assumed the mentioned regulative role in many areas such as death, racism, birth, language, health, education, work life, appearance, gender regime, citizenship policies and this situation is evaluated on the axis of biopolitics.

Because of the history of the concept of biopolitics goes back to Ancient Greece, it is a neccesity to reveal the frequent destinations of the concept in history of philosophy. Although the adventure of the biopolitics in the history of philosophy has been examined through various studies, biopolitical trails in classical utopian thought have not been handled before. Classical utopia thought accepts the political and social conditions in which it is produced as raw material and reveals an ideal social and political order design based on Renaissance humanism. As emphasized in the theoreticalcontent of biopolitics, the political system designs in utopical philosophy give the poweran inclusive regulative role in many areas of social life. In this context, the study aims tofill a gap in the philosophical history of biopolitics by revealing the biopolitical emphasis in utopian works by Thomas More, Francis Bacon and Tommaso Campanella.

Keywords: Biopolitics, Utopia, More, Bacon, Campanella

GİRİŞ

İlişkisel bir olgu olarak siyaset bir yandan iktidar mücadelesini ifade ederken diğer yandan da bahsedilen ilişkiselliğin aktörleri arasındaki belirleyiciliği ve bu belirleyicilik üzerinden ortak yararın sağlanması amacını içerir. Ortak yararın sağlanması noktasında siyasal iktidarların müdahale alanlarının sadece toplumsal olanla ile sınırlı kalmaması aksine bireyler ve bireylerin bedenleri üzerinde çeşitli iktidar stratejilerinin uygulanması söz konusudur. Egemen iktidarın bireylerin bedenleri üzerindeki belirleyiciliği biyopolitika kavramı ile birlikte işlenmektedir. Biyopolitika kavramı her ne kadar bugünkü popülerliğini Michel Foucault ile birlikte kazanmış olsa da kavramın kullanımının 20. Yüzyılın başlarına kadar geri gittiği görülmektedir. Bununla birlikte kavramın kullanımındaki bu tarihlendirmeye rağmen, sahip olduğu içerik itibariyle geçmişinin Antik Yunan'a kadar geri götürülmesi mümkündür. Nitekim biyopolitikanın felsefe tarihinde izini sürenler incelemelerini Antik Yunan ile birlikte başlatmakta; ayrıca sözleşme düşüncesinde, Spinoza'da, Hegel'de, Nietzsche'de vb. biyopotilik vurgular aramaktadırlar. Biyopolitikanın tarihsel seyri dışında sahip olduğu içerik noktasında da farklı yaklaşımlar söz konusudur. Kavram, toplumsal (ortak) yararın sağlanması için mi kullanılır yoksa istisnalar yaratmak suretiyle işleyen bir egemen iktidar stratejisi midir tartışmaları biyopolitika açısından önemli ayrım noktalarından birini işaret eder.

Bu çalışmada biyopolitikanın felsefe tarihindeki seyrinin incelenmemiş alanlarından biri olan klasik ütopya siyasetindeki biyopolitik vurguların incelenmesi amaçlanmıştır. Klasik ütopya düşünürleri Platon, Thomas More, Francis Bacon ve Tomasso Campanella'dır. Bu kapsamda, bahsedilen

düşünürlerden daha önce biyopolitika kapsamındaki çalışmalara konu olduğu için Platon dışarıda bırakılarak diğer klasikütopya düşünürlerinin ütopik eserleri biyopolitik perspektiften incelenmiştir.

Çalışmada öncelikle biyopolitikaya ilişkin genel bir kavramsal çerçeve oluşturulmuş, sonrasında ise biyopolitik yaklaşımları arasında farklılık olan Michel Foucault ve Giorgio Agamben'in düşüncelerine yer verilmiştir. Ardından klasik ütopya düşünürlerinin eserleri üzerinden biyopolitika kapsamı içerisinde değerlendirilebilecek konu başlıkları incelenmiştir. Son olarak bahsedilen eserlerden elde edilen bulgularla klasik ütopya siyasetinin biyopolitikanın felsefi geçmişindeki yeri tartışılmıştır.

1. BİYOPOLİTİKA: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Politika, her şeyden önce bir ilişkisellik durumunu ifade eder. Bu ilişkisellik birey, toplum ve devlet arasında gerçekleşir. Bu noktada politika, bir yandan siyasal iktidarı ele geçirme mücadelesini ifade ederken, diğer yandan da bireylerin ve toplumun ortak yararını sağlamaya yönelik eylemler bütünü olarak ifade edilebilir (Kapani, 2019: 23- 24). Politikanın ilişkiselliği ve bahsedilen farklı içerikleri birlikte değerlendirildiğinde aktörlerden hangisinin ya da hangilerinin diğerleri üzerinde belirleyici olduğu ya da böyle bir belirleyiciliğin söz konusu olup olmadığı sorusu gündeme gelmektedir (Lemke, 2013: 18-19). Biyopolitika kavramı da tam da burada, siyasetin insan bedeni veyaşamı üzerindeki belirleyiciliği noktasında karşımıza çıkmaktadır.

Biyopolitika en basit ifadeyle, bireysel ve toplumsal yaşamın siyasal iktidar tarafından düzenlenmesidir. Özellikle nüfus ve beden üzerindeki siyasal iktidar belirleyiciliği biyopolitika kavramına özünü veren husustur. Biyopolitika, hem tek tek bireyleri hemde toplumun tamamını ilgilendiren uygulamalar, eylemler ve söylemler bütünüdür. Bu anlamıyla biyopolitika, toplumu bir bütün olarak düşünmekte ve toplumsal beden üzerindeki iktidar alanını ifade etmektedir. Benzer bir tanımlamayı dile getiren Michel Foucault ise biyopolitikayı, insan türünün temel biyolojik özelliklerine yönelik bir siyasal iktidar stratejisi olarak tanımlamıştır (Foucault, 2013: 3).

Biyopolitika kavramının hem tüm toplum üzerinde geçerli olması hem de tekil eylemlerden değil; uygulama, söylem ve eylemler bütününden oluşuyor olması kavramın kapsayıcılığını da arttırmaktadır. Yine Foucaultcu bakış açısıyla biyopolitka; sağlıktan hijyene, yaşam süresinden ırklara kadar insan türünün karşılaştığı sorunları ussallaştırma çabasıdır (Foucault, 2015: 263). Kavramın sahip olduğu bu kapsayıcılık ötenazi, kürtaj, sağlık ve eğitim politikaları, gen araştırmaları, çalışma rejimi, dış görünüş gibi birçok alandaki siyasal iktidar etkisinin biyopolitika bağlamında değerlendirilmesini beraberinde getirmiştir. Ancak bu durum kavramın algılanışında olumlu ve olumsuz bakış açılarının doğmasını da kaçınılmaz kılmıştır. Bu bağlamda, düzenleyici-üretkenleştirici biyopolitika ve istisnai durum üzerinden hareket eden hukuksal-siyasal biyopolitika ayrımını Foucault ve Agamben üzerinden okumak gerekmektedir.

Foucault ve Agamben'in Düşüncelerinde Biyopolitika

Michel Foucault, biyopolitikanın bireysel ve toplumsal yaşam üzerinde olumlu sonuçlar doğurmayı amaçlayan bir dispozitifler bütünü mü olduğu yoksa siyasal iktidarların beden üzerinde uyguladığı stratejiler mi olduğu noktasında birinci düşüncenin öncüleri arasındadır. Ona göre iktidar, bireysel ve toplumsal iradeler üzerinde salt şiddet uygulamalarından oluşmamaktadır ve iktidarın ayırt edici özelliği bireyin bedeni üzerinden toplumsal yaşamı kategorize etmesidir.

Foucault'cu biyopolitika yaklaşımının temelinde onun tıbbi yönetim kavramı yer almaktadır. Tıbbi yönetim yaklaşımında bireysel bedenler yaşam kalitesinin yükseltilmesi amacıyla bir siyasal mesele halini alırlar. Konuya serbest piyasa mantığıyla bakıldığında, tek tek bireysel bedenlerin iyileştirilmesi politikası beraberinde toplumsal yaşamın da iyileşmesi sonucunu doğurur (Foucault, 2000, 136). Bireysel bedenlerin sıhhatinin bir bütün olarak toplumsal bedeni belirliyor olması meselenin tıbbi bir mesele olmaktan çıkıp siyasal bir karakter kazanmasını sağlar. Özellikle 18. Yüzyıl Avrupa coğrafyasında tıbbın sosyopolitik karakteri bir yönetim stratejisi olarak kendisini hissettirmeye başlamıştır. Bireysel sıhhatten toplumsal sıhhate uzanan bu strateji, salt tıp ile ilgili olmaktan çıkıp şehirleşmeden konut politikasına, nüfus politikalarından çalışma yaşamına kadar geniş bir alanı kapsayan hale bürünmüştür. Bu anlamıyla biyopolitika, toplumsal yaşamın hem bireysel hem de toplumsal düzeyde tüm alt sistemlerinin (şehirleşme, yoksullukla mücadele, işgücü piyasası, sınıf yapısı vb.) düzenlendiği ve bu alt sistemlerin birbirleriyle ilişki içerisinde olduğu bir yönetimstratejisi olarak nitelendirilebilir (Foucault, 2000: 143).

Siyasal iktidarın 18. Yüzyıl ile birlikte yapı değiştirmesinin ya da çalışmanın terminolojisine bağlı kalarak söylemek gerekirse, biyopolitikanın salt tıp bilimi ile ilgili olmaktan çıkıp farklı toplumsal sistemleri kapsamasının temel nedeni, kentleşmedeki, nüfustaki ve işgücü piyasasındaki hızlı büyümedir. Bu alanlardaki hızlı büyümenin neden olduğu problemler geleneksel (pastoral) iktidar anlayışıyla çözülemeyecek bir boyut kazanmıştı ve dolayısıyla farklı disipline etme araçlarıyla siyasal iktidarların kapasitesi genişlemişti. Yani sadece sağlık değil bireysel yaşamın tüm alanları artık siyasal iktidarın müdahale alanı içerisindedir. Bu bakış açısıyla biyopolitika, toplumsal refahı arttırmak ve yaşam kalitesini yükseltmek adına rasyonelleşen siyasal iktidar anlayışının bir alt kavramıdır.

Foucaultcu biyopolitika anlayışında yaşam ölümden soyutlanarak pozitif bir biçimde ele alınmıştır. Ancak bu pozitif yaklaşımda bireyin iktidar teknolojileri ile özneleştirilmesi söz konusudur. Siyasal iktidarın sahip olduğu düzenleyici ve disipline edici işlev, özneleştirilen bireyler aracılığıyla yukarıda bahsedilen "toplumsal bütünün sıhhati" hedefini hayata geçirir. Bireyin özneleştirilmesi adına uygulanan iktidar teknolojileri toplumsal yaşamı kategorilere ayırarak bir dizi farklı iktidar aygıtı ortaya çıkarır ve bu iktidar aygıtları bir toplumsal bütün olarak nüfusu standartlaştırır. Tüm bu anlatılar ışığında Foucaultcu biyopolitikayı, salt toprak ve mekan ile bağlı olmayan, hem

tek tek bireyleri hem de toplumun bütününü düzenleyip denetleyerek toplumsal dengeyi sağlamayı amaçlayan ve böylelikle "toplumsal sıhhatin" üretilip arttırılması noktasında pozitif işleyen iktidar teknolojileri olarak tanımlamak mümkündür (Lemke, 2013: 58).

Giorgio Agamben, Foucault'un tersine biyopolitika kavramının merkezine ölüm temasını yerleştirir. Ona göre bedenin siyasal iktidarların konusu olması Antik dönemden itibaren geçerlidir. Agamben "toplumun sıhhati" ya da "iyi yaşam" gibi hedeflerden ziyade insan yaşamının zorunluluklar alanına vurgu yapar. Bu noktada Aristoteles'e referans veren Agamben, onun "hayat sahibi olarak doğmak fakat özde iyi hayat hedefiyle yaşamak" ifadesinden hareketle "iyi yaşam" hedefinin esas itibariyle siyasal bir niteliğe sahip olduğunu dile getirir (Agamben, 2013: 10-11). Agamben'in düşüncesinde bedenlerin özneleştirilmesi gibi bir husus söz konusu değildir. Aksine doğrudan somut beden üzerinde uygulanan bir iktidar gücü söz konusudur. Bu bakış açısında bedenlerin yönetilmesi işi salt tek tek bedenlerin ve bu yolla tüm toplumun yararına işleyen bir strateji olarak tanımlanamaz. Başka bir ifadeyle bu stratejinin siyasal bir içeriğe de sahip olduğu göz ardı edilmemelidir. Agamben bu hususu şu sözlerle ifade etmiştir (2013: 15): "…Egemen iktidarın ortaya koyduğu ilk etkinlik, biyosiyasal bir beden yaratmaktır."

Yaratılan siyasal beden ölüm ile yaşam arasındaki sınırı belirleyen siyasal iktidar gücünün en önemli göstergesidir. Egemen iktidarların siyasal bedeni yaratması ise "istisna" olanın ortaya konması ile mümkündür. Aslında toplumsal düzeni kurmak için işleyen bir araç olan hukuk, düzensizlik durumunu yani istisnayı ortaya koyarak düzeni kurar. Hukuk dışılık durumunun olmaması halinde hukukun da bir anlam ifade etmeyeceğinden hareketle egemenin varlığı istisna üzerinden somutlaşır.

Foucault ve Agamben yukarıda kısaca özetlendiği şekilde hem biyopolitikanın içeriği hem de ortaya çıkış dönemi itibariyle birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Foucault biyopolitikanın 18. Yüzyıl sonrası kapitalist ekonominin bir sonucu olarak ortaya çıkan sorunların çözümü noktasında ele alırken, Agamben kavramın egemen siyasal iktidar ile birlikte var olduğundan hareketle geçmişini Antik Yunan'a kadar götürür ve siyasetin toplumsal belirleyiciliğinden hareketle Batı siyasal düşüncesinin köken itibariyle biyopolitik olduğunu belirtir (2012: 82). Biyopolitikanın Batı siyasal düşüncesi ile birlikte değerlendirildiği bu yaklaşımda çeşitli dönemlerde/düşünce yapılarında biyopolitikanın felsefi izlerinin aranması söz konusu olmuştur. Bu noktada üzerinde durulması gereken bir siyasal yaklaşımda klasik ütopya siyasetidir.

2. KLASİK ÜTOPYA SİYASETİNDE BİYOPOLİTİK İZLER

Ortaçağ sonrası özellikle Batı Avrupa'da değişen siyasal ve ekonomik yapıya bağlı olarak kralların gücü giderek artmıştır. Bu durum yani kralların elde ettikleri güçle monarklara dönüşmeye başlaması, doğal olarak tepkileri de beraberinde getirmiştir. Ütopya siyaseti işte kralların bu durumuna yöneltilen tepkilerden ilki olarak nitelendirilebilir. Ütopya kelimesinin anlamı noktasında

bir karmaşıklığa dikkat çekmek gerekir. Etimolojik olarak "olmayan yer" anlamına gelse de ütopya siyaseti esas itibariyle gerçeklemesi mümkün olmayan bir tasarımı ifade etmez. Aksine ütopya kavramı olumlu bir içeriğe sahiptir ve ideal bir toplum tasarımına ilişkin fikirleri içerir.

Klasik ütopya düşüncesi genel olarak Thomas More ismi ile birlikte anılır. Ancak More dışında Platon, Tomasso Campanella ve Francis Bacon gibi isimler de klasik ütopya düşünürleri arasında yer almaktadır. Biyopolitikanın felsefi geçmişine yönelik çalışmalar incelendiğinde Antik Yunan'a referans verilen çalışmalarda Platon'a ayrıntılı olarak yer verildiği görülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada Platon dışındaki diğer klasik ütopya düşünürlerinin eserlerinden hareketle biyopolitikanın felsefe tarihindeki serüvenine yeni bir durak eklemek amaçlanmıştır.

Klasik Ütopya Siyasetinde Nüfus, Beden ve Üreme

Yukarıda bahsedilen klasik ütopya düşünürlerinin eserleri incelendiğinde nüfusun, aile yapısının, bireylerin cinsel yaşamının ve bedenlerinin kapsamlı şekilde düzenlendiği görülmektedir. Bahsedilen alanlardaki düzenleme yetkisi de egemen iktidara verilmiştir. Örneğin ütopya siyasetinin en önemli ismi kabul edilen Thomas More'un *Ütopya* adlı eserinde kadınların yaşları gelince evlenip erkeklerin evinde yaşamaya başladığı ve çocuk ve torunlar dahil tüm nüfusun aynı evde yaşadığı belirtilmiştir. Bununla birlikte şehirlerin aşırı büyümesini engellemek için en fazla 6.000 aileye ev sahipliği yapılabileceği belirtilmiştir. Ailelerin nüfusu ise en az 10 en fazla 16 olacak şekilde sınırlandırılmış; reşit olmayan çocuklar bu sınırlandırmanın dışarısında bırakılmış; hatta çocuk konusunda sıkıntı yaşayan ailelerin çocuk sıkıntısının diğer ailelerden karşılanabileceği belirtilmiştir (2020: 65). Francis Bacon'ın *Yeni Atlantis* eserinde ise nüfus planlaması konusuna farklı bir açıdan yaklaşılmış ve ülkenin mevcut coğrafi yapısının ve nüfusunun vatandaşların mutluluğu için ideal olduğu ve yabancıların ülkeye girişinin katı kurallara bağlandığı belirtilmiştir. Ayrıca ülkeye girişine izin verilen yabancıların "iyi yaşam"ları için sorumluluğun da yönetime ait olduğu ifade edilmiştir (2019: 59-60)

Tomasso Campanella *Güneş Ülkesi* adlı eserinde bedenin biçimlendirilmesi hususunu kapsamlı bir şekilde irdelemiştir. Çocuk bedenlerin kaslarının güçlendirilmesinin önemine değinilen eserde, çocukların küçük yaştan itibaren yedi yaşına gelene kadar jimnastik, koşu, disk atma gibi eğitimler aldığı belirtilmiştir. Kol gücü ve zihin gücü gerektiren işlerin kadın ve erkekler için ortak olduğu ancak bununla birlikte güç ve uzun yol yürüme gerektiren işlerin erkekler tarafından yürütüleceği; koyun sağma, peynir yapma, ot toplama gibi durağan işlerin ise kadınlara ait olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte vatandaşların boş zamanlarını da çember çevirme, cirit atma gibi vücutlarını hareketli kılacak etkinliklere ayırdığı; zar oyunları, satranç gibi oturarak oynanan oyunlardan uzak durulduğu aktarılmıştır (2020: 45,55,70-71). Bireylerin cinsel yaşamının ve buna bağlı olarak üremenin planlanması klasik ütopya düşüncesinde en kapsamlı şekilde düzenlenen alanlardan biridir. Örneğin Güneş Ülkesi'nde hükümdarın üç yardımcısından biri olan Sevgi'nin asli işlevi

üreme işini kontrol etmektir. Çocuk doğurmak bireysel değil toplumsal bir meseledir ve bu nedenle hem üreme hem de çocuğun eğitimi devlet tarafından kontrol edilir. Kadınlar 19 yaşından önce evlendirilmezken, erkekler de 20 yaşına gelmeden soyunu devam ettirmeye çalışmaz. Kimin kiminle hangi sıklıkta ve hangi kurallara bağlı kalarak birlikte olacağı kadın ve erkek yöneticiler tarafından belirlenir. Güzel kadınlar iri ve güçlü erkeklerle birleştirilirken; doğacak çocuğun dengeli bir vücut yapısına sahip olabilmesi için şişman kadınla zayıf erkeğin ya da şişman erkekle zayıf kadının birlikteliği söz konusudur. Hamile kalan kadının beden hareketleri ve beslenmesi de yöneticilerin kontrolünde gerçekleşir. Ayrıca eşcinsel ilişki yasaklanmıştır. Bu suçu 2 kere işleyen kişi ölümle cezalandırılır (Campanella, 2020: 44-45, 48-49,59-61, 63- 65,67-70). Campanella ile benzer şekilde Bacon da evlilik dışı cinsel ilişkinin yasaklandığını belirtir. Evlilik ahlak dışı ve düzensiz yaşamın engelleyicisi olarak kabul edilir (Bacon, 2019: 69-71). More'un Ütopya'sında ise kadınlar için 18, erkekler için 20 yaşı evlilik için uygun görülmüştür. Çok eşliliğe ve boşanmaya izin verilmez. Boşanma ancak zina durumunda senato kararıyla mümkün olabilir (2020: 99-101).

Klasik Ütopya Siyasetinde Çevre Düzeni ve Çalışma Hayatı

Ütopya siyasetinde, bedenin yaşamını sürdüğü mekanlar olarak çevre ve ütopik devletleri oluşturan şehirler de kamusal (ortak) yarar adına düzenlenmiş alanlar arasındadır. More'un Ütopya eserinde bu konunun en açık örneklerinden birini görmek mümkündür. Esere göre Ütopya ülkesi düzgün ve coğrafyanın izin verdiği ölçüde birbirinin aynısı olacak şekilde inşa edilmiş 54 şehirden oluşur. Şehirler arası mesafeler en az 38 kilometre ve en uzak iki şehrin arası ise bir günlük yürüyüş mesafesi olarak belirlenmiştir. Şehirlerin sokakları eşya taşımaya uygun ve rüzgârdan korunacak şekilde tasarlanmıştır. Binalar birörnektir. Dolayısıyla bütün sokak aslında tek bir evden oluşuyormuş gibi görünür. Sokakların genişliği 6 metredir ve tüm evlerin arkasında bahçe yer alır (More, 2020: 50, 54-55).

Biyopolitikanın kavramsal çerçevesinde sunulduğu gibi kavram sadece beden üzerinden işlemez. Dolayısıyla çalışma yaşamına ilişkin egemen iktidarın düzenlemeleri de biyopolitika kapsamında değerlendirilebilir. Örneğin Ütopya ülkesindeki 54 şehirde tam donanımlı çiftlikler kurulmuştur. Şehirlerde yaşayan halk belirli sıralarla bu çiftliklere çalışmak için gönderilir. Her bir çiftçi aile en az 40 kadın ve erkek ile en az 2 köleden oluşur. Ütopya'da 3 saat akşam yemeğinden önce 3 saat de akşam yemeğinden sonra olmak üzere günde en fazla 6 saat çalışılır. Çalışacak güce sahip olan kadın erkek herkesin (bilim ile uğraştığı için istisna tutulanlar dışında) çalışması zorunludur. Ancak kendisinden beklenen verimliliği sağlayamayan bilim adamının tekrar iş yaşamına dönebileceği gibi kendisini ilmi anlamda geliştiren bir işçinin de bilim insanı olma ihtimali vardır (More, 2020: 50,60,62,80). Güneş Ülkesi'nde de Ütopya'ya benzer şekilde çalışma yaşamındaki işlerin ve mesleklerin paylaşımına dayalı bir işbölümü söz konusudur.

Bu işbölümü o kadar detaylı ve sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmiştir ki günde en fazla 4 saat çalışarak üretimin sürekliliği sağlanabilir (Campanella, 2020: 69).

Klasik Ütopya Siyasetinde Dış Görünüş

Bireylerin giyecekleri kıyafetlere yönelik egemen iktidarın belirleyiciliği de biyopolitikanın kapsamını tıbbi alanın dışına taşıyan düşünceler içerisinde işlenen bir başlık olarak kendisine yer bulmuştur. Konuya klasik ütopya siyaseti açısından bakıldığında ise örneğin Yeni Atlantis'te konunun egemen iktidarın gücünü simgeleyen törenler açısından ele alındığı görülür. Bu törenlerde hem iktidarın temsilcilerinin hem de törenlerde yer alacak diğer kişilerin giyecekleri kıyafetler detaylı biçimde ele alınmıştır (Bacon, 2019: 65,73). Yeni Atlantis'in aksine Ütopya'da ise dış görünüşe hiç önem verilmediği görülür. Ancak dış görünüşe önem verilmemesi toplumsal yaşamdaki eşitliğin ve düzenin bir göstergesi olarak kabul edilir. Tüm Ütopya vatandaşları tek tip giyinir. Sadece kadınlar ile erkekleri ve bekârlar ile evlileri ayıracak küçük farklılıklar söz konusudur (More, 2020: 59,86). İnsanların tek tip giyinmesi hususu Campanellaiçin de geçerlidir. Bunun yanında Güneş Ülkesi'nde insanlar yılda 4 kez kıyafet değiştirirler. Kıyafet değişim dönemlerine mevsimlere bağlı olarak sağlıktan sorumlu memur karar verir. Çocuklar ise değişik renklerde süslü elbiseler giyerler (2020: 49,58,69).

SONUÇ

Biyopolitika, siyasal iktidarların, ister ortak yararı sağlamak amacıyla ister kendi egemen konumlarını sürdürmek amacıyla olsun uyguladığı bir dispozitifler bütünüdür. Bu noktada toplumsal yaşamın alt sistemlerinin kategorilendirilmesi ve bu kategoriler özelinde bireysel yaşamın şekillendirilmesine yönelik iktidar stratejilerinin oluşturulması söz konusudur. Siyasal iktidarlar yukarıda bahsedilen hangi amacı benimsemiş olurlarsa olsunlar biyopolitikanın çok geniş bir alanda uygulanması söz konusudur.

Foucaultcu anlamda biyopolitika, başlangıçta bir sağlık problemi olarak tanımlanmış ancak özellikle 18. Yüzyıl ile birlikte değişen ekonomik yapıya bağlı olarak toplumsal yapının işleyişinin karmaşıklaşması biyopolitikanın çok daha geniş bir alana yayılması sonucunu doğurmuştur. Bu noktada biyopolitika salt tıbbi bir konu olmaktan çıkmış ve nüfus, beden ve üreme başta olmak üzere çevre düzeni, çalışma hayatı, giyim kuşam gibi alanlarda da birey bedeni üzerinden "toplumsal sıhhatin" sağlanması amaçlanmıştır. Dolayısıyla olumlu anlamda bir biyopolitika yaklaşımından söz etmek mümkündür.

Agambenci biyopolitika anlayışı ise ilk elde tarihsel süreç açısından Foucaultcu yaklaşımdan ayrılır. Agamben'e göre biyopolitikanın varlığını Antik Yunan'a kadar geri götürmek mümkündür. İkinci olarak ise Agamben biyopolitikayı ortak iyiyi yaratmak noktasında olumlu bir strateji olarak kabul etmez. Ona göre biyopolitika, siyasal iktidar tarafından istisna olanın ortaya konması ile işleyen ve bu noktada doğrudan siyasal bir niteliğe sahip olan iktidar stratejilerini ifade eder.

Klasik ütopya siyasetini bu iki yaklaşım açısından ele alacak olursak öncelikle tarihsel süreç noktasında klasik ütopya siyasetinin Agamben'in düşüncesine daha yakın olduğunu söylemek mümkündür. Çalışma içerisinde işlenen klasik ütopya düşünürlerinin yaşadıkları dönem dikkate alındığında, Foucault'un biyopolitikayı 18. Yüzyıla kadar tıbbi bir mesele olarak ele alan yaklaşımının aksine, modern devletlere aitbir kavram olarak kabul edilen biyopolitikanın 16. Yüzyıl siyaset felsefecileri tarafından ortaya konan ideal devlet tasarımlarında da kendisini net bir şekilde hissettirdiği görülmektedir.

Son olarak klasik ütopya siyasetindeki biyopolitik stratejinin ortak iyiyi sağlamak amacında mı yoksa siyasal bir karakterde mi olduğu ayrışmasına net bir cevap vermek mümkün değildir. Başka bir ifadeyle klasik ütopya siyasetini biyopolitik açıdan salt ortak iyiyi amaçlar ya da salt bir siyasal iktidar stratejisidir şeklinde tanımlamak yanlış olur. Çalışma kapsamındaki tüm bilgiler birlikte değerlendirildiğinde klasik ütopya siyasetinin özellikle evlilik, cinsel yaşam ve beden noktasında "istisnalar" ortaya koyarak ilerlediği; buna karşın nüfus planlaması, çalışma hayatı, çevre düzeni, kılık kıyafet gibi alanlardaki düzenlemelerde ise ortak iyiye yönelik bir içeriğe sahip olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

Agamben, G. (2013). *Egemen İktidar ve Çıplak Hayat*, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.,

Agamben, G. 82012). *Auschwitz'den Artakalanlar Tanık ve Arşiv*, Ankara, Bağımsız Kitaplar.

Bacon, F. (2019). *Yeni Atlantis*, Ankara, Say Yayınları.

Campanella, T. (2020). *Güneş Ülkesi*, İstanbul, Alfa.

Foucault, M. (2000). "The Birth of Social Medicine", James Faubion (der), *Power Essential Works of Foucault 1954-1984*, London, Penguin Books, ss. 134-157.

Foucault, M. (2013). *Güvenlik, Toprak, Nüfus Collége de France Dersleri 1977-1978*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Foucault, M. (2015). *Biyopolitikanın Doğuşu Collége de France Dersleri 1978-1979*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kapani, M. (2019). *Politika Bilimine Giriş*, Ankara, BB101.

Lemke, T. (2013). *Biyopolitika*, İstanbul, İletişim Yayınları.

More, T. (2020). *Ütopya*, İstanbul, Timaş Yayınları.

BLOCKCHAIN TEKNOLOJİSİ HAKKINDA YAPILAN ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

Ali HALKACI
Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme A.B.D.
ORCID: 0000-0003-2527-4350

ÖZET

Blockchain teknolojisi, 2008 yılında "Satoshi Nakamoto" takma adıyla yayınlanan bir makale ile ortaya çıkmış, herhangi bir merkezi sisteme bağlı olmayan bir ödeme sistemidir. Makalede "blockchain" ismi geçmese de teknoloji hakkında bilgilere yer verilmiştir. Blockchain teknolojisi, bitcoin kripto para birimi ile özdeşleştirilmesine karşın bir çok farklı alanlarda kullanılabilecek bir teknolojidir. Uzun yıllar yıldızı parlamayan bu teknoloji 2015 yılından itibaren üzerinde yoğun olarak çalışılmış ve günümüzde tedarik zinciri yönetimi, bankacılık, oy kullanma, telif kayıt sistemi, vergi toplama gibi birçok alanda kullanılmaya başlanmıştır. Bu çalışmada, blockchain teknolojisi hakkındaki yönetim, işletme, işletme finansı ve ekonomi alanlarındaki çalışmaların bibliyometrik analizini gerçekleştirmek ve genel çıkarımlar yapmak hedeflenmiştir. Bu kapsamda, Web Of Science veri tabanından elde edilen veriler kullanılmıştır. Veri analizinde yazar-atıf, ülke-atıf, atıf-doküman, atıf-organizasyon, yayın yapılan kaynaklar, çalışma yapılan alanlar, terimler, dokümanlar arasındaki ilişkiler VOSviewer 1.6.16 programı ile incelenmiş ve veriler arasındaki çeşitli ilişkiler ortaya koyulmuştur. Bu bağlamda en çok atıf alan çalışmaların yapıldığı ülkelerin ABD, İngiltere ve Çin olduğu görülmüştür. Blockchain teknolojisi ile ilgili çalışmaların 2018 yılından sonra yoğunlaştığı anlaşılmıştır. 2020 yılında ise konu ile ilgili en çok çalışmanın yapıldığı görülmüştür. Bilimsel araştırmalarda en çok kullanılan kelimelerin 'blockchain', 'bitcoin' ve 'cryptocurrency' olduğu tespit edilmiştir. Blockchain teknolojisi ilerleyen yıllarda üzerinde çalışılması gereken ve gelecek vadeden bir teknoloji olması sebebiyle bu çalışmanın, gelecek çalışmalara kaynak sağlamada ve odak noktalarının belirlenmesinde katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Blok zinciri , Kripto para, Web Of Science, Bibliyometrik Analiz, VOSviewer programı

THE STUDIES ON BLOCKCHAIN TECHNOLOGY BIBLIOMETRIC ANALYSIS

ABSTRACT

Blockchain technology is a payment system that is not connected to any central system, which emerged in 2008 with an article published under the pseudonym "Satoshi Nakamoto". Although the name "blockchain" is not mentioned in the article, information about technology is included. Blockchain technology is a technology that can be used in many different areas, although it is

associated with bitcoin crypto currency. This technology, which did not shine for many years, has been studied extensively since 2015 and today it has been used in many areas such as supply chain management, banking, voting, royalty registration system, and tax collection. In this study, it is aimed to perform bibliometric analysis and general inferences of studies in the fields of management, business, business finance and economics about blockchain technology. In this context, the data obtained from the Web of Science database were used. In data analysis, author-citation, country-citation, citation-document, citation-organization, published sources, fields of study, terms, relations between documents were examined with VOSviewer 1.6.16 program and various relationships between data were revealed. In this context, it has been observed that the countries with the most cited studies are the USA, England and China. It has been understood that studies on blockchain technology have intensified after 2018. In 2020, it was seen that the most work was done on the subject. It has been determined that the most used words in scientific research are 'blockchain', 'bitcoin' and 'cryptocurrency'. Since blockchain technology is a promising technology that needs to be worked on in the coming years, it is thought that this study can contribute to providing resources and determining focal points for future studies.

Keywords: Blockchain, Cryptocurrency, Web Of Science, Bibliometric Analysis, VOSviewer program

1.GİRİŞ

Avcı ve toplayıcı olarak yaşayan insan, tarımı keşfetmiş, hayvanları evcilleştirmiş ve bu gelişmeler sayesinde yerleşik hayata geçerek türünün gelişmesinde ve bugünkü halini almasında en büyük adımı atmıştır. İnsanlık tarihi sayısız dönüm noktasına sahiptir. Bunlardan en önemlilerinden biri de internetin keşfidir. İnternetin keşfiyle birlikte iletişim yeni bir boyut kazanmış, bilgiye erişim kolaylaşmış ve hayatımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir.Günümüzde üzerinde çalışmalar yapılan yeni teknoloji ürünlerinden bazıları henüz tam anlamıyla gerçek değerine kavuşmasa da, internetin keşfi gibi önemli değişim potansiyeline sahiptir. Bu teknolojilerden biri de blockchain teknolojisidir.

2008 yılında Lehman Brothers'ın iflasıyla birlikte dünya, büyük bir ekonomik krizle yüzleşmiştir. Lehman Brothers'ın iflasından sonra merkezi sistemlere güven oldukça düşmüş ve insanlar yeni arayışlar içine girmiştir. İflasın üstünden yaklaşık iki ay geçtikten sonra Satoshi Nakamoto takma adıyla yayınlanan "Bitcoin: Eşten Eşe Elektronik Nakit Ödeme Sistemi" başlıklı makale, banka gibi merkezi yapılar olmadan, güvenli bir şekilde para transferlerinin gerçekleşebileceğini söylemektedir. Makale de blockchain ismi geçmese de tüketicilere güvenli, bozulamaz, şeffaf bir veri tabanı yapılabileceğini ve bunun nasıl olacağını

göstermektedir.(Usta ve Doğantekin, 2018:7-18) Böylece küresel krizin etkisiyle merkezi yapılara güveni azalan tüketicilere farklı bir alternatif sunmaktadır. Blockchain teknolojisi temelde bir veri tabanıdır. Bu ver tabanında bilgiler düzenli ve değiştirilemez bir sıra ile bloklara kaydedilmektedir. Bir blok dolduğu zaman önceki ile bağlantılı yeni bir blok oluşmakta ve bu şekilde bloklar zinciri elde edilmektedir. Bockchain tanımı Dünya Ekonomik Formu'nda . *"Blok zincir veya Dağınık Kayıt Teknolojisi (Distri-buted Ledger Technology-DLT) bir aracıya ihtiyaç duyulmadan bir verinin iki parti arasında doğrudan değiş tokuşunu mümkün kılan teknoloji protokolüdür. Ağdaki taraflar şifreli kimliklerle anonim bir şekilde işlemi gerçekleştirirler. Her bir işlem değiştirilmeyen bir işlem zincirine eklenir ve ağdaki tüm kullanıcılara dağıtılır".*şeklinde tanımlanmıştır. (Güven ve Şahinöz, 2018:44)

Blockchain teknolojisi para transfer aracı olarak ortaya çıksa da, temelde merkezi kayıt gerektiren farklı alanlarda da kullanılabilir. Bu teknolojinin en büyük avantajı verileri tek bir kaynakta tutmak yerine, verilerin birden fazla yerde muhafaza edilmesini sağlamasıdır. Bir varlığın elden ele geçmeden, güvenli bir şekilde saklanması ve transferinin sağlanması amaçlanmıştır. Sistem kendi kendini denetlemekte ve güvenliği sağlamaktadır. Defteri kebire benzetilen teknolojinin farklı ise defteri kebir gibi tek bir merkezde muhafaza edilmemesidir. Sistemi kullanan bütün üyeler verilerin tamamını kendi bünyelerinde muhafaza edebilir.(Çakmak, 2019:31)

Blockchain teknolojisinin üç temel özelliği, bu teknolojinin tercih edilmesinde önemli etkiye sahiptir.

- Verilerin birden fazla ve farklı noktalarda kontrol edilerek işlenmekte, dolayısıyla art niyetli kişi ya da kişiler tarafından manipüle edilememektedir.
- Bir otoriteye veya aracıya ihtiyaç duymamaktadır. Bu özelliği işlem maliyetlerini düşürmekte ve işlemleri hızlandırmaktadır.
- Bir varlığın hangi kaynaktan çıktığını, kimler arasında el değiştirdiğini ve son durumunu takip etmek için ideal bir yapıdadır.

Blockchain sisteminde tüm kayıtlar değiştirilemeyecek şekilde ve sadece muhatap kişiler tarafından erişilebilecek şekilde muhafaza edilmektedir. Ve tüm kayıtlar isteyen bütün kullanıcılar tarafından saklanabilmektedir.

Blockchain teknolojisinde aralarında varlık alışverişi veya veri transferi yapan kişilerin birbirlerini tanıma ve güven duyma zorunluluğunun olmaması, bu teknolojinin en etkili özelliklerindendir. Bu sayede noter, banka, hakem gibi üçüncü bir aracı olmadan işlem yapma imkanı vermektedir. Üçüncü bir aracının olmaması ise işlem maliyetlerinin düşmesine ve

işlemlerin hızlanmasını sağlamaktadır. (Güven ve Şahinöz, 2018:78-80) Günümüzde blockchain teknolojisinin kullanım alanları oldukça az olsa da gelecekte, tedarik zinciri, sağlık, bankacılık, seçimler, sigortacılık, uluslar arası transfer işlemleri, dış ticaret gibi alanlarda kullanılması olağan görülmektedir. Birçok veri türü bu teknoloji sayesinde aracısız, güvenilir, düşük maliyetli ve mahrem bir şekilde saklanabilir ve transfer edilebilir.

2. BİBLİYOMETRİK ANALİZ

Bibliyometrik analiz, bir konuyla ilgili yapılan çalışmaların istatistiksel yöntemler kullanılarak analiz edilmesi ve çeşitli sonuçlar çıkarılmasıdır. Bibliyometrik analiz sayesinde, atıf yapılan yazarlar, yazar, konu, kaynaklar gibi veriler incelenerek, elde edilen bulgularla belirli bir konuya ait genel yapının ortaya konması mümkün olmaktadır. Makalelerde yapılan atıfların analizi ile en çok kullanılan kaynaklar belirlenebilir, en çok yayın yapan kuruluşlar ve yazarlar incelenebilir. Belirli bir konuyla ilgili en sık kullanılan anahtar kelimeler gibi bulgular ortaya çıkarılabilir. Bibliyometrik analiz, araştırmacılar için, literatürde etkili olan ülkelere, kaynaklara, yazarlara ve kurumlara erişmede kolaylık sağlamaktadır.

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Çalışmanın temelini oluşturan veriler Web of Science veri tabanından alınmıştır. Elde edilen veriler VOSviewer 1.6.16 veri analiz programı ile analiz edilmiş ve görselleştirilmiştir. Web of Science veri tabanında 1975-2021 yıllarını kapsayacak şekilde yapılan "Blockchain" kelime araması sonucunda çıkan sonuçlar *article* daraltması uygulanmış ve toplamda 5567 makaleye ulaşılmıştır. Bu makaleler *management, business, business finance, economics* kategorilerinde yeniden daraltılmıştır. Böylece toplamda 785 adet makaleye ulaşılmış ve bu makaleler analize dahil edilmiştir.

4. AMPRİK BULGULAR

Çalışmaya dahil olan makaleler, çalışmaların yapıldığı yıllar, çalışma alanları, çalışma dilleri, en çok atıf alan yazarlar, en çok atıf alan kurumlar, en çok atıf alan ülkeler, en çok kullanılan anahtar kelimeler ve konu ile ilgili en çok yayın yapan dergiler başlıkları altında incelenmiş ve yorumlanmıştır.

Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Blockchain konusunda yapılan akademik çalışmaların 2015 yılında başladığı ve günümüze kadar en çok yayın yapılan yılın 2020 olduğu tespit edilmiştir. 2020 yılında ekonomi, finans ve yönetim alanında 353 adet çalışma yapıldığı sonucuna varılmıştır. Önümüzdeki yıllarda konuyla alakalı daha fazla makale yazılması beklenmektedir.

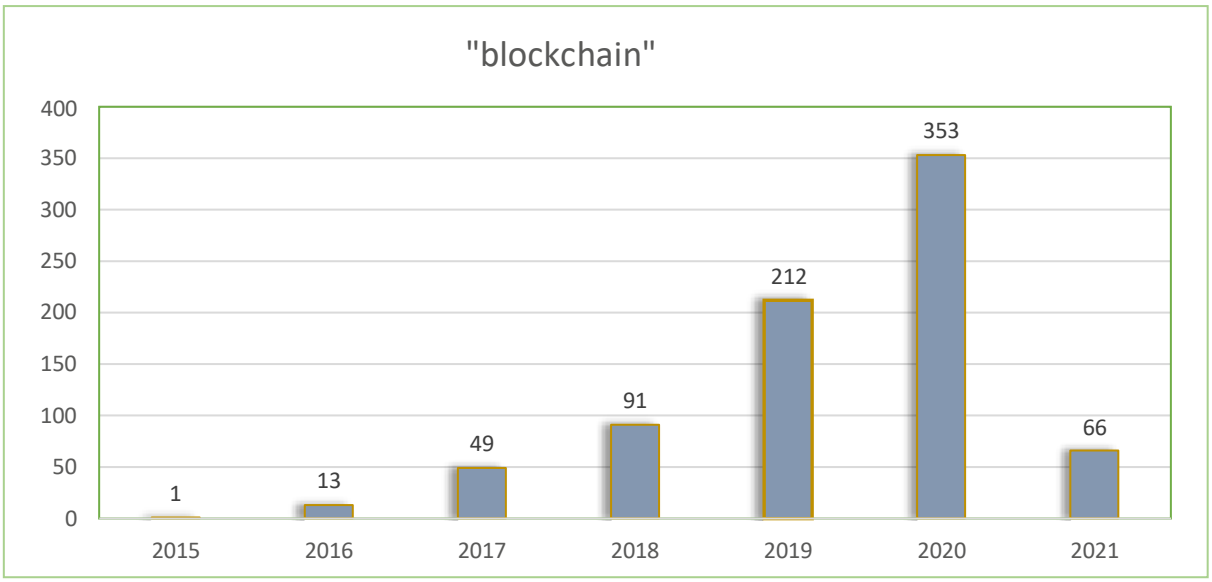

Grafik 1: Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Çalışma Alanları

Blockchain konusunda yapılan çalışmaların bilgisayar bilimi ve bilgi sistemleri, elektrik elektronik mühendisliği ve telekomünikasyon alanlarında yoğunlaştığı görülmüştür. Yönetim, işletme ve finans alanlarındaki çalışmaların ise daha az miktarda olması dikkat çekicidir.

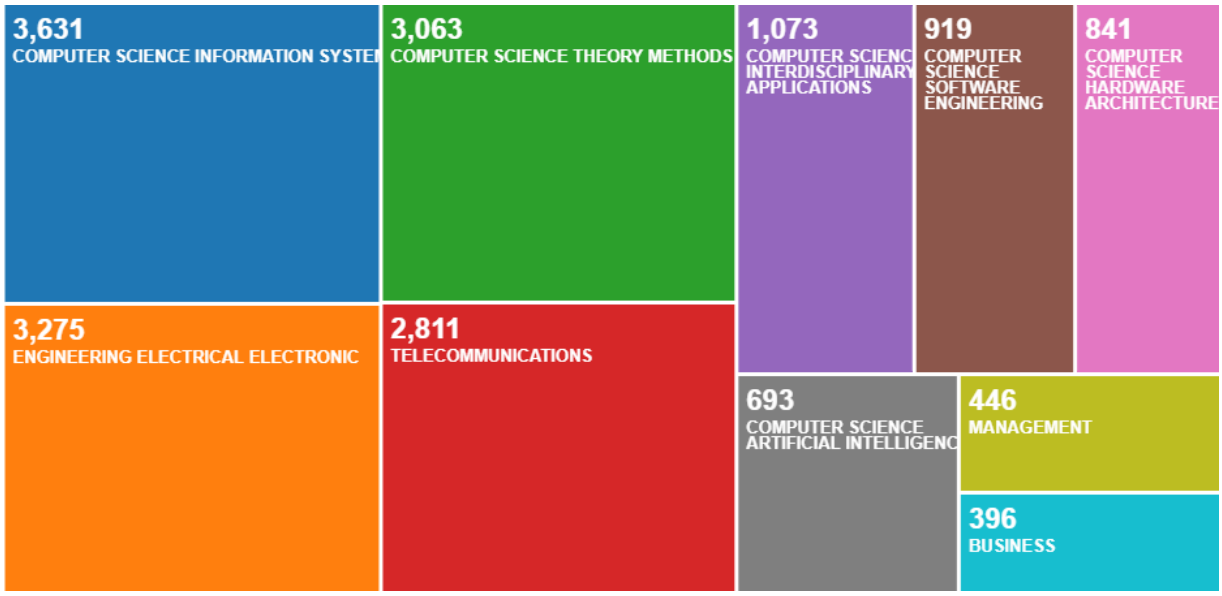

Şekil 1: Çalışmaların Alanlara Göre Dağılımı

Çalışma Dilleri

Analiz sonucu ulaşılan 785 makalenin yazıldığı diller grafik 2'de gösterilmektedir. 755 makalenin İngilizce olarak kaleme alındığı görülmektedir. İngilizceyi, Rusça(12), İspanyolca(7), Portekizce(5), Ukraynaca(3), Türkçe(2) ve Almanca(1) takip etmektedir.

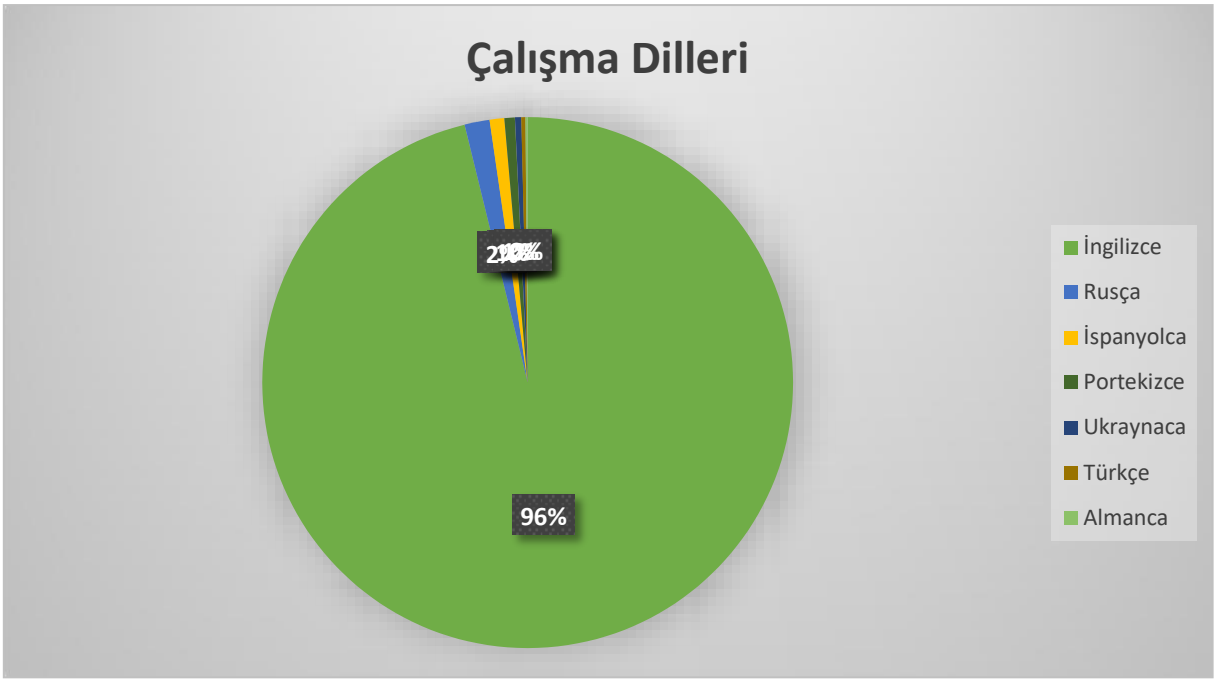

Grafik 2: Çalışmaların Dillere Göre Dağılımı

En Çok Atıf Alan Yazarlar

Blockchain çalışmalarında araştırma kapsamına giren makaleler, en az bir yayın yapan ve en az bir atıf alan yazarlar analize dahil edilmiştir. Bu analize göre en çok atıf alan yazarlar sıralanmış ve Tablo 1' deki sonuçlara ulaşılmıştır. Konu ile ilgili çalışma yapan yazarlardan en fazla atıf alan Karin R. Lakhani ve Marco Lansiti 338 atıfla ilk sıradadır. Bu yazarlar birer adet makale yayınlamalarına rağmen en fazla atıf alan isimler olmuşlardır. Şekil 2'de ise yazarların atıf sıralamasına göre ağ haritası verilmiştir. 1828 yazar arasından en az atıf sayısı ve en az makale sayısını karşılayan 1307 yazar vardır.

Author	Documents	Citations	Total link strength
lakhani, karin r.	1	338	132
lansiti, marco	1	338	132
choi, tsan-ming	10	252	175
pilkington, marc	1	191	44
de filippi, primavera	2	158	105
panayi, efstathios	1	134	0
peters, gareth w.	2	134	0
kim, henry m.	2	131	59
laskowski, marek	2	131	59
yan, jiaqi	2	131	6
sun, jianjun	1	129	0
zhang, kem z. k.	1	129	0
potts, jason	6	116	62
dai, jun	2	111	77
treiblmaier, horst	5	110	133
vasarhelyi, miklos a.	1	108	74
centers, david p.	1	96	59
fanning, kurt	1	96	59
tapscott, alex	1	96	38
tapscott, don	2	96	38

Tablo 1: En Çok Atıf Alan Yazarlar Sıralaması

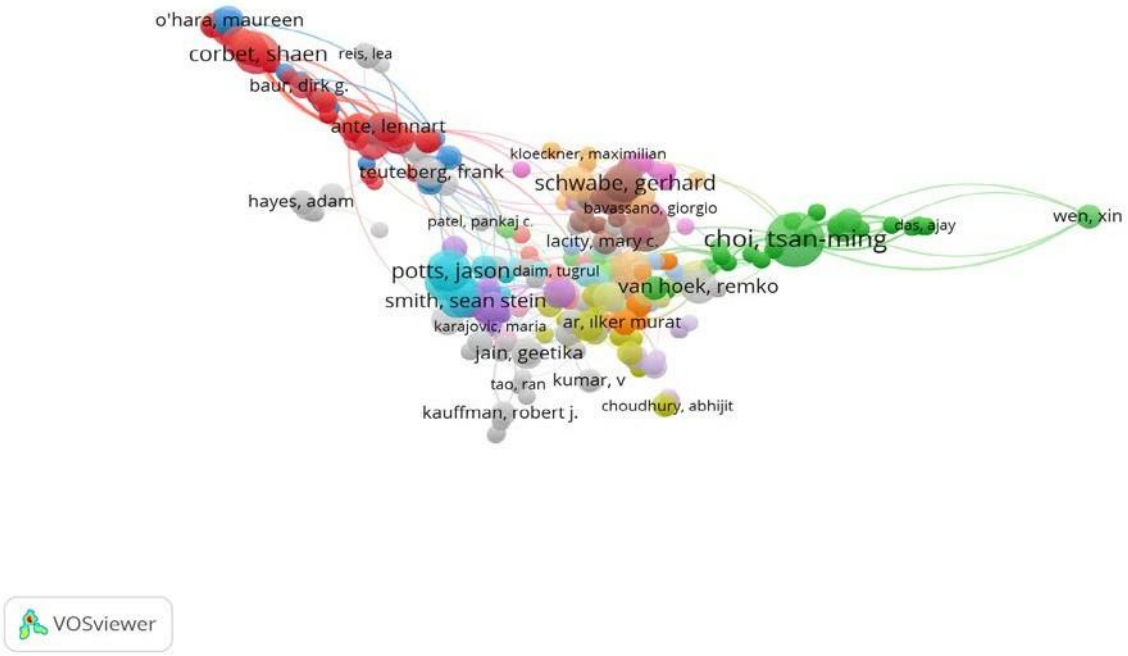

Şekil 2: En Çok Atıf Alan Yazarlar Ağ Haritası

En Çok Atıf Alan Kurumlar

Blockchain konusunda en fazla çalışmayı yapan kurum 13 makaleyle Avustralya'da bulunan Rmit Universty olmasına karşın atıf sayılarına göre 11. sırada yer almaktadır. En fazla atıf alan çalışmaların bulunduğu kurum 2 adet makale yazılmış olmasına karşın Harvard School of Business olarak karşımıza çıkmıştır. Harvard School of Business yayınlanan 2 makalede toplam 351 atıf alarak atıf sıralamasında ilk sıradadır. Kurumlara göre atıf alan çalışmalar atıf sayılarına göre sıralanmış ve Tablo 2'de gösterilmiştir.

Organization	Documents	Citations	Total link strength
harvard sch business	2	351	119
harvard inst quantitat social sci	1	338	113
hong kong polytech univ	12	254	142
univ burgundy	1	191	32
rutgers state univ	5	169	102
ucl	10	168	19
harvard univ	3	164	73
univ surrey	8	157	121
london sch econ	5	146	11
southwestern univ finance & econ	6	144	81
rmit univ	13	142	108
york univ	5	137	75
univ sci & technol china	2	136	8
univ oxford	3	134	7
cuny	8	131	57
nanjing univ	2	131	4
univ west england	5	129	64
modul univ vienna	5	110	85
univ manchester	6	107	15
penn state univ	3	105	46

Tablo 2: En Çok Atıf Alan Kurumlar Sıralaması

En Çok Atıf Alan Ülkeler

Blockchain konusunda ABD, İngiltere ve Çin çalışmaların en yoğun yapıldığı ülkelerdir. bu ülkelerin teknoloji konusunda öncü olmaları yapılan çalışmaların yoğunluğunun neden bu ülkelerde olduğu konusunda fikir verebilir. 68 farklı ülkede yazılan 785 makalenin 382 tanesi sadece bu üç ülkede yazılmıştır. En fazla atıf alan ülkeler ise, ABD(2422), İngiltere(984) ve Çin(855) olarak tespit edilmiştir. Atıf sayısı sıralamasında bu üç ülkeyi Almanya, Fransa ve Avusturalya takip ederken, Türkiye ise 12 makale ve 8 atıfla 49. sırada bulunmaktadır. Şekil 3'te atıf sıralamasına göre ülkelerin ağ haritası gösterilmektedir.

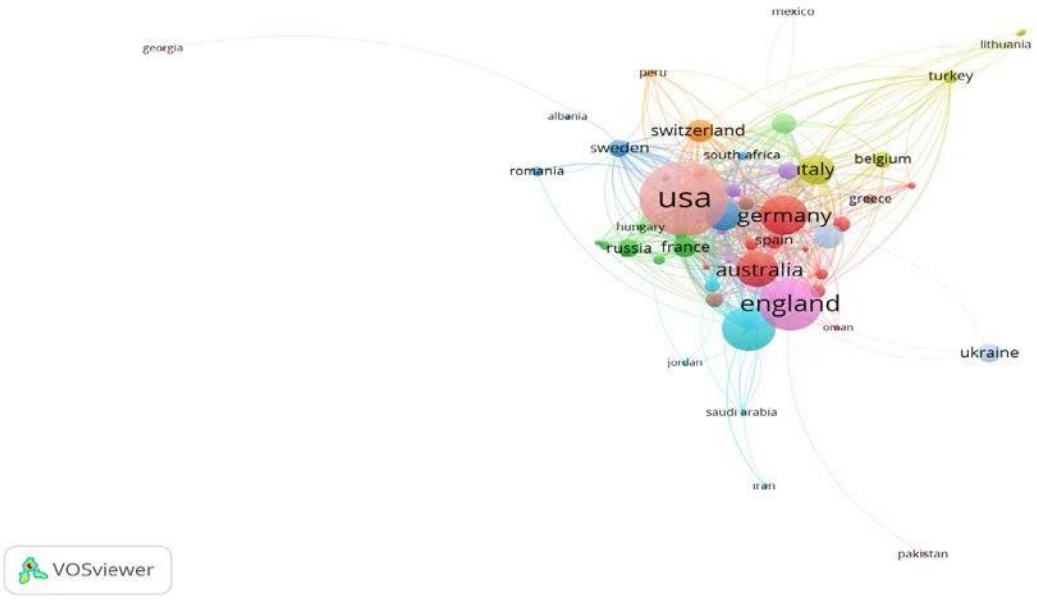

Şekil 3: En Çok Atıf Alan Ülkeler Ağ Haritası

En Çok Kullanılan Anahtar Kelimeler

Analize konu olan makaleler en sık kullanılan kelimelere göre analize tabi tutulmuş ve en az 3 defa geçmek kaydı ile kelimeler tekrar sayısına göre sıralanmıştır. En sık kullanılan kelime 440 kez kullanılmış olan *blockchain* kelimesi olurken, ikinci sırada *bitcoin* kelimesi ve üçüncü sırada *cryptocurrency* yer almaktadır. Blockchain teknolojisi bitcoin kripto para biriminin ortaya çıkmasıyla birlikte gündeme gelmiştir. Bu sebeple bu kelimelerin birlikte anılması çok olağandır. Bununla birlikte blockchain konusuyla en fazla ilişkilendirilen diğer önemli kelimeler *fintech, smart contracts* kelimeleridir. Tablo 3'te en sık kullanılan kelimeler ve kullanım sıklığı gösterilmiştir. Şekil 4'te ise kullanılan kelime sıklığının ağ haritası verilmiştir.

Keyword	Occurrences	Total link strength
blockchain	440	989
bitcoin	94	260
cryptocurrency	83	237
blockchain technology	51	77
smart contracts	42	109
fintech	41	147
cryptocurrencies	37	101
supply chain	29	79
artificial intelligence	26	65
technology	25	68
distributed ledger technology	24	90
distributed ledger	23	80
smart contract	23	56
digitalization	22	54
ethereum	18	79
trust	16	58
internet of things	15	51
big data	15	38
supply chain management	15	38
security	13	55

Tablo 3: En Sık Kullanılan Kelimeler

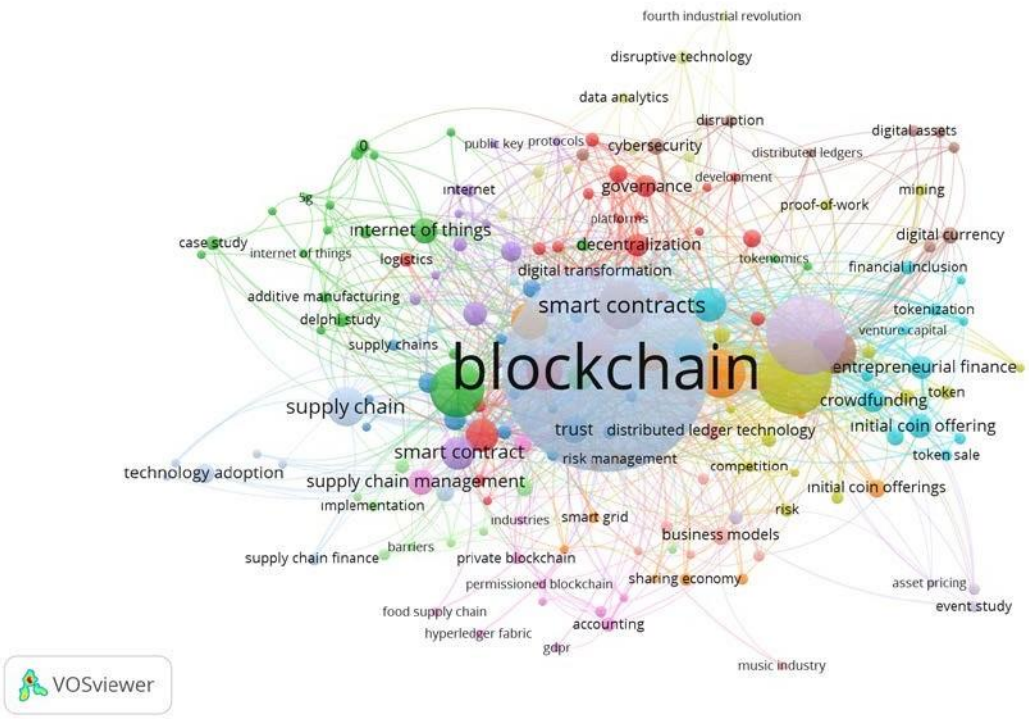

Şekil 4: En Sık Kullanılan Kelimelerin Ağ Haritası

En Çok Çalışmaların Yayınlandığı Kaynaklar

Blockchain konusunda en çok makalenin yayınlandığı kaynakların başında 35 makale ile IEEE Transactions on engineering management gelmektedir. Ancak kaynaklar, atıf sıralamasına tabi tutulduğunda 9 makale yayınlanmış olan Business Horizons dergisi ilk sırada gelmektedir. Business Horizons' da yayınlanan makaleler toplamda 409 atıf almıştır. En çok atıf alan

kaynaklar sıralamasında ikinci sırada ise Harvard Business Review dergisi bulunmaktadır. Tablo 4'te atıf sayısına göre sıralanmış kaynaklar, atıf sayıları ve makale sayıları ile birlikte verilmektedir.

Source	Documents	Citations	Total link strength
business horizons	9	409	95
harvard business review	2	338	62
transportation research part e-logi...	18	337	49
technological forecasting and soci...	29	336	104
strategic change-briefings in entre...	13	324	67
financial innovation	7	285	2
supply chain management-an inte...	7	196	75
research handbook on digital trans...	1	191	20
intelligent systems in accounting fi...	6	190	35
banking beyond banks and money...	6	183	0
review of financial studies	4	160	42
mit sloan management review	5	133	31
journal of information systems	3	109	39
journal of management informatio...	3	108	12
journal of emerging technologies i...	10	106	53
technology innovation manageme...	10	105	21
journal of corporate accounting an...	3	103	27
ieee transactions on engineering ...	35	100	22
mis quarterly executive	8	95	18
journal of service management	2	92	3

Tablo 4: Atıf Sayısına Göre Sıralanmış Kaynaklar Listesi

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada, blockchain teknolojisi ile ilgili yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunun makale türünde olduğu için analize sadece konu ile ilgili makale çalışmaları dahil edilmiştir. Web of Science veri tabanında yapılan "blockchain" kelime aramasında çıkan sonuçlar ayrıca yönetim, işletme, işletme finansı ve ekonomi alanlarında yapılan çalışmalar filtrelenmiştir. Blockchain konusu çok fazla alanı ilgilendiren ve kapsamı çok geniş olan bir konu olması sebebiyle bu şekilde bir daraltma yoluna giderek, sosyal bilimlerin belirtilen alanlarındaki gelecekte yapılacak olan çalışmalara ışık tutulması hedeflenmiştir. Vosviewer programı aracılığı ile analiz edilen veriler sonucunda blockchain teknolojisi hakkındaki çalışmaların 2015 yılında başladığı ve 2020 yılında en fazla makalenin yayınlandığı sonucuna varılmıştır. Önümüzdeki yıllarda konu ile ilgili çalışmaların artarak devam etmesi beklenmektedir.

Araştırma analizinde ortaya çıkan sonuçlara göre en fazla atıf alan çalışmaların yapıldığı ülke ABD'dir. Blockchain konusuyla ilgili ilk yazılan makalenin bu ülkede olması çalışmaların bu ülkede yoğunlaşmasının temel sebebi olabilir. Blockchain teknolojisinin geliştirilmesinin bilgisayar bilimi ile alakalı olması da çalışmaların bilgisayar bilimi ve elektrik elektronik mühendisliği alanlarında yoğunlaşmasının ana sebebi olabilir. İşletme, finans gibi sosyal bilim alanlarında bu teknolojinin bir aracı olarak kullanılabilir olması, bu alanlarda da gelecek yıllarda daha fazla çalışma yapılabileceği öngörülebilir.

Blockchain teknolojisi ne kadar 2008 yılında gündeme geldiyse de 2019 yılına kadar kripto paraların gölgesinde kalmış bir teknolojidir. Henüz gelişimini tamamlamamış olan ve hak ettiği ilgiyi görememiş olan bu teknoloji, tedarik zinciri, finans, bankacılık, devlet kayıtları, sigortacılık gibi pek çok alanda devrim yapma potansiyeline sahiptir. Güvenlik, şeffaflık ve hız gerektiren bütün veri transferi, veri saklama ve varlık transferi işlemleri bu teknoloji sayesinde kolaylıkla yapılabilir. Günümüz küresel dünyasında, merkezi yapıların pek çok alanda yapılmak istenen işlemler için hız, maliyet, şeffaflık konularında yetersiz kalması, insanların merkezi yapılara olan güveninin giderek azalması blockchain teknolojisine daha fazla ilgi gösterilmesini sağlayacak ve pek çok alanda kullanımının yaygınlaşmasına sebep olacaktır.

Blockchain teknolojisi çeşitli eleştirilere de konu olmaktadır. Henüz gelişimini tamamlamamış olan bu teknoloji, merkezi otoriteler tarafından kontrol altında tutulması güç olması sebebiyle eleştirilmektedir. Blockchain platformlarından bazıları kara para aklama, silah ticareti gibi yasal olmayan işlemlerle anılmakta ve bu nedenlerle tepki çekmektedir. Bütün yeni teknolojiler ve fikirler, art niyetli insanların manipülasyonlarına maruz kalmaktadır. Bu manipülasyonlar geliştirilen teknolojilerin faydalarını gölgede bırakamayacaktır.

KAYNAKÇA

Çakmak, M. (2019). Kripto Paraların Gelişim Süreci, Blok Zincir Teknolojisi ve Kripto Paraların Türkiye'de Vergilendirilmesi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 31.

Güven, V. ve Şahinöz E. (2018). *Blok zincir Kripto Paralar Bitcoin Satoshi Dünyayı Değiştiriyor.* 2.Baskı. İstanbul. Kronik Kitap, 44-80.

İslam, A. (2019). Blok Zinciri Teknolojisi ve Kripto Paralar: Mevcut Durum, Potansiyel ve Risk Analizi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 12-70.

Mete, S. (2019). Blok Zincir Sistemlerinin Finans Piyasalarındaki Yeri ve Kripto Paralarda Fiyat Balonlarının İncelenmesi. İstanbul Ticaret Üniversitesi, Finans Enstitüsü, Sermaye Piyasaları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 11-20.

Nakamoto, S. (2008). Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. https://bitcoin.org/bitcoin.pdf (12.05.2021)

Özdemir, E.G.A (2019). Adoption of Blockchain In The Banking Industry and Its Effects To Employer Branding. Bahcesehir University, Master's Thesis, 7-10.

Usta, A. ve Doğantekin, S. (2018). *Blockchain 101*. Bankalar Arası Kart Merkezi, 7-18.

TEKNOLOJİ DESTEKLİ MATEMATİK ÖĞRETİMİNİN KESİRLER KONUSUNDA ÖĞRENCİLERİN AKADEMİK BAŞARISINA ETKİSİ

Cansu DAL
Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel Eğitim Bölümü, Davutpaşa Yerleşkesi
ORCID: 0000-0001-8407-3394
Dr. Öğretim Üyesi Cevdet ŞANLI
Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel Eğitim Bölümü, Davutpaşa Yerleşkesi
ORCID: 0000-0002-2149-9555

ÖZET

Çalışmanın amacı, 3. Sınıf matematik dersi kesirler konusu öğretiminde bilgisayar teknolojilerinin kullanımının öğrencilerin akademik başarısı üzerine etkisini incelemek ve uygulama ile ilgili öğrenci görüşlerini almaktır. Çalışmada Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kurulan (EBA) Eğitim Bilişim Ağı uygulamaları, Okulistik programı uygulamaları ve Colorado Üniversitesi tarafından geliştirilen PhET simülasyon programı kullanılmıştır. Çalışma Covid-19 salgını sebebi ile 14 deney 14 kontrol grubu olmak üzere toplamda 28, 3. Sınıf öğrencisi ile İstanbul ili, Bağcılar ilçesinde yürütülmüştür. Çalışmada ön-test son-test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. Çalışma sonucunda deney grubundaki öğrencilerden teknoloji destekli matematik öğretimi hakkındaki görüşleri alınmıştır. Verilerin analizinde SPSS 15 (Statistical Package for the Social Sciences) istatistik paket programı kullanılmış bağımsız t testi ve betimsel analizden yararlanılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular, teknoloji destekli matematik öğretimin öğrencilerin akademik başarılarını pozitif yönde etkileyerek arttırdığını ve bu çalışmanın istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. ($p<0.05$) Çalışmanın betimsel analiz kısmında ise öğrencilerin kullanılan uygulamalar ile ilgili düşüncelerinin genel olarak olumlu olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kesir Öğretimi, 3. Sınıf, Matematik, Teknoloji

THE EFFECT OF TECHNOLOGY ASSISTED MATHEMATICS TEACHING ON STUDENTS 'ACADEMIC ACHIEVEMENT IN FACTIONS

Abstract

The aim of the study is to examine the effect of the use of computer technologies on the academic achievement of students in teaching the subject of fractions in the 3rd-grade mathematics lesson and to get students' opinions about the application. Educational Informatics Network applications (EBA) established by the Ministry of National Education,

Schoolistics program applications, and the PhET simulation program developed by Colorado University were used in the study. The study was conducted in Bağcılar district of Istanbul province with a total of 28 3rd grade students, 14 of whom were experimental, and others were a control group due to the Covid-19 outbreak. In the study, a quasi-experimental design with a pretest-posttest control group was used. At the end of the study, the opinions of the students in the experimental group about technology-supported mathematics teaching were obtained. In the analysis of the data, SPSS 15 (Statistical Package for the Social Sciences) statistical package program, independent t-test, and descriptive analysis were used. The study's findings show that technology-assisted mathematics teaching increases students' academic achievement positively, and this study has a statistically significant effect.($p < 0.05$). In the descriptive analysis part of the study, it is seen that students' opinions about the practices used are generally positive.

Keywords: Fraction Teaching, 3rd Grade, Mathematics, Technology

1. GİRİŞ

21. yüzyılda hızla gelişen ve değişen teknoloji, toplumsal yaşamın her alanında yenilikler sağlamaktadır. Bu yenilikler, eğitim kurumlarını etkilediği gibi eğitim-öğretim faaliyetlerinin içeriğini de etkilemektedir. Bu bağlamda teknolojik sürece entegre edilerek yapılan matematik öğretimi, öğretimin kalitesini arttırarak daha etkili ve kalıcı öğrenmeler sağlayacağı için son derece önemlidir.

Eğitim, genel anlamda bireyde davranış değiştirme sürecidir. Geniş anlamda ise bireyin toplum standartlarını, inançlarını ve yaşam yollarını kazanmasında etkili olan tüm sosyal süreçlerdir. (KAYA, Ağustos 2006) Öğretim, ise bilgi ve çevrenin öğrenme için düzenlenmesidir. Son yıllarda öğretim teknolojilerinde meydana gelen gelişimler matematik öğretimi alanında da ileri eğitim teknolojilerinden faydalanmaya olanak sağlamıştır. Başlı başına bir sistem olan matematik, yapı ve bağıntılardan oluşmakta olup, bu yapı ve bağıntıların oluşturduğu ardışık soyutlamalar ve genelleme süreçlerini içeren soyut bir kavramdır. Soyut kavramların kazanılmasının zor olmasından dolayı, matematiğin öğrencilere zor geldiği de bilinmektedir. Bu nedenle, matematik öğretim yöntemlerinin irdelenmesi çağımızda üzerinde öncelikli olarak durulması gereken bir konudur. (ALAKOÇ, January 2003)

Bilim ve teknolojide yaşanan hızlı değişim, bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçları, öğrenme öğretme teori ve yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeler bireylerden beklenen rolleri de doğrudan etkilemiştir. Bu değişim bilgiyi üreten, hayatta işlevsel olarak kullanabilen, problem çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı, iletişim becerilerine sahip, empati yapabilen,

topluma ve kültüre katkı sağlayan vb. niteliklerdeki bir bireyi tanımlamaktadır. Bu nitelik dokusuna sahip bireylerin yetişmesine hizmet edecek öğretim programları salt bilgi aktaran bir yapıdan ziyade bireysel farklılıkları dikkate alan, değer ve beceri kazandırma hedefli, sade ve anlaşılır bir yapıda hazırlanmıştır. (MEB , 2018)

Bu doğrultuda matematiğin yapısına uygun olarak bilgiyi yapılandırıp, somutlaştırarak yapılan öğretimler hem kavram öğretimi kolaylaştıracak hem de daha anlamlı, kalıcı öğrenmeler sağlayacaktır.

Bu çalışmada da amaç matematik dersi kesirler konusu öğretiminde bilgisayar teknolojilerinin kullanımının öğrencilerin akademik başarısı üzerine etkisini incelemek ve uygulama ile ilgili öğrenci görüşlerini almaktır.

2. ÇALIŞMA ALANI

Problem Durumu:

Teknoloji destekli matematik öğretiminin 3.sınıf kesirler konusunda öğrenci başarısına etkisi var mıdır? Uygulanan öğretim yöntemi ile ilgili öğrenci görüşleri ne yöndedir?

Araştırmanın Amacı:

Teknoloji destekli yapılan matematik öğretiminin öğrencilerin daha kalıcı ve etkili öğrenmelerine katkı sağladığını, akademik başarı puanlarını olumlu yönde etkilediğini ortaya koymak ve uygulanan öğretim yöntemi ile ilgili öğrenci görüşlerini almaktır. Bu doğrultuda ulaşılmak istenen kazanımlar şunlardır:

- Bütün, yarım ve çeyrek modellerinin kesir gösterimlerini kavratmak
- Bir bütünü eş parçalara ayırarak eş parçalardan her birinin birim kesir olduğunu kavratmak
- Pay ve payda arasındaki ilişkiyi kavratmak
- Paydası 10 ve 100 olan kesirlerin birim kesirlerini kavratmak
- Bir çokluğun, belirtilen birim kesir kadarını belirlemeyi kavratmak
- Payı paydasından küçük kesirler elde etmeyi kavratmak (MEB , 2018)

Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma salgın hastalık döneminde yapıldığı için toplamda 28 öğrenci, ön test-son test olarak uygulanan 10 çoktan seçmeli test sorusu, ilkokul 3. sınıf 4. Ünite ‘Kesirler’ konusu ile sınırlıdır.

Araştırmanın Alt Problemleri

1. Deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin sınav puanlarındaki değişim nasıldır?
2. Deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin ön test puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamlı bir fark var mıdır?

3. Deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin son test puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamlı bir fark var mıdır?
4. Deney grubundaki bağımlı örneklemler t testi analizinde istatistiksel anlamlı bir fark var mıdır?
5. Kontrol grubundaki bağımlı örneklemler t testi analizinde istatistiksel anlamlı bir fark var mıdır?
6. Öğrencilerin teknoloji destekli uygulamaları sevme ve sevmeme durumları nasıldır?
7. En sevilen teknolojik uygulama hangisidir?
8. Teknoloji destekli matematik dersine yönelik öğrenci görüşleri nelerdir?
9. Bu dersi diğer matematik derslerinden ayıran özellikler nelerdir?

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırma Deseni

Bu araştırmada nicel araştırma deseni kullanılmıştır. Çalışmada ön-test son-test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. Bu modelde yansız atama ile oluşturulmuş iki grup bulunmaktadır. Bunlardan biri deney, diğeri kontrol grubu olarak kullanılmıştır. Her iki gruba da deney öncesinde ve deney sonrasında ölçüm yapılmıştır. Çalışma sonucunda deney grubundaki öğrencilerden teknoloji destekli matematik öğretimi hakkındaki görüşleri alınmıştır. Öğrenci görüşleri betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Veriler gruplandırılarak frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Araştırma deseni Tablo 5 ' te sergilenmiştir.

Tablo 1. Araştırma Deseni

Gruplar	Uygulama Öncesi	Öğretim Yöntemi	Uygulama sonrası
Deney Grubu N=14	Akademik Başarı Testi (Ön Test)	Eba, Okulistik, PhET simülasyon programı kullanılarak bilgisayar destekli öğretim	Akademik Başarı Testi (Son Test) Görüşme Formu
Kontrol Grubu N=14	Akademik Başarı Testi (Ön Test)	Yürürlükteki Müfredat (Ders Kitabı ve yardımcı kaynak kullanılarak yapılan düz anlatımla öğretim)	Akademik Başarı Testi (Son Test)

Araştırmanın Örneklemi

2020-2021 Eğitim-Öğretim yılı, İstanbul ili Bağcılar ilçesinde bir devlet okulunda bulunan 28, 3. sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Çalışma örneklemi Tablo 2' de sergilenmiştir.

Tablo 2. Araştırma Örnekleminin Cinsiyete Göre Dağılımı

Gruplar	Öğrenci Sayısı	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci
Deney Grubu	**14**	**8**	**6**
Kontrol Grubu	**14**	**7**	**7**

Verilerin Toplanması

Veri toplama aracı zümre öğretmen görüşleri alınarak çalışmacı tarafından hazırlanan 10 soruluk bir başarı testidir. Çalışmada ön test ve son testte kullanılan soru maddeleri aynıdır. Çalışma sonunda deney grubuna 4 soruluk bir görüşme formu da uygulanmıştır.

Deney ve Kontrol Grubuna Yapılan Uygulamalar

Kesirler konusuna başlamadan önce deney ve kontrol grubuna ön test olarak çalışmacı tarafından hazırlanan akademik başarı testi (ABT) uygulanmıştır. Bu aşamadan sonra deney grubuna dersin belli bölümlerinde etkileşimli tahta aracılığıyla kazanım sırası dikkate alınarak Eba (Eğitim Bilişim Ağı), Okulistik ve PhET uygulamaları ile konu anlatımı yapılmış ve alıştırmalar yaptırılmıştır. Kontrol grubunda ise yıllık plana, ders kitabındaki ve çalışma kitabındaki etkinliklere bağlı kalınarak yürürlükteki program uygulanmıştır. Uygulama her iki grupta da haftada 3 saat olmak üzere 4 hafta boyunca uygulanmıştır. Dersin sonunda ABT gruplara son test olarak uygulanmıştır. Ayrıca deney grubuna, konu anlatımı sonrasında teknoloji destekli uygulamalar hakkındaki görüşlerini almak amacıyla görüşme formu uygulanmıştır.

Şekil 1' de Eğitim Bilişim Ağından alınan bir kesit gösterilmiştir.

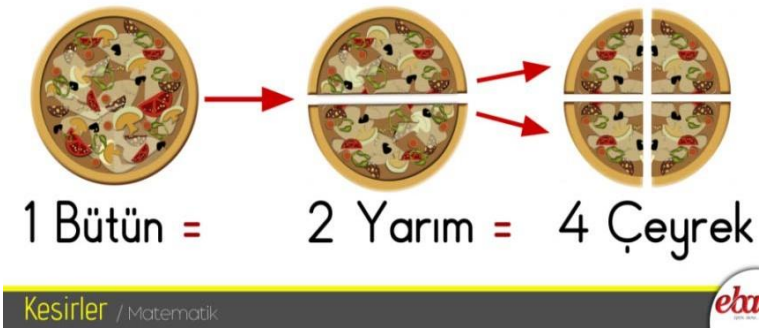

Şekil 1. EBA (Eğitim Bilişim Ağı) Uygulaması

Şekil 2' de Okulistik uygulamasından alınan bir kesit gösterilmiştir.

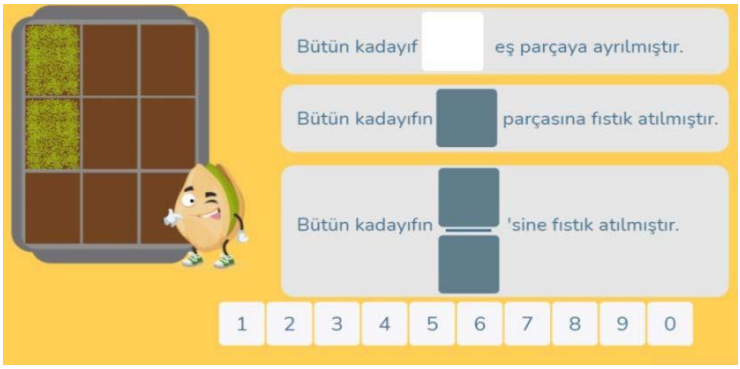

Şekil 2. Okulistik Uygulaması

Şekil 3' te PhET uygulamasından alınan bir kesit gösterilmiştir.

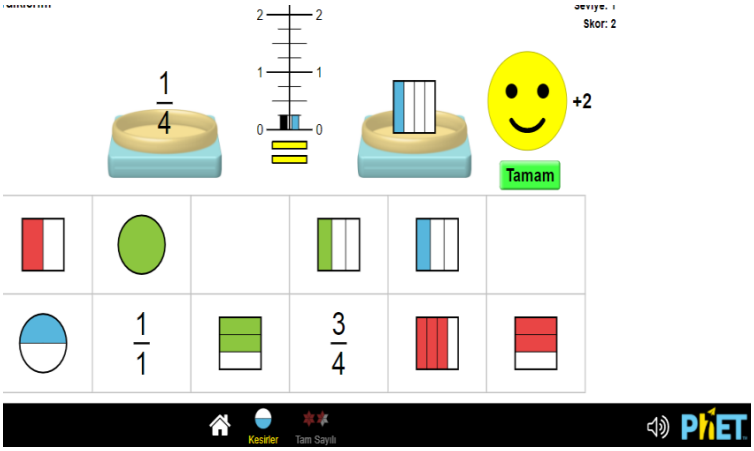

Şekil 3. PhET Uygulaması

Verilerin Çözümlenmesi

Deney ve kontrol grubuna uygulanan başarı testi SPSS 15 (Statistical Package for the Social Sciences) programında bağımsız gruplar t testi kullanılarak analiz edilmiştir. Sonuçlar değerlendirilirken anlamlılık düzeyi ($p<0.05$) kabul edilmiştir. Deney grubu öğrencilerinin uygulama hakkında görüşlerini belirlemek amacıyla betimsel analiz kullanılmış, elde edilen veriler gruplandırılarak frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Birinci Alt Probleme Ait Bulgular

Deney ve Kontrol grubu öğrencilerinin ABT sınav puanları karşılaştırmalı olarak Tablo 3 ve Tablo 4' te sergilenmiştir.

Tablo 3. Deney Grubu Öğrencilerinin Sınav Puanları

DENEY GRUBU SINAV PUANLARI		
	Ön Test Puanları	Son Test Puanları
1. Öğrenci	40	90
2. Öğrenci	50	100
3. Öğrenci	20	60
4. Öğrenci	30	80
5. Öğrenci	40	90
6. Öğrenci	70	100
7. Öğrenci	60	100
8. Öğrenci	20	70
9. Öğrenci	30	70
10. Öğrenci	30	80
11. Öğrenci	10	50
12. Öğrenci	40	90
13. Öğrenci	50	100
14. Öğrenci	40	100

Tablo 4. Kontrol Grubu Öğrencilerinin Sınav Puanları

KONTROL GRUBU SINAV PUANLARI		
	Ön Test Puanları	Son Test Puanları
1. Öğrenci	30	60
2. Öğrenci	30	60
3. Öğrenci	50	90
4. Öğrenci	40	80
5. Öğrenci	20	40
6. Öğrenci	20	50
7. Öğrenci	40	70
8. Öğrenci	50	80
9. Öğrenci	60	100
10. Öğrenci	40	90
11. Öğrenci	20	50
12. Öğrenci	60	80
13. Öğrenci	20	50
14. Öğrenci	30	60

İkinci Alt Probleme Ait Bulgular

Çalışma öncesi, deney ve kontrol grubunun akademik başarılarının denk olup olmadığını belirlemek amacıyla ABT ön test puan ortalamaları arasındaki ilişki bağımsız örneklem t testi kullanılarak hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 5' te sergilenmiştir.

Tablo 5. Deney ve Kontrol Gruplarının Başarı Testi (Ön Test) Puanlarının Karşılaştırma Sonuçları (Bağımsız Örneklem T-testi)

		N	$\bar{X}$	SS	t testi	p değeri
Ön test	Deney grubu	14	37,85	16,25	0,246	**0,808**
	Kontrol grubu	14	36,42	14,46		

Tablo 5' e göre deney ve kontrol gruplarının ön test puanları arasında anlamlı (p>0.05) bir farkın olmadığı görülmektedir. Bu bulgu grupların homojen bir yapıda olduğunu yani konu hakkındaki bilgilerinin aynı seviyede olduğunu göstermiştir Her iki grubun akademik başarı düzeyleri çok yakındır.

Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular

Çalışma sonunda, deney ve kontrol grubu arasında ABT son test puan ortalamaları yönünden anlamlı fark olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 6' da sergilenmiştir.

Tablo: 6 Deney ve Kontrol Gruplarının Başarı Testi (Son Test) Puanlarının Karşılaştırılması ile İlgili t Testi Sonuçları

		N	X̄	SS	t testi	p değeri
Son test	Deney grubu	14	84,28	16,50	2,383	**0,025**
	Kontrol grubu	14	68,57	18,33		

Tablo 6 'ya göre deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin başarı testinden almış oldukları puanlar arasında deney grubu lehine anlamlı düzeyde (p<0.05) bir farkın olduğu görülmektedir. Teknoloji destekli matematik öğretiminin öğrencilerin akademik başarılarına pozitif yönde katkı sağladığı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle teknoloji destekli matematik öğretimiyle yapılan konu anlatımın, düz anlatım yöntemine oranla daha etkili olduğu söylenebilir.

Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular

Tablo 7: Deney Grubu Ön-Son Test Karşılaştırması (Bağımlı Örneklem T-testi)

Ön test – Son test	Ortalamalar arası fark		%95 güven aralığı			
Grup	X̄	SS	Alt	Üst	t	p
Deney grubu	-46,42	7,44	-50,72	-42,12	-23,320	**0,000***

Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular

Tablo 8. Kontrol Grubu Ön-Son Test Karşılaştırması (Bağımlı Örneklem T-testi)

Ön test – Son test	Ortalamalar arası fark		%95 güven aralığı			
Grup	X̄	SS	Alt	Üst	t	p
Kontrol grubu	-32,14	8,01	-36,77	-27,51	-15,000	**0,000***

Altıncı Alt Probleme Ait Bulgular

Tablo 9. Öğrencilerin Teknoloji Destekli Uygulamaları Sevme ve Sevmeme Durumları

Derste Kullanılan Teknolojik Uygulamaları Sevme-Sevmeme Durumları	(*f*)	(%)
Uygulamayı Sevme	14	100
Uygulamayı Sevmeme	0	0
Toplam	**14**	**100**

Tablo 9 incelendiğinde öğrencilerin verdiği cevaplara göre tamamının derste kullanılan uygulamaları sevdiği görülmektedir.

Yedinci Alt Probleme Ait Bulgular

Tablo 10. Öğrencilerin En Sevdikleri Teknolojik Uygulama

En Sevilen Teknolojik Uygulama	(*f*)	(%)
Eğitim Bilişim Ağı (EBA)	3	21,42
Okulistik Uygulamaları	7	50,00
PhET Simülasyon Programı	4	28,57
Toplam	**14**	**100**

Tablo 10 incelendiğinde öğrenciler tarafından en sevilen uygulamanın % 50 lik oranla Okulistik uygulaması olduğu anlaşılmaktadır.

Sekizinci Alt Probleme Ait Bulgular

Tablo 11. Öğrencilerin Teknolojik Uygulamalar Kullanılarak İşlenen Derse Yönelik Duygu ve Düşünceleri

Teknoloji Destekli Matematik Dersine Yönelik Öğrenci Görüşleri	(*f*)	(%)
Ders eğlenceli geçti	8	57,14
Ders çok güzeldi, keyif aldım	5	35,71
Ders sıkıcı geçti	0	0
Derse katılım sağlamadığım için iyi değildi	1	7,14
Toplam	**14**	**100**

Tablo 11 incelendiğinde öğrencilerin büyük çoğunluğunun (% 92,85) uygulamalara karşı duygu ve düşüncelerinin olumlu olduğu, öğrencilerin teknoloji destekli matematik dersini daha eğlenceli ve keyifli algıladığı görülmektedir.

Dokuzuncu Alt Probleme Ait Bulgular

Tablo 12. Bu Dersi Diğer Matematik Derslerinden Ayıran Özellikler

Bu Ders Diğer Derslerde Ayıran Özellikler	(f)	(%)
Daha fazla derse katıldım	9	64,28
Daha çabuk öğrendim	3	21,42
Daha sıkıcı	1	7,14
Fark yok	1	7,14
Toplam	**14**	**100**

Tablo 12 incelendiğinde öğrencilerin % 85,7 sinin ders hakkında olumlu görüş ifade ettiği görülmektedir. Tablodaki verilere göre teknoloji destekli matematik öğretimi öğrencilerin büyük çoğunluğu derse daha fazla katılmalarını ve aktif öğrenmelerine katkı sağlamaktadır.

5. SONUÇLAR

Araştırma bulguları incelendiğinde teknoloji destekli uygulamalar yapılan deney grubunun kontrol grubuna göre Matematik dersi ABT (son test) puan ortalamaları açısından bakıldığında anlamlı bir farkla daha başarılı olduğu görülmektedir. Öğrencilerin aktif bir şekilde derse katılmaları, derste kullanılan uygulamaların görsel ve işitsel olması öğrencilerin ilgilerini çekmesi deney grubunun başarılı olmasını sağlayan etkenler olduğu düşünülmektedir. Teknoloji destekli uygulamaların kullanıldığı derse ilişkin öğrencilerin verdikleri cevaplar incelendiğinde; öğrencilerin, derse karşı duygu ve düşüncelerinin genel olarak olumlu olduğunu ve derse aktif bir şekilde katılma isteğinde olduklarını görülmektedir.

6. KATKI VE KAYNAKÇA

Her geçen gün hızla ilerleyen teknolojiye uyum sağlamalı, güncel teknolojik imkanlar eğitim-öğretim süreçlerinde kullanılmalıdır. Aynı şekilde öğrencilerin de teknolojik gelişmeleri takip etmesi sağlanarak tek yönlü öğretimin dışına çıkılmalıdır. Bu sayede öğrenciler öğretim sürecine dahil edilerek kendi öğrenme sorumluluklarına katkı sağlanmalıdır. Böylelikle kullanılan ders, anlatılan konu ve işlenen kazanıma uyumlu olarak yapılan teknoloji destekli öğretimin; öğrencilerin öğrenme düzeyine ve hızına olumlu anlamda katkısı olacağı düşünülmektedir. Yapılan çalışmanın örneklemi genişletilebilir. Çalışmada kullanılan uygulamalar çeşitlendirilebilir. Uygulamalar ilkokulda Türkçe, Hayat Bilgisi, Fen Bilimleri, İngilizce gibi derslere de akademik başarıyı arttırmak için kullanılabilir.

Kaynakça

AKBAŞ, E. E. (April 2019). Eğitim Bilişim Ağı (EBA) Destekli Matematik Öğretiminin 5. Sınıf Kesir Konusunda Öğrenci Başarılarına Etkisi. *Journal of Computer and Education Research*.

ALAKOÇ, Z. (January 2003). Matematik Öğretiminde Teknolojik Modern Öğretim Yaklaşımları. *TheTurkish Online Journal of Educational Technology*.

ATALAY, Ö. (2017). İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Kesirler Konusunda Bilgisayar Animasyonları Yardımıyla Problem Kurma Becerilerinin İncelenmesİ.

ERSOY, Y. (April 2005). Matematik Eğitimini Yenileme Yönünde İleri Hareketler-I:Teknoloji Destekli Matematik Öğretimi. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*.

KAYA, P. D. (Ağustos 2006). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme.* Pegem A Yayıncılık.

Mesut Tabuk1, A. A. (Eylül 2018). Türkiye'deki Bilgisayar Destekli Matematik Öğretimi Araştırmaları:Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin İçerik Analizi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 16-38.

OZDEMİR, C. M. (July 2004). Teknolojik Gelişme İçin Eğitimin Önemi ve İnternet Destekli Öğretimin Eğitimdeki Yeri. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*.

Özge YİĞİT, J. İ. (2015). İlkokul 4. Sınıf Kesir Öğretiminde Bilgisayar Destekli Öğretimin Öğrencilerin BaşarıDüzeyine Etkisi. *Ege Eğitim Dergisi*, 56-80.

SEFEROĞLU, Y. D. (2006). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı.*

ŞİMŞEK, F. (Aralık/December 2017). Fen Bilimleri Dersinde Animasyon ve Simülasyon. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*.

YAZGAN, Y. (2007). 10-11 Yaş10-11 Grubundaki Öğrencilerin Kesirleri Kavramaları Üzerine Deneysel Bir Çalışma.

BUILDING URBAN FLOOD RESILIENCE THROUGH COMMUNITY PARTICIPATION IN URBAN AREAS OF KEBBI STATE, NIGERIA

Kayode Oyediran
Department of Urban and Regional Planning, Waziri Umaru Federal Polytechnic, Birnin Kebbi, Kebbi State, Nigeria
Bolanle Wahab
Department of Urban and Regional Planning, University of Ibadan, Ibadan, Nigeria

Abstract

In most cities of the developing countries, the gap between disaster occurrence and precaution is always filled with casualties. Studies conducted on flood resilience in Kebbi state, Nigeria thus far underplayed community participation and collaboration as a means of building urban flood resilience in urban areas of the state. This paper examined the stages and level of participation of urban communities in flood risk reduction and management process in Kebbi; assessed the degree by which at risk communities were actively engaged in the identification, analysis, monitoring and evaluation of flood disaster risks; and also examined the nature and challenges of communities' participation in governments' flood resilience policies/programmes. Mixed methods were adopted for the study and data were sourced through primary and secondary means but more of secondary. About 400 residents who had been victims of past flood disasters were interviewed on their experiences during and after the flood and their participation in recovery measures in the state. Findings revealed that 85.5% of the victims considered the recovery items given to them inadequate, indiscriminately distributed (75.0%), did not meet their needs (56.7%), and that the government actions were unsuccessful (64.7%) because of non-participation of the public in the processes. Only the State and Local government agencies participated in the recovery arrangements including infrastructure provision, while the public was excluded. It is recommended that governments should ensure the full participation of communities in flood risk reduction process before, during, and after any disaster in order to reduce their vulnerabilities and enhance their capacities for resilience.

Keywords: Community participation, Infrastructure provision, Urban flood resilience

THE EFFECT OF THE FLIPPED CLASSROOM MODEL ON IRANIAN ENGLISH FOREIGN LANGUAGE LEARNERS: CRITICAL THINKING AND MOTIVATION IN ENGLISH LANGUAGE GRAMMAR

Zahra Afzali
Department of English Language Teaching, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran
Siros Izadpanah
Asst. Prof., corresponding author, Department of English Language Teaching, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran

Abstract

Flipped Learning is a rather new approach to teaching. In this approach, the place of teacher' s lectures in the classroom and homework assignments are exchanged to enhance active learning, critical thinking, and motivation. The aim of this research was to determine the effect of the flipped classroom model on intermediate and upper-intermediate learners' criticalthinking and motivation in learning English grammar. In the current study, the quasi- experimental research was used. This research was conducted within the English course for six weeks' period in the summer term in 2019. Three hundred and sixty English learners have been chosen through multi-stage cluster sampling from four different institutes. They randomly assigned to control and experimental groups. Data collected as a pre-test and post-test. Among fifty grammar videos, eight grammar contents based on CVI (content validity index) CVR (content validity ratio) (0.42, 0.79) were selected. Questionnaires' validity was checked by some experts and their reliability was checked through Cronbach's Alpha test. Questionnaires were Hermense (motivation, a=0.97) and SEI (engagement, a=0.93). In the current study, descriptive statistics, and ANCOVA tests were used in the analysis of the quantitative data. Results indicated that learners in the flipped classroom performed better than learners in the traditional class. It was concluded that there was a significant difference between the pre-test and post-test scores of the experimental group whereas there was no significant difference between the pre-test and post-test scores of the control group. The findings of this study carry important implications for foreign language syllabus designers, language instructors, etc.

Keywords: critical thinking, flipped classroom model, motivation

Introduction

Education experts are always looking for new teaching methods in teaching and learning environments (Biggs & Tang, 2011). Researchers are working to enhance student learning through these new teaching methods. "Flipped Learning "is one of the new approaches that has been proposed recently. In this educational approach, the direct teaching of a teacher is transferred to the outside of the classroom. In contrast, the classroom time is spent on doing homework and activities under the supervision of the teacher as a facilitator (Ojalvo & Doyne, 2011).

While there is a great deal of research about flipped learning, there is little research to be found concerning language instructing, particularly with non-English students in subjects with a strong grammatical component. (Chen Hsieh, Wu, & Marek, 2016; Hwang, Lai, & Wang, 2015; Law, Hafiz, Kwong, & Wong, 2020). This dearth of research intrigued us progressively about the impacts of flipped instructing on the EFL field, particularly with non-English intermediate and upper-intermediate students' motivation and critical thinking with grammar learning.

Due to the development of technology, teaching and learning are not just limited in the classroom. The intensity of "Flipped Classroom" and flipped learning have developed and adjusted the traditional teaching method to *a new approach which is needed to improve their learning skills.* Many teachers deliberately pursue this pattern and enthusiastically need to improve their guidance through flipped instructing. Much research on flipped classrooms (Alias, Iksan, Karim, Nawawi, & Nawawi, (2020); Moravec, Williams, Aguilar-Roca, & O'Dowd, 2010) indicate many advantages for students such as upgrading students' learning motivation, academic performance and overall engagement. In a flipped setting students can learn at their own pace more easily especially where watching instructor recordings forms part of the flipped instructional process. (Filiz & Kurt, 2015; Namaziandost, Ziafar, & Neisi, 2020); Wanner, & Palmer, 2015). Some studies (Ferreri & O'Connor, 2013; Zappe, Leicht, Messner, Litzinger, & Lee, 2009) found that this sort of instructing strategy will assist students with learning effectively. After pre-learning the substance, students will come to the class with some fundamental ideas of that class. Furthermore, in the class, students will have more occasions and chances will be able to engage in greater depth with the content and essentially use what they have realized ahead of time through some collective, task-based, critical thinking exercises (Balan, Clark, & Restall, 2015). In spite of the fact that this encouraging strategy appears giving student a chance to learn a second or foreign language and develop their very own insight toward the substance, to students with different learning motivation, critical thinking capability and other diverse individual attributes, changing of educating and learning technique may not certainly create positive results (McNally, et al., 2017). Likewise, the impacts of flipped learning may not be the equivalent in various subjects (Strayer, 2012). The Flipped Classroom has been one of the new phenomena (Blair, Maharaj & Primus, 2016) and has made significant progress so that educational experts believe that this will revolutionize learning environments. The use and interest in this approach are on the rise (Bergman & Sams, 2012). The flipped classroom is one of the topics that will attract the attention of the world of education in the coming years (Law et al.,). With these positive findings, this paper calls for more studies with respect of flipped classroom across other English skills, disciplines and theories.

This study investigated the following research questions:

1-Does the experience Flipped Classroom significantly enhance upper-intermediate learners' motivation?

2-Does the experience Flipped Classroom significantly improve upper-intermediate learners' critical thinking?

3- Does the experience Flipped Classroom significantly enhance intermediate learners' motivation?

4- Does the experience Flipped Classroom significantly improve intermediate learners' critical thinking?

Literature review

Flipped Classroom

The flipped classroom was first mooted as an instructional strategy by Wesley Baker's authority in the late 1980s (Segolsson, Hirsh, & Bäcklund, 2017. His idea was not plausible to any great degree since PC advancement had not progressed to a level that allowed full integration of his ideas. As technology capability increased at the beginning of the twenty-first century - most especially the Internet and YouTube in 2006, Baker's considerations have been given recognition thus prompting engagement with the concept of the flipped classroom by a broad spectrum of educators.

Flipped Learning is an educational approach in which the conventional order of receiving knowledge is reversed (Segolsson, Hirsh, & Bäcklund, 2017). In flipped learning, the initial stage of receiving knowledge starts before attending class, when students study the teacher-assigned materials and complete their assignments (Mehring, 2016). Afterward, they enter class to reinforce what they have covered prior to class (Flipped Learning Network, 2014). Researchers and teachers have successfully implemented flipped learning in different courses from various disciplines and areas, requiring skills practice or mere recitation of content.

In the area of English as a foreign language (EFL), flipped learning has been implemented to improve students' knowledge of English idioms (Chen Hsieh, Wu, & Marek, 2017); and to promote students' active learning in terms of becoming more willing to communicate, enhancing their speaking skills, and increasing their satisfaction with the flip approach (Hung, 2017). The effects of flipped learning have also been investigated in other EFL-related areas, such as: English speaking (Li & Suwanthep, 2017), English writing (Ahmed, 2016), reading comprehension (Abaeian & Samadi, 2016), English pronunciation (Zhang, Du, Yuan, & Zhang, 2016), and translation (Shu, 2015).

Furthermore, with the additional time in the classroom that can be invested in collaborative learning exercises, the students will have a greater opportunity to personalize their speech and develop the confidence needed to express their opinions.

Critical thinking

The ability to analyze facts, generate and organize ideas, defend opinions, make comparisons, draw inferences, evaluate arguments and solve problems (Chance,1986). The origin of critical thinking goes back to the works of Aristotle, Socrates, and Plato. Socrates concentrated on introspection and argued for thought, investigation, and willingness to criticize which is required for human achievement. Aristotle and Plato focused on using reason and inquiry to judge reasonably which results in personal freedom. They focused on the significance of logic and critical thinking in achieving freedom.

Science and technology have progressed in the 21stcentury and it is necessary for the students to process the thinking skills to be able to make decisions in order to get new knowledge rapidly (Andujar, Salaberri-Ramiro & Cruz Martínez,2020). The skills of
21stcentury involve countless skills such as creative thinking, critical thinking, association, problem-solving, and innovation (Andujar, Salaberri-Ramiro & Cruz Martínez, 2020).
However, the main thinking skill which is important in the 21st century is critical thinking skills (Ahadiat, 2019). It is a skill that is needed to enhance the thinking ability of the students (Dooly& Sadler, 2020). Most of the educators believe that critical thinking is a basic goal of education (Yang & Chou, 2008), which was displayed through different types of conscious effect on thinking quality, autonomy in making decision,
and responsibility of action (Sholihah, Wilujeng & Purwanti, 2020). Also, it is essential for a problem-solving. Taylor, Tilhouand (2020) believes that in order to solve problems, we need to think deeply to evaluate the problems through the use of existing knowledge and on the basis of critical thinking.

.. One characteristic of critical thinking is that it starts with comprehending our own thinking (Boss & Larmer, 2013; Chen, Wang & Chen, 2014; Elmaadaway, 2018).
According to these researchers, we cannot transfer non- propositional knowledge just by the language, and via speaking to learners; they should learn it practically. It means that how to think is different from what to think about. In utilizing and producing a new language, using its structures and grammar are crucial factors. Comprehending and knowing these structures requires deep and critical thinking to evaluate the problem through the use of grammatical knowledge.

Motivation

The term 'motivation' concerns the course and greatness of human behavior and it is in charge of why individuals choose to accomplish something, to what extent they are eager to continue the movement, and how hard they are going to seek after it (Wen, & Piao, 2020). Motivation has consistently been a key angle to clarify the second language learning process and human behavior driving it. As a point broadly alluded to in L2 learning research, motivation is an indispensable

emotional factor (Dörnyei, 2020) that impacts any achievement or disappointment in L2 learning. Nguyen, Giang, and Nuong, (2020) attest that L2 motivation is one of the most significant variables that is identified with the rate and accomplishment of L2 fulfillment. Correspondingly, Hung, Sun, and Liu, (2018) likewise, see L2 motivation as the main impetus that empowers students to consume continued exertion that is expected to learn L2.

Hung, Liu, and Sun (2018, pp 1028-1046) studied "the Effects of flipped classrooms integrated with MOOCs and game-based learning on the learning motivation and outcomes of students from different backgrounds". This examination planned to research the impact of flipped classrooms incorporated with Massive Open Online Courses (MOOCs) and game-based learning with respect to the learning motivation and learning results of students from various foundations (as far as sexual orientation, grade, fearlessness pointers in science, and jobs played in the game-based learning process). A semi-structured open-ended questionnaire was utilized for information accumulation, including a fundamental data poll (to comprehend the members' experiences), a survey on learning motivation (the Motivated Strategies for Learning Questionnaire, MSLQ), a trial of learning accomplishments in mathematics, and a semi- structured open-ended questionnaire (to comprehend the students' feelings). Quantitative examination results demonstrated that flipped classrooms coordinated with MOOCs and game- based learning can upgrade students' learning motivation and results. The level of capability is the most significant part which has been examined in this examination yet here it is for school students not for English students at all which can be another examination for further investigations.

Method

Participants

The participants of this study were 360 English learners within the range of 13-19 years' old who were studying in intermediate and upper-intermediate level from four institutes. They were selected through multiple stage cluster sampling. In a way that from 110 institutes in Zanjan, the researchers selected four institutes. According to the informatics statistic of the educational office in Zanjan province, Iran, the whole population of this study was 19400 males and females English learners from 110 institutes in Zanjan who were studying English in Spring, 2019. Based on the information from institutes near 10% of learners were in intermediate and upper- intermediate levels. Two classes in the level of intermediate and two upper- intermediate classes (based on placement test) were selected from each institute. In order to have a homogeneous group, the Oxford placement test administered. Students who were able to answer 28-36 of the questions out of 60 they regarded as an intermediate level and those with 48-55 correct answers were put into the upper-intermediate level of proficiency.

Instruments

In the present study, Oxford Placement Test (OPT), Engagement, Motivation questionnaires and eight grammar movies were used.

Oxford Placement Test (OPT)

To meet the aforementioned purposes, initially, a language proficiency test version 2, including 60 items (i.e., matching, cloze passages, and multiple-choice questions) was administered to ensure the homogeneity of the learners. The test items mainly focused on reading skills, grammar, and vocabulary. The participants were given 30 minutes to answer. Those learners whose scores fell between 28 and 38 were considered as intermediate ones and 37-47 upper –intermediate ones.

Ricketts' (2003) Critical Thinking Dispositions Questionnaire

Ricketts' (2003) Critical Thinking Dispositions Questionnaire was used to measure the intermediate and upper-intermediate EFL learners' critical thinking disposition. The questionnaire included 33 statements in Likert 5-point scale. The minimum, median and maximum scores that might be acquired were 33, 99, and 145, respectively. Three subcomponents (subscales) of the questionnaire are entitled Innovation with 11 statements, Maturity with 9 statements and Engagement with 13 statements. The Cronbach's alpha coefficients for the subcomponents of innovation, maturity, and engagement are 0.64, 0.53, and 0.82, respectively. The reliability coefficient of the instrument had been reported to be about
0.76 by Pakmehr, Mirdoraghi, Ghanaei, and Karami (2013).

Motivation:

Eagerness and willingness to do something without needing to be told or forced to do it, the reason why you want to do something. Language learning motivation plays an important role, specifically, learning English in the Asian context. Regarding the research of language learning motivation, researchers investigated students' language learning motivation from different perspectives. In an L2 learning motivation, DÖrnyei (2005) proposed a new lan
Self, Parental Encouragement/Family Influence, Instrumentality – Promotion, Instrumentality – Prevention, Linguistic Self-confidence, Attitudes Toward Learning English, Travel Orientation, Fear of Assimilation, Ethnocentrism, English Anxiety, Integrativeness, Cultural Interest, and Attitudes Toward L2 Community. This theory combined the concepts of Markus and Nurius (1986) and Higgins (1987) possible selves, ideal self, and ought self, expanding instrumental motivation and integrative motivation dichotomy that Gardner proposed (1985). In the Asia context, research on h language learning motivation revealed some interesting results.

Grammar Videos

There were fifty different types of grammar subjects. Researcher chose eight important topics. Those topics were asked from experts and experienced teachers and based on CVR and CVI formula.

In this study, students faced with video grammars at home and do exercises in the Flipped Classroom with teachers' guidance and supervision. These were 50 video grammars for intermediate and upper-intermediate learners. On the basis of CVR evaluated using Lawsh' CVR (Content Validity Ratio) and CVI (Content Validity Index). Lawsh formula is as follows:

$$CVR = \frac{(Ne - N \div 2)}{N \div 2}$$

According to the Lawsh CVR, an item should gain a CVR of higher than 0.42 in order to be validated. Then CVI of the words were calculated using Waltz and Bausell (1981). CVI formula is as following:

$$CVI = \frac{Number\ o\ experts\ who\ scored\ item\ 3\ or\ 4}{Total\ number\ o\ experts}$$

It should be mentioned that the acceptable index of CVI equals 0.79 and if there is an item with CVI lower than 0.79, the item should be removed. After extracting the data from the questionnaires, the Cronbach's Alpha value of the motivation and engagement variables were calculated as follows:

Table 1

The Result of the Cronbach's Alpha Test

Questionnaire	Question number	Cronbach's Alpha
Motivation (Hermense)	17	0.971
Critical thinking	33	0.975

Design of the Study

The design of the study was quasi -experimental. In the current study, a pre-test (was used and the participants were randomly assigned to two groups; however, since there was a control group, this study had an experimental comparison group design. The main independent variable was flipped classroom with two levels (intermediate vs. upper-intermediate), and the dependent variables were two dimensions' motivation and critical thinking.

Data collection

This study was conducted among four classes in the levels of upper-intermediate and intermediate. In each level, some of the participants were randomly assigned to control and experimental groups. All of the participants answered two questionnaires before being taught through the flipped classroom method as a pre-test. Then control groups did not have any movies about the grammatical subjects which were included in their course book, however the experimental groups received the related movies before each session and they had the chance to watch the movies more times and had some background information about that subject. Each level had different grammatical movies based on their level. Subjects for intermediate learners were present perfect, simple and progressive, past perfect simple and progressive, passive voices, conditionals and simple future and for upper-intermediate learners, they were future perfect and progressive, part of speech, phrasal verbs,

reported speech, causative sentences and relative pronouns. After six-week period, they answered so-called questionnaires again, and their motivation and critical thinking in grammatical subjects were measured.

Data Analysis

To analyze the data collected from these participants, SPSS 22 software was used. Afterward, one-sample Kolmogorov-Smirnov tests, Bar Chart, and histograms were conducted in order to check the distribution of the data for normality and to see whether the assumptions required for ANCOVA tests were met. In each question, there was one independent variable (Flipped Classroom) and one dependent variable (one of the dimensions). In this study, an experimental study was assigned in order to monitor the effect of the flipped classroom on students' motivation and critical thinking in teaching grammar for Iranian intermediate and upper- intermediate level learners. The researchers conducted a pre-test and post-test for both experimental and control groups. Learners watched the grammatical movies at home and the next session teacher taught those contents in the class and they did the corresponding exercises and appropriate pair works. It was done for six weeks each semester. Control groups were taught through traditional methods. To analyze the data collected from these participants, SPSS 22 software was used and some statistical tests were utilized.

Results

In order to become more familiar with the nature of the research variables, it was necessary to describe them before analyzing the data, because the statistical description of the data precedes statistical inference and helps to identify patterns in the data. Descriptive tendencies for the scores of variables in the upper-level experimental group were calculated.

Table 2

Central Tendencies and Dispersion for Variables in Experimental Group for Upper Learners

Group		N	Mean	Std. Deviation	Minimum	Maximum
experiment	Motivation pre	80	33.19	5.41	24.00	42.00
	Motivation post	80	51.53	4.73	41.00	62.00
	Critical thinking pre	80	84.28	15.82	65.00	126.00
	Critical thinking post	80	121.54	10.10	102.00	135.00
	Valid N (list wise)	80				

Descriptive indices related to the scores of variables and their dimensions in the control group were computed at the upper -intermediate level and the results were presented. Table 2 shows the central indices and distribution of motivation and critical thinking in the pre-test and post-test of the Upper Learners' experimental group. Based on the values of standard deviation, the

maximum and minimum variables are considered. Distribution of respondents' opinions in the motivation and critical thinking variables in the pre-test is higher than in the post-test.

Table 3

Central Tendencies and Dispersion for Variables in the Control Group for the Upper- intermediate learners

Group		N	Mean	Std. Deviation	Minimum	Maximum
Control	Motivation pre	80	32.81	4.44	26.00	41.00
	Motivation post	80	35.34	5.37	28.00	44.00
	Critical thinking pre	80	90.89	9.84	73.00	106.00
	Critical thinking post	80	88.70	7.90	76.00	105.00
	Valid N (list wise)	80				

The central indicators and the scatter of motivation and critical thinking in the pre-test and post-test of the Upper Learners control group in Table 3 show that based on the standard deviation values, the maximum and minimum variables are observed that the scatter of respondents' opinions in the motivation variable is more in the posttest than in the pre-test and in the criticalthinking variable the pre-test values are more scattered than in the post-test.

Table 4

Central Tendencies and Dispersion for Variables in the Experimental Group for Intermediate Learners

group		N	Mean	Std. Deviation	Minimum	Maximum
experiment	Motivation pre	100	31.24	4.59	24.00	42.00
	Motivation post	100	59.09	3.06	54.00	64.00
	Critical thinking pre	100	71.90	8.6	60.00	89.00
	Critical thinking post	100	136.14	10.67	119.00	151.00
	Valid N (list wise)	100				

Table 4 shows the central indices and distribution of motivation and critical thinking in the pre-test and post-test of the Intermediate Learners experimental group. Based on the values of standard deviation, maximum and minimum variables, it is observed that the scattering of respondents' opinions in motivation and critical thinking(CT) variables in the pre-test is more than post-test.

Table 5

Central Tendencies and Dispersion for Variables in Control Group for Intermediate Learners

group		N	Mean	Std. Deviation	Minimum	Maximum
Control	Motivation pre	100	31.38	4.83	25.00	40.00
	Motivation post	100	30.52	3.43	25.00	37.00
	Critical thinking pre	100	71.13	8.70	60.00	92.00
	Critical thinking post	100	79.02	7.99	65.00	94.00
	Valid N (list wise)	100				

Table 5 shows the central indices and distribution of motivation and CT in the pre-test and post-test of the Intermediate Learners control group. Based on the values of standard deviation, maximum and minimum variables, it is observed that the scattering of respondents' opinions in motivation and CT variables in the pre-test is more than post-test.

Kolmogorov-Smirnov test (normality test)

Table 6

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test Output to Check the Normality of Upper-LevelExperimental Group Variables

variable	Kolmogorov-Smirnov Z	Asymp. Sig. (2-tailed)	Test result
Motivation pre	1.227	0.092	Acceptance of the H_0 hypothesis
Motivation post	1.225	0.099	Acceptance of the H_0 hypothesis
Critical thinking pre	1.15	0.94	Acceptance of the H_0
Critical thinking post	1.15	0.12	Acceptance of the H_0

Given the values of Sig in the table above, all of which were higher than 0.05, the assumption of null hypothesis meant that the variables in question were normal at the significance level of 0.05.

Table 7

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test Output to Check for Normality of Upper-Level Control Group Variables

Variable	Kolmogorov-Smirnov Z	Asymp. Sig. (2-tailed)	Test result
Motivation pre	1.083	0.191	Acceptance of the H_0 hypothesis
Motivation post	1.284	0.074	Acceptance of the H_0 hypothesis
Critical thinking pre	1.23	0.10	acceptance of the H_0
Critical thinking post	1.26	0.09	acceptance of the H_0

Given the values of Sig in the table above, all of which were higher than 0.05, the assumption of null hypothesis meant that the variables in question were normal at the significance level of 0.05.

Table 8

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test Output to Check for Normality of Intermediate Level Experimental Group Variables

variable	Kolmogorov-Smirnov Z	Asymp. Sig. (2-tailed)	Test result
Motivation pre	0.803	0.641	Acceptance of the H_0 hypothesis
Motivation post	1.072	0.196	Acceptance of the H_0 hypothesis
Critical thinking pre	1.52	0.05	acceptance of the H_0
Critical thinking post	1.122	0.12	acceptance of the H_0

Given the values of Sig in the table above, all of which were higher than 0.05, the assumption of null hypothesis meant that the variables in question were normal at the significance level of 0.05.

Table 9

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test Output to Check for Normality of Intermediate Level Control Group Variables

variable	Kolmogorov-Smirnov Z	Asymp. Sig. (2-tailed)	Test result
Motivation pre	1.523	0.053	Acceptance of the H_0 hypothesis
Motivation post	1.032	0.201	Acceptance of the H_0 hypothesis
Critical thinking pre	0.52	0.73	acceptance of the H_0
Critical thinking post	0.83	0.55	acceptance of the H_0

Given the values of Sig in the table above, all of which were higher than 0.05, the assumption of null hypothesis meant that the variables in question were normal at the significance level of 0.05.

Homogeneity of variances

Subjects should be homogeneous in terms of variance. In this study, Levine's test was used to investigate the variance of the variance, the results of which are presented in Tables 10 and 11.

Table 10

Test of Homogeneity of Variances between the Control Group and Experimental at Pre-test Level of Upper-Intermediate Learners

Test of Homogeneity of Variances

	Levine' stest	df1	df2	Sig.
Motivation pre	1.277	1	158	0.088
Motivation post	1.903	1	158	0.065
Critical thinking pre	1.07	1	158	0.21
Critical thinking post	1.85	1	158	0.07

Table 11
Test of Homogeneity of Variances between the Control Group and Experimental at Pre-test Level of Intermediate Learners

Test of Homogeneity of Variances

	Levine's test	df1	df2	Sig.
Motivation pre	3.444	1	198	0.065
Motivation post	2.452	1	198	0.119
Critical thinking pre	1.03	1	198	0.31
Critical thinking post	1.93	1	198	0.23

Given the values of Sig in the table above, all of which were higher than 0.05, the assumption of null hypothesis meant that the homogeneity of variances was accepted at the significant level of 0.05, and thus the assumption of homogeneity of the variance in the pretest group was accepted at 5% error level.

Covariate run before starting the research

This assumption was met and the pre-test was performed before the independent variable, the flipped learning method was implemented.

Homogeneity of regression slope

To check the homogeneity of the regression slope, we need to calculate the F value of the interaction between the covariate and the independent variable, if this index is not significant (Sig> 0.05), this default is met. The results of the study are as follows:

Table 12

Regression slope homogeneity test between covariate and independent variables for the upper intermediate level

Source	F	Sig.	Conclusion
group * Motivation pre	1.532	0.292	Verify regression slope homogeneity
group* Critical thinking pre	1.61	0.28	Verify regression slope homogeneity

Given the values of Sig in the table above, all of which were higher than 0.05, the assumption of null hypothesis meant the assumption of a homogeneous slope of the regression line between the covariate and independent variables were at the significance level of 0.05.

Table 13

Regression slope homogeneity test between the covariate and independent variables for intermediate level

Given the values of Sig in the table above, all of which were higher than 0.05, the assumption of null a homogeneous slope of the regression line between the covariate and independent variables were at tl

The linearity of the correlation between the covariate variable and the independent variable

To check the linearity of the correlation of the independent and the covariate, we need to calculate the index is significant this assumption is respected. The results of the survey were as follows:

Table 14

The test of linearity of the correlation of the independent and dependent variable in the Upper group

Source	F	Sig.	Conclusion
Motivation pre	66.274	0.000	Linear correlation between the covariate and the independent variable
Critical thinking pre	30.15	0.00	Linear correlation between the covariate and the independent variable

Given the values of Sig in the table above, all of which were less than 0.05, the assumption of on correlation between the covariate and the independent variable were at the significance level of 0.05.

Table 15

The test of linearity of the correlation of the independent and dependent variable in the intermediate group

Source	F	Sig.	Conclusion
Motivation pre	36.048	0.000	Linear correlation between the covariateand the independent variable
Critical thinking pre	50.93	0.00	Linear correlation between thecovariate and the independent variable

Given the values of Sig in the table above, all of which were less than 0.05, the assumption of one means the assumption of a linear correlation between the covariate and the independent variable were at the significance level of 0.05.

Testing research hypotheses

Hypothesis 1: Flipped classroom enhanced upper-intermediate learners' motivation.

Covariance analysis was used to test the above hypothesis. The assumptions required for the analysis of covariance are examined and these assumptions are in place. The results of the analysis of covariance are listed in the following tables:

Table *16*

The result of the analysis of covariance for upper-level students' motivation

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	11682.329[a]	2	5841.164	322.352	0.000
Intercept	13275.244	1	13275.244	732.610	0.000
Motivation pre	1200.923	1	1200.923	66.274	0.000
Group	10738.180	1	10738.180	592.599	0.000
Error	2844.915	157	18.120		
Total	316331.000	160			
Corrected Total	14527.244	159			

As shown, the value of F in the analysis of covariance for the motivation variable for upper- level students was 592.599 and since sig = 0.000 was less than 0.05, it was significant at the 0.05 level and assumes no effect of the method. Flipped classroom overrides motivation, so it can be concluded that the mean of the two groups in the post-test after adjusting the pre-test scores are significantly different. As shown in the tables above, the mean motivation of upper- intermediate students in the control group was 32.81 in the pre-test and 35.33 in the post-test, whereas the average motivation of upper-intermediate students in the experimental group was 33.19 in the pre-test and 51.53 in the post-test. Have been considering the significant difference between the post-test scores in the two control and experimental groups, it is concluded that removing the pre-test co-factor increases the effect of upper-intermediate learners' motivation.

Hypothesis 2: Flipped Learning improved upper-intermediate learners' CT.

Covariance analysis was used to test the above hypothesis. As noted, the assumptions required for the analysis of covariance are examined and these assumptions are in place. The results of the analysis of covariance are listed in the following table:

Table *17*

The Result of the Analysis of Covariance for Upper-Intermediate Students' Critical Thinking

Group			Mean	Std. Deviation	F	Sig
Upper-intermediate Learners	Critical thinking pre	experiment	84.28	15.82	651.23	0.00
		control	90.89	9.84		
	Critical thinking post	experiment	121.54	10.10		
		control	88.70	7.90		

As displayed in the table, the value of F in the covariance analysis for the critical thinking of upper-intermediate students was 651.23 and since Sig = 0.000 was less than 0.05, it was significant at the 0.05 level. Therefore, it could be concluded that the mean scores of the two groups in the post-test, after the adjustment of the pre-test scores, were significantly different. As seen in the above table, in terms of critical thinking, in the pre-test, the mean scores of upper- intermediate learners in the experimental and control groups were 90.88 and 88.70, respectively, while in the post-test, the mean score of upper-intermediate learners in the control group was 84.28 and in the experimental group was 121.54. Taking into account the significant difference between the post-test scores in the control and experimental groups, it was determined that by deleting the pre-test effect, the flipped learning method can improve upper- intermediate learners' critical thinking. Based upon above explanation hypothesis two isaccepted.

Hypothesis 3: Flipped Learning enhanced intermediate learners' motivation.

Covariance analysis was used to test the above hypothesis. As noted, the assumptions required for the analysis of covariance are examined and these assumptions are in place. The results of the analysis of covariance are listed in the following tables

T**able *18***

The result of the analysis of covariance for intermediate learners' motivation

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	41136.017[a]	2	20568.008	2.290E3	.000
Intercept	5794.227	1	5794.227	645.121	.000
Motivation pre	323.772	1	323.772	36.048	.000
Group	40911.666	1	40911.666	4555.046	.000
Error	1769.378	197	8.982		
Total	444403.000	200			
Corrected Total	42905.395	199			

As shown, the value of F in the covariance analysis for the motivational variable of intermediate level students was 4555.046 and since sig = 0.000 was less than 0.05 significant at 0.05 level and assuming no effect of the method. It can be concluded that the mean of the two groups in the post-test after adjusting the pre-test scores are significantly different. As shown in the tables above, the mean motivation for learners in the Intermediate level in the control group was 31.38 in the pre-test and 30.52 in the post-test, whereas the average motivation of students in the Intermediate level in the experimental group was 31.24 in the pre-test and 59.09 in the post- test. Have been considering the

significant difference between the post-test scores in the two control and experimental groups, it is concluded that by eliminating the pre-test co-factor, the effect of the reversal learning method increases the students' motivation to the Intermediate level.

Hypothesis 4: Flipped Learning improved intermediate learners' CT.

Covariance analysis was used to test the above hypothesis. As noted, the assumptions required for the analysis of covariance are examined and these assumptions are in place. The results of the analysis of covariance are listed in the following tables:

Table *19*

The Result of the Analysis of Covariance for the Intermediate Learners' Critical Thinking

Group			Mean	Std. Deviation	F	Sig
intermediate learners	Critical thinkingpre	Experiment	71.90	8.86		
		Control	71.13	8.70	2263.90	0.00
		Experiment	136.14	10.67		
	critical thinkingpost	Control	79.02	7.99		

As displayed in the table, the value of F in the covariance analysis for the critical thinking ability of intermediate level students were found to be 2263.90 and since Sig = 0.000 was less than 0.05, it was significant at the 0.05 level. Therefore, it could be concluded that the mean scores of the two groups in the post-test, after adjusting the pre-test scores, was significantly different. As displayed in the above table, regarding critical thinking, the mean score of intermediate level learners in the control group was 71.13 in the pretest and 79.02 in the posttest while the mean score of the intermediate level learners in the experimental group was 71.90 in the pretest and 136.14 in the posttest. Regarding the significant difference between the post-test scores in the control and experimental groups, it was accepted that flipped learning method significantly improves critical thinking for the intermediate level students. Based upon above explanation hypothesis four is accepted.

Discussion

The findings of this study are discussed in relationship to the literature reviewed. In order to provide a comprehensive discussion, the researchers made every attempt to report perspectives for both

affirmations and disapproving outcomes of the flipped classroom. The first research question was, "Does the experience flipped classroom significantly enhance upper – intermediate learners' motivation in learning grammar?"

As mentioned before, the Hermense questionnaire was used for measuring learners' motivation. Which has 17 incomplete sentences with four completion choices.

According to the results of the covariance analyses, it was revealed that the flipped classroom has an effect on learners' motivation in upper-intermediate. It enhances upper-intermediate learners' motivation and the null hypothesis which says flipped classroom does not enhance the upper-intermediate learners' motivation is rejected.

The experiment was designed to determine if the students would develop their learning of English grammar and positively change their motivation for learning English as a result of the use of Flipped classroom. All students of the experimental group showed an increase in their performance on the grammar achievement posttest. Furthermore, the experimental group also showed obvious positive change towards English language on the post application of the learning motivation scale after the implementation of Flipped classroom. Such positive change was very clear through students' responses to the motivation scale. This meant that using an integrative grammar teaching model such as Flipped classroom where students are at the center of the learning-teaching process was very effective.

These findings could be attributed to the nature of the Flipped classroom which provides a sequence of instruction that places students at the center of their prior experiences and emphasizes collaborative learning that helps students develop their higher order thinking skills. The researcher found that the students of the experimental group liked learning cooperatively and were able to learn the grammar much easier and faster. Furthermore, such findings can be attributed to the fact that using Flipped classroom with the experimental group raised their interactivity and participation as well as their motivation to learn, which in turn raised their enjoyment and love of using the model in learning grammar. This was also reflected positively on their motivation for learning English.

The second research question asked, "Does flipped classroom significantly improve upper – intermediate learners' critical thinking in learning grammar?" Ways to improve student academic achievement and critical thinking skills in leaning has been heavily discussed in the education arena for the past two decades (Walshaw & Openshaw, 2011). The flipped classroom is a relatively new concept in general education (Bergmann & Sams, 2012a; Sophia Learning, 2013). Articles, journals, or research studies that were available on the flipped classroom have not yet addressed the effect of the flipped classroom on student academic achievement and student critical thinking skills in the high school learning classroom.

As it was discussed before, for measuring critical thinking, Ricket's (CDTI) questionnaire was used which includes 33 Likert scale alternatives. Based upon the results of covariance analysis, the flipped classroom was found to improve upper- intermediate learners' critical thinking. As it was revealed in the results, the value of F in the covariance analysis for the critical thinking ability of upper-level students was 651.230 and since sig = 0.000 was less than 0.05, it was significant at the 0.05 level. as relates critical thinking, in the pretest, the mean scores of upper-intermediate learners in the experimental and control groups were 90.88 and 88.70, respectively, while in the post-test, their mean scores were 84.28 and 121.54, respectively implying that critical thinking ability is significantly affected by the flipped classroom environment.

The findings of this research question is in line with that of Yazici, Zidek, and Hill (2020) examined the correlation between critical thinking skills and educational performance and probed the degree to which demographic characteristics could moderate the relationship between the variables of the study. They found that there is an important correlation between them and explored that there are differences across cultures. Also, the results are in acceptance with that of Evseeva, and Solozhenko, (2015) who sought to find out if there was any relationship among self-efficacy, thinking styles, critical thinking, emotional intelligence, and academic achievement in nursing students. They found that the variables of the study are related to academic success. Winch (2020) also investigated the impact of Flipped Learning on critical thinking of nursery Students. In sync with our findings, the results showed some satisfaction in the learning and crucial improvement in the critical thinking aptitude of the learners. The above results clearly signify the positive impacts on the students' grammar achievement in the ICT-aided flipped classroom. Although the level of impacts and whether they directly influenced on the students' grammar achievement could not be precisely described, this current study suggests that increasing achievement was apparently determined by three aspects: prior-to-class activities, in-class activities, and teaching process.

Firstly, the prior-to-class activities including watching the video lectures and reading the handouts provided the flexibility of learning and created a passion for the students learning and turned them into more responsible and independent learners who were increasingly active and highly motivated to learn. These findings are also in line with Kang's (2015) findings indicated that pre-class assignments with short videos and worksheets were a channel for learning goal achievement and students became more interactive. Kang's (2015) educational tool, Blackboard Mobile, also enhanced a flexible environment. The findings from the student logs implied that students in the ICT-aided flipped-classroom became more independent and willing to do self-study before coming to class. Some students repeatedly viewed video lectures until they could understand the contents before the class started. This could result in students' proactive and on-going involvement in all learning activities in the class and higher score achievement. Hung (2015) also

demonstrated active learner involvement and participation. Likewise, Evseeva and Solozhenko (2015) found convincing evidence that tech-flipped classroom promoted time flexibility, self-discipline, involvement, and self-directedness so did Zhonggen and Guifang (2016) who said that pre-class participation escalated more efforts correlating to better grades. Secondly, the in-class activities were likely rich in interesting, competitive, collaborative activities that could gradually meet the students' satisfaction, learning motivation and offered them different means of constructing knowledge by taking quizzes, playing the educational game, discussing, writing and roleplaying. These support Zhonggen and Guifang's (2016) findings of students' satisfaction in the clicker-aided flipped classroom. Denprapat and Chuaychoowong (2016) stated that the students become motivated and had more opportunities to express their abilities and themselves in various ways in order to build their knowledge.

Lastly, the teaching process was clear, systematic, and appropriate for the students to adjust themselves in a not-completely new learning environment. This current study also confirmed Denprapat and Chuaychoowong's (2016) findings which indicated that the teaching process was one aspect of English language improvement. The teaching process in this current study was not only clear but also systematic. As a result, the students possibly understood each step the instructor asked them to complete and each step linked systematically from one to another,i.e. after the presentation to practice and later to production. The teaching process was neither too traditional nor too modern by integrating the flipped model, communicative approach, and technology.

The findings from the study would be beneficial for students in that they should attempt to augment and practice critical thinking styles in order to gain higher scores in English language classes. English language teachers would benefit from the results of the study as well. They should consider their teaching strategies and teaching methods and try to find creative ways to enhance critical thinking in the flipped classroom in students in order to get better results.

The third research question asked, "Does the experience flipped classroom significantly enhance intermediate learners' motivation in learning grammar?"

As mentioned before, the Hermes's questionnaire was used for measuring learners' motivation. Which has 17 incomplete sentences with four completion choices.

Based on the results of covariance analysis flipped classrooms enhance intermediate learners' motivation. The flipped classroom does enhance intermediate learners' motivation; therefore, null hypothesis was rejected. The findings in this section are in line with the results of the study by Bahrami and Badri (2018); Segolsson, Hirsh, and Bäcklund, (2017). These studies showed that most students had positive motivation for learning English and also revealed that much of student-centered activities in the teaching process resulted in much more positive motivation for learning English.

Motivation is an important factor in increasing achievement (Deveci-Topal, 2013). The findings of studies show that the flipped classroom model has increased student achievement (Boyraz, 2014; Chao, Chen, & Chuang, 2015; Day & Foley, 2006; Hung, 2015; Tune, Sturek, & Basile, 2013; Turan, 2015). Although many studies in the literature have supported the findings of this study, some studies found that the flipped classroom model has no positive effect on achievement (Findlay-Thompson & Mombourquette, 2014; Overmyer, 2014). In other words, results have differed in studies examining the effect of the flipped classroom model on student achievement. This difference can be attributed to the different processes, materials, and environments used in applying the FC model. The effect of this model on student achievement showed a difference because different materials were used during different lessons. The types of materials used and the surrounding learning environment

The fourth research question asked :"Does flipped classroom significantly improve intermediate learners' critical thinking in learning grammar?"

According to the results from the covariance analysis, flipped classroom improves intermediate learners' critical thinking. Study findings showed significant increases in the mean scores of overall critical thinking and its engagement domain in the flipped classroom group. These findings imply the effectiveness of flipped classrooms in promoting students' critical thinking and thereby, critical thinking skills. Previous studies also reported that the flipped classroom was associated with positive outcomes. Student-centeredness and flexibility of the flipped classroom can help promote critical thinking. Moreover, the flipped classroom provides learners with the opportunities to use their knowledge in practice and to actively involve in participatory activities and group discussions (McDonald & Smith, 2013). The findings of this research are in line with Coates, (2007), Jungić, Kaur, Mulholland, and Xin, ((2015), Kong, (2015), Lai and Hwang, (2016) who came up with similar results.

A study conducted by Johnson and Renner (2012) pertaining to the flipped classroom in computer science education yielded different results. In respect to this result, they suggested it represented a failed attempt at the flipped method of instruction in their research setting (students did not embrace the flipped methods but insisted on traditional teaching) rather than a result applicable to the flipped classroom model in general. Although students embraced the flipped classroom methods during class time in this study, the researcher could not guarantee that the students actually followed the flipped methods once they left the classroom. Collaborative activities and teamwork are among the methods for improving critical thinking because they provide students with the opportunity to discuss with each other, give feedback to each other, and thereby, obtain better understanding of complex situations. As reported by our participants, one of the disadvantages of flipped classroom was the limited amount of time for teacher's lecture in the classroom.

Conclusion

Based on the current study findings, the following conclusions were derived from the effect of the flipped classroom on performance and critical thinking of Iranian EFL learners in learning grammar:

1.The flipped classroom is more effective and has superiority over the traditional method in learning the English language, especially grammar.

2. Flipped classroom provided students with a better learning environment, which affected their achievement and performance in English.

3.Flipped classroom increased students' motivation for learning and raised the degree of cooperation among students.

4. By applying the Flipped classroom, students felt relaxed, amused, and comfortable and this led to easier learning and acquisition of the language.

5. Flipped classroom increased student-student communication, which provided fluency practice and reduced the dominance of the teacher.

6.Flipped classroom strengthened the relationship between the eacher and the students and made the teacher as a close friend, which facilitated the process of teaching and learning.

7. Flipped classroom considered the individual differences among learners with

its various activities and techniques that were suitable for students with different levels of proficiency.

8- Flipped classroom trained students to take some responsibility for their learning both in and outside class.

9. It can be said that learners with excessive critical thinking proficiency does not simply admit information from the environment, they consider them and study various viewpoints on topics and in the end, make the best evaluation, and do it.

10- Using and reinforcing critical thinking permits learners to boost their progress and acquire higher scores.

Although critical thinking and performance are essential and required characteristics for individuals in the learning context, they are ignored in schools and classrooms. However, in the modern world which needs thoughtful and well-performed people, these features should be prioritized and applied in educational systems. Certainly, there are other factors involved in the flipped classroom such as learning styles, learning strategies, instructional strategies, the teachers' role, parents' role, etc. It is suggested that the association of these factors can be investigated in future studies.

References

Abeysekera, L., & Dawson, P. (2015). Motivation and cognitive load in the flipped classroom: definition, rationale, and a call for research. *Higher Education Research & Development*, *34*(1), 1- 14. https://doi.org/10.1080/07294360.2014.934336

Ahadiat, M. (2019). The impact of the flipped classroom on the level of learning and satisfaction with the teaching method in electrical engineering students of Islamic Azad University. *Majallah-i Amuzih-i Muhandisi-i Iran*, *20*(80), 51-
3. DOI:10.22047/ijee.2019.149317.1580

Al-Seghayer, K. (2015). Salient key features of actual English instructional practices in Saudi Arabia. English language *Teaching*, *8*(6), 89. http://dx.doi.org/10.5539/elt.v8n6p89

Alrabai, F. (2016). Factors underlying low achievement of Saudi EFL learners. *International Journal of EnglishBLinguistics*, *6*(3), 21-43.http://dx.doi.org/10.5539/ijel.v6n3p21

Amiryousefi, M. (2019). The incorporation of flipped learning into conventional classes to enhance EFL learners' L2 speaking, L2 listening, and engagement. *Innovation in Language Learning and Teaching*, *13*(2), 147-161. https://doi.org/10.1080/17501229.2017.1394307

Andujar, A., Salaberri-Ramiro, M. S., & Cruz Martínez, M. S. (2020). Integrating Flipped Foreign Language Learning through Mobile Devices: Technology Acceptance and Flipped Learning Experience. *Sustainability*, *12*(3), 1110-1118.

Awidi, I. T., & Paynter, M. (2019). The impact of a flipped-classroom approach on the student learning experience. *Computers & Education*, *128*, 269-283.

Baepler, P., Walker, J. D., & Driessen, M. (2014). It's not about seat time: Blending, flipping, and efficiency in active learning classrooms. *Computers & Education*, *78*, 227-236.

Bergmann, J., & Sams, A. (2012a). Before you flip, consider this: Leaders of the flipped classroom movement say each teacher will have a different experience, but securing school leadership support, time, and IT resources will be important to every effort. *Phi Delta Kappan*,*94*(2), 25-47.

Bond, M. (2020). Facilitating student engagement through the flipped learning approach in K- 12: A systematic review. Computers & Education. (151), 1–36. https://doi.org/10.1016/j.compedu.2020.103819

Boss, S., & Larmer, J. (2013). PBL for 21st-century success: Teaching critical thinking, collaboration, communication, and creativity. Novato, CA: Buck Institution for Education.

Chan, S. Y., Lam, Y. K., & Ng, T. F. (2020). Student's perception of the initial experience of the flipped classroom in pharmacy education: Are we ready? *Innovations in Education and Teaching International*, *57*(1), 62-73.

Chen, S., She, J., Kameda, H., & Ohno, S. (2014, September). Implementation and evaluation of flipped classroom in the Chinese language course. In *Proceedings of Multidisciplinary Academic Conference* (pp. 1-8).

Chen, Y., Wang, Y., & Chen, N. S. (2014). Is FLIP enough? Or should we use the FLIPPED model instead? *Computers & Education*, *79*, 16-
27.https://doi.org/10.1016/j.compedu.2014.07.004

Coates, H. (2007). A model of online and general campus-based students. Assessment & Evaluation in Higher Education, 32(2), 121–141.https://doi.org/10.1080/02602930600801878

Cooper, K. S. (2014). Eliciting engagement in the high school classroom: A mixed-methodsexamination of teaching practices. American Educational Research Journal, 51(2), 363- 402.

Crouch, C., & Mazur, E. (2001). Peer instruction: Ten years of experience andresults. *American Journal of Physics*, *69*(9), 970-977. https://doi.org/10.1119/1.1374249

Dehghanzadeh, S., & Jafaraghaee, F. (2018). Comparing the effects of traditional lecture and flipped classroom on nursing students' critical thinking disposition: A quasi-experimental study. *Nurse education today*, *71*, 151-156.https://doi.org/10.1016/j.nedt.2018.09.027

Denprapat, O. Chuaychoowong, M. (2016). Using Flipped Classroom Model to DevelopEnglish Competency and Independent Attributes of Mathayom Suksa 1 Students at Mengrai
Maharajwitthayakhom School. ชาการ (Journal of Social Academic), 9(2),225-239. Retrieved from https://www.tcithaijo. org/index.php/social_crru/article/view/80360/64034.

Dooly, M., & Sadler, R. (2020). "If you don't improve, what's the point?" Investigating the impact of a "flipped" online exchange in teacher education. *ReCALL*, *32*(1), 4-24.

Elmaadaway, M. A. N. (2018). The effects of a flipped-classroom approach on class engagement and skill performance in a blackboard course. *British Journal of Educational Technology*, *49*(3), 479-491.https://doi.org/10.1111/bjet.12553

Evseeva, A., & Solozhenko, A. (2015). Use of flipped classroom technology in language learning. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 206*, 205-209. DOI: 10.1016/j.sbspro.2015.10.006

Farah, M. (2014). The impact of using flipped classroom instruction on the writing performanceof twelfth-grade female Emirati students in the Applied Technology High School (Doctoral dissertation, British University in Dubai). Retrievedfrom http://bspace.buid.ac.ae/bitstream/1234/676/1/120088.pdf

Han, Y. J. (2015). Successfully flipping the ESL classroom for learner autonomy. *NYS TESOL Journal*, *2*(98), 98-109.

Han, J., Huh, S. Y., Cho, Y. H., Park, S., Choi, J., Suh, B., & Rhee, W. (2020). Utilizing onlinelearning data to design face-to-face activities in a flipped classroom: a case study of heterogeneous group formation. *Educational Technology Research and Development*, 6,1-17.

Henderson, K., Hobbs, C., & Gwynllyw, R. (2020, January). Use of technology-enhanced teaching rooms to support flipped teaching. In *Conference Proceedings of ISATE2018.*

Huitt, W. (1998). Critical thinking: An overview. *Educational psychology interactive*, *3*(6), 34-50.

Hung, H. T. (2015). Flipping the classroom for English language learners to foster active learning. Computer Assisted Language Learning, 28(1), 81-96.

Johnson, L. & Renner, J. (2012). *Effect of the flipped classroom model on secondary computer applications course: Student and teacher perceptions, questions, and student achievement* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses database

Judy Shih, H. C., & Huang, S. H. C. (2020). EFL learners' metacognitive development in flipped learning: a comparative study. *Interactive Learning Environments*, 2,1-13.

Jungić, V., Kaur, H., Mulholland, J., & Xin, C. (2015). On flipping the classroom in large- first-year calculus courses. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology*, *46*(4), 508-520.https://doi.org/10.1080/0020739X.2014.990529

Jungst, S., Wiersema, J., & Licklider, B. (2003). Providing support for faculty who wish to shift to a learning-centered paradigm in their higher education classrooms. *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning*, 69-81.

Kang, N. (2015). The Comparison between Regular and Flipped Classrooms for EFL Korean Adult Learners. Multimedia-Assisted Language Learning, 18(3), 41-72.

Kong, S. C. (2015). An experience of a three-year study on the development of critical thinking skills in flipped secondary classrooms with pedagogical and technologicalsupport. *Computers& Education*, *89*, 16-31.https://doi.org/10.1016/j.compedu.2015.08.017

Lai, C. L., & Hwang, G. J. (2016). A self-regulated flipped-classroom approach to improving students' learning performance in a mathematics course. *Computers & Education*, *100*, 126-140.https://doi.org/10.1016/j.compedu.2016.05.006

Liu, D. (2016). The reform and innovation of English course: A coherent whole of MOOC, flipped classroom, and ESP. Social and Behavioral Science, (8), 280-286.

Lombardini, C., Lakkala, M., & Muukkonen, H. (2018). The impact of the flipped classroom in principles of microeconomics course: evidence from a quasi-experiment with two flipped classroom designs. *International Review of Economics Education, 29*, 14-28.

Luo, H., Yang, T., Xue, J., & Zuo, M. (2019). Impact of student agency on learning performance and learning experience in a flipped classroom. *British Journal of Educational Technology*, *50*(2), 819-831.https://doi.org/10.1111/bjet.12604

McDonald, K., Smith, C.M., (2013). The flipped classroom for professional development: part I. Benefits and strategies. The Journal of Continuing Education in Nursing 44(10), 437- 8. https://doi.org/10.3928/00220124- 20130925-19.

Mason, G., Shuman, T., & Cook, K. (2013). Comparing the effectiveness of an inverted classroom to a traditional classroom in an upper-division engineering course. *IEEE Transactions on Education*, *56*(4), 430-435. DOI:10.1109/TE.2013.2249066

McLaughlin, J. E., White, P. J., Khanova, J., & Yuriev, E. (2016). Flipped classroom implementation: A case report of two higher education institutions in the United States and Australia. *Computers in the Schools*, *33*(1), 24-37.

Mendoza, JLA, Guacho, LMY, & Jiménez, RBR (2020). Inverted classroom of higher education: a review of recent literature. *DigitalConsciousness*, *3* (1.2), 80-91.

Murphree, D. S. (2014). "Writing wasn't really stressed, accurate historical analysis was stressed": Student perceptions of in-class writing in the inverted, general education, university history survey course. *History Teacher*, *47*(2), 209-219.

NICOLOSI, V. (2014). Analysis of aircrafts kinematic characteristics for pavement design. In International Conference on Traffic and Transport Engineering (ICTTE)-Belgrade, November 27-28, 2014 (pp. 458-466). City Net Scientific Research Center Ltd. Belgrade Uzun Mirkova 10/I 11000 Belgrade, Serbia.

Özkurkudis, M. J. M., & Bümen, N. T. (2019). Flipping the writing classroom: Using grammar videos to enhance writing. *Journal of Education and Future*, (15), 1-16.

Özkurkudis, M. J. M., & Bümen, N. T. (2019). Flipping the writing classroom: Using grammar videos to enhance writing. *Journal of Education and Future*, (15), 1-16.

Rahman, M. M., & Alhaisoni, E. (2013). Teaching English in Saudi Arabia: Prospects and challenges. *Academic Research International*, *4*(1), 112-131

Renirie, R. H., & Harper, S. (2020). Flipped Library Instruction and Scholarly Resources: A Citation Analysis. *Journal of Library & Information Services in Distance Learning*, 2,1-14.

Roach, T. (2014). Student perceptions toward flipped learning: New methods to increase interaction and active learning in economics. *International review of economics education*, *17*,74-84.

See, S., & Conry, J. M. (2014). Flip My Class! A faculty development demonstration of a flipped-classroom. *Currents in Pharmacy Teaching and Learning*, *6*(4), 585-588.

Shahamat, H., Nadimi, H., Gharehbaglou, M., & Keramati, E. (2019). An analysis of the motivating factors underlying the hidden curriculum components through the lens of the Iranian students of architecture: A qualitative study. *Teaching and Teacher Education*, *86*, 102841.

Sholihah, N., Wilujeng, I., & Purwanti, S. (2020, January). Development of android-based learning media on light reflection material to improve the critical thinking skill of high school students. In *Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 1440, No. 1, p. 012034). IOP Publishing.

Sophia Learning, LLC. (2013). *Flip Certified. Flipped classroom turns everything around.*Retrieved from http://www.sophia.org/flipped-classroom

Strayer, J. (2012). How learning in an inverted classroom influences cooperation, innovation and task orientation. *Learning Environments Research, 15*(2), 171-193. DOI:10.1007/s10984- 012-9108-4

Taylor, V., Tilhou, R., & Crompton, H. (2020). Computational Thinking and Coding Across Content, Areas to Develop Digital Skills. In *Emerging Technologies and Pedagogies in the Curriculum* (pp. 231-243). Springer, Singapore.

Uzunboylu, H., & Karagozlu, D. (2015). Flipped classroom: A review of recent literature. *World Journal on Educational Technology*, *7*(2), 142-147.DOI: 10.18844/wjet. v7i2.46.

van Alten, D. C., Phielix, C., Janssen, J., & Kester, L. (2019). Effects of Flipping the Classroom on Learning Outcomes and Satisfaction: A Meta-Analysis. *Educational Research Review.https://doi.org/10.1016/j.edurev.2019.05.003*

Walshaw, M., & Openshaw, R. (2011). Mathematics curriculum change: Parliament discussion

over the past two decades. *Curriculum Matters, 7*, 1-6. Retrievedfrom http://www.questia.com/library/journal/1G1-274585828/mathematics- curriculumchange-

Wilson, S. G. (2013). The flipped class: A method to address the challenges of an undergraduatestatistics course. The teaching *of Psychology*, *40*, 193-199. DOI:10.1177/0098628313487461

Wang, T. (2020, January). Technology-enhanced Multimodality in Encouraging Student Interaction: A

Paradigm of a Flipped Second Language Classroom. In *2019 International Conference on Education Science and Economic Development (ICED 2019)*. Atlantis Press.

Winch, J. (2020). An investigation of students' preferences in Japanese teaching and learning. *Global Journal of Foreign Language Teaching*, *10*(1), 72-84.

Yang, Y. T. C., & Chou, H. A. (2008). Beyond critical thinking skills: Integrating the relationship between critical thinking skills and dispositions through different online instructional strategies. *British Journal of Educational Technology*, *39*(4), 666- 684. http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-8535.2007.00767.x

Yazici, H. J., Zidek, L. A., & Hill, H. S. (2020). A Study of Critical Thinking and Cross- Disciplinary Teamwork in Engineering Education. In *Women in Industrial and Systems Engineering* (pp. 185-196). Springer, Cham.

Zhonggen, Y., & Guifang, W. (2016). Academic achievements and satisfaction of the flipped business English writing class. Educational Technology & Society, (2), 298-312.

Zou, D. (2020). Gamified flipped EFL classroom for primary education: student and teacher perceptions. *Journal of Computers in Education*, 3,1-16.

ANTROPOSEN DÖNEMDE ETKİN VE VERİMLİ BİR ÇEVRE YÖNETİMİ İÇİN YAPAY ZEKÂNIN KULLANIMI

Doç. Dr. İmam Bâkır KANLI
Marmara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
ORCID: 0000-0002-5715-8752
Emel YAVUZ
Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Politikası Yüksek Lisans Programı
ORCID: 0000-0002-8095-4028

ÖZET

İnsanoğlu, Neolitik Devrim'den bugüne; yanlış arazi kullanımı, kirlilik ve iklim değişikliği yoluyla doğrudan ve dolaylı olarak ekolojik anlayış ve süreçleri yeniden şekillendirmektedir. Yeryüzünün maruz kaldığı bu antropojenik etkiler, telafisi güç ya da imkânsız sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Yeni otonom ve derin öğrenme teknolojileriyle yapay zekânın çevre yönetim disiplini içerisinde kullanılması, insan kararlarından ve müdahalelerinden bağımsız çalışabilecek altyapı sistemleri aracılığıyla çevreye yönelik olumsuz müdahalenin mümkün olduğunca en aza indirgenmesini amaçlanmaktadır. Bununla birlikte algılama ve uzaktan algılama sistemi uygulamaları gibi yapay zekâ bileşenleri, çevre bağlamında, çeşitli kaynaklardan gelen veri, bilgi ve bilgilerin entegrasyonu için bir katalizör görevi görmektir. İşte bu çalışmanın konusu antroposen dönemin karmaşık ve zorlu yapısından dolayı daha fazla önem arz eden çevre yönetimi yaklaşımında, yapay zekânın potansiyel kullanımıdır. Sürekli gelişen ve karmaşık hale gelen ekolojik sistemlerin sürdürülebilirliği için yapay zekâ teknolojilerini tartışarak çevrecilere, ekolojistlere ve politika yapıcılarına ilham verme, çevre politikalarını geliştirme açısından ve çevre yönetiminde yeni bir araç olabileceği için çalışmanın önemli olacağı ve literatüre önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmanın amacı, genel olarak yapay zekânın ve özelde uzaktan algılama sistemlerinin etkin ve verimli bir çevre yönetiminde ve politika geliştirme süreçlerinde alternatif bir araç olup olmadığını ortaya koymaktır. Bu bağlamda çalışmanın kapsamı, Türkiye'nin çevre yönetimi ve çevre politikalarında yapay zekâ kullanımı ve uzaktan algılama sistemi uygulamasıyla sınırlandırılmıştır. Nitel araştırma yöntemine dayalı olarak gerçekleştirilen bu çalışmada; literatür taraması yapılmış, ilgili kurum ve kuruluşların yayınladıkları teknik ve analitik raporlardan veriler elde edilmiştir. Verilerin PESTLE Analizi yöntemiyle değerlendirilmesini müteakip yapılan önerilerle çalışma sonuçlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Antroposen, çevre bilişimi, çevre yönetimi, uzaktan algılama, yapay zekâ.

THE UTILISATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE FOR AN EFFECTIVE AND EFFICIENT ENVIROMENTAL MANAGAMENT IN THE ANTHROPOCENE PERIOD

ABSTRACT

Humanity reshapes ecological understanding and processes through improper land use, pollution, and climate change directly and indirectly from the Neolithic Revolution to today. These anthropogenic effects of the earth are exposed to create results that are difficult or impossible to recover. The use of artificial intelligence in the environmental management discipline with new autonomous and deep learning technologies is aimed at minimizing the negative interference to the environment as much as possible through infrastructure systems that can work independently of human decisions and interventions. However, artificial intelligence components such as sensing and remote sensing system applications serve as a catalyst for the integration of data, information, and information from various sources in the context of the environment. The subject of this study is the potential use of artificial intelligence in the environmental management approach, which is more important due to the complex and challenging structure of the Anthropocene period. It aspires to inspire environmentalists, ecologists, and policymakers by discussing artificial intelligence technologies for the sustainability of ecological systems that are constantly evolving and becoming complex. Besides, it is thought that the study will be important as it can be a new tool for developing environmental policies and environmental management, so will make important contributions to the literature. The purpose of the research is to propound whether artificial intelligence in general and remote sensing systems, in particular, are an alternative tool in effective and efficient environmental management and policy development processes. In this context, the scope of the study is limited to environmental management, the use of artificial intelligence in environmental policies, and the application of remote sensing systems in Turkey. In this study, based on the qualitative research method, the literature was searched and the data were obtained from the technical and analytical reports published by the relevant institutions and organizations. Following the evaluation of the data with the PESTLE Analysis method, the study was concluded with the recommendations made.

Keywords: Anthropocene, environmental informatics, environmental management, remote sensing, artificial intelligence

1.Giriş

İnsan toplumları, Neolitik Devrim'den bu yana bilinçsiz arazi kullanımı yoluyla, canlı türlerinin hareketlerini kolaylaştırarak, ayrıca kirlilik ve iklim değişikliği yoluyla dolaylı yoldan ekolojik kalıpları ve süreçleri yeniden şekillendirerek tüm gezegenin ekosistemini dönüştüren en büyük küresel güçtür. Birleşmiş Milletler (United Nations, 2021:1) tarafından hazırlanan *"Dünya Nüfus Beklentileri"* raporuna göre Dünya nüfusunun otuz yıl içinde, 2 milyar kişi artarak 7,7 milyardan, 2050'de 9,7 milyara yükselmesi ve 2100 civarında yaklaşık 11 milyar ile zirveye ulaşması beklenmektedir. Meadows ve diğerleri (1972:23-24), "*Büyümenin Sınırları"* başlıklı raporunda hızla artan dünya nüfusunun ve sınırlı kaynak arzının sonuçlarını açıklamaktadır. Doğal kaynakların tükenme tehdidiyle karşı karşıya kalınması nedeniyle insan nüfusunun ve ekonomik faaliyetlerinin sınırlanması gerektiği raporda en çok vurgulanan tespitlerden biridir. Paul J. Crutzen (2002) ise, "*İnsanlığın Jeolojisi"* adlı çalışmasında "Antroposen" adı verilen yeni bir döneme girildiğini iddia etmektedir. Yazara göre jeolojik anlayışının merkezinde, insanların yeryüzündeki değişimin baskın gücü haline geldiği yatmaktadır. İnsanlığın ve dünya gezegeninin evrimi için geniş kapsamlı ve endişe verici sonuçları olan bu dönem ile doğanın artık hiçbir "doğal" durumda var olmayacak kadar insanlar tarafından şekillendirildiğine işaret etmektedir.

Yüksek hızlı nüfus artışıyla birlikte kentleşme ve sanayileşmenin neden olduğu karmaşık ve çözülmesi güç problemlerle karşı karşıya kalan toplum, karşı karşıya kalınan bu mevcut durumdan bertaraf edebilmek için sürdürülebilir birtakım stratejiler oluşturmaya zorlanmıştır. Bilim temelli çözümleri ve politikaları geliştirmek için mevcut düşünce kalıplarının ötesine geçmek, bir paradigma değişikliği gerektirmektedir. Bu açıdan kuruluşlar, endüstriler, hükümetler ve aynı zamanda araştırmacılar, gelişen ve karmaşık hale gelen ekolojik sistemlerin sürdürülebilirliği için yenilikçi ve aynı zamanda insan faaliyetlerini dönüştürme potansiyeline sahip bir araç olan yapay zekâ teknolojilerini tartışmaktadır. Bilgi teknolojileri; çevresel süreçlerin birçok farklı ölçekte ve çeşitli zaman aralıklarında planlanmasında, tahmin edilmesinde, denetiminde ve kontrolünde giderek artan ve merkezi bir rol oynamaktadır. Yine çevre yönetiminde enerji kullanımını azaltmasından, kirlilik ve hava kalitesi için gerçek zamanlı çevresel izleme sağlamasına ve ekosistem için güvenlik savunmalarını gerçekleştirmesine kadar birçok alanda kullanılması büyük avantaj sağlamaktadır. Aynı zamanda bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, çevre ve bilgi işlemciler arasında disiplinler arası araştırma bağlantılarının kurulmasını mümkün hale getirmiştir. Böylece; Uzaktan Algılama Sistemleri, Coğrafi Bilgi Sistemleri, Modelleme ve Simülasyon ve Kullanıcı

Arayüzleri gibi araştırma alanlarını birleştiren "Çevre Bilişimi" olarak bilinen yeni bir disiplin ortaya çıkmıştır. Bu noktada Çevre Bilişimi, çevre sektöründeki çeşitli kaynaklardan gelen veri, bilgi ve bilgilerin entegrasyonu için bir katalizör görevi görmektir.

Tasarım sadece insanoğluna ait bir eylem olup, onun nezdinde bir anlam ifade etmektedir. Antroposen döneminde yapay zekânın çevre felaketlerini önlemede ve ekosistemi tekrar dengeye getirme noktasında etkili bir politika aracı olarak sunulup sunulamayacağı bu makalenin başlıca araştırma sorusudur. Antroposen döneminin karmaşık ve zorlu yapısından dolayı daha fazla önem arz eden çevre yönetimi için yeni bir yaklaşım potansiyeline sahip olan yapay zekâ ve onun ortaya çıkardığı çevre bilişimi bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Sürekli gelişen ve karmaşık hale gelen ekolojik sistemlerin sürdürülebilirliği için yenilikçi bir yaklaşım olan yapay zekâ teknolojilerini tartışarak çevrecilere, ekolojistlere ve politika yapıcılarına ilham ve çevre yönetimine yeni bir bakış açısını sunma noktasında önemlidir. Makalenin amacı, genel olarak yapay zekânın ve özelde uzaktan algılama sistemlerinin çevre politikalarında ve uzun vadeli karar verme süreçlerinde alternatif bir araç olduğunu ortaya koymak ve analiz etmektir. Çünkü dijital teknolojiler; izleme, veri analizi, iletişim, bilgi depolama ve erişim gibi görevlerde çağdaş çevre korumasında merkezi konumdadır. Çalışmanın kapsamı; çevre yönetimi ile ilgili yapay zekâ kullanımına örnek teşkil edecek Uzaktan Algılama Sistemi uygulamasıyla sınırlandırılmıştır. Nitel yönteme dayalı olarak gerçekleştirilen bu çalışmada literatür taraması yapılmış, ilgili kurum ve kuruluşların yayınladıkları teknik ve analitik raporlardan elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Toplanan veriler PESTLE Analizi tekniğiyle değerlendirilmiş ve yapılan önerilerle de çalışma sonlandırılmıştır.

2. Temel Kavramlar ve Teorik Çerçeve

Bu bölümde öncelikle çalışmayı oluşturan temel kavramlar olan antroposen, çevre yönetimi ve yapay zekâ analizi üzerinde durulmakta ve bu kavramlar ilgili yaklaşımlar çerçevesinde tartışılmaktadır.

Antroposen Kavramı

İnsanlığın Dünya'yı değiştiren jeomorfolojik ve jeolojik bir ajan olduğu fikri, René Descartes ve Francis Bacon gibi düşünürler tarafından geliştirilen fikirlerle, Batı düşüncesinde yeni değildir (Glacken, 1956:130). Vernadsky 1926'da ilk kez sistematik olarak "*insanlığın artan etkisini*" kabul etmiştir. Daha sonra Marsh (1864) "İnsan ve Doğa" başlıklı kitabında genel olarak insanlığın faaliyetlerinin önemli bir jeolojik ve morfolojik güce dönüştüğünü paylaşmıştır. Bu kitap daha sonra "İnsan Eylemi Tarafından Değiştirilmiş Dünya" olarak yeniden basılmıştır (Low ve Co, 1965:83). 1873'e gelindiğinde İtalyan jeolog Antonio Stoppani de Marsh (1864)'ın çalışmasını destekleyerek, insanlığın Dünya'nın sistemleri üzerindeki artan

gücünü ve etkisini kabul etmiştir ve "antropozoik bir çağ"dan söz etmiştir (Rull, 2017:1056). Böylelikle jeolojik tarihte ilk kez insanlık, önceki çağdan sonraki çağa böyle bir değişikliği potansiyel olarak işaret edebilecek süreçleri gözlemleyebilmiştir ve bu süreçlerin bir parçası olmuştur (Waters vd., 2014:2).

Antroposen, "*18. yüzyıldan günümüze, insanların çevre ve iklim üzerindeki etkilerini görmenin mümkün olduğu zaman ve hava koşullarıdır*" (Cambridge Dictionary, 2021). Bir diğer sözlük ise mevcut zamanın dönem olduğuna vurgu yaparak kavramı, "i*nsan faaliyetinin iklim ve çevre üzerinde en büyük etkiye sahip olduğu dönem*" olarak tanımlamaktadır (Oxford Dictionary, 2021). "Antroposen" kelimesi iki kelimenin birleşimidir. Sözcüğün ilk bölümü, Yunanca kökenli "insan" anlamına gelen "Anthropo", sözcüğün ikinci bölümü ise jeolojik zamanda "çağ" ın standart eki olan "cene"dir (Etymology Dictionary, 2021).

"Antroposen" terimi, 2000 yılında Crutzen ve Stoermer tarafından, insanlığın jeoloji ve ekolojideki merkezi rolünü vurgulayarak, mevcut jeolojik çağ olarak tanıtmıştır. Bu çağ, James Watt'ın 1784'teki buhar motoru tasarımıyla çakışarak, yaklaşık iki yüzyıl önce başlamış olarak tanımlanabilir (Crutzen, 2006: 13). Mevcut insan faaliyetlerinin etkisinin çok uzun süreler boyunca süreceğini tahmin etmektedir. Örneğin, geçmiş ve gelecekteki insan kaynaklı CO2 emisyonları nedeniyle, iklim önümüzdeki 50.000 yıl içinde doğal davranıştan önemli ölçüde sapabileceğini söylemiştir (Steffen, 2007: 615). Antroposen, Crutzen ve Stoermer tarafından popüler hala getirilmesinden bu yana, dünya üzerindeki birçok koşul ve sürecin insan etkisiyle derinden değiştirildiği mevcut jeolojik zaman aralığını belirtmek için yaygın olarak kullanılan bir terimdir. Bu etki, sanayileşmenin başlangıcından bu yana önemli ölçüde yoğunlaşmıştır ve Dünya'yı son buzullaşmanın sonrasına tarihlenen Holosen Dönemi'ne özgü Dünya Sistemi durumundan çıkarmıştır (Subcommission on Quaternary Stratigraphy, 2021).

Tablo 1'de görüleceği üzere, Lenski tarafından geçim biçimlerindeki büyük farklılıklara dayalı olarak sosyo-kültürel sistem, toplum tiplerine ayrılmıştır. Zamanla, toplumların ölçeği, küçük ölçekli avcı-toplayıcı topluluklarından büyük ölçekli endüstriyel toplumlara kadar beş kattan fazla arttığını ve toplumsal ölçekler arttıkça, toplumsal karmaşıklık, uzmanlaşma ve teknolojik kapasitenin de arttığını ileri sürmüştür. Ona göre bu ayrım kurumları, inançları, karmaşıklığı ve uzmanlaşma derecesi dahil olmak üzere toplumların sosyal organizasyonunun geçim teknolojileriyle sürdürülebilir nüfus büyüklüklerine ve yoğunluklarına yanıtlar olarak görülmektedir. Son olarak Lenski teknolojik yenilik ve kültürel miras yoluyla biriktirilmesi, uzun vadeli sosyal değişimin nihai itici güçleri olarak teorize edilir.

Sosyo-Kültürel Sistem	Geçim Biçimi	Teknolojik Yenilikler	Kültürel ve Kurumsal Yenilikler
Avcı-Toplayıcı	Avlanma ve yiyecek arama	Ateş kullanımı, gıda pişirme, mermi ve seramik kullanımı	Diller, takas, kabileler, yaşam alanı
Basit Bahçe İşleri	Uzun dönemli nadasa bırakılan toprak ile tarım	Evcilleştirme ve çapa	Arazi mülkiyeti, köyler, basit ticaret
Küçükbaş Güdücülüğü	Yaylacılık	At kullanılan savaşlar	At savaşlarıyla genişletilmiş ticaret ağları
Gelişmiş Bahçe İşleri	Kısa dönemli nadasa bırakılan toprak ile tarım, fetih	Metal olmayan silahlar ve gübreleme	Savaş/ yağmalama, beylikler
Basit Tarım	Sürekli tarım ve el işçiliği	Saban ve hayvan gücü ile tarım	Vergilendirme, aritmetik, yazı, şehirler ve eyaletler
Gelişmiş Tarım	Geçimlik tarım ve ticari tarım, el sanatları	Demir aletler, sulama, yollar, bölgesel ticaret	Madeni paralar ve imparatorluklar
Endüstri	Gelişmiş ticari tarım ve imalat	Fosil enerji, hızlı toplu taşıma, telekomünikasyon	Kapitalist devletler, bankacılık, küresel ticaret, bilim
Endüstri Sonrası	Gelişmiş ticari tarım ve hizmet sektörü	Biyolojik olmayan enerji, internet, genetik mühendisliği, robotlar	Uluslararası yönetişim, küresel hareketlilik

Tablo 1. (Lenski, 2005)

"Kuaterner Stratigrafi Alt Komisyonu'nun" bir alt grubu olan "Antroposen Çalışma Grubu", artık Holosen Dönemi'nde değil, Antroposen olarak anılması gereken bir zaman diliminde yaşandığını gayri resmi öneriyi değerlendirmek için 2009 yılında kurulmuştur. Antroposen Çalışma Grubu, benzersiz bir şekilde Antroposen'e atfedilebilecek tortul veya kriyosferik ardıllarda korunan çevresel imzaların var olduğuna dair kanıtları değerlendirmekle görevlendirilmiştir. Kabul edildiği takdirde çalışma grubunun Holosen-Antroposen sınırını tanımlayan bir Global Standart Stratigrafik Yaş tanımlaması gerekmektedir (Waters vd., 2014:3).

Kentleşme ve tarımla ilişkili erozyon ve tortu taşımacılığında büyük bir artış; yeni kimyasal bileşiklerle birlikte karbon, nitrojen, fosfor ve çeşitli metaller gibi elementlerin döngülerinin belirgin ve ani antropojenik karışıklıkları; küresel ısınma ve deniz seviyesinin yükselmesi olmak üzere bu tedirginlikler tarafından üretilen çevresel değişiklikler; habitat kaybı, avlanma, evcil hayvan popülasyonlarının patlaması ve tür istilalarının bir sonucu olarak hem karada hem de denizde biyosferde hızlı değişiklikler; beton, uçucu kül ve plastikler de dahil olmak üzere birçok yeni "mineral" ve "kayanın" bunlardan ve diğer malzemelerden üretilen sayısız "teknofosil" in çoğalması ve küresel olarak yayılması, Antroposen Çalışma Grubunun, Antroposen ile ilişkili tespit ettiği ve belirttiği olaylardır. Ayrıca, "Antroposen" halen, Jeolojik Zaman Ölçeği içinde resmen tanımlanmış jeolojik birim değildir. Resmi olarak hala Holosen Dönemi'nde yaşandığı kabul edilmektedir. Çalışma Grubu, Antroposen'i resmileştirmek için

çalışmasına devam etmektedir (Subcommission on Quaternary Stratigraphy, 2021).

Çevre ve Çevre Yönetimi Kavramı

Hem cansız hem de canlı sistemler konumlarına, karakterlerine ya da insan faaliyetleriyle olan etkileşimler temelinde ekosistemin sürdürülebilirliği için yönetilmektedir. Bu yönetim maliyet, sosyal ve çevresel performans hedeflerini sürdürülebilirlik ile bütünleşmiş bir çevre yönetimi şeklinde olmalıdır. Çevre yönetimi kavramını anlayabilmek için kısa bir şekilde çevrenin ve yönetimin tanımını yapmakta yarar vardır. Çevre kelimesi birçok alanda farklı anlamlara sahiptir. Çevre, bir organizmanın yaşamını, gelişimini ve hayatta kalmasını etkileyen tüm dış koşulların bütünüdür (Çevre İstatistikleri Sözlüğü, 2021). Yasal tanımı ise "*Canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde bulundukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamdır*" (Çevre Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Daire Kanun, 2006). "Yönetme" kavramı ise, TDK'de "*yönetme işi, çekip çevirme, idare*" olarak kısaca ifade edilmiştir (Türk Dil Kurumu, 2021). Buradaki anlamı ise daha çok uzun vadeli dikkatli kullanım ve sürdürülebilir fayda hedefiyle bir şeyin yönetilmesini ifade etmektedir (Barrow, 2002:3).

1983 yılında kabul edilen 2872 sayılı Çevre Kanunu, çevre yönetimini şu şekilde tanımlamaktadır. "*İdari, teknik, hukuki, politik, ekonomik, sosyal ve kültürel araçları kullanarak doğal ve yapay çevre unsurlarının sürdürülebilir kullanımını ve gelişimini sağlamak üzere yerel, bölgesel, ulusal ve küresel düzeyde belirlenen politika ve stratejilerin uygulanması*" (Çevre Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Daire Kanun, 2006). "*Çevre yönetimi, tüm canlıların sağlıklı bir çevrede yaşamalarını sağlamak için doğal kaynakların korunması, üretim ve tüketimin her aşamasında ortaya çıkan çevre sorunlarının saptanması, sorunlara ilişkin çözüm yollarının aranması ve bunların uygulamaya aktarılması için yapılan planlama, yürütme ve denetim işlerinin bütünüdür*" (Bingül, 2020:146). Çevre yönetimine disiplinler arası bir bakış açısı Doorner'den gelmiştir. Çevre yönetimi doğa bilimleri, sosyal bilimler veya daha az yaygın olarak mühendislik, hukuk veya tasarım geçmişine sahip sistem odaklı profesyoneller tarafından gerçekleştirilen ve insan tarafından değiştirilmiş çevrenin sorunlarını disiplinler arası bir temelde ele alan bir sürecin genel bir açıklamasıdır (Doorney, 1989:15). Son yıllarda çevre sorunlarının ciddi bir şekilde artması sonucu bu sorunlara yönelik çözümler işletmelerin politikalarında ve stratejilerinde yer almaya başlamıştır. Çevre yönetimi, çevreye verilen zararı minimize etmeyi amaç edinmiş ve böylece işletmelerde çevreye daha duyarlı bir yönetim hâkim olmaya başlamıştır. Bu açıdan çevre yönetimi, çevresel etkiyi azaltmaya yönelik yatırımlardır (Lundgren ve Zhou, 2017:330). Petak (1980:292), çevre yönetimi kavramında dengeyi ön plana çıkararak insan çevresinin kalitesi ile doğal çevrenin kalitesi arasında kabul edilebilir bir denge sağlamak için insan ilişkilerini yönetmek olarak tanımlarken, Lorrain-Smith (1982:232)

kontrol unsurunu eklemiştir. Diğer yandan Keleş ve diğerleri (2015:491) çevre yönetimi kavramında denge ve kontrol unsurunu bir arada kullanarak tüm canlıların dengeli bir çevrede yaşamaları, doğal kaynakların korunması amacıyla gerek özel gerekse kamusal kesimde planlama ve denetim sisteminin oluşturulmasını vurgulamıştır. Bu nedenle çevre yönetimini, çevre kalitesinin planlarını geliştirerek, uygulayarak ve sürekli gözden geçirerek çevre kalitesini iyileştirmek için toplum, toplumun bir kesimi ve bir kuruluş tarafından alınan bir eylem olarak yeniden tanımlamıştır.

Çevre yönetimi kavramının tanıtıldığı 1970'lerde, kurumsal aktörler ve çoğu şirket bunu görmezden gelmeyi seçmiştir. On yıl sonra yavaş yavaş sürdürülebilir kalkınma gerçekçi ve iş dünyası için gerekli bir hedef olarak kabul edilmiştir. Daha fazla şirket, çevre yönetimini doğrudan stratejik bir faktör, rekabet avantajı elde etmek için bir araç olarak görmeye başlamıştır (Solitander, 2002:5). Sürdürülebilir kalkınma kavramında öne çıkan çevre yönetimi (Pinto vd., 2018) yönetimi, doğaya minimum zararla sürdürülebilir bir temelde insan ihtiyaç ve taleplerinin karşılanması ve iyileştirilmesi ile ilgilidir. 1980'lerin sonlarından bu yana, özellikle kalkınmayla ilgili olarak, çevre yönetiminin bir hedefi, sürdürülebilir kalkınma olmuştur. 1995 yılında, çevresel sürdürülebilirlik gelişimini geliştirmek için çevre yönetimi kullanılmıştır (Goodland, 1995:11). Sürdürülebilir bir temelde ise çevre yönetimi, temel insan ihtiyaçlarını minimumda ve mümkünse daha fazla karşılamada çevrenin optimum şekilde kullanılması için doğal ve yapay kaynakları tahsis etme süreci olarak tanımlanmıştır (Jolly, 1978:16).
Çevre yönetimi, uğraşmak zorunda olduğu tüm sorunlara ve çevresel bileşenlere hâkim olmayı umamaz. Daha ziyade, çevre yöneticisinin işi belirli hedefleri denemek ve bunlara ulaşmak için süreçleri incelemek ve kontrol etmeye çalışmaktır. Barrow (2002:3) bu noktada çevre yönetiminin odak noktası uygulama, izleme ve denetim olarak belirlemiştir. Yani teorik planlamadan ziyade uygulama ve doğaya zarar veren insan alışkanlıklarını değiştirmek gibi gerçek dünya meseleleriyle başa çıkma üzerinedir. Çevresel planlama ile yakın bir entegrasyon arzu edilirken, çevre yönetimi, insan-çevre etkileşimlerini anlamaya ve problemleri çözmeye bilim ve sağduyunun uygulanmasına adanmış bir çalışma alanıdır.

İnsan faaliyetlerinin çevre üzerindeki etkisi genellikle en geniş anlamıyla "kirlilik" olarak adlandırılmaktadır (Jorgensen ve Johnsen, 1989:33). Son yıllarda, pasif kirletici kontrolünden, sürecin başlangıcından önlemenin başlatılmasına kadar gelişen ve çevresel sürdürülebilir kalkınma kavramını kapsayacak şekilde ilerleyen çevre yönetimi büyük ilerleme kaydetmiştir (Huang ve Shih, 2008:36). Çevre yönetimi disiplini, doğanın insan faaliyetleriyle bozulduğu bir ekosistemde tehditler ve problemlerle başa çıkmaya çalışmaktadır. Bu yüzden sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için geçim kaynaklarını desteklemeli ve bunları yönlendirmelidir. Çevre

yönetimi ve sürdürülebilirlik için yapay zekâ ile ilgili literatür, birçok disiplini ve alanı kapsamaktadır. Biyoçeşitlilik, su, enerji ve ulaşım, yapay zekâ için zengin araştırma alanlarıdır. Araştırmacılar, özellikle yapay zekâ araştırmaları için verimli alanlar olan iklim değişikliği ve akıllı şehirlerle ilgili olmak üzere çevresel, ekonomik ve daha az ölçüde sosyal sorgulama için makine öğrenimi modellerini uygulamaktadırlar (Nishant vd., 2020:53).

Çevre yönetiminde yapay zekâ teknolojisi olan bilgi sistemlerinin benimsenmesi, çevresel bilginin hızla büyümesi ile günümüzde önemli bir talep haline gelmiştir. Çevresel bilgi sistemlerinin ana hedeflerinden biri, yani toplanan çevresel veri yığınını, rutin operasyonel çevre yönetimi görevleri ve politik-stratejik karar verme için kullanılabilecek şekilde hazırlamaktır. Çevresel bilgi teknolojileri şu konulara odaklanmıştır: Uzaktan algılama ve dünyanın her yerinden gelen veri akışlarının kombinasyonu yoluyla çevresel izleme ve çevresel bilgileri geniş bir şekilde kullanarak politik, teknik ve organizasyonel sınırlar boyunca paylaşma ve entegre etme politikası (Page ve Rautenstrauch, 2001:3).

Yapay Zekâ ve Çevresel Bilişim

İnsanlar, zekâları sayesinde hayvanlardan ve makinelerden esas olarak zihinsel veya bilişsel yetenekleri bakımından farklılık göstermektedir. TDK "zekâ" kavramını "*insanın düşünme, akıl yürütme, objektif gerçekleri algılama, yargılama ve sonuç çıkarma yeteneklerinin tamamı, anlak, dirayet, feraset*" olarak tanımlamaktadır (Türk Dil Kurumu, 2021). Merriam-Webster Sözlüğüne göre "zekâ", yeni veya zorlu durumları öğrenme, anlama veya bunlarla başa çıkma yeteneği ayrıca testler gibi bilgiyi kişinin çevresini manipüle etmek için uygulama veya nesnel kriterlerle ölçülen soyut düşünme yeteneğidir (Merriam-Webster Dictionary, 2021). OECD kavramı belirli bir insan tanımlı hedef kümesi için gerçek veya sanal ortamları etkileyen tahminler, öneriler veya kararlar yapabilen makine tabanlı bir sistem olarak tanımlamaktadır. Ayrıca yapay zekâ sistemlerinin, çeşitli özerklik seviyelerinde çalışacak şekilde tasarlanmış olduğunu belirtmektedir (OECD, 2019:12).

Fakat zekânın en iyi örneği insan zihninden geldiğinden, yapay zekâ belirli yönlerden insan zekâsına benzer olarak tanımlanmalıdır (Wang, 2008: 2). Ancak zekâ, sadece insana özgü olan bir özellik ve yetenek değildir. Yapay zekâ tanımlarının çoğu insan davranışının simülasyonuna atıfta bulunsa da yapay zekâ insanlara özgü olmayan davranışlara doğru genişlemiştir. Bu nedenle, yapay zekâ yalnızca insanların değil, aynı zamanda her tür canlı varlığın, aktivitelerin otomatikleştirilmesi, öğrenme ve evrimi, bireysel ve kolektif davranışları simüle eden algoritmalar ve akıllı makineler oluşturmak için bir dizi teknik içeren bilgisayar bilimi alanıdır. 1956 yılında, Minsky, McCarthy, Rochester ve Shannon liderliğinde, makinelerde akıllı davranış üzerine ilk konferans olan "Dartmouth Konferansı" düzenlenmiş ve yapay zekâ kavramı ilk olarak 1956 yılında McCarthy tarafından kullanılmıştır (Smith, 2006: 4). Kavram

ilk kez bu konferansta kullanılmış olsa da düşünme yeteneğine sahip makineler oluşturma fikri, çok daha önce ortaya çıkmıştır. Kavramın ortaya çıkma aşamasında ilk olarak bilgisayar programlarının matematiksel işlemler yapabildiği görülmüştür. Bu durum, insan zihninin bir başka işlevi olan düşünme fikrinin makineler tarafından yapılabileceğini ortaya koymuştur. Bugün akıllı makineler de izlenecek veya bir eylemi gerçekleştirecek belirli talimatları öğrenme, rasyonelleştirme ve işleme kapasitesine sahiptir (Walle-Cruz vd., 2019:93). Makineleri vurgulayan başka bir tanım; yapay zekânın makineleri akıllı hale getirmeye adanmış bir faaliyet olarak görmektedir ve buna göre zekâ, bir varlığın bulunduğu ortamda uygun ve öngörülü bir şekilde çalışmasını sağlayan niteliktir. (Nilsson, 2010:580).

Yapay zekâ, toplumda merkezi bir güç haline geldikçe, akıllı sistemler inşa etmekten, insan bilincinde ve güvenilir akıllı sistemler oluşturmaya doğru kaymaktadır (Stone vd., 2010:13). Politika yapıcılar için temel sorular, akıllı hale getirilip getirilemeyecekleri ve özel zekâları için toplumsal çıkarımların neler olabileceğidir. Bu bağlamda Moursund (2006:3-4) yapay zekâyı, basitçe, hedeflere ulaşmak için bilgi düzeyini kullanan yapay veya doğal olmayan sistemlerin uygulanması olarak tanımlar ve bir yapay zekâ sisteminin bilgisinin iki ortak kaynağından bahseder. Bunlardan ilki; yapay zekâ sistemi tarafından kullanılmaya uygun bir biçime dönüştürülmüş insan bilgisidir, ikincisi ise; bir yapay zekâ sistemi tarafından toplanan ve emrindeki verileri, bilgileri ve bilgiyi analiz ederek üreten bilgidir. Çoğu insan ilk noktayı açık kabul ederken, birçoğu ikinci noktayı yalnızca bilim kurgunun bir ürünü olarak görme eğiliminde olduğunu ekleyip, pek çok insanın, bir anlamda düşünen ve böylece daha fazla bilgi ve yetenekler kazanan bir makine düşünmeyi, korkutucu bulduğunu iddia etmektedir. Ancak bu, yapay zekânın önemli bir yönünü oluşturmaktadır.

Yapay zekânın temel bilimsel amacı, doğal veya yapay sistemlerde akıllı davranışı mümkün kılan ilkeleri anlamaktır. Bu, doğal ve yapay ajanların analizi, akıllı aracılar inşa etmek için ne gerektiğine ilişkin hipotezler formüle ederek, test ederek ve genellikle zekâ gerektirdiği görülen görevleri yerine getiren hesaplama sistemlerini tasarlayarak, inşa ederek ve deneyerek yapılmaktadır (Poole ve Mackworth, 2010:4). Ayrıca yapay zekâ terimi, sorunları çözmek ve hedeflere ulaşmak için bilgisayarlı yetenekleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Örneğin dış verileri anlama ve bunlardan öğrenme (Kaplan ve Haenlein, 2019:3), görme ve konuşma gibi insan bilişsel işlevlerini taklit etmeye çalışma (Russell ve Norvig, 2016:3) ve insan düşüncesi ve duygularının karmaşıklığı ile mücadele etmek gibi (Martınez-Miranda ve Aldea, 2005:330). Biyosferin zarar görmesi, hava kirliliği, sudaki zararlı maddelerin yayılması ve küresel iklim değişiklikleri gibi birçok büyük ve önemli çevre sorunu basit deney ve gözlemlerle incelenemez. Bu nedenle, matematiksel modeller ve bilgisayar simülasyonları, daha fazla iç görü elde etmek için uygun araçlar olarak kullanılmaktadır. Redermacher ve diğerleri

(1994:600), bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişmelerle birlikte yeni ve hızlı donanımların hızlı gelişimi, çevre ve bilgisayar bilimcileri arasında disiplinler arası araştırma bağlantılarının kurulmasını mümkün hale getirdiğini anlatmıştır. Sonuç olarak yapay zekânın Coğrafi Bilgi Sistemleri, Modelleme ve Simülasyon, Kullanıcı Arayüzleri gibi araştırma alanlarını birleştiren "Çevre Bilişimi" olarak bilinen yeni bir disiplin ortaya çıkarttığını iddia etmiştir. Bu bağlamda çevre bilişimi, çevrenin etkili bir şekilde yönetilmesine ve korunmasına katkıda bulunan bilgileri analiz etmek ve detaylandırmak için bilgisayar biliminin yöntemleri, teknikleri ve disiplinlerini birleştirmektedir (Page & Rautenstrauch, 2001: 5).

3. Çevre Yönetiminde Yapay Zekanın Kullanılmasının PESTLE Analizi ile Değerlendirilmesi

Yapay zekâ teknolojileri atık su, hava kirliliği ve katı atık ile mücadelede yoğun bir şekilde kullanılmakta ve modelleme, optimizasyon, tahmin ve kontrol konularında lider bir rol oynamaktadır (Ye vd., 2019:7). İnsansız hava araçları üzerindeki sensörler, özellikle daha küçük alanların gözlemlenmesi için uygun maliyetli bir alternatif sağlamaktadır ve özellikle su kaynaklarının saha izleme, yönetimi ve değerlendirmesi için giderek daha fazla kullanılmaktadır. Dahası çiftçilerin toprak ve mahsul koşulları hakkında doğru veriler elde etmesine ve böylece su, gübre, böcek ilacı ve diğer girdilerin kullanımını optimize etmesine olanak tanıyan ayrıntılı üç boyutlu haritalar üretebilmektedir. (PWC, 2016: 16). Sele duyarlı alanların belirlenmesi, sellerin dağılımının ve büyüklüğünün değerlendirilmesi, uygun zamanında hafifletme stratejilerinin önerilmesi ve sel tehlikelerinin yönetimi için uzaktan algılama uygulamaları kullanılmaktadır (Bui vd., 2019:1040). Suyu tuzdan arındırma teknolojisi, ciddi su kıtlığı olan bölgelerde tatlı su rezervlerini yenilemek için giderek daha fazla kullanılan bir yapay zekâ uygulamasıdır. Bu teknolojiler, üretim maliyetlerini önemli ölçüde azaltarak önümüzdeki üç ila beş yıl içinde tuzdan arındırma pazarını artırabilir (World Economic Forum, 2018:14).

Uzaktan Algılama uygulamaları için birçok yeni uydu, düzenli olarak fırlatılarak daha yüksek çözünürlüğe ve daha gelişmiş sensörlere sahip yeni görüntü ürünleri sağlamaktadır. Dünyanın en büyük gözlem programı olan ve Avrupa Komisyonu tarafından yönetilen "Copercinus" ile 2017 yılında konuşlandırılan Sentinel-2 uydusu, kamuya açık ücretsiz görüntüler ve veriler sağlayan bir projedir ve yüksek çözünürlüklü görüntüler sunmaktadır. Böylece bitki büyümesini analiz etmek gibi belirli özellikler takip edilebilmektedir (European Space Agency, 2021: 22).

PWC (2017:6)'nin, "Sizing the Prize" adlı raporuna göre, yapay zekânın 2030 yılına kadar küresel ekonomiye potansiyel katkısının 15,7 trilyon ABD doları kadar olabileceğini ve milyonlarca işi etkileyerek onu hızla değişen ekonomideki en büyük ticari fırsat haline

getirebileceğini öne sürmektedir. Yine rapora göre ağırlıklı olarak yapay zekânın potansiyel faydalarından yararlanacak bölgeler Avrupa, Doğu Asya ve Kuzey Amerika olarak sıralanabilmektedir. Latin Amerika ve Sahra Altı Afrika ise en az kazanan bölgeler olarak tahmin edilmektedir. Bu dağılım, büyük ölçüde her bölgenin mevcut dijital hazırlığına, teknolojiyi benimseme düzeylerine ve mevcut politika eğilimlerine bağlıdır. Bununla birlikte, öngörülen bu eşitsizlik, özellikle daha az varlıklı bu bölgelerin çevre problemlerinin fiziksel etkilerinden en olumsuz şekilde etkilenmesi muhtemel olduğundan, çevre için yapay zekâdan elde edilen kazanımların nasıl daha eşit bir şekilde dağıtılabileceğine dair endişeler ortaya çıkmaktadır.

"PESTLE" altı değişim kaynağının kısaltmasıdır: politik, ekonomik, sosyal, teknolojik, yasal faktörler ve çevre. Bu analizi, stratejik riski anlamak için güçlü ve yaygın olarak kullanılan bir araç olmanın yanında bir politika ya da proje oluşturmada karar verme sürecini makro düzeyde etkileyebilecek tüm önemli faktörleri hatırlayabilmek adına kullanılan büyük bir çerçevedir. Dış makro ortamın bir firmanın rekabetçi konumu üzerindeki değişiklikleri ve etkilerini tanımlar (Sammut-Bonnici ve Galea, 2015:1). Grassi ve Vallati (2021: 3) dış ortamı, bir firmanın kontrolü dışındaki değişkenlerden oluştuğunu ifade etmektedir. Ayrıca bu firmaların dış aktörlere karşı savunmasız olduğunu ve bu analiz ile dış faktörlerin etkilerinin hafifletileceğini ve yeni rekabetçi pozisyonlarla fırsatlardan yararlanabileceğini açıklamıştır.

Yapay Zekâ ve büyük veri teknolojisinin kullanımı birçok sektörde farklı bakış açıları ortaya çıkarmıştır. Yapay zekâyı kullanmanın birçok faydaları olsa da kullanımıyla ilgili bazı çekinceler de vardır. Bunların başında etik ve yapay zekânın günlük hayata ne ölçüde dâhil edilmesi gerektiği tartışılmaktadır. PESTLE analizi işte bu faktörleri belirtmektedir. Çünkü yapay zekanın aktif bir rol üstlendiği çevre yönetiminde asıl mesele bu yeni ortamın tehditlerini yönetmektir. Bir sistem olarak ele alan bütüncül bir yaklaşım olarak çevre yönetimi ve planlamasında ilk kez bu kadar çok faktör dikkate alınmaktadır. Yapay zekâ çözümleri doğası gereği teknik olsa da verimliliği ve etkinliği bu alandaki ilerlemesini engelleyen politik, ekonomik, sosyolojik, teknolojik, yasal ve çevresel faktörleri ne kadar iyi yönlendirdikleri ve etkiledikleri ile ancak belirlenebilecektir.

- **Politik Faktörler**

Politika yapıcılar, çevre yönetiminde yapay zekâ uygulamalarının çalıştığı ortamı şekillendirmede belirleyici bir rol oynamaktadır. Yapay zekâ, çevre yönetiminde veriye dayalı incelemeler kullanarak, ulusal ve uluslararası kurumlar için dezenformasyon ve siber saldırıları önleyerek ve kaliteli bilgiye erişim sağlayarak demokrasiyi daha güçlü hale getirilebilir ya da diğer taraftan aynı kurumlar için bir tehdit olabilir. Makine öğrenimi ve istihbarat algoritmaları

sayesinde, aktivistler ve lobiciler çevrenin korunması amacıyla sosyal medyayı bir propaganda platformu olarak kullanabilir. Ayrıca kendine meşruiyet kazandırma anlamında da sosyal medyanın propaganda aracı olarak aktif bir rol üstlendiği değerlendirilmektedir. Kamu hizmetlerinde kullanılan yapay zekâ, maliyetleri azaltabilir ve toplu taşıma, eğitim, enerji ve atık yönetiminde yeni olanaklar sunabilir ve ayrıca ürünlerin sürdürülebilirliğini artırabilir. Hava kirliliği, insan sağlığına yönelik en büyük çevresel risklerden biridir. Kötü hava kalitesiyle ilgili doğru ve yerel erken uyarılar, hem hükümetlerin politika ve düzenlemeleri desteklemesi hem de savunmasız nüfusların azaltması için bu sağlık yükünü azaltmak için kullanılabilir.
Hükümetlerin bu teknolojilerin kullanma kapasiteleri uluslararası arenada rekabet gücünü kuvvetlendirebilir. Dış ticarette küresel pazar ihtiyaçlarını sağlamada kolaylık sağlanabilir. Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin ve Avrupa Komisyonu Yeşil Anlaşmasının hedefleri, vizyonları ve değerleriyle uyumlu hale gelebilir.

- **Ekonomik Faktörler**

Yapay zekâ, ekonomi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Yenilikçi teknolojiler, çevre yönetiminde daha verimli iş gücü ile ilgili zaman yönetimi süreçlerinin uygulanmasını ve takip edilmesini kolaylaştırdığı için çıktı üzerinde artış sağlayabilmektedir. Böylece küresel GSYH artabilir. Tarımda makineleşmenin artması tarım işçilerine duyulan işgücü ihtiyacının azalmasına, bu yüzden tarım işçilerinin istihdamın daralmasına sebep olabilir. Diğer yandan, sorunları çözme ve kendi kendine öğrenme yeteneğine sahip "Akıllı Otomasyon" tarafından desteklenen yeni bir sanal iş gücü oluşmaktadır. Sonuç olarak üretkenlik, her tür işletmede işgücü ve yapay zekâ programları arasında geliştirilmiş iş birliği yöntemleri nedeniyle artma potansiyeline sahiptir. Aynı zamanda çalışanlara daha yüksek katma değerli faaliyetler üzerinde çalışmaları için zaman kazandırır. Yapay zekâ etkisi, ekonominin birçok sektöründe önemli iş gücü değişimlerine yol açmaktadır ve bu değişimlere, işlerin niteliği ve içeriğindeki değişiklikler eşlik edebilir. Son olarak ulaşımda, yapay zekâ özellikli otonom araçların ve akıllı navigasyonların kullanımı enerji verimliliğini arttırma potansiyeline sahip olabilir.

- **Sosyal Faktörler**

Yapay Zekanın toplum üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerin nasıl dengeleneceği önemli bir tartışma konusudur. Teknolojinin daha fazla insana fırsat eşitliği sunabileceği aynı zamanda da ekonomik eşitsizliğin daha da büyüyebileceği paradoksunu barındırır. Yapay zekanın çevre yönetiminde kullanımıyla hem küresel hem de ulusal hasılanın artmasının sonucu olarak teknolojik gücü elinde bulunduran bölgeler ile teknolojik altyapı yetersizliği olan bölgeler arasında eşisizlik ortaya çıkabilir. Bu dağılım, büyük ölçüde her bölgenin mevcut dijital hazırlığına, teknolojiyi benimseme düzeylerine ve mevcut politika trendlerine bağlıdır. Küresel

hasılanın bu dengesiz dağılımı teknoloji bakımından zayıf kalmış toplumların küresel hasıladan dengesiz pay almalarından kaynaklanan bir eşitsizliğe neden olabilir. Yine yapay zekanın faydalarından daha az faydalanacak ülkelerin toplumlarında iklim değişikliğinin olumsuz etkileri muhtemel daha fazla hissedilecektir.

- **Teknolojik faktörler**

Bilgi teknolojisi, çevre yönetiminin verimliliği, inovasyonu, gelişimi ve sürdürülebilirliği gibi kamu ve özel hizmetleri iyileştirmek için gerekli altyapıyı sağlamaktadır. Bu teknolojilerin asıl amacı insanlığa fayda sağlamak olsa da istenen hedefe yıkıcı ulaşmayı seçerse, toplumu ve çevreyi sonuç olarak olumsuz yönde etkileyecektir. Bu yüzden yapay zekâ odaklı çevre politikaları, çevreyi kapsayıcı ve korumacı hedefleriyle uyumlu olacak şekilde oluşturulmalıdır.

- **Yasal Faktörler**

Çevre yönetimindeki hukuki sorunlar, özellikle yapay zekâ söz konusu olduğunda daha da derinleşmektedir. Dış dünyadan aldığı bilgilerden öğrenen bir sistem, tasarlayıcılarının tahmin edemeyeceği şekilde hareket edebilir ki öngörülebilirlik hukuk disiplini içerisinde çok önemlidir. Öngörülebilirliğin bulunmadığı hukuk ortamı, sorumluluğu belirleme görevini karmaşık hale getirmektedir. Bunun yanında, yapay zekâ kullanan çevre politikaları, telif hakkına tabi öğeler veya mülkiyet haklarını belirleme görevini üstlenebilir ve kullanıcıların korunmasını desteklemek için daha fazla güvenlik önlemi kullanabilir. Böylece yasadışı ormansızlaşma, balıkçılık ve kaçak avlanma ile mücadele etme potansiyeline sahip olabilir.

- **Çevresel Faktörler**

Çevre yönetimini yapay zekâ ile desteklemek; tarım ve su sektörleri, bunların güvenliği, biyoçeşitliliğin korunması, okyanus sağlığı, tatlı su kalitesi, kimyasal akışlar, ormanlar ve kara sistemi değişikliği üzerindeki ilgili etkiler dahil olmak üzere Dünya'nın doğal sistemlerinin sağlığının korunmasında hayati bir role sahiptir. Yapay zekâ, sera gazı emisyonlarını azaltmaya ve doğal kaynakların kullanımını optimize etmeye yardımcı olarak çevreyi sürdürebilir kılma potansiyeline sahip olabilir. Burada dikkat edilmesi gereken mesele politikaların karbon ayak izine katkıda bulunabilmesi ve iyi yönetilmesidir. Çünkü yapay zekâ, talebi artırmak ve dolayısıyla karbon ayak izini artırmak gibi istenmeyen sonuçlara yol açabilir. Böylece yapay zekânın çevre üzerindeki olumsuz etkileri azaltılabilir.

Tarımda kullanılan yapay zekâ uygulamaları, çevre koşullarını ve mahsul verimini daha iyi izleyerek ve yöneterek üretimi arttırmaya yardımcı olabilir. Böylece güç kullanımı talebe göre optimize edilebilir ve düzenlenebilir. Yani mahsul verimini artırırken hem gübreyi hem de suyu azaltmaya yardımcı olabilir. Yine sokak trafik ışıklarını kontrol etmek için yapay zekâ uygulamaları kullanmak, araba emisyonlarını azaltmaya yardımcı olabilir. Diğer yandan verimliliğe odaklanan yapay zekâ, dikkatli bir şekilde yönlendirilmediği ve yönetilmediği

takdirde potansiyel olarak doğal kaynakların "aşırı kullanımına" yol açabilme tehlikesini taşır. Çevre yönetimini yapay zekâ ile desteklemek, ormansızlaşmayı izlemek, su kıtlıklarını tahmin etmek ve diğer coğrafi değişiklikler hakkında uyarı vermek için uydu verilerini ve sensörleri kullanarak Dünya yüzeyinin haritasını çıkarabilir. Böylece yasadışı ormansızlaşmanın bildirimi için de erken uyarı sistemleri sağlayabilir.

4. Sonuç

Modern insan toplumları, Neolitik Devrim'den bugüne karasal ekolojiyi dönüştürmeye başlamış ve nüfusları Dünya'ya yayılırken küresel bir güç olarak ortaya çıkmıştır. Antropojenik ekolojik değişimin bu denli büyüklüğünün benzeri görülmemişken, modern insan toplumları endüstriyel toplumların yükselişinden sayısız nesil önce karasal biyosferi kalıcı olarak yeniden şekillendirmeye başlamıştı. İnsani gelişmedeki ilerleme, gittikçe artan bir şekilde çevredeki doğal çevreye bağımlı hale gelmekte ve gelecekteki bozulma nedeniyle kısıtlanabilme tehlikesi içermektedir. Dünya gezegeninin 21. yüzyılda karşı karşıya kaldığı artan nüfus, kentleşme ve sanayileşme; toplumu, insanların Dünya'daki yaşam için gerekli olan koşulları değiştirip değiştirmediğini düşünmeye zorlamıştır. Çevrenin korunması, sanayileşmiş toplumlarda en büyük zorluklardan biri olmaya devam etmektedir. Çevresel sürdürülebilirlik üzerindeki antropojenik etkiler daha belirgin hale geldikçe, bilim ve politika arasındaki boşluk, başarılı uzun vadeli politika geliştirmede kritik bir boyut haline gelmektedir. Çevre sorunların ancak kapsamlı ve güvenilir bilgi ile oluşturulmuş yapay zekâ teknolojileri temelinde çözülebileceği açıktır. Yeni bir dijital sanayi çağına girerken daha şeffaf ve demokratik bir teknoloji çağına girme fırsatı sunulmaktadır.

Bu nedenle gerek ulusal yönetimler gerekse yerel yönetimler etkili ve verimli bir çevre yönetimi için altyapı harcamalarına, enerji üretim ve iletim altyapısına yönelik yaklaşımlarını hızlandırmalı ve yeniden düşünmelidir. Yapay zekanın çevre için potansiyelini ortaya çıkarmak için öncelikle hükümetler, daha sonra özel sektör ve yerel yönetimler farkındalığı, iş birliğini ve çok disiplinli ortaklıkları kolaylaştırmak adına gerekli yasal ve teknik düzenlemeleri yapmalıdır. Ulusalda hükümet, bölgede yerel yönetimler yapay zekâ araçlarına ve verilerine erişimi kolaylaştırmak adına dijital altyapı ihtiyaçlarını güçlendirmeli ve yapay zekâ AR-GE çalışmalarını desteklemelidir. Özel sektör, çevresel etki değerlendirmelerini yapay zekâ stratejilerine ve dağıtımına dahil etmelidir. Akademi ise yapay zekâ alanıyla ilgili bilimsel araştırma ve çalışmaları endüstri ortaklıklarıyla birleştirerek çok disiplinli odaklanmayı teşvik etmelidir. Tüm sektörlerde dijital dönüşümlere uyum sağlamak amacıyla beceri geliştirme ve yeniden beceri kazandırma için fırsat ve eğitim imkanları tanınmalıdır. Özetle kamu, özel ve üçüncü sektörlerdeki tüm paydaşlar birlikte, çevresel zorluklarla en üst düzeyde mücadele etmek için yapay zekanın aktif rolünü ortaya çıkarmalıdır.

Sonuç olarak, bu makalede sunulan bulgular, yapay zekâ teknolojilerinin etkili ve verimli bir çevre yönetimi politikaları ve planlama stratejileri uygulamaya yönelik çok boyutlu çevresel kayıtları toplayarak, bir çevre kuruluşunun beklenen çevresel hedeflerini gerçekleştirmede kullanılabileceğini göstermektedir.

Kaynakça

Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi (2020), "Çevre Politikaları". Bingül, Z. "*Türkiye'de Çevre Yönetimi ve Çevre Mevzuatı*". Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.144-170

Barrow, J. Christopher (2002), "Environmental Management: Principles and Practice", "*Chapter-1, Introduction*" Psychology Press 1-27

Bui, D. T. & v.d.(2019), "Flash Flood Susceptibility Modeling Using an Optimized Fuzzy Rule Based Feature Selection Technique and Tree Based Ensemble Methods" , Science of The Total Environment, Volume 668, 1038-1054, https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2019.02.422

Cambridge Dictionary (2021, 8 Nisan) https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/anthropocene adresinden alındı.

Crutzen, P.J. (2006), The "Anthropocene". In Earth System Science in the Anthropocene. Springer, Berlin, 13-18, https://doi.org/10.1007/3-540-26590-2_3

Crutzen, P. J. (2002) , "Geology of Mankind: The Anthropocene". Nature 415: 23. https://doi.org/10.1038/415023a

Crutzen P.J. & Stoermer E.P., (2000) "The 'Anthropocene'". Global Change Newsletter. IGBP NewsLetter 41: 17–18

Doorney, R.S. (1989), "The Professional Practice of Environmental Management", Dorney, L. C. (ed.), *"The Conceptual Basis for Environmental Management"* Springer, New York.55-88. doi: 10.1007/978-1-4612-3598-9

Glacken, C.J. (1970), "Man Against Nature: an Outmoded Concept." In H. W. Helrich, Jr. (ed.)1972), "*The Environmental Crisis. New Haven*" Yale University Press. Warner Modula Publications. 127–142

Glossary of Environment Statistics (2021, 20 Nisan). "Environment" https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=813 adresinden alındı

Goodland, R. (1995), "The Concept of Environmental Sustainability. Annual Review of Ecology and Systematics" 26, 1-24. http://www.jstor.org/stable/2097196

Grassi, A.& Vallati, M. (2021), "An Exploratory Study on the Use of Artificial Intelligence to Initiate Legal Understanding for Business Development", Journal of Applied Logic. 8.1065-1082.

Huang, P.S., & Shih, L.H. (2008), "Effective Environmental Management Through Environmental Knowledge Management. International Journal of Environmental Science & Technology", 35–50. doi: 10. 1007/ bf03326058

Jolly, V. (1978), "The concept of Environmental Management" Development Forum 8(2), 13–26.

Jorgensen S.E.& Johnsen I. (1989), "Environmental Science and Technology : Principles of Environmental Science and Technology", (2nd revised Edition) Studies in Environmental Science, Elsevier, Amsterdam, Netherlands. 1989. 628 ISBN 0-444-43024-5

Kaplan, A., & Haenlein, M. (2019), "A Brief History of Artificial Intelligence: On the Past, Present, and Future of Artificial Intelligence" California Management Review, Vol. 61(4) 5–14 https://doi.org/10.1177/0008125619864925

Keleş, Ruşen (2015), "Kentleşme Politikası" 17. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.

Lapo, Vladimir A.V., Vernadsky I. (2001), "Founder of The Biosphere Concept". Int Microbiol4, 47–49. https://doi.org/10.1007/s101230100008

Lenski, G. (2005), "Ecological- Evolutionary Theory: Principles and Applications", Paradigm Publishers https://doi.org/10.1525/aa.2006.108.3.598

. Lorrain S.R. (1982), "The Nature of Environmental Management" 14 (3), 229-236

Low, S. & Co., (1874), "The Earth as Modified by Human Action", Nature 11, 82–83 (1874). Marsh G.P (1965), "Man and Nature." https://doi.org/10.1038/011082a0

Lundgren, T. & Zhou, W. (2017), "Firm Performance and The Role of Environmental Management", Journal of Environmental Management, 330-341 doi: 10.1016/j.jenvman.2017.07.053

Martínez-Miranda J., & Aldea A., (2005), "Emotions in Human and Artificial Intelligence" Computers in Human Behavior, 323-341, https://doi.org/10.1016/j.chb.2004.02.010.

Meadows D. H. vd., (1972). "The Limits to Growth; A Report for The Club of Rome's Project on The Predicament of Mankind" New York: Universe Books

Merriam-Webster Dictionary, (2021, 21 Nisan), https://www.merriam-webster.com/dictionary/intelligence adresinden alındı.

Moursund, D. (2006), "Brief Introduction to Educational Implications of Artificial Intelligence", Bölüm 1: *"Intelligence and Other Aids to Problem Solving".* 1-10. https://scholarsbank.uoregon.edu/xmlui/bitstream/handle/1794/3114/AI.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Nilsson, N. J. (2010), "The Quest for Artificial Intelligence: A History of Ideas and Achievements", 8. Bölüm *"Modern AI: Today and Tomorrow"* Cambridge, UK: Cambridge University Press, 579-600. DOI: 10.1017/CBO9780511819346

Nishant R., Kennedy M., & Corbett J., (2020), "Artificial Intelligence for Sustainability: Challenges, Opportunities, and a Research Agenda" International Journal of Information Management, Volume 53, https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2020.102104

OECD (2019), "AI Applications", in Artificial Intelligence in Society, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/79edf9d8-en

Online Etymology Dictionary (2021, 10 Nisan), "Anthropo". https://www.etymonline.com/search?q=anthropo adresinden alındı

Online Etymology Dictionary (2021, 10 Nisan), "Cene". https://www.etymonline.com/search?q=cene adresinden alındı

Oxford Learner's Dictionaries, (2021, 8 Nisan). https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/anthropocene adresinden alındı

Page B. & Rautenstrauch C. (2001) "Environmental Informatics—Methods, Tools and Applications in Environmental Information Processing" , Environmental Information Systems in Industry and Public Administration, 2-13. DOI: 10.4018 / 978-1-930708-02-0.ch001

Petak, W. J., (1980), "Environmental Planning and Management: The Need For an Integrative Perspective" Enviromental Managament 4, 287-295

https://doi.org/10.1007/BF01869422

Pinto , G.M.C. & v.d. (2018) C.T., "Environmental Management Practices in Industries of Brazil, Russia, India, China and South Africa (BRICS) from 2011 to 2015" Journal of Cleaner Production, 1251-1261 https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.07.046

Poole, D. L., & Mackworth, A. K. (2010), "Artificial intelligence: Foundations of Computational Agents". Bölüm 1, "*Artificial Intelligence and Agents*", Cambridge: Cambridge University Press 1-63. doi10,1017/CBO9780511794797

PwC (2016). "Clarity From Above. PwC Global Report on the Commercial Applications of Drone Technology." Warsaw: PwC Poland. https://www.pwc.pl/pl/pdf/clarity-from- above-pwc.pdf

PWC (2017), "Sizing the Prize What's the Real Value of AI for your Business and How can you Capitalise?" 1-32. https://www.pwc.com/gx/en/issues/analytics/assets/pwc-ai- analysis-sizing-the-prize-report.pdf

Radermacher, F. J. & v.d. (1994), "Trends in Environmental Information Processing in Thirteenth", World Computer Congress 94, edited by K. Brunnstein and E. Raubold,, vol. 2, pp. 597–604.

Rull, V. (2017), "The "Anthropocene": Neglects, Misconceptions, and Possible Futures", EMBO Reports. W. John ve Sons (Ed), 1056-1060. http://dx.doi.org/10.15252/embr.201744231

Russell, S. J. & Norvig, P. (2016), "Artificial Intelligence: A Modern Approach." Pearson Education Limited, Malaysia. DOI: 10.1016/j.artint.2011.01.005

Sammut-Bonnici, T., & Galea, D. (2015), "PEST Analysis", Wiley Encyclopedia of Management, 1–8. https://doi.org/10.1002/9781118785317.WEOM120113

Smith, C., MacGuire, B., Huang, T. (2006) "The History of Artificial Intelligence". , "*Introduction*", University of Washington.4-5. https://courses.cs.washington.edu/courses/csep590/06au/projects/history-ai.pdf

Solitander, N. (2002), "Corporate Environmental Management", Corporate Geography and Logistics. https://www.academia.edu/1855186/Corporate_Environmental_Management

Steffen, W., Crutzen & P. J., McNeill, J. R. (2007), "The Anthropocene: Are Humans Now Overwhelming the Great Forces of Nature" AMBIO: A Journal of the Human Environment, 36(8), 614–621. https://doi.org/10.1579/0044-7447

Stone, P., v.d. (2016), "Artificial Intelligence and Life in 2030." One Hundred Year Study on Artificial Intelligence: Report of the 2015-2016 Study Panel, Stanford University, Stanford, CA, http://ai100.stanford.edu/2016-report

Subcommission on Quaternary Stratigraphy, (2021, 19Nisan). http://quaternary.stratigraphy.org/working-groups/anthropocene/ adresinden alındı

The European Space Agency (2020), "ESA Annual Report 2019", European Space Agency, https://esamultimedia.esa.int/docs/corporate/ESA_2019_Annual_Report.pdf

Türk Dil Kurumu (TDK), (2021, 20 Nisan) https://sozluk.gov.tr/ adresinden alındı

United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2019), "World Population Prospects 2019: Highlights". https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_Highlights.pdf

Valle-Cruz D., Gomez A., Almazan R., and Criado J. (2019), "*A Review of Artificial Intelligence in Government and its Potential from a Public Policy Perspective*"In Proceedings of the 20th Annual International Conference on Digital GovernmentResearch Association for Computing Machinery, New York, NY, USA, 91–99 https://doi.org/10.1145/3325112.3325242

Ye, Z., & v.d., (2020). "Tackling Environmental Challenges in Pollution Controls Using Artificial Intelligence: A review. The Science of the Total Environment", 1- 699, doi: 10.1016/j.scitotenv.2019.134279

Wang P., (2008). "What Do You Mean by "AI"?" In Proceedings of the 2008 conference on Artificial General Intelligence 2008: Proceedings of the First AGI Conference. IOS Press, 362–373. http://linas.org/mirrors/nars.wang.googlepages.com/2007.06.27/wang.AI_Definitions. pdf Erişim tarihi: 22.04.2021

Waters N. C., Zalasiewicz J.A., Williams M., Ellis M. ve Snelling A. (2014) "A StratigraphicalBasis for The Anthropocene?" Geological Society, London, Special Publications, 395, 1-21, https://doi.org/10.1144/SP395.18.

Word Economic Forum (WEF) (2018), "Harnessing the Fourth Industrial Revolution for Water." Fourth Industrial Revolution for the Earth series. Geneva http://www3.weforum.org/docs/WEF_WR129_Harnessing_4IR_Water_Online.pdf

2872 Sayılı Çevre Kanunu (1983), (2021,20 Nisan). http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2872.pdf adresinden alındı.

HOW TO REDIRECT NEGATIVE EMOTIONS? A COGNITIVE AND NEUROSCIENTIFIC PERSPECTIVE

Dr .Anna Dąbrowska
Maria Curie-Skłodowska University, Lublin, Poland

Abstract

"Because emotions are complex states of the organism involving feelings, behaviour, impulses, physiological changes and efforts at control, the measurement of emotions is also a complex process" (Plutchnik, 1994, p. 139). Taking conceptual metaphor is one of the well-known cognitive tools to construct the complexity of emotions, this presentation investigates the feeling of anger that we experience in our lives. By combining the conceptual perspective with neuroscientic mindful technique to manage anger we construct a novel scenario of this powerful emotion, namely anger. In other words, by making the most of Zoltan Kövecses's (1986, p. 33, 2008) and Dr Daniel Siegel's (2009, 2016) accounts, we try to put our anger into a constructive use. By applying the mindfulness strategies, to breathe, name it, do it differently and inquire, we shall eliminate some of the negative threat response, and may redirect our anger into something constructive.

Keywords: anger; conceptual metaphor; neuroscience, mindful technique

Kövecses, Z. (1986). *Metaphors of Anger, Pride, and Love: A Lexical Approach to the Structure of Concepts*. Amsterdam, Netherlands; Philadelphia, PA, USA: John Benjamins Publishing Company.

Kövecses, Z. (2008). Metaphor and emotion. In R. Gibbs (Ed.), *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought* (pp. 380-396). New York, NY: Cambridge University Press.

Plutchnik, R. (1994). *The Psychology and Biology of Emotion*. New York, NY: Harper & Collins.

Siegel, D. J. (2009). *The Healing Power of Emotion: Affective Neuroscience, Development & Clinical Practice*. New York, NY: W. W. Norton & Company.

Siegel, D. J. (2016). *Mind: A Journey to the Heart of Being Human*. New York, NY: W. W. Norton & Company.

THE IMPACT OF BUSINESS ENVIRONMENT ON THE SURVIVAL OF SOME SELECTED SMALL- SCALE BUSINESSES IN ABA SOUTH LOCALGOVERNMENT AREA, ABIA STATE, NIGERIA

Eme, Chukwuemeka Godson
Lecturer, Business Administration, National Open University of Nigeria (NOUN) Abuja,Nigeria
Michael Elikwu
Lecturer, Business Administration, Nasarawa State University, Nasarawa State, Nigeria
Sani Inusa Milala
Abubakar Tafawa Balewa university bauchi, bauchi state faculty of environmental technology
Department of estate management and valuation

Abstract

In this digital age, information is the popular currency while knowledge is the preferred coin essential in getting the best deal. Nowhere is this more real than in today's business environment which affect the success or otherwise of any business venture. Several authors have attributed failure of businesses particularly small and medium scale enterprises to various factors ranging from training of the entrepreneur to exposure and experience while some analysts opined that business environment could impact on small and medium scale enterprises. Hence, using the logistic regression technique to analyse primary data obtained through a structured questionnaire from Eighty (80) small scale businessmen and women operators in Aba South Local Government Area (Abia State), South-East, Nigeria, this study seeks to ascertain the nature of the relationship between business environment and the survival of small and medium scale businesses in Nigeria. The obtained result revealed that that the model of logistic regression was able to predict the distribution of 72.15% of the observed values of the dependent variable as factors such as inflationary trend; infrastructural facilities accessibility and government policy serve as barriers to business growth and survival. Hence, it is recommended that small business operators must develop and adopt scientific and rational business management strategies that will aid and increase their understanding of both their business and its environment in order to facilitate planning and predictions on the most significant factors that affects business survival.

Key Words: Business environment, Small scale business, Survival, Strategies, Opportunities, Threats

Introduction

Business environment refers to all external forces, which have a bearing on the functioning of business. Business environmental factors are largely if not totally, external and beyond the control of individual industrial enterprises and their managements. On the other hand, it refers to the surroundings, external objects, influences, etc, that affect a business concern. It also refers to the aggregate of all conditions, events and influences that surrounds and affects a

business unit. Business environment poses threats to a firm or other immense opportunities for potential market exploitation.The present day business environment is marked by different dynamic features such as global competition, information technology, quality service revolution and corporate social responsibility which are compelling managers to rethink and reshape their approach to their various operational responsibilities. Due to this paradigm shift, new firms are emerging that are more responsive to both their internal and external environments (Luthians, 1995).The internal factors exist within the operational base of an organization and directly affect the different aspect of business. These internal factors include firms' Mission, resistance to change, poor quality staff, lapses in internal control, bad resource/financial management, operational weaknesses, high staff turnover and over-leverage while the external factors include government regulation, economic recession, political turmoil, low cost competitors, changes in customer behaviour, environmental changes in customer behaviour, environmental/health issues, technological changes, natural disasters, change in input supply, changes in macroeconomic variables and terrorist attacks. Hence, it is important for a business to keep a pace with the various changes in the environment in order to survive in the long run.Similarly, every business settings often bring in new way of thinking about the business environment and new ways of acting (Belowlav, 1996). Hence, coping with these multitude of challenges require a firm that can easily adapt to change. This makes the small and medium scale enterprises (SMEs) the driving force in economic growth and job creation in both developed and developing countries due to their ability to experiment new approach at minimum cost and create a standardized product/services that can meet the needs of a large target market (Sunter, 2000). However, less than half of newly established businesses survive beyond five years. Hence, the identification of those factors which empirically lead to entrepreneurial success/failure would assist in equipping small business owners with the necessary managerial skills to survive in today's competitive environment as well as exploit several strategies that will improve their operational efficiency.

Objective of the Study:

The main objective of the study was to examine the impact of business environment on the survival of some selected small-scale businesses in the Aba South Local Government Area of Aba, Abia State, Nigeria. This was achieved through the following specific objectives:

i. To identify key issues involved in environmental factors towards business survival and growth,
ii. To examine relationship between environmental factors and business survival and growth,

iii. To determine the extent to which business environment impact on small and medium scale businesses in Nigeria.

Research Questions

The following research questions were formulated to address the objectives of the study.

i. What is the nature of the relationship between business environment and the survival of small and medium scale businesses in Nigeria?
ii. To what extent does business environment impact on small and medium scale businesses in Nigeria?

Research Hypothesis

Based on the research questions, the following hypotheses were articulated to guide the study.
Ho: Business environment does not influence SMEs survival in Nigeria.
Hi: Business environment influences SMEs survival in Ngeria.

2.0 Literature Review

Different scholars have given different definition and views about the concept of business environment. According to business dictionary (2013) business environment can be defined as the combination of internal and external factors that influence organizational operating situation. The business environment can include factors such as clients and suppliers, its competitors and owners, improvement in technology, laws and government activities, the economy, demographics, social and cultural factors, innovations and technological developments. Kinun (2014) posit that the business environment in which organization operates, exerts pressure on them, the pressure from the environment provoke different responses as organization seek legitimacy in order to survive and prosper in the environment. Environmental conditions such as uncertainty, dynamism, hostility, the number of relevant components in the environment and the interpersonal relationship between these components, all increase perceived complexity in managing organizations (Lehmer, 2004). Machuki and Aosa (2011) suggest that the environmental construct should be treated as consisting two broad aspects, the factors (internal and external) and second dimensions (the types) Murgor (2014). It is impossible to examine everything occurring and some elements could be more relevant to some organizations than others.

According to Welch and Welch (2005), an overall assessment of conditions that affect firms today indicates that for most organizations, their external environment is filled with uncertainty. To successfully deal with the uncertainty and achieve competitiveness in order to thrive, firms must be aware of and fully understand the different manifestations of the external

environments. Osuagwu (2001) postulate that environment has been seen as the totality of those factors that affect, influence, or determine the performance of a business. The environment determines what is possible for the organization to achieve. In summary, business environment is the combination of many factors both tangible and non-tangible that provides the live blood for the organization's success by providing a market for its products and services and also by serving as a source of resources to others. According to Ciano (2011), business is a series of collisions with the future while its present day challenges include convergence, corporate governance, corporate reporting, fraud operating globally, improving business performance, managing assets, change and people, mergers and acquisitions, risk management, shareholder's values and sustainability. He opined that since it is neither the strongest of the species that survives, nor the most intelligent; it is the one that is most adaptable to change, hence, companies that make up the industry have faced the need for equivalent of self-administered strategy with no insurance, no aesthetic, and no assurance of long-term health.

Thus, the success of every business depends on adapting itself to the environment within which it functions. Hence, the term business environment represents all forces, factors and institutions that are beyond the control of the business and affect the functioning of a business enterprise. These include customers, competitors, suppliers, government and the social, political, legal and technological factors etc. While some of these factors or forces may have direct influence over the business firm, others may operate indirectly (Duncan, 1972). Thus, business environment may be defined as the total surroundings, which have a direct or indirect bearing on the functioning of business. It may also be defined as the set of external factors, such as economic factors, demographic factors, technical factors etc., which are uncontrollable in nature and affect the business decisions of a firm.

According to Adebayo et al. (2005) business environment can be broadly categorized into internal and external environment with the former comprising variables or factors within the control and manipulation of the firm to attain set objective while the latter encompasses factors that are outside the control and manipulation of the firm. Hence, firms must develop a plan that will help it to cope with the various environmental forces (Oluremi and Gbenga, 2011).

Similarly, the nature of business environment are said to be classified as dynamic, stable and unstable which often help a firm in the selection of appropriate strategies (Ibidun and Ogundele, 2013). Adeoye (2012) opined that in order for business to cope with the dynamic and rapidly changing business environment, there is a need to develop and implement appropriate strategies that would safeguard their operations and yield the desired results.

Similarly, Ogundele (2005) added that a firm's perception of the nature of the business environment is a function of the size and industry.

Business survival is the ability of a firm to continuously be in operation despite various challenges i.e. the managerial process of directing the affairs of a firm regularly on a going concern basis and meets the needs of all stakeholders (Akindele et al., 2012). Dun and Bradstreet (1979) viewed business failures as a situation where a business go into bankruptcy or cease operations which results in losses and failure to meet the various financial commitment to creditors. In order to survive, firms always keep a close tab on the various activities that determine their continuity. Adeoye (2012) submitted that the present form of complexities facing firms include leadership styles, changes, uncertainty, conflict, culture, technology, structure, competitive market, profitability and workplace innovation. Hence, firms must develop a strategical plan and tactical procedure that is appropriate and adaptive to the present business environment that will aid its optimum resource utilization and attainment of set goals.

Burns (2001) opined that small scale businesses cannot be characterized as only scaled down versions of large firms since they show a number of fundamental differences which can be explained through absence of economies of scale and scope which amongst others is also caused by less provision of factors of production. Thus, Ciano (2011) opined that there are four determining factors in any transformation initiative for any business entity. This includes duration of time between reviews of milestones; the project team's performance

integrity which is the ability to complete the initiative on time that depends on member's skills and traits relative to the project's requirements; the commitment to change of the top management and employees affected by the change display and the efforts over and above the usual work that the change initiative demands of employees.

Alexander (2000) observed that the dynamic and rapidly changing business environment in which most businesses operate has made business environment to have significant impact on organizational survival and performance. This implies that the external environment is complex and constantly changing and its significant characteristic is competition.

The recognition of the presence of an intense competition often compel the need to seek more information about customers for the purpose of evaluation and to use such information to their advantage thus enabling competition to drive business organizations to look out for their customers in order to understand better ways to meet their needs, wants, etc. and thereby enhances organizational performance (Azhur, 2008).

Porter (2004) developed the five forces of competitive position analysis as a simple framework for assessing and evaluating the competitive strength and position of a business organization. His theory is based on the concept that there are five forces which determine the competitive intensity and attractiveness of a market and helps to identify where power lies in a business situation. This is useful both in understanding the strength of an organization's current position and the strength of a position that an organization may like to move into. The five forces are supplier power, buyer power, threat of substitution, threat of new entry and competitive rivalry.

Ogundele and Opeifa (2004) submit that external business environment and their factors helps visualize the analysis of business survival and growth in an attempt to enhance understanding of how environmental factors work together with the variables of business survival and growth to determine the future of business organization.

Ghazali et al. (2010), showed that the internal source of firm's strengths are related to their financial resources while the weaknesses are related to the firms' management. On the other hand, the external source of opportunities to the firms are support and encouragement from the government while threats come from the various bureaucratic procedures that firms have to face in order to get plan approval and certificate of fitness Similarly, Norzalita and Norjaya (2010) investigated the influence of the external environment in the market orientation performance linkage among SMEs in the agro-food sector in Malaysia and reported that market-technology turbulence and competitive intensity did not moderate the relationship between market orientation and business performance.

Adeyeye (2012) reported that environmental changes are continuously exerting new pressures on company performance and in order to adapt with these changes, companies often formulate and implement strategies to reorganize and reform the way products are manufactured and distributed to final consumers. Thus, the impact of environmental factors on business performance towards profit objective is found to have increasingly stronger interrelationships which require more sophisticated business strategies.

Types of Environments

Environment includes such factors as socio-economic, technological, supplier, competitor and the government. There are two important factors, which exercise considerable influence on business. They are physical or natural environment and global environment. A brief analysis of the various types of environment is instructive here.

Technological Environment:

Technology is understood as the systematic application of scientific or other organized knowledge to practical tasks. Technology changes fast and to keep pace with it, businessmen should be ever alert to adapt to changing technology in their businesses.

Economic Environment:

There is close relationship between business and its economic environment. Business obtains all its needed inputs from the economic environment and it absorbs the output of business units.

Political/Legal Environment:

Political environment refers to the influence exerted by the three political institutions viz., legislature, executive and the judiciary in shaping, directing, developing and controlling business activities. A subtle and dynamic political environment is indispensable for business growth. Legal environment, on the other hand, refers to a set of laws and regulations, which influence the business organizations and their operations.

Natural Environment:

Business, an economic pursuit of man, continues to be dictated by nature. To what extent business depends on nature and what is the relationship between the two constitutes an interesting study.

Global or International Environment:

Thanks to trade liberalization, Nigerian companies now views business issues from a global perspective. Business responses and managerial practices must be fine-tuned to survive in the global environment.

Social and Cultural Environment:

It refers to people's attitude to work and wealth; role of family, marriage, religion and education, ethical issues and social responsiveness of business. Business environment may also be classified into two viz: the internal environment, i.e. factors internal to the firm and external environment i.e. factors external to the firm which have relevance to it. The internal factors are generally regarded as controllable factors, because the company has control over these factors; it can alter or modify such factors as its personnel, physical facilities, organization and functional means, such as marketing mix, to suit the environment. The external factors on the other hand, are, by and large, beyond the control of a firm. The

external or environmental factors such as the economic factors, socio-cultural factors, government and legal factors, demographic factors, geo-physical factors etc, are therefore generally regarded as uncontrollable factors. It may, however, be noted that a firm may not sometimes have complete control over all the internal factors. Also, it is sometimes possible to change certain external factors. Some of the external factors have a direct and ultimate impact on the firm (like the suppliers and distributors of the firm). These factors which are classified as micro environment are also known as task environment or operating environment. There are other external factors which affect an industry very generally (such as industrial policy, demographic factors etc.). They constitute what is called macro environment, general environment or remote environment.

3.0 Methodology

This study examined impact of business environment on the survival of small scale businesses n Nigeria in terms of how the business environment shape the survival, relevance, growth and extinction of small scale business.

In order to achieve the study objective, the author developed a questionnaire which tests the various aspects of business environment parameters that are peculiar to the study area. The self-administered questionnaire measures the views of the selected entrepreneurs who have been operating for at least three years since the period provides a minimum basic exposure and experiences in business operations. In order to discover the particular internal problems of a business, its strengths and weaknesses analysis was used. A weakness of the business can be considered as a specific problem of the business. This weakness may not, however, be a problem for another business. Buhalis (1992) argued that the strengths and weaknesses of a business indicated the competitive position of the business. On the other hand, an opportunity and threat analysis was used to discover the various external problems facing businesses in the region. A total of 120 questionnaires were administered out of which 86 were returned although 6 were excluded from the analysis due to inertia responses.

The logistic regression which is an extension of multiple regressions in which the dependent variable is not a continuous variable with only two values was used to analyse the results from this research. It is possible to make predictions about a categorical dependent variable from independent variables. The probability estimates will always be between 0 and
1. The Logistic regression analysis was performed on the two main categories of variables which are external and internal variables and they were combined and included into final run to arrive at the logistic regression final environmental model (Simsek and Yuzbasinglu, 1999).

4.0 Results and Discussions

From table 1, it is observed that majority of the respondents still suffer from all the external business environment challenges such as Competition, Inflationary trend, Technological changes, Government policy, Infrastructural facilities accessibility, Changing consumer behaviour and Income. Only few claim to have control on government policy and consumer behaviour as a source of opportunity for the business while others still find it difficult to cope with them due to their dynamic nature.The majority of the respondents consider inflationary trend, competition and Infrastructural facilities accessibility as the most important external problems to the growth of their businesses.

Equally, marketing-related problems, financial-related problems, business strategies and product quality are still being considered as important weak points in business to the respondents while a sizeable number see business size, qualified employees, locations of business and personal relation with customer as a great source of strength to their business operation.

Similarly, the results obtained from the data analysis as presented in tables 2 and 3 shows that the model of logistic regression was able to predict the distribution of 72.15% of the observed values of the dependent variable, with a -2 Log Likelihood value of 105.20 while factors like inflationary trend, Infrastructural facilities accessibility and government policy are barriers to business growth and survival, the other variables that can be controllable by managers are making a positive effects on their business continuity.

5.0 Conclusion

Small scale businesses are indispensable catalyst and important contributor to the economic growth in every nation due to their vast irreplaceable prospect in the economy. Small businesses serve as a laboratory for the development and innovation of new ideas and offerings before market commercialization in order to prevent the production of goods and services that does not meet consumer expectation. This unique nature of small scale business makes the personalization and notification of product to meet consumer preference easy. Hence, small scale business operators must adopt scientific and rational business management strategies that will aid and increase their understanding of both their business and its environment. A sound knowledge of the dynamic environment will facilitate the planning and predictions on the most significant factors that affect business survival.

This study indicated that competition, inflationary trend, technological changes, government policy, Infrastructural facilities accessibility, changing consumer behaviour and income are

still problems to small business managers. Hence, it is concluded that small business operators must learn how to adapt and cope with them in order to remain in business.

Also, they should use the experience gained during the last three years of operation to learn how to deal with the various business environment forces in order to survive, make meaningful profit and expand their operation base by meeting the needs of consumers, increase business capacity in order to adapt to their business environment, effectively plan their operations and control cost in order to ensure the attainment of their set goals.Also, government should check their various regulation and control towards business formation in order to detect and remove all aspect of their activities that discourage hard work and prevent the continuous emergence, survival and growth of small and medium business operations.

References

Adebayo, I. O., Ogunyomi, P. O. and Ojodu, H. O. (2015), ‘’Introduction to Business Management, 2nd ed., Lagos, Abilejo Printing Press.

Adeoye, A. O. (2012), ‘’Impact of External Business Environment on Organizational Performance on Food and Beverage Industry in Nigeria. British Journal of Arts and Social Sciences, 6(2), pp. 56-65.

Akindele, R. I., Oginni, B. O. and Omoyele, S. O. (2012), ‘’Survival of Private Universities in Nigeria:Issues, Challenges and Prospects’’. Journal of Innovative Research in Management, 1(2), pp. 30-43.

Alexander, D. and Britton, A. (2000), ‘’Financial Reporting, 5th ed., London: Thomas Learning Publishing.

Azhar, K. (2008), ‘’Strategic Management and Business Policy, Tata, New Delhi: McGraw Hill Publishing Company Limited.

Buhalis, D. (1993), ‘’RICIRMS as Strategic Tool for Small and Medium Tourism Enterprises’ Tourism Management, 14 (5), pp. 366-378.

Ciano, J. (2011), ‘’Principles of Business Survival in a Difficult Environment’’. Presentation to Entrepreneur Club Workshop (November, 2011).

Duncan, R. B. (1972), ‘’Environments and Perceived Environmental Uncertainty’’. Administrative Science Quarterly, pp. 313-327. Available: hrrp://dx.doi.org/ 10.2307/2392145.

Ibidunni, O. S. and Ogundele, O. J. K. (2013), ‘’Competition in Marketing, Survival Yardstick for Small and Medium Enterprises in Nigeria’’. Mediterranean Journal of Social Sciences, 4 (1), pp. 231-240.

Ogundele, O. J. K. (2005), ‘’Management and Organization Theory and Behaviour, Lagos, Nigeria’’, Sabte Book Series.

Ogundele, O. J. K. and Opeifa, A. Z. (2014), ‘’The Influence of External Political Environment the Processes of Entrepreneurial’’. The Nigerian Academic Forum: A Multi disciplinary Journal, 7 (5), p. 7.

Oluremi, H. A. and Gbenga, M. A. (2011), ‘’Environmental Factors and Entrepreneurship Development in Nigeria’’. Journal of Sustainable Development in Africa, 13 (4), pp. 127-139.

Porter, M. E. (2004), ‘’Competitive Strategy: Techniques for Analysing Industries and Competitors, New York; London: Free Press.

Simsek, S. and Yuzbasioglu, N. (1999), ‘’Factors Affecting the Growth of Small and Medium- Sized Tourism Enterprises: A logistics Analysis and Its Impact on Owner Manager’Ataturk Journal of Economy and Business School, 13 (1), pp. 77-86.

INFLUENCE OF ORGANIZATIONAL CULTURE ON EMPLOYEE ENGAGEMENT IN NIGERIAN COMMERCIAL BANKS: A FOCUS ON FCMB HEAD OFFICE, LAGOS, NIGERIA

Eme, Chukwuemeka Godson
Lecturer, Business Administration, National Open University of Nigeria, Jabi, Abuja, Nigeria
Ewans Chukwuma.,Lecturer in Business Administration, Ebonyi State University,Abakiliki, Ebonyi State, Nigeria;
Dr.Michael Elikwu
Lecturer in Business Administration, Nasarawa State University, Nasarawa State, Nigeria;
Sani Inusa Milala
Abubakar Tafawa Balewa university bauchi, bauchi state faculty of environmentaltechnology Department of estate management and valuation

Abstract

Employee engagement is a good indicator of outcomes that a business values and is thus a good gauge of organizational health in terms of commitment, satisfaction, productivity, innovation and retention. Organizations with a positive culture reward their employees and create an enabling environment where employees develop, grow and operate at their full potential. This study was anchored on the structural theory of culture, Schein's theory of organizational culture and cultural web theory. The study adopted a descriptive research design where the target population was all the 1,026 employees of First City Monument Bank (FCMB) head office in Lagos, Nigeria. Stratified random sampling was used to arrive at a sample of 20% based on the level of employees ranging from managerial, clerical and operational level. The study relied on primary data which used a structured questionnaire. The questionnaires were administered through a drop and pick later method. Organizational culture was based on six main parameters ranging from dominant characteristics, organizational leadership, management of employees, organization glue, strategic emphasis and criteria success. Employment engagement was measured in terms of vigour, dedication and absorption. Both descriptive and inferential statistics were used to analyse quantitative data. In descriptive statistics, the study used frequency, mean, standard deviation and percentages. The analysed data was then presented in tables and figures. In relation to inferential statistics, the study used regression analysis. The study established that there is a strong positive relationship (R = 0.644) between the variables. The study also revealed that 64% of employee engagement at FCMB head office could be explained by organizational culture. The study further established that market culture is the most dominant at FCMB head office. Hierarchical culture is also dominant though to a small extent. Adhocracy and clan culture exist to a very small extent. This study recommends that management of commercial banks in Nigeria should ensure that an entrepreneurial culture is instilled among staff aimed

at enabling them stick out their necks to take risks whenever opportunities present themselves. Strategic emphasis should stress on human growth, high confidence, candidness and participation. Management should ensure staff work vigorously, are more dedicated and absorbed in their daily routine. This can only be achieved by using a multifaceted approach.

Key Words: Organization, Culture, Employee engagement, Management, Commercial banks,

Introduction

An organization as a social unit brings together people of diverse backgrounds to work together towards a common defined goal. People come into the organization with different values, beliefs and way of doing things. Hofstede, Hofstede &Minkov (2010) affirms that every person carries within him/herself a way by which they feel, act and think that are learnt during the person's life. These people come into an organization that has its own set of values, beliefs and way of doing things. In order to achieve the common goal the organization must therefore define a common culture and endeavour to inculcate it to its constituents – its employees. Culture is said to reside in the seen and existing practices and in the way people identify that which goes on within their organization (Hofstede, Hofstede &Minkov, 2010). By reading document sand observing how things are done within an organization, it is possible to interpret the culture within a particular organization.

Organizational culture may be perceived to be supportive/unsupportive or positive/negative. Organizations with a positive culture reward their employees and create an enabling environment where employees develop, grow and operate at their full potential (Robbins & Judge, 2012). According to French & Holder (2012), positive organizational culture buffer ill effect of bad news during change processes. This means that when employees perceive an organizational culture as passive they respond to change better and make change management possible. Van (2013) concludes that employees drive innovation and move the organization forward where they perceive the organizational culture as supportive. Supportive organizational cultures reduce negative work-home spill overs and provide flexible work home arrangements that attract and retain high quality employees concurs (Sok, Blomme& Tromp; 2014).

The Structural approach theory proposed by Handy (1995) identified four diverse forms of culture and named them as person, task, role and power cultures. Schein's theory of organizational culture is one of those that is best quoted in studies. Schein (2004) claims that three forms may be considered in examining culture which are noticeable objects, adopted ideals and beliefs and basic assumptions which follow a hierarchical model. Johnson and

Scholes (2008) web theory offers a valuable way of theorizing the traditional setting of a community and the way it develops. They identify a model with six interlinking processes that decide how culture is formed and secured. They are organizational structures, controls, power, symbols, stories and routines.

The banking industry in Nigeria has grown tremendously within the last few years. Banks act as storehouses for the country's wealth thus providing financial resources for economic development. Banks also provide long and short term credit to individuals and institutions who invest it in doing business. These businesses create jobs and therefore income for several households. As a result of improved business, the government is able to collect tax and invest it in public services for example roads. When these roads are built, infrastructure and ease of movement of goods is possible therefore creating more wealth. Commercial banks facilitate trade and industry by issuing bank drafts and letters of credit which support in the rise of international trade that earns the country foreign currency.

Statement of Research Problem

Employee engagement occupies an important place in the list of human resource department all over the world. This is because it touches on the bottom line of the organization and dictates to which extent employees can feel completely part of the organization and work on their own drive. Researchers link the determinants of engagement to leadership, organizational environment, organizational policies and procedures, organizational structure, rewards and recognition among others (Anitha, 2014). These determinants of engagement are embedded within the culture of an organization and therefore the importance of developing employees.

It is therefore clear that culture formed by values, norms and ways of doing things is very important as to whether or not employees will work with vigour, be committed and feel part of the organization. Although there have been many studies carried out on organizational culture, the researcher has not come across any other study that investigates the influence of organizational culture on employee engagement in the Nigerian commercial banking industry. This study is therefore aimed at filling the above gap in knowledge by answering the question: what is the influence of organizational culture on employee engagement at FCMB head office?

Research Objective

The objective of this study is classified into two broad areas viz- General and Specific objectives.

General Objective:

i. To establish the influence of organizational culture on employee engagement at First City Monument Bank (FCMB) Head Office in Lagos, Nigeria.

Specific Objectives:

i. To highlight the various aspects of organizational culture and to define which one is suitable for organizations to practice and implement.
ii. To identify the relevance of employee engagement to the growth, continuity and industrial relations of the workforce and the organizations themselves.
iii. To identify the relationships existing between organizational culture and employee engagement in the Nigerian commercial banking industry, with particular reference to First City Monument Bank (FCMB) Head office, Lagos, Nigeria.

Significance of the Study

The study expectations are to add value to the prevailing frame of knowledge on how to engage employees through organizational culture. The study will give an in depth understanding of the relationship that exists between the culture of an organization and engagement of employees. By identifying the different organizational cultures, it will be possible to know which ones engage employees more than the others. It will also help identify practices of employee engagement. This information will be available to both private and public organizations that are interested in matching organizational culture and employee engagement. The study will be of value to FCMB as it is anticipated that it will help in developing strategies and policies that propagate an organizational culture that engages the employees in order to achieve their goals. Management teams will find information on various cultural practices that have been successful in engaging employees and be able to see what they can borrow from. This will provide useful information when they undertake a review of strategy implementation. The findings of this study will also be of value to other banks as well as non-bank organizations that may desire to implement some of the findings. This information will be available for use as reference materials based on empirical studies. Through a critical analysis of the effects of organizational culture on employee engagement, the study hopes to identify any gaps left in previous studies.

To the Human Resource practice, this information will be of value as it will help in documenting the good practices and act as a point of reference for organizations. Since it is based on empirical studies, it will provide a good baseline for organizations that are starting to know which cultures they may want to adopt as well as helping those that have cultures that are not engaging to also borrow from the practice documented by this study.

2.0Literature Review

Introduction

This section examines different relevant theories that organizational culture is founded on. It further discusses the relationship between organizational culture and employee engagement. This section further presents an examination of the various types of culture as well as the indicators of employee engagement.

Theoretical Foundation

Several scholars have developed theories that explain organizational culture. The study will

be guided by the Structural Theory of culture, Schein's Theory of Organizational Culture and the Cultural Web Theory.

Organizational Culture

Schein (1990) defines organizational culture as a design of simple suppositions, created, revealed or established by a given group as it finds ways on how to cope with its problems arising from the need to adapt to the external setting as well as integrate internally that works well to be considered usable enough to be taught to new members as the right way to feel, think and perceive in solving those problems. From Schein's definition it is clear that the organization has to articulate clearly what its basic assumptions will be as well as consider the external and internal customer to shape those assumptions. We can therefore say that organizational culture is formed not only by basic assumption but by a pattern. A pattern refers to a repeated design which reaches a level where it can be followed effortlessly.

Hofstede (2003) defines culture as principles and applications of an organization which differentiates it from others. The principles and applications of any place of work determine how employees carry themselves with each other and with the external parties and therefore decide on how to get involved in productive assignments. He stated that domestic and regional factors have a part to play in influencing a culture of any organization and eventually impact the actions of employees in that organization.

According to Hofstede and Hofstede, (2005), culture is identified by five scopes namely that are individualism/collectivism, masculinity/femininity, power distance, long/short term and uncertainty avoidance orientation.

Employee Engagement

Kahn (1990) was the first to hypothesize engagement by defining personal engagement as the simultaneous display of an individual's ideal self in assignment actions that encourage a link to the job and to other people, a link to personal presence (emotionally, mentally and physically), and a link to active job performance. Employee's engagement is a good pointer of results that a business sees as valuable, and is therefore a reasonable gauge of organizational well-being (Rich, Lepine & Crawford, 2010). There appears to exist a powerful linkage of engagement to a variety of successful business results that include commitment, fulfilment, efficiency, invention, retention and generally progressive work results. Employee engagement is evaluated at an individual level taking into consideration that individual engagement levels are affected by the organization's leadership and culture among other factors (Alarcon, Lyons & Tartaglia, 2010).

Employee engagement is defined by Schaufeli et al. (2007) as an optimistic, rewarding, work-related frame of mind described by vigour, dedication and absorption. The basic tenet is that in order for an organization to thrive and endure in an unceasingly shifting surrounding, organization require inspired and fit employees, which can only be achieved when occupational health and human resource policies are integrated (Schaufeli et al. 2007). Vigour is demonstrated through showing hyped levels of drive and mental resilience at the work place as well as a desire to devote effort in what one is doing at work and their willingness to overcome problems. Dedication refers to robust participation in the work that one does and getting and experiencing a feeling of meaning, zeal, stimulation, challenge and pride. Absorption is being able to fully concentrate as well as engross oneself to the work and one finds that time passes very fast and one has difficulties disengaging from work.

The Banking Sector in Nigeria

Banking industry in Nigeria started during the colonial era with the establishment of Colonial Banks with the primary aim of meeting the commercial needs of the Colonial Government. Banking system in Nigeria is regulated through the Central Bank of Nigeria. This apex bank started operation on July 1, 1959.

In 2010, Central Bank of Nigeria modified the existing Universal Banking Model that permits the holder of commercial banking license to operate in other non-core banking either directly or indirectly through designated subsidiaries. The introduction of this scheme classify banking licenses into commercial, Merchant and Specialized/Development Banking Licenses. Nigerian Banking reform can be divided into two main phases: 2004 and 2009, each phase with significant effect on the economy thus- i) Banking reform of 2004 and its effects; ii)Banking reform of 2009 and its effects.

Banking Reform of 2004 and its Effect:

This reform focus on bank consolidation through the mechanism of merger and acquisition. This resulted in rebasing of commercial banks from N2 billion to N25 billion while reducing the number of existing 89 Commercial banks to 25 in the country. The apex bank apart from capitalization also invested in banking automation which enhances banking returns. The reform established a reporting portal for bank customers for the purpose of information sharing. Under this reform, deposit from public sectors and government own agencies can be collected by the commercial banks in order to enhance their level of liquidity.

Banking Reform of 2009 and Its Effect:

The Asset Management Corporation of Nigeria (AMCON) was established in 2009 by the National Assembly of Nigeria. The institution acquires non-performing loans of commercial banks. The financing of AMCON is composed of N50 billion CBN fund and 0.3% of total assets of participating commercial banks. It also support the implementation of International Financial Reporting Standards (IFRS) for global reporting compliance in term of reporting. This reform reviewed the Universal Banking Model by restricting commercial banks to only banking activities. The reform also addresses excessive banking interest by the creation of non-interest banks. Sarah Alade, Deputy Governor of the Central Bank of Nigeria announced that five Nigerian bank CEOs were being dismissed in August 2009. Five replacements were named with immediate effect including Funke Osibodu to lead the Union Bank of Nigeria and Suzanne Irochewho took over as CEO of FinBank.

First City Monument Bank (FCMB)

First City Monument Bank (FCMB) Ltd is a full service banking group, headquartered in Lagos, with the vision to be the premier financial services group of African origin. FCMB is a large financial service provider in Nigeria offering retail banking, corporate banking and investment banking services to large corporations, small and medium enterprises as well as individuals. As of December 2011, the bank's total assets were valued at US$3.65 billion (N593.3 billion), with shareholder's equity of approximately US$772.2 million (N117.4 billion).

Structural Theory of Culture

Handy (1995) acknowledged four types of culture namely ''Person Culture'', ''Task ''Culture'', ''Role Culture'', and ''Power Culture''. Handy defined a power focussed

enterprise as the organization which makes an attempt to control its environment and reduce

all resistance. According to Handy (1993), these organizations can be symbolized as a web where control spreads like a web from the centre going unto the other parts of the organization. Within that entity, the powerful ones endeavour to maintain total control over juniors. The role culture talks about an extremely structured organization where employee's delegated authority is offered security and predictability. The entity that falls under the category of role orientation aims at being balanced and methodical as possible where conflict and competition are controlled or replaced by pacts, rules and guidelines and the main emphasis is status and hierarchy which is moderated by legality and legitimacy. What this alludes is that both power and role oriented entities have all power centralized, however, where power-oriented entities exercises the power on a more personal level, the role-oriented entity applies highly official procedures and work directives to apply the power.

In a task oriented organization, the accomplishment of a superordinate objective has the maximum value which may not necessarily mean one of an economic nature. The person-oriented entity exists primarily to take care of any needs its members may have. The entity meets the needs of her members that they cannot otherwise fulfil on their own. Authority is discouraged in the role or person-oriented entity. Authority may be given only when it is very necessary. At that point it is given based on competence in the task and individuals are expected to influence one another through being helpful and caring (Handy, 1993).

Schein's Theory of Organizational Culture

Schein's (1990) theory of organizational culture is one of the most quoted among the organizational culture theories. According to him, in analysing the culture of an organization, there are three levels which are observable: artefacts, espoused beliefs and values and underlying assumptions which follow a hierarchical model. Schein (1990) differentiates between visible and invisible features of culture. It brings out the hierarchical features of these levels. Visible behaviour has an effect and is affected by assumptions that are not unobservable. Artefacts appear at the exterior level of an organizational culture, they are noticeable, can be seen and felt easily through manifestations such as how people address each other, how they dress, how the office is organized among others. Espoused beliefs and values are at the second level of the culture of the organization and include norms, shared views, strategies applied, norms and philosophies. Basic fundamental suppositions are at the basic level of the culture of the organization, they are deeply entrenched, and are unconscious, those that are shared with others but quite assumed.

Any contest of the assumptions is met by apprehension and defensiveness. Schein therefore comes up with a formula which he feels should be used to construe those symbols that can be easily seen of any culture. The most observable signs should not be the only aspects to be used to interpret the culture of a given organization because they can easily be misinterpreted. Aiming only on noticeable symbols would result in not being able to understand the underlying assumptions that are basic to understanding any culture. On the other hand, it is crucial to recognize that even the adopted beliefs and values may only be a reflection of the aspired ones in the future. Schein concludes that organizational culture is the aura that includes the inside of an entity or organization.

Cultural Web Theory

Johnson & Scholes (1999) web theory states that the culture of an organization can be diagnosed through some seven fundamentals which are intertwined. In the middle of these, is the ideals or ordinarily held beliefs and standards of the entity that represents the purpose that drives the organization's business, its mission and values (Johnson & Scholes, 2000). Ideals, assumptions and beliefs are the most established by the leadership of the organization and

bring out strong force sets. The three aspects which form the paradigm or at the core of an organization form the actions that function as a guide as to appropriate or not so appropriate actions or behaviour with any organization (Johnson & Scholes, 1999).

Johnson & Scholes (1999) name the elements as organizational and power structures, systems of control, rituals, routines and symbols, which are moulded as the organization progressively develops. Routine and rituals are the activities that is repeated from time to time for example meetings. Symbols relate to logics and designs used within the organization and may include symbols of status such as parking slots for executives. Power structures relate to the sort of power that is adopted within the organization and positions of authority. Organizational structures refer to how power is organized and how it flows within the organization.

Conceptual Framework

What is Organizational Culture?

According to Cameron and Quinn (1999) organizational culture is defined as the stable set of the fundamental ideals, suppositions, interpretations and how members of an organization approaches matters. Culture in any entity can be looked at from two dimensions. One focus is on interior conservation (levelling and incorporation) versus exterior relationships (competition and distinction) and an emphasis on organic processes (flexibility and dynamism) versus machine-like processes (fitness and control) (Cameron and Quinn, 2006). Krog (2014) asserts that combining these two sets of competing values results in four unique culture types.

Types of Organizational Culture

i) Clan Culture

Clan culture is focused on the internal environment. Inferred as the (supportive) focus and flexibility/dynamism (Sak&Acar, 2014). This type of culture has an elevated connection with teamwork and involvement (Quin &Sprietzer, 1991). Aktas, Cicek&Kiyak (2011) state that it is the type of culture where a strong family sense exists and where the focus of the organization is to maintain steadiness, allegiance, cohesiveness and involvement.

These aspects are seen as key to success.

ii) Adhocracy Culture

This is the culture that exists when an organization is development-conscious and it is characterized by invention, risk taking and innovation (Quinn and Spreitzer, 1991). It denotes a culture within an organization that invents, is flexible to new ideas, is entrepreneurial and is creative as a result of being an exterior oriented and dynamic structure (Acar&Acar, 2014). According to Aktas, Cicek&Kiyak (2011), adhocracy provides far more opportunities for individual development in each individuals own way so long as it is in line with the organizational objectives. They further state that the focus of the organization is to achieve as many opportunities to innovate from the outside environment. Internet use in doing business is an example of this culture.

iii) Market Culture

This culture emphasizes stability and control and it has an external focus/orientation. It takes a rational natureand whose emphasis is efficiency and accomplishment (Quinn &Spreitzer, 1991). The main emphasis of this culture is to a large extent goal attainment. Competition is quite common among individuals and therefore causes less flexibility in personal

relationships. Employees seek success. Criteria for success is based upon target achievement.

iv) Hierarchy Culture

Hierarchy also known as control culture exist in the middle of the internal organization focus and steadiness/control dimension (Acar&Acar, 2014). This culture exhibits norms as well as values that are in association with bureaucracy (Quinn&Spreitzer, 1991). It has an internal focus and its emphasis is on control with structured and formalized work places with set guidelines and rules for what people needs to do (Cameron& Quinn, 2006). Hartnel et al., (2011) states that in these cultures, rulebooks and procedures are said to keep the organization together and stability as well as predictability are seen as fostering efficiency.

Employee Engagement

Parent & Lovelace (2015) state that when employees are engaged, everyone benefits because the employees feels that they can use their talents, develop fruitful relations and increase their efficiency through the relationships created. Van Allen (2013) further asserts that engaged employees' performance is consistently at high levels and this drives invention which moves the organizations forward. Samford (2002) states that according to the survey conducted at Gallup reported in the Harvard business review, it was found that 30 percent of any organization's staff are actively engaged and about 20% are disengaged.

Khan (1990) asserts that employee engagement is where employees work and express themselves emotionally, mentally and physically when they perform their roles. He continues to infer that disengaged employees often have withdrawal tendencies from performance of their roles and try to shield themselves emotionally, mentally and physically. Engaged employees are psychologically present at work. Schaufeli (2007) defines employee engagement as a work related fulfilling and positive state of the mind that is characterized by absorption in the job, dedication to the job and vigour at work.

Indicators of Employee Engagement:

i) Vigour

According to Schaufeli (2007) when a person has vigour, it means that they have elevated levels of energy and cognitive resilience during work and a desire and inclination to put a lot of effort in the work and persist even when there are apparent difficulties.

ii) Dedication

When employees are engaged, they display elevated commitment levels to a point that they feel that the work they are doing is very important to them. Schaufeli (2007) refers to dedication as a state of being intensely involved in one's own work, where they experience a sense of passion, inspiration, pride, a sense of worth as well as feel challenged by their work.

iii)Absorption

Absorption happens where an employee feels that the work has filled them and almost taken them over. Schaufeli (2007) states that it refers to being un-dividedly engrossed in one's own work while at the same time happy to be doing it so that one is not conscious of time passing by and find it difficult to detach her/himself from the work.

3.0 Methodology

Research Design

This study adopted descriptive survey research design. Descriptive research is a scientific method of exploration that involves collection and analysis of both quantitative and qualitative data. Mugenda&Mugenda (2008) state that the descriptive study is a technique that enables the researcher to summarize and consolidate data in a way that is meaningful and effective. This design was considered fitting for this study because data was collected from a large number of employees. In addition, employees constituted the unit of analysis.

Population of the Study

Population is the aggregate of all that conforms to a given specification (Mugenda&Mugenda, 1999). The target population was a 1,026employees at all levels at the First City Monument Bank (FCMB) head office in Lagos, Nigeria.

Sampling Design

According to Kothari (2004), the sample should be optimum, meaning that it fulfils the requirements of efficiency, representativeness, reliability and flexibility. It should neither be too large nor too small. A technique of stratified sampling was used to obtain a representative sample (Kothari, 2004). The study thus adopted a stratified random sampling technique since the population of study was not similar or homogeneous and was easy to subdivide into clusters or strata to get a representative sample. Denscombe (2008) underscored the need to have a sample that is carefully selected to represent the population where the researcher would need to make sure that the sub divisions or strata to be analysed would be adequately catered for. The sample comprised of 20% of the targeted employees. This was double of the 10% recommended by Mugenda & Mugenda (2008).

Presentation and Analysis

Two hundred and five (205) questionnaires in total were administered but the researcher managed to obtain 187 completed questionnaires representing a 91% response rate. The questionnaire contained questions that addressed the objective of the study.

Respondents were required to indicate their level of agreement with various aspects on the variables used in analysing results for organizational culture and employee engagement at FCMB. Means of between 3.19 – 3.68 and standard deviations of between 0.748 – 0.978 were registered. From the findings of the study, the organization stresses on competitive actions and accomplishments where attaining stretch goals and winning in the market place is important. The findings therefore imply that strategic emphasis at FCMB head office is influenced by a strong market culture and hierarchical culture respectively.

Respondents were required to indicate their level of agreement with various aspects on criteria of success at FCMB. Means of between 3.34 – 4.97 and standard deviations of between 0.731 – 0.979 were registered. The study revealed that the FCMB explains success based on having newest and most unique products and leads in innovating new products. It is therefore clear that adhocracy culture strongly influences the criteria for success at FCMB head office. This notwithstanding, market culture and hierarchical culture have a strong influence on the criteria of success at FCMB head office.

Employee Engagement

The study sought to investigate the effect of organization culture on employee engagement at FCMB head office in Lagos, Nigeria. Three major parameters of employee engagement were considered ranging from vigour, dedication and absorption.

Respondents were required to indicate their level of agreement with various aspects on vigour at their work place. Items that were measured on a five point Likert-Type scale ranging from 1 being ‘’Strongly Disagree’’ to 5 being ‘’Strongly Agree’’. Means of between 3.14 – 3.65 and standard deviations of between 0.648 – 0.888 were registered. It is clear from the study that majority of the respondents were in agreement that they always persevered even when things did not go well (3.65). However, bursting with energy when they got to work was rated poorly by majority of the respondents. Respondents were further required to indicate their level of agreement with various aspects on dedication to their job. Means of between 3.51 – 3.60 and standard deviations of between 0.679 – 0.827 were registered. The study revealed that a good majority of the respondents were proud of what they did. Respondents were further required to indicate their level of agreement with various aspects on absorption to their job. Means of between 2.88 – 3.81 and standard deviations of between 0.708 – 0.922 were registered. The study reveal that majority of the respondents were in agreement that they felt very happy when they worked intensely (3.81) and that they were immersed at their work (3.31).

Regression Analysis

The research study wanted to evaluate the effect of organization culture on employee engagement at FCMB head office in Lagos, Nigeria. The study indicated that there exists a moderately positive relationship (R = 0.644) between the variables on organizational culture and employee engagement. The study also revealed that 64% of employee engagement at FCMB head office could be explained by organizational culture.

The ANOVA findings reveal that the F-critical (1, 185) was 3.92 while the F- calculated was 128.303. This shows that F –calculated was greater than F – critical and hence a relationship that is linear exists between the independent variables and the dependent variable. In addition, the p-value was 0.000, which was less than the significance level (0.005). Therefore, the model can be considered to be a good fit for the data and hence it is ppropriate in predicting the influence of organization culture on employee engagement.

Deducing from this study, it was evident that a positive effect was reported for organization culture hence positively influencing employee engagement at FCMB head office. Going by the results produced by the regression equation below it demonstrates that for a 1- point increase in the organization culture, employee engagement is predicted to increase by 1.261, while holding all other factors at a constant.

Summary of Findings

Six main parameters were used to measure organization culture adopted from the OCAI assessment instrument. The parameters included main characteristics, institution leadership, management of employees, glue that holds the organization, emphasis on strategy and measures of success. With regard to the main characteristics the findings revealed that the institution is concerned with results with a heavy emphasis on doing the job and colleagues are competitive and achievement oriented.

Leadership at FCMB head office generally demonstrate a no-nonsense aggressiveness and is result oriented. Administration style exhibits free enterprise, invention and risk taking. The

glue that holds the organization together is formal rules and policies. However, allegiance, shared trust and commitment is what holds the institution together. It is further clear from the study findings that the organization stresses on competitive action and accomplishment whereas attaining stretch goals and winning in the market place is important. These findings imply that market culture is the most dominant at FCMB head office. Hierarchical culture exist to a very small extent. The major criteria defining success at FCMB is based on development of unique products or newest products. In addition success at FCMB head office is defined on the basis of winning in the market place and beating the competition.

On the other hand employee engagement at FCMB head office was measured in terms of employee vigour, dedication and absorption. The findings showed that majority of the respondents concurred that they always persevered even when things did not go well.

In terms of employee dedication the results of the study showed that the majority of the respondents were proud of what they did and that their jobs were challenging. The findings further indicated that majority of the respondents were happy when they were engaged immensely. The study showed that they exists a moderately positive relationship (R = 0.644) between the variables. The study further showed that 64% of employee engagement at FCMB head office could be explained by organizational culture.

5.0 Conclusion

From the results of this study, it can be concluded that the organization culture has a significant effect on employee engagement at FCMB head office. This deduction is supported by the findings of this study that clearly showed that there is moderately positive relationship (R = 0.644) between organization culture and employee engagement. The study findings revealed that market culture is the most dominant at FCMB head office. Hierarchical culture is also dominant though to a small extent. Adhocracy and clan culture exist to a very small extent.

6.0 References

Acar, A. Z., &Acar, P. (2014), Organizational culture types and their effects on organizational performancein Turkish hospital; University of Pitsburg

Aguilar, A., &Salanova, M. (2005), Leadership styles and relationship with subordinate well-being

Aktas, E., Cicek, L., &Kiyak, M. (2011), The Effect of organizational culture on organizational efficiency: The Moderating role of organizational environment and CEO Values, Elsevier Limited

Alarcon, G., Lyons, J. B. and Tartaglia, F. (2010), Understanding predictors of Engagement within the military, Military Psychology, 22., pp. 301-310.

Anitha, J. (2014), ‘’Determinants of employee engagement and their impact on employee performance’’, International Journal of Productivity and Performance Mgt., 63, 3, 308 – 323

Bandura, A. (2001), Social cognitive theory: An agentic perspective. Annual Review of Psychology, 52, 1 – 26

Boss, B. M. (1998), Transformational leadership: Industry, military and educational impact, Mahwah, NJ; Erlhaum, 33, 16 - 23

Baumruk, R. (2004), ‘’The missing link: the role of employee engagement in business success’’, Workspan, 47, 11, 48-52.

Cameron, K. S., and Quinn, R. E. (1999), Diagnosing and changing organizational culture based on the competing values framework. Addisson-Wesley

Central Bank of Nigeria. Retrieved August 2017 from ttps://www.centralbank.gov.ng

Deci, E. I., and Ryan, R. M. (1987), ‘’The support of autonomy and the control of behaviour’’, Journal of Personality and Social Psychology, 56, 6, 1024-1037.

Denscombe, M. (2008), Communities of practice: a research paradigm for the mixed methodsapproach. Journal of mixed research methods, 2(3) 270-283.

FCMB website: Retrieved from March, 2021 from http://ng.fcmbbankgroup.com

French, S. L., & Holden, T. Q. (2012), Positive Organizational Behaviour: A Buffer for Bad News. Business Communication Quarterly, 75(2), 208-220.

Griffin, R. W. and Moorhead, G. (2012): Managing People and Organization. South Western: Cengage Learning

Handy, C. (1993), Understanding Organizations, London-UK., Penguin Books Ltd. (4th Ed.) McGraw Hill

Hofstede, G., Hofstede, J. G. and Minkov, M. (2010), Cultures of Organizations: Software of the mind (3rd Ed.) McGraw Hill

Hofstede, G. (2003), Cultures and Organizations: International Cooperation and its Importance for Survival: Software of the Mind, London-UK, Profile Books Ltd.

Johnson, G. & Scholes, K. (1999), Exploring Corporate Strategy, (5th Ed.) PrenticeHall

Kahn, W. A. (1990), ‘’Psychological conditions of personal engagement and disengagement at work’’, Academy of Management Journal, 33, 4, 692-724.

Kothari, C. R. (2004), Research methodology: Methods and techniques. New Age International (P) Ltd. Publishers

Krog, A. (2014), The relationship between organizational culture and Work engagement: A multilevel investigation, University of Oslo

Mugenda, A. G. (2008), Social science research: theories and principles. Applied research and training services, Kenya.

Mugenda, O. M. (1999), Research Methods: Quantitative and Qualitative Approaches.

Nairobi, African Centre for Technology Studies (ACTS) Press

Muthoni, E. (2012), Effect of organizational culture on strategy implementation in

Commercial banks in Kenya, University of Nairobi Musyoka, M. Functions of Commercial Banks in Kenya; Retrieved August 16, 2016 fromhttps://www.kenyaplex.com/resources/6179-functions

Naidoo, P., & Martins, N. (2014), Investigation relationship between organizational culture and employee engagement: Problems and prospects in in Management 12, 4

Omega, P. M. (2012), Perceived relationship between organizational culture and employees’ job satisfaction at FCMB: University of Lagos

Onyango, M. C. (2014), Strategic Management Practices Adopted by Nigerian Commercial

Banks: University of Lagos

Oxford Business Group website, Retrieved August 16, 2016 from http://www.oxford Businessgroup.com/Nigeria-2016

Parent, J. D.,& Lovelace, K. J. (2015), The Impact of Employee Engagement and a Positive Organizational Culture on an Individual's Ability to adapt to Organization

Change. 2015 Eastern Academy of Management Proceedings: Organization Behaviour and Theory Track, 1-20.

Popper, K. (2004), The logic of scientific discovery, New York, Routledge

Quinn, R. E., and Sprietzer, G. M., (1991), The Psychometrics of the competing values culture instrument and an analysis of the impact of organizational culture on quality of life. Research in organizational change development, 5: 115-142

Rama Devi, V. (2009), Employee engagement is a two-way street, Human Resource

Management International Digest, 17, 2, 3-4.

Reis, G., Trullen, J., and Story, J. (2016), Perceived organizational culture and engagement: the mediating role of authenticity'', Journal of Managerial Psychology, 31, 6, 1091-1105

Rhoades, L. &Eisenberger, R. (2002), Perceived organizational support: A review of the literature: Journal of Applied Psychology, 87, 698-714.

Rich, B. L., LePine, J. A. & Crawford, E. R. (2010), Job engagement: Antecedents and Effects on job performance, Academy of Management Journal, 53, 617-635.

Richman, A. L., Civian, J. T., Shannon, L. L., Hill, E. J. and Brennan, R. T. (2008), ''The relationship of perceived flexibility, supportive work-life policies an the use of formal flexible arrangements and occasional flexibility to employee engagement and expected retention'', Community, Work and Family, 11, 2, 183-197.

Robbins, S. & Judge, T. (2012), Essentials of Organizational Behaviour (11th Ed.) Upper Saddle River, NJ. Pearson Prentice Hall

Saks, A. M. and Rotman, J. L. (2006), ''Antecedents and consequences of employee engagement.'' Journal of Managerial Psychology, 21,7, 600-619.

Scaufeli, W. &Salanova, M. (2007), Work Engagement: An Emerging Psychological

Concept and Its Implications for Organizations. Information Age Publishing

Schein, E. H. (1990), Organizational Culture: An American Psychological Association

45, 2, 109-119.

Schneider, B., Macey, W. H. and Barbera, K. M. (2009), ''Driving customer satisfaction and financial success through employee engagement'' People and Strategy,

32, 2, 23-27.

Shuck, B., Rein, T. and Rocco, T. (2011), Employee engagement: An examination of Antecedent and outcome variables. Human Resource Development International, 14 (4), 427-445.

Sak, J., Blomme, R. & Tromp, D. (2014), Positive and Negative Spill-over from Work to Home: The Role of Organizational Culture and Supportive Arrangements, British Journal of Management, 23(3), 455-472.

Van Allen, S. (2012), Engagement at Work: Its effects on performance continues in tough economic times: Key Findings from Gallup's Q12 Meta-Analysis of 1.4 million employees, Gallup, Inc.

Wallace, J. and Trinkai, J. (2009), ''Leadership and employee engagement'', Public Management, 91, 5, 10-13.

Woodruffe, C. (2005), Employee engagement: the real secret of winning a crucial edge Over your rivals'', Manager: British Journal of Administrative Management, 50, 1, 28-29.

ASGARİ ÜCRET, İŞSİZLİK, EKONOMİK BÜYÜME VE ENFLASYONBAĞLAMINDA TÜRKİYE'NİN EMEK PİYASASI ANALİZİ

Doç.Dr. Utku ALTUNÖZ
Sinop Üniversitesi, İİBF, İktisat,
ORCID: 0000-0002-0232-3108

ÖZ

Türkiye'nin önemli ekonomik sorunlarından biri olan işsizlik, yapılan tüm plan ve programlara rağmen gündemde olmaya devam etmektedir. Dünya bankası verilerine göre 2017 yılı itibariyle Türkiye'de işgücüne katılım oranları %52,7 dir. Bu oran OECD ülkelerinde %70,4 seviyelerindedir. Bununla beraber Türkiye'de kadınların iş gücüne katılım oranı %30,2 ve erkeklerin iş gücüne katılım oranı %75,4dir. Bu oran OECD kadınlar için %61,5 ve erkekler için %79,2'dir. Çalışmada Türkiye için emek piyasasının etkinliği ve verimliliğinin seçilmiş makro ekonomik göstergelerle analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla çalışmada 1985-2019 yılları için asgari ücret, enflasyon, GSYİH ve işsizlik değişkenleri ile emek piyasası ekonometrik olarak analiz edilmiştir. Durağanlıklar sağlandıktan sonra yapılan eş bütünleşme testine göre tüm değişkenlerin eş bütünleşik olduğu görülmüştür. Nedensellik sonuçlarına göre asgari ücret ile işsizlik arasında çift taraflı nedensellik ilişkisi olduğu izlenmektedir. Bu sonuç çalışmamızdaki bulgularla paralellik göstermektedir. ÜFE değişkeni ile GSYİH değişkeni arasında hiçbir nedensellik ilişkisi izlenememektedir. Bununla birlikte GSYİH dan asgari ücrete nedensellik ilişkisi varken tersi durumda nedensellik ilişkisi yoktur. Bu durum GSYİH'deki artış ya da azalışların asgari ücret politikasını etkilemektedir şeklinde yorumlanabilir. GYİH ile işsizlik değişkenleri arasında karşılıklı nedensellik ilişkisine ulaşılmış olup bu durum Okun yasasının iddiaları ile örtüşmekte olup ekonomideki büyüme artışları yeni iş ortamlarını da beraberinde getirirken ekonomik küçülmeler işsizlik sorununu arttırmaktadır. ÜFE değişkeni ile asgari ücret değişkeni arasında hiçbir Granger nedensellik ilişkisine ulaşılamamıştır. İşsizlik değişkeni ile ÜFE değişkenin için ulaşılan çift taraflı nedensellik ilişkisi klasik Philips eğrisini destekler niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Emek Piyasası, Asgari Ücret, İşsizlik, Enflasyon, Birim Kök, Nedensellik

JEL: 047, J31, 011, E24.

ANALYSIS THE LABOR MARKET OF TURKEY IN THE CONTEXT OF ECONOMIC GROWTH, MINIMUM WAGES, UNEMPLOYMENT AND INFLATION

ABSTRACT

Unemployment-which is one of the most important economic problems in Turkey-continuous to be on the agenda despite the plans and programs. According to World Bank data's, the labor force participation rate of Turkey is 52% in 2010. Mentioned rate is approximately

70,4%. In Turkey, women's labor force participation rate is 30.2% and men's labor force participation rate of 75.4%. Same rates for OECD countries are respectively 61,5% and 79,2%. The aim of this study is to analyze the effectiveness and efficiency of the labor market in Turkey by selected macro-economic indicators. For this purpose, labor market in Turkey for the period covering 1985-2019 was analyzed by using minimum wages, gross domestic product, inflation, and unemployment. After providing stationary, co integration test was examined and understood that there was a co integration relationship among variables. According to causality test results, there is a bilateral causality relationship between minimum wage and unemployment. This result is in parallel with the findings of our study. No causality relationship is observed between the producer price index (PPI) and the gross domestic product (GDP). However, there is an uniliteral causality relation from GDP and to the minimum wage. This situation can be interpreted as the increase or decrease in GDP affects the minimum wage policy. Bilateral causality between GDP and unemployment variables has been reached and this situation coincides with the claims of the Law of Okun. While economic growth increases bring new business environments, economic contraction increases the unemployment problem. No Granger causality relationship could not be reached between the PPI and the minimum wage variable. The double way-causality relationship reached for the unemployment variable and the variable and this result supports the classical Philips curve.

Key Words: Labor Market, Minimum Wage, Unemployment, inflation, Unit root, causality
JEL: 047, J31, 011, E24.

Giriş

Emek arzı ile emek talebinin bir araya gelerek iş koşullarının ve ücretlerin belirlendiği piyasaya iş gücü ya da emek piyasası denilmektedir. Çalışma çağına gelmiş nüfus ve iş gücü faktörleri emek arzının büyüklüğünü belirlemektedir. Dünya nüfusunun işgücüne katılım oranı %65 dolaylarındadır. Bu bağlamda işsizlik sorunu hem Türkiye'de hem de birçok ülkede devamlı büyüyen bir sorun haline gelmiştir. Bu sorun sadece ekonomik olmayıp sosyal ve ahlaki nitelik taşımaktadır. Ülkelerin ekonomik büyümelerindeki artış eğilimine rağmen işsizlik sorunun bu oranda azaltılamaması işsizlik problemi ile mücadelede daha dikkatli ve etraflıca politikaların üretilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu politikalardan biri asgari ücret uygulamasıdır. Asgari ücrette meydana gelecek artışların fiyatları ve maliyetleri ne ölçüde etkileyeceği emek piyasalarının cevabını aradığı önemli sorulardan biridir. Asgari ücrette yapılacak bir artış iç talebi arttıracağı gibi ekonomik büyümeyi de arttırarak yeni iş imkanlarının önünü açabileceği gibi işveren açısından önemli bir maliyet artışı olarak ekonomik büyümeyi ve işsizliği olumsuz etkileyebilecektir. Bu durumda önemli olan asgari ücretteki artışın kaynağının ücretli kesimden mi, işverenden mi karşılanıyor olmasıdır. Eğer asgari ücrette meydana gelen artış işverence karşılanmaktaysa bu durum gelir dağılımında bir iyileşmeyi de beraberinde getirecektir

(Özdemir vd.,2012:36). Öte yandan asgari ücret artışının bir kısmı ücretlilerden karşılanıyorsa artış gelir dağılımını olumsuz etkileyebilecektir.

İşsizlik ve enflasyon kısa dönemde en çok dikkat edilen ve sonuçları ciddi biçimde hissedilen ekonomik sorunların başında gelmektedir. Bu bağlamda emek piyasası analizlerinde yer bulan diğer bir konu işsizlik ve enflasyon arasındaki ilişkidir. Günlük hayatı doğrudan ilgilendirmesi nedeniyle enflasyon ve işsizlik oranındaki gelişmeler tüm ekonomik birimlerin takibinde olan göstergelerdir. Ekonomik büyüme ise, etkisi daha çok uzun dönemde ortaya çıkan ve topluma yansıması daha çok gelir dağılımı adaleti ile ilişkili olan bir ekonomik göstergedir. İşsizlik ile enflasyon arasındaki ilişki ile ilgili teorik temelli ilk çalışma Phillips (1958) tarafından yapılmış olup çalışmada parasal ücretlerdeki değişim oranı ile işsizlik oranı arasında doğrusal olmayan ters yönlü bir ilişkinin var olduğu ileri sürülmektedir. Literatürde Philips Eğrisi olarak bilinen bu durum ileriki yıllarda yaşanılan ekonomik olaylarınetkisiyle geliştirilmiş ve analize beklentiler dahil edilmiştir (Özçelik ve Uslu,2017:32). İşsizlik ve enflasyon oranlarının bileşimi de literatürde iktisadi hoşnutsuzluk olarak tanımlanmaktadır.Teorik anlamda ekonomi büyüdüğünde enflasyon ve işsizlik oranlarında düşüşe neden oluyorsa bireylerin alım gücü artış eğilimi gösterecektir. Dolayısıyla söz konusu ülkede iktisadi hoşnutsuzluk endeksi düşme eğilimine girecektir. Özellikle de gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için son derece önemli olan iktisadi hoşnutsuzluk; gelir dağılımı ve sürdürülebilir ekonomik büyüme için de büyük önem taşımaktadır (Şentürk ve Akbaş, 2014:5821).

Emek piyasası ile ilgili ampirik çalışmalarda cevap aranan diğer bir konu ise ekonomik büyüme ile işsizlik arasındaki ilişkidir. Literatürde Okun Yasası olarak bilinen ilk çalışma Okuntarafından (1962) ABD ekonomisi temel alınarak yapılmış olup potansiyel hasıla ile İşsizlik oranı arasında ters yönlü ilişkinin varlığına ulaşmışlardır.

Çalışmada asgari ücret, enflasyon, GSYİH ve işsizlik değişkenleri ile emek piyasasının analizi amaçlanmaktadır. Bu amaçla Türkiye'de emek piyasasının genel özellikleri ve problemli tarafları, yoksulluk, asgari ücret ve işsizlikle mücadele yöntemleri tartışılacaktır. Ayrıca elde edilen son verilerle yapılacak ekonomik modeller ile çalışma desteklenecektir. Ayrıca ulusal literatürde üç değişkenin aynı anda emek piyasası ile etkileşiminin incelendiği çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.Türkiye'de Emek Piyasasının Genel Özellikleri ve Problemli Tarafları

İşsizlik sadece ekonomi biliminin değil, birçok sosyal bilimler disiplininin ilgi alanına girmiş bir problem olup tüm dünyanın temel sorunlarından biri haline gelmiştir. Günümüz egemen iktisat öğretisi neo klasik iktisata göre devletin korumacı tavrı yerine uygulanacak olanserbest ticaret uygulamaları sonucunda ülkeler sürdürülebilir bir ekonomik büyüme gerçekleştirecek ve buna paralel olarak istihdam artarak işsizlik son bulacaktır. Bununla birlikte 1996-2007

dünya ekonomisi ortalama olarak %4,3 oranında büyürken işsizlik %0,1 gibi oldukça düşük bir oranda düşmüş ve %6 olarak gerçekleşmiştir. (Birol ve Hiç, 2014: 260).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) nün "Dünyada İstihdam ve Sosyal Bakış – Eğilimler2017" (WESO) çalışmasına göre global ekonomi daha yavaş büyüme, eşitsizliklerdeki artış ve oynaklıklar gibi öğeleri de barındıran yeni bir döneme girdiği için önümüzdeki beş yıl içinde işsizlikteki artış trendi devam edecektir. Küresel anlamda GYİH 2016'da 2015 tahmininin oldukça altında kalarak %3,1 ile son altı yılın en düşük düzeyinde gerçekleşmiştir. Ayrıca raporda 2017 yılı için büyüme tahminlerinin son dönemlerde sürekli aşağı çekildiği vurgulanarak (örneğin 2012 tahmini olan yüzde 4,6'nın 2016'da yüzde 3,4'e çekilmesi gibi) küresel ekonomide artan belirsizlik durumunun sürmekte olduğu belirtilmiştir. Aynı kurumun 2020 raporunda, 2008 yılından bu yana 61 milyon kişi işini kaybetmiş ve 2019 yılına kadar bu günkü 201 milyon sayısıyla karşılaştırıldığında 212 milyonu aşkın sayıda kişi daha işsiz kalması beklenmektedir.

Şekil 1: Türkiye ve Seçilmiş Ülkeler İçin İş Gücü – 2017

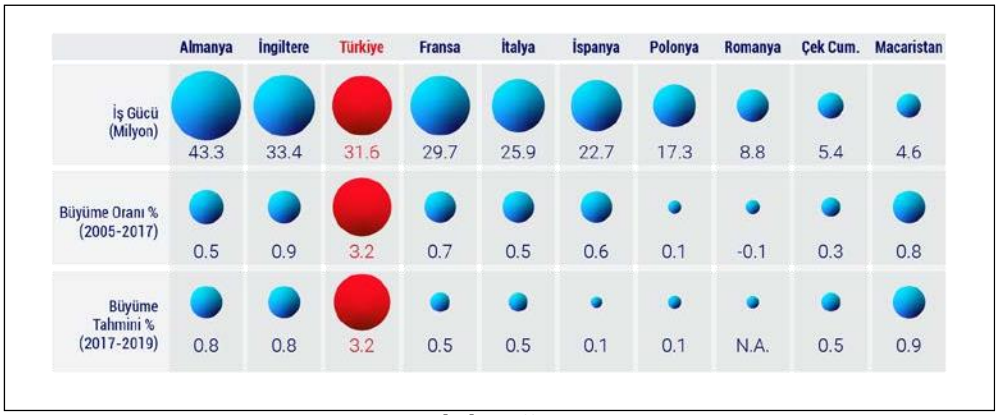

Kaynak: http://www.invest.gov.tr

Şekil 1'den izleneceği gibi Avrupa'nın en büyük üçüncü işgücü havuzu 31,6 milyon kişi ile Türkiye'ye aittir. Türkiye'nin bu şekilde üst sıralarda olmasındaki en büyük etken sahip olduğu genç nüfustur. Bu avantaj, Türkiye'nin rakiplerine kıyasla üst sıralarda yer almasına katkı sağlamıştır. Yine şekil 1'de izlenebileceği Avrupa Birliği üye ülkelerine kıyasla Türkiye, aynı iş gücündeki en yüksek büyümeyi gerçekleştirmiştir. Türkiye'nin işsizlik oranları Tablo 1'de izlenebilmektedir.

Tablo 1: Türkiye'nin İşsizlik Oranları (1980-2019)

Yıllar	İşsizlik (%)	Yıllar	İşsizlik (%)	Yıllar	İşsizlik (%)	Yıllar	İşsizlik (%)
1980	7.2	1991	8.2	2002	9.0	2013	9.0
1981	7.2	1992	8.5	2003	9.1	2014	9.9
1982	7.6	1993	8.9	2004	8.9	2015	10.3
1983	7.5	1994	8.6	2005	9.5	2016	10.9
1984	7.4	1995	7.6	2006	9.0	2017	10.9
1985	6.9	1996	6.6	2007	9.2	2018*	10,8
1986	7.7	1997	6.8	2008	10.0	2019	13,7
1987	8.1	1998	5.9	2009	13.0		
1988	8.7	1999	6.6	2010	11.1		
1989	8.6	2000	5.6	2011	9.1		
1990	8.0	2001	7.2	2012	8.4		
* 2018 yılı Eylül ayı itibariyle							

Kaynak: TÜİK

Tablo 1'de izlendiği gibi 39 yıllık periyotda işsizlik sorunu çözülemeyen bir problemdir. Ekonominin liberalleşmeye başladığı 1980'de %7,2 oran işsizlik oranı 1994 krizi öncesinde %8,9 seviyesine yükselmiş, 2000'de %5,6 seviyesine kadar indirilebilmesine rağmen 2000-2001 krizleri ile yeniden yükseliş eğilimine girmiştir. 2008 küresel krizi ile Türkiye ekonomisi çift haneli işsizlik oranları ile tanışmıştır. 2018 itibariyle oran %10,8 olarak gerçekleşmiştir. 2019 yılına gelindiğinde işsizlik oranında kayda değer bir artış meydana gelmiş olup oran %13,7'ye ulaşmıştır. 15 yaşındakiler ve üzeri yaştaki işsizlik rakamı 2019 yılı Aralık döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre 92 bin kişi artarak 4 milyon 394 bin kişi olarak kayıtlara geçmiştir. Tarım dışı işsizlik % 15,8 olarak gerçekleşmiştir. Tablo 1'de son 10 yılın ortalamasının %10 seviyesinin üzerinde olduğu görülmektedir. Bu gerçekleşmelere bakıldığında işsizlik probleminin sadece makro ekonomik politikalarla çözülemeyecek kadar önemli ve yapısal nitelikte olduğu söylenebilir (Yenilmez ve Kılıç,2018: 58). Tablo 1'deki oranların 2018 ve 2019 için cinsiyet ve eğitim durumuna göre ayrıntıları Tablo 2'de izlenebilmektedir.

Tablo22: Türkiye'de Cinsiyet ve Eğitim Seviyelerine Göre İşsizlik ve İş gücüne Katılım Oranları

Eğitim Durumu	İşgücüne Katılım Oranı						İşsizlik Oranı					
	Toplam		Erkek		Kadın		Toplam		Erkek		Kadın	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019
Toplam	52	52.8	72	72.5	32.5	33.6	10.9	10.9	9.6	9.4	13.7	14.1
Okur – yazar Olmayanlar	17.8	18.8	30.4	32.4	15.2	15.9	5.7	5.8	11.8	11.2	3.2	3.6
Lise Altı Eğitimliler	48.4	48.8	68.9	69.3	27.2	27.7	10.2	9.8	9.8	9.6	11	10.5
Lise	54.4	54.8	71.2	71.6	33.7	34.3	13.4	13.3	10.5	10.1	21.1	21.3
Meslek ya da teknik lise	65.9	66.1	81.6	81	41.4	42.6	11.6	11.9	8.7	9	20.6	20.5
Yüksek öğrenim	79.7	80.2	86.4	86.5	71.3	72.7	12	12.7	8.8	8.7	16.9	18.4

Not: Oranlar 15 yaş ve üstü nüfus için ele alınmıştır.

Kaynak: TÜİK (2019)

Tablo 2'ye göre 2018 ve 2019 'da toplam işsizlik oranı içinde erkekler 2018'da %9,6 iken, 2019'de %9,4'e gerilemiştir. Kadınlarda ise 2018'da %13,7 olarak gerçekleşen işsizlik oranı 2019'de %14,1'e yükselmiştir. 2019'da işgücüne katılma oranı okur-yazar olmayanlarda %18,8iken bir önceki yıl %17,8 olarak izlenmektedir. 2019 yılında işgücüne katılma oranı en yüksek yüzdeye sahip %80,2 ile yükseköğretim mezunlarında gerçekleşirken aynı kategorinin işsizlik oranı %12,7 olarak kaydedilmiştir. 2019'da okur yazar olmayan erkeklerin işgücüne katılma oranı %32,4'tür. Erkeklerin iş gücüne katılma oranında yüksek öğrenimden mezun olan erkeklerin işgücüne katılma oranı %86,5 (2019 yılı) ve işsizlik oranı %8,7 dir (2019 yılı). Tablo 2'deki gerçekleşmelere göre kadınların emek piyasalarında erkeklerin çok gerisinde olduğu anlaşılmaktadır. Yüksek öğrenim mezunu dışındaki tüm kategorilerde erkeklerin iş gücüne katılım oranları kadınların iş gücüne katılım oranlarının yaklaşık 2 katı olduğu izlenebilmektedir. Şöyle ki; Okuma yazma bilmeyenlerin işgücüne katılma oranları erkeklere nazaran oldukça kötü durumdadır. Gerçekleşmelere bakıldığında okuma yazma bilmeyen kadınların iş gücüne katılma oranları aynı durumdaki erkeklerin yarısı kadardır. 2019'da yüksek öğretim kurumlarından mezun olanların iş gücüne katılım oranlarında kadın-erkek arasındaki fark %13,8 olmakla birlikte, aynı kategorideki kadınlarda işsizlik oranı %18,4 dir. Tablo 2 genel anlamda değerlendirilecek olursa hem kadın hem de erkeklerde eğitim seviyesi yükseldikçe işgücüne katılma oranı artmaktadır. Fakat yükseköğretim dışında kalan eğitim seviyelerinde kadınların işgücüne katılma oranı, erkekler için gözlenen oranların yarısı kadardır. Bununla birlikte, erkek işsizlik oranı eğitim düzeyi artışıyla azalma eğilimi gösterirken; daha yüksek eğitim düzeyindeki kadınların işsizlik sorunu ile daha fazla karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Türkiye'de genel işgücüne katılımın düşük kalmasında kadının işgücüne katılımın istenilen düzeyde olmamasının rolü büyüktür. Kentteki işgücüne katılım aynı seviyelerde seyrederken kırdaki işgücüne katılımda düşüş izlenmektedir (Demircan, 2012:7). Gelişmekte olan ülke olarak sınıflandırılan Türkiye'de emek piyasası gelişmiş

ülkelere kıyasla farklı özellikler göstermektedir. Söz konusu özelliklerin başında nüfus artış hızı ve artan genç nüfus gelmektedir. Kadın istihdamının toplam istihdamdaki payının oldukça düşük olması diğer bir emek piyasası sorunudur. Kadın nüfusun iş gücüne entegre edilememesi emek piyasası verimini olumsuz etkilemektedir. Bu durumun önemli nedenlerinden biri de kırdan kente göçtür (Özbay, 1990; Erman, 1998). Emek piyasası verimini olumsuz etkileyen diğer bir sorunlu alan ise toplam işgücünde okuryazar olmayanların payının çok yüksek olmasıdır. Emek piyasasında Tarım sektörünün payının yüksek oluşu ve kayıt dışılık sorunu da piyasa verimliliği üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir.

Tablo 3: Türkiye'nin Kadın işgücüne Katılım Oranı (1990-2018)

YIL	İŞ GÜCÜNÜN KULLANIM ORANI (%)
1990	34
1995	30
2000	26
2005	23
2010	27
2011	28
2012	29
2013	31.9
2014	30.2
2015	30
2016	29
2017	27
2018	29
2019	29,8

Kaynak: TÜİK

Tablo 3'e göre, Türkiye'de iş gücüne katılım oranı 2012'de %50 olarak gerçekleşirken, oran kadınlarda %29 ve erkeklerde %71 olmuştur. Kadınlarda işgücüne katılımı az olduğu gibi işsizlik oranı da erkeklere nazaran yüksektir. Türkiye'nin 2017 sonunda 80 milyon 810 bine ulaşan nüfusu 995 bin 654 kişi artmıştır. Bu nüfus artışına paralel olarak ortanca yaş oranında da artış gerçekleşmiştir. Bununla birlikte Tablo 3 rakamlarına göre 1990 yılında kadının iş gücüne katılım oranı %34 iken 2019 yılına gelindiğinde %29,8 olması 29 yıl boyunca kadının iş gücüne katılımında etkin bir politika geliştirilemediğinin göstergesidir.

Tablo 4: Türkiye'nin Bazı Yıllarda Nüfus Yaş Grupları Oranları Tablosu

YILLAR	1950	1980	1995	2015	2016	2017
0-14 Yaş	39%	40%	37,60%	24%	23,70%	23,60%
15-64 Yaş	57%	56%	62%	67,80%	68%	67,90%
65 +Yaş	2,70%	3,70%	4,40%	8,20%	8,30%	8,50%

Kaynak: TÜİK (2017)

Tablo 4'e göre Türkiye'de 2016 yılında 31,4 olan ortanca yaş, 2017 yılında 31,7'ye yükselmiştir. Böylece erkek nüfusta ortanca yaş 31,1 iken, kadınlarda 32,4 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 2: Türkiye'nin Nüfus Piramidi (2007-2019 karşılaştırması)

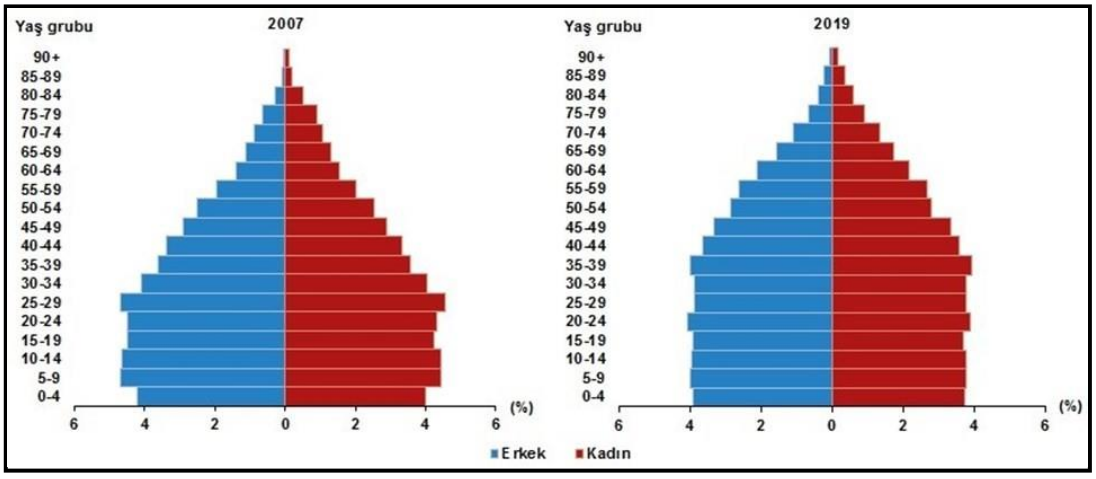

Kaynak:TÜİK

Şekil 2'deki 2007 yılı ile 2019 yılı nüfus piramitleri karşılaştırıldığında ortalama yaşam süresinin uzamasına paralel olarak genç nüfus oranının azaldığı söylenebilir. Böylelikle yetişkin ve yaşlı yaş grupların oranları artmıştır. Aynı zamanda nüfus piramidinin tabanı hızla daralmaktadır. Tüm bu gerçekleşmelerle birlikte yaşlı nüfus oranının artması, ülkenin refah seviyesindeki artışa işaret etmektedir. Ortanca yaştaki söz konusu artış, çalışma çağındaki nüfus artışını da beraberinde getirmiştir. Her ne kadar çalışma çağındaki nüfus oranı artsa da bu artışın vasıflı çalışan olduğunu söyleyebilmemiz pek olası değildir. Mevcut durumda İşgücüne katılım oranı OECD ülkelerinde % 70 civarında seyrederken, Türkiye'de bu oran % 48.8 seviyelerinde seyretmektedir. Üniversite mezunu işsizlerin oranı ise % 14.6 seviyelerindedir. Türkiye'de işgücü verileri incelendiğinde eğitim düzeyi bakımından işgücünün büyük oranda lise altı eğitimli olduğu görülmektedir. Ayrıca 2019 yılına gelindiğinde Erkek nüfus 41 milyon 721 bin 136 kişi olurken, kadın nüfus 41 milyon 433 bin 861 kişiye ulaşmıştır (TÜİK,2019)

2. Türkiye'de Açlık, Yoksulluk, Asgari Ücret ve İşsizlikle Mücadele Yöntemleri

Çalışan bir kişinin en azından temel ihtiyaçlarını karşılayarak insanca yaşamalarına olanak tanıyan ve işveren tarafından ödenmesi zorunlu en düşük ücret olarak tanımlanan asgari ücretin temel hedefi uygun asgari yaşam düzeyi sağlamaktır. (Özdemir vd.,2012:35). Asgari Ücret, yönetmeliğe dayanarak geçerli olacak olan asgari ücret düzeyini belirler. Anayasada da belirtildiği üzere asgari ücret, işçinin geçim şartları dikkate alınarak belirlenmesi gereken bir ücrettir. Ülke ekonomilerinde önem arz eden asgari ücretin ekonomik koşullara göre açlık sınırını aşması gerekmektedir. Türkiye'de işçi sendikaları konfederasyonu (TÜRK-İŞ) tarafından her ay açlık ve yoksulluk sınırını gösteren rakamlar açıklanmaktadır.

Tablo 5: Dört Kişilik Ailenin Açlık ve Yoksulluk Sınırı (TL/Ay)

	Mart 2019	Aralık 2019	2020	Mart 2020
Yetişkin Erkek (Gıda Harcaması)	552.30	596,19	620,23	643,45
Yetişkin Kadın (Gıda Harcaması)	466,84	495,64	519,55	540,28
15-19 Yaş Grubu Çocuk (Gıda Harcaması)	595,48	643,28	668,70	695,65
4-6 Yaş Grubu Çocuk	399,48	427,59	448,91	465,45
Açlık Sınırı	2014	2162	2257	2345
Yoksulluk Sınırı	6560	7044	7353	7639

Kaynak: TÜRK-İŞ (Mart 2020 Açlık ve Yoksulluk Sınırı)

Tablo 5'de TÜRK-İŞ (2020) tarafından hazırlanan açlık ve yoksulluk sonuçlarına göre 2019 Aralık'ta dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken aylık gıda harcaması tutarı, diğer bir ifadeyle açlık sınırı 2162 TL olarak açıklanmıştır. Ulaşım, eğitim sağlık, gıda, giyim, konut ve benzeri harcamaların toplam tutarı olarak bilinen yoksulluk sınırı ise 6560 TL'dir. TÜRK-İŞ Asgari Ücret Tespit Komisyonu 2019 net asgari ücreti 2.020,90 TL olarak kararlaştırılmıştır. Bu durum uzun bir süreden sonra asgari ücretin dört kişilik bir ailenin açlık sınırı üstüne çıkması anlamına gelmektedir.

Türkiye'de işsizlik birçok gelişmekte olan ülkede olduğu gibi genelde tarım, sanayi ve hizmetler sektöründe yoğunlaşmıştır. Tarım kesiminde istihdam edilenlerin hizmetler sektörüne geçmek durumunda kalmalarından tarım sektörü daralmakta ancak hizmetler sektörü aynı ölçüde genişleyememektedir (Güney, 2009:138). İşsizlik ile mücadelede pasif istihdam ve aktif istihdam politikaları uygulanmaktadır. Pasif istihdam politikalarında kusursuz ve istek dışında işsiz kalındığı durumlarda ücret kaybının belli kısmını da olsa karşılamak için oluşturulan işsizlik sigortaları ve işsizlik yardımları gelmektedir. Bu sayede söz konusu işsiz kalınma durumlarında prim ödeme süresi ve sigortalılık dönemine göre işsizlik ödeneği ödenmekte ve meslek edindirme hizmetleri verilmektedir (Taş,2016: 35).

Aktif istihdam programları ise işsizliği yok etmek ve istihdamı arttırmaya odaklı programlardır. Bu programları şu şekilde sıralayabiliriz (Kapar,2005:344).

- Kamuda çalışma için hazırlanan progranlar
- İstihdam hizmetleri
- İş aramak için verilen destekler
- Meslek edindirme programları
- Yeniden meslek edindirme programları
- İşsizler için verilen ödeme destekleri
- İşletmeler için hazırlanan istihdam ve ücret destekleri

4. Literatür Taraması

Thomas-Michl (2000) yaptığı çalışmada asgari ücret artışının sonucu olarak çalışan işçi sayısında önemli bir değişiklik olmamış, bununla birlikte çalışma saatlerinde azalma olmuştur. Çalışma sonucunda işsizlikten GSYİH'ye ve ÜFE den genç işsizliğe doğru nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Güven vd. (2009) istihdam ile asgari ücret arasındaki ilişkiyi test ettikleri çalışmalarında 1969-2008 yıllarını kullanmışlardır. Değişkenleri nedensellik analizi ile inceledikleri çalışmalarında değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin varlığına rastlayamamışlardır. Zavodyn (2000) ile Couch ve Witteburg (2001) yaptıkları çalışmada asgari ücret artışlarının çalışma saati üzerindeki etkilerini ABD için incelemişleridir. Panel veri yöntemini kullanarak yaptıkları çalışmada kişi başına çalışma saati üzerine olumlu bir etki bulunurken, asgari ücretteki artışın toplam istihdamı olumsuz etkilediği görülmüştür. Potter (2006) ABD ekonomisi için sektörel bazda yaptığı panel veri çalışmasında inşaat, perakende ve sağlık sektörleri de dâhil olmak üzere bütün sektörlerde asgari ücretin istihdam üzerindeki negatif ve anlamlı etkisine dikkat çekmiştir. Caporale ve Skare (2011), çalışmalarında enflasyon, işsizlik ve büyüme arasındaki ilişkileri inceledikleri çalışmalarında 119 ülkeyi analize dahil etmişlerdir. Söz konusu çalışma sonucunda tüm değişkenler arasında çift yönlü nedensellik ve eş bütünleşme ilişkisinin varlığına ulaşılmıştır.Başkaya ve Şengül (2012) Türkiye'de cinsiyet ayırımında emek piyasasının çevrimsel hareketlerini inceledikleri çalışmalarında erkeklerin emek piyasasıyla daha köklü bağlarının olduğu ve genelde çevrimin etkisi ile istihdam ile işsizlik arasında hareket ettikleri sonucuna ulaşmışlardır. Özdemir vd. (2012) Türkiye ekonomisinde emek piyasasını makro ekonomik göstergelerle 1978-2010 yılı için analiz ettikleri çalışmalarında uzun dönemde enflasyondaki ve asgari ücretteki artışların işsizliği arttırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Yine çalışma sonuçlarına göre milli gelirdeki artış işsizliği azaltmaktadır. Acar (2013) işgücü göstergeleri bakımından Türkiye ve diğer OECD

ülkelerinin ampirik olarak karşılaştırdığı çalışmasında işsizlik ve istihdam göstergeleri bakımından diğer OECD üyelerine göre oldukça önemli farklara ulaşılmıştır. Türkiye, özellikle işsizlik ve istihdam oranları bağlamında OECD ülkelerinin gerisinde kalmıştır. Çalışmada söz konusu durumun nüfus artışıyla yakından ilişkili olduğu savunulmaktadır. Kadın istihdamında Türkiye'nin OECD üye ülkelerinin gerisinde kalmasının nedeni ise annelik faktörü ve kayıt dışı kadın çalıştırma sorunu olarak açıklanmaktadır. Çondur ve Bölükbaş (2014), Türkiye'de işgücü piyasası ile büyüme ve genç işsizlik ilişkisini inceledikleri çalışmalarında 2000-2010 dönemi için işsizlik, GSYİH ve ÜFE değişkenlerini kullanmışlardır. Çalışmada ÜFE'den genç işsizliğe ve işsizlikten GYSİH'ye doğru nedensellik ilişkisine ulaşılamamıştır. Şentürk ve Akbaş (2014) Türkiye için işsizlik oranı, enflasyon ve büyüme oranı ilişkisini 2005-2012 yılları için analiz ettikleri çalışmalarında işsizlik ile enflasyon arasında çift yönlü nedensellik sonucuna ulaşmışlardır.

Yenilmez ve Kılıç (2018) işgücüne katılma oranı-işsizlik oranı ilişkisini cinsiyet ve eğitim düzeyine dayalı analiz ettikleri çalışmalarında mesleki ya da yüksek eğitimli kadınlar için ilave işçi etkisinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca nitelikli erkeklerin işgücüne katılma oranı ile işsizlik oranı arasında uzun dönemli anlamlı bir ilişki olduğunu göstermişlerdir. Tütüncü ve Gönülaçan (2018) çalışmalarında ekonomik büyüme ve asgari ücret arasındaki ilişkiyi 1983-2014 yılları için analiz ettikleri çalışmalarında ekonomik büyümeden asgari ücrete tek yönlü nedensellik ilişkisinin varlığına ulaşmışlardır.

5.Türkiye'de Emek Piyasasının Makroekonomik Değişkenlerle Analizi

Ekonometrik analizde emek piyasasının en önemli değişkenlerinden biri olan işsizlik oranının GSYİH büyüme hızı, asgari ücret ve enflasyon ile olan ilişkisi analiz edilecektir. Enflasyon değişkeni için üretici fiyat endeksi (1968=100) kullanılmaktadır. Çalışma 1985-2019 yıllarını kapsayacak olup veriler yıllık olarak analize dahil edilecektir. Değişkenlerin TÜİK ve TCMB veri tabanlarından elde edilmiştir.

Tablo 6: 1985-20148Yılları İçim Analizde Kullanılan Değişkenler, Semboller, Kaynakları ve Tahmini Denklemler

Değişken	Sembol	Kaynak	Denklem tahmini	Artış / Azalış
Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) Büyüme Hızı	gsyih	TCMB	Y=-21.14+0.56t	Artış
TÜFE	üfe	TÜİK	Tüfe=-0.18+0.301t	Artış
Asgari Ücret	asü	TÜİK	Asg=-0.76+0.49t	Artış
İşsizlik	işs	TÜİK	İşz=-23.74+0.05t	Artış

Tablo 6'daki değişkenlerden enflasyon ve büyüme hızı yüzde (%) olarak asgari ücret değişkeni ise logaritmik olarak analize alınmıştır. Yıllık verilerle doğrusal zaman trendli tahmin modeli

ile elde edilen sonuçlar tablo 6' da ki denklem tahmini bölümünde izlenebilmektedir. Tablo 6'ya göre Türkiye'de gsyih %0.56, Tüfe %0.31, işsizlik %0.05 ve asgari, ücret %0.49olarak gerçekleşmiştir. Bu yıllık ortalama olarak milli gelir artış hızının %0.56, enflasyonun %0.30, işsizliğin %0.05 ve asgari ücretin %49 olduğunu göstermektedir. Ekonomik modellemelerde kullanılan değişkenlerin doğru sonuçlar verebilmesi için durağan olmaları beklenmektedir. Durağanlık kavramını değişkenlerin belirlenen bir zaman sürecinde devamlı artma ya da azalmanın olmadığı, değişkenlerin belirlenen süre boyunca bir yatay eksen boyunca saçılım gösterdiği biçimde tanımlanır. Ekonometrik analize geçilmeden önce değişkenlerin durağanlıklarının belirlenmesi amacıyla değişkenlere KPSS birim kök testi uygulanmıştır. KPSS birim kök testlerinde oluşturulan hipotezler, ADF ve PP birim kök terslerinden farklı olarak Ho hipotezleri serinin durağan olduğunu diğer bir ifadeyle birim kök içermediğini söylerken H1 hipotezi ise serinin durağan olmadığını, birim kök içerdiğini söylemektedir (Kwiatkowski, Phillips, Schmidt ve Shin: 1992:45).

Hipotezler aşağıdaki gibi kurulmaktadır.

$H_0 = \sigma_0^2 = 0$ Birim kök içermez. Değişken durağandır.

$H_0 = \sigma_0^2 \neq 0$ Birim kök içerir. Değişken durağan değildir.

KPSS testinde ilgili hipotezlerin sınanmasının şartı denklem (1) da gösterilmiştir.

$$y_t = \varepsilon_t + r_t + \varepsilon_t \qquad (1)$$

Denklem (1) de trendi işaret eden belirtici katsayı, sassal ve bozucu terimi ifade etmektedir. Rassal terime ait gecikmeli değerin gösterdiği ilişki denklem (2) de olduğu gibidir.

$$r_t = r_{(c-1)} + u_t \qquad (2)$$

Denklem 2'de u kendisi ile rassal terimin bir gecikmeli değeri arasındaki hata terimini ifade etmektedir.

Değişkenlere KPSS birim kök testi yapılmış olup sonuçlar tablo 7 ve 8'de izlenebilmektedir.

Tablo 7: KPSS Birim Kök Testi Sonucu (Düzeyde)

		Schwarz Bilgi Kriteri Anlam seviyesi		
Değişken	**LM İstatistiği**	**1%**	**5%**	**10%**
gsyih	0.1684**	0.216	0.149	0.121
üfe	0.7865*	0.216	0.148	0.121
asü	0.1421**	0.216	0.148	0.121
işs	0.412**	0.7380	0.149	0.121

Not: * %10 anlamlılık, ** %5 anlamlılık *** %1 anlamlılık düzeyine karşılık gelmektedir

Tablo 5'de KPSS testi sonuçlarına göre tüm seriler için serinin durağan olduğunu ifade eden sıfır hipotezi reddedilmektedir. Bir başka ifadeyle seriler düzeyde durağan değildir.

Tablo 8: KPSS Birim Kök Testi Sonucu (Birinci Fark

		Schwarz Bilgi Kriteri Anlam seviyesi		
Değişken	**LM İstatistiği**	**1%**	**5%**	**10%**
gsyih	0.0686**	0.216	0.146	0.121
üfe	0.0121*	0.216	0.147	0.121
A asü	0.1300**	0.216	0.148	0.121
İşs	0.2312**	0.7380	0.149	0.121

Not: * %10 anlamlılık, ** %5 anlamlılık *** %1 anlamlılık düzeyine karşılık gelmektedir

Tablo 8'de birinci farkları alınan değişkenlerin durağanlaştığı görülmektedir. Başka bir ifadeyle değişkenlerin bütünleşme dereceleri birdir. Serilerin aynı dereceden durağan olması durumunda, aralarında uzun dönem ilişkisinin test edilmesi gerekir.

Johansen ve Granger Eş Bütünleşme Analizi

İlk olarak Granger (1981) tarafından kullanılan eş bütünleşme kavramı (Utkulu, 1997; 39), sonraki yıllarda Engle ve Granger tarafından daha da geliştirilmiştir. Engle ve Granger'ın tanımlamalarında, Xt ve Yt ilk farkları durağan olan iki zaman serisinin doğrusal bileşimleri durağan ise söz konusu seriler seriler birbirleriyle eşbütünleşiktir. Bununla birlikte söz konusu iki seri arasındaki fark zamanla artma veya azalma eğiliminde değildir (Engle ve Granger, 1991; 84-86). Johansen-Juselius (1990) eş bütünleşme testi, çoklu eş bütünleşme vektörleri için test yapılabilmekte, eşbütünleşik vektörler ve uyarlama parametrelerinin maksimum olabilirlik tahminleri elde edilebilmektedir. Johansen-Juselius (1990) p gecikmeli bir VAR denklemine dayanır. Johansen-Juselius'a göre;

$$Y_t = \mu + A_1 Y_{t-1} + \cdots . + A_p Y_{t-p} + \varepsilon_t \qquad (3)$$

Denklem (3) den aşağıdaki VAR modeli elde edilmektedir.

$$\Delta Y_t = \mu + \Omega Y_{t-1} + \sum_{ii=1}^{p-1} \Upsilon_{ii} \Delta Y_{t-1} + \varepsilon\varepsilon_t \qquad (4)$$

Denklem 4 de Ω katsayısı matrisini ifade etmektedir. Johansen ve Juselius (1990), eşbütünleşme vektörlerinin miktarını ve anlamlılık durumlarını tespit etmek için iz ve maksimum özdeğer olmak üzere iki ana test istatistiği geliştirmişlerdir. Geliştirilen her test aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır:

$$J_{iz} = -T\sum_{i=r+1}^{n} Ln\,(1-\lambda_i) \quad (5)$$

$$J_{max} = -TLn(1-\lambda_i) \quad (6)$$

Eş bütünleşme analizi önceinde gecikme uzunluklarının belirlenmesi gerekmektedir. Bu maksatla kullanılan en yaygın bilgi kriterlerinden biri Akaike Bilgi Kriteridir. Verilerin yıllık olması nedeniyle maksimum gecikme sayısı 8 olarak kabul edilmiştir. Tablo 9'da ger bir gecikme için hesaplanan Akaike bilgi kriterleri izlenebilmektedir.

Tablo 9: Gecikme Sayıları ve Akaike Bilgi Kriterleri

Gecikme	Akaike Bilgi Kriteri
1	**-4.716**
2	-4.655
3	-4.644
4	-4.659
5	-4.547
6	-4.550
7	-4.380
8	-4.190

Tablo 9'dan görüldüğü gibi Akaike Bilgi Kriteri değerinin mutlak değerini en yüksek yapan 1'dir. Bu bağlamda eş bütünleşme testinde u gecikme sayısı kullanılmıştır.Tablo 10, çalışmada kullanılan değişkenler için Johansen-Juselius (1990) eşbütünleşme analizinden ele edilen sonuçları sunmaktadır.

Tablo 10: Johansen Esbütünlesme Testi Sonuçları

MKKWMMMMMmmMMmm Özz Dnnğnn00 TnnMMKKNN				İzz TnnMMKKNN			
BBBş HWHHBBKKnnzz HBB	AAİİKKnn00nnKKKKMMAA HWHHBBKKnnzz	TnnMMKK İMMKKKKKKMMMMKKNNğWW	%55 K00MMKKNNMM Dnnğnn00	BBBş HWHHBBKKnnzz HBB	AAİİKKnn00nnKKKKMMAA HWHHBBKKnnzz	TnnMMKK İMMKKKKKKMMMMKKNNğWW	%55 K00MMKKNNMM Dnnğnn00
r=0	r=1	64.11	62.80	r=0	r>0	32.11	31.12
r=1	r=2	26.19	35.81	r≤1	r>1	11.5	26.12
r=2	r=3	18.11	30.12	r≤2	r>2	14.12	27.8

Tablo 10'daki sonuçlara göre maksimum öz değerler testi ve iz testi için seriler arasından uzun dönemli bir ilişkinin varlığı izlenmektedir. Eş bütünleşme ilişkisinin olmadığını söyleyen r=0 hipotezi, öz değer test istatistiği 64.11 ve iz testi test istatistiği kritik değerlerden büyüktür. Elde edilen sonuçlara göre gsyih artış hızı, tüfe, asgari ücret ve işsizlik değişkenleri arasında uzun

dönem bir ilişkinin varlığı söz konusudur. Başka bir ifade ile seriler arasında minimum bir eş bütünleşik vektör bulunmaktadır. Seriler arasında birden fazla eş bütünleşme vektör bulunduğuna dair test edilen hipotezler için ulaşılan değerler kritik değerlerin gerisinde kalmaktadır. Bundan dolayı birden çok eşbütünleşme vektörün varlığını iddia eden temel hipotezler red edilmektedir. Johansen eş bütüleşme testinden sonra analizin gücünün artması amacıyla Engle-Granger (1987) eş bütünleme analizi de uygulanacaktır. Bu bağlamda kullanılacak uzun dönem denge modeli denklem (7) de izlenebilmektedir.

$$\text{İşs} = \beta_0 + \beta_1 asg_t + \beta_2 \text{üff} e_t + \beta_3 gsy\text{İh}_t + e_t \qquad (7)$$

Denklem (7)'de ε_t, uzun dönem tahmininden ulaşılan kalıntıları ifade etmektedir. Kullanılan değişkenler arasında eş bütünleşme ilişkisi olup olmadığını belirlemek için e_t'ye Dickey-Fuller (DF)testi uygulanmaktadır. DG sonucunda e_t durağan ise değişkenlerin eş bütünleşik olduğuna karar verilir. e_t serisinin oto regresyon eşitliği denklem (8)'de izlenebilmektedir.

$$\Delta e_t = a_1 e_{t-1} + \varepsilon_t \qquad (8)$$

Denklem (7) ile tahmin edilen uzun dönem sonuçları tablo 11'de izlenebilmektedir.

Tablo 11: Granger Eş Bütünleşme Uzun Dönem Tahmini

Çoklu Eş Bütünleşme Denklemi işs=f(üfe,mg,asg)			
Değişkenler	**Katsayı**	**Standar Hata**	**t-İstatistiği**
asg	0.0876	0.0511	1.651
üfe	-0.0241	0.0117	-1.9911
gsyih	-0.0781	0.0312	-2.3121
Sabit Terim	11.121	0.512	18.121
$R^2 = 61$			
$\bar{R}2 = 58$			
$CRDCC$: 0.8445			
F İstatİstİk: 11.672			
ADF (10): −3.44			

Tablo 11'deki uzun dönem tahminlerine göre katsayılar istatistiksel olarak anlamlıdır. Sonuçlara göre asgari ücretteki 1 birimlik artış işsizlik oranını %0.08 arttıracaktır. Üfe değişkenindeki %1 lik artış ise işsizlik oranını %0.024 azaltacaktır. GSYİH'daki %1 birimlik artış ise işsizlik oranını %0.078 azaltacaktır. Sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde asgari ücretteki artışın işveren açısından bir külfet olduğu ve bu durumun işten çıkarmaları arttırdığı düşünülebilir. İşsizlik ile enflasyon arasındaki ters ilişki klasik Philips eğrisi ile aynı doğrultudadır. Elde edilen sonuca göre üretici fiyatlarındaki artışın girişimcilerin kâr iştahını arttırarak yatırımlarını arttırdıkları düşüncesini akıllara getirmektedir. Bu durumun sonucu olarak daha fazla emek talebi ortaya çıkmaktadır. GSYİH'daki artışın işsizliği azalttığı sonucu da iktisadi teoriler doğrultusundadır. GSYİH'daki artış ülkedeki yatırım olanaklarını arttıracak ve bu durumun kaçınılmaz sonucu emek talebi artacaktır.

Bu sonuç milli gelir ile işsizlik arasındaki ters ilişkiyi anlatan Okun yasası ile de paralellik göstermektedir.

Uzun dönem eş bütünleşme analizinin ardından serilerin kısa dönemli ilişkisi hata düzeltme modeli yardımı ile incelenmektedir. Elde edilen sonuç bizlere kısa dönemde meydana gelen sapmaların ne kadar hızla uzun dönem dengesine ulaşacağı konusunda bilgi vermektedir. Kısa dönem tahmini için kullanılacak eşitli denklem (9) da izlenebilmektedir.

$$\Delta işs_t = \alpha_0 + \alpha_1 \Delta asg_t + \alpha_2 \Delta üfe_t + \alpha_3 \Delta gsyih_t + \alpha_4 e_{t-1} + \varepsilon_t \qquad (9)$$

Denklem (9)'dan elde edilen hata düzeltme tahminleri tablo (12)'de izlenebilmektedir.

Tablo 12: Kısa Dönem Hata Düzeltme Tahmini

$Hata\ Düzeltme\ Modeli: \Delta işs_t = (\Delta asg_t, \Delta üfe_t, \Delta gsyih_t, e_{t-1})$			
Değişkenler	**Katsayı**	**Standart Hata**	**t-İstatistiği**
e_{t-1}	0.6611	0.0171	-1.877
asg	-0.041	0.0511	-1.443
üfe	0.017	0.7791	1.889
gsyih	-0.018	0.011	-1.209
Sabit Terim	0.212	0.133	1.189
$R^2 = 61$			
$\bar{R}^2 = 58$			
$CRDCC: 0.8445$			
$F\ İstatistik: 11.672$			
$ADF\ (10): -3.44$			

Tablo 12'deki kısa hata düzeltme sonuçlarına göre asgari ücret ve yurt içi hasıla büyüme hızının işsizliğe etkisi uzun dönemle aynı sonucu vermiş olup üfe değişkeni uzun dönemden farklı sonuç vermiştir. Bununla birlikte üfe değişkeninin katsayısı istatiksel olarak anlamsızdır. Bu nedenle söz konusu yorum geçerli değildir. Hata düzeltme teriminin katsayısı da beklentiler paralelinde negatif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Bunun anlamı kısa dönemli dengesizlikler uzun uzun dönemde dengeye ulaşmaktadır ve 0.66 katsayısı bunun 1 yıldan biraz daha uzun sürede gerçekleşeceği anlamına gelmektedir.

5.2.Granger Nedensellik Analizi

İktisatta biliminde neden-sonuç ilişkisi, diğer bir tabirle nedensellik, oldukça önem taşıyan karmaşık bir konudur. Bu nedenle ekonomik olaylardaki analizlerin başarısı, değişkenler arasındaki nedenselliğin en iyi şekilde tesbitine dayanmaktadır. Değişkenler arası ilişkilerde zamana dayalı gecikmeli ilişki varken, nedenselliğin hangi yönde olduğunun ekonometrik olarak belirlenmesi için yapılan çalışmalardan ilgi Granger (1969)' a aittir. Granger nedenselliğinin araştırılması için oluşturulan modeller gelecek tahmini değil

nedenselliğin sınanmasına yöneliktir. Bundan dolayı nedensellik analizlerinden önce serilerin filtrelenmesi yada durağanlaştırılması gerekmektedir (Granger,1988:556).

İki değişkenli Vektör otoregresyon modeli;

$$XX_t = A(L)XX_t + B(L)Y_t + u_{iit} \quad (10)$$

$$Y_t = C(L)XX_t + D(L)Y_t + u_{2t} \quad (11)$$

Şeklindedir. Denklem (10) ve (11)'de A,B,C,ve D harfleri Paremetreleri, L ise gecikme durumunu ifade etmektedir. Denklem sonlarındaki U_{1t} ve U_{2t} regresyon artıkları olarak bağımsız, sabit varyanslıve sıfır ortalama oldukları kabul edilir. Model en küçük kareler yöntemi kullanılarak tahmin edilir.

Tablo 10: Nedensellik Testi Sonuçları

Nedensellik Yönü			F İstatistiği	P Olasılık Değeri	Sonuç
gsyih	→	üfe	121.221	0.4321	Nedensellik yok
gsyih	→	asg	99.012	0.0141	Nedensellik var
gsyih	→	işs	212.431	0.0061	Nedensellik var
üfe	→	gsyih	0.132	0.1415	Nedensellik yok
üfe	→	asg	0.046	0.1121	Nedensellik yok
üfe	→	işs	1.544	0.01132	Nedensellik var
asg	→	gsyih	0.0034	0.1781	Nedensellik yok
asg	→	üfe	0.0145	0.017	Nedensellik yok
asg	→	işs	0.1256	0.0004	Nedensellik var
işs	→	gsyih	0.0012	0.0012	Nedensellik var
işs	→	üfe	0.1561	0.0034	Nedensellik var
işs	→	asg	0.0170	0.0123	Nedensellik var

Nedensellik ilişkilerinin incelenmesinde katsayıların anlamlılığını test etmek için F testine bakılmıştır. P olasılık değerlerinin 0.05 den küçük olduğu durumlarda nedensellik ilişkisinden söz edebilmekteyiz. Sonuçlara göre asgari ücret ile işsizlik arasında çift taraflı nedensellik ilişkisi olduğu izlenmektedir. Bu sonuç çalışmamızdaki bulgularla paralellik göstermektedir. Üfe değişkeni ile gsyih değişkeni arasında hiçbir nedensellik ilişkisi izlenememektedir. Bununla birlikte gsyih dan asgari ücrete nedensellik ilişkisi varken tersi durumda nedensellik ilişkisi yoktur. Bu durum gsyih daki artış ya da azalışların asgari ücret politikasını etkilemektedir şeklinde yorumlanabilir. Gysih ile işsizlik değişkenleri arasında karşılıklı nedensellik ilişkisine ulaşılmış olup bu durum Okun yasasının iddiaları ile örtüşmektedir. Ekonomideki büyüme artışları yeni iş ortamlarını da beraberinde getirirken ekonomik küçülmeler işsizlik sorununu arttırmaktadır. üfe değişkeni ile asgari ücret değişkeni arasında hiçbir Granger nedensellik ilişkisine ulaşılamamıştır. İşsizlik değişkeni ile üfe değişkenin için ulaşılan çift taraflı nedensellik ilişkisi klasik Philips eğrisini destekler niteliktedir.

Sonuç

Emek piyasasının sorunlarının bilinmesi, politika yapıcı ve uygulayıcılar açısından ekonomik gelişmelerin işgücü piyasası üzerindeki etkilerinin takibi anlamında oldukça önemlidir. Gelişmiş ve güçlü bir toplumun en önemli göstergelerinden biri, üretken ve rekabet gücü yüksek alanlara yatırım yaparak söz konusu alanlarda istihdam olanakları yaratmaktadır. Bunun olmazsa olmaz şartı, işsizliğin neden olduğu makroekonomik problemlerin kaynağını bulup çözmekten geçmektedir. Özellikle Avrupa birliği üye ülkelerinin son yıllarda önem verdiği aktif işgücü piyasası programlarının ülkemizde de uygulanabilir hale getirilmesi emek piyasasının gelişiminin önünü açacaktır.

Türkiye'nin önemli ekonomik sorunlarından biri olan işsizlik, yapılan tüm plan ve programlara rağmen önemli bir sorun olmaya devam etmektedir. Çalışmada Türkiye'deki emek piyasası gerçekleşmeler doğrultusunda analiz edilmiştir. Türkiye emek piyasası her ne kadar uygulanan istihdam politikaları ile belli zamanlarda işsizlik soruna geçici çözümler bulsa da kadınların iş gücüne katılımı konusunda yetersiz kalmıştır. Bu durumun en önemli nedenlerinden biri kadınların eğitim seviyelerini arttırma konusunda istenilen düzeyde olunamamasıdır. Emek piyasası verimini olumsuz etkileyen diğer bir sorunlu alan ise toplam işgücünde okuryazar olmayanların payının çok yüksek olmasıdır. Emek piyasasında Tarım sektörünün payının yüksek oluşu ve kayıt dışılık sorunu da piyasa verimliliği üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir. Tüm bu sorunlar karşısında verimli ve etkin işsizlikle mücadele ve istihdam programı için, işsizlikle doğrudan ilişkili olan makroekonomik göstergelerin olumlu yönde değişmesi ve gelişmesi gerekmektedir. Bu amaçla çalışmada emek piyasası için en önemli değişkenlerden biri olan işsizlik ile doğrudan ilişkili olan makro ekonomik göstergelerden asgari ücret, gayrisafi yurt içi hasıla artış hızı ve asgari ücret değişkenleri analize dahil edilmiştir. Literatür taramasının ardından yapılan ekonometrik analizde 1985-2019 yılları için değişkenler arasında eş bütünleşik bir ilişkinin varlığına ulaşılmıştır. İşsizlik serisinin bağımlı değişken olduğu modelde, ÜFE, asgari ücret ve gayrisafi yurt içi hasıla artış hızı değişkenlerine ait katsayılar istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Analizde ulaşılan en önemli sonuçlardan biri asgari ücretin işsizlik oranı üzerinde oldukça belirleyici olduğudur. Analiz sonuçlarına göre asgari ücret artışı işsizlikte artışı beraberinde getirmektedir.

Türkiye emek piyasasının bir gerçeği olan asgari ücret artışlarının işverenleri kayıt dışı istihdama yöneltmeleri, resmi işsizlik oranlarını da yukarıya çıkarmaktadır. Bu nedenle devletin kayıt dışı istihdamla mücadelesi emek piyasası politikalarında olmazsa olmaz bir durum olmalıdır.

Kaynaklar

- Acar,A. B. (2013). *İşgücü Piyasası Temel Göstergeleri Bakımdan Çok Boyutlu Ölçekleme Analizi İle Türkiye İle Diğer OECD Ülkelerinin Karşılaştırılması*, İ.Ü. İşletme Fakültesi İşletme İktisadı Enstitüsü Yönetim dergisi, 24(75), s.s.122-144.
- Altunöz,U. (2014). *Tüketim Fonksiyonu ve Türkiye için Gelir-Tüketim İlişkisinin Ampirik Analizi*, International Conference On Eurasian Economies,1-8
- Başkaya, Y. S. Ve Şengül,G . (2012). *Türkiye'de Emek Piyasasının Çevrimsel Hareketinin Cinsiyet Bazında Analiz,* Ekonomi notları, Sayı: 2012-09.
- Birol,Ö.H ve Gencer,A,H.(2014). *Neo-Klasik İktiat ve Neo-Klasik Sentez,* Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 1, 259-280.
- Caporale, G.M. ve SKARE, M., (2011) "Employment Growth, Inflation and Output Growth: Was Phillips Right? Evidence from a Dynamic Panel" CESifo Working Paper Series 3502
- Çondur,F. ve Bölükbaş, M. (2014). *Türkiye'de İşgücü Piyasası ve Genç İşsizlik Büyüme İlişkisi Üzerine Bir İnceleme*, Amme İdaresi Dergisi, Cilt 47, Sayı 2, Haziran 2014, s. 77-93.
- Demircan, E.(2012).*İstihdam ve İşgücü Piyasası Raporu*, Karacadağ kalkınma Ajansı, Diyarbakır.
- Engle, R. ve Granger, C. W. (1987). *Co-Integration and Error Correction: Representation, Estimation and Testing.* Econometrica. 55(2). 251-276
- Engle, Robert, Granger, Clive (1991). *Long-Run Economic Relationships*, Oxford University Press.
- Erman, T.(1998). *Kadınlara bakış açısından köyden kente göç ve kentteki yaşam. İçinde Berktay Hacımirzaoğlu* (Der.), 75 yılda kadınlar ve erkekler. Tarih Vakfı Bilânço Dizisi, İstanbul: Tarih Vakfı yayınları.
- Granger, C. (1969). *Investigating Casual Relation by Econometric Models and Cross-Spectral Methods*, Econometrica,Vol. 37,424-438.
- Granger, C. (1988). *Causality Cointegration and Control*, Journal of Economic Dynamics and Control, 12,551-559.
- Güney, A.(2009). *İşsizlik Nedenleri Sonuçları ve Mücadele Yöntemleri*, Kamu-iş; Cilt:10, Sayı: 4, s. 135-159.
- Güven, A., Mollavelioğlu F., ve Dalgıç B. Ç., (2009). *Asgari Ücret İstihdamı Arttırır mı? (1969-2008) Türkiye Örneğii* Anadolu Uluslararası İktisat Kongresi. 17-19 Haziran Eskişehir, Çevrim içi kaynak:http://econ.anadolu.edu.tr/fullpapers/ Guven_Mollavelioglu_Dalgic _econanadolu2009.pdf , Erişim: 18.1.2019.
- http://www.invest.gov.tr/trTR/investmentguide/investorsguide/Pages/DemographyAndLaborForces.asp
- ILO Rapor (2017), Dünyada İstihdama Sosyal Bakış, Eğilimler, (Çevrim içi), https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/genericdocument/wcms_542307.pdf, Erişim Tarihi:3.2.2019.
- ILO Rapor (2020). Dünyada İstihdama Sosyal Bakış, Eğilimler, (Çevrim içi), https://www.ilo.org/ankara/news/WCMS_734873/lang--tr/index.htm, Erişim Tarihi:3.7.2020i
- Johansen, S. and Juselius, K. (1990).*Maximum Likelihood Estimation and Inference on Cointegration-with Application to the Demand for Money*, Oxford Bulletin of Economics and Statistics, 52, 169-210.
- Kapar, R.(2005). *Aktif İşgücü Piyasası Politikaları*, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, Cilt 55, Sayı 1, s. 341-371.
- Kwiatkowski, D. , Phillips, P.C. B. , Schmidt, P. ve Shin, Y. (1992), *Testing The Null Hypothesis of Stationarity Against the Alternative of a Unit Root: How Sure Are We That The Economic Time Series Have a Unit Root*?, Journal of Econometrics, 54, 159

178

- Michl, T. R. (2000). *Can Rescheduling Explain the New Jersey Minimum Wage Studies?*, Eastern Economic Journal, Vol. 26, No. 3, Summer, pp. 265-76.
- Okun, A. M. (1962). Potential GNP: Its measurement and significance, in American Statistical Association, Proceedings of the Business and Economics Statistics Section of the American Statistical Association, 98-104
- Özbay, F. (1990). Kadınların Ev içi ve Ev Dışı Uğraşlarındaki Değişme içinde Şirin Tekeli (Der.), Kadın bakış açısından 80'ler Türkiye'sinde kadınlar. İstanbul: iletişim Yayınları.
- Özçelik,Ö ve Uslu,N.(2017). *Ekonomik Büyüme, İşsizlik ve Enflasyon Arasındaki İlişkinin Var Modeli İle Analizi: Türkiye Örneği (2007-2014),* Ekev Akademi Dergisi,22(69),31-51.
- *Özdemir,A, Mercan,M. Ve Erol, H.(2012). Türkiye Emek Piyasasında Belirlenmiş Makro Ekonomik Değişkenler Arasındaki İlişkilerinin Ekonometrik Analizi*, TİSK Akdemi, 35-53.
- Phillips, A. W. (1958). The relation between unemployment and the rate of change of money wage rates in the United Kingdom, 1861-1957. Economica, 25, (100), pp. 283-299
- Şentürk,M. ve Akbaş,Y.E.(2014). İşsizlik-Enflasyon ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Karşılıklı İlişkinin Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği, Journal of Yasar University 2014 9(34) 5820-5832
- Taş,H.Y.(2016). Avrupa Birliği ve Türkiye'de İşsizlik Sigortasının Sosyo-Ekonomik Açıdan Karşılaştırılması, Emek ve Toplum, Cilt: 5, Yıl: 5, Sayı: 11, 27-55.
- TÜİK. (2011).Hane halkı İşgücü Araştırması, Ankara
- TÜİK. (2019).Hane halkı İşgücü Araştırması, Ankara
- TÜRK-İŞ (2020). Açlık ve Yoksulluk Sınırı, (Çevrim İçi Kaynak) http://www.tes-is.org.tr/assets/view/userfile/ARALIK%20ACLIK%20PDF.pdf, Erişim Tarihi:18.1.2019.
- Tütüncü, A , Gönülaçan, A . (2018). Asgari Ücret ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi:Türkiye Örneği, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 18 (2) , 65-77
- Utkulu,U.(1997). "How to Estimate Long Run Relationship in Economics: An Overview of Recent Approaches", Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi Dergisi. Cilt: 12. Sayı:2. ss.39-48.
- World Bank, (2017), World Development Indicators, (Çevrim içi) http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&series=SL.TLF.CACT.FE.ZS&country=#advancedDow nloadOptions (Erişim:02..02.2019).
- Yenilmez, F ve Kılıç,E.(2018). Türkiye'de İşgücüne Katılma Oranı-İşsizlik Oranı İlişkisi: Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Dayalı Bir Analizi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, C. 13, S. 2, 55 – 76.
- Zavodny, M. (2000). "The Effect of the Minimum Wage on Employment and Hours." Labour Economics. Vol. 7, No. 6 (November), pp. 729-750.

AQUEOUS PHASE REMOVAL OF HEAVY METALS FROM CONTAMINATED WASTEWATER USING SURFACE MODIFIED AGRICULTURAL WASTES

Murjanatu Magaji
Department of Pure and Industrial Chemistry Umaru Musa Yar 'adua University, Katsina state, PMB 2218, Nigeria
Prof. Dr.Muhammad Saleh Salga
Department of Pure and Industrial Chemistry Umaru Musa Yar 'adua University, Katsina state, PMB 2218, Nigeria.
Dr. Ahmad Salisu
Department of Pure and Industrial Chemistry Umaru Musa Yar 'adua University, Katsina

state, PMB 2218, Nigeria.

ABSTRACT

This study determined the presence of heavy metals in contaminated wastewater and examined its removal using agricultural wastes as bio-sorbent. Heavy metals contamination in wastewater causes severe adverse effects on human health. Huge amounts of corn cob and wheat bran are produce from maize and wheat plantation every year. The efficacy of raw corn cob (CC) and raw wheat bran (WB) were also tested for the removal of cobalt(II) and nickel(II) from metal solution and contaminated wastewater. The agricultural waste (bio-sorbent) were characterised with Fourier transform infrared and X-ray florescence spectroscopic techniques. The FTIR result confirmed the interaction of (O-H, C-O and C-H) in (CC and WB) with heavy metals, the XRF result revealed that, both (CC and WB) contain high percent of K_2O. The sorption technique was conducted at room temperature. The method was applied for the removal of cobalt and nickel using Katsina yourth craft village (KYCV) and Gambarawa paint cottage (GPC) contaminated wastewater. The Microwave Plasma Atomic Emission Spectrometer (MP-AES) result revealed that corn cob is more effective removing Co(II) with (97%) removal efficiency and (77.6 mg/g) bio-sorption capacity in metal solution, (92% and 29.4 mg/g) and (80% and 3.2 mg/g) removal efficiency and bio-sorption capacity using (KYCV and GPC) contaminated wastewater while wheat bran is more effective in removing Ni(II) with (95% and 76 mg/g) removal efficiency and bio-sorption capacity from metal solution. This is cost effective and greener approach to utilize the agricultural wastes without any chemical treatment, making it user friendly bio-sorbent. The study concluded that corn cob and wheat bran can be used as cheap and safe bio-sorbents for uptake of heavy metals from contaminated wastewater.

Keywords: Bio-sorption, heavy metals, contaminated wastewater, corn cob, wheat bran

INTRODUCTION

The application of bio-sorption in contaminated wastewater treatment has become a significant research area in the recent time. Contamination of wastewater with heavy metals such as cobalt, nickel, zinc, lead and chromium, is an ongoing problem that attracted attention due to the rise in metal toxicity in the living species. These toxicities also affected the soil fertility, water resource and aquatic ecosystem (Majumdar *et al.* 2010). Heavy metals contamination in water sometimes are due to discharges from dyeing pits, pesticides, fertilizer applications, tanneries, discarded batteries, paper industries, refining ores, fixing agents, mordant and bleaching agents (Ullah *et al.* 2013). Other sources of heavy metal pollution are the paints and pigment

industries, magnetic and stainless steels, electronics, porcelain, radioisotope therapy, galvanizing, battery recharging, mining operations, nuclear power plant grinding wheels and tanneries (Anirudhan *et al.* 2016).

Cobalt and nickel are toxic metal contaminants in water. According to Federal Environmental Protection Agency of Nigeria (FEPA) and World Health Organisation (WHO, 2010) standards, the maximum discharge limits in contaminated water are 0.50 mg/L and 0.2 mg/L for cobalt and nickel respectively. Cobalt is toxic to living organism and if released into the environment can bio accumulate and enter the food chain, cobalt is known to cause vomiting, lung irritation, diarrhoea, pneumonia, weight loss, heart failure and bronchitis. Strong exposure of nickel causes dermatitis, nausea, chronic asthma and coughing (Kokkins and Economou, 2016).

The conventional methods for removing cobalt and nickel contaminants from aqueous phases are mainly biological treatment, flocculation (Jawad *et al.* 2015), membrane separation processes, chemical precipitation, adsorption with activated carbon and ion exchange (Rosales *et al.* 2017). These methods are economically unfavourable or technically complicated, and used only on special cases of wastewater treatment.

Among these methods, bio-sorption of heavy metals is a relatively new technology for the treatment of contaminated water. Bio-sorbent material derived from low cost agricultura lwastes can be used for the effective removal and recovery of heavy metal ions from contaminated water streams. The major advantages of bio-sorption technology are its effectiveness in reducing the concentration of heavy metals to very low levels and the use of inexpensive bio-sorbent materials (Qaiser *et al.* 2007). A variety of commercial adsorbent including chelating resins and activated carbon are available for metal sorption but are relatively expensive. In recent years, numerous low cost adsorbents have been proposed as potential bio-sorbents. This includes straw (Salem and Yakoot, 2016), wheat straw, bagasse, banana skin, walnut shell and corn cob (Tonucci *et al.* 2015), coconut shell Tang *et al.* (2017), avocado skin (Palma *et al.* 2016), olive powder (Pena *et al.* 2016), mustard, linen (Safa, 2016), cucumber (Lee *et al.* 2015).

The potential of using corn cob and wheat bran as an agricultural wastes bio-sorbent are mainly due to the presence of organic and inorganic compounds, which are cellulose, hemicellulose, pectin and lignin present in the cell wall are the most important sorption sites. The important feature of these compound is that it contain hydroxyl, carboxyl, carbonyl, amino, and nitro groups which are important sites for metal sorption (Volesky, 2003). There is significant contribution of various research groups on use of agricultural waste for heavy metals removal through the bio-sorption. The efficacy of charred corn cob husks and charred palm nut husk for the remediation of lead from contaminated water was investigated by Agwaramgbo *et al.* (2014). The residual lead concentration was determined by atomic absorption

spectrophotometer (AAS). The results indicated that, the two bio sorbents were very effective in removing lead from contaminated aqueous solution with 99% removal efficiency.

Bandela *et al*. (2016) studied the removal of Copper from aqueous solution using local agricultural wastes as low cost adsorbent via batch adsorption method and was found that the carbons made from wheat, corn, sugarcane and *bajra* agro-wastes can be effectively used in the reduction of copper from aqueous solution. *Bajra* was one of the most efficient wastes with an ability to reduce copper by approximately 98%. Sajjanar and Kumar, (2018) also explored the removal of heavy metals such as Chromium, Copper and Zinc from industrial wastewater using low cost adsorbents like 'used tea powder' and 'saw dust', these two adsorbents were tested and was known that used tea powder and saw dust has a carbon content of 62.26% and 67.52% respectively and hence has a high probability of removing heavy metals from the waste water. Corn cob and wheat bran were used as low-cost, cheap and effective bio-sorbents for the removal of cobalt and nickel from metal solution, Katsina youths carft village tie-die contaminated wastewater and Katsina Gambarawa paint cottage contaminated wastewater.

MATERIALS AND METHODS

Chemical and reagents

All glassware's and plastic containers were washed with detergents, rinsed with distilled water and then soaked in a 10% HNO_3 solution for 24 hrs. They were then washed with deionised water and dried in an oven for 42 hrs at $80^{O}C$ (Todorovi *et al*. 2001)

Distilled, dionised water, Analytical grade reagents used as received by BDH chemicals company England, freshly prepared metal solutions of $CoCl_2$. $6H_2O$ and $NiCl_2$. $6H_2O$ with desired concentration were used as a source of heavy metals ion. Sulphuric acid (H_2SO_4) (specific gravity 1.83 g/cm^3, percentage purity 98.3% w/v), Nitric acid (HNO_3) (specific gravity 1.51 g/cm^3, percentage purity 68% w/v) and Hydrochloric Acid (HCl) (specific gravity 1.49 g/cm^3, percentage purity 36% w/v).

Biosorbents Collection and pre-treatment

The procedure used by Hussain and Shariff, (2014) was modified and adopted. Corn cob and wheat bran were collected from a local corn mill in central market Katsina, Katsina local government area, Katsina state, Nigeria. The samples were washed thoroughly with tap water to remove the dust and other adhering particles followed by deionized water, dried in an oven at 70 ^{0}C for 14 h, crushed into fine powder and sieved with a 2 mm mesh sieve for homogeneity. The samples were kept in a closed container for further analysis.

Contaminated Water Collection and Pre-treatment

The procedure used by Asubiojo and Ajelabi, (2008) was modified and adopted. Samples were

collected from two different types of manufacturing factories in Katsina local Gov. Katsina state, Nigeria. Wastewater was obtained from tie-dye department of Katsina youth craft village, labeled as KYCV and paint contaminated water was obtained from Gambarawa paint cottage Katsina, labeled as GPC. The samples were collected into 1L polythene plastic bottles already rinsed with water followed by several washing contaminated water to be stored. They were tightly sealed and kept in the refrigerator before use.

Preparation of Cobalt and Nickel Chloride Solution

The analytical grade Cobalt (II) chloride hexahydrate ($CoCl_2.6H_2O$) and Nickel (II) chloride hexahydrate ($NiCl_2.6H_2O$) were obtained from the laboratory without any further treatment. 4.037 g and 4.049 g of cobalt and nickel chloride were weighted accurately and dissolved in small volume of distilled deionised water in separate beakers and the solution were transferred to 1.0 litre volumetric flask to make 1L stock solution (Ibrahim and Jimoh, 2010). The cobalt(II) chloride hexahydrate ($CoCl_2.6H_2O$) solution was labelled as Co(II) solution and nickel(II) chloride hexahydrate ($NiCl_2.6H_2O$) solution as Ni(II) solution. All other experimental Co and Ni solutions of desired concentrations were prepared from the stock solution by serial dilution using the formula.

Treatment of Cobalt and Nickel Metal Solution with CC and WB.

The procedure used by Agwaramgbo *et al*. (2014); was modified and adopted, where a 5 g of CC powder was labelled treated with 200 ml of 2 mg/L of cobalt and nickel chloride solution prepared above respectively. The mixture was shaken using laboratory shaker at a speed of 250 rpm for 20 minutes interval and the reaction vessels were allowed to stand un-agitated for 48hr at room temperature. After 48 h the mixture was filtered and the filtrate analysed for heavy metals concentration by MP-AES while the residue was dried in an oven at a temperature of 110°C for 18 h and kept in a desiccator. After which it was digested and analyse for heavy metal concentrations by MP-AES. Same procedure were repeated for wheat bran. The methods was applied for removal of cobalt and nickel from Katsina youth craft village (KYCV) and Gambarawa paint cottage (GPC) contaminated water without the addition of metal solution.

Digestion of KYCV and GPC Contaminated Water Samples

The digestion method described by Srikanth *et al.* (2013) was modified and adopted, where a 100 ml of KYCV wastewater was measured and transferred into Pyrex beakers containing 10 ml of concentrated nitric acid (HNO_3) respectively. The sample was boiled slowly and then evaporated on a hot plate to the lowest volume (15 ml). The beakers were allowed to cool and another 5 ml of concentrated Nitric acid were added. Heating was continued with addition of concentrated (HNO_3) as necessary until digestion was complete. The samples were evaporated again to dryness (but not baked) and the beakers were cooled, followed by addition of 5 ml of

hydrochloric acid (HCl) solution. The solutions was warmed and 5 ml of 5 M sodium hydroxide (NaOH) solution was added and then filtered. The filtrates was transferred to 100 ml volumetric flasks and diluted to the mark with distilled water. It was transferred quantitatively to a capped screwed polythene plastic bottle. This solutions were then used for the elemental analysis for Co and Ni concentration determination by MP-AES. Same procedure was repeated for GPC contaminated water.

Digestion of the residue treated with metal solution and contaminated water

The procedure used by Turek *et al.* (2019) was adopted and modified, where a 1g of the corn cob residue was weighted and placed in 250 cm^3 conical flasks, moistened with 4 cm^3 de-ionised water and added 5 cm^3 of concentrated sulphuric acid (H_2SO_4) and 10 cm^3 of concentrated nitric acid (HNO_3). The flask was slightly heated (frothing and carbocation) and the sample heated at a temperature of 100^oC in a fume cupboard until appearance of white fumes. After then, the sample was allowed to cool down at room temperature. 10 ml of de-ionised water was added to the sample and then filtered. The solution was made to 100 cm^3 mark volumetric flask by adding de-ionised water. It was transferred quantitatively to a capped screwed polythene plastic bottle. Same procedure was repeated for wheat bran. The digests were analyzed for Co and Ni concentration by MP-AES.

The percentage of bio-sorption removal (%R) known as bio-sorption efficiency for the metal ion was evaluated from the following equation:

$$\%\text{Removal Efficiency} = \frac{C_o - C_t}{C_o} \times 100$$

Where: C_0 and C_t are the initial and final bio-sorbents concentrations respectively.

The gram of a particular metal adsorbed per unit gram of bio-sorbents otherwise known as bio-sorption capacity after a given time was calculated using the expression below (Puglla *et al.* 2020). $q_e =$

$$\frac{(C_o - C_t)V}{}$$

Where:V= Volume of the solution W= Mass of the bio-sorbent

X-ray Fluorescence (XRF) Analysis.

ww

X-ray fluorescence spectroscopy is a non-destructive analytical technique, it was used to determine the oxide content (wt. %) in raw (CC and WB) in the samples. It works by measuring the fluorescence (secondary) X-rays emitted from a sample when excited by a primary X-ray source (Jenkins, 1998).

Microwave Plasma Atomic Emission Spectrometry (MP-AES).

The MP-AES consists of a microwave induced plasma interfaced to an atomic emission spectrophotometer (AES). It is used for simultaneous multi-analyte determination of major and minor elements. MPAES employs microwave energy to produce a plasma discharge using nitrogen supplied from a gas cylinder or extracted from ambient air, which eliminates the need for sourcing gases in remote locations or foreign countries. Samples are typically nebulized prior to interaction with the plasma in MP-AES measurements. The atomized sample passes through the plasma and electrons are promoted to the excited state. The light emitted electrons return to the ground state light is separated into a spectrum and the intensity of each emission line measured at the detector. Most commonly determined elements can be measured with a working range of low part per million (ppm) to weight percent (wt. %). MP-AES is a technique comparable to traditional AA and AES but with several potential advantages including lower cost of operation and elimination of the requirement for flammable gasses. MP-AES instruments are bench top instruments (Balaram *et al.* 2014).

Fourier-Transform Infrared Spectroscopy (FTIR)

Fourier-transform infrared (FTIR) spectroscopy analysis was used to reveal the functional groups of the (CC and WB) before and after treatment with Co(II) and Ni(II) aqueous solution, dye and paint wastewater respectively. The absorption spectra were obtained using VERTEX 70/70v Spectrophotometer (Agilent Technologies) within wavenumber range of 4000-650cm^{-1}(Szymanski and Erickson, (1970).

RESULTS AND DISCUSSION

X-ray Fluorescence (XRF) Analysis Result.

The oxides composition of agricultural wastes (CC and WB) were analysed by X-ray fluorescence (XRF) and the result revealed that, the major components are K_2O, MgO, Fe_2O_3 and CaO while the minor components are MnO, Na_2O and Al_2O_3 as shown in Table 1. The percentages of the elements varied. The higher percent of K_2O in (CC and WB) bio-sorbents are due to application of potassium in fertilizer as macro nutrients to regulate stomatal opening and closing and to regulate plant structure. In addition to this, may be attributable to the nature of the specie, soil composition, season and geographical area of the farmland and also has a

favourable effect on soil physical property and permeability as contained in a similar report of Kiran and Chaudhan, (2013).

Table 1. Oxides composition of raw (CC and WB) powder (% weight)

Oxides	Composition of CC (wt%)	Composition of WB (wt%)
K_2O	1.024	1.051
Na_2O	0.055	0.035
Al_2O_3	0.009	0.000
MgO	0.210	0.257
Fe_2O_3	0.133	0.058
CaO	0.174	0.271
MnO	0.005	0.017

Microwave Plasma Atomic Emission Spectrometry (MP-AES) Result

The agricultural wastes (CC and WB) bio-sorbents were treated and digested for cobalt and nickel removal using metal solution, (KYCV) and (GPC) contaminated wastewater respectively, and the resulting solutions were analysed by (MP-AES). The analytical result are provided in Table 2 - 5 respectively. The (MP-AES) result of metal solution treated by agricultural wastes (CC and WB) biosorbents shows that (CC) shows higher efficacy of Co(II) removal in filtrate solution after treatment (0.06 mg/L) and it also contain higher residue concentration of (0.95 mg/L) followed by (WB) has the least cobalt removal with (0.17 mg/L) filtrate concentration after treatment and residue concentration of (0.42 mg/L), while (WB) shows higher efficacy of Ni(II) removal (0.10 mg/L) concentration in it filtrate solution and it contain higher residue concentration of Ni(II) (0.85 mg/L), all in the order (CC>WB)). The result indicate that (CC) has higher efficacy of Co(II) removal while (WB) shows higher efficacy of Ni(II) removal as shown in table 4. The result also shows higher absorption of Co(II) ion when compared to Ni(II) ion, signifying higher affinity of Co(II) ion toward (CC and WB) biosorbents, some biosorbents tended to prefer some metals more than others, the agricultural wastes capacity for metal removal depends on metallic elements and operating conditions (Nguyen *et al.* 2013). The result is similar to the reported of Benaissa, (2006) on the capacity of four inexpensive materials which are peels of peas, broad bean, medlar and fig leaves, to remove Cd from aqueous solutions; it was noted that the broad bean peel has the maximum adsorption capacity for Cd.

The percent removal efficiency and bio-sorption capacity of Co(II) and Ni(II) ions by bio-sorbents indicates that (CC) possess highest percent removal efficiency (97%) with (77.6 mg/g) bio-sorption capacity while (WB) has highest percent removal efficiency of Ni(II)

(95%) with (76mg/g) bio-sorption capacity then (CC) has the least removal efficiency of Ni(II) and (WB) has the least removal of Co(II). The result shows that, the bio-sorbents demonstrate good efficacy and bio-sorption capacity of heavy metals removal from metal solution as shown in Table 4 data. These results are consistent with those reported by (Abdelfattah *et al.,* 2016) in which peanut husk removed cobalt and nickel from metal solution with 90% removal efficiency.

The MP-AES result also revealed the presence of the heavy metals [Co(II) and Ni(II)] in the KYCV and GPC contaminated wastewater, the varied concentration of the heavy metal indicates that the contaminated wastewater from (KYCV) has highest concentration of (0.80 mg/L and 0.90 mg/L) for Co (II) ion and Ni(II) respectively while (GPC) has the lowest concentration of (0.10 mg/L and 0.78 mg/L) for Co and Ni respectively as shown intable 3. The result shows that (CC and WB) bio-sorbents were able to reduce cobalt and nickel concentration from (KYCV and GPC) contaminated wastewater to lowest level after treatment. (WB) has the highest removal efficiency of Co(II) (92.5%) and bio-sorption capacity of (29.6 mg/g) and it has higher Ni(II) removal efficiency of (52.2 mg/L) and bio-sorption capacity of (18.8 mg/g) than (CC) using (KYCV) contaminated wastewater respectively while using (GPC) contaminated wastewater shows that (WB) has the highest Co(II) removal efficiency (80%) and bio-sorption capacity of (3.2 mg/g) while (CC) the highest Ni(II) removal efficiency and bio-sorption capacity than (WB) as shown in Table 5. The result shows that WB has high Co removal efficiency while CC has high Ni removal efficiency from contaminated wastewater. The concentration of heavy metals in (digested) residue revealed that WB has higher removal of Ni in both the contaminated wastewater. The agricultural wastes (CC, WB) manifested a good efficacy of heavy metal removal from contaminated wastewater. The higher percent removal of (WB) may be attributed to its powdery nature which make it more porosity with larger surface area and thus making its particles compact easy to participate in the bio-sorption of the metal ions. Furthermore, the efficacy of these agricultural wastes materials in cobalt and nickel removal from contaminated water is similar to the reported of Farajzadeh and Monji, (2004) on cadmium and copper removal using wheat bran in contaminated water. This result seems to be less than the removal obtain using the standard single metal solution investigated. Since (KYCV and GPC) contaminated water samples may contain other ions, the reason is may be due to the possibility of competition for sorption sites. The level of cobalt and nickel in KYCV and GPC exceeded the permissible exposure limit set by FEPA and WHO for effluent water.

Table 2. Concentration of Co(II) and Ni(II) after treatment with (CC and WB) bio-sorbents using metal solution

Bio-sorbents	Metal ions	Concentration in filtrate (mg/L)	Concentration in residue (mg/L)
(CC)	Co(II)	0.06	0.95
(WB)	Co(II)	0.17	0.05
(CC)	Ni(II)	0.41	0.29
(WB)	Ni(II)	0.10	0.85

Table 3. Concentration of Co(II) and Ni(II) after treatment with (CC and WB) bio-sorbents using (KYCV and GPC) contaminated wastewater

Bio-sorbents	Metals ions	Concentration before treatment (mg/L)	Concentration after treatment (mg/L)	Concentration in residue (mg/L)
KYCV-(CC)	Co(II)	0.80	0.09	0.42
KYCV-(WB)	Co(II)	0.80	0.06	0.35
KYCV-(CC)	Ni(II)	0.90	0.68	0.94
KYCV-(WB)	Ni(II)	0.90	0.43	1.02
GPC-(CC)	Co(II)	0.10	0.03	0.37
GPC-(WB)	Co (II)	0.10	0.02	0.31
GPC-(CC)	Ni(II)	0.78	0.53	0.95
GPC-(WB)	Ni(II)	0.78	0.76	1.02

Table 4. Removal and Biosorption capacity (mg/g) of Co(II) and Ni(II) by (CC, WB and SB) as biosorbents using metal solution

Biosorbents	Metal ions	%Removal Efficiency	Biosorption capacity (mg/g)
(CC)	Co(II)	97	77.6
(WB)	Co(II)	91.5	73.2
(CC)	Ni(II)	79.5	63.6
(WB)	Ni(II)	95	76

Table 5. Removal and Biosorption capacity (mg/g) of Co(II) and Ni(II) by (CC and WB) as biosorbents using (KYCV and GPC) Contaminated Wastewater

Bio-sorbents	Metal ions	%Removal Efficiency	Bio-sorption capacity (mg/g)
KYCV-(CC)	Co(II)	88.75	28.4
KYCV-(WB)	Co(II)	92.5	29.6
KYCV-(CC)	Ni(II)	24.4	8.8
KYCV-(WB)	Ni(II)	52.2	18.8
GPC-(CC)	Co(II)	70	2.8
GPC-(WB)	Co(II)	80	3.2
GPC-(CC)	Ni(II)	32	10
GPC-(WB)	Ni(II)	2.5	0.8

Fourier Transform Infra-red (FTIR) Analysis Result

Infrared spectroscopic analysis. Infrared spectroscopy is a useful technique for the determination of functional groups and any changes takes place in the functional groups of any compounds. Figure 1 and 2 shows the Fourier Transform infrared (FTIR) of the samples.

The table 6 shows the interpretation of raw-(CC) spectra before and after biosorption with Ni(II), Co(II), (KYCV and GPC) contaminated water uptake respectively. The spectra of raw-(CC) exhibited a sharp absorption band at 3398 cm^{-1} assigned to vinyl (O-H) stretching vibrations of carboxylic group, the band at 2834 cm^{-1}, 2921 cm^{-1}, due to C-H stretching indicate presence of methyl and methylene groups, the 899 cm^{-1} and 668 cm^{-1} band are due C-H bending in aromatic compounds, the region at 1637 cm^{-1} indicate the presence of N-H bending in secondary amine, the peak at 1240cm^{-1}, 1320cm^{-1} due to C-O stretching vibration in alky aryl ether and aromatic ester, the band at 1715 cm^{-1} indicate the C=O stretching in α,β-unsaturated ester and the peak at 1033 cm^{-1} indicate the stretching band of C=C. After interaction of raw-(CC) with Co(CC), Ni(CC), KYCV-(CC) and GPC-(CC), the spectra shows that, the characteristic bands of OH groups were shifted to lower wavenumber from 3398 cm^{-1} to 3301 cm^{-1} to 3312 cm^{-1} 3335 cm^{-1} and 3286 cm^{-1} in raw-(CC), Co-(CC) and Ni-(CC), KYCV-(CC) and GPC-(CC) respectively after bio-sorption, due to interaction of bio-sorbents functional groups with heavy metal ions. The band of C-H stretching vibration of methyl and methylene has also shifted from 2921 cm^{-1} to 2948 cm^{-1} to 2899 cm^{-1} to 2918 $cm^{-1}cm^{-1}$ to 2903 cm^{-1} in raw-(CC), Co-(CC) and Ni-(CC), KYCV-(CC) and GPC-(CC) respectively due to loading of heavy metals. The N-H band was also shifted in from 1637 cm^{-1} to 1607 cm^{-1} to 1592 cm^{-1} to 1629 cm^{-1} for Co, Ni, KYCV and GPC respectively, the carbonyl peak at 1715 cm^{-1} were shifted and disappeared in KYCV spectra, the C-O band at 1240 cm^{-1} were shifted to 1240 cm^{-1}, 1236 cm^{-1}, 1238 cm^{-1}, 1246 cm^{-1}, and 1242 cm^{-1}, after bio-sorption with Co-(CC), Ni-(CC), KYCV-(CC) and GPC-(CC) respectively, the C=C stretching band at 1033 cm^{-1} stretching band were not significantly shifted. Table 7 shows the infrared bands of (CC) before and after the bio-sorption.

The spectra of raw-(WB) exhibited a sharp absorption band at 3398 cm-^{1} assigned to O-H stretching vibrations in alcohols, C-H stretching regions were observed at 2899 cm-^{1}, due presence of methyl and methylene groups, 899cm-^{1} and 665cm^{-1}are due to trans-C-H out of plane bend and C-H stretching in aromatic compounds, the peak at 1640cm-^{1} indicate presence of N-H bend in secondary amine, the region at 1242cm-^{1}due to C-O stretching vibration in alky aryl ether, the band at 1707 cm-^{1} indicate the C=O stretching in α,β-unsaturated ester and the peak at 1022 cm-^{1} indicate the stretching band of C=C. As shown in Table 4.2. After sorption process, the bio-sorbents spectra showed that, the main characteristic peaks have shifted to lower frequencies, the stretching bands of the OH groups were shifted to 3875 cm-^{1} to 3279 cm-^{1} to 3276 cm-^{1} to 3275 cm-^{1} and 3257 cm-^{1} in raw-(WB), Co-(WB) and Ni-(WB), KYCV-(WB) and GPC-(WB) respectively. The C-H stretching vibration of methyl and methylene has also shifted from 2899 cm-^{1} to 2921 cm-^{1} to 2918 cm-^{1} to 2921 cm-^{1} to 2921 cm-^{1} in raw-(WB), Co-(WB) and Ni-(WB), KYCV-(WB) and GPC-(WB) respectively due to loading of heavy metals. The N-H band was also shifted in from 1640 cm-^{1} to 1629 cm-^{1} to 1640 cm-^{1} to 1611 cm-^{1} and 1629 cm-^{1} for Co, Ni, KYCV and GPC respectively, the carbonyl peak C=O at 1707 cm-^{1} was shifted to 1719 cm-^{1} in KYCV and GPC spectra and disappeared in Co-(WB) and Ni(WB) spectra due bio-sorption process, the C-O band at 1242 cm-^{1} was disappear in Co-(WB) and shifted to 1236 cm-^{1}, 1229 cm-^{1} and 1324 cm-^{1}, in Ni-(WB), KYCV-(WB) and GPC(WB) respectively, the C=C stretching band at 1022 cm-^{1} stretching band were not significantly shifted. As shown in Figure 3 and 4. The rest of stretching and bending infrared bands e.g. C=C and C-O etc., were not significantly shifted. There was significant shift in the infrared of O-H, C=O, C-O, C-H after bio-sorption process. The shifting and appearance of new infrared band suggest that bio-sorption of metal ions on to (CC, WB and SB) bio-sorbents has taken place (Baby *et al.*, 2019). Table 3 shows the infarared bands of (WB) before and after the bio-sorption.

Figure 1. Shows the spectra of raw-(CC) before and after biosorption with Co-(CC),Ni-(CC)

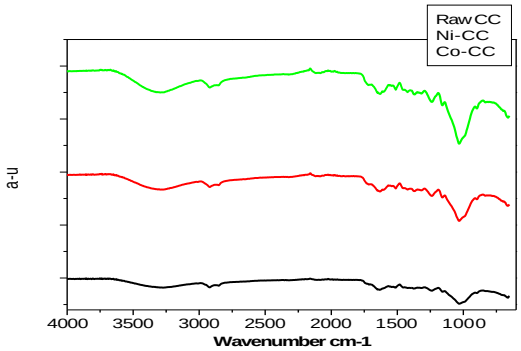

Figure 2. Shows the spectra of raw-(CC) before and after biosorption with (KYCV-CC) and (GPC-CC)

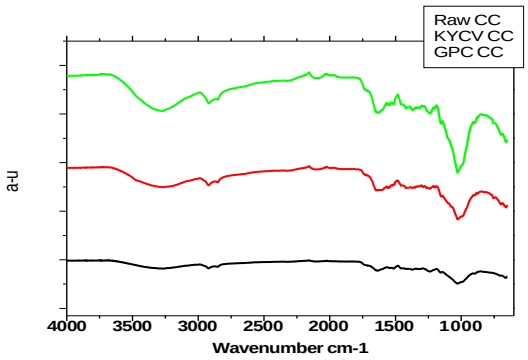

Figure 3. FTIR spectra of raw-(WB) before and after bio-sorption with Co-(WB) and Ni-(WB)

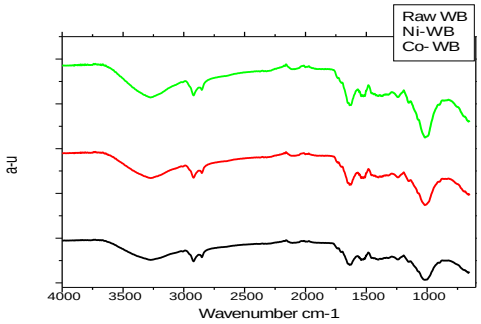

Figure 4. FTIR spectra of raw-(WB) before and after bio-sorption with (KYCV-WB) and (GPC- WB)

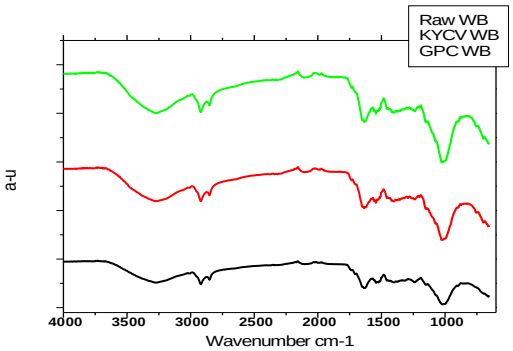

Table 6. Assignments of FTIR spectra of raw-(CC) before and after bio-sorption with Co-(CC), Ni-(CC), (KYCV-CC) and (GPC-CC)

Biosorbents	(O-H) (cm^{-1})	(C-H) (cm^{-1})	N-H (cm^{-1})	C=O(cm^{-1})
Raw-(CC)	3398	2921	1637	1715
Co-(CC)	3301	2948	1637	1652
Ni-(CC)	3312	2899	1607	1722
KYCV-(CC)	3335	2918	1592	-
GPC-(CC)	3286	2903	1629	1722

Table 7. Assignments of FTIR spectra of raw-(WB) before and after bio-sorption with (Co-WB), (Ni-WB), (KYCV-WB) and (GPC-WB)

Biosorbents	O-H (cm^{-1})	C-H (cm^{-1})	N-H (cm^{-1})	C=O (cm^{-1})
Raw-(WB)	3875	2899	1640	1707
Co-(WB)	3279	2921	1629	-
Ni-(WB)	3276	2918	1640	-
KYCV-(WB)	3275	2921	1611	1719
GPC-(WB)	3275	2921	1629	1719

Table 8. Comparison of bio-sorption capacities of (CC and WB) bio-sorbents for Co(II) and Ni(II) with different bio-sorbents.

Biosorbents	Metal ions	Biosorption capacity (mg/g)	Reference
Corn cob (CC)	Co(II)	77.6	Present work
Wheat bran (WB)	Co(II)	73.2	Present work
Corn cob (CC)	Ni(II)	63.6	Present work
Wheat bran (WB)	Ni(II)	76	Present work
Pine saw dust	Co(II)	56	Musapatika *et al.*, (2012)
Lemon peel	Co(II)	22	Bhatnagar *et al.*, (2010)
Amarantus hybridus	Co(II)	19.5	Egila *et al.*, (2010)
Saw dust	Ni(II)	35	Adie *et al.*, (2012)
Peanut husk	Ni(II)	20	Abdelfattah *et al.*, (2016)

Comparative studies. A Comparison of the bio-sorption capacity of the bio-sorbents (CC and WB) of the present work with some literature reported values for the removal of (Co(II) and Ni(II)) heavy metal ions are listed in Table 8. It can be observed that different bio-sorbents such as Pine saw dust, Lemon peel, *Amarantus hybridus,* Saw dust, Peanut husk are applied for the removal of heavy metals Co(II) and Ni(II) from contaminated wastewater. The comparative studies of bio-sorption reveal that corn cob (CC) and wheat bran (WB) used in

present work are much more efficient compared to the other bio-sorbents.

CONCLUSION

This study was conducted for the development of natural, cheap, easy to prepare and effective technology for the removal of heavy metals from contaminated water , the selected agricultural waste (CC, WB) bio-sorbents have successfully remove Co(II) and Ni(II) from contaminated water. The result demonstrated that both (CC and WB) effectively removed Co(II) and Ni(II) with (97%) removal efficiency and (77.6 mg/g) bio-sorption capacity in metal solution, (92% and 29.4 mg/g) and (80% and 3.2 mg/g) removal efficiency and bio-sorption capacity from (KYCV and GPC) contaminated wastewater. Among the selected bio-sorbents (WB) possess higher sorption efficiency.

REFERENCES

Abdelfattaha, I., Ismail, A. A., Al Sayed, F., Almedolab, A. (2016). Biosorption of heavy metals ions in real industrial wastewater using peanut husk as efficient and cost effective adsorbenthI. Environmental Nanotechnology, Monitoring & Management (6) 176–183ttp://dx.doi.org/10.1016/j.enmm.2016.10.007

Adie, D.B., Okuofu, C.A., Osakwe, C. (2012). Comparative analysis of the adsorptionof heavy metals in wastewater using borrassus aethiopium and cocos nucifera. *Int. J. Appl. Sci. Technol.* 2: 314–322.

Agwaramgbo L, Iwuagwu A, Alinnor J. (2014). Lead removal from contaminated water by corn and palm husk, *British Journal of Science & Technology,* 4(36): 4992-499.

Agwaramgbo L, Thomas C, Grays C, Small J, Wright-Young T. (2012). An evaluation of edible plant extracts for the phytoremediation of lead contaminated water. *Journal of Environmental Protection*. 3(8): 722-730.

Anirudhan, T.S., J.R. Deepa, J. Christa. (2016). Nanocellulose/nanobentonite composite anchored with multi-carboxyl functional groups as an adsorbent for the effective removal of Cobalt(II) from nuclear industry wastewater samples, *J. Colloid Interf. Sci.*, 467: 307–320.

Asubiojo, O. I. and Ajelabi, O. B. (2009). Removal of heavy metals from industrial wastewaters using natural adsorbents. *Toxicological & Environmental Chemistry*. 91(5): 883–890.

Baby, R., Saifullahi, B. and Hussein, M. Z. (2019). Palm Kernel Shell as an effective adsorbent for the treatment of heavy metal contaminated water. *Scientific Report.* 9:18955. Doi: 10.1038/s41598-019-55099-6.

Balaram, V., Dharmendra, V., Roy, P., Taylor, C., Satyanarayanan, M., Kar, P., Subramanyam, K. S. V., Kumar, R. A., Krishnaiah, A. (2014). Analysis of geoechemical samples by microwave plasma-AES. *At. Spectrosc*. 35: 65-78

Bandela, N. N., Babrekar, M. G., Jogdand, O. K., Geetanjali, K. (2016). Removal of Copper from aqueous solution using local agricultural wastes as low cost adsorbent. *J. Mater. Environ. Sci.,* 7 (6): 1972-1978.

Benaissa, H. (2006). Screening of new sorbent materials for cadmium removal from aqueous solutions. *Hazard Mater* 132:189–195

Bhatnagar, A., Minocha, A.K., Sillanpaa, M. (2010). Adsorptive removal of cobaltfrom aqueous solution by utilizing lemon peel as biosorbent. *Biochem. Eng. J*.48: 181–186.

Egila, J.N., Dauda, B.E.N., Jimoh, T. (2010). Biosorptive removal of cobalt (II) ionsfrom aqueous solution by Amaranthus hydridus L. stalk wastes. *Afr. J.Biotechnol*. 9: 8192– 8198.

Farajzadeh, M. A. and Monji, A. B. Adsorption characteristics of wheat bran towards heavy metal cations. *Separation and Purification Technology* 38 (3): 197–207.

Hussain, A. Z. and Mohamed Sheriff, K. M. (2014). Removal of heavy metals from wastewater using low cost adsorbents. *Scholars Research Library. Archives of Applied Science Research,* 6 (6): 52-54

Ibrahim, M. B. and Jimoh, W. L. O. (2010). Biosorption of Cr(VI), Ni(II) and Fe(II) by Maize (Zea Mays) Cob. *Chemsearch Journal*. 1(1): 43 – 47

Jawad, A.H., Rashid, R.A., Mahmuod, R.M.A., Ishak, M.A.M., Kasim, N.N., Ismail K., (2015). Adsorption of methylene blue onto coconut (Cocos nucifera) leaf: optimization, isotherm and kinetic studies. *Desalin. Water Treat.* 57(19): 8839-8853.

Jenkins, R. (1998). X-Ray Flourescence Spectrometry. John Wiley and Sons, Inc.QD96.X2J47

Kiran, G., Chaudhari. (2013). Studies of parameters of different soil samples. Achieves of 812 *applied science research,* 5(6): 72-73

Kokkinos, C. and A. Economou. (2016). Microfabricated chip integrating a bismuth microelectrode array for the determination of trace cobalt (II) by adsorptive cathodic stripping voltammetry, Sensor. *Actuat. B: Chem.* 229: 362–369.

Lee, L.Y., Gan, S., Tan, M.S.Y., Lim, S.S., Lee, X.J., Lam, Y.F. (2015). Effective removal of Acid Blue dye using overripe Cucumis sativus peel as an eco-friendly biosorbent from agricultural residue. *J. Clean Prod.* 113: 194-203.

Majumdar, S., Das, S. K., Chakravarty, R., Saha, T., Bandyopadhyay, T. S. and Guha, A. K. (2010). A study on lead adsorption by Mucorrouxii biomass. *Desalination,* 25: 96–102. Doi: 10.1016/*j. desal.*2009.09.137

Musapatika, E.T., Singh, R., Moodley, K., Nzila, C., Onyango, M.S., Ochieng, A. (2012).Cobalt removal from wastewater using pine sawdust. *Afr. J. Biotechnol.* 11: 9407–9415.

Nguyen, T. A. H., Ngo, H. H., Guo, W. S., Zhang, J., Liang, S., Yue, Q. Y., Li, Q., Nguyen, T. V. (2013). Applicability of agricultural waste and byproducts for adsorptive removal of heavy metals from wastewater. *Biores Technol* 148: 574–585

Palma, C., Lloret, L., Puen, A., Tobar, M., Contreras, E. (2016). Production of carbonaceous material from avocado peel for its application as alternative adsorbent for dyes removal. Chin. *J. Chem. Eng*. 24(4): 1038 521-528.

Pena, D., Lopez-Pineiro, A., Albarran A., Rato-Nunes, J.M., Sanchez-Llerena, J., Becerra, D. Ramirez, M., (2016). De-oiled two-phase olive mill waste may reduce water contamination by metribuzin. *Sci. Total. Environ.* 541: 638-645.

Puglla, E. D., Guaya, D., Tituana, C., Osorio, F. and García-Ruiz, M. J. (2020). Biochar from Agricultural by-Products for the Removal of Lead and Cadmium from Drinking Water. *Water journal*. 12: 2933. Doi: 10.3390/w12102933

Qaiser, S., Saleemi, A. R., Ahmad, M. M. (2007). Heavy metals uptake by agro based waste materials. *Electronic Journal of Biotechnology, 10:* 3. Doi: 10.2225/vol10-issue3-fulltext-12

Rosales, E., Meijide, J., Pazos, M., Sanromán, M. A. (2017). Challenges and recent advances in biochar as low-cost biosorbent: From batch assays to continuous-flow systems. *Bioresour. Technol.* 246: 176-192.

Safa, Y., (2016). Utilization of mustard and linseed oil cakes: novel biosorbents for removal of acid dyes. *Desalin. Water Treat*. 57(13): 5914-5925.

Sajjanar, D. B., Kumar, S. (2018). An Experimental Study on Removal of Heavy Metals Using Low Cost Adsorbents (Pilot Study). *International conference on sustainable Engineering and Technology*. AIP Conf. Proc. 2039: 0220012-1-020012-7; Doi-10.1063/1.5078971

Salem, N.A., Yakoot, S.M. (2016). Research article non-steroidal anti-inflammatory drug, ibuprofen Adsorption using rice straw based biochar. *Int. J. Pharm.* 12: 729-736.

Srikanth, P., Somasekhar, S. A., Kanthi, G.K., Babu, K. R. (2013). Analysis of Heavy Metals by Using Atomic Absorption Spectro-scopy from Samples Taken around Visakhapatnam. *International Journal of Environment, Ecology, Family and Urban Studies.* 3(1): 127-132

Szymanski, H. A. & Erickson, R. E. (1970). Infrared Bands Hands book, Plenum Press, New York, 2Voumes.

Tang, C.F., Shu, Y., Zhang, R.Q., Li, X., Song, J.F., Li, B., Zhang, Y.T., Ou, D.L. (2017). Comparison of the removal and adsorption mechanisms of cadmium and lead from aqueous solution by activated carbons prepared from Typha angustifolia and Salix matsudana. *RSC Adv*. 26: 16092-16103.

Turek, A. Kinga Wieczorek, K., Wojciech M. Wolf, M.W. (2019) Digestion Procedure and Determination of Heavy Metals in Sewage Sludge-An Analytical Problem. *Sustainability*, 11: 1753. Doi: 10.33390/ su1161753

Tonucci, M.C., Gurgel L.V.A., Aquino, S.F.D. (2015), Activated carbons from agricultural byproducts (pine tree and coconut shell), coal, and carbon nanotubes as adsorbents for removal of sulfamethoxazole from spiked aqueous solutions: Kinetic and thermodynamic studies. *Ind. Crop. Prod*. 74: 111-121.

Todorovi, Z., Pol, P., Dgordjevi, D. and Autoni, J. S. (2001). Lead Distribution in Water and its Association with Sediments Constituents of the Baije Lake. *J. Serb. Chem. Soc*. 66(1), p697-708

Ullah, I., Nadeem, R., Iqbal, M. and Manzoor, Q. (2013). Biosorption of chromium onto native and immobilized sugarcane bagasse waste biomasses, *Ecological Engineering*, 60: 99–107.

Volesky, B. (2003). Sorption and Biosorption. Montreal-St. Lambert, Quebec, Canada, *BV Sorbex* .316 p.

World Health Organization (WHO). (2010). Guidelines for Drinking Water Quality. Volume 2. Health Criteria and other supporting information. Second edition. Geneva 27. Switzerland. 185-190.

INFLATION-GDP NEXUS IN NIGERIA: EVIDENCE FROM UNIT ROOT AND STRUCTURAL BREAKS

Vincent Abiodun MICHEAL
Department of Statistics, Federal Polytechnic Bida, Niger State, Nigeria.
Monday Osagie ADENOMON
Department of Statistics & NSUK-LISA Stat Lab, Nasarawa State University, Keffi (NSUK), Nasarawa State, Nigeria.

Abstract

Inflation rings a bell in the market economies of the world and serves as freak that threatens all economies because of its effects which is not desirable. The problem of inflation surely is not a new process; it has been a major problem in the country over the years. This paper investigates the relationship between GDP and inflation with unit root and structural break for a period of 1960 – 2019 using co-integration for Nigeria economy. The traditional unit root tests (ADF and Phillips-Perron) and Zivot-Andrews approach to determine endogenously the more likely time for breaks in macroeconomic variables of the economic growth in Nigeria were adopted and the results revealed that at first difference the variables were stationary and the null hypothesis were rejected. There was a break in 1998 on inflation while the GDP observed structural breaks in 1993 and 2010 respectively due to regime shift and economic meltdown during the period. Cointegration test indicated that there is long run relationship between inflation and gross domestic products. Government should formulate policies that will look into inflation rates that will improve economic growth of Nigeria by context of policy implications.

Keywords: Inflation, Gross domestic products (GDP), Unit root, Stationary, Cointegration

INTRODUCTION

There is an acknowledgement that inflation-growth nexus depends on the level of inflation apparently. This is because, at some low levels inflation may be positively correlated with output growth, but at higher levels inflation is likely to be hostile to growth. This occurs at operational level of an economy. The debate on inflation-growth nexus has remained recurring and has attracted significant theoretical and empirical efforts (Doguwa, 2013). For instance, while the structuralists argue that inflation is significant for economic growth, the monetarists is of the view that inflation is harmful to economic growth. The two basic aspects of the debate relate to the presence as well as nature of relationship between inflation and growth and the direction of causality. Commenting on the unending nature of the relationship between inflation and economic growth, Friedman (1973) noted that some countries have experienced inflation with and without development and vice versa. Inflation rings a bell in the market economies of the world and serves as a freak that threatens all economies because of its effects which is not desirable. The problem of inflation surely is not a new process and it has been a major

problem in the country over the years. To attain sustainable economic growth coupled with price stability continues to be the central objective of macroeconomic policies for most countries in the world today (Bakare, Kareem and Oyelekan, 2015). Amidst the draining macroeconomic problems that had received serious attention from financial analysts, policymakers, and the monetary officials in both developed and developing countries of the world is the correlation between the inflation and economic growth (Ndoricimpa, 2017; Seleteng, Bittencourt, and Van-Eyden, 2013).

Aynur (2020), investigates relationship among economic growth and energy use in G20 countries over the period 1995-2016. Different unit root tests and cointegration tests were adopted. Results of unit-root test indicate that all variables are integrated at I(1).

Chimobi (2010) investigates the existence of a relationship between inflation and economic growth in Nigeria using annual data for the period 1970 – 2005. The study finds no co-integrating relationship between the two variables. Using Granger causality test, however, the study established unidirectional causality running from inflation to economic growth.

In 2010 a combination of growth enhancing policies led to a steady increase in real GDP relative to its level in the previous year. For instance, the growth rate of real GDP in Q1 and Q4 of the year were 7.3 per cent and 8.6 per cent, respectively. The 8.6 per cent growth in output achieved in Q4, 2010 was the highest during the study period. This output growth was driven largely by agriculture, services, wholesale and retail trade as well as building and construction sectors of the economy. The gradual increase in output during the year was accompanied by a steady decline in prices, due to factors such as improved agricultural harvest and the relative stability in the supply and prices of petroleum products (CBN, 2010).

Anidiobu, Okolie and Oleka (2018) asserted that the performance of every economy whether developing or developed is affected by certain key macroeconomic factors such as output, investment, national reserve, per capita income, interest rate, exchange rate, price stability (inflation rate), among others. Therefore, preservation of price stability remains one of the cardinal goals of monetary policy for various countries (including Nigeria). According to Umaru and Zubairu [(2012) failure to pay adequate attention to price stability in managing monetary policy in order to maintain sustainable national growth and development cum strengthening purchasing power of the local currency is tantamount to steering the ship of state economy to a halt.Testing for unit root and at the same time allowing for structural breaks has some advantages. Firstly, it prevents the test results from being biased towards non-stationarity and unit root.

Secondly, these tests can identify when the possible break occurred (Glynn, Perera and Verma, 2007).Godwin (2011) in his study on macroeconomic fluctuations, regime switching (structural breaks) and impulse response in Nigeria using annual time series spanning 1960 to

2008. ADF and cointegration approach to determine the break periods was applied and the study found thatthere was a structural breaks in the variables under investigation and concludes that there shouldbe stability in policy design within the period under investigation. Nyong and Udah (2012) studied on Structural breaks and industrial time series of Nigeria within 1970 to 2009. The aim was to test the unit roots in the presence of multiple endogenous structural breaks. Adopting the Lee and Strazicich (2003) minimum Lagrange Multiplier (LM) approach to test the null hypothesis of unit roots against the break stationary alternative, the authors found that the fall in the price of oil in 1981, introduction of SAP in 1986, tariff policy reform as well as policy shift towards measures to promote capacity utilization and grant tax concession were the major causes of structural breaks in the variables under study. They therefore concluded that there should be a policy shift towards measures to promote capacity utilization, increase manufacturing output and grant tax concessions to exporters.

Douglason and Patience (2012) worked on structural breaks, demand for money and monetary policy in Nigeria between the periods 1960 to 2008, using the Gregory and Hansen procedure or technique of cointegration approach to establish the break points. They discovered that there is a stable money demand function for Nigeria and concluded that CBN has effectively used money supply as a monetary policy instruments. Waheed et al. (2007) examined the unit root with structural break for the Pakistani macroeconomic time series. On employing the conventional unit root test without structural breaks, all the 11 macroeconomic variables of the Pakistani economy were non-stationary. However, on employing the Zivot-Andrews unit root test with structural break, they found evidence of stationarity in two of the macroeconomic series. In addition, structural break was detected in ten of the eleven series considered in their study. The aim of this study is to investigate the relationship between GDP and inflation with unit root and structural break for a period of 1960 – 2019 using co-integration to test for long run relationship for Nigeria economy.

Literature Review

The influence of inflation on economic growth in accordance with Hossain, Ghosh and Islam (2012) posit that besides high inflation level which constrains economic performance or zero inflation that actually stagnates it, mild (single digit) inflation rate is sine qua non for economic prosperity. In spite of that the problem posed by inflation is a global phenomenon since it cuts across both developed and emerging economies; therefore, its control remains a “nightmare” to economic policymakers throughout the world. Nowadays in Nigeria, concerns have been raised over the persistent rise in inflation rate with attendant eroding of value of naira and general price instability. Awokiyesi (1999), affirm that the aim of every economy is the attainment of a healthy and sustainable position for the critical macroeconomic variables, which are the balance of payment (BOP), Gross Domestic Product (GDP), Inflation and Unemployment. The

pursuits of these goals have become one of the major preoccupations of policy maker worldwide. This is understandable due to the tremendous impact of developments in Balance of payment (BOP), inflations, GDP and unemployment on the social welfare of the society. Barro (2013) observes that the severity of inflation on growth in the short run is insignificant, but adversely affects living standards. Also, Kasidi and Mwakanemela (2013) argue that inflation has a negative impact on growth stressing that there is no long run relationship with growth. In addition, Bruno and Easterly (1998) addmitted that growth declines significantly during high inflation periods, adding that inflation nevertheless promotes growth when its rate is at lower levels. This means that high inflation does not promote growth; it affects economic growth negatively after attaining a certain threshold (i.e. the level at which effect begins). Jones and Manuelli (2001) trace calm in economic activities cum growth to inflationary pressures, which manifest in several respects: waste in time and resources by individuals and businesses while trying to safeguard their wealth from inflation. This process likely brings about inefficient allocation of production resources with a general decline in macroeconomic performance. It is evident that literature is filled to satisfaction with those factors that could affect the level of inflation. These factors could be institutional, fiscal, monetary, balance of payments and more. Studies such as Melberg (1992); Cukierman, et al (1992); Grilli, et al (1991); Alesina and Summers (1993) have shown that the level of independence (legal, administrative, and instrument) of the monetary authority is an important institutional factor determines inflation, especially, in industrialized countries, while rate of turnover of central bank governors in developing countries was seen as an important factor influencing inflation. Despite this, caution needs to be exercised in the interpretation of these findings, given the difficulty in measuring the actual level of independence of a central bank.

Bakare, Kareem and Oyelekan (2015) assessed the effects of inflation rate on economic growth in Nigeria using annualized time series data for the period 1986 – 2014. The study found out that inflation rate related negatively and significantly with economic growth. Also, the finding test indicated that GDP granger caused inflation, and inflation did not granger cause GDP. Regarding policy implication of the result, it was recommended that productive activity should be intensified in the economy so as to reduce and stabilize prices of goods and services for the purpose of promoting economic growth.

Chughtai, Malik and Aftab (2015) investigated the impact of major economic variables like inflation rate, interest rate and exchange rate on economic growth of Pakistan. Secondary data spanning the period 1981 – 2013 were utilized for the study. Findings from multiple linear regression revealed that both inflation and interest rates related negatively with economic growth, whereas exchange rate had significant positive effect on the economy.

Semuel and Nurina (2015) analyzed the effect of inflation, interest rates and exchange rates on GDP of Indonesia. There was a significant negative relationship of inflation and interest rates on GDP and a significant positive relationship of the exchange rates on the GDP, while inflation had a non-significant influence on GDP. Also, Agwu (2015) explored the factors that contribute to economic growth in Nigeria.

RESEARCH AND FINDING

This study uses annual Nigeria data for the period of 1960 – 2019 to test whether there is relationship between GDP and inflation with structural breaks. The data was obtained from World Development Indicator database. The variables were converted to logarithm to avoid variance stabilization. The E-views 10 statistical package was used to carry out the analysis in this study

The Augmented Dickey-Fuller (ADF) Test

Augmented Dickey.Fuller test (ADF) is a test that is commonly used for a unit root in a time series dataset. It is an augmented version of the Dickey.Fuller test for a larger set of time series models. The ADF takes the form;

$$\Delta X_t = \alpha_0 + \alpha_1 t + \beta_0 X_{t-1} + \sum_{i=1}^{k} \beta_i \Delta X_{t-i} + \eta_t \quad \text{..... (1)}$$

Where Δ is the first difference operator; t is the time trend; k denotes the number of lags used and η is the error term; α_0 and β_0 are parameters. The null hypothesis that series X_t is non-stationary can be rejected if β_0 is statistically significant with a negative sign.

The Phillips-Perron (PP) Test

The PP test differs from the ADF tests mainly in how they deal with serial correlation and heteroskedasticity in the errors. In particular, where the ADF tests use a parametric auto-regression to approximate the autoregressive moving average structure of the errors in the test regression, the PP tests ignore any serial correlation in the test regression. The PP tests are specified as;

$$\Delta X_t = \alpha_0 + \alpha_1 t + \beta_0 X_{t-1} + \eta_t \quad \text{..... (2)}$$

Where Δ is the first difference operator; t is the time trend; and η is the error term; α_0 and β_0 are parameters. The null hypothesis that series X_t is non-stationary can be rejected if β_0 is statistically significant with a negative sign.

Zivot and Andrews Model

A problem common with the conventional unit root tests —such as the ADF, DF-GLS and PP tests, is that they do not allow for the possibility of a structural break. Assuming the time of the break as an exogenous phenomenon, Perron showed that the power to reject a unit root decreases when the stationary alternative is true and a structural break is ignored. Zivot and Andrews propose a variation of Perron's original test in which they assume that the exact time of the break-point is unknown. Instead a data dependent algorithm is used to proxy Perron's subjective procedure to determine the break points. Following Perron's characterization of the form of structural break, Zivot and Andrews proceed with three models to test for a unit root: model A, permits a one-time change in the level of the series; model B, allows for a one-time change in the slope of the trend function, and model C, combines one-time changes in the level and the slope of the trend function of the series. Hence, to test for a unit root against the alternative of a one-time structural break, Zivot and Andrews use the following regression equations corresponding to the above three models.

$$\Delta Y_t = \beta_1 + \beta_2 T + \theta DU_t + \delta Y_{t-1} + \sum_{i=1}^{k} \rho_i \Delta Y_{t-i} + \varepsilon_t \qquad \text{Model A} \ldots\ldots\ldots\ldots\ldots (3)$$

$$\Delta Y_t = \beta_1 + \beta_2 T + \gamma DT_t + \delta Y_{t-1} + \sum_{i=1}^{k} \rho_i \Delta Y_{t-i} + \varepsilon_t \qquad \text{Model B} \ldots\ldots\ldots\ldots\ldots (4)$$

$$\Delta Y_t = \beta_1 + \beta_2 T + \theta DU_t + \gamma DT_t + \delta Y_{t-1} + \sum_{i=1}^{k} \rho_i \Delta Y_{t-i} + \varepsilon_t \qquad \text{Model C} \ldots\ldots\ldots\ldots\ldots (5)$$

Where the dummy variable DU_t captures structural change in the intercept at time *TB*; $DU_t = 1$ if $t > TB$ and zero otherwise; the dummy variable DT_t represents a change in the slope of the trend function (captures shift in the trend variable at time TB); $DT_t = t\text{-}TB$ if $t > TB$ and zero otherwise; *TB* denotes the time of break (Glynn *et al.*, 2007).

From the equation above, model (A) allows for a one-time structural break in the intercept, model (B) allows for a one-time structural break in the slope whereas model (C) allows for a one-time structural break in both the intercept and the slope (Narayan and Smyth, 2004).

The null hypothesis under the three models is that the series has a unit root with a drift that excludes any structural breaks whereas the alternative hypothesis is that the series is a trend-stationary process with a one-time break occurring at an unknown point in time (Waheed *et al.*, 2007).

The test considers each point in time as a potential break date (TB) and runs a regression for every possible break date. Then the break date is chosen as the one which minimizes the one-sided t-statistic for the ADF unit root (δ).

Cointegration Test

Johansen and Juselius cointegration test is the most popular test for cointegration testing. Maximum eigenvalue test and trace test are used as procedures to determine the number of cointegrating vectors (Johansen and Juselius, 1990).

The maximum eigenvalue test the null hypothesis of r cointegrating relations against the alternative of r + 1 cointegrating relations for r = 0, 1, 2, …, n -1 with the computation as

$$\lambda_{\max}\left(r, r+1 = -T\ln(1-\hat{\lambda}_{r+1}\right) \quad \text{(6)}$$

Where λ is the computed maximum eigenvalues and T represents for the sample size. Trace statistic examines the null hypothesis of r cointegrating relations against the alternative of n cointegrating relations, where n is the number of variable in the system for r = 0, 1, 2, …, n-1. It is computed according to the formula

$$\lambda_{\max}(r) = -T\sum_{i=r+1}^{n}\ln\left(1-\hat{\lambda}\right) \quad \text{(7)}$$

The results of trace test should be chosen where trace and maximum eigenvalue statistic may yield different results in some case (Habte, 2014). The main difference between the maximum eigenvalue test and trace test is that trace test is a joint test, whereas the maximum eigenvalue test conducts separate test on the individual eigenvalues (Adenomon and Micheal, 2017).

Finding

This section discusses the results of the inflation-GDP nexus in Nigeria from unit root test and structural breaks. The first group tests involves two traditional unit root test such as Augmented Dickey-Fuller and Phillips-Perron that does not involves structural break while the second

group which is Zivot-Andrews unit root test with a structural break that is endogenously analyzed. This is followed by Johansen-Juselius cointegration test to ascertain long-term relationship between inflation and economic growth in Nigeria. In table 1 below, the result revealed that at level, inflation is stationary while the GDP is non-stationary. This implies that the null hypothesis fails to be rejected and there is presence of unit root in the GDP. Table 2 proves that the variables are strongly stationary at first difference without a structural break and statistically significant. The major setback with the traditional unit root tests is that there is no information about structural break that may occur in the series and may lead to spurious rejection through ordinary least square regression.

Table 1: Unit root tests without structural break at level

Variables		ADF		PP	
	K	T statistics	P-Value	T statistics	P-Value
Inflation	1	-4.0626*	0.0023	-3.4553*	0.0128
GDP	1	-0.1965	0.9323	0.0963	0.9629

The critical values test are -3.55, -2.91 and -2.59 at 1%, 5% and 10% significance level respectively. K here represents the lag number.

Table 2: Unit root tests without structural break at 1st difference

Variables		ADF		PP	
	K	T statistics	P-Value	T statistics	P-Value
Inflation	3	-6.0303*	0.0000	-18.5549*	0.0000
GDP	0	-5.2643*	0.0003	-4.9775*	0.0008

The critical values test are -4.12, -3.49 and -3.17 at 1%, 5% and 10% significance level respectively.

The results from table 3 below is that of Zivot-Andrews unit root test that allows one endogenous structural break. It reveals that at both level and first difference, the variables are strongly stationary meaning that the null hypothesis were rejected and it indicates that the series are integrated of order one [I(1)]. This is in line and consistent with the results of ADF and PP above. For inflation, the ZA unit root test discovered that inflation rose sharply in 1998 hitting an estimated annual rate of 15% in December of the same year. Government at that time were advised to restrict growth in prices and pursue light monetary policies to bring the rate back down. ZA discovered 1993 and 2010 respectively for Nigeria GDP as break dates. In 1993, there was a regime shift when a new government came to power and this affected the economic growth of the country as a result of illicit fund siphoned. In 2010, there were immense shocks that spilled from 2009 with resultant financial sector crisis and economic meltdown that

affected almost every economy across the globe. Figures 1 and 2 below reveals the graphical evidence of the structural breaks in Nigeria during the period of investigation.

Table 3: Unit root test with structural break (Zivot-Andrew Test)

Variables	Level				1st difference		
	K	T statistics	P-Value	TB	T statistics	P-Value	TB
Inflation	2	-4.4588**	0.0095	1998	-5.1888*	0.0029	1998
GDP	1	-4.0642**	0.0021	2010	-3.7305**	0.1403	1993

The rejection of the null hypothesis according to mackinnon critical values *, **, *** test at level are -5.34, -4.93 and -4.58 at 1st difference are -5.57, -5.08 and -4.82 respectively indicates the rejection of the null hypothesis at 1%, 5% and 10% significance level.

Figure 1: Zivot-Andrews structural break point for inflation.

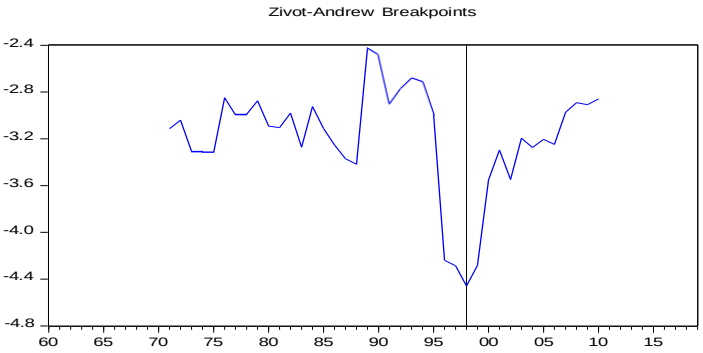

Figure 2: Zivot-Andrews structural break points for GDP.

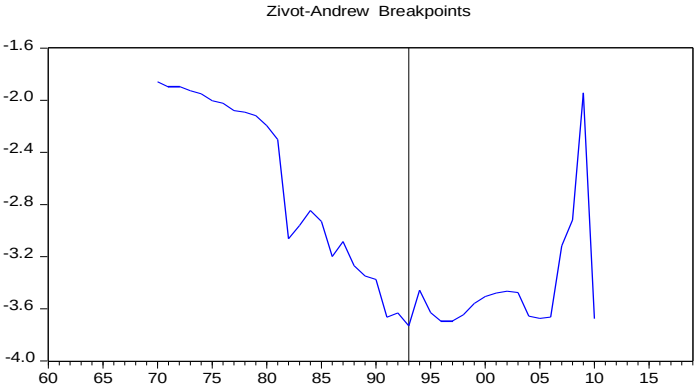

Table 4: Johansen-Juselius cointegration test result at k = 1

R	Trace stat	5% C.V.	P-Value	λ -max stat	5% C.V.	P-Value
r = 0*	15.97	15.49	0.04	15.72	14.26	0.03
r = 1	0.24	3.84	0.62	0.24	3.84	0.62

The result from JJ cointegration test as in table 4 above, indicates that trace test and maximum-eigenvalue indicated one cointegrating equation at 5% level implying that the GDP and inflation in Nigeria has a long run relationship**.**

CONCLUSION

This paper has investigated the relationship between GDP and inflation with unit root and structural break for a period of 1960 – 2019 using co-integration for Nigeria economy. Results from the traditional unit roots (ADF and PP) and Zivot-Andrews one break endogenous variable revealed that, at level there is presence of unit root and failed to reject the null hypothesis while inflation is stationary. However, the variables at first difference were all stationary without and with structural breaks. The breaks in 1993 was due to regime change in government and in 1998 there was a sharp rise in inflation that affected Nigeria economy while 2010 break is as a result of economic meltdown. The cointegration result showed that GDP and inflation has a long run relationship in Nigeria under the period of investigation. Government should formulate policies that will look into inflation rates that will improve economic growth of Nigeria by context of policy implications.

References

Abdulkadir, I. A., Isaiah, O. A., Babatunde, S.O., Olutope, O. A., & Abiola, O. A. (2015). Real Exchange Rate Misalignment and Economic Growth in Nigeria. *CBN Journal of Applied Statistics. Volume 6, Number 2, December.*

Adaramola, O. A. & Dada, O. (2020). Impact of inflation on economic growth: Evidence from Nigeria. *Investment management and financial innovations, volume 17, issue2, 2020.*

Adenomon, M. O., & Micheal, V.A. (2017). Introductory econometrics with examples in E-views. Jube-Evans Books and Publications, Bida, Nigeria.

Agwu, C. (2015). Factors that contribute to economic growth in Nigeria *InternationalJournal of Management and Commerce Innovations*, 2(2), 487 – 495.

Alesina, A. & Summers, L.H. (1993). Centra Bank Independence and MacroeconomicPerformance: Some Comparative Evidence. *Journal of Money, Credit and Banking,*

Vol. 25, Number 2, May.

Anidiobu, G. A., Okolie, P. I. P., & Oleka, D. C. (2018). Analysis of inflation and itseffect on economic growth in Nigeria. *Journal of Economics and Finance, 9*(1),28-36.

Awokiyesi F.O. (1999):"Output, Inflation, and Exchange Rate in Developing Countries: An Application to Nigeria. *The Developing Economies, June.*

Aynur, P. (2020). Energy and Economic growth in G20 Countries: Panel Cointegrationanalysis. *Economics and Business Letters. 9(2), 56-72*

Bakare, H., Kareem, R., & Oyelekan, B. (2015). Effects of inflation rate on economicgrowth in Nigeria. *Developing Country Studies*, 5(8), 153 – 160.

Barro, R. J. (2013). Inflation and economic growth. *Annals of Economics and Finance,*14(1),

2013, 85 – 109.

Bruno M. & Easterly W. (1998): Inflation Crises and Long Run Growth, *World Bankpolicy Research Working Paper* No.1517

CBN (2010). Monetary Policy Transmission Mechanism in Nigeria. Abuja: Central bank ofNigeria

Chimobi, O. P. (2010). Inflation and Economic Growth in Nigeria, *Journal of Sustainable Development,* Vol. 3, No. 2

Chughtai, M.W., Malik, M. W., & Aftab, R. (2015). Impact of major economic variables oneconomic growth of Pakistan. *Deta Universitatis Danubius,* 11(2), 94 – 106.

Cukierman, A. et al (1992). Measuring the Independence of Central Banks and its Effect onPolicy Outcomes. *The World Bank Economic Review, Vol.6, Number 3.*

Dickey, D. A., & Fuller, W. A.(1979). Distribution of the estimators for autoregressive time series with a unit root. *Journal of the American Statistical Association, 74*(366), 427-431.

Doguwa, S. I. (2013). Inflation and economic growth in Nigeria: Detecting the thresholdlevel. *CBN Journal of Applied Statistics, 3*(2),99-124.

Douglason G. O. & Patience E. O. (2012), Structural Breaks, Demand for Money and Monetary Policy in Nigeria, *International Research Journal of Finance and Economics (38)*

Friedman, M., (1973). *Money and Economic Development*, Toronto: Lexington Books. Godwin, N. (2011). Macroeconomic Fluctuations, Regime Switching (Structural Break) andImpulse Response: Nigerian Evidence. *MPRA Paper NO. 38482, April, 2012.*

Glynn, J., Perera, N., & Verma, R. (2007). Unit root tests and structural breaks: A survey with applications. *Journal of Quantitative Methods for Economics and Business Administration, 3(1)*: 63-79.

Grilli, V. et al (1991). Political and Monetary Institutions and Public Financial Politics in theIndustrial Countries. *Economic Policy, Number 13,pp.341-92.*

Habte, Z. (2014). Market integration for oxen prices using vector error correction model (VECM) in Ethiopia. *International journal of technical enhancement and emerging engineering research.* 2:6-9.

Hossain, E., Ghosh, B. C., & Islam, K. (2012). Inflation and economic growth in Bangladesh. *International Refereed Research Journal,* 4(2),

Johansen, S., & Juselius, K. (1990). Maximum likelihood estimation and inference on cointegration with application to the demand for money. *Oxford bulletin of economics and statistics. 52: 169 – 210.*

Jones, L. E., & Manuelli, R. E. (2001). Growth and the effects of inflation. *National Bureau of Economic Research, Paper 4523,*

Kasidi, F., & Mwakanemela, K.(2015). Impact of inflation on economic growth: A case study of Tanzania. *Asian Journal of Empirical Research, 3*(4), 363-380.

Lee, J. & Strazicich, M. (2003a). Minimum LM Unit Root Test with Two Structural Breaks. *Review of Economics and Statistics, 85(1): 1082-1089.*

Lee, J. & M. C. Strazicich (2003b). Minimum LM Unit Root Test with One StructuralBreak.

Mimeo. (2003b). Minimum Lagrange Multiplier Unit Root Test with Two Structural Breaks. *Review of Economics and Statistics* .85(1): 1082–1106.

Melberg, H.O. (1992). Inflation: an overview of Theories and Solutions. (www.geocities.com/hmelberg/papers/921201.htm).

Narayan, K.P. and R. Smyth, (2004). Is South Korea's stock market efficient? *Applied Economic Letters, 11(11): 707-710.*

Ndoricimpa, A. (2017). *Threshold effects of inflation on economic growth in Africa: Evidence from a dynamic panel threshold regression approach* (Working Paper Series No 249, African Development Bank, Abidjan, Cote d'Ivoire).

Nyong, M. O. & Udah, E. B. (2012). Industrial Time Series of Nigeria: Evolution and Unit Root Testing in the Presence of Multiple Endogenous Structural Breaks. *Journal Published By EAAEDS, 2012.*

Pesaran, H. M., Shin, Y., & Smith, R. J. (2001). Bounds testing approaches to the analysis oflong-run relationships. *Journal of Applied Econometrics, 16,* 289-326.

Seleteng, M., Bittencourt, M., & Van-Eyden, R. (2013). Nonlinearities in inflationgrowth nexus in the SADC Region: Panel Smooth Transition Regression Approach. *Economic Modelling, 30,* 149-156.

Semuel, H., & Nurina, S. (2015). Analysis of the effect of inflation, interest rates andexchange rates on gross domestic product (GDP) in Indonesia., Proc. International *Conf. on Global Business, Economics, Finance and Social Sciences,* Bangkok,Thailand, 1- 13.

Umaru, A., & Zubairu, A. A.(2012). Effect of inflation on the growth and development ofthe Nigerian economy (an empirical analysis). *International Journal of Business and Social Science, 3*(10), 183-191.

Waheed, M., Tasneem A. & Saghir P. G. (2007): Structural breaks and unit root: evidencefrom Pakistani macroeconomic time series. *MPRA.*

Zivot, E., & Andrews, D.W.K., (1992). Further Evidence on the Great Crash, the Oil-PriceShock, and the Unit-Root Hypothesis. *Journal of Business* and *Economics Statistics,* Vol. 10: 251–270.

JOB SATISFACTION AND JOB STRESS IN SOFTWARE INDUSTRIES: A REVIEW

Geeta Kumari
Eternal University, Baru Sahib Himachal Pradesh, India
Krishna Murari Pandey
National Institute of Technology Silchar, Assam, India
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-7885-0353 SCOPUS
AUTHOR ID: 14065301500

Abstract

Notably, cheerful employees are the resources of an organization. They are more liable to develop themselves through self-improvement. Thus, the instance of mindfulness is solid. It is obvious to perceive any reason why expanded mindfulness is a significant factor in a worker's work satisfaction. Occupation fulfillment depicts how content an individual is with their work. The more joyful individuals are inside their work, the more fulfilled they are supposed to be. The Information Technology (IT) area has arisen as of late on the planet market and it has expected the focal point of the audience both in our society and the world. The prospering Indian economy has helped the IT area to keep up its intensity in the worldwide market. The IT and IT empowered administrations industry in India has recorded a development pace of 22.4% in the last monetary year. This paper examines the fulfillment of their work opposite that of different areas. Work fulfillment can be characterized as the sentiments individuals have about their positions. Work fulfillment is significant because it helps work execution as well as because it builds the nature of workers' life. The most widely recognized strategy for estimation of occupation fulfillment is the utilization of rating scales where workers report their contemplations and responses to their positions. A labor force with high occupation fulfillment prompts an improvement in work quality and efficiency and prompts fulfilled faithful clients. In this research paper, the detailed analysis on job stress and job satisfaction is given and it is observed that still there is a great need to do more research in this area with minimum 500 sample size and in many software companies to explore the truth as it is a dynamic process.

Keywords: Keywords: Information Technology, Job stress, Happiness and Satisfaction, Productivity, Economic Growth

THE STUDY OF VOCABULARY AWARENESS EFFECT ON INTERMEDIATE LANGUAGE LEARNERS' DEPTH OF VOCABULARY KNOWLEDGE IN GENUINE PERSIAN TEXTS

Masoumeh Rostami Dehjalali
Department of English Language Teaching, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran
Siros Izadpanah
Correspondence: Siros Izadpanah, Department of English Language Teaching, Zanjan Branch, Islamic AzadUniversity, Zanjan, Iran.

Abstract

Every single day, we use spoken and written words to communicate thoughts, ideas and emotions. Sometimes, we are successful in communication, and sometimes we are not quite successful. We can say what we mean by use of good vocabulary knowledge. Facing with a written text, a good vocabulary is a very important tool. By having a good knowledge of vocabulary, you will be able to choose the best appropriate word. The purpose of the present study was set out to investigate the effects of vocabulary awareness on depth of vocabulary knowledge. In order to measure the effects of vocabulary awareness instruction on students' depth of vocabulary knowledge, a Word Associates Test (WAT) was administered to both groups in pretest and post test. After comparing the mean scores of pre test and post test results, it was revealed that vocabulary awareness instruction group outperformed the control group in reading comprehension performance, but not in depth of vocabulary knowledge, so vocabulary awareness instruction does not influence participants' depth of vocabulary knowledge.
Keywords: vocabulary awareness, depth of vocabulary knowledge, language learners

comprehension?

In order to answer to the above research question, the following research null hypothesis was proposed:

H0: Vocabulary awareness does not have any significant effect on intermediate language learners' reading comprehension.

2. Literature Review

Vocabulary Learning Strategies

Learning strategies are the "process by which information is obtained, stored, retrieved, and use" (Rubin, 1987, p. 29). They are specific actions, behaviors, steps or techniques that students employ consciously to improve the progress in "internalizing, storing, retrieving, and using the L2" (Oxford, 1992, p. 175) O'Malley & Chamot (1990) divided learning strategies into three major types: metacognitive, cognitive and social/affective. Oxford (1990) added in two other types: compensation and memory while Schmitt (1997) included two more namely, determination and consolidation. In the following, these strategies are described in brief.

Metacognitive Strategies

They are strategies for monitoring the process of language learning and use, taking steps to efficiently regulate and plan the learning processes.

Cognitive Strategies

They are the strategies to manipulate information in a task so that the learners can either acquire

or retain the information from the task. When learners meet unknown words, they use social strategies to ask people around them such as the classmates, friends, teachers or parents for the explanation of the words. Thus, they are strategies that relate to human relationship. Affective strategies relate to one's emotional control. They help suppress negative feelings when one meets an unknown word.

Memory Strategies

They involve relating the unknown words with previously learnt words and may need the learners to connect the new unknown words to personal experiences, and pictures and images.

Consolidation Strategies

They are different strategies to consolidate what is learned. By using the strategies, the learners try hard to remember the new words learned. They may do written or verbal repetitions, repeat the words over time, do rote learning, connect the new word with synonyms and antonyms, and take notes in the lessons.

Determination and Compensation Strategies

Determination strategies are used to discover meanings and obtain initial information of unknown words. They involve analyzing the part of speech and affixes of the unknown words, L1 knowledge, guessing from contexts, making use of pictures or images and using dictionaries. Compensation strategies, such as guessing the meaning of unknown words, are used when learners meet unknown words. Determination strategies work closely with incidental vocabulary learning. When learners read texts and meet unknown words, lexical inference skills are employed to decode the words.

Definition of Vocabulary

According to Nation & Newton (1997) vocabulary is knowledge of words and word meanings. Actually vocabulary is more complex, vocabulary mastery is not only knowing the words and its meanings, but also knowing about how the words sound and how the words are used in the context. Someone who has a lot of vocabulary of foreign language, she/he could learn language easily. Since vocabulary is all about words, and good mastery of vocabulary helps someone understand language. It is supported by Wallace (1982) who says that vocabulary is one of the most important parts of languages, because when speaking a language, the speakers need several words to convey ideas. Therefore, people can understand what the speakers mean. When a learner intends to learn foreign language, he/she has to learn the vocabulary of the foreign language first. Wallace (1982) mentions two main reasons about the importance of vocabulary which is as follows:

- Language exists in two forms, spoken and written, both of them need vocabulary to develop the existence itself.
- Vocabulary is needed for production in learning English as a foreign language rather than only needed for recognition it.

Furthermore, Lehr & Osborn (2001) explain two kinds of vocabulary description as follows.

First, a word has two forms, oral and print.

- Oral vocabulary includes the words that are recognized and used in listening and speaking.
- Print vocabulary includes the words that are recognized and used in reading and writing.

Second, word knowledge is composed of two forms, receptive and productive.

- Receptive Vocabulary includes words that are recognized when we hear or see them. It is

the ability to comprehend passive vocabulary which is used in reading and listening context.

- Productive vocabulary includes words that are recognized when we speak or write. It is an active ability which is used in speaking or writing.

Furthermore, knowing and understanding words mean knowing their "form" (how they sounds, how they spelt, grammatical change that could be made to them), their "meaning" (their conceptual content, and how they relate to other words and in particular types of language use (Cameron, 2001).

Vocabulary and Its Importance

Learning a language without vocabulary is impossible. In recent years, second or foreign language vocabulary learning has become a topic of much interest for researchers, teachers, curriculum designers and theorists. We can define vocabulary as the words of a language, containing single items, phrases or chunks of words by a particular meaning. Vocabulary includes single lexical items i.e., words with specific meaning and also addresses lexical phrases or chunks. Since without sufficient vocabulary, learners cannot understand others or express their own ideas in communication the importance of vocabulary is central to English language teaching (Allen, 1983; Brown, 1994).

Wilkins (1972) wrote "while without grammar very little can be conveyed, without vocabulary nothing can be conveyed" (p. 112). Lewis (1993) wrote "lexis is the core or heart of language" (p. 89). As learners develop their expression and fluency in English, it is vital for learners to have more productive vocabulary knowledge and to improve their own personal strategies for learning vocabulary. Learners often instinctively understand the importance of vocabulary for language learning. Schmitt (2010) stated "learners carry around dictionaries and not grammar books" (p. 4), so teaching vocabulary helps learners to understand meaning and communicate with others in English. There are various ways for defining concept of a word, but three significant aspects that teachers need to focus on and be aware of them are form, meaning, and use. Rivers (1984) believes that vocabulary cannot be taught although it can be explained, presented, demonstrated along with other techniques and activities, it must be learned by individuals. Individuals differ in their knowledge of vocabulary. The vocabulary we understand and use varies in nature and quantity from one person to the other. This is also the exact case for native speakers. Acquiring his/her first language, one develops concepts by means of learning how our surroundings express these concepts. Later on, as our competence develops, we use the language to express new concepts to our fellows. Lessard-Clouston (1996, p. 27) wrote that "Vocabulary—words, phrases, idioms, etc. is at the heart of all language usage in the skill areas of listening, speaking, reading, and writing, as well as culture". McCarthy (1990) states that "How well the student learns grammar is not important, and no matter how successfully the sounds of L2 (second language learner) are mastered, communication cannot happen in any meaningful way in L2 without words to express a wider range of meanings." An essential part of language is vocabulary. A second language learner will find it difficult to do well in the four skills namely, speaking, listening, reading and writing, without adequate vocabulary knowledge.

2.4 Vocabulary Awareness

In recent decades, vocabulary researchers have indicated various but complementary frameworks, to have a definition on what it means to know a word in second language (L2). Most of them claim lexical knowledge is not an all-or-nothing phenomenon, but it involves different degrees of knowledge. Researchers say it should be consist of several levels and dimensions of knowledge and constructed as a continuum, or continua. Most of what is written

on word knowledge relates to the well-known vocabulary knowledge framework of Richards (1976). He dandified seven aspects of word knowledge (e.g., associations, syntactic behavior, different meanings, semantic value, underlying form and derivations). Nation (1990) identified eight types of word knowledge (e.g., grammatical pattern, form, function, meaning, relation with other words), that were specified for both receptive and productive knowledge. Chapelle (1998) suggests that a special vocabulary definition should contain four dimensions: (a) knowledge of word characteristics, (b) vocabulary size, (c) lexicon organization, and (d) processes of lexical access. Henriksen (1999) stated three separate but related vocabulary dimensions: (a) a "partial-precise knowledge" dimension, (b) a "depth of knowledge" dimension, and (c) a "receptive-productive" dimension. Qian's (2002) newly framework, developed on the collective strength of earlier models of vocabulary knowledge claimed that vocabulary knowledge contains four intrinsically connected dimensions: (a) vocabulary size, (b) depth of vocabulary knowledge, (c) lexical organization, and (d) automaticity of receptive—productive knowledge. The significance of different factors in these dimensions varies based on specific goal of language use. In all reviewed frameworks, there is a clear consensus that vocabulary knowledge should at least contain two dimensions, which are vocabulary depth, or quality and breadth, or size of vocabulary knowledge. Vocabulary breadth is related to the number of words the meaning of which a learner has at least some superficial knowledge. Depth of vocabulary knowledge refers to learner's level knowledge of various aspects of a given word, or how well the learner knows this word. Nation (2001) defined eight different types of knowledge which are necessary to know a word, but later corrected it, adding a ninth aspect "word parts". His explanation of the nine aspects of vocabulary knowledge which are put forth as follows:

- Knowledge of the spoken form of a word
- Knowledge of the written form of a word
- Knowledge of the parts in a word which have meaning
- Knowledge of the link between a particular form and a meaning
- Knowledge of the concepts a word may possess
- Knowledge of the vocabulary that is associated with a word
- Knowledge of a word's grammatical functions
- Knowledge of a word's collocations
- Knowledge of a word's register and frequency.

Further, Nation (2001) separated each of them into receptive and productive knowledge. It could be said that vocabulary knowledge is a systematic procedure that different types of knowledge are acquired until all aspects of knowledge are known for an item and not an all-or-nothing relationship. Acquiring comprehensive knowledge of a word requires substantial takings in all nine aspects of knowledge, and as a result, large number of words, mostly the less frequent ones, may only be partially learned. It also seems possible that some aspects of knowledge are acquired before others. Schmitt & McCarthy (1990) and Schmitt (1997, 2000) claim that knowledge of meaning and form may be acquired before some of the other aspects such as register and collocation.

Rouhi & Mousapour Negari (2013) designed a research to explore the role of size and depth of vocabulary knowledge in reading comprehension performance of Iranian EFL learners. To this aim, 50 EFL students studying at Islamic Azad University of Kerman, Iran participated in the study. A two-tailed Pearson correlation and multiple regression analyses were run in order to

analyze the scores obtained from three tests, VLA, WAT and RCT. The results revealed that a) size, depth of vocabulary knowledge and reading comprehension are positively and significantly correlated to each other, b) both size and depth are of equal importance in Iranian EFL learners' success in reading comprehension performance and c) comparatively, size correlated more strongly to the success of Iranian EFL learners' in reading comprehension performance than depth of vocabulary knowledge.

In another study, Ma & Lin (2015) designed a research study to investigate the overall and relative contribution of four subcomponents of vocabulary knowledge to reading comprehension. The four vocabulary subcomponents were vocabulary size, word association knowledge, collocation knowledge, and morphological knowledge. The participants were 124 college students from a university in Taipei, Taiwan. Six instruments were employed:

- A reading comprehension test
- A vocabulary size test
- A test on word association knowledge and collocation knowledge
- A test of morphological knowledge
- Motivation attitude scale
- A self-efficacy scale.

The results can be summarized as follows. First, after the effects of motivation and self-efficacy have been controlled, the four vocabulary subcomponents altogether contributed significantly (20%) to reading comprehension performance. Moreover, depth of vocabulary knowledge (including word association knowledge, collocation knowledge, and morphological knowledge) provided an additional explained variance (6%) in reading comprehension performance over and above vocabulary size. Finally, among the three subcomponents of depth of vocabulary knowledge, collocation knowledge explained the most proportion of variance (5.6%) in contributing to performance on reading comprehension. Based on these findings, some implications and suggestions for future research were provided.

A similar study which was done by Azman Mokhtar in 2010, the VLT was administered among 360 Malaysian diploma students at University Technology MARA, Perlis. The researchers were concerned in whether the students knew an adequate number of words with high-frequency or not and not strongly concerned with students' total score on the test. Hence, the researchers recognized it essential to prepare a study which there is little consideration on vocabulary in most reading comprehension courses.

Farvardin & Koosha (2011) tried to investigate the connection between vocabulary knowledge and reading comprehension, and to find out which aspect of vocabulary knowledge, breadth or depth, have more effect on reading comprehension performance. So, three language tests were used, a reading comprehension test, Vocabulary Levels Test revised by Schmitt et al. (2001), and Read's (1998) Word Associates Test. The total participants of present study were 78 freshmen majoring in TEFL at Islamic Azad University of Najafabad, Iran. The results of the two-tailed Pearson Correlations and multiple regression analyses revealed that 1) there were a positive correlation between test scores on vocabulary breadth, depth of vocabulary knowledge, and reading comprehension 2) stronger predictor was vocabulary breadth for reading comprehension and not vocabulary knowledge and 3) there was a close correlation between breadth and depth of vocabulary knowledge. The obtained results further indicated that both breadth and depth of vocabulary are useful predictors of reading comprehension performance and even a combination of the both associates better with reading comprehension than either one alone.

3. Method

Participants

The whole population of the present study was 120 female EFL learners who studied English as a foreign language at Iran Language Institute which was located in Zanjan, Iran. These language learners were selected from all female EFL learners of the institute. The study population had studied English for 2 to 4 years in the said language institute. *The Quick Oxford Placement Test* (QOPT) was used for homogenizing the learners. After administration of the placement test, 56 intermediate EFL learners were selected as the main members of the current research. *3.2 Design*

The design of this study is quasi experimental. In this study the participant students are divided into two groups. The experimental group receives the specially designed reading comprehension instruction including vocabulary awareness raising activities. However, the control group in this study received reading comprehension instruction based on traditional approach. *The Quick Oxford Placement Test* (QOPT) was used for homogenizing the learners. After administration of the placement test, 56 intermediate EFL learners were selected as the main members of the current research. The intervention occurred in the spring of 2016 in 14 sessions, twice a week (Saturday and Monday). Two classes, as control and experimental groups participated in the study and both groups had the same teacher.

Design schematically shown below:

Experimental group: Pretest (reading, WAT) + treatment + Post- test (reading, WAT).

Control group: Pretest (reading, WAT) + traditional instruction + Post- test (reading, WAT).

3.3 Instruments

Two instruments were utilized to answer the research question of this study:

- Oxford Placement Test (OPT) (Appendix A) • Word Associates Test (WAT) (Appendix B)

The vocabulary awareness instruction were as follows

- Some important words from the passage were **bolded**, *italicized*, and <u>underlined</u>. This was done to raise participants' awareness about vocabularies.
- One student was asked to summarize the passage orally with his/ her own words.
- The students were allowed to guess the meaning and also to ask about miscomprehensions.
- Some realias were used for teaching new vocabularies.
- Different pictures were used for teaching some words.

The treatment lasted for 14 days of instruction: two sessions every week, each session 20 minutes. In the control group, the learners did not use any specific awareness raising strategy. In fact the teacher followed all stages of reading instruction except vocabulary awareness raising step (<u>underlined</u> words, **bolded** words, etc.). As the third step, all participants take the post- test which was the same as pretest. It needs to be added that the test items of WAT had focused on the vocabularies which were used in reading comprehension passages during treatment.

4. Results

The participants' responses, both for pre-test and post-test, were measured, analyzed and the scores were entered into SPSS 18.0 data file. Descriptive analyses were then conducted to measure the mean, standard deviation and normality of distribution for the scores. This information was necessary for deciding what variables could be included with confidence in the primary analyses addressing the study's research questions. To start analyzing the results, the

researcher launched Smirnov-Kolmogorov to check the homogeneity of the participants of both groups. Since the results were satisfactory, the researcher started to compare means of both groups' test results. The data from reading comprehension and depth of vocabulary knowledge was used to measure the correlation between the two variables before and after their vocabulary awareness was enhanced.

The null hypothesis was concerned with the role of vocabulary awareness on intermediate students' depth of vocabulary knowledge. An independent samples t-test procedure was used to compare depth of vocabulary knowledge difference of experimental and control group before receiving treatment (vocabulary awareness rising). However, before comparing the results of the two groups on depth of vocabulary knowledge, there was a need to check if mean scores are different or not. Descriptive statistics for the depth of vocabulary knowledge related to pretest among participants of experimental and control group are indicated in Table 1.

Table 1. Descriptive statistics for pretest depth of vocabulary knowledge of control and experimental groups

Group Statistics

	Grouping	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
WAT pre	Experimental	28	76.21	20.189	3.749
	Control	27	82.14	11.234	2.123

Since the mean scores of the two groups was not equal (experimental group= 76.21; control group= 82.14), the researcher carried out an independent samples t-test to see if this difference is statistically significant or not. Table 2 Provides detailed information about t-test results.

Table 2. Independent sample t-test for significance of pre-test depth of vocabulary knowledge difference

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means				
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference
Reading	Equal variances assumed	3.707	.059	-.662	55	.511	-3.039	4.590
	Equal variances not assumed			-.665	52.101	.509	-3.039	4.568

As the table 2 indicates, Levene test result is higher than 0.05, which by itself indicates that the two groups are homogeneous. Since Levene test t-test result is not equal to 0 (=.59), it is needed to have the equal variance assumed (the first row) for the Sig. (2-tailed), which equals 0.511. As the t-test result indicates the two groups were not significantly different before the treatment. Then, there is a need to check post test results to see if the two groups are different in their depth

of vocabulary knowledge scores or not. If mean differences are statistically significant, it can be claimed that the difference has been the result of treatment. As the post test result indicated, the depth of vocabulary knowledge means were different after the treatment. Descriptive statistics for post test depth of vocabulary knowledge score difference of both groups are indicated in table 3.

Table 3. Descriptive statistics for post -test depth of vocabulary knowledge

	Group Statistics				
	Grouping	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
WAT post	Experimental	28	81.10	19.478	3.617
	Control	27	84.14	14.762	2.790

Descriptive statistics show that while the mean score of experimental group's depth of vocabulary knowledge is M= 81.10, that of control group is M= 84.14. However, the difference needs to be statistically confirmed. To this end, an independent samples t-test was carried out. The t-test results of post treatment depth of vocabulary knowledge indicates that the reading comprehension scores of experimental group has not significantly changed by treatment (Sig. 2-tailed = 0.178). T-test results have been shown in table 4. T-test results for $p < 0.05$ equaled 0.00

Table 4. Independent sample t-test results for post-test reading comprehension

	Independent Samples Test						
		Levene's Test for Equality Variances		t-test for Equality of Means			
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference
Reading	Equal variances assumed	5.056	.029	-1.365	55	.178	-5.936	4.349
	Equal variances not assumed			-1.378	44.131	.175	-5.936	4.308

Note.**: significant at 0.01.

Therefore, based on the reports of data analysis above, the null hypothesis, predicting an insignificant role of vocabulary awareness in learners' depth of vocabulary knowledge, was retained.

5. Discussion

The research question revealed that vocabulary awareness does not influence depth of vocabulary knowledge in a significant way. This finding is in contrast with Nilforushan (2012) who conducted a study to the effect of teaching vocabularies to increase the awareness on the potency and evaluation dimension of deep vocabulary knowledge. This contradiction could be

explained by the existing differences between the two studies. The main source of contradiction could have been the adopted approaches toward vocabulary acquisition. While in the present study the researcher worked on reading comprehension vocabularies, Nilforushan (2012) instructed vocabularies through concept mapping.

In another study Rouhi & MousapourNegari (2013) designed a research to explore the role of size and depth of vocabulary knowledge in reading comprehension performance of Iranian EFL learners. Their findings are in contrast with our findings in a way that a two-tailed Pearson correlation and multiple regression analyses were run in order to analyze the scores obtained from two tests, VLA, WAT. The results revealed that a size and depth of vocabulary knowledge positively and importantly are connected to each other, and this contradiction reason may be the gender of participants in these studies, in the present study the participants were female language learners, while Rouhi & Mousapour Negari (2013) used both male and female participants in their study.

The findings showed that although vocabulary awareness enhances reading comprehension, this improvement is not achieved through deepening vocabulary knowledge. Then, if learners are expected to have a deep knowledge of vocabularies, vocabulary awareness instruction is not suggested to be utilized in classroom context. In fact, the effectiveness of vocabulary awareness instruction in developing reading comprehension knowledge of the intermediate participants might have been due to its novelty and would diminish as time goes by. Moreover, the ineffectiveness of vocabulary awareness instruction in enhancing depth of vocabulary knowledge might have been related to insufficient exposure to vocabulary awareness instruction.

The present study indicated that various explanations regarding the obtained results and existing contradictions can be offered. Firstly, learners' proficiency could have been a decisive variable on the effectiveness of vocabulary awareness instruction. Then, it might be the case that for effectiveness of vocabulary awareness instruction EFL learners need to have threshold level of general English proficiency. As mentioned in chapter three the participants of present study were intermediate level students in their English proficiency. Then, the contradiction between this study and previous studies might be because of difference in the nature of the participants. Moreover, the role of context of the study should not be ignored. The contradictory findings of this study might be due to the fact that previous studies had used different instruments while in this study we used WAT and reading comprehension test in general. The length of treatment might be an important contextual factor too.

The focus on participants, context (general reading comprehension), proficiency, and age lies in the fact that, as mentioned in chapter four, these factors interact with the degree to which vocabulary awareness instruction influences depth of vocabulary knowledge. For instance, advanced participants might be better than intermediate and elementary participants in terms of their ability to use depth of vocabulary knowledge in more efficient reading comprehension (Thomas, 2002).

The results of the third research question suggested that there is no relationship between reading comprehension and depth of vocabulary knowledge, this point implies that language learners can enhance their comprehension even without very deep knowledge of vocabularies.

Whatever the case, the main goal of this study was to investigate the usefulness of vocabulary awareness instruction on intermediate learners' depth of vocabulary knowledge. As the results showed, vocabulary awareness instruction group (experimental group) outperformed the other group (control group) in reading comprehension performance, and not in depth of vocabulary knowledge. Since, the researcher did not assign any classroom time on teaching vocabulary

awareness (in fact the time was allocated during material designing through the process of selecting and bolding the target vocabularies, it can be stated that vocabulary awareness instruction is not very time consuming and it can be achieved very easily through input enhancement techniques. Short-term results might not be equal to longer-term results. The effect of long term vocabulary awareness instructions on depth of vocabulary knowledge needs more attention and exploration.

References

Cameron, L. (2001). *Teaching Languages to Young Learners*. Cambridge*:* Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/cbo9780511733109

Chapelle, C. A. (1998). Construct definition and validity inquiry in SLA research. In L. F. Bachman & A. D. Cohen (Eds.), *Interfaces between second language acquisition and language testing research*. Cambridge: Cambridge University Press.

Farvardin, M. T., & Koosha, M. (2011). The Role of Vocabulary Knowledge in Iranian EFL Students' Reading Comprehension Performance: Breadth or Depth? *Theory and Practice in Language Studies, 1*(11), 1575-1580. https://doi.org/10.4304/tpls.1.11.1575-1580

Henriksen, B. (1999). Three dimensions of vocabulary development. *Studies in Second Language Acquisition, 21*, 303-317. https://doi.org/10.1017/s0272263199002089

Lehr, F., & Osborn, J. (2001). *A Focus on Vocabulary.* New Jersey: Prentice Hall.

Ma, Y., & Lin, W. (2015). A Study on the Relationship between English Reading Comprehension and English Vocabulary Knowledge. *Education Research International, 1*(1), 21-15. Egypt: Hindawi Publishing Corporation. https://doi.org/10.1155/2015/209154

McCarthy, M. (1990). *Vocabulary*. Oxford: Oxford University Press. Retrieved from https://www.aijsh.com/shop/articlepdf/org/.../paper660.pdf

Nation I. S. P. (2001). *Learning vocabulary in another language.* Cambridge: Cambridge University Press.
https://doi.org/10.1017/CBO9781139524759

Nation, I. S. P. (1990). *Teaching and learning vocabulary.* New York: Newburry House.

Nation, P., & Newton, J. (1997). *Teaching Vocabulary.* Cambridge: Cambridge University Press.

Qian, D. (2002). Investigating the relationship between vocabulary knowledge and academic reading performance: An assessment perspective. *Language Learning, 52*(3), 513-536. https://doi.org/10.1111/1467-9922.00193

Richards, J. C. (1976). The role of vocabulary teaching. *TESOL Quarterly, 10,* 77-89. https://doi.org/10.2307/3585941

Rouhi, M., & Mousapour, N. G. (2013). EFL Learners' Vocabulary Knowledge and its Role in their reading Comprehension Performance. *Journal of Second and Multiple Language Acquisition—JSMULA, 1*(2), 39-48.

Rubin, J. A. (1987). *Learner strategies*: Yheoretical assumptions, research history and typology. In A. Wenden &

A. Rubin (Eds.), *Learner strategies in language learning*. New York: Prentice Hall.

Schmitt, N., Jiang, X., & Grabe, W. (2011). The percentage of words known in a text and reading comprehension. *The Modern Language Journal, 95*(1), 26-44.
https://doi.org/10.1111/j.1540-4781.2011.01146.x Wallace, M. J. (1982). *Teaching Vocabulary*. London: Biddles LTD.

Appendix A Quick Placement Test

This test is divided into two parts:

Part One (Questions 1–40)—All students.

Part Two (Questions 41–60)—Do not start this part unless told to do so by your test supervisor.

Time: 30 minutes Part 1 Questions 1-5

- Where can you see these notices?
- For questions **1** to **5**, mark **one** letter **A**, **B** or **C** on your Answer Sheet.

1 Please leave your room key at Reception.	**A** **B** **C**	in a shop in a hotel in a taxi
2 Foreign money changed here	**A** **B** **C**	in a library in a bank in a police station
3 AFTERNOON SHOW BEGINS AT 2PM	**A** **B** **C**	outside a theatre outside a supermarket outside a restaurant
4 CLOSED FOR HOLIDAYS Lessons start again on the 8th January	**A** **B** **C**	at a travel agent's at a music school at a restaurant
5 *Price per night:* £10 a tent £5 a person	**A** **B** **C**	at a cinema in a hotel on a camp-site

Questions 6-10

- In this section you must choose the word which best fits each space in the text below.

- For questions**6** to **10**, mark **one** letter **A**, **B** or **C** on your Answer Sheet.

Scotland

Scotland is the north part of the island of Great Britain. The Atlantic Ocean is on the west and the North Sea on the east. Some people **(6)** ..... Scotland speak a different language called Gaelic. There are **(7)** ..... five million people in Scotland, and Edinburgh is **(8)** ..... most famous city. Scotland has many mountains; the highest one is called 'Ben Nevis'. In the south of Scotland, there are a lot of sheep. A long time ago, there **(9)** ..... many forests, but now there are only a **(10) .....** Scotland is only a small country, but it is quite beautiful.

6	**A**	on	**B**	in	**C**	at
7	**A**	about	**B**	between	**C**	among
8	**A**	his	**B**	your	**C**	its
9	**A**	is	**B**	were	**C**	was
10	**A**	few	**B**	little	**C**	lot

Questions 11–20

- In this section you must choose the word which best fits each space in the texts.
- For questions **11** to **20**, mark **one** letter **A**, **B**, **C** or **D** on your Answer Sheet.

Alice Guy Blaché

Alice Guy Blaché was the first female filmdirector. She first becarе involved in cinema whilst working for the Gaumont Film Company in the late 1890s. This wa a period of great change in the cinema and Alice was the first to use many new inventions, **(11)** ... . sound and colour. In 1907 Alice **(12)** .... to New York where she started her own film company. She was **(13)** ..... successful, but, when Hollywood became the centre of the film world, the best days of the independent New York film companies were **(14)** ..... . When Alice died in 1968, hardly anybody **(15)** ..... her name.

11	**A** bringing	**B** including	**C** containing	**D** supporting
12	**A** moved	**B** ran	**C** entered	**D** transported
13	**A** next	**B** once	**C** immediately	**D** recently
14	**A** after	B down	C behind	D over
15	**A** remembered	**B** realised	**C** reminded	**D** repeated

UFOs—do they exist?

UFO is short for "unidentified flying object". UFOs are popularly known as flying saucers, **(16)** .....that is often the **(17)** ..... they are reported to be. The **(18)** ....."flying saucers" were seen in 1947 by an American pilot, but experts who studied his claim decided it had been a trick of the light. Even people experienced at watching the sky, **(19)**..... as pilots, report seeing UFOs. In 1978 a pilot reported a collection of UFOs off the coast of New Zealand. A television **(20)**..... went up with the pilot and filmed the UFOs. Scientists studying this phenomenon later discovered that in this case they were simply lights on boats out fishing.

16	A	because so	B	therefore	C	although	D				
17	A	look	B	shape	C	size	D	type			
18	A	last oldest	B	next	C	first	D				
19	A	like such	B	that	C	so	D				
20	A	cameraman announcer	B	director	C	actor	D				

Questions 21–40

- In this section you must choose the word or phrase which best completes each sentence.
- For questions **21** to **40**, mark **one** letter **A**, **B**, **C** or **D** on your Answer Sheet.

21 The teacher encouraged her students ..... to an English pen-friend.

A should write B write C wrote D to write

22 They spent a lot of time..... at the pictures in the museum.

A looking B for looking C to look D to looking

23 Shirley enjoys science lessons, but all her experiments seem to..... wrong.

A turn B come C end D go

24 from Michael, all the group arrived on time.

A Except B Other C Besides D Apart

25 She ..... her neighbour's children for the broken window.

A accused B complained C blamed D Denied

26 As I had missed the history lesson, my friend went ..... the homework with me.

A by B after C over D on

27 Whether she's a good actress or not is a ..... of opinion.

A matter B subject C point D case

28 The decorated roof of the ancient palace was ..... up by four thin columns.

A built B carried C held D supported

29 Would it.....you if we came on Thursday?

A agree B suit C like D fit

30 This form..... be handed in until the end of the week.

A doesn't need B doesn't have C needn't D hasn't got

31 If you make a mistake when you are writing, just.....it out with your pen.

A cross B clear C do D wipe

32 Although our opinions on many things....., we're good friends.

A differ B oppose C disagree D divide

33 This product must be eaten .....two days of purchase.

A by B before C within D under

34 The newspaper report contained.....important information.

A many B another C an D a lot of

35 Have you considered.....to London?

A move B to move C to be moving D moving

36 It can be a good idea for people who lead an active life to increase their .....of vitamins.

A upturn B input C upkeep D intake

37 I thought there was a..... of jealousy in his reaction to my good fortune.

A piece B part C shadow D touch

38 Why didn't you..... that you were feeling ill?

A advise B mention C remark D tell

39 James was not sure exactly where his best interests ..... .

A stood B rested C lay D centred

40 He's still getting .....the shock of losing his job.

A across B by C over D through

Part 2

Do not start this part unless told to do so by your test supervisor.

Questions 41–50

- In this section you must choose the word or phrase which best fits each space in the texts.
- For questions **41** to **50**, mark **one** letter **A**, **B**, **C** or **D** on your Answer Sheet.

The tallest buildings—SKYSCRAPERS

Nowadays, skyscrapers can be found in most major cities of the world. A building which was many **(41).....** high was first called a skyscraper in the United States at the end of the 19th century, and New York has perhaps the **(42).....**skyscraper of them all, the Empire State Building. The **(43)** …….. beneath the streets of New York is rock, **(44)** ……..enough to take the heaviest load without sinking, and is therefore well-suited to bearing the**(45) .....**of tall buildings.

41 A stages **B** steps **C** storeys **D** levels

42 A first-rate **B** top-class **C** well-built **D** best-known

43 A dirt **B** field **C** ground **D** soil

44 A hard **B** stiff **C** forceful **D** powerful

45 A weight **B** height **C** size **D** scale

SCRABBLE

Scrabble is the world's most popular word game. For its origins, we have to go back to the 1930s in the USA, when Alfred Butts, an architect, found himself out of **(46).....**He decided that there was a **(47)** ……. for a board game based on words and **(48)** ……. to design one. Eventually he made a **(49).....** from it, in spite of the fact that his original **(50).....** was only three cents a game.

46 A earning **B** work **C** income **D** job

47 A market **B** purchase **C** commerce **D** sale

48 A took up **B** set out **C** made for **D** got round

49 A wealth **B** fund **C** cash **D** fortune

50 A receipt **B** benefit **C** profit **D** allowance

Questions 51–60

- In this section you must choose the word or phrase which best completes each sentence.
- For questions **51** to **60**, mark **one** letter **A**, **B**, **C** or **D** on your Answer Sheet.

51 Roger's manager.....to make him stay late if he hadn't finished the work.

A insisted B warned C threatened D announced

52 By the time he has finished his week's work, John has hardly .....energy left for the weekend.

A any B much C no D same

53 As the game..... to a close, disappointed spectators started to leave.

A led B neared C approached D drew

54 I don't remember ..... the front door when I left home this morning.

A to lock B locking C locked D to have locked

55 I..... to other people borrowing my books: they always forget to return them.

A disagree B avoid C dislike D object

56 Andrew's attempts to get into the swimming team have not..... with much success.

A associated B concluded C joined D met

57 Although Harry had obviously read the newspaper article carefully, he didn't seem to have .....the main point.

A grasped B clutched C clasped D gripped

58 A lot of the views put forward in the documentary were open to ..... .

A enquiry B query C question D wonder

59 The new college .....for the needs of students with a variety of learning backgrounds.

A deals B supplies C furnishes D caters

60 I find the times of English meals very strange—I'm not used..... dinner at 6pm.

A to have B to having C having D Have

Appendix B Word Assosiate Test Time: 40m 1. **beautiful**

☐ enjoyable ☐ expensive ☐ free ☐ loud ☐ education ☐ face ☐ music ☐ weather

2. bright

☐ clever ☐ famous ☐ happy ☐ shining ☐ colour ☐ hand ☐ poem ☐ taste

3. calm

☐ open ☐ quiet ☐ smooth ☐ tired ☐ cloth ☐ day ☐ light ☐ person

4. natural

☐ expected ☐ helpful ☐ real ☐ short ☐ foods ☐ neighbours ☐ parents ☐ songs

5. fresh

☐ another ☐ cool ☐ easy ☐ raw ☐ cotton ☐ heat ☐ language ☐ water

6. general

☐ closed ☐ different ☐ usual ☐ whole ☐ country ☐ idea ☐ reader ☐ street

7. bare

☐ empty ☐ heavy ☐ uncovered ☐ useful ☐ cupboard ☐ feet ☐ school ☐ tool

8. acute

☐ hidden ☐ often ☐ rich ☐ sharp ☐ angle ☐ hearing ☐ illness ☐ stones

9. **common**

☐ complete light ☐ ordinary ☐ boundary circle ☐ name
☐ ☐ shared ☐ ☐ ☐ arty

10. complex

☐ angry ☐ difficult ☐ necessary ☐ argument ☐ passengers ☐ patterns ☐ problem

☐ sudden

ijel.ccsenet.org International Journal of English Linguistics Vol. 7, No. 1; 2017

11. broad

full moving quiet wide night river shoulders smile

12. conscious

awake healthy knowing laughing face decision effort student

13. convenient

easy fresh near suitable experience sound time vegetable

14. dense

crowded hot noisy thick forest handle smoke weather

15. curious

helpful interested missing strange accident child computer steel

16. distinct

clear famous separate true advantage meanings news parents

17. dull

cloudy loud nice secret colour knife place rock

18. direct

honest main straight wide fence flight heat river

19. **favorable**

helpful possible habit response teacher legal positive weather

20. secure

confident enjoyable fixed safe game job meal visitor

ijel.ccsenet.org International Journal of English Linguistics Vol. 7, No. 1; 2017

21. tight

close rough uncomfortable

wet bend pants surface wood

22. violent

expected smelly strong unlucky anger death rubbish storm

23. chronic

continuing local serious unplanned accident examination illness shortage

24. compact

effective small solid useful group kitchen medicine string

25. crude

clever fair rough valuable behaviour drawing oil trade

26. domestic

home national regular smooth animal movement policy speed

27. profound

bright deep exact great effect machine taste thought

28. fertile

dark growing private special business egg mind soil

29. formal

fast loud organised serious bomb education growth statement

ijel.ccsenet.org International Journal of English Linguistics Vol. 7, No. 1; 2017

30. independent

changed equal important separate child country ideas prices

31. original

careful closed first proud condition mind plan sister

32. **sensitive**

feeling interesting clothes instrument sharp thick skin topic

33. professional

paid public regular religious advice manner musician transport

34. critical

clear dangerous important rough festival illness time water

35. synthetic

artificial electronic expensive simple drug meal radio sound

36. liberal

free moderate plenty valuable crops furniture parents transport

37. dramatic

exciting official surprising worried adventure change patient salary

38. conservative

cautious hopeful traditional warm clothes estimate meeting signal

ijel.ccsenet.org International Journal of English Linguistics Vol. 7, No. 1; 2017

39. coherent

clear normal recent together crime health speech theory

40. **ample**

heavy plentiful amount climate feelings large windy time

Copyrights

Copyright for this article is retained by the author(s), with first publication rights granted to the journal.

This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license (http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

THE COMMUNICATION APPROACH DURING THE PANDEMIC PERIOD

Helena Grillo Mukli
University "Aleksander Moisiu" Durres, Albania

Abstract

The interest of the linguistic studies has the tendency to head to the language as a communication code along wit the research analyses and features in some defined speech situations. This approach orients the studies in the reports and relations between linguistic and non-linguistic aspects of communication. Various linguistic sets based on different cultures and customs have the tendency to express different linguistic behaviours. This study aims to research the dependency of the linguistic behaviours in various linguistic communities, researching not only the elements of verbal communication, but also the elements of non-verbal communication. The challenge that humans are encountering from the effects of COvid-19 has started to affect the linguistic behaviours of various communities. In this study we will analyse the role of the non-verbal communication, its effect on the verbal communication and if there is necessary to complete the nonverbal communication with the linguistic behaviour of the speakers and what are the most efficient means for this. We are going to analyse the "personal area", "the touch" which can be used to communicate love, familiarity, sympathy, and other emotions as elements of nonverbal communication and the informal situation analysis in the statuses between a superior/ subordinate. Touch is often used as method of communication to communicate power and status. Researchers have found that individuals of high status have the tendency to invade the personal area of other people more often and with higher intensity than the individuals of a lower status. Depending on the social status are found various social behaviours and is proven that various social classes change not only from the use of gestures and nonverbal elements, but also in the linguistic aspect.

Key words: nonverbal communication, verbal communication, linguistic behaviour, pandemic period

IMPACT OF EXTERNAL DEBT ON ECONOMIC GROWTH IN NIGERIA (1981-2019); A VECM APPROACH

Gwaison, Panan Danladi
Economics DepartmentNigeria Police Academy, Wudil-Kano

Abstract

Human wants are insatiable and the means or resources available for the satisfaction of wants are limited in their supply. In individual and national lives, the above assertion is true. To meet national wants amidst limited resources, nations might resort to borrowing. Borrowing creates debt. Shortfall in domestic savings to finance productive activities compels nations to borrow. This study investigated the impact of external debt on economic growth in Nigeria from 1981-2019. The study adopted causal comparative or expo facto research design. Time series data source from Central bank of Nigeria Statistical bulletins of 2020 were used for this study. The real gross domestic product (RGDP) was used as the proxy for economic growth that ii the dependent variable, while Domestic debt(DD), External debt (ED), exchange rate (EXR)and external reserve(ER) were the independent variable. Descriptive statistics, Unit root test, Vector error correction model (VECM), impulse response test and variance decomposition test were used to analyzed the data. We discovered that External Debt had a positive relationship with Gross Domestic Product at short run, but a negative relationship at long run. Also, while External Debt Service Payment had negative relationship with Gross Domestic Product, Exchange Rate had a positive relationship with it. The study recommended that debt financed investment need to be productive and well managed enough to earn a rate of return higher than the cost of debt servicing. There is serious need to curtail the rate of corruption in the country so that all external debt should be used to improves the economy among other recommendations were made.

Keywords: VECM, Domestic Debt, External Debt, Economic Growth,

ZİHİNSEL ENGELLİ BİREYLERDE SPOR VE İNOVASYONEL YAKLAŞIMLAR

Mehmet ILKIM
İnönü Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi
Hülya BİNGÖL
İnönü Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi

Özet

Yeni nesil yenilikçi buluşlar engelli bireylerin hayatını kolaylaştırmaktadır. Bu kolaylıklar sokakta, işte, eğitimde bireylerin önüne çıkmaktadır. Söz gelimi görme engelliler için geliştirilen Akıllı baston, söz dinleyen asistan, renkleri söyleyen mobil uygulamalar bu bireylerin hayatını kolaylaştırmaktadır. Spor etkinliklerine devam eden zihinsel engelli bireyler yanlarında refakatçı olmadan zorlanmaktadırlar. Bu zorlukları şöyle ifade edebiliriz. Toplu taşıma aracına binerken, adres bilgisi sorarken ve iletişim kurarken. Covid-19 sürecinde evde hareketsiz bir süreç geçiren özel gereksinimli bireyler zaman zaman istenmeyen durumlarla karşı karşıya kaldılar. (Stres süreci, diğer aile bireyleriyle gereksiz tartışmalar, sık sık hastalanmalar vb). Ruhsal ve fiziksel sağlığın korunması için fiziksel aktivite bireylerin günlük yaşamları içerisinde olması gereken bir durumdur. Zihinsel engelli bireyler için; güvenli bir şekilde fiziksel aktivitenin gerçekleştirilmesi kolay bir durum olarak görülmemektedir. Veri toplama metodu olarak çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Verilerin toplanmasında odak grup görüşmelerinden faydalanılmış ve görüşmeler sırasında yarı yapılandırılmış soru formu kullanılmıştır ve nitel araştırma yaklaşımının mülakat tekniği seçilmiştir. Bu kapsamda 20 Özel gereksinimli bireyin aileleriyle sosyal medyanın yeniliklerinden yararlanılarak görüşmeler sağlandı. Özel bireylerin ailelerine antrenörlerin görüntülü olarak uzaktan spor aktivite yaptırmaları etkili oluyor mu, Yerel yönetimlerin adres bilgisi dahilinde özel bireyinizi evden alması ve tekrar eve bırakması size kolaylık sağlıyormu soruları soruldu. Sonuç olarak özel bireyler yönelik yapılan her yenilikçi yaklaşım bireylerin aileleri tarafından desteklenmektedir.

Anahtar kelimeler. İnovasyon, Spor , Zihinsel engelli.

SPORTS AND INNOVATİVE APPROACHES İN PERSONS WİTH MENTALLY DİSABLED

Abstract

New generation innovative inventions make life easier for people with disabilities. These facilities are encountered by persons on the street, at work and in education. For example, smart walking stick, obedient assistant, mobile applications that speak colors, developed for the visually impaired, make the lives of these persons easier. Person with mentally disabled persons

attending sports activities have difficulty without a companion. We can express these difficulties as follows: While getting on the public transport vehicle, asking for address information and communicating. Persons with special needs, who went through an immobile process at home during the Covid-19 process, occasionally faced undesirable situations. (Stress process, unnecessary arguments with other family members, frequent illness, etc.). Physical activity is a condition that persons should have in their daily lives to protect mental and physical health. For person with mentally disabled persons; It is not seen as an easy situation to perform physical activity safely. Qualitative research method was preferred in the study as data collection method. Focus group interviews were used to collect the data and a semi-structured questionnaire was used during the interviews, and the interview technique of the qualitative research approach was chosen. In this context, interviews were made with the families of 20 persons with special needs by benefiting from the innovations of social media. The questions were asked whether it is effective for the families of special persons to do sports activities by the trainers by video, Is it convenient for you to pick up your special person from home within the address information of local administrations and take them back home. As a result, every innovative approach towards special person is supported by the families of the persons.

Keywords: Innovation, Sports, Persons with mentally disabled.

Giriş

İnsanlık tarih boyunca yeniliklere hep açık olmuştur. Teknolojik gelişmeler, insan hayatına birçok yeniliği sunmuş ve hayatı kolaylaştırmıştır. Bundan dolayı değişimin yaşanmadığı bir insan topluluğu olmamıştır (Erkal,1995, Çavuşoğlu ve ark.2017). Spor kimi zaman ülkelerin tanıtımına kültürel katkı sağlarken kimi zaman da ülkelerin birbirlerine üstünlük sağlama aracına dönüşmüştür(Kaya, 2021).

Yeni nesil yenilikçi buluşlar engelli bireylerin hayatını kolaylaştırmaktadır. Bu kolaylıklar sokakta, işte, eğitimde bireylerin önüne çıkmaktadır. Söz gelimi görme engelliler için geliştirilen Akıllı baston, söz dinleyen asistan, renkleri söyleyen mobil uygulamalar bu bireylerin hayatını kolaylaştırmaktadır. Spor etkinliklerine devam eden zihinsel engelli bireyler yanlarında refakatçı olmadan zorlanmaktadırlar. Bu zorlukları şöyle ifade edebiliriz. Toplu taşıma aracına binerken, adres bilgisi sorarken ve iletişim kurarken. Covid-19 sürecinde evde hareketsiz bir süreç geçiren özel gereksinimli bireyler zaman zaman istenmeyen durumlarla karşı karşıya kaldılar. (Stres süreci, diğer aile bireyleriyle gereksiz tartışmalar, sık sık hastalanmalar vb). Ruhsal ve fiziksel sağlığın korunması için fiziksel aktivite bireylerin günlük yaşamları içerisinde olması gereken bir durumdur. Zihinsel engelli bireyler için; güvenli bir şekilde fiziksel aktivitenin gerçekleştirilmesi kolay bir durum olarak görülmemektedir. Veri toplama metodu olarak çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Verilerin

toplanmasında odak grup görüşmelerinden faydalanılmış ve görüşmeler sırasında yarı yapılandırılmış soru formu kullanılmıştır ve nitel araştırma yaklaşımının mülakat tekniği seçilmiştir. Bu kapsamda 20 Özel gereksinimli bireyin aileleriyle sosyal medyanın yeniliklerinden yararlanılarak görüşmeler sağlandı. Özel bireylerin ailelerine antrenörlerin görüntülü olarak uzaktan spor aktivite yaptırmaları etkili oluyor mu, Yerel yönetimlerin adres bilgisi dahilinde özel bireyinizi evden alması ve tekrar eve bırakması size kolaylık sağlıyormu soruları soruldu. Sonuç olarak özel bireyler yönelik yapılan her yenilikçi yaklaşım bireylerin aileleri tarafından desteklenmektedir.

Metot

Veri toplama metodu olarak çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Verilerin toplanmasında odak grup görüşmelerinden faydalanılmış ve görüşmeler sırasında yarı yapılandırılmış soru formu kullanılmıştır ve nitel araştırma yaklaşımının mülakat tekniği seçilmiştir. Bu kapsamda 20 Özel gereksinimli bireyin aileleriyle sosyal medyanın yeniliklerinden yararlanılarak görüşmeler sağlandı. Özel bireylerin ailelerine **‘’antrenörlerin görüntülü olarak uzaktan spor aktivite yaptırmaları etkili oluyor mu, Yerel yönetimlerin adres bilgisi dahilinde özel bireyinizi evden alması ve tekrar eve bırakması size kolaylık sağlıyor mu ?, Gerek yerel yönetimlerin, gerekse sosyal medyanın sunmuş olduğu kolaylıklar size ve özel bireyinize olumlu anlamda yansıyor mu?**’’ soruları soruldu.

Bulgular

20 Özel gereksinimli bireyin aileleriyle yapılan görüşmeler kayıt altına alındı. Verilen cevapların benzerliklerine bakılarak kategorizeler oluşturuldu.

Tablo1:Velilerin Spor Etkinliklerine Uzaktan Bağlanma Durumu

Katılım	Toplam-	%
Katılım sağlıyor	16 veli ve özel bireyi	80
Katılım Sağlamıyor	4 veli ve özel bireyi	20
Toplam	20 veli ve özel bireyi	100

Tablo 1’e göre 16 aile antrenörlerin uzaktan spor aktivite yaptırmaları özel bireylerimizi ve bizi mutlu ediyor, bu uygulamanın faydalı olduğunu düşünüyoruz ifadelerinde bulunurken, 4 aile sosyal medyayı henüz kullanamadıklarını ifade etti ve sunulan hizmetten yararlanamadıklarını belirtti.

Tablo 2; Yerel Yönetimlerin Uygulaması Size Kolaylık sağlıyor mu?

Kolaylık Sağlama Durumu	Toplam	%
Kolaylık sağlıyor	20 veli ve özel bireyi	**100**
Kolaylık Sağlamıyor	-	**-**
Toplam	20 veli ve özel bireyi	**100**

Tablo 2'ye bakıldığında yerel yönetimlerin uygulamaları (adresten özel bireyi alıp tekrar adrese teslim etmek) özel bireylerin ailelerine kolaylık sağlamaktadır. Bütün aileler sunulan kolaylıklardan faydalanmış bulunmaktadır.

Bütün aileler yerel yönetimlerin sağladığı kolaylıklardan memnun olduklarını belirtirken (20 kişi), 14 aile sosyal medyanın kolaylıklarından faydalandıklarını belirttiler. Bunun yanında 6 aile sosyal medyanın sunmuş olduğu kolaylıklardan kendilerinden kaynaklanan sorunlardan dolayı faydalanamadıklarını belirttiler.

Sonuç

Fiziksel aktivitelerin; bireylerin sinir ve kas sitemi, fiziksel reaksiyonları ile zihinsel reaksiyonlarını üzerine olumlu etkileri bulunmaktadır. (Beasley, 1982). Zihinsel engellibireylerin fiziksel aktivitelere katılımları önemli görünse de bu katılımı sağlamak kolaygörünmemektedir. Zihinsel engelli bireylerin kendileriyle ile ilgili kararları kendileri veremeyeceği düşünüldüğünde ilgili ailelerin de bilinçli olmaları ve yenilikleri takip etmeleri önem arz etmektedir.

Fiziksel aktivitelerin , fiziksel yeterliliği arttırdığı ve fiziksel görünüş üzerinde de olumlu birçok etkiye sahip olduğu yapılan araştırmalarda tespit edilmiştir. Spor etkinliklerinin engelli bireylerin sosyalleşmeleri üzerine katkısı büyüktür (Ilkım ve ark.2018).

Uzaktan yürütülen eğitim sisteminde dereceli puanlama anahtarı, yorumlar, geribildirimler, video veya sesli mesaj kullanılabilmektedir (Can, 2020).

Tablo 1'e bakıldığında zihinsel engelli bireye sahip 16 ailenin antrenörlerin uzaktan spor aktivite yaptırmaları özel bireylerin ve kendileri üzerinde olumlu etki bıraktığını, bu uygulamanın faydalı olduğunu düşündüklerini ifade etmektedirler, 4 aile ise sosyal medyayı henüz kullanamadıklarını ifade ederken sunulan hizmettenyararlanamadıklarını belirtti.

Özellikle dünyada bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızla gelişimi eğitim kurumları bünyesinde yer alan gerek akademik gerekse idari alanda dijital bir dönüşüme sebep olmuştur(Brown,2000).

Tablo 2'ye bakıldığında yerel yönetimlerin uygulamaları (adresten özel bireyi alıp tekrar adrese teslim etmek) özel bireylerin ailelerine kolaylık sağladığı . Bütün aileler sunulan kolaylıklardan faydalanmış bulunmaktadır.

Bütün aileler yerel yönetimlerin sağladığı kolaylıklardan memnun olduklarını belirtirken (20 kişi), 14 aile sosyal medyanın kolaylıklarından faydalandıklarını belirttiler. Bunun yanında 6 aile sosyal medyanın sunmuş olduğu kolaylıklardan kendilerinden kaynaklanan sorunlardan dolayı faydalanamadıklarını belirttiler. Sonuç olarak özel bireylere sahip ailelerin özel bireylere yönelik uzaktan spor etkinliklerin yapılmasını desteklediklerini ve bu imkanlardan azami derece yararlanmak istediklerini belirtmektedirler.

Kaynakça

Beasley, C. R. (1982). Effects of a jogging program on cardiovascular fitness and work performance of mentally retarded adults. American Journal of Mental Deficiency, 86(6), 609-613.

Brown, J.S. (2000), The Debriefing: John Seely Brown. 25.08.04 tarihinde https://www.wired.com/2000/08/Brown adresinden alındı

Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) Pandemisi ve Pedagojik Yansımaları: Türkiye'de Açık ve Uzaktan

Eğitim Uygulamaları. AUAd, Cilt: 6, Sayı: 2, ss. 11-53.

Çavuşoğlu, S.B. (2019). Spor yönetiminde temel alanlar. Ankara: Nobel Yayınları

Çavuşoğlu S.B., Yurtseven C.N, Duman K.F., Tükenmez A., Serdar E., Yurtseven

E., Üniversite Öğrencilerin Sosyal Ağ Kullanım Amaçlarının Farklı Değişkenlere

Göre incelenmesi, Sosyal Bilimler Dergisi, SOBİDER Yıl: 4, Sayı: 11, Haziran 2017, s. 744-751

Erkal, M. Sosyololoji (Toplumbilimi). İstanbul: Der Yayınları

Ilkim, M., Tanir, H., & Özdemir, M. (2018). Socialization Effect of Physical Activity in Students Who Need Special Education. Asian Journal of Education and Training, 4(2), 128-131.

Kaya, A. (2021). Dünü ve bugünüyle Olimpiyat Oyunları. Ankara: Gece Kitaplığı

İNOVASYONUN ORTAYA ÇIKIŞI VE İNOVASYON SÜRECİ

Dr. Özge ÖZTÜRK
Malatya Teknokent Yön. A.Ş.
https://orcid.org/0000-0002-8008-195X

ÖZET

İnsanlar var olduğu günden beri bir taraftan ihtiyaçlarını gidererek bir taraftan da karşılaştıkları problemleri çözerek hayatta kalmaya çalışmaktadırlar. Bu süreçte insanlar, ihtiyaçlarını karşılayabilmek için zaman zaman dayanışma halinde olmakta zaman zaman da mücadele etmek üzere değişim/dönüşüm içerisine girmektedirler. Bu değişim/dönüşüm sürecini daha önce var olmayan yeni ürün ve hizmetler geliştirerek gerçekleştirmektedirler. Bu değişim/dönüşüm noktasında inovasyon kavaramı ortaya çıkmaktadır. İnovasyon sayesinde insanlar hem yeni ürün veya hizmet oluşturmakta hem de yeni ürün veya hizmetler sayesinde karşılaştıkları problemleri çözerek hayatta kalmakta, büyümekte ve rekabet edilebilirliği sağlamaktadır. İnovasyon kavramının son zamanlarda hem çok popüler olması hem de her alanda çok kullanılmaya başlanması sebebiyle ilk olarak nasıl ortaya çıktığı merak edilmektedir.

İnovasyon bir süreçtir. İnovasyon süreci ilk olarak insanların karşılaştıkları problemleri fark etmeleri ile başlamaktadır. Buradaki farkındalık, kişi veya kurumu problem çözmek üzere harekete geçiren itici güçtür. Kişi veya kurum daha sonra Ar-Ge çalışmaları yaparak en işe yarar çözümü ortaya çıkarmakta ve bu çözümün ticarileşmesi ile de inovasyon sürecini tamamlamaktadır. İnovasyonun nasıl bir süreçte gerçekleştiği ve bu süreçlerin yönetimi, inovasyon yapmayı ve bu süreci yönetmeyi planlayan kişi ve kurumlar için büyük önem arz etmektedir.

Bu çalışmada özetle yenilik ve yeniliğin ticarileşmesi anlamına gelen inovasyon kavramının ortaya ne zaman çıktığı ve inovasyon sürecinin ayrıntıları, ilgili literatür incelenerek sunulmaya çalışılmıştır. Özellikle inovasyon sürecinin yönetilmesi noktasında araştırmacılar ve yöneticilere öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İnovasyon, İnovasyonun Ortaya Çıkışı, İnovasyon Süreci, İnovasyon Yönetimi

THE OCCURENCE OF INNOVATION AND THE INNOVATION PROCESS

Abstract

Since the day they existed, people have been trying to survive by meeting their needs on the one hand and solving the problems they encounter on the other. In this process, people are in solidarity from time to time to meet their needs, and from time to time they enter into change / transformation to struggle. They realize this change/transformation process by developing new products and services that did not exist before. At this point of change/transformation, the concept of innovation emerges. Thanks to innovation, people not only create new products or services, but also survive, grow and ensure competitiveness by solving the problems they encounter thanks to new products or services. It is wondered how the concept of innovation first emerged because it has been very popular recently and has started to be used in every field.

Innovation is a process. The innovation process first starts with people noticing the problems they face. Awareness here is the driving force that moves the person or institution to solve problems. The person or institution then finds the most useful solution by conducting R&D studies and completes the innovation process with the commercialization of this solution. The process of innovation and the management of these processes are of great importance for individuals and institutions that plan to innovate and manage this process.

In this paper, when the concept of innovation, which means innovation and the commercialization of innovation, emerged and the details of the innovation process were tried to be presented by examining the relevant literature. It has been tried to offer suggestions to researchers and managers especially at the point of managing the innovation process.

Keywords: Innovation, Occurence of Innovation, Innovation Process, Innovation Management

INTERCULTURAL COMMUNICATION WITHIN WOMEN'S ASSOCIATIONS: CASE OF THE CITY OF RABAT

Mounia BOUMEDIANE
[1]. Royal Institut of Amazigh Culture
[2]. University Mohamed V, Faculty of Letters and Human Sciences, Rabat

ABSTRACT

The present article is the sum up of the study of " ***the Needs and Informational Behavior of the Feminine Associations in the City of Rabat***[1]". It tackles one part of my doctorate thesis that has never been published meanly the points in relation to plurinlinguism and interculturality within the women' associations. This article is subdivided into three main parts. The first one deals with discursive practice within women's associations. The second one is the code switching within the women 'associations discourse. The third one is the sociolect variation according to the gender.

Key words: Women 'associations, gender, communication, plurilinguism, interculturality.

I. Introduction

The doctoral thesis entitled "Study of the information needs of women's associations: the case of the city of Rabat", which we had the pleasure to defend in 2016 was an opportunity for us, an opportunity to approach, from different angles and by taking advantage of different theories, the universes of Moroccan women's associations, their objectives and challenges, their operating methods.

[1] Boumediane. M. (2018), Study of the informational needs and informational behavior of women 'associations : As a case the city of Rabat. Edition Universitaires Européennes.
https://www.editions-ue.com/catalog/details/store/gb/book/978-620-2-27408-1/la-communication-des-associations-f%C3%A9minines:?search=978-620-2-27408-1

And it is precisely in the context of this work that we have studied a large number of considerations relating to the cultural dimension, and this after having highlighted them and clarified the foundations that govern their deployment.

Civil society, an essential component of the Moroccan population, bears witness to the cultural diversity and linguistic pluralism which has always made Morocco so rich as a melting pot of many civilizations that have settled and developed there. Also, our study not only confirmed the extent of this linguistic diversity, but it showed some of its methods of deployment in the discourse of women's associations which served as an analysis sample.

II. Discursive practice'speech within women's associations

This study has been an opportunity for us to shed light on the linguistic plurality which primarily characterizes the discourse of Moroccan civil society. This sociolinguistic plurality takes on a complex character in so far as it is characterized by the contact of several languages, themselves subdivided into varieties and dialects.

These languages, which sometimes have complementary and sometimes concurrent functions, are linked together in a network of embedded diglosia that should be defined with precision.

This is how we have seen that discursive practice within associative life is strongly territorialized. Each associative member expresses his thought, his idea with the dialect which marks his region.

Thus, we have shown that the language practice within Moroccan associative life is notoriously territorialized, in the sense that the actors take advantage of different opportunities for speaking or discursive production to show what we could call a form of "geographic or territorial discursiveness".

Thus, we were able to demonstrate that identity anchoring is of crucial importance in the choice of discursive varieties among the associative actors that we were able to question and of which we analyzed a large number of institutional discursive productions.

These productions make it possible to position their respective authors due to a linguistic choice, but while weaving the possibility that intercultural bridges can be woven between the different actors belonging to different cultural references.

In this regard, our study revealed the concomitant use of three different languages: Arabic, Amazigh and French. It also made it possible to identify not only specific needs, but also the strategies which govern the choice of the language to be used.

Standard Arabic itself is the language of public institutions, of situations of formal communication. All institutional communication tools are developed in Arabic: poster, leaflet and even the forum website although there are two sections for the choice of other languages such as French, English and Spanish. However, the content of these topics is disabled.

Median (or modern Moroccan) Arabic borrows its phonological and morphological basis from urban dialect Arabic and its lexicon from Standard Arabic. It is generally used by the elites for their oral interactions in situations requiring a certain formality or semi-formality, in order to avoid Standard Arabic perceived as pedantic, dialectal Arabic perceived as vulgar or French perceived as the language of colonization.

These three great varieties of Arabic (dialect, standard, median) therefore maintain a relation of functional complementarity which is reminiscent of what Youssi calls a "trilateral functional specialization".

French, the language of economics, is associated with modernity. It is the language of diplomacy and of the elite in general, even though it is seen in certain situations as a vestige of colonization, and therefore liable to be judged unfavorably at times.

French is the communication tool in all the communication actions that this network carries out. The entire graphic charter of the network (leaflet, brochure, and even the network's website is drawn up in French; only the emblem is translated into English.

It goes without saying that the choice of a language is not arbitrary but it responds to the communication strategy adopted and adapted to each association. Language practice in associative life reveals the territorial identity of associative actors and reflects the cultural plurality of Morocco.

The analysis of the results of our survey made it possible to highlight the fact that women's associations juggle several languages whose cultural, social, etc. for positioning purposes, depending on the contexts in which they find themselves, the interlocutors with whom they are dealing, as well as the expected objectives.

III. Functions of code switching within women's associations

The functions of code alternation correspond to the ways in which speakers use and apply code alternation in their interactions.

According to Gumperz (1989), there are six functions employed during code switching, namely, citation, speaker designation, interjection, reiteration, message modeling, personalization versus objectification.

However, Gumperz argues that "a list of functions alone cannot explain what the linguistic bases of listener perception are, or how they affect the process of interpretation."

Likewise, this researcher states that to make the study of functions more satisfying, one must "postulate the extralinguistic factors or underlying knowledge elements which determine the occurrence of work-study".

By following the straight line of thought of Gumperz (1989), we have shown that associative

actors use code switching to deliberately express their words, depending on the topic addressed and the communication situation.

In this sense, the use of code alternation by associative actors adjusts to referential, directive, expressive, phatic and metalinguistic factors.

Moreover, the choice of code switching, whether it is conscious or not, suggests that the associative actors exercise a kind of discursive appropriation endorsed by cultural and identity imprints which in a way refer to the linguistic territorial specificity coated on it. regional peculiarities.

Following the segmentation of the discursive practices of female associations, we have made an inventory of borrowed words that refer to different specific semantic fields.

These terms therefore testify to the important presence of collective memory and a desire to display a linguistic identity. These borrowed words function discursively as lexical marks of the Moroccan socio-cultural situation, denoting the representations specific to the Moroccan geographical and socio-cultural space.

During our participation in events organized by women's associations, we were able to take note and transcribe the interlocutions of some speakers. The experts from the interlocutors infer from the code switching and the language practice used by the so-called associations, below are some examples transcribed according to the API:

Indeed, the problem of confronting languages within women's associations gives rise to important productions to study.

In this same linguistic community, we can speak of identity languages, foreign languages and also mixed or mixed "code mixing" or code alternation languages manifest in the discursive practice of associative actors to deliberately express their words.

The use of code alternation in the discourse of women's associations, whether conscious or unconscious, depends on the theme addressed during the communication' situation of the speakers and interlocutors.

IV. Does the sociolect vary according to sex within associations

For the purposes of our analysis, we drew on the work of William Labov and David Sankoff which focuses on the evolution in the field of the analysis of linguistic variation through the development of an adapted methodology.

This so-called variationist analysis seeks to explain the use of variants based on extralinguistic factors, such as time (diachronic variation), social factors such as the speaker's age, sex, ethnic and socio-economic affiliation (diastratic variation).), the communication situation and the context of enunciation (diaphasic variation) and finally geographic mobility (diatopic variation).Our study has shown us that one of the influencing factors at the linguistic level is

the gender of the interlocutors.This finding corroborates the current of feminist thought for which there is a "sexual role inthe use of language".Numerous studies such as Irigaray (1974); Leclerc (1974); Lakoff (1975); Key (1975); Aebischer (1979) is part of the same order of ideas and examines certain questions such as the use of language according to the speaker's sex, notably with the study of the distinctions between men's speech and that of women at multiple levels (morphological, phonetic, syntactic), and the study of the sexist nature of the structure of language.The present work also made it possible to see to what extent women's associations constitute a true microcosm of Moroccan society reflecting the image of Moroccan women, their clashes and their misfortunes, their hopes and desires, etc.But what was also interesting to describe in the context of our thesis is the way in which associative actors carry out their advocacy to defend their projects, to explain their motivations and, ultimately, to achieve their objectives.Indeed, during their pleas, the women showed a certain enthusiasm and unfailing involvement,boosted as they are by an unparalleled motivation.

It is this aspect that led us to focus on sexolectal variation from the point of view of emotion and implicit in discourse. This has led us to detect the existence of difference between the speech of men and women: female speech is more marked by emotion and "interpersonal sensitivity" than that of men.They use more personal pronouns, adverbs of intensity and negations compared to men who prefer impersonal pronouns and exclamations. The adjectives “emotional” and “interpersonal” also appear in more recent studies of female speech.Women, with a "socio-emotional" tendency, prefer personal conversations on intimate subjectsand they are also more talkative, more polite than men.In terms of discourse, we have observed in men, discourse is built on the "communicative aspect of the message" while in women, discourse is dominated by the "meta-communicative and interpersonal" aspect.

Thus, a postponement / report opposition between man and woman has been attested. In other words, through conversation, men seek to impart information while women use it more as a means to create bonds of solidarity.Additionally, we have noticed that women use a richer range of emotional terms, more deictic speech, and more implicit style than men, confirming that it is difficult, if not impossible, to isolate gender variation from other factors. such as communication situation.We concluded that gender difference in the language practice of women's associations cannot be understood without taking into account its impact on verbal interaction.The differences between the speaking of men and the speaking of women are certainly of a preferential order and rather linked to the communication situation and to the themes addressed.Indeed, sexual differentiation manifests itself through the social ambition of the woman who wants to access a higher social status through language and to prove or have proven that she will be able to achieve her goals by being determined, motivated and multilingual to explain her point of view and opinions.

Through our participation in the various activities carried out by some women's associations and to which we were invited, we noticed that women associative “actors” are, in fact, more enthusiastic.

We have felt that the question of women is appropriate for women who are more apt and able to lead a battlefield for the emancipation of women and to promote their rights and dignity by granting the necessary resources to guarantee their income.

We can say that the variant used by women is standardized because it goes hand in hand with their role as guardians of the mores and founding values of society and therefore regardless of the variant they use, the later will be promoted to the rank of prestige variant.

The sociolect varies according to the type of associations. Indeed, for associations with a socio-economic vocation, the means of communication is the French language and Darija. French is used by the officers and during the events communication actions. The darija is used by associative actors to communicate with illiterate women who are beneficiaries of training in sales and marketing techniques for their local product.

Bibliography

- BENNIS, S., (2013), "survey protocol: interview", in method of research and development of academic work. Didactics, NTIC, translation and culture laboratory publication. PP. 42-57.
- BENNIS, S., (2009), “Urban dynamics and identity construction, Case of the city of Béni-Mellal (Center of Morocco)”, n ° 1-2, Archiviodietnografia, Rivista del Dipartimento di Scienze Storiche, Linguistiche e Antropologiche Università degli Studi della Basilicata. PP. 119-137.
- BENWAKRIM, N., (2000), “The Moroccan women's associative movement: Constituent elements and real issues”, (round table proceedings), Rabat, Espace associatif, Friedrich Ebert Stiftung, PP.50-52.
- BOUKOUS, A., (1998), “Sociolinguistic research in Morocco” in Human and social sciences in Morocco. Studies and arguments, Rabat, pub. Univ. Mohammed V-Souissi, IURS, pp. 335-372
- BOUKOUS, A., (1995), “Society, languages and cultures, symbolic issues”, publication of the Faculty of Letters and Human Sciences, Rabat. PP. 29-35.

- BRIAU, J., (1997), "NGOs, actors of international solidarity", Rabat, French Embassy in Morocco, June, In: Zellige N ° 5. PP. 67-82.
- ATHERTON, P., (1977), Manual for Information Systems and Services. Paris, UNESCO.
- BAKIS, H., (1993), Networks and their social issues, Paris, PUF.
- BENYAHYA, M., (2001), Collection of documents and legal texts relating to the status of women in Morocco, Publications of the REMALD, Coll. Texts and Documents, N ° 48. P. 375.
- BELARBI, A., (1997), Women and Civil Society-Rights and citizenship of women in the Maghreb, Editions le FENNEC.
- BRITAIN, J.M, (1985), The Relevance of Social Science Literature in the World. In International Social Science Review, vol. 37, n ° 2. PP. 37-43.
- CHEN, C., (1982), Information seeking: assessing and anticipating user needs, New York, Neal-Schuman Publishers.
- Dubois, J., GUESPIN, L., GIACOMO, M., MARCELLESI, C., MEVEL, J-P., (1989), Dictionary of Linguistics, Paris, Larousse.
- Associative space, (1998), Associative action in Morocco: elements of strategies, Round table proceedings, Rabat, Friedrich Ebert Stiftung Foundation.
- GHAZAL1, A., (1996), Legal and practical guide of Moroccan associations. Rabat, Toumi Printing.
- GUMPERZ, J., J., (1989), Interactional Sociolinguistics: an interpretive approach, University of Reunion, L'Harmattan.
- Le COADIC, Y-F., (1997), Usages and users of information, Paris, ADBS, Nathan editions.
- LINE, M., (1974), Draft definition: information and library needs, wants, demands and uses. In: Aslib Proceedings, vol. 26, n ° 2, February. p.87.
- LOUBET DEL BAYLE, J-L., (2000), Initiation aux méthodes des sciences sociales, Paris, l'Harmattan.

GENDER DISPARITY, VULNERABILITY OF WOMEN AND COVID 19 PANDEMIC IN TURKEY

Şermin TEKİNALP
Istanbul Esenyurt University, Faculty of Arts and Social Sciences, Department of PublicRelations and Advertising.
ORCID ID: 0000-0002-9874-6059
Özlem Arzu AZER
Istanbul Esenyurt University, Faculty of Business and Management Sciences, Department ofBusiness Administration.GSM
ORCID ID: 0000-0002-5813-3151

ABSTRACT

In this cross-case analysis, related different sources are examined under four subtitles to uncover the background of the construction of the traditional masculinities, femininities and women's vulnerabilities during Covid 19 pandemic in the world and Turkey. 1. Literature on masculinity and femininity. 2. Gender gap in the world and Turkey. 3. Women's vulnerability during Covid 19 pandemic. The analysis ends with the Covid 19 pandemic and its associated effects on women and girls such as gender based violence, sexual and reproductive health issues, caregiving burdens, economic distress and related issues. Surveys conducted during the Covid 19 pandemic in different countries revealed that confining men and women indoors without allowing for their different cultural, security and sanitary needs created an unprecedented increase in women's vulnerability. Considering the popular issues about women's role/position in Turkish society, we claim that sliding to conservatism in the last ten years has affected women's position in the context of violence to woman and femicide. The paper details the gender gap in the world and Turkey in economic participation and opportunity, educational attainment, political empowerment, conventional interpretation of the woman's status and the reflection of the established culture of gender inequality. The main purpose is to reveal the increase of women's vulnerability during the Covid 19 pandemic in the context of traditions, discourses and cultural codes of gender roles. We conclude that women's vulnerability in daily life and during Covid 19 Pandemic should not only be the concern of criminal courts, but should also be considered from a viewpoint of male domination over women, structural, linguistic andideological determinism of governments.

Keywords: Construction of Gender, Women's Vulnerabilities, Women and Covid 19 Pandemic, Responsibilities for gender equality

1. INTRODUCTION

This is a cross-case analysis about women's global and domestic status and their vulnerability before and after the Covid 19 pandemic by accumulating case findings from different sources to produce new solutions. Starting from the primitive religions and tribes (Brinton, 1896-1897 Series) women's status are examined through the ages. Historical studies denote women subordinate and biologically inferior to men in varying degrees in different societies and cultures. Studies show that traditional Muslim countries reflect man dominated traditions in feudal tribal communities (Bulut, 2008; Hekmat, 1997; Magden, 2005). Females are different from males and they are not supposed to do the same things or even share the same dreams and desires. However, research on Central Asian Turks and Shaman culture (Humprey & Onon, 2003; Walsh, 2007) disclose the matriarchal position of women before they accepted Islam. Women's vulnerability, violence and femicide is conceptualized around hegemonic man power, sexuality, masculinity (Cameron,1985; Shepherd, 2008;Van Dijk,1996) and heteronormative masculinity (Shepherd, 2008), which focuses on the heteronormative and sexual masculine power over women. These power related cultural constructions enable men to oppress women under their control through violence. Silencing of women and girls through language control has been an important research area in woman studies. Cameron (1985) expresses the problem of male-oriented language as "the lack of an authentic (non-male) language, which profoundly affects women's ability to understand and change their situation" (p.91). Men's control over meaning impose their own view of the world on everyone. Silencing women in language is explained not as the inability of women in conversation, but failure to produce socially significant discourse (Gal, 1994). Ardener (1975) describes women as a "muted group", because their mode of expression is suppressed "in favor of the dominant mode" (p.21). Every human being recognizes and conceptualizes the terms in language as natural from birth. However, we can see this distinction between male and females at different rates, not only in conservative developing societies, even in the most developed countries. This brings to mind the following questions: 1. What are the actual reasons for the dominance of males over females? 2. What are the effects of the language, constructed culture and teachings on this sovereignty? 3. Can this dominance that victimizes women be ended ? 4. What are the reasons for the increase in female victimization during the Covid 19 pandemic, and what kind of precautions can be taken? We aim to find answers to these questions through the analysis of the research findings of the related issues and conclusions.

2. LITERATURE ON MASCULITY AND FEMININITY

When we review world history, we observe that it has been consistently punctuated with bigotry, hate and brutal injustices. However, in some types of cultures in history such as Central Asian Turks and Shaman culture, where women fight and work equally with men, have equal power over men (Humprey & Onon 1996; Walsh, 2007). İn some primitive tribes such as Dyaks of Borneo, Siamese, Samoa people and Marquesas Islands, women's status are described as sacred (Brinton,1896-1897 Series). However, these are exceptions; in majority of cultures women were mere slaves or chattles. In other words, They were considered physically and mentally inferior to man (El Guindi 1999). Bulut (2008), Hekmat (1997) and Magden (2005) attracts attention to the considerable relation between Islam and man dominated control on women. Some theologists (Erdoğan, 2008; Wadud, 1999) opposed the view that women and men are not equals in terms of of intelligence, physical constitution, determination, etc. An important number of theologists (Barazangi 2004; Hekmat, 1997; Sechzer, 2004; Yaran, 2007) searched gender gap in Islam and concluded that it is not a mandate of Quran. The problem here is that Muslim women did not question their status and accepted their tradition based low status as granted.

Gender is structured through norm-based conceptions. The Pioneer of Norm-based masculinity is Freud (Hite, 2007; Mansfield, 2000). According to Freud, a boy at puberty starts feeling that his mother the protector does not have the power of man to protect him against others and stop feeling close to her not to be ridiculed by his boy friends. Males and females learn their status that is naturalized by society. "Gender is a concept that reflects limitations, stability and reconstruction, supported by the notion of heteronormativity" (Çınar, 2015, p.53). Culture controls human nature and institutionalizes accepted norms. There is relative degree of similarity across cultures in the role ascribed to women and men (Jandt & Hether, 2008). Body politics are gendered, sexualized and reproduced in relation to religious and secular practices. (Van den Berg, Van den Bogart & Korte, 2017). Women's body and dressing, for example, when considered from a religious point of view, reflects the traditional expressions of masculinity. "The body that is a contested site in contemporary societies is often the body of a gendered, sexual, religious or ethnic other." (p.181). In a study (Arık, 2012), it is concluded that veil wearing discloses femininity that significantly relies on female sexuality and chastity. Woman's chastity is very important, because "Honor, specifically within the context of Turkey and the Middle Eastern societies is constituted as the primary factor in enactment of violence against women." (p. 11).

Language, heteronormativity and media play a great role in gender gap and violence against women. Language in a culture controls women's position, thus it is the main actor in legitimazing gender gap, women's subordination and violence (Gay,2007) because linguistic violence facilitates and rationalizes physical violence. According to Ardener (1975), expression of women freely is suppressed "in favor of the dominant mode" (p.21). heteronormative masculinity serves man's needs, which means that he has the right to choose and satisfy his needs through hegemonic heterosexuality (Shepherd, 2008. In a system, where women are muted, a woman has no right to choose, but forced to obey the demands of males (Gough, 1973). Media is another tool to guide gender equality or inequality through repeated representations of male dominated societies and violence types (Oskay, 2000; Timisi, 1996; Weaver, Kay & Carter, 2006).

Galtung (1969) is one of the pioneers describing types and tools of violence (Figure 1). In his typology of violence we are introduced to personal and structural violence.

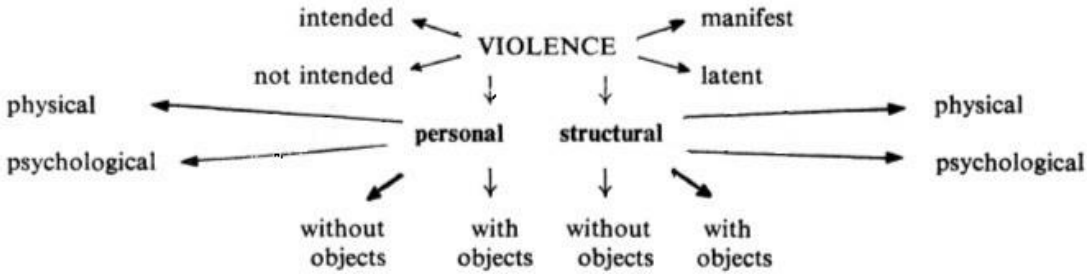

Figure 1: Galtung's Typology of violence

Though studies on gender stereotypes are popular in social psychology, research on gender stereotypes in Turkey is unfortunately limited. The latest findings of a study (Sakalli-Uğurlu, Türkoğlu & Kuzlak, 2018) conducted by free response method investigating how boys and girls' features are evaluated by 491 undergraduate students gives us important tips about how gender differences are evaluated. Top seven assessments for girls and boys are different. Girls are evaluated as emotional (frequency 287), jealous (frequency 184), easily offended (frequency 105), faithful (frequency 104), delicate (frequency 96), self-sacrificing (frequency 94) affectionate (frequency 92), while boys are evaluated as jealous (frequency 144), strong (frequency 140), selfish (frequency 100), emotional (frequency 90), ambitious (frequency 76) angry (frequency 72), rude (frequency 62). in Western societies, conceals the fact that bodies in present-day

Butler's thesis is also worth discussing. American philosopher and gender theorist Juliet Butler puts forth a totally different thesis on masculinity, violence and non-violence. She relates violence to the interaction of super-ego and individualism, which is the product of neo-liberalism. She believes that we have to think beyond individualism that normalize violence universally. Shafick (2020), in review of Butler's (2020) book 'The Force of Nonviolence', comments that "The problem arises from the fact that we are already embedded in the givens and discourses of our world: We already think, imagine and act within a neoliberal framework."(p.5). We have added Butler's view to the literature background, because this approach to violence and non-violence, which is an international issue, brings a new concept to eradicate the social conditions of violence that create violence. From Butler' thesis on none violence, we get the impression that power obsessive capitalist structure of the world create violence everywhere. World has almost been an arena of male dominated hegomonic clash. We can conclude that structural constructs create and flare power obsessive masculinity.

3. GENDER GAP İN THE WORLD AND TURKEY

Femicides and domestic violence, which increases day by day is seen as the direct result of patriarchal regimes. The Istanbul Convention, which aims to prevent and combat violence against women, was repealed by President Erdogan. The discussions about the convention is basically centered around the claim that it hurts the structure of the traditional Turkish family and threatens the financial and moral integrity of families. That means that women should not divorce or leave home despite domestic violence, nor ask for compensation for divorce. They are seen in the traditional family culture as mere mothers and wives to serve for their children and husband. This discussion was started by radical islamist groups (religious sects). The protracted women's rights caumany other problems. We have seen most of it during the covid 19 pandemic. World Economic Forum's (WEF) (2020) Global Gender Gap Report puts forth that even in countries where education level is relatively high, women are under-utilized even if they have the needed skills. In summary, The report discloses the relative gaps between women and men on health, education, economy and politics and provides country rankings among 153 countries in economic participation and opportunity, educational attainment, health and survival and political empowerment. Though there is improvement since the last edition, there is still a 31.4% average gender gap that remains to be closed globally. The largest disparity in the gender inequality is the political empowerment gap. 108 countries of the 149 have improved their overall scores by significant increase in the number of women in parliaments compared to the last assessment, but only 21% of the 3,343 ministers are

women, and in some countries, women are not represented at all. In many countries women are still significantly disadvantaged in wage and education. Ten percent of girls aged 15–24 in the world are illiterate. Gender gap report of WEF (March 20, 2021) is not promising. Turkey is positioned 133th out of 156 countries (106th in economic participation and opportunity, 92th in educational attainment, 85th in health and survival, and 96th in political empowerment). Turkish women's share in the labor market and political life is the worst. However, Japan that is among the giants of the world economy, women's share in economy and political life is also the worst. This example shows us that gender gap is closely related to the cultural infrastructure of the country, not to -economic superiority.

Gender gap and 'to be a woman bias' in education system, especially in regions where uneducated or less educated people live, have always been a fundamental problem in Turkey (Pekkarinen, 2012). Woman related limitations are imposed on girls from the past to the present day through norm and gender based patriarchal masculinity. Various studies conclude that the state is the key player in the legitimization of gender identities through educational policies, family policies, labor markets, etc. (Jenson, 2016). "While liberal feminists see the state as a structure that is serving the interests of men, but, can be turned around to serve those of women, radical feminists see it as an oppressor, a patriarchal structure of power that needs to go" (Çöker, 2020, p. 243). Although the basic law of national education, Law 1789, attracts attention to the "Right to Education" and "Equality of Opportunity", constitutional order requiring the State to act and take measures to maintain gender equality is not added to the Basic Law of National Education. It only states that "girls' chastity, household poverty and the need for girls' labor at home, gender role attitudes, and early marriages were found to be just some of the obstacles for female education in Turkey (Çöker, 2020, p. 248). Gender role attitudes, and early marriages are some of the obstacles for female education in Turkey (Gümüş & Chadgar, 2015; Alat & Alat, 2019).

4. WOMEN'S VULNERABILITY DURING COVID 19 PANDEMIC

Gender inequality in education and labor market (World Economic Forum, 2020). is a notable indicator of the social gap between men and women outside the house (Bertrand, 2010). Pandemic has not only infected human life, but also affected gender roles. A study on the 25 OECD countries showed that, when jobs are scarce, men should have more right to a job than women (Fortin, 2005). Covid 19 pandemic intensified gender inequality and created more crucial problems all over the world. Current worldwide statistics show more men than women died of Covid 19 infection, while women suffered more than men from health,

economic and social problems According to the reports of different organizations, there is a considerable amount of higher male deaths and pre-existing inequalities between men and women amplified vulnerabilities of women in social and economic life during the pandemic. Women lost or had to quit their jobs during the lockdown more than men all over the world. In developing nations the ratio is higher, and most important, pandemic increased women's psychological and physical vulnerabilities in these countries during the lockdown.

Global Health 5050's (2021) report reveals that vast majority of activities to address the health impacts of COVID-19 ignored the role of gender. In a male-default world, the report finds that gender as a driver of everyone's health, including that of men and boys, remains under-addressed. According to the report, though all governments did not report data separately by women and men, understanding the role sex and gender are playing in the covid-19 outbreak is essential to building an effective, equitable response to the pandemic. Home has not been a safe place for some women and girls, because it increased violence, sexual, psychological or physical abuse from their intimate partners more than usual. For example, within a single week lockdown in France violence increased by 30%. Similar stories are reported in other countries, too.

The economic hardships such as loss of work, poverty or inability to work created pressure on men and heightened tensions in the household. Women in majority, who are unpaid workers at home, suffered more. Pandemic heightened existing inequalities, because women has undertaken more work and stress. Their unpaid labor at home, naturally increased by the closure of schools, has created a disproportionate work load over women with all the family members locked at home. We have to add to this the evaluations about the economic disparities of rural women, minority groups and female-headed households. United Nations Development Progr (UNDP Turkey, 2020) issued the result of a research on the gender gaps in the care economy during the Covid-19 pandemic in Turkey, and concluded that more employed women than men left their jobs, but overall, pandemic caused a very high amount of disruption for both men and women.

Between 2008 and December 2020, 3621 women were murdered by men in Turkey. This is a highly alarming number. It has been reported that the excuses that the criminals put forward as the reason for their actions were the woman's request for separation, decency, deception and jealousy. We Will End Femicide Platform/Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu has announced that 300 women were killed (except for those killed in December) by men in 2020. In 2021, during the pandemic, between January and March 99 women are murdered.

Drawing from the available data, World Economic Forum (March 20,2021) calculated how many years it would take to solve gender gap problem in the West, developing and underdeveloped countries (Figure 2).

Figure 2: How many years for gender equality to be achieved globally

Source: World Economic Forum March 20, 2021

5. METHODOLOGY AND FINDINGS

To explore women's status in history and today we searched the related studies by cross case analysis. We have mobilized the cross-case analysis to eradicate common predictions about womanhood. The study aimed to find answers to these interest areas: The historical background of women, tools to construct womanhood and violence, typologies of femicide and violence against woman, gender gap in the World and Turkey, women's vulnarability during Covid 19 pandemic Drawing from the data we have obtained, we have formed our research question: What kind of problems we have to cope with to solve the problem of gender gap in the world and especially in Turkey?

Findings of the study disclosed that throughout the history there has been gender gap problem, with some limited exceptions. Institutionalization of gender gap leads to violence. Gender inequality is the product of the society we are living in, which is structured through male dominated rules. Heteronormativity focuses on male dominance on female sexuality, in other words, it is related to compulsory female sexuality. In such a system, women can be forced to obey the demands of males. In situations where man looses his control over woman,

he can resort to any kind of violence to prove his superiority. All the ideological tools in patriarchal state systems such as construction of policies, judiciary, language, education, media (with some limited exceptions), etc. work on the side of gender inequality. Butler's (2020) philosophical and psychological assessments, on the causes of global violence expands the scope of this perspective (individual violence) to social violence perspective (invasion and wars in other countries, violence to people, prisoning, etc.).

6. CONCLUSION AND DISCUSSION

The Covid 19 pandemic left women and girls more vulnerable to violence Most of the government in the world and Turkey ignored women's sexual and reproductive health issues, caregiving burden and economic distress, alongside men who have lost their jobs and are unable to support their families. We have learned during the pandemic that it weakened community systems that used to help and protect women and girls from gender-based violence and health issues.

According to the impressions we have got from researches during the pandemic, governments need to make an important mission overhaul. 1) All governmental and public institutions need to supply equal opportunities without making any discrimination between males and females in society. 2) Governments should focus more than usual to make reasonable investment on talent development for all genres equally, they have to collaborate with the business centers to increase women employement in the workforce and remove the pay gap between genders. 3) Women leadership should be encouraged and supported. 4) The pandemic taught us that governments have to consider before the quarantine the issues of lock-down of men and women, who have different physical, cultural and sanitary needs, together. 5) Measures should be taken for maternal issues, domestic abuses, abortions and sexually transmitted infections.

Continuity of care must be ensured in case of severe facility service interruption or other disruptions in access for women and girls. Poor conditions in displacement sites, and constrained resources are likely to amplify the need for additional support and funding. Containing the rapid spread of COVID-19 is even more daunting in countries and communities already facing long-running crises, conflicts, natural disasters, displacement, and other health emergencies. Countries affected by conflict or considered to be fragile often have some of the weakest health systems (Armitage, 2020, p.56).

References

Alat, Z. & Alat, K. (2011). A Qualitative Study of Parental Resistance to Girls' Schooling. *Educational Sciences: Theory and Practice*, (11)3, 1369-1373. https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ936319.pdf

Ardener, S. (1975). *Perceiving Women*. London: Malaby Press.

Arık, H. (2012). Speaking of women? Exploring Violence against Women through Political Discourses: A case Study of headscarf debates in Turkey. *Open Edition Journal* https://doi.org/10.4000/eces.1009

Armitage, A. (2020). Assessing covid-19 through a gender lens. *Turkish Policy Quarterly*,19(1), 53-60.

Barazangi, N.H. (2004).*Woman's Identity and the Qur'an: A New Reading*. University Press of Florida.

Bertrand, M. (2011). New Perspectives on Gender. *Handbook of Labor Economics*, ISSN 0169-7218,DOI10.1016/S0169-7218(11)02415-4 https://cepr.org/sites/default/files/events/papers/796_BERTRAND%20%20New%20Perspectives%20on%20Gender.pdf

Brinton, D.G.(2020, copyright 1897). *Religions of PrimitivePeoples*. Newyork and London: Putnam's Sons. https://www.gutenberg.org/files/61220/61220-h/61220-h.htm

Bulut, F. (2008). *Kadın ve Tesettür.* Istanbul: Cumhuriyet.

Butler, J. (2020). *The Force of Nonviolence*. Verso Books.

Cameron, D. (1985). *Feminism and Linguistic Theory*. London: Macmillan.

Çınar, B. (2015). A Performative View of Gender Roles: Judith Butler. İnternational journal of Media, Culture and Literature, 1(1), 53-60.

Charles, N., & Hintjens, H. (1998). Gender Ethnicity and Cultural Identity. In N. Charles, H.Hintjens (Eds.), *Gender Ethnicity and Political Identity*, (pp.1-27). London: Routledge.

Çöker, B. (2020). Girl's Education in Turkey: An Analysis of Education Policies from a Feminist Perspective. European. *Journal of Education Studies*, 7(9),242-260. http://dx.doi.org/10.46827/ejes.v7i9.3257

El Guindi, F. (1999). *Veil: Modesty, Privacy, and Resistance*. New York: Berg.

Erdoğan, M. (2008). *Tesettur Meselesinden Turban Sorununa*. İstanbul: Iz.

Fortin, N.M. (2005).Gender Role Attitudes and Women's Labour Market Outcomes across OECD Countries. Oxford Review of Economic Policy, 21, 416–438. DOI: 10.1093/oxrep/gri024

Gal, S. (1994). Between Speech and Silence: The Problematics of Research on Language and Gender. In R. Camille; S. Suzanne, & M. Cristanne (Eds.),*The Women and Language Debate: A Sourcebook* (pp.407-431). New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.

Galtung, J. (1969). Violence, Peace, and Research. *Journal of Peace Research* 6(3), 167-191 https://doi.org/10.1177%2F002234336900600301

Gay, W.C (2007). The Role of Language in Justifying and Eliminating Cultural Violence.*Peace, Culture, and Violence*, 31-63. https://doi.org/10.1163/9789004361911_004

Gümüş, S., & Chudgar, A. (2016). Factors Affecting School Participation in Turkey: Analysis of Regional Differences. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, (46)6, 929-951, DOI: 10.1080/03057925.2015.1095073

Hekmat, A. (1997). *Women and the Koran: The Status of Women in Islam*. NY: Amherst.

Hite, S. (2007). *Oedipus Revisited.* London: Arcadia.

Humprey, C., & Onon, U. O. (1996). *Shamans and Elders: E*xperience, Knowledge and *Power among the Daur Mongols.* Oxford University Press. https://www.nhbs.com/shamans-and-elders-book

Jandt, F.,& Heather,H. (2008). Intercultural Dimensions of Communicating Masculinities. *The Journal of Men's Studies*, 15(2), 216-231. https://doi.org/10.3149%2Fjms1502.216

Jenson, J. (2016). Gender and, Or Babies and the State. *Studies in Political Economy*: A Socialist Review, 20 (1), 9-46. https://doi.org/10.1080/19187033.1986.11675588

Magden, Z. (2005). *Virtues of the Flesh: Passion and Purity in Early Islamic Jurisprudence.* Boston: BillLeiden.

Mansfield, N. (2000). *Theories of the Self from Freud to Haraway*. Sidney: Allen and Unwin.

Pekkarinen, T. (2012). Gender Differences in Education. Nordic Economic Policy Review. In *Nordic Economic Policy Review* (pp. 165-197) https://books.google.com.tr/books?id=yc3GUd4Ga9kC&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Sakalli-Uğurlu, N., Türkoğlu, B.,& Kuzlak, A. (2018). How are Women and Men Perceived? Structure of Gender Stereotypes in Contemporary Turkey. Project: Gender stereotypes in Turkish culture.*Nesne Psikoloji Dergisi*,6(13),309-336.DOI:10.7816/nesne-06-13-04.309-336

Shafick, H. (2020). *Book Review: The Force of Non-Violence by Judith Butler*.https://blogs.lse.ac.uk/lsereviewofbooks/2020/04/06/book-review-the-force-of-non-violence-by-judith-butler

Shepherd, L. J. (2008). *Gender, Violence and Security: Discourse as Practice.* London:Zed Books. https://books.google.com.tr/books?

Van Dijk, T. A. (1996). "Discourse, power and Access." In Carmen, R. C-C. & Malcolm, C. (Eds), *Texts and Practices: Readings in Critical Discourse Analysis* (pp.84-104). London and New York: Routledge.

UNDP Turkey. (2020). *Gender Gaps in the Care Economy during the COVID-19 Pandemic in Turkey*. Van den Berg, B. C.; Van den Bogart, K.,& Korte, A.M. (2017). Religion, Gender, and Body Politics: Editorial *Gender and Religion*, 7 (2), 180-183. DoI: 10.18352/rg.10233.

Wadud, A. (1999). *Quran and Woman: Rereading the Sacred Text from a Woman's Perspective*. New York: Oxford University Press.

Walsh, R. (2007). *The World of Shamanism:New Views of an Ancient Tradition.* Minnesota, Woodbury: Llewellyn publications.

World Economic Forum. (2020). Global Gender Gap Report. https://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2020/

.HAYAT SİGORTALARININ TÜRKİYE'DEKİ VE AVRUPADAKİ UYGULAMALARI

Edanur İNAN
Başkent University, Faculty of Commercial Sciences, Program of Insurance and Risk Management
ORCID: 0000-0002-6962-8344
Prof. Dr. Serpil CULA
Başkent University, Faculty of Commercial Sciences, Program of Insurance and Risk Management
ORCID: 0000-0002-9118-9675

ÖZET

İnsanlar, hayatlarının ne zaman son bulacağını bilememektedirler ve ölüm halinde geride kalan yakınlar maddi ve manevi olarak zorluk yaşamaktadırlar. Bireyler, öldükten sonra yakınlarına miras bırakabilecekleri gibi bir takım borçlar da bırakabilirler. Vefat eden kişinin yakınları maddi olarak bir yükümlülük üstlenirler. Bu borçların ve cenaze masraflarının maddi yükünün en aza indirgenmesi için hayat sigortaları uygulamaları bulunmaktadır. Yapılan çalışmada hayat sigortalarının tarihsel gelişimi verilmiş, hayat sigortaları ile ilgili tanımlar yapılmış ve varılan sonuca göre önerilerde bulunulmuştur. Bu çalışmada; Türkiye, İngiltere, Almanya ve İspanya ülkelerindeki en doğru ve kapsamlı verilere ulaşmak için her bir ülkenin kendi kaynaklarından (istatistikler, haberler, şirket sayfaları) yararlanılmıştır. Türkiye, İngiltere, Almanya ve İspanya'da hayat sigortası sektörleri uygulama ve mevcut durum açısından detaylı olarak incelenmiştir. Dört ülke arasında yapılan karşılaştırma; hayat sigortası teminatları, teminat dışı haller, vergi avantajı, yatırım portföyü değerleri, doğrudan primler ve kişi başına düşen hayat sigortası primlerini kapsamaktadır.

Dört ülkenin karşılaştırmasına dayanarak yapılan çalışmanın sonucunda Türkiye'de hayat sigortalarının Avrupa'da hayat sigortacılığına göre geride kaldığı görülmüştür. Türkiye ve Avrupa karşılaştırmasına dayanarak elde edilen veriler ışığında Türkiye'de hayat sigortacılığının gelişememesinin nedeni bilinç düzeyi, sigortanın tanınmaması ve sigortaya olan güvensizlik olarak saptanmıştır. Bu durumun nedenleri araştırılmıştır ve Türkiye'de hayat branşı sigortaları tanıtmak için öneriler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hayat Sigortası, Teminat, Tarihçe, Tazminat Süreci, Risk Değerlendirme

THE APPLICATIONS OF LIFE INSURANCE IN TURKEY AND

ABSTRACT

People do not know when their lives will end, and relatives who are left behind in case of death experience financial and moral difficulties. Individuals may leave a legacy to their relatives after they die, as well as some debts. The relatives of the deceased person assume a

financial obligation. There are life insurance applications in order to minimize the financial burden of these debts and funeral expenses. In this study, the historical development of life insurances has been given, definitions regarding life insurances have been made and suggestions have been made according to the conclusion. In this study; In order to reach the most accurate and comprehensive data in Turkey, England, Germany and Spain, each country's own resources (statistics, news, company pages) were used. Life insurance sectors in Turkey, England, Germany and Spain have been examined in detail in terms of practice and current situation. Comparison between four countries; It includes life insurance coverages, non-coverage, tax advantage, investment portfolio values, direct premiums and life insurance premiums per person.

As a result of the study based on the comparison of four countries, it has been observed that life insurance in Turkey is behind life insurance in Europe. In the light of the data obtained based on the comparison between Turkey and Europe, the reason for the failure of life insurance in Turkey has been determined as the level of awareness, the lack of recognition of the insurance and the lack of trust in insurance. The reasons for this situation have been investigated and suggestions have been given to introduce life insurance in Turkey.

Key Words: Life Insurance, Indemnity, History, Compensation Process, Risk Assessment

ÇEVRİMİÇİ OYUN OYNAMA NİYETİNİN YAPISAL EŞİTLİK MODELLEMESİ İLE İNCELENMESİ

Barış ERGÜL
University Of Eskişehir Osmangazi, Faculty of Science and Letter, Department of Statistics
ORCID: 0000-0002-1811-5143
Veysel YILMAZ
University Of Eskişehir Osmangazi, Faculty of Science and Letter, Department of Statistics
ORCID: 0000-0001-5147-5047
Hasan UZUN
University Of Eskişehir Osmangazi, Faculty of Science and Letter, Department of Statistics
ORCID: 0000-0001-5062-40

ÖZET

Günümüzde teknolojik gelişmeler ile birlikte, televizyon, cep telefonu, bilgisayar gibi teknolojik aygıtlara verilen değer ve bununla doğru orantılı bir şekilde bu aygıtlarla geçirilen süre giderek artmaktadır. Özellikle, neredeyse cep telefonları ve bilgisayarlar insan hayatının kaçınılmaz bir unsuru haline gelmiştir. Toplumun her kesiminde görülen teknoloji bağımlılığı çocuk ve genç nesilde daha yoğun bir şekilde görülmektedir.Bu araştırma; çevrimiçi oyunlarda, oyuncuların davranışlarını anlamaya yöneliktir. Çevrimiçi oyun pazarı her geçen gün hızla büyümektedir. Bu büyüme, aynı zamanda birçok problemi beraberinde getirmektedir. Bu problemlerden biri de, çevrimiçi oyuncuların oyun oynama niyetinin tanımlanmasıdır. Bu tanımlama, çevrimiçi oyun geliştiricileri ve reklamcıları tarafından merak edilen bir konudur. Bu çalışma ile Türkiye'de çevrimiçi oyun oynama niyetinin açığa çıkarılması hedeflenmektedir. Bu çalışma ile çevrimiçi oyun oynamadaki hem iç (öz yeterlik) hem de dış (sosyal etki) faktörlerinden yararlanılarak, oyuncuların sonuç beklentilerine, güvenine ve oyun oynama niyetine ışık tutmak amaçlanmıştır.Çalışmada kişilerin çevrimiçi oyun oynama niyetlerini ölçme kapsamında geliştirilen birölçme aracı kullanılmıştır. Modelin uyumunun testi ve faktörler arasındaki ilişkiler Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) kullanılarak araştırılmıştır. Çalışmada kullanılan ölçme aracı iki bölümden oluşmaktadır. İlk kısım demografik sorulardan oluşan bölümdür. İkinci bölümde ise, çevrimiçi oyun oynama niyetine ait ifadeler yer almaktadır. İfadelerin ölçülmesinde 5'li Likert ölçeği kullanılmıştır.Çalışmada modelin uyumu ve parametre tahmini için yapısal eşitlik modellemesi kullanılmıştır. Modelin uyumu için hesaplanan değerlerden olan NFI=0.977 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, kurulan modelin uyumunun kabul edilebilir sınırlar içinde kaldığı söylenebilir. Yapısal eşitlik modellemesi ele alındığında, özyeterlilik ve sosyal etki ile davranışsal niyet faktörleri arasında anlamlı bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Benzer şekilde, faydacı ve hedonik sonuç beklentisi ile davranışsal niyet faktörleri arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Çevrimiçi, Oyun, Niyet, Yapısal Eşitlik Modeli

INVESTIGATION OF INTENDING TO PLAY ONLINE GAMES WITH STRUCTURAL EQUATION MODELLING

ABSTRACT

Depending on the technological developments in the present technological developments, the time passed to technological devices such as computer devices such as television, mobile phone is increasing with these devices. In particular, almost mobile phones and computers have become an inevitable element of human life. The technology addiction seen in each part of the society is seen in a child and young generation.

This research is intended to understand the behavior of players in online games. The online game market is rapidly growing every day. This growth also brings many problems. One of these problems is the identification of online players intention to play games. This identification is an issue curious by online game developers and advertisers. This study aims to reveal in Turkey with the intention of playing online games. With this study, it is aimed to explore the results, confidence and gaming of the players, using both internal (self-efficacy) and external (social impact) factors causing them to play online games.

In the study, a survey developed within the scope of measuring the intentions of playing online games. The relationship between the model and factors of the model was investigated using structural equation modelling (SEM). The survey used in the study consists of two parts. The first part is the section consisting of demographic questions. In the second part, the statements of the intention to play online games are included. Likert scale was used in the measurement of statements.

In the study, structural equation modelling was used for the model's fit and parameter estimation. The values calculated for the adaptation of the model are calculated as NFI = 0.977. Accordingly, it can be said that the established model is within acceptable limits. When structural equality modelling is discussed, the presence of a significant relationship between velviation and social impact and behavioral intention factors may be mentioned. Similarly, there was a significant relationship between the expectation of the utilitarian and hedonic result and behavioral intention factors.

Keywords: Online, Game, Intention, Structural Equation Model

1. GİRİŞ

Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin hızlı bir şekilde gelişmesi sayesinde, toplumların da günlük aktivitelerinde değişiklikler olmaktadır. Bu değişiklikler arasında; internetin yaygın etkinliği; multimedya kişisel bilgisayar ve akıllı telefonların sıklıkla kullanılması ve çevrimiçi eğlencenin hızla yayılması sıralanabilir. Ayrıca, mobil cihazlar ve sosyal ağlar, oyun oynamak için uygun platformlar haline gelmiştir. Günümüzde online oyunlardan büyük karlar kazanılmaktadır. Gelecekte bu pazarın, geniş bant internet erişiminin dünya genelinde

yaygınlaşmasıyla hızla büyümeye devam edeceği tahmin edilmektedir (Hsu ve Lu, 2007).

Çevrimiçi oyunların popülerliği seneler içinde gittikçe artmıştır. İlgi gören çevrimiçi oyunlar ve bu oyunları oynayanların davranışları, düşünce ve duyguları, araştırma konusu haline gelmiştir. Bir yandan, insanların ne tür motivasyon ve niyet ile bu oyunları oynamaya yöneldikleri ve bu motivasyon ve niyetin ortaya çıkmasında ne gibi etkenlerin rolü olabileceği, bir yandan da çevrimiçi oyunları oynamanın sonuçları değerlendirilmektedir (İskender, 2015).

Merhi (2016), çevrimiçi oyunları benimseme davranışsal niyetini etkileme potansiyeline sahip faktörleri ortaya koymayı amaçlamıştır. Alzahrani v.d. (2016), çevrimiçi oyun oynamada fiili kullanımın belirleyicilerini modellemeye odaklanmıştırlar. Odabaşı (2016), çevrimiçi oyunlar için cinsiyet ve öznel mutluluk ilişkisini araştırmıştır.

Bu araştırma; çevrimiçi oyunlarda, oyuncuların davranışlarını anlamaya yöneliktir. Çevrimiçi oyun pazarının büyümesi, aynı zamanda birçok problemi beraberinde getirmektedir. Bu problemlerden biri de, çevrimiçi oyuncuların oyun oynama niyetinin tanımlanmasıdır. Bu tanımlama, çevrimiçi oyun geliştiricileri ve reklamcıları tarafından merak edilen bir konudur. Bu çalışma ile Türkiye'de çevrimiçi oyun oynama niyetinin açığa çıkarılması hedeflenmektedir. Bu çalışma ile çevrimiçi oyun oynamadaki hem iç (öz yeterlik) hem de dış (sosyal etki) faktörlerinden yararlanılarak, oyuncuların sonuç beklentilerine, güvenine ve oyun oynama niyetine ışık tutmak amaçlanmıştır.

Çalışmada kişilerin çevrimiçi oyun oynama niyetlerini ölçme kapsamında geliştirilen bir ölçme aracı kullanılmıştır. Modelin uyumunun testi ve faktörler arasındaki ilişkiler Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) kullanılarak araştırılmıştır.

2. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Veri Derleme Aracı ve Örneklem

Çalışmada kullanılan ölçme aracı, Liu (2016) çalışmasında uyarlanarak düzenlenmiştir. Ölçme aracı iki bölümden oluşmaktadır. İlk kısım demografik sorulardan oluşan bölümdür. İkinci bölümde ise, çevrimiçi oyun oynama niyetlerini ölçmeye çalışan anket maddelerinden oluşmaktadır. Çevrimiçi oyun oynama niyetlerinin ölçülmesinde 7'li Likert ölçeği kullanılmıştır. 1 (bir): Hiç ile 7 (yedi) Her zaman şeklinde derecelendirilmiş Likert ölçeği ile ölçülmüştür.

Anket çalışması, Kasım 2020-Ocak 2021 süresince, internet üzerinden ve gönüllülük esasına uygun olarak yapılmıştır. Çalışmada geliştirilen veri derleme aracının cevaplandırılmasına online olarak 400 birey katılmıştır. Çalışma, yanlı ve eksik cevaplar değerlendirme dışında tutularak 352 bireyin verdiği cevaplar ile tamamlanmıştır.

Araştırmada kullanılan çevrimiçi oyun oynama modeli Şekil 1'de verilmiştir.

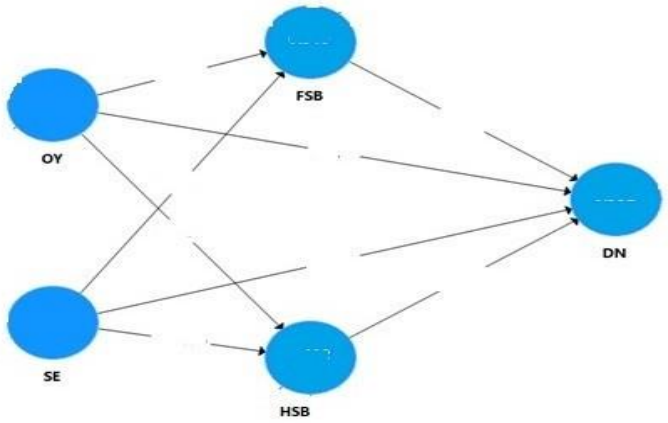

Şekil 1. Araştırma Modeli

OY: Öz yeterlilik; SE: Sosyal etki; FSB: Faydacı sonuç beklentisi; HSB: Hedonik sonuç beklentisi; DN: Davranışsal niyet

Araştırmada kullanılan hipotezler aşağıda ifade edildiği gibidir:

H_1: Öz yeterlik, faydacı sonuç beklentisini etkiler.
H_2: Öz yeterlik, hedonik sonuç beklentisini etkiler.
H_3. Öz yeterlik, davranışsal niyeti etkiler.

H_4: Sosyal etki, faydacı sonuç beklentisini etkiler.
H_5: Sosyal etki, hedonik sonuç beklentisini etkiler.
H_6: Sosyal etki, davranışsal niyeti etkiler.

H_7: Faydacı sonuç beklentileri, davranışsal niyeti etkiler.
H_8: Hedonik sonuç beklentileri, davranışsal niyeti etkiler.

Çevrimiçi oyun oynama niyeti araştırmasına katılan 352 bireyin demografik özellikleri Tablo 1'de gösterildiği gibidir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Dağılımları

Değişken	Düzey	Frekans	Yüzde
Yaş	--19	95	27,0
	20-29	241	68,5
	30-39	13	3,7
	40-+	3	0,8
Cinsiyet	Kadın	186	52,8
	Erkek	166	47,2
Oyun Türü	Aksiyon	79	22,4
	Diğer	22	6,3
	Klasik	37	10,5
	Macera	24	6,8
	Rol Yapma	23	6,5
	Savaş	54	15,3
	Simülasyon	29	8,2
	Spor	38	10,8
	Strateji	46	13,1

Bulgular

Anket sorularından bazılarına verilen puanların dağılımı Tablo 2'de gösterildiği gibidir. Çevrim içi oyun oynama yeteneğim yüksektir sorusuna her zaman cevabı verenleri yüzdesi %35,2 olarak bulunmuştur. Çevrimiçi oyun oynarken yapmam gerekenleri bilirim sorusuna her zaman cevabı verenlerin yüzdesi %44,0 olarak tespit edilmiştir. İnsanlar çevrimiçi oyun oynamamı bekliyor sorusuna hiç bir zaman cevabı verenlerin yüzdesi %13,9'dur. Çalışmaya katılanların "Çevrimiçi oyunlardan keyif alırım", "Çevrimiçi oyun oynarken zevk duyarım" anket maddelerine her zaman katıldıkları görülmektedir. Çalışmaya katılanların "Gelecekte oyun oynamayı düşünüyorum", "Gelecekte oyun oynama niyetindeyim" anket maddelerine her zaman katıldıkları görülmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların Anket Maddelerine Verdikleri Puan Dağılımları

Soru No	Anket Maddeleri	1	2	3	4	5	6	7
OY1.	Çevrimiçi oyun oynama yeteneğim yüksektir	1,7	2,8	5,1	7,7	21,0	26,4	35,2
OY2.	Çevrimiçi oyun oynarken yapmam gerekenleri bilirim	1,1	2,3	3,4	5,1	15,3	28,4	44,0
SE1.	Önem verdiğim insanlar çevrimiçi oyun oynamam gerektiğini düşünüyor	17,3	7,4	14,8	23,0	17,9	15,3	4,3
SE2.	İnsanlar çevrim içi oyun oynamamı bekliyor	13,9	9,4	16,8	24,7	15,6	13,6	6,0
FSB1.	Çevrimiçi oyun oynarsam, oyun oynayan arkadaşlarım beni yetkin olarak algılar	9,4	10,5	11,9	22,7	21,6	15,1	8,8
FSB2.	Çevrimiçi oyun oynarsam, başarı duygum artar	8,2	11,9	14,2	21,6	15,1	17,0	11,9
HSB1.	Çevrimiçi oyunlardan keyif alırım	2,3	1,4	2,8	4,8	7,4	29,3	52,0
HSB2.	Çevrimiçi oyun oynarken zevk duyarım	1,4	2,0	2,3	5,7	7,1	22,2	59,4
DN1.	Gelecekte çevrimiçi oyun oynamayı düşünüyorum	5,7	3,4	6,8	13,6	15,9	24,4	30,1
DN2.	Gelecekte çevrimiçi oyun oynama niyetindeyim	5,1	4,0	5,7	9,7	15,6	26,4	33,5

Analiz kısmında ilk aşamada anketin güvenilirlik analizi yapılmış ve güvenilirlik analizi sonucu Tablo 3'de gösterilmiştir. Tablo 3'e göre, Cronbach Alfa değeri 0,937 olarak bulunmuştur. Bu değer, ölçeğin güvenilir olduğunun göstergesidir.

Tablo 3. Güvenilirlik Analizi

Cronbach Alfa	Standartlaştırılmış Cronbach Alfa	Madde Sayısı
,937	,938	22

Sonraki aşamada ise ilgili model, yapısal eşitlik modellemesi kullanılarak analiz edilmiş ve ilgili model için Şekil 2'deki sonuç bulunmuştur. Modelin uyumu için hesaplanan değerlerden olan NFI=0,977 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, çevrimiçi oyun oynama niyeti için kurulan modelin uyumunun kabul edilebilir sınırlar içinde kaldığı söylenebilir. Modelde yer alan dışsal değişkenlerin çevrimiçi oyun oynama niyetini açıklama yüzdesi R^2 =0,532 olarak belirlenmiştir. Yapısal eşitlik modellemesi ele alındığında, çevrim içi oyun oynama niyeti için ele alınan OY, FSB ve HSB arasında pozitif ve anlamlı korelesyon hesaplanmıştır. Çalışmada öne sürülen H_5 dışında kalan tüm hipotezler desteklenmiştir. Özyeterlilik ve davranışsal niyet faktörleri arasında (OY→DN:β=0,17, t=2,72) anlamlı ve pozitif bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Bu sonuçtan çevrimiçi oyun oynayanlarda özyeterlilik arttıkça çevrim içi oyun oynamaya yönelik davranışsal niyetlerinin artacağı söylenebilir. Benzer şekilde, faydacı sonuç beklentisi ve davranışsal niyet faktörleri arasında (FSB→DN için β =0,19, t=3,38) anlamlı ve pozitif yönde bir ilişkinin var olduğu görülmüştür. Bu bulgudan hareketle katılımcıların faydacı sonuç beklenti düzeyi arttıkça, çevrimiçi oyun oynamaya yönelik niyetlerinin de artacağı değerlendirilmiştir. Benzer şekilde, hedonik sonuç beklentisi ve davranışsal niyet faktörleri arasında (HSB→DN için β =0,43, t=8,13) anlamlı ve pozitif yönde bir ilişkinin var olduğu görülmüştür. Bu bulgudan hareketle katılımcıların hedonik sonuç beklenti düzeyi arttıkça, çevrimiçi oyun oynamaya yönelik niyetlerinin de artacağı belirlenmiştir. Sosyal etki ve davranışsal niyet faktörleri arasında (SE→DN için β =0,13, t=2,46) anlamlı ve pozitif yönde bir ilişkinin var olduğu görülmüştür. Katılımcıların sosyal etki düzeyi arttıkça, çevrimiçi oyun oynamaya yönelik niyetlerinin de artacağı belirlenmiştir.

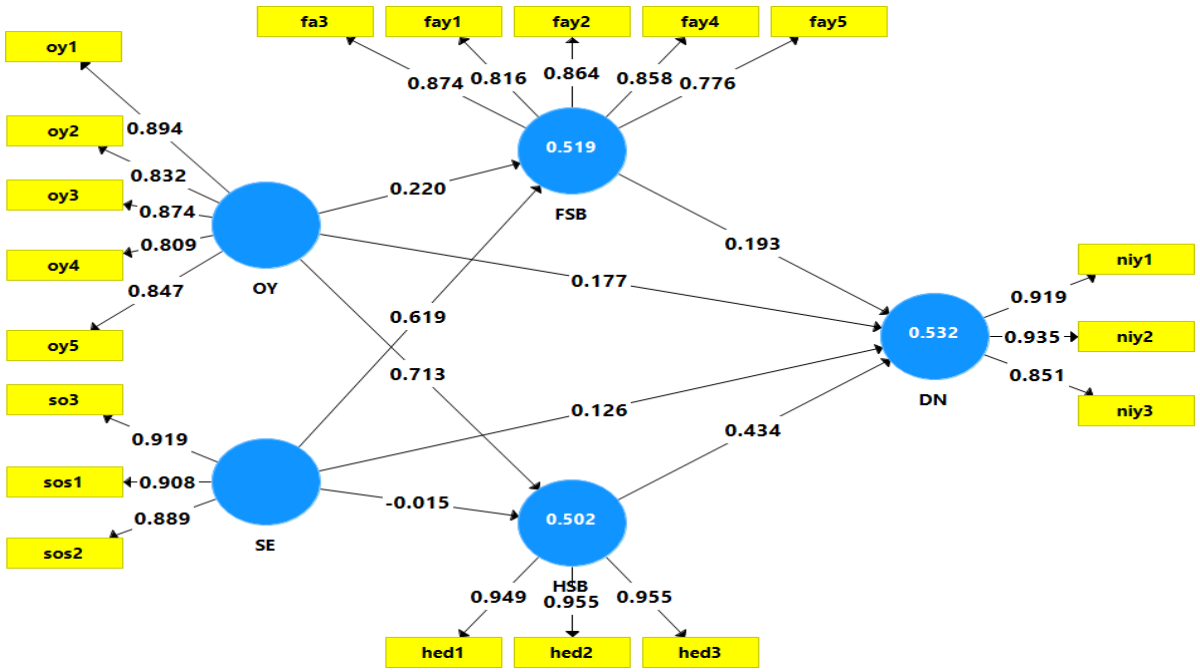

Şekil 2. Çevrimiçi oyun niyeti için YEM Analiz Sonucu

3. SONUÇ

Dünyada her geçen çevrimiçi oyun oynayanların sayısı artmaktadır. Bu çalışmada çevrimiçi oyun oynama niyetlerinin belirlenmesi amacıyla bir anket çalışması yapılmış ve bir model önerisi geliştirilmeye çalışılmıştır.

Araştırmada 22 maddeden ve cevapları 7'li likert olarak tasarlanan bir anket kullanılmış ve anket online olarak yapılmıştır. Anketin örneklemi 400 kişiden oluşurken verilerin temizlenmesi sonucunda 48 kişi kontrol sorusundan geçememiş ve elimizde sonuç olarak 352 anket kalmıştır. 352 anketin spss verileri sonuçlarına göre tüm soruların güvenilirlik analizi 0,94 çıkmıştır ve bu sonuca göre anket yüksek derece güvenilirdir.

Çevrim içi oyun oynama yeteneğim yüksektir sorusuna her zaman cevabı verenleri yüzdesi %35,2 olarak bulunmuştur. Çevrimiçi oyun oynarken yapmam gerekenleri bilirim sorusuna her zaman cevabı verenlerin yüzdesi %44,0 olarak tespit edilmiştir. İnsanlar çevrimiçi oyun oynamamı bekliyor sorusuna hiç bir zaman cevabı verenlerin yüzdesi %13,9'dur. Çalışmaya katılanların "Çevrimiçi oyunlardan keyif alırım", "Çevrimiçi oyun oynarken zevk duyarım" anket maddelerine her zaman katıldıkları görülmektedir. Çalışmaya katılanların "Gelecekte oyun oynamayı düşünüyorum", "Gelecekte oyun oynama niyetindeyim" anket maddelerine her zaman katıldıkları görülmektedir.

İlgili model, yapısal eşitlik modellemesi kullanılarak analiz edilmiş ve ilgili model için Şekil 2'deki sonuç bulunmuştur. Modelin uyumu için hesaplanan değerlerden olan NFI=0,977 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, çevrimiçi oyun oynama için kurulan modelin uyumunun kabul edilebilir sınırlar içinde kaldığı söylenebilir. Yapısal eşitlik modellemesi ele alındığında, özyeterlilik ve sosyal etki ile davranışsal niyet faktörleri arasında anlamlı bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Benzer şekilde, faydacı ve hedonik sonuç beklentisi ile davranışsal niyet faktörleri arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğu görülmüştür.

KAYNAKÇA

Alzahrani, A. I., Mahmud, I., Ramayah, T., Alfarraj, O., & Alalwan, N. (2016). Extending the Theory of Planned Behavior (TBP) to Explain Online Game Playing among Malaysian Undergraduate Students. Entertainment Computing, 239-251.

Hsu, C., & Lu, H. (2007). Consumer Behavior in Online Game Communities: A Motivational Factor Perspective. Computers in Human Behavior, 23(3), 1642-1659.

İskender, Ö. (2015). Çevrimiçi Oyun Oynama Motivasyonları ve Oyuncuların Bireysel Değerleri: Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı Açısından Bir Değerlendirme. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Liu, C. (2016). Understanding player behavior in online games: The role of gender. Technological Forecasting and Social Change, Elsevier, 111(C), 265-274.

Merhi, Mohammad-I. (2016). Towards a Framework for Online Game Adoption. Computers in Human Behavior, 60, 253-263.

Odabaşı, Ş. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Online Oyun Bağımlılığı Düzeylerinin Öznel Mutluluk Düzeyleriyle İlişkisi. Sakarya Üniversitesi, Yüksek lisans tezi.

MOBİL CİHAZ UYGULAMALARINDAN YEMEK SİPARİŞİ MEMNUNİYETİNİN İNCELENMESİ

Barış ERGÜL
University Of Eskişehir Osmangazi, Faculty of Science and Letter, Department of Statistics, Meşelik Campus
ORCID: 0000-0002-1811-5143
Veysel YILMAZ
University Of Eskişehir Osmangazi, Faculty of Science and Letter, Department of Statistics, Meşelik Campus
ORCID: 0000-0001-5147-5047
Kübra ÇİL
University Of Eskişehir Osmangazi, Faculty of Science and Letter, Department of Statistics, Meşelik Campus
ORCID: 0000-0002-8840-8005

ÖZET

Mobil Cihaz Uygulamalarından yemek siparişi, müşterilerin mobil cihazlar aracılığıyla yiyecek sipariş edebilecekleri mobil tabanlı bir sistemi ifade eder. Müşterilerin online yiyecek satın almalarında pek çok değişken söz konusudur. Bunlar; demografik özellikler, sosyo-demografik özellikler, bireylerin motivasyonları ve online yemek siparişine karşı tutumları, dini yaşantıları, kültürleri ve sosyal geçmiş deneyimleri, yaşam tarzı veya yemekle ilişkili yaşam tarzları gibi. Birçok küçük ve orta ölçekli yiyecek işletmesi müşterilerini online üzerinden satın aldıkları yiyeceklere göre sınıflamak ve müşteri özelliklerini tanımak istemektedir. Online yemek siparişi üzerine yapılan çalışmalardan bazıları, müşterilerin yiyecek tüketimindeki davranışlarını ortaya koymuştur. Dahası, bazı araştırmacılar, tüketicilerin tutumlarını önemli bir faktör olarak görmüştür.

Covid-19 salgını dolayısıyla evde yemek yapmakta artış yaşansa da hala dışarıdan yemek siparişi verilmektedir. Bu çalışma, mobil cihaz uygulamalarından yemek siparişine yönelik tutum ve memnuniyetler araştırılmaya çalışılmıştır. Özellikle mobil yemek siparişi uygulamalarına (MYSU) yönelik tutum ve memnuniyet üzerindeki etkileri olabilecek faktörler önerilen bir model ile araştırılmıştır. Önerilen model Kısmi En Küçük Kareler Yapısal Eşitlik Modellemesi (KEK-YEM) kullanılarak test edilmiştir. Önerilen modelde, Beklentilerin Doğrulanması (BD), Algılanan Fayda (AF), Algılanan Kullanım Kolaylığı (AKK), Yemek Tutumları (YT) ve Memnuniyet (MEM) faktörleri yer almaktadır. Çalışmanın sonucunda MYSU'ya yönelik AF ve AKK 'da bir birimlik artışın mobil cihaz uygulamalarından yemek siparişine yönelik tutumu sırasıyla 0,364 ve 0,458 birim arttıracağı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mobil Yemek Sipariş Uygulamaları, Tutum, Memnuniyet, Kısmi En Küçük Kareler YEM

INVESTIGATION OF ORDER FOOD SATISFACTION FROM MOBILE DEVICE APPLICATIONS

ABSTRACT

Ordering the food from mobile device applications, customers express a mobile-based system that they can order food through mobile devices. There are many variables in purchasing customers online food. These; demographic features, socio-demographic characteristics, motivations of individuals and attitudes to online order food, religious experiences, cultures and social past experiences, lifestyles or lifestyles associated with food. Many small and medium-sized food businesses want to classify customers according to the food they purchased online and recognize customer properties. Some of the studies on online order food has revealed the behavior of customers in food consumption. Moreover, some researchers have seen the attitudes of consumers as an important factor.

Even if Covid-19 is to increase in cooking at home, there is still external order food. In this study, attitudes and satisfaction with the order of mobile device applications have been investigated. Especially the factors that may have the effects on the attitudes and satisfaction for mobile order food applications (MOFA) were investigated by a recommended model. The proposed model has been tested using partial least squares structural equation modelling (PLS-SEM). In the proposed model, the verification of expectations (VoE), perceived benefit (PB), perceived use (PU), food attitudes (FA) and Satisfaction (SAT) factors are located. As a result of the study, to increase in PB and PU for MOFA, the attitude of the order food from mobile device applications is determined to increase 0.364 and 0.458 units respectively.

Keywords: Mobile order food applications, Attitude, Satisfaction, Partial least squares SEM

1. GİRİŞ

Son çeyrek yüzyılda yaşanan teknolojik gelişmeler, birçok sektörün gelişmesine ve şekil değiştirmesine hatta yeni sektörlerin oluşumuna neden olmuştur. Özellikle internetin yaygınlaşmasıyla birlikte, bireyler ihtiyaç duydukları bilgi ve belgeye çok daha kolay ulaşmayı keşfettikleri gibi eğlence, alışveriş gibi sosyal gereksinimlerini de online giderme yöntemlerine yönelmişlerdir (Armağan ve Eskici, 2019). Elektronik ticaret alanında yaşanan gelişmelere paralel olarak internet üzerinden yapılan alışverişin artması ile birlikte işletmeler e-ticarete yönelmişler ve işletmelerin tüketiciye ulaşmak için kullandıkları aracılar ortadan kalkmıştır (Kılıçalp ve Özdoğan, 2019). Gıda sektörü de, bu teknolojik gelişmeden nasibini almış olsa da bireylerin gerek kültürel, gerekse geleneksel tutumları nedeniyle restoran, lokanta gibi yemek servisi yapan şirketler bu değişime sınırlı ölçüde ayak uydurabilmişlerdir (Armağan ve Eskici, 2019).

Mobil Cihaz Uygulamalarından yemek siparişi, müşterilerin mobil cihazlar aracılığıyla yiyecek sipariş edebilecekleri mobil tabanlı bir sistemi ifade eder. Müşterilerin online yiyecek satın almalarında pek çok değişken söz konusudur. Bunlar; demografik özellikler, sosyo-demografik özellikler, bireylerin motivasyonları ve online yemek siparişine karşı tutumları, dini yaşantıları, kültürleri ve sosyal geçmiş deneyimleri, yaşam tarzı veya yemekle ilişkili yaşam tarzları gibi. Birçok küçük ve orta ölçekli yiyecek işletmesi müşterilerini online üzerinden satın aldıkları yiyeceklere göre sınıflamak ve müşteri özelliklerini tanımak istemektedir. Online yemek siparişi üzerine yapılan çalışmalardan bazıları, müşterilerin yiyecek tüketimindeki davranışlarını ortaya koymuştur. Dahası, bazı araştırmacılar, tüketicilerin tutumlarını önemli bir faktör olarak görmüştür.

Constantinides (2004), online tüketici davranışını etkileyen faktörler ve web deneyimi üzerine bir çalışma gerçekleştirmiştir. Chen ve Cheng (2007), online satın alma niyetini etkileyen faktörleri araştırmış ve bu faktörleri teknolojik faktörler, alışveriş faktörleri ve ürün faktörleri olarak incelemiştirler.

Covid-19 salgını dolayısıyla evde yemek yapmakta artış yaşansa da hala dışarıdan yemek siparişi verilmektedir. Bu çalışma, mobil cihaz uygulamalarından yemek siparişine yönelik tutum ve memnuniyetler araştırılmaya çalışılmıştır. Özellikle mobil yemek siparişi uygulamalarına (MYSU) yönelik tutum ve memnuniyet üzerindeki etkileri olabilecek faktörler önerilen bir model ile araştırılmıştır.

2. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Veri Derleme Aracı ve Örneklem

Çalışmada kullanılan ölçme aracı, Amin vd. (2020) çalışmasında uyarlanarak düzenlenmiştir. Ölçme aracı iki bölümden oluşmaktadır. İlk kısım demografik sorulardan oluşan bölümdür. İkinci bölümde ise, online mobil yemek siparişleri tutumlarını ölçmeye çalışan anket maddelerinden oluşmaktadır. Mobil yemek siparişleri tutumlarının ölçülmesinde 5'li Likert ölçeği kullanılmıştır. 1 (bir): Hiç katılmıyorum ile 5 (beş) Tamamen katılıyorum şeklinde derecelendirilmiş Likert ölçeği ile ölçülmüştür.

Anket çalışması, Kasım 2020-Ocak 2021 süresince, internet üzerinden ve gönüllülük esasına uygun olarak yapılmıştır. Çalışmada geliştirilen veri derleme aracının cevaplandırılmasına online olarak 300 birey katılmıştır. Çalışma, yanlı ve eksik cevaplar değerlendirme dışında tutularak 279 bireyin verdiği cevaplar ile tamamlanmıştır.

Araştırmada kullanılan mobil yemek sipariş modeli Şekil 1'de verilmiştir.

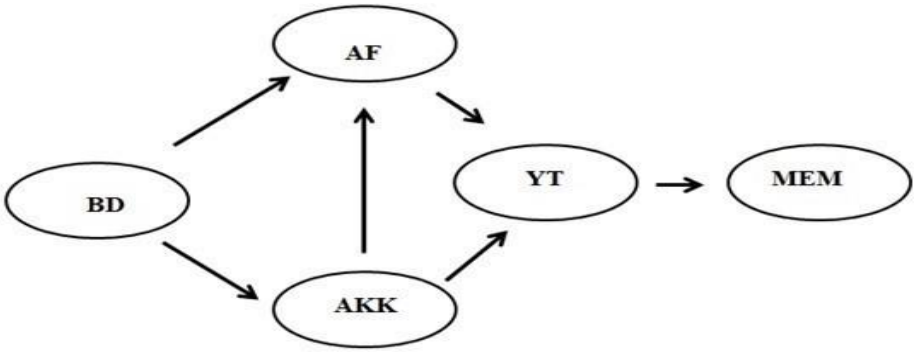

Şekil 1. Araştırma Modeli

BD: Beklentilerin Doğrulanması; AF: Algılanan Fayda; AKK: Algılanan Kullanım Kolaylığı;

YT: Yemek Tutumu; MEM: e-Memnuniyet

Araştırmada kullanılan hipotezler aşağıda ifade edildiği gibidir:

H_1: Beklentilerin doğrulanması, algılanan faydayı etkiler.
H_2: Beklentilerin doğrulanması, algılanan kullanım kolaylığını etkiler.
H_3. Algılanan kullanım kolaylığı, algılanan faydayı etkiler.

H_4: Algılanan fayda, yemek tutumunu etkiler.
H_5: Algılanan kullanılan kolaylığı, yemek tutumunu etkiler.
H_6: Yemek tutumu, e-memnuniyeti etkiler.

Mobil yemek sipariş tutumları araştırmasına katılan 279 bireyin demografik özellikleri Tablo 1'de gösterildiği gibidir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Dağılımları

Değişken	Düzey	Frekans	Yüzde
Yaş	--18	12	4,3
	19-24	68	24,4
	25-39	55	19,7
	40-+	144	51,6
Cinsiyet	Kadın	125	44,8
	Erkek	154	55,2
Eğitim Durumu	İlköğretim	13	4,7
	Lise	70	25,0
	Üniversite	196	70,3

Bulgular

Anket sorularından bazılarına verilen puanların dağılımı Tablo 2'de gösterildiği gibidir. Mobil yemek sipariş uygulaması kullanma deneyimim beklentimden daha iyiydi sorusuna tamamen katılıyorum cevabı verenleri yüzdesi %38,4 olarak bulunmuştur. Mobil yemek sipariş uygulaması yemek siparişlerini yönetmede kullanışlı olabilir sorusuna orta düzeyde katılıyorum cevabı verenlerin yüzdesi %45,9 olarak tespit edilmiştir. Çalışmaya katılanların "Mobil yemek sipariş uygulamasından sipariş vermekten yanayım", "Mobil yemek sipariş uygulamasından genel olarak memnunum" anket maddelerine tamamen katıldıkları görülmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların Anket Maddelerine Verdikleri Puan Dağılımları

Soru No	Anket Maddeleri	1	2	3	4	5
BD1.	Mobil yemek sipariş uygulaması kullanma deneyimim beklentimden daha iyiydi	10,7	9,0	22,9	19,0	38,4
BD2.	Mobil yemek sipariş uygulaması tarafından sağlanan hizmet seviyesi beklentimden daha iyiydi	6,4	4,6	21,9	26,2	40,9
AF1.	Mobil yemek sipariş uygulaması yemek siparişlerini yönetmede kullanışlı olabilir	10,0	17,6	45,9	17,2	9,3
AF2.	Mobil yemek sipariş uygulaması benim için faydalı olabilir	7,5	11,5	31,5	26,9	22,6
AKK1.	Mobil yemek sipariş uygulamasından istediğim yemekleri kolayca buluyorum	6,5	7,1	33,7	28,3	24,4
AKK2.	Mobil yemek sipariş uygulaması kullanmayı öğrenmek benim için kolaydır	3,2	6,1	25,4	26,2	39,1
YT1.	Mobil yemek sipariş uygulamasından sipariş vermenin faydalı olduğunu düşünüyorum	15,1	11,1	39,4	19,7	14,7
YT2.	Mobil yemek sipariş uygulamasından sipariş vermekten yanayım	3,6	5,0	21,5	28,0	41,9
MEM1.	Mobil yemek sipariş uygulamasından genel olarak memnunum	4,8	5,0	25,4	25,4	39,4
MEM2.	Mobil yemek sipariş uygulamasından sipariş vermek akıllı bir seçimdi	8,6	14,3	34,8	20,1	22,2

Analiz kısmında ilk aşamada anketin güvenilirlik analizi yapılmış ve güvenilirlik analizi sonucu Tablo 3'de gösterilmiştir. Tablo 3'e göre, Cronbach Alfa değeri 0,859 olarak bulunmuştur. Bu değer, ölçeğin güvenilir olduğunun göstergesidir.

Tablo 3. Güvenilirlik Analizi

Cronbach Alfa	Standartlaştırılmış Cronbach Alfa	Madde Sayısı
,859	,861	13

Sonraki aşamada ise ilgili model, yapısal eşitlik modellemesi kullanılarak analiz edilmiş ve ilgili model için Şekil 2'deki sonuç bulunmuştur. Modelin uyumu için hesaplanan değerlerden olan NFI=0,902 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, mobil yemek sipariş için kurulan modelin uyumunun kabul edilebilir sınırlar içinde kaldığı söylenebilir. Modelde yer alan dışsal değişkenlerin mobil yemek siparişi memnuniyetini açıklama yüzdesi R^2 =0,558 olarak belirlenmiştir. Yapısal eşitlik modellemesi ele alındığında, mobil yemek siparişi memnuniyeti için ele alınan AF, AKK ve YT arasında pozitif ve anlamlı korelesyon hesaplanmıştır. Çalışmada öne sürülen tüm hipotezler desteklenmiştir. Algılanan fayda ve yemek siparişine yönelik tutum faktörleri arasında (AF→YT:β=0,36, t=5,92) anlamlı ve pozitif bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Bu sonuçtan mobil yemek siparişi için algılanan fayda arttıkça yemek siparişine yönelik tutumlarının artacağı söylenebilir. Benzer şekilde, algılanan kullanım kolaylığı ve yemek siparişine yönelik tutum faktörleri arasında (AKK→YT için β =0,46, t=8,25) anlamlı ve pozitif yönde bir ilişkinin var olduğu görülmüştür. Bu bulgudan hareketle katılımcıların algılanan kullanım kolaylığı arttıkça, yemek siparişine yönelik tutumlarının da artacağı değerlendirilmiştir. Benzer şekilde, yemek siparişine yönelik tutum ve memnuniyet faktörleri arasında (YT→MEM için β =0,75, t=25,49) anlamlı ve pozitif yönde bir ilişkinin var olduğu görülmüştür. Bu bulgudan hareketle katılımcıların yemek siparişine yönelik tutum arttıkça, memnuniyetlerinin de artacağı belirlenmiştir.

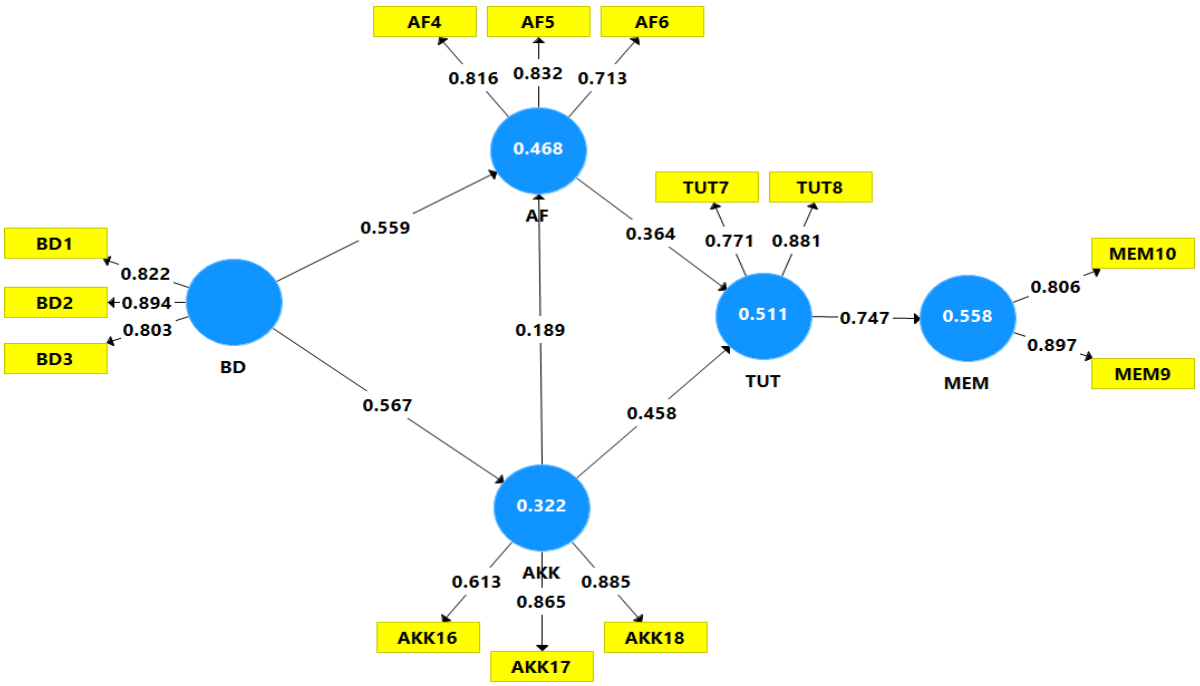

Şekil 2. Mobil Yemek Siparişi için YEM Analiz Sonucu

3. SONUÇ

Bu çalışmada, mobil yemek siparişlerinden memnuniyetlerin belirlenmesi amacıyla bir anket çalışması yapılmış ve bir model önerisi geliştirilmeye çalışılmıştır.

Araştırmada 13 maddeden ve cevapları 5'li likert olarak tasarlanan bir anket kullanılmış ve anket online olarak yapılmıştır. Anketin örneklemi 300 kişiden oluşurken verilerin temizlenmesi sonucunda 21 anket kontrol sorusundan geçememiş ve elimizde sonuç olarak 279 anket kalmıştır. 279 anketin spss verileri sonuçlarına göre tüm soruların güvenilirlik analizi 0,86 çıkmıştır ve bu sonuca göre anket yüksek derece güvenilirdir.

Mobil yemek sipariş uygulaması kullanma deneyimim beklentimden daha iyiydi sorusuna tamamen katılıyorum cevabı verenleri yüzdesi %38,4 olarak bulunmuştur. Mobil yemek sipariş uygulaması yemek siparişlerini yönetmede kullanışlı olabilir sorusuna orta düzeyde katılıyorum cevabı verenlerin yüzdesi %45,9 olarak tespit edilmiştir. Çalışmaya katılanların "Mobil yemek sipariş uygulamasından sipariş vermekten yanayım", "Mobil yemek sipariş uygulamasından genel olarak memnunum" anket maddelerine tamamen katıldıkları görülmektedir.

İlgili model, yapısal eşitlik modellemesi kullanılarak analiz edilmiş ve ilgili model için Şekil 2'deki sonuç bulunmuştur. Modelin uyumu için hesaplanan değerlerden olan NFI=0,902 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, çevrimiçi oyun oynama için kurulan modelin uyumunun kabul edilebilir sınırlar içinde kaldığı söylenebilir. Çalışmanın sonucunda MYSU'ya yönelik AF ve AKK 'da bir birimlik artışın mobil cihaz uygulamalarından yemek siparişine yönelik tutumu sırasıyla 0,36 ve 0,46 birim arttıracağı belirlenmiştir. Ek olarak, katılımcıların yemek siparişine yönelik tutum arttıkça, memnuniyetlerinin de artacağı belirlenmiştir.

KAYNAKÇA

Amin, A., Arefin, S., Sultana, N., Islam, R., Jahan, I., & Akhtar, A. (2020). Evaluating the customers' dining attitudes, e-satisfaction and continuance intention toward mobile food ordering apps (MFOAs): evidence from Bangladesh. European Journal of Management and Business Economics.

Armağan, E., & Eskici, Y. (2019). Tüketicilerin Online Yemek Servislerine Karşı Tutum, Davranış ve Satın Alma Niyetleri. EKEV Akademi Dergisi, Özel Sayı, 39-75.

Chen, D., & Cheng, J. (2007). Understanding consumer intention in online shopping: arespecification and validation of the DeLone and McLean model. Behaviour & Information Technology.

Constantinides, E. (2004). Influencing the online consumer's behavior: the Web experience. Internet Research, 14 (2), 111-126.

Kılıçalp, M., & Özdoğan, O. N. (2019). Siparişlerinde Çevrimiçi Aracı Kullanan Tüketici Davranışlarının Genişletilmiş Teknoloji Kabul Modeliyle Araştırılması. International Journal of Contemporary Tourism Research, 2, 148-163.

MÜFETTİŞLERİNİN KARİYER EVRELERİNİN ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

Dr. Semih ÇAYAK
Milli Eğitim Bakanlığı
ORCID: 0000-0003-4360-4288

Özet

Tüm sistemlerde olduğu gibi eğitim sisteminde de teftiş önemli bir yere sahiptir. Teftişin amacının sadece yapılan çalışmaları inceleme ve değerlendirme olmadığı, aynı zamanda yapılacak olan çalışmaların daha etkili ve verimli bir şekilde nasıl yapılabileceği noktasında uygulayıcılara bir yol gösterme faaliyeti olduğu düşünüldüğünde teftişin değeri daha iyi anlaşılabilmektedir. Bu bağlamda teftiş faaliyetini gerçekleştiren kişiler olarak müfettişlere büyük sorumlulukların düştüğü çok açıktır.

Eğitim sürecinin en önemli aktörlerinden biri olan öğretmenlere, rehberlik ve deneticilik yapacak olan müfettişlerin mesleklerini nitelikli bir şekilde yapabilmeleri sahip olacakları bilgi birikimleri kadar hiç şüphesiz edinecekleri mesleki tecrübelere de bağlıdır. Müfettişler, müfettişlik mesleğine girişten itibaren emekli oluncaya kadar meslekte geçirdikleri süre zarfında kendi içerisinde birtakım özellikleri olan belli kariyer dönemlerden geçmektedir. Bu dönemlerin ve özelliklerinin bilinmesi müfettişlerin içinde bulundukları kariyer dönemlerine ilişkin gereksinimlerinin karşılanması ve yaşadıkları zorlukların çözülerek görevlerini daha etkin bir şekilde yapabilmeleri açısından büyük önem arz etmektedir. Bu düşünceden hareketle bu çalışmada da eğitim sürecinde böylesine önemli bir görevde bulunan müfettişlerin mesleklerinde geçirdikleri kariyer evreleri hakkında kuramsal bir tarama yapılarak müfettişlerin mesleklerinde geçirdikleri evreler ve bu evrelerin özellikleri sunulmaya çalışılmıştır.

Yapılan literatür incelemesi sonucunda değişik araştırmacılar tarafından müfettişlerin kariyer evrelerine ilişkin olarak çok farklı sınıflamaların yapıldığı görülmüştür ve çalışmada bu evreler ilgili literatür bağlamında açıklanmıştır. Ayrıca yapılan incelemeler sonucunda Türkiye'de müfettişlik mesleğine girişte ve mesleğin görev alanları ile ilgili konularda çok sık değişiklikler yapıldığı görülmüştür. Eğitim sisteminde önemli bir yere sahip olan müfettişilik mesleğini icra edecek kişilerin görevleriyle ilgili gerçekleşen çok sık değişikliklerin onları olumsuz etkileyebileceği yapılan farklı araştırmalar tarafından ortaya konmuştur. Bu bakımdan mesleğin profesyonel bir şekilde yapılabilmesi için öncelikle mesleki bilgilerin mesleği yaparken edinilen uzun süreli tecrübelerle ve informal yollardan öğrenilmesinden ziyade; formal bir

eğitim yoluyla müfettişlerin yetiştirilmelerinin onların kariyer evrelerini daha sağlıklı geçirebilmeleri açısından daha etkili olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca araştırmadan elde edilen sonuçlar çerçevesinde araştırmacılara ve uygulayıcılara yönelik birtakım öneriler de geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, müfettiş, teftiş, kariyer

INVESTIGATION OF THE FEATURES OF THE CAREER STAGES OF INSPECTORS

Abstract

Inspection has an important place in the education system as in all systems. Considering that the purpose of the inspection is not only to examine and evaluate the work done, but also to guide the practitioners on how to do the work to be done more effectively and efficiently, the value of the inspection can be better understood. In this context, it is very clear that inspectors have great responsibilities as persons carrying out inspection activities.

Teachers, who are one of the most important actors of the education process, will undoubtedly depend on their professional experience as well as their knowledge to perform their profession in a qualified manner. Inspectors, during their time in the profession from entering the profession until retirement, go through certain career periods that have certain characteristics in themselves. Knowing these periods and their characteristics is of great importance in terms of meeting the needs of the inspectors regarding their career periods and solving their difficulties and performing their duties more effectively. Based on this idea, in this study, a theoretical review is made about the career stages of the inspectors who have such an important role in the education process, and the stages that the inspectors have in their profession and the characteristics of these stages are tried to be presented.

As a result of the literature review, it was seen that different classifications were made by different researchers regarding the career stages of the inspectors and these stages were explained in the context of the relevant literature in the study. In addition, the examination results in issues related tasks in the areas of entry and inspection profession to profession in Turkey was seen that very often changes are made. It has been demonstrated by different studies that frequent changes in the duties of those who will perform the profession of inspector, which has an important place in the education system, may affect them negatively. In this respect, in

order to be able to perform the inspection professionally, first of all, rather than learning the professional knowledge through long-term experiences and informal ways; It has been concluded that training inspectors through a formal education will be more effective for them to have a healthier career. In addition, some suggestions for researchers and practitioners have been developed within the framework of the results obtained from the research.

Keywords: Education, inspector, inspection, career

ENVIRONMENTAL PSYCHOLOGY AND EDUCATION HOW THE URBAN CITY PLANNING CAN CHANGE OUR SCHOOLS?

Jakub Adamczewski
MPsych, Adam Mickiewicz University in Poznan, Faculty of Educational Studies

Abstract

Can we imagine a Primary School next to a city hall or a cemetery? Why should we learn more about the environmental psychology impact on education? Is the urban city planning a contemporary challenge for architects, psychologists and educationalists? School functionality as well as its architecture is a significant part of the process of upbringing and education. Studies have proven that landscape architecture has an impact on human personality. In my presentation, I will try to present sets of different „school behaviours“ depending on various school locations. The research includes an analysis of educational carpets, city maps and school visits. The reflections are supported by examples of Finnish and Polish schools. On the whole, it does seem that even the analysis of educational carpets with a city map printed on them can give us more insight into the idea where local schools should be located. With the support of environmental psychology, we are able to conduct more research on school buildings and theirs architecture.

Key words: urban city planning, location of the school, school values, educational carpets, Finnish and Polish schools

GELENEKSEL OSMANLI KADIN İMGESİNiN GÖRÜLDÜĞÜ EV-İÇİ SAHNELER

Dr.Öğr.Üyesi Hülya Kalyoncu
Işık Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Maslak Kampüsü, İstanbul, Türkiye
ORCID ID: 0000-0002-6325-6009

Özet

Geleneksel örf ve adetler ve kesin kurallara bağlı dini kurallar çerçevesinde kapalı bir yaşam süren Osmanlı kadınının, ev içi yaşamına dair resim sanatı örnekleri oldukça azdır. Saray kadınları ve halk kadınları olarak iki ayrı kısımda irdelenmesi gereken Osmanlı kadınlarının, genel itibari ile gerek mütevazı ev yaşamları olsun, gerekse gösterişli harem içi yaşamları olsun, dışarıya tamamen kapalı ve hane içi yaşamın dışarıya aksettirilmesinin mümkün olmadığı yapısal bir özellik gösterir. Osmanlı'nın mahremiyet anlayışı kapsamında, hane dışarısından hane içerisine girişlerin dahi belli kurallara bağlandığı halk ev içi yaşamının sahnelenmesine ise özellikle erken dönem Osmanlı resim sanatında pek rastlanılmaz. Minyatür sanatında çok nadiren görülen kadın tasvirleri, dış mekânlarda ve vücudu tamamen örten tesettür kıyafetleri içerisinde betimlenmiş sahnelerdir. Osmanlı kadınının ev içi görüntülerle betimlendiği ilk çalışmalar ise Osmanlı'nın klasik döneminde Avrupa'dan Osmanlı kentlerine gelerek figüratif resim ya da gravür yapan Avrupalı ressamlar tarafından yapılmış olan çalışmalardır. Ancak bu sanatçılar da kadını yalnızca dış mekânlarda gözlemleme fırsatı bulmuş, iç mekân yaşamlarını ise tamamen anlatılardan yola çıkarak zihinlerinde tasavvur etmişler ve çizimleri de çoğunlukla hayali betimlemeler olmuştur. Özellikle sarayda harem yaşamının yabancılar tarafından görülmesinin mümkün olmadığı bilinmektedir. İmgeleştirilen Osmanlı kadının ev içi yaşamının görüntülenme anlayışının, ilerleyen dönemlerde de benzer kurallarla devam ettiğini söylemek mümkündür.

Bu çalışmada, mahremiyeti olan ve girilmesinin mümkün olmadığı ve bu sebeple de daima merak konusu olan Osmanlı kadın yaşamını farklı açılardan resimleyen sanatçıların eserleri, hem dönemin sosyolojik yapılanması kapsamında hem de sanat tarihi disiplini içerisinde, sanatsal yönleri ile birlikte değerlendirilmek üzere, inceleme konusu yapılmış ve Osmanlı toplumsal yapısının en önemli figürlerinden bir olan kadın yaşamının bu görseller vasıtası ile irdelenmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Kadın, Ev, Sanat, Kültür

DOMESTIC SCENES WHERE TRADITIONAL OTTOMAN FEMALEIMAGE IS SEEN

Abstract

There are quite few examples for painting art about domestic life of the Ottoman woman who had a secluded life as part of the religious rules and traditional manners and customs. Both modest domestic lives and spectacular harem lives of the Ottoman women who need to be discussed within two different groups (palace women and ordinary women) feature a structural characteristic which is completely isolated and makes it unlikely to reflect the domestic life to outer world. The ordinary domestic life in which entrance to house from outside was bound to certain rules within privacy mentality of Ottomans was scarcely exhibited especially in early Ottoman painting art. Depictions of women that are quite rarely seen in miniature art are the scenes shown in veiling for completely covering body. The first works that depict the Ottoman woman with domestic images were generated by the European artists who came to Ottoman cities from Europe in classical Ottoman period and made figurative paintings or engravings. However, such artists found the opportunity to observe the Ottoman women only outdoors, and envisioned their indoor lives in their mind just based on narratives. Thus, they usually made imaginary depictions. It is known that it was impossible for foreigners to see particularly, the harem life in palace. It can be said that the mentality of presenting domestic life of the imaged Ottoman woman continued in the following periods as well.

Subject of this study is the works of the artists who illustrated life of the Ottoman woman who has always been an object of interest due to high confidentiality and seclusion, from different perspectives. These works will be evaluated together with their artistic aspects within sociological structuring and the discipline of art history. It is aimed to address the life of the Ottoman woman who is one of the primary figures of the Ottoman social structure, using the above-mentioned images.

Keywords: Ottoman, Woman, Domestic, Art, Culture

Giriş

Osmanlı klasik dönem minyatür sanatında, kadın ve ev-içi yaşam sahnelerinin mahremiyet ilkelerine ters düşmesi sebebi ile örneklerine genelde rastlanmaz. Ancak döneme ait görüntülere, Osmanlı'ya gelerek çalışmalar yapmış olan sanatçıların eserlerinde rastlamak mümkündür. 16. Yüzyıl'da Osmanlı gündelik yaşamına dair çok nadir bulunan görüntülerin yer aldığı bu tarz albümlerde, ev içi yaşamda halk kadını betimlemeleri yapılmıştır. Ev ortamında farklı vaziyetlerde görülen kadınlar ev içi kıyafetleri ile nalınları ile evde otururken, herhangi

bir eylem yaparken, seccade üzerinde namaz kılarken ya da ev içi eğlence ortamlarında sahnelenmişlerdir. Ancak genel olarak ev içi ortamları görme ihtimalleri sınırlı olan bu sanatçıların eserlerinin, gerçek ya da hayali sahneleri birlikte tasavvur etmiş olma ihtimalleri de imkân dâhilindedir.

Kadınların ev yaşamları sahnelerinde evdeki sorumluluklarını, çocuklarının bakımlarını yapmaları gibi aile içi yaşam betimlemeleri oldukça az olmasına rağmen, özellikle üst sınıf kadınların hanelerinde oynadıkları oyunlarını, ev eğlencelerini, doğum ritüellerini gerçekleştirmeleri gibi etkinliklerini sahneleyen pek çok yerli ve yabancı sanatçılara ait eserler mevcuttur.

Kadın ve Ev İçi Yaşam

Osmanlı kadınını ev içinde tanımlayan çalışmalardan en erken tarihi olanı, 1563 yılında İstanbul'a gelerek 1574 yılında vefatına kadar İstanbul'da yaşamış olan Lambert *de Vos*' un çizimlerinden oluşan Bremen adlı resim albümüdür. Eser Alman Elçisi Karel Rijm için hazırlanmıştır ve Osmanlı İmparatorluğu'ndan çeşitli insan tiplemelerini tasvir etmektedir (And, 2011:293)[1].

Görsel 1 ve 2: Lambert de Vos, 'Evinde bir Türk Kadını', Bremen Albümü, 1574, Der Staats-und Universitatsbibliothek, Bremen

1586'dan 1591'e kadar İstanbul'da kalan Büyükelçi Bartolemeo von Pezzen'in Kutsal Roma İmparatoru 2. Rudolph'a sunulmak üzere, Türk yaşamından kesitlerin ve geleneklerin anlatıldığı ve adı bilinmeyen bir ressam tarafından çizilen çalışmalar ve günümüzde Viyana Ulusal Kütüphanesinde muhafaza edilen, *I Turchi. Codex Vindobonensis 8626* adı bilinen resimlerdir. Bu albümde yer alan Osmanlı kadınlarını ev içi ortamda gösteren sahnelerden

[1] Günümüzde Der Staats-und Universitatsbibliothek da bulunan albümde, boyutları 40x 27 cm olan resimlerden 104 adet bulunmaktadır (And, 2011:293).

birinde, evin hanımı sedirin başköşesine yerleşmiş ve pahalı ve gösterişli kaftan ve aksesuarlar içerisindedir Bağdaş kurmuş vaziyette tasvir edilen ev sahibi ve misafir, sohbet ederlerken betimlenmişlerdir. Başköşede kendinden emin oturan ev sahibi olan kadının sağ yanında, pembe kıyafetleri içerisinde küçük bir erkek çocuk görülmektedir. Kadının bu özgüvenli hali, bir erkek çocuğa sahip olmasından kaynaklı olmalıdır. Dönemin kadın kıyafet kumaşları genel olarak ya düz bırakılmışlar ya da natüralist çiçek motifleri ile bezemişlerdir. Resimde sol başta görülen mavi kıyafetli kadının genelde padişah ve Enderun erkeklerinin kaftanlarında görülen Çin etkili bulut motifi ya da yine ev sahibesinin madalyon motifli kıyafetleri ve kadınların bel kuşaklarına yerleştirilmiş bıçak detayları ise sanatçının aslında bu görüntüleri ancak dışarıda görmesi mümkün olan erkek modellerden esinlenerek çizdiğini düşündürmektedir. Kadınların ev terlikleri sedir önlerine yerleştirilmiştir. Sade kıyafetlerinden, ayaklarındaki nalınlarından ve elleri göbeklerinde duruşlarından hizmetli oldukları anlaşılan kadınlar ise resimde resmin sağ tarafına yerleştirilmişlerdir. Kadınların başlık şekilleri ise statülerini belirlemektedir. Yerde kilim üzerinde oturan ve yine zengin motifli bir kaftan giymiş olan genç kız ise yüzü seyirciye dönük tek figürdür ve evin kızı olmalıdır. Kadınların yanlarında görülen porselen içecek kaplardan ve kadınların jest ve mimiklerinden gayet keyifli bir sohbet ortamında oldukları anlaşılmaktadır. Dönemin moda renkleri ve Çin etkili bulutu, pars ve dalga motifleri ile bezenmiş sedir örtüleri ve perdeler ise resimde verilen diğer detaylardır.

Görsel 3: Johannes Lewenklau, 1586, Ev Kıyafetleri ile Kadınlar, I Turchi. Codex Vindobonensis 8626, Viyana Ulusal Kütüphanesi

18. Yüzyıl sonu ve 19.Yüzyıl başı minyatür sanatçılarından Enderunlu Fazıl (1759-1810) Batı etkili minyatürler yapmış ve Zenanname (Kadınlar Kitabı) adlı mesnevi eserinde minyatür sanatında daha önce konu edilmemiş, kadının ev içi yaşamından kesitleri verdiği minyatür çalışmaları yapmıştır. Yapmış olduğu bazı minyatürler cinsel içeriklidir ve toplumsal yaşamda kadın farklılıklarını her yönüyle ele alan çalışmalar yapmıştır. Bu minyatürler

kesimleri rahatsız ettiği gerekçesiyle şikâyet edilmiş ve eser toplatılarak yakılan ilk kitap olmuştur. Eserde bulunan kırk dört adet kadın yaşamını sahneleyen minyatürün bir tanesinin konusunun, geleneksel minyatür sanatında daha önce konu edinilmemiş olan, haremde bir ebe yardımıyla gerçekleştirilen doğum sahnesi göstermesi açısından ilginçtir. Duvarlardaki kalemişleri, kadınların gösterişli ev içi kıyafetleri ve başlıklarından kadınların harem kadınları olduğu anlaşılan harem dairesinde gerçekleştirilen doğumda, özellikle doğum sandalyesinin ilk kez ve belki de tek olarak bu minyatürde verilmiş olması, eserin tarihi bir belge niteliği kazanmasını sağlamıştır. Osmanlı Saray Harem'inde doğum iskemlesi, doğum koltuğu ya da öreke gibi isimler alan sandalye, doğumu kolaylaştırmak için kullanılmıştır. Haremde doğumun gerçekleşeceği oda önceden hazırlanıp süslenir, doğum zamanı geldiği zaman kadın odaya getirilir ve doğum sandalyesine oturtulurdu. Doğuma giren cariyelerin görevi ebeye yardımcı olmanın yanı sıra doğum yapan kadına cesaret vermekti (Harem, 2012.267).

Görsel 4: Enderunlu Fazıl, Doğuran Kadın, Zenanname, İÜK, T 5502 v.142a.

Fransız Ressam Camille Rogier imzalı, *Yemek Yiyen Hanımlar* adlı 1854 tarihli bu resimde, sedir üzerinde oturmuş, önlerinde kurulu sofradan yemek yiyen iki genç hanım ve onlara hizmet eden iki kişi görülmektedir. İki genç hanımın kıyafetleri, dönemin modasını yansıtan ev içi giysilerdir. Duvar ve perdeler, bitkisel ve geometrik motiflerle bezelidir. Rogier'in 1837 yılında çıktığı İtalya, Atina ve İstanbul gezilerinde yaptığı desenler, 1854 yılında, Paris'te La Türkiye adlı kitapta basılmıştır. Çeşitli milletlerden tiplerin, harem, kapalı çarşı, hamam, kahvehane, rakkaslar gibi konuların yer aldığı kitapta, İstanbul Osmanlı'da günlük yaşam ve adetlerini resmettiği görülmektedir (Harem, 368). Sanatçı ev-içi ve özellikle kadınları betimleyen resimlerinde ayrıntılara önem vermiş, Osmanlı toplumunda kadının bilgilenen, şık, onurlu ve yücelmiş bir çizgisini yansıtmaya çalışmıştır (Papila,120). Genellikle büyük figürlü verilen sahnelerde iç mekânların tüm detayları, mimari bir yapı içerisinde verilen kompozisyonlarda ise türbe ve cami kapıları ve bunların üzerindeki yazıtları; mimari bezemelerden çini süslemeler, hatlar ve sedef kakmalar; Doğu'ya özgü eşyalardan buhurdan, şamdan, yağlıklar,

peşkirler, ağaç ve taş işlemeler ve ipekli, işlemeli kadın-erkek giysileri tüm detayları ile ve gerçekçi bir üslupla verilmiştir.

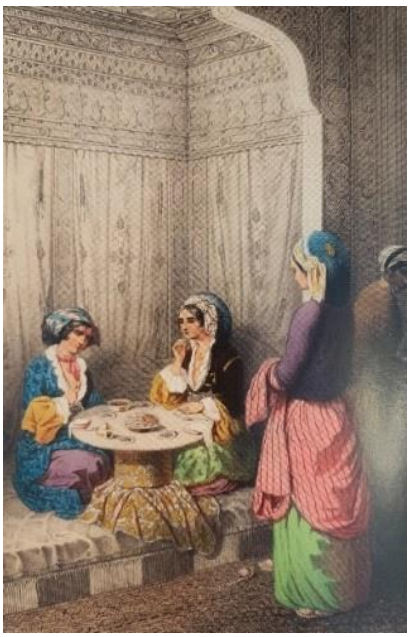

Görsel 5: Camille Rogier, Yemek Yiyen Hanımlar, 1854, 39.2x 25.2 cm., Topkapı Sarayı Müzesi, Y.B.2092, pl 15.

Kentteki gündelik yaşam sahnelerinin önemli bir bölümünü, ev yaşantısı ve bu yaşantıyı biçimlendiren kadınlar oluşturmaktadır. Kadın, Oryantalist resmin en temel konularından biridir. Doğulu kadının özel yaşam alanı olan hareme girmek arzusu, doğunun gizemine nüfus etmekle adeta eş anlamlıdır. Bu mahrem alanı dilediği gibi görememek, seyyah yazar, ressam, şair yüzlerce batılı erkeğin doğulu kadını düşlemesine ve hayalindeki bu yaşantıyı tasvir etmesine yol açmıştır. Batılı ressamlar Müslüman ailelerin evlerine girme olanağı bulamadıkları için kadınların yer aldığı iç mekân sahnelerinde modellerini genellikle gayrimüslim ailelerden seçmişlerdir. Valenciennes'li ressam Jean-Baptiste Vanmour ise bu açıdan istisnai bir örnektir. Sanatçının uzun süre Doğuda yaşamış olması, ona Avrupalılara kapalı olan bu yerlere girme olanağı sağlamıştır. Vanmour'un özellikle Türk kadınını betimlediği ev içi sahneleri meraklıları tarafından çok tercih edilmiş ve bu nedenle sanatçının İstanbul'daki atölyesinde benzer kompozisyonlar tekrar tekrar üretilmiştir. Ev içi yaşantısını konu alan resimlerde de görüldüğü gibi, Osmanlı kadınlarının gündelik hayatlarında kahve falı bakmak, çubuk içmek, yün eğirip, nakış işlemek, eve gelen çoğu yatılı konukları ağırlamak ya da hamama gitmek önemli bir yer tutardı. Sazlı ve oyunlu eğlenceler de harem kadınlarının sevdikleri uğraşlardı. Kadınlar sadece sarayda değil, aynı zamanda devlet ileri gelenlerinin ve saray çevresinin saray, konak ve yalılarında da musikiyle uğraşırdı

Görsel 6: Vanmour Okulu, Tartışma, 18.Yüzyıl'ın ikinci yarısı, Pera Müzesi

Daniel Valentine Riviere'e ait Fener'den bir Rum evinin betimlendiği *Fenerli Rum Kadınlar* resminde, sedirde oturan kadın, şalvarının üstüne bürümcük, bir iç gömleği ve üç etek entari giymiş, başına da küçük bir püsküllü başlık takmıştır. Ayaktaki hizmetkâr da üç etek entari giymiş ve başına bir yemeni bağlamıştır. Elinde tuttuğu çubuk, oymalı sehpa üzerindeki kahve takımı, yerdeki yelpaze ve küçük mangal, dönemin günlük yaşam alışkanlıklarını yansıtan nesnelerden örneklerdir.

Görsel 7: Daniel Valentine Riviere, Fenerli Rum Kadınlar, 1840, kâğıt üstüne karışık teknik, 38x49 cm.

Osmanlı resmini Batı'ya tanıtan Fransız yazar ve sanat eleştirmeni Adolphe Thalasso tarafından, L'art Ottoman adlı kitabında İstanbul'daki Türk resminin tek temsilcisinin olduğu söylenen, Levanten suluboya ressamı *Comte Amadeo Preziosi* (1816-1882) yaşamının yaklaşık olarak üçte ikisini İstanbul'da geçirmiştir. Resimlerinde gündelik yaşama dair ele almış olduğu pek çok tema yanında, sıradan halk kadınlarını da resimlemiştir. Sanatçının 1858 yılında

Paris'te yayınlanan *Stamboul. Recollections of Eastern Life - İstanbul. Doğu Yaşamından Anılar* adlı renkli taş baskı albümü üç baskı yapmıştır. Eserde yer alan figürlerden biri ev ortamında sedir üzerinde bağdaş kurmuş oturan, turuncu renkli kıyafetler içerisindeki kadın portresidir. Kadının başında ev içi giyilen işli yemeni, elinde ise renkli bir yelpaze bulunmaktadır. Ev terlikleri sedir önüne koyulmuştur.

Görsel 8:Comte Amadeo Preziosi, İstanbul. Doğu Yaşamından Anılar, 1858, Paris.

Fransız Okulu'na mensup bir sanatçı tarafından yapılan ve *Kahve Keyfi* adı verilen tabloda, kahve içen bir Osmanlı hanımı harem ortamında yanında hizmetçisiyle ve dönem modasına uygun giysiler içinde görülmektedir. Tabloya konu olan ana figür için, Jean-Baptiste Vanmour'un resimlerinin gravürlerinden oluşan Receuil de cent estampes répresentant differentes nations du Levant'daki "Sedirde Kahve İçen Türk Kızı" model alınmıştır. Kahve harem yaşamının önemli bir parçasıdır. Sunumu özel ritüeller eşliğinde yapılmaktadır. Tabloda burada hizmetçi ayakta değildir ve ana figürün soluna çömelmiş, hanımına kahve sunmaktadır (İmparatorluktan Portreler,2005: 96).

Görsel 9: Kahve Keyfi", French School, 18.Yy'ın ilk yarısı, tuval üzerine yağlıboya, 1.12 mm x 1.015 mmm. Pera Müzesi Koleksiyonu

Osmanlı'nın son dönemlerinde yaşamış, 1890 doğumlu izlenimci *Namık İsmail,* savaş resimleri yanısıra, manzara, portre, nü, natürmort, iç mekân (enteriyör) çalışmaları yanında, aza sayıda da olsa figür içeren çalışmalar da yapmıştır. Sanatçının gerçekçi bir üslupla vermiş olduğu '*Köylü Aile'* tablosunda, geleneksel mimari ile yapılmış bir evin iç mekânı içerisinde, yerel kıyafetler giymiş ve sedirleri üzerinde oturan çekirdek bir Osmanlı ailesi resmedilmiştir. Erkek evin reisi olsa da, kadın hem evde çocuklarına bakmakla, hem ev işleri yerine getirmekle, hem de dışarıda çalışma sorumluluğu taşımaktadır.

Görsel 10: Namık İsmail, 'Köylü Aile', 89x71 cm. özel koleksiyon

Kadın ve Ev İçi Kutlamalar

19. Yüzyıl'da İstanbul'a gelerek Osmanlı'ya dair pek çok konunun yanında, kadınların ev içi yaşam sahneleri de resimlemiş olan Flaman asıllı Fransız Jean Baptiste Van Mour' a (1671-1737) ait olan *Rum Düğünü* tablosunda, sanatçının yapmış olduğu diğer düğün sahnelerinden farklı olarak dışarıda değil, kadınların ev içinde yapmış oldukları düğün sonrası kutlama resmedilmiştir. Sahnede süslü başlığıyla ayırt edilen gelin düğün hediyelerini kabul etmektedir. Rum kadınlar ev ortamında oldukları için peçesizdirler. Başı, önüne ve arkasına doğru sallanan altın ve gümüş tellerle süslenmiş gelin, sedirde oturmaktadır; elleri tamamen taşlarla süslü kemerinin üzerinde durmaktadır. Önünde de üzeri işlemeli bir halıyla süslü tabure benzeri bir eşya görünmektedir. Solunda o günkü törende önemli bir görev üstlenen kayınvalidesi, çevresinde de ailesi ve arkadaşları yer almaktadır. Aileden iki kadının ev sahipliği yaptığı düğün gününde, tebrik ziyaretlerini kabul etmek için tören düzenine uyum zorunluluğu vardır. Hanımlardan biri, yeni gelen bir misafiri öperek selamlarken, diğer kadın bir başka konuğu karşılamakta ve çarşafını almaktadır. Ziyaretçiler ise adet gereği duvarda asılı görülen mendilleri hediye getirmişlerdir. Ritüellere uygun olarak sedirlere yerleşimden sonra kahve, şerbet ve tütsü ikramı da yine geleneksel ritüeller doğrultusunda yapılacaktır (Van Moor, 119).

Görsel 11: Jean Baptiste Van Moor, Rum Düğünü, 19.Yüzyıl, Rijskmuseum

Ressamı belirsiz tabloda, Osmanlı adetlerine göre düğünün ertesi günü yapılan 'paça günü' betimlenmiştir. Kompozisyonun merkezinde yer alan gelin, önündeki kırmızı örtü ile daha da vurgulanmıştır. Gelinin kırmızı dua ve kaftan pencerenin iki yanı asılıdır. Aile büyüklerinin, düğün gecesinin sabahı armağan ettiği kemer ve inci kolye, gelinin kucağındadır. Sağda, seki üstünde gelinin çeyizi ile birlikte gelen, çiçekli vazolarda donanmış tepsi görülmektedir. Solda ise ev sahipleri yeni genel konukları karşılamaktadır. Giysiler ise 18. Yüzyıl ortalarının modasını yansıtmaktadır. Tablo, Vanmour'un Rum Düğünü tablosundan esinlenilerek yapılmış olmalıdır.

Görsel 12: Anonim, Düğün Ertesi: Paça Günü, tuval üzerine yağlıboya, 18. Yüzyıl'ın ortaları, 53.5 x 76 cm., Pera Müzesi Koleksiyonu

Vanmoor' ait bir diğer kadının ev yaşamını gösteren tabloda, yeni doğum yapmış bir Türk kadınına yapılan loğusa ziyareti tüm detayları ile betimlenmiştir. Tabloda renkli ve kaliteli kumaşlarla döşenmiş oldukça şık bir mekânda, şık kaftanlar ve başlıklar içerisinde varlıklı kadınlar resmedilmiştir. Duvarlarda ve pencerelerde zengin kalemişi bezemeler görülmektedir. Genç anne, yeni doğmuş bebeği ile yatakta yatmaktadır. Mekânın ortasında hem ısınmak hem de kahve pişirmek için kullanılan büyükçe bir mangal üzerinde, ince işçilikli tombak bir kahve güğümü görülmektedir. Yapılacak ikramlardan önce gelenek olduğu üzere ellerin yıkanması için kullanılan ibrik leğen takımı da mangalın yanında yer almaktadır. Konuklara kahveyle birlikte, gülabdan ile gülsuyu sunulmaktadır. Buhurdan ise içerisinde yer alan buhur sayesinde odanın havasını temizlemektedir. Yerlere çok özel dokuma Uşak halıları serilmiştir (Van moor 2003:221).

Görsel 13: Jean-Baptiste Vanmour, Bir Türk Kadınına Loğusa Ziyareti, Rijksmuseum

Kadın ve Ev İçi Eğitimler

18. Yüzyıl'ın ilk yarısına *ve Van moor Okulu*'na ait Pera Müzesi'nde sergilenen bir tabloda, kadınların giyiminden yüksek statüde bir ev olduğu belli olan ev içi ortamında, gergef işleyen kadınlar sahnelenmiştir. Kadınlar ev ortamında oldukları için peçesizdirler. Vanmour ve onu takip edenler, Osmanlı sosyal yaşamından sahneleri görüntüledikleri tüm resimlerinde Müslümanlar ile gayrimüslimlerin kıyafetleri arasındaki bir takım dekoratif detayları, kumaş ve aksesuar farklılıkları göstermeye çok önem vermiş, bu nedenle ayrıntıcı çalışmışlar yapmışlardır (Nefedova, 2009:117). Resimleri, dönemin sosyal kodlarıyla, yasalarıyla, gelenek ve görenekleriyle örtüşmektedir. Bu tabloda verilen mekânın da, gerek pencere çerçevelerinde, gerek halı desen detaylarında çok da gerçekçi Türk motifleri yansıtılmamış olmasa da, kıyafetlerde gerçekçi bir betimlemeden söz etmek mümkündür. Toplu halde gergef işleyen ve varlıklı bir evde yaşadıkları anlaşılan kadınların mimik ve jestlerinden aynı zamanda koyu bir sohbette oldukları anlaşılıyor. En sağdaki figür bir yandan da, Osmanlı sosyal yaşamında yeri oldukça fazla olan çubuk tüttürmektedir. Pencerelerde özellikle demir kafeslerin büyük boyutlu olarak ve mekânın da oldukça kasvetli verilmiş olması, Osmanlı kadının, sınırlı ev dışı yaşamına da bir anlamda vurgu yapmış olduğunu düşündürmektedir.

Görsel 14:Van moor Okulu, *Gergef İşleyen Kadınlar*, 440 mmx620 mm., Suna ve İnan Kıraç Vakfı Oryantalist Resim Koleksiyonu, Pera Müzesi, İstanbul

Yine aynı konuyu sahneleyen bir diğer sanatçı *Gergefte Nakış İşleyen Cariyeler* adlı tablosu ile Jean Baptiste Le Prince' (1734-81)'dir. 18.Yüzyıl gravüründe, harem içinde gergef de nakış işleyen ve sohbet eden cariyeler betimlenmiştir. Soldaki pencereden bulutlu bir gökyüzü ve ağaçlar görülür. Sağ arka planda, Avrupa resminde yaygın bir motif olarak kullanılan, kıvrımlı bir perde betimlenmiştir. İç mekân döşemesinde kullanılan çiçekli yastıklar, cariyelerin kıyafetleri gibi ayrıntılar, gerçekçi özellikler taşımaktadır. Fransız ressam Jean Baptiste Le Prince 1758 yılında Rusya'ya giderek St. Petersburg Sarayı'nda çalışmıştır. Sanatçının Osmanlı topraklarına seyahat edip etmediği bilinmemekle birlikte, Osman yaşamına ilişkin resimleri olduğu bilinmektedir.

Görsel 15: Jean Baptiste Le Prince, 18.Yy.gravür, 40 x 34,5 cm. TSM. 17/ 985

19. Yüzyıl sanatçısı *Osman Hamdi Bey* (1842-1910) Türk kültür ve sosyal yaşamına dair sahnelere önem vermiş ve kadını ve erkeği aynı statüye getiren ve kadını günlük hayatın işleyişi içindeki kompozisyonlarda resmetmeye özen göstermiş, Osmanlı arkeolog, müzeci, ressamdır. İlk Türk arkeoloğu olarak kabul edilmektedir. Bağdat'ta ilk arkeolojik çalışmalarını yaptıktan sonra asıl gerekli yasanın çıkarılmasını sağlayarak ve tüm arkeolojik çalışmaların kontrolünü üstlenerek modern arkeoloji biliminin Osmanlı'da temellendirilmesini sağlamış, 1881 yılında Müze-i Hümayun (İmparatorluk Müzesi) müdürü olmuş, Sanayi-i Nefise Mektebi'nin müdürlüğü ile görevlendirilmiştir (Berberoğlu). 1874 tarihli *"Asar-ı Atika Nizamnamesi"*ni 1883 yılında yeniden düzenlemiş ve yürürlüğe sokmuş ve bu düzenleme ile Batılı ülkelere Osmanlı topraklarından eski eser kaçırılmasını önlemiştir.

Sanatçı *Kuran Okuyan Kız* tablosunda, kadının giyiminden ve dekorasyonda göze çarpan detaylardan, ince işçilikli halı ve mavi beyaz altıgen karolardan oluşan çini kompozisyonundan, el yazma Kuran'ın üzerindeki zarif hattan, sedef rahlenin ince işçiliğinden varlıklı bir hane olduğu belli olan mekânda kadını ev içi ortamında, Kuran okurken görüntülemiştir

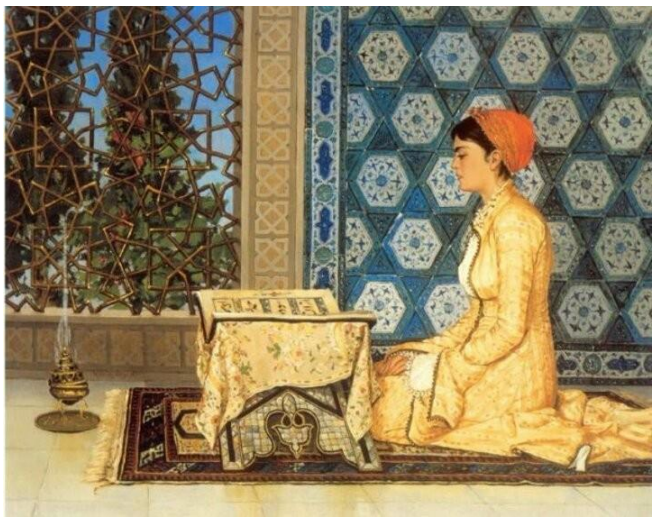

Görsel 16: Osman Hamdi Bey, Kitap Okuyan Kız, 1880, tuval üzeri yağlıboya, özel koleksiyon

Oryantal bir ressam sayılmasına rağmen Osman Hamdi Bey'in doğuya bakışı, batılı ressamlardan farklıdır. Resimlerindeki kadın figürlerinde cinselliği ön planda tutan batılı oryantalistlerin aksine, onun resimlerinde yar olan figürler, Osmanlı'da Batı'ya açılış döneminin, bireysel kimliğinin ve yeteneklerinin farkında, öğrenmeye ve kendini geliştirmeye açık kadınlardır. Osman Hamdi Bey'in resimlerinde kapalı mekânlarda görülen Osmanlı kadını, çalgı çalarken kitap okurken ya da evinde çiçek düzenlerken betimlenmiş ve her zaman giyimli gösterilmişlerdir. Bursa Yeşil Camii de mimari öğelerin yer aldı bu resimde tambur ve def çalan genç kızlar, entari ve üç etek giymiş, örgülü saçlarını yemeni ile toplamışlardır (İmparatorluktan Portreler,2005: 96).

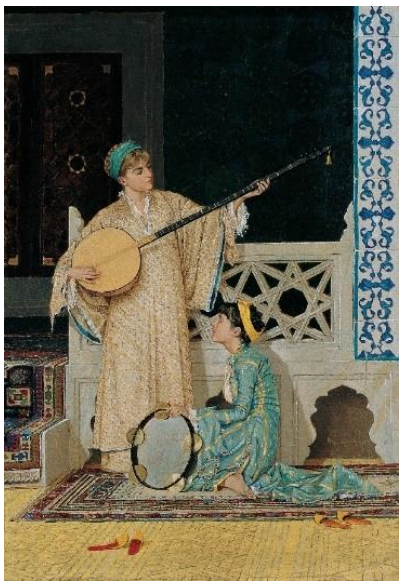

Görsel 17: İki müzisyen kız, Osman Hamdi Bey, tuvalet üstüne yağlı boya, 58 × 39 santim, 1880, Pera Müzesi Koleksiyonu

Fausto Zonaro'ya (1854-1929) ait olan *Saz Çalan Kadın* adlı tabloda, gündelik giysileri ve başındaki oyalı yazmasıyla saz çalan bir Osmanlı kadını görülmektedir. Müzik, Osmanlı kadınlarının kendi aralarındaki toplantılarında başlıca eğlence evresidir. Özellikle ut ve benzeri telli çalgılar, kadınların yaşamında her zaman önemli bir yer edilmiştir. Resim, 1908 yılında yayınlanan ve bütünüyle Zonaro'ya ayrılan Le Figaro İllustre özel sayısının kapağında ve Adolphe Thalasso'nun yazıp Zonaro'nun resimlediği Der'i Se'det kitabında yer almıştır. (İmparatorluktan Portreler,2005: 96).

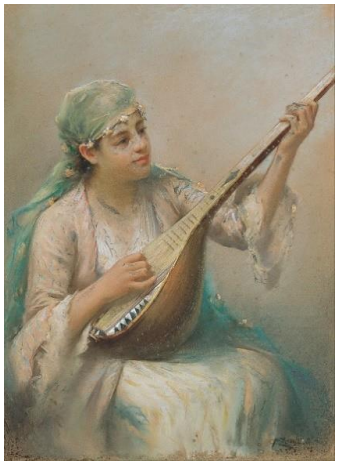

Görsel 18: Saz çalan kadın, Fausto Zonaro, kâğıt üstüne pasta, 95 × 68 santim, 1908

Kadın ve Ev İçi Eğlence

Yine Van Moor imzalı tabloda, harem yaşamında önemli bir yeri olan, kadınların ev içi yaşamlarının en keyifli anlarından sayılan kahve ikramı sahnesi betimlenmiş, aralarında bir de kız çocuğunun bulunduğu kadınlar, birbirlerine yiyecek ve kahve ikram ederken, kahve içip fal

bakarken gösterilmiştir**.** Son derece zengin giysiler, başlıklar ve takılar dönemin modasını yansıtmaktadır. Odanın dekoru, Vanmour'un diğer harem resimlerindeki dekora benzemektedir. Bu resmin farklı boyutlarda biri Vanmour'a diğeriyse Van mour atölyesine atfedilen iki versiyonu daha bulunmaktadır (İmparatorluktan Portreler, 2005:100).

Görsel 19: Jean-Baptiste Vanmour, Kahve İçen Kadınlar, 18. Yüzyıl'ın ikinci yarısı, tuval üzerine yağlıboya, 37x59, Pera Müzesi Koleksiyonu

1628-29 yılında Osmanlı Devleti'ne gönderilen Kutsal Roma İmparatorluğu elçisi Hans Ludwig von Kuefstein'ın Viyana'ya dönüşünde ısmarladığı bir dizinin parçası olduğu düşünülen büyük boyutlu resmi, Osmanlı kadının ev yaşamında eğlence şeklini sahneleyen en erken tarihli çalışmalardan biridir. Tablonun sol üst köşesinde 'Seçkin Türk hanımlarının evlerinden çıkmaları ya da yabancılarla tanışmaları adet olmadığından, onlar birbirlerini evlerine davet eder, dans, komedi ve benzeri eğlencelerle kendilerini oyalarlar' yazısı ilginçtir. Kompozisyonun alt bölümünde misafirler karşılanır ve kadınlar defin ritmi ile dans ederler. Üst bölümde rebap, def ve santur çalan sazendeler eşliğinde, başlarında terpuşları, ellerinde işlemeli yemeleri ile dans eden iki kadın görülür. Resimde halı giysi ve çalgı detayları büyük incelikle işlenmiştir (İmparatorluktan Portreler,2005: 96).

.

Görsel 20: Franz Hermann, Hans Gemminger, Türk Hareminden Bir Sahne, 1654, Valentin Mueller, tuval üzerine yağlıboya, 130x 193,5 cm. Pera Müzesi Koleksiyonu

İtalyan ressam Giovanni Antonio Guardi'ye ait olan *Haremde Mangala Oynayan Kadınlar* tablosunda, sedirin üzerinde oturan ve mangala oynayan iki genç kadın betimlenmiştir. Oyun dikdörtgen şeklindeki bir mangala tahtası, 48 taş ve iki oyuncuyla oynanan bir oyundur. Oyun tahtasında, her oyuncunun önünde altışar çukur ve sağ taraflarında kazandıkları taşları koya bilmeleri için, bir hazine vardır. Çukurlara dörder taş dağıtılır ve oyuna kura ile başlanır. Beş set üzerinden oynanan oyunda, 25 taş toplayan oyuncu, oyunu kazanır. Resim, kadınların oynadıkları strateji ve zekâ oyunlarını göstermesi açısından önemlidir. Hareket etmek anlamına gelen mal kaladan türeyen mangala, binlerce yıldır oynanan bir tür strateji ve zekâ oyunudur. Kompozisyonda sedirin arka cephesinde kafesli bir pencereden görülen manzara resmi verilmiştir. Oyunda kadınların biri hamle yapmakta, diğeri ise yapacağı hamleyi düşünmektedir. Her iki genç kadın da şık kıyafetler içerisinde ve çeşitli aksesuarlarla resmedilmişlerdir. Yastıklar çeşitli motiflerle işlenmiş olup, son derece gösterişlidir.

Görsel 21: İtalyan ressam Giovanni Antonio Guardi, Harem'de Mangala Oynayan Kadınlar, 1742

SONUÇ

Osmanlı toplum yapısında en kutsal ve en küçük birimi aile, ailenin temeli de kadındır. Pederşahi toplumsal yapı kuralları içerisinde yaşayan halk kadının sosyal yaşamında dışarıya çıkması, hem fiziksel olarak giydiği kıyafetleriyle hem de ahlaki normlarla belli kurallara bağlanmış olup, bu bağlamda kadın üzerinde sıkı kontrol mekanizmasının işlemiş olduğunu söylemek mümkündür. Ev yaşamından dış yaşama geçmesi çok da kolay olmayan Osmanlı kadını için evi adeta kutsal mekânı olmuş, kadın hem dini, hem sosyal hem de eğitsel hemen hemen tüm ihtiyaçlarını çoğunlukla evinde gidermeye çalışmıştır. Aynı şekilde saray kadınlarının da belli gözetmenler eşliğinde dışarı çıkabilmesi mümkün olmuş, bu nedenle saray kadınları için de bir anlamda harem daireleri aynı kutsiyeti sağlamıştır. Kadın, ruh sağlığı için

ihtiyaç duyduğu sosyalleşmesini, özel günleri ve kutlama törenlerinde eş dost ile birlikte evinde bir araya gelmek suretiyle gidermiş, eğitim, eğlence gibi ihtiyaçlarının da büyük kısmını evinde karşılamıştır. Aynı durumun saray kadınları için de harem yapılaşması içerisinde sağlandığını söylemek mümkündür.

Yapılan bu çalışmada, kadının sosyal yaşamında yeri olan gündelik ihtiyaçları ve gereklilikleri, sanat tarihi disiplinine konu olan ve kadının ev içi yaşamını sahneleyen resimsel anlatılar eşliğinde irdelenmiştir. Osmanlı kadın yaşamının çeşitli açılardan ele alınarak üretildiği bu resim örnekleri, sanatsal değerleri ve kadın yaşamının sosyolojik analizi yapılmaya çalışılmış ve Osmanlı kadının ev içi yaşamının dönemler itibari ile tasavvurunun sağlanabilmesi amaç edinilmiştir.

KAYNAKÇA

And, M, (2012). 16. Yüzyılda İstanbul Kent- Saray-Günlük Yaşam, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Arseven, C. E., (1958); "Davul", Sanat Ansiklopedisi, I, 433.

Arsal, O (2000). Modern Osmanlı Resminin Sosyolojisi, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul

Ataman, S, Y (1997). Türk İstanbul'u, İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No:39, İstanbul AYAN,

Berberoğlu N, E Osman Hamdi Bey Biyografisi, Mimarlık Müzesi. Com

Çakmut, F (1974). '*İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde Bulunan Huban-name-Zenan-name Minyatürleri'*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Basılmamış Lisans Tezi.

Faroqhi, S (1997). Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşamı, Ortaçağdan Yirminci Yüzyıla, Tarih Vakfi Yayınları, İstanbul.

Hamam, '*Tarihte Yıkanma Kültürü ve Osmanlı Sarayında Hamam'*, Topkapı Sarayı Müzesi. S: 10-27.

Harem, Topkapı Sarayı Harem-i Hümayunu (2012), T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul.

Işın, E (2006). İstanbul'da Gündelik Hayat, YKY:1240, 4. Baskı, İstanbul, Şubat

Suna ve İnan Kıraç Vakfı Koleksiyon İmparatorluktan Portreler (2005), Pera Müzesi Yayını, İstnabul.

Karayel, G (2012). İstanbul'da Günlük Yaşam Sahneleri'nin Türk Resim Sanatına Yansımaları, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Anasanat Dalı Sanatta Yeterlik Tezi.

Lewis, R., (1973).Osmanlı Türkiyesi'nde Gündelik Hayat, İstanbul. 2877

Nerval, G, De, (2012), Doğu'ya Seyahat, Çev. Selahattin Hilav, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Özkaya, Y (2008). 18. Yüzyılda Osmanlı Toplumu, İstanbul.

Postel Guillaume (1552). De la Republiques des Turcs: et la ou l'occasion s'offrera, des meurs et loys de tous Muhammedistes.., Poitier2.

Renda, G, (2003).Van Mour ve İstanbul'da Yaşam, *Lale Devrinin Bir Görgü Tanığı Jean Baptiste Vanmour* içinde, Koçbank, İstanbul.

Schweigger, S (2004). Sultanlar Kentine Yolculuk 1578-1581. Çev: Tukis Noyan, Kitap Yayınevi, İstanbul.

Stefanos, Y, (2002). İstanbul İmparatorluklar Başkenti, Osmanlı Bankası, İstanbul.

Uzunoğlu, M (2008). Yayımlanmamış Sanatta Yeterlik/Doktora Tezi, Cumhuriyet'ten Günümüze Toplumsal Değişimin Türk Resim Sanatı'nda Kadın İmgesine Yansıması, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Wratislaw, W (1996). Baron Wratislaw'ın Anıları: 16. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'ndan Çizgiler, çev: M.Süreyya Dilmen, (first published 1597) İstanbul.

KRİPTO PARALAR VE BLOKZİNCİR TEKNOLOJİSİ NEDEN ÖNEMLİ VE BUTEKNOLOJİ ULUSLARARASI TİCARET ARACI OLABİLİR Mİ?

Dr. Öğr. Üyesi Hasan BARDAKÇİ
Harran University, Siverek Applied Sciences Faculty, Department of International Trade and Logistics, ORCID: 0000-0002-6181-3115
Dr. Öğr. Gör. Oğuzhan ÖZÇELİK
Kırklareli University ORCID:0000-0001-6666-8976

ÖZET

21.Yüzyılın beraberinde getirdiği en çarpıcı teknolojilerden biri Blokzincir teknolojisi ve bu teknoloji ile ortaya çıkan kripto paralar, günümüzün en fazla kullanılan araçlarından biri olacakmış gibi bir izlenim uyandırmaya başlamıştır. Özellikle sahip olduğu potansiyel ve bu şekilde yaygınlaşması beraberinde bazı yeni soruları gündeme getirmiştir. Örneğin; Bu teknoloji tedarik zincirinde kullanılabilir mi? Ya da dış ticaret için bir araç olabilir mi? Veya Gümrük işlemleri bu teknoloji ile daha da kolaylaştırabilir mi? gibi. İşte bu çalışmada özellikle sanayi 4.0 devriminin getirmiş olduğu en önemli yeni teknolojilerden Blokzincir teknolojisinin ortaya çıkışı, tarihsel gelişimi ve kullanım alanları araştırılmıştır. Bu alanlardan Uluslararası ticaret aracı olarak kullanım alanları incelenmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde bu teknolojinin dış ticaret süreçlerinden özellikle güvenli belge paylaşımı ve finansman işlemlerinde nasıl kullanılabileceği, gümrük işlemleri ve dokümantasyonda nasıl kullanılabileceği ve ileriki zamanlarda oluşabilecek gelişmeler ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Teknoloji, Uluslararası Ticaret, Kripto para, Blokzincir

WHY IS CRYPTO COINS AND BLOCKCHAIN TECHNOLOGY SO IMPORTANT AND CAN THIS TECHNOLOGY BE A INTERNATIONAL TRADE TOOL?

ABSTRACT

One of the most striking technologies brought by the 21st century is Blockchain technology and the crypto currencies that emerged with this technology. Moreover, it has started to give the impression that it will be one of the most used vehicles of today. Especially the potential it has and its spread in this way has brought some new questions to the agenda. For example; Can this technology be used in the supply chain? Or can this technology be a international trade tool? or could this technology facilitate customs clearance? etc. In this study, the emergence, historical development and usage areas of blockchain technology, which is one of the most important new technologies brought by the industry 4.0 revolution, have been investigated. In particular, it has been examined whether it can be an international trade tool or not. In the conclusion part of the study, how this technology can be used in foreign trade processes, especially in customs procedures, supply chain management, documentation, secure document sharing and financing transactions, and developments that may occur in the future are tried to be presented.

Keywords: Technology, International Trade, Cryptocurrency, Blockchain

GİRİŞ

Günümüzde özellikle dijital para kullanımının kâğıt para kullanımının çok üzerine çıktığını söylemek mümkündür. Daha açık bir ifade ile geçmişte kâğıt paraların sık kullanımı günümüzde yerini dijital paralara bırakmıştır. Yani bireyler çoğunlukla Eft, havale yaparak veya kredi kartlarına aktararak kısacası paralarını sanal ortamda dönüşüme sokmaktadır. Dahası sanal yapılan tüm ödemeler özel finansal şirketleri üzerinden gerçekleşiyor. Haliyle, bu şirketler finansal sisteminin kendisini oluşturuyor. Ancak bu finansal şirketlerin iktidarını Bitcoin adlı kripto para biraz sarmış durumda. Bitcoin dijitalde doğrudan kişiden kişiye ödemenin yapıldığı ilk para olarak ortaya çıktıktan sonra, yani aracısız bir ödeme aracı olarak finansal sisteme dahil olduğu 2009 yılından bugüne geçen yıllar içerisinde binlerce farklı kripto para birimini de beraberinde ortaya çıkarmıştır. Dahası Bu kripto paraların bir kısmı çok ciddi hacimlere ve değerle yükselmiş durumda. Bu durum beraberinde bazı soruları getirmiştir. Gelecekte kripto paraların kullanım alanları artabilir mi? Yada dış Ticaret'te bir ödeme aracı olabilir mi? gibi.

Günümüzde daha çok yatırım aracı olarak kullanılan kripto paraların birer dönüşüm aracına dönüşüp dönüşemeyeceği konusu devletler ve bireyler arasında tartışılmaya başlanmıştır. Dahası kripto paraların alt yapısını oluşturan blockchain teknolojisi özellikle güvenlikli paylaşım ve aktarımlar için iyi bir araç olma potansiyeli sunmaya başlamıştır. Bu yönü ile çalışma hem kripto hemde blockchain teknolojisini birlikte incelemeyi amaçlamaktadır.

Kripto paraların yapısı incelendiğinde genel olarak bu paraları programlanabilir, erişime açık dijital paralar olarak tanımlamak mümkündür. Özellikle günümüz ölçeğinde incelendiğinde yeni kurulan startup şirketlerinin, açık protokoller ve bağımsız uygulamalar üzerinden kimseden izin almaksızın finansal sistemi kendilerinin kurguladıklarını görünmektedir. Bu merkeziyetsiz uygulamalarda geçerli olan binlerce kripto para özellikle borç alma/verme, portföy yönetimi, teminat alma/verme, sigorta hizmeti, türev piyasaları gibi birçok hizmete erişmeyi de mümkün kılmıştır. Öte yandan aralarında Amazon, Facebook, JP Morgan, Tesla gibi devlerin de olduğu köklü şirketler de mevcut müşterilerine sunmak üzere kendi dijital para projeleri üzerine çalıştıkları yada dijital paralara yatırım yaptıkları görülmektedir. Dahası birçok firma ödemelerini belli kripto paralar üzerinden kabul edebileceğini açıklamış durumda. Ayrıca herhangi bir merkeze bağlı olmaması ve takip edilemeyen bir sistem olması dolayısıyla bireylerin, bağımsız ve müdahale edilemez olmasını bir tercih sebebi olarak gördüğü anlaşılıyor. Aslında genel olarak serbest piyasa ekonomisine oldukça uyumlu bir para görüntüsü verdiği anlaşılmaktadır. Ancak bu kadar serbest olması kripto paraları ülkelerin gerçek kağıt paralarından daha spekülatif yapıyor buda bazen yatırım olarak düşünen bireyler için risk oranını arttırıyor.

Özellikle son zamanlarda devletler ve birey arasında yeni tartışmalar oluşmaya başmış durumda. Bu teknolojinin getirdiği yeniliklere direnilip merkezi yapı ile kontrol edilen ve erişimi limitli bir kutu mu olunacağı Yoksa Bitcoin, Ethereum, Litecoin, Ripple, DOGE gibi kripto paraların vadettiği sınır ötesi, küresel, 7/24 herkesin erişimine açık, herkesin yenilik katabildiği açık Blokzincir teknolojisinin nimetlerinden mi faydalanılacağı? Gibi sorular ışında kripto paraların ister hayatımıza girsin, isterse girmesin yakın bir gelecekte ödemelerin büyük bölümünün dijitalden gerçekleşeceği anlaşılmaktadır. Ayrıca kripto paraların alt yapısını oluşturan blockchain yada diğer bir ifadeyle blok zincir teknolojisi de çok farklı sektör ve alanlarda uygulanacağa benziyor. İşte bu çalışma ile kripto paraların bu süreci ve kendisi anlaşılmaya çalışılarak özellikle Blokzincir teknolojisi ile beraber uluslararası ticarete bir araç olup olamayacağı tartışılmıştır.

1. BLOCKCHAİN (BLOK ZİNCİR) NEDİR VE NASIL ÇALIŞIR?

Dünyanın toplum arasında ilk kabul gören kripto parası olan Bitcoin isimli kripto parayı dünyaya tanıtan Satoshi Nakamoto lakaplı kişi ya da grup tarafından 2008 yılında blockchain'in icat edildiği bilinmektedir (Nakamoto, 2008). Ancak aslından 1990'lardan öncede benzer çalışmalar ve girişimlerde bulunulduğu bilinmektedir. David Chaum'un yayınlamış olduğu "İzlenemeyen ödemeler için kör imzalar" başlıklı makalesi bir merkezi sisteme bağlı kalınmadan dijital paraların transfer edilebileceği ve harcanabileceğini ifade etmiştir (Karaçallık, 2019). Chaum 'un aslında bu makalesinde Blokchain teknolojisinin bu günkü alt yapısı olan merkezi herhangi bir sunucuya ihtiyaç duymayan, dijital imza ile çalışan ve kriptografiyle korunan bir teknolojiyi ilgili makalesinde önermiştir. Fakat asıl blockchain teknolojisini dünyaya tanıtan Bitcoin adlı para birimi ile ortaya çıkması olmuştur. (Iansiti & Lakhani, 2017). Blockchain teknolojisi bir çok bilim adamı tarafından internetin ardından kullanıma giren en yaratıcı devrimlerden biri olarak görülmektedir (Drescher, 2017, s.1). Endüstri 4.0 devriminin yapay zeka gibi birkaç ürününden biri olarakta ifade edilebilir.

Şekil 1: Endüstri Devrimleri

Endüstri 4.0 devriminin bir parçası olan blockchain teknolojisi ilk olarak Nakamoto'nun, Bitcoin'in çalışma yapısını izah ettiği "Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System (Bitcoin: Eşler Arası Elektronik Nakit Sistemi)" isimli teknik makalede (whitepaper) aktarılmıştır. Nakamoto; mail hesabı üzerinden (satoshin@gmx.com) insanlığa armağan ettiğini söylediği teknolojinin, kendi kendini devam ettireceğini ayrıca ifade etmiştir. Satoshi Nakamoto' isminin günümüzde de halen kim veya kimler tarafından kullanıldığı net olarak

bilinmemektedir. Blockchain teknolojisine geçek olursak blockchain teknolojisi hiçbir merkeze veya otoriteye ihtiyaç duymayan, verilerin dağıtık şekilde saklandığı kayıt teknolojisi blockchain ya da blok zinciri olarak ifade edilmiştir. Bitcoin ile beraber tanıştığımız blockchain, eski verilerde düzenleme olanağı sunmayan, geleneksel veri tabanlarından farklı olarak işlemlerin ardı sıra listelendiği dijital bir kayıt defteri şeklinde çalışır. Her blok içinde işlem bilgileri ve önceki blokun şifrelenmiş hash koduna sahiptir. Bütün bloklar, kendilerinden önceki bloğa şifreli biçimde bağlı olduğundan, herhangi birinde değişiklik yapılması, sonraki tüm bloklarda değişiklik meydana getirir (Nakamoto, 2008, 2). Bu şekilde verilerin değiştirilip değiştirilmediğinden emin olunur.

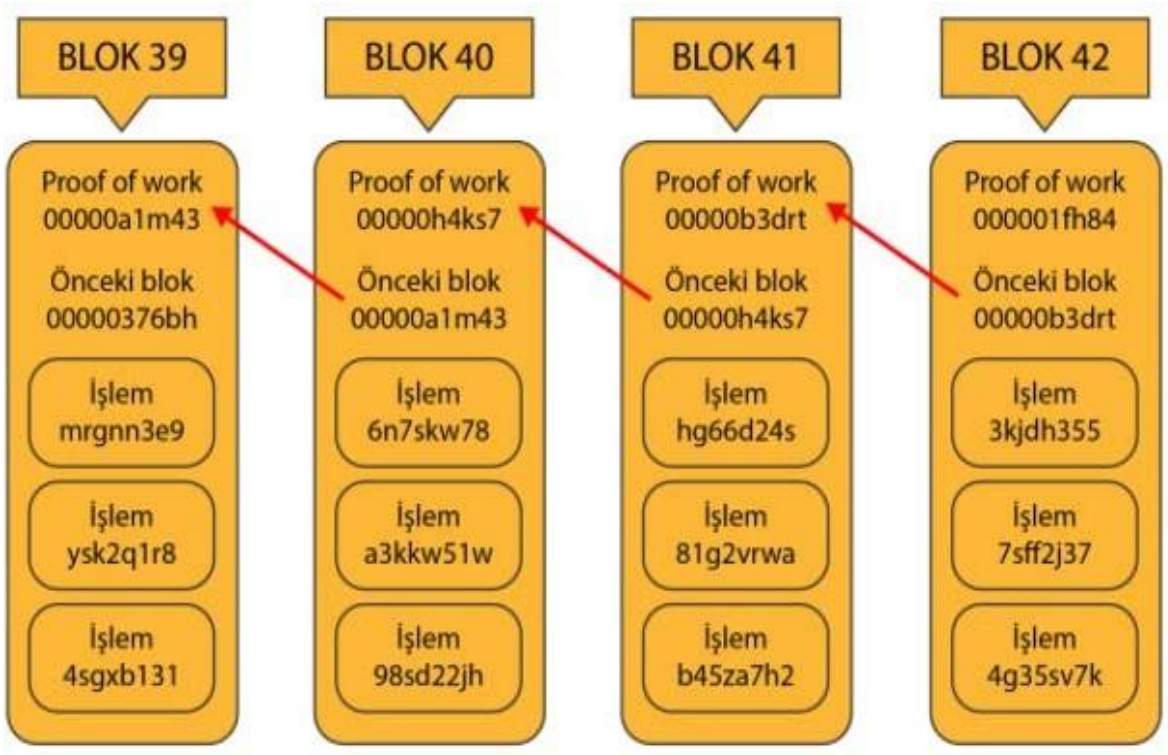

Şekil 2: Blokzincir Çalışma Mantığı

Kaynak: https://tr.cointelegraph.com/news/a-simple-explanation-of-what-is-blockchain-and-how-its-works

2. DAĞITIK AĞ SİSTEMİ NASIL ÇALIŞIR?

Dataların kayıtlarının, iletişim içerisindeki farklı bilgisayarlar tarafından saklanması işlemi dağıtık ağ sistemi olarak ifade edilir (Watternhofer, 2016, s.1-3). Dağıtık ağ sistemi üzerindeki tüm donanımlar, bir tek bilgisayarmış gibi davranır. Bu sayede herhangi bir teknik arıza oluşsa bile diğer bilgisayarlar verilerin birer kopyası sakladığı için sistem doğru çalışmaya devam eder. Yani veriler, blockchain ağının içinde olan bütün bilgisayarlarda tutulmaktadır. Ayrıca sisteme yeni bir data ve işlem girince, bu datanın doğrulanması merkezi bir yönetici tarafından değil ağ kapsamındaki tüm bilgisayarlar tarafından doğrulanmaktadır. Daha iyi bir şekilde örneklendirmek gerekirse; "*mevcut sistemlerde banka hesap cüzdanı hem hesap sahibinde*

basılı olarak, hem de banka nezdinde elektronik olarak tutulmaktadır. Dolayısıyla hesap sahibinin hesap cüzdanı üzerinde tek taraflı yapacağı bir değişiklik itibar görmeyecektir. Hesap bilgilerinde değişikliğin onaylanması için taraflar arası mutabakat sağlanması şarttır. Blok zinciri'nin dağıtık defter teknolojisi de benzer nitelikte bir yapıya sahiptir. Kayıtların bir kopyası ağa dâhil tüm cihazlarda bulunduğundan, taraflardan herhangi birisinin kendi kayıtlarında yapacağı değişiklik veya kayıt silme işleminin hiçbir geçerliliği olmayacaktır" (Özyüksel ve Ekinci, 2020, s.85).

Dağıtık ağ sisteminde datalar herhangi devlet veya kuruluşun etkisi altında değildir (Bambara & Allen, 2018: 6). Blokchain teknolojisinde ağdaki tüm kullanıcılar bilgilere eşit erişim sağlayabilir.

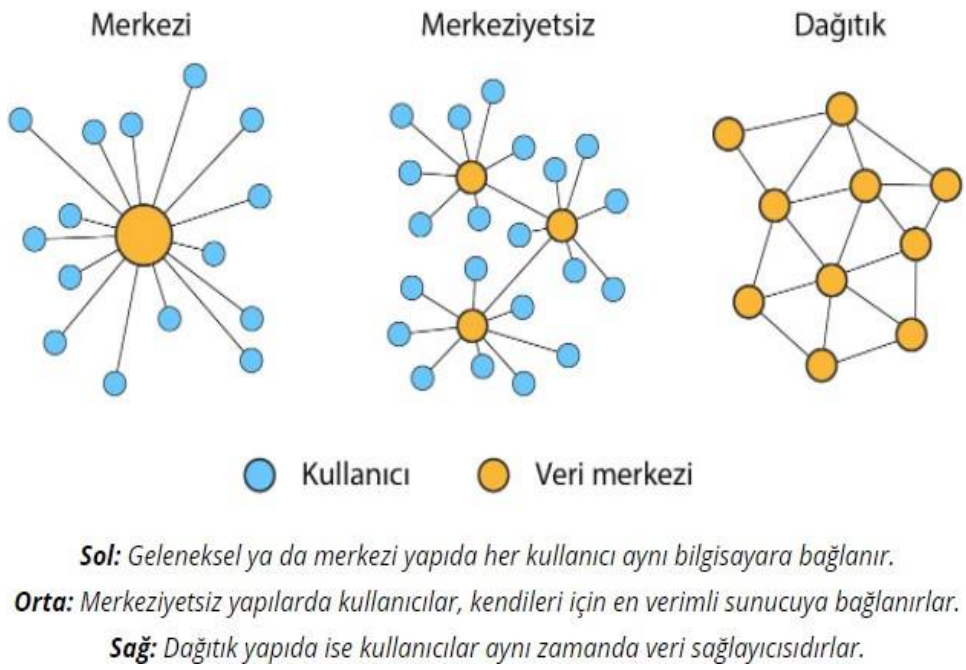

Şekil 3: Farklı Ağ Sistemleri

Kaynak: https://tr.cointelegraph.com/news/a-simple-explanation-of-what-is-blockchain-and-how-its-works

3. KRİPTO PARALAR VE ONLARIN ALTYAPISI OLUŞTURAN BLOCKCHAİN TEKNOLOJİSİ ULUSLARARASI TİCARET İÇİN YENİ BİR ARAÇ OLABİLİR Mİ?

Türkiye gibi gelişme yolundaki ülkeler için yeni teknolojilere entegrasyon ülkelerin ekonomik büyümeleri ve refah seviyelerinin yükselmesinde oldukça etkilidir. Yeraltı kaynakları kısıtlı olan ve tüketimle büyüyen toplumlardan biri olan Türkiye için ihracatın geliştirilmesi oldukça önemlidir. Bunun için iyi işeyecek bir dış ticaret sistemi birçok kaybı önleyecek, büyümeye olumlu katkılar sunacaktır. Yeni teknolojilerde bu yolda anahtar roller üstlenecektir. Gelecekte özellikle blockchain teknolojisinin kısa ve orta vadede finans piyasalarındaki maliyetleri çok ciddi şekilde düşüreceği ve mevcut bankacılık sistemine göre ucuz para transferlerine imkân

tanıyacağı düşünülmektedir. Ancak günümüzde hem birçok devletin özellikle ürün alım satımını kısıtlaması hemde kripto paraların aşırı spekülatif olması, arkasında hiçbir devletin doğrudan desteğinin bulunmaması, sistemde hatalı para transferleri gerçekleştiği zaman iade edilememesi, ayrıca kripto paranın kara para aklamada kullanılabilmesi ve vergilendirilememesi gibi eleştiriler de kripto paralara karşın yapılan tartışmaların genel başlıklarını oluşturmaktadır. Bunun yanında kripto para transferlerinde neredeyse sıfıra yakın işlem ücretlerinin ödenmesi. Geleneksel bankacılık sisteminin kullanıldığı piyasalarda para transferlerinin 2-3 günü sürmesi, ancak kripto paralarda bu işlemlerin saniyeler içinde gerçekleştirilebilmesi bu alana sıcak bakılmasının başlıca faktörleri olarak ön plana çıkmaktadır. Günümüz bankacılık sistemlerinde müşteriler arasındaki ödemelerin izlenmesi ve mutabakatın sağlanması işlemini merkez bankaları yerine getirmektedir. Blockchain sisteminde ise işlemlerin tek bir merkezden yürütülmesine gerek yoktur. Dolayısıyla, bankalara ihtiyaç duymadan güvenli para transferi gerçekleştirmek mümkün hale gelmiştir. Fakat devletler henüz dış ticaret ödemelerinde bu kripto varlıkların kullanımı ile ilgili resmi izin vermemiştir. Buna rağmen blockchain alt yapısını kullanma girişimlerinin her geçen gün arttığı anlaşılmaktadır. Almanya örneği bunlardan bir tanesidir. Almanya kripto paralardan Bitcoin'i bir ölçü olarak değerlendirdiğini, alışveriş için kullanılabilecek bir para olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca son dönemlerde Çin, Kanada ve İngiltere gibi ülkeler sanal para ihracı ve blockchain ile ilgili girişimlerde bulunmaktadırlar (Üzer, 2017, s. 102-114). Tüm bunlar olurken aslın dış ticaret işlemlerinde ülkeler belli sorunları aşmak için belli girişimlerde bulunurlar. Birçok ülke gümrüklerinde, firmalarında daha fazla dış ticaret geliri için belli teknolojik iyileştirmeler yaparak ekonomik kayıplarını en aza indirmeye çalışmaktadırlar.

Şekil 4. Ülkelerin Dış Ticarette Karşılaştıkları Bazı Sorunlar

Dış ticaretin finansmanı konusuda önemli görülen bir dış ticaret mevzusdur. Özellikle geleneksel Dış Ticaret işlemlerinin finansmanında kullanılan en yaygın ve güvenilir yöntem olarak akreditif işlemi ile ilgili yapılacak olumlu teknolojik gelişmeler ülkeler için iyi kazanlar sağlayacaktır. Akreditif, bir tarafta ihracatçının ürün bedelini tahsil edememe ihtimalini

neredeyse sıfıra indirmekte, diğer yandan ise ithalatçı işletmenin ürünün kendisine teslim edilmeden önce karşılıksız olarak ödeme yapma riskini ise ortadan kaldırmaktadır. "Akreditif işlemlerinde, ihracatçı tarafından sözleşmede belirlenen miktar ve nitelikteki ürünlerin alıcıya ulaştırılmak üzere gönderildiğini gösteren konşimento gibi belgelerin ithalatçıyı temsil eden bankaya ulaştırılması halinde, mal bedeli ithalatçıyı temsil eden banka tarafından ihracatçıya iletilmektedir. Bu açıdan akreditif, ürün teslimi ve ödeme bakımından ithalatçı ve ihracatçının risklerini kabul edilebilir düzeye indirgeyen temel finansman yöntemlerinden biridir" (Özyüksel ve Ekinci, 2020, s.95).

Uluslararası ticaret işlemlerinde gümrükler, bankalar, ithalat ve ihracatçılar gibi tüm taraflar işlemlerle ilgili tüm belgeleri kendi veri tabanında tutmak zorundadırlar. Blockchain bu anlamda ticaretin finansmanına taraf olan bu kurum ve kuruluşların ayrı bir veri tabanında bilgileri kaydetmesi zorunluluğunu ortadan kaldırmakta, tek veri tabanında tüm bunlara ulaşma imkanı sunmaktadır. Blockchain üzerinden gerçekleştirilen ilk akreditif işlemi Arjantin'den Malezya'ya ihraç edilen soya fasulyesinin ödemesi için HSBC tarafından 2018 yılında sağlanmıştır. Blockchain öncesinde akreditif işleminin tamamlanması 5 ile 10 gün gibi bir süre içerisinde sonuçlanırken bu teknolojiyle işlem 24 saat içerisinde tamamlanmıştır (Weinland, 2018). 2021 yılına gelindiğinde ise artık birçok ülke arasında akreditif işlemlerinde blockchain daha sık uygulanmaya başlamıştır. Benzer şekilde Hong Kong Merkez Bankası uluslararası ticaret finansmanı amacıyla blockchain tabanlı bir platform çalışmalarını 2017 yılında başlatmıştır (Perez, 2017). Ayrıca Singapur süreç ve işlemlerinin geliştirilmesi amacıyla IBM ile benzer çalışmalara girişmiştir (Macedo, 2018: 89-90).

Akreditif dışında gümrük işlemlerinin bir parçası olarak dış ticaret süreçlerinde blockchain teknolojisi kullanımı 2018 yılındaki bir örnekle aslında gümrük işlemlerinde ve tedarik zinciri yönetiminde kullanılmaya başlanmıştır (WinterGreenResearch, 2018: 157). IBM ve denizcilik sektöründe küresel boyutta faaliyet gösteren Maersk işbirliğinde blokchain teknolojisi gümrük işlemlerindeki ilk defa kullanılmıştır. İki firma bu ortaklıkla, deniz taşımacılığının maliyetini azaltmak, tedarik zincirleri arasındaki şeffaflığı artırmak ve doküman oluşturma sürecinde gereksiz kağıt kullanımı ortadan kaldırmaktır. Bu proje ile bir ürünün üretim hattına geçme zamanının nerdeyse %40 oranında azaldığı ve çok düşük bir maliyetle işlemin tamamlandığını göstermektedir (Özyüksel ve Ekinci, 2020, s.90).

Bir başka örnekte ise, Kenya'dan Hollanda'ya gönderilen bir üründe ihraç sürecinde yaklaşık 25 cm. kalınlığında kağıt doküman kullanıldığı, 30'dan fazla kurumun ve 100'den fazla insanın işlemlerde taraf olduğu görülmüştür (Allison, 2016; McWilliams & Niculescu-Marcu & Cruz, 2018). Ayrıca "sözkonusu işlemde, ürünün üreticiden tüketiciye ulaşmasının 34 gün sürdüğü, 10 gün boyunca dokümanların işlenmesinin beklendiği, bu sırada kritik öneme sahip bir

belgenin kaybolduğu belirtilmiştir" (Park, 2018). Bu ortaya konan durumlar özellikle blockchain teknolojisinin doküman transferinde hem süre avantajı hemde kağıt israfını ciddi oranda azalttığı, tedarik zinciri yönetimi için oldukça önemli olan süre konusunda çok önemli bir çözüm sunduğu anlaşılmaktadır.

Uluslararası ticaret işlemlerinde kullanılan belgelerin elektronik ortamda güvenli bir şekilde kaydedilmesini, aynı anda tüm taraflar arasında görüntülenmesini sağlayabilmek çok önemlidir (Loh, 2018). Basılı dökümanların yazım ve taşıma maliyetlerinin ortadan kaldırılması uluslararası ticaret işlemlerinin daha kısa sürede tamamlanmasını sağlayacak önemli faktörlerden bir tanesidir. Yine bir diğer önemli faktör olarak uluslararası ticarete taraf olan kuruluşların güvenilirliğinin tespiti amacıyla elde edilen bilgi ve belgelerin sürekli olarak kontrol edilmesi ihtiyacını ortadan kaldırmak ve tek aşamada doğrulanabilmesini sağlamak çok önemlidir. İşte Blockchain teknolojisini kullanmak isteyen uluslararası ticaret tarafları bu ifade edilen durumların tamamını sağlamış olurlar. Bunun uygulaması olan bir çok örnek özelllikle ithalat ve ihracat işlemlerinde son birkaç yılda gerçekleştirilmeye başlanmıştır.

Singapur'un Çin'den ithal edilen mandalina portakalı elektronik konşimentolar kullanılarak ithal edilmiştir. Bu işlem , elektronik konşimentoların sadece bir saniyelik süre içerisinde karşı tarafa gönderilmesi, ihraç işleminin kısa sürede tamamlanmasını sağlamıştır. Yine bir öenmli dış ticaret sorunu olan kısa süre içerisinde bozulma riski bulunan gıda ürünleri için gümrük sürelerinin kısaltılması için blockchain çok önemlidir.

Kore'de benzer şekilde Blockchain tabanlı bir gümrük platformu geliştirmek için proje geliştirmiştir. Projede içinde hükümet yetkililerinin, nakliye operatörlerinin, lojistik firmalarının ve sigorta sağlayıcılarınında bulunduğu toplam 48 kurum ve kuruluş yer almıştır. Anlaşma ile ihracat ile ilişkili belgelerin, imalat, depolama, gümrük beyannamesi gönderiminden nihai teslimatına kadar ihracat sürecinin her aşamasında tüm taraflar arasında paylaşılmasını sağlamaktadır (Özyüksel ve Ekinci, 2020, s.90). Benzer çalışmaların Türkiye'de uygulanabilmesi için çalışmalar yapıldığı ayrıca bilinmektedir.

Blockchain sertifika ve lisansların doğrulanması içinde kullanılmaktadır. "ABD Gümrük ve Sınır Koruma İdaresi gümrük güvenliğinin sağlanması konusunda, kamera ve sensörler yardımıyla toplanan verilerin bütünlüğünü sağlamak ve söz konusu verileri depolamak amacıyla blockchain teknolojisini kullanmaktadır"(Fefer, 2019).

Benzer şekilde bir blockchain alt yapısı oluşturan Singapur şeffaflık arttırmak amacıyla elektronik menşe sertifikalarını blockchain tabanlı bir platforma taşımıştır. Blockchain tabanlı bu uygulamada menşe sertifikasına ait bir QR kod üretilmektedir. Blockchain ile üretilen bu QR kodlar mobil cihazlar sayesinde doğru olup olmadıkları test edilebilmektedir. Menşe sertifikasının dijital ortamda onaylanması sonucunda ürünün ihracına izin verilmektedir.

Birleşik Krallık, Kore ve Kenya gibi ülkeler bunun alt yapısını geliştirmek için çalışmaktadır (Mbogo, 2018). Dahası gelecekte bu uygulamaların tüm dünya devletleri tarafından kullanılmaya başlanması beklenmektedir.

Belirli ülkeler arasında gümrük birliğinin sağlanması ve karşılıklı tanıma anlaşmaları konusunda da blockchain teknolojisi kullanımı ülkeler arasında gümrük birliği sağlamadada kullanılmaktadır Peru, Meksika ve Kosta Rika blockchain teknolojisi ortak projesi ile tam olarak bu amaçlanmıştır (WEF, 2019: 13-14).

SONUÇ VE ÖNGÖRÜLER

Çalışma Blockchain teknolojisinin ürünlerin ve evrakların sevkiyat süresini azaltmış olduğu böylelikle ürünleri üretim hattına geçirme zamanını neredeyse yarıyarıya düşürdüğü ve doküman transfer işlemlerinin çok düşük bir maliyetle gerçekleştirilebileceği görülmüştür. Ayrıca 10 gün sürebilecek bir doküman onay transfer işleminin bir günden daha az sürede gerçekleşebileceği özellikle bozulma ihtimali yüksek ürün ithalatında ve ihracatında blockchain teknolojisinin ciddi avantajlar sunduğu görülmüştür. Ayrıca blockchain teknolojisinin ülkeler arasında otomatizasyon sağlamada ciddi avantajlar sunduğu görülmüştür. Kripto para konusunda ise hem maliyetlerin düşük olması hemde hızlı transfer işlemlerinin gerçekleşmesi dış ticarette iyi bir ödeme aracı olabileceği ön görüsü oluştursa da günümüz şartlarında devletlerin vergi ve kara para aklama için bir araç olarak gördüğü kripto paraların dış ticaret aracı olarak kullanılabilmesi için halende devletlerin yasal düzenlemelerine ihtiyaç duymaktadır. Kısaca blockchain teknolojinin şuanda uluslararası ticaret faaliyetlerinde bir Dış Ticaret aracı haline geldiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır. Ancak avantajlarına rağmen kripto ya da sanal paraların gelecekte Dış Ticaret'te iyi bir alternatif ödeme aracı olabileceği düşünülsede, şu an için kripto paraların ödeme aracı olarak kullanılmasının devletlerin vergi ve kara para kaygılarından dolayı sorunlar doğurabileceği görülmektedir.

KAYNAKÇA

Allison, I. (2016). "Shipping Giant Maersk Tests Blockchain-powered Bill of Lading. International Business Times", Retrieved from https://www.ibtimes.co.uk/shipping-giantmaersk-tests-blockchain-powered-bills-lading- 1585929?webSyncID=6ccc1e6b-089a-2b6d-810d-e60990b22563&sessionGUID=8871313c-992a-4279-3293- 95100716e18d

Bambara, J. J. & Allen, P. R. (2018). "Blockchain A Practical Guide to Developing Business", Law, and Technology Solutions. McGrawHill Education.

Drescher, D. (2017). "Blockchain Basics A Non Technical Introduction in 25 Steps". Frankfurt: Apress

Fefer, R. R. (2019). "Blockchain and International Trade". Retrieved from https://fas.org/sgp/crs/row/IF10810.pdf

Hackius, N. & Reimers, S. & Kersten, W. (2019). "The Privacy Barrier for Blockchain in Logistics: First Lessons from the Hamburg Port" Logistics Management, Springer Publishing 45-61.

Iansiti, M. & Lakhani, K.R. (2017). "The Truth About Blockchain". Retrieved from https://hbr.org/2017/01/the-truth-about- blockchain

Karaçallık, D. (2019). "Blockchain'in Hayatımıza Kazanımı ve Keşif Süreci". http://fintechtime.com/tr/2019/05/blockchainin- hayatimiza-kazanimi-ve-kesif-sureci/ adresinden edinilmiştir.

Loh, S. Y. (2018). "TradeTrust: A Singapore Initiative". Retrieved from https://www.unece.org/fileadmin/DAM/cefact/cf_forums/2018_China/Blockchain_Bio-PPT/PPT-07-Loh.pdf

Macedo, L. (2018). "Blockchain for trade facilitation: Ethereum, eWTP, COs and regulatory issues". Retrieved from https://worldcustomsjournal.org/Archives/Volume%2012%2C%20Number%202%20(Sep%202018)/1855%2001% 20WCJ%20v12n2%20Macedo.pdf

Mbogo, A. (2018). "Africa to Adopt Blockchain for New Digital Free Trade Area". Retrieved from https://bitcoinafrica.io/2018/02/28/africa-to-adopt-blockchain-for-new-digital-free-trade-area/

McWilliams, D. & Niculescu-Marcu, C. & Cruz, B. (2018). "The Economic Impact Of Smart Ledgers On World Trade". Retrieved from https://www.longfinance.net/media/documents/Economic_Impact_Of_Smart_Ledgers_On_World_Trade.pdf

Nakamoto, S. (2008). "Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System" Retrieved from https://bitcoin.org/bitcoin.pdf Okazaki, Y. (2018). Unveiling the Potential of Blockchain for Customs. World Customs Organization Research Paper No: 45. Park, T. (2018). Blockchain Is About to Revolutionize the Shipping Industry. Retrieved from

Özyüksel, S. ve Ekinci, M. (2020) "Blok Zi nci ri Teknoloji si ni n Dış Ti carete Etki si ni n Örnek Projeler Çerçevesi nde İncelenmesi ", İşletme Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 2020/1, s.82 -101

Üzer, B. (2017, Eylül). "Sanal Para Birimleri" Uzmanlık Yeterlilik Tezi, 19, 63. Ankara:

Perez, B. (2017). "Hong Kong's monetary authority unveils trade finance platform based on blockchain technology". Retrieved from https://www.scmp.com/tech/innovation/article/2083536/hong-kongs-monetary-authority-unveils-trade- finance-platform-based

Watternhofer, Roger. (2016). "The Science of the Blockchain" (First Edition ed.). Inverted Forest Publishing.

WEF, (2019). "Windows of Opportunity: Facilitating Trade with Blocckchain Technology" Retrieved from http://www3.weforum.org/docs/WEF_Windows_of_Opportunity.pdf

Weinland, D. (2018). "HSBC Claims First Trade-Finance Deal with Blockchain". Retrieved from https://www.ft.com/content/c0670eb6-5655-11e8-bdb7-f6677d2e1ce8

WinterGreenResearch, (2018). "Blockchain Market Shares, Market Strategies, and Market Forecasts, 2018 to 2024". Retrieved from https://www.ibm.com/downloads/cas/PPRR983X

EVALUATION OF CONSUMERS' PERSPECTIVE AT THE TOREATMOSPHERE IN THE CONTEXT OF DEMOGRAPHIC VARIABLES

Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim ŞENGÜN
Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü,
Şölen YILMAZTEKİN
Vilnius Üniversitesi Kaunas Fakültesi İşletme Bölümü,
ORCİD No: 0000-0003-4624-4361

ABSTRACT

In recent years, many innovations have entered the lives of consumers with the developing trade and increasing production network. Increasing diversity in production pushes consumers to buy more than they need. Trade, which develops depending on consumer behavior, can also be controlled by the producer from time to time. In a competitive environment where the producer must reach and influence more consumers, the business develops depending on the environment where more producers and consumers meet. In many areas, with the developing diversity, purchasing points have been established that will reach the consumer and offer the right to choose. The transportation points called these stores provide the consumer with the convenience of finding and choosing many products together. Therefore; Thanks to the consumer and store relationship, brands have had the opportunity to influence the purchasing decisions of the consumers. In this context, the store atmosphere, which is one of the factors that affect the consumer of the store, has a large share in the interaction of brands with consumers. It is for this reason that; While creating the atmosphere of the store, brands should consider these variables with a good research including culture, region and demographic characteristics. The purpose of our work based on this; to determine whether the importance of consumers to the store atmosphere differs according to demographic variables. Survey method was preferred as the data collection tool. In this context, it was tried to learn the perceptions of individuals living in Diyarbakır province by asking online survey questions according to the convenience sampling method. The data obtained were subjected to a number of statistical analyzes such as frequency analysis, t-Test, One Way Anova test. As a result of the research, it was concluded that those born after 2000 attach more importance to the store atmosphere than those born between 1965 and 1979 and between 1979 and 1999.

Keywords: Consumption; Consumer; Shop Perception; Store Atmosphere; Store-Consumer Relationship

TÜKETİCİLERİN MAĞAZA ATMOSFERİNE BAKIŞLARININ DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZET

Son yıllarda, gelişen ticaret ve artan üretim ağı ile birçok yenilik tüketicilerin hayatına girmiştir. Üretimde artan çeşitlilik tüketicileri ihtiyaçtan fazlasını satın almaya itmektedir. Tüketici davranışlarına bağlı olarak gelişen ticaret zaman zaman üretici kontrolüne de geçebilmektedir. Üreticinin daha çok tüketiciye ulaşabilmesi ve etkileyebilmesi gereken rekabet ortamında iş daha çok üretici ile tüketicinin buluştuğu ortama bağlı gelişmektedir. Bu alanda, gelişen çeşitlilik ile tüketiciye ulaşacak ve tercih hakkı sunacak satın alma noktaları oluşturulmuştur. Bu mağaza adı verilen ulaşım noktaları tüketiciye birçok ürünü bir arada bulabilme ve seçim yapabilme kolaylığı sağlamaktadır. Dolayısıyla; tüketici ve mağaza ilişkisi sayesinde markalar tüketicilerin satın alma kararlarını etkileme fırsatı bulmuşlardır. Bu bağlamda mağazanın tüketiciyi etkileme unsurlarından biri olan mağaza atmosferi, markaların tüketici ile etkileşiminde büyük bir pay sahibidir. Bundan dolayıdır ki; markalar mağaza atmosferini oluştururken kültür, bölge ve demografik özellikleri de dahil olacak şekilde iyi bir araştırma ile bu değişkenleri dikkate almalıdır. Buradan hareketle çalışmamızın amacı; tüketicilerin mağaza atmosferine gösterdiği önemin demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmektir. Veri toplama aracı olarak anket yöntemi tercih edilmiştir. Bu kapsamda Diyarbakır ilinde yaşayan bireylere kolayda örnekleme yöntemine göre online olarak anket soruları yöneltilip algıları öğrenilmeye çalışılmıştır. Elde edilen veriler; frekans analizi, t-Testi, One Way Anova testi gibi istatistiki bir takım analizlere tabi tutulmuştur. Araştırma sonucunda 2000 yılı sonrasında doğanların mağaza atmosferine, 1965 ile 1979 ve 1979 ile 1999 yılları arasında doğanlara göre daha fazla önem gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tüketim, Tüketici, Mağaza Algısı, Mağaza Atmosferi, Mağaza-Tüketici İlişkisi

SOSİAL MEDİADA QORXULU TREND "DEEPFAKE"

Nurşərəf TAĞIYEVA
Bakı Dövlət Universiteti, Jurnalistika fakültəsi
ORCID: 0000-0001-8464-3940

Xülasə

Bildiyimiz kimi sosial media öz təsir gücünü get-gedə artırır. İnsanların həyatının bir hissəsinə çevrilən sosial media özü ilə müxtəlif yeniliklər gətirir. Həmin yeniliklər isə, adətən, trend halını alır və sürətli şəkildə yayılır. Əlbəttə ki, mediaya güclü təsir göstərən sosial medianın trendləri də diqqət tələb edən mövzudur. Çünki sosial media trendləri bəzən müsbət, bəzən isə mənfi cəhətləri özündə daşıyır.

Bu mövzunu araşdırmaqda məqsədimiz sosial media trendlərindən biri olan "deepfake"in xüsusiyyətlərini işıqlandırmaq, onun təhlükəli tərəflərini göstərməkdir.

Son dövrlərdə süni intellekt həyatın bir sıra sahələrinə daxil olub. Elə qeyd etdiyimiz "deepfake" də süni intellektin məshulu olub, saxta foto və video materialları əhatə edir. Müasir dövrdə belə materialları smartfonlara yükləyə bildiyimiz müvafiq tətbiqetmələr vasitəsilə, əsasən əyləncə məqsədi ilə hazırlamaq mümkündür. Bunlar qeyri-professional materiallardır və saxta olduğunu ayırd etmək asandır. Lakin "deepfake" materialların adından da göründüyü kimi saxta olduğunu müəyyənləşdirmək çətindir. Belə materiallar, adətən, tanınmış şəxslərin və siyasətçilərin əleyhinə istifadə olunmaq məqsədilə hazırlanır.

Bizim bu mövzuda diqqət çəkmək istədiyimiz məqam qorxulu trend halını alan "deepfake"in ümumilikdə mənfi cəhətləri, mediaya təsiri, sosial mediada bu tip materialların sürətlə yayılması və əyləncə məqsədi ilə belə materialların sadə versiyalarını hazırlayan proqramların çoxalmasıdır.

Açar sözlər: sosial media, trend, deepfake, video, foto

DANGEROUS TREND ON SOCIAL MEDIA "DEEPFAKE"

Abstract

As we know, social media is gradually increasing its influence. Social media, which has become a part of people's lives, brings various innovations. These innovations usually become a trend and spread rapidly. Of course, the trends of social media, which have a strong impact on the media, are also a topic that requires attention. Because social media trends sometimes have positive and sometimes negative aspects.

Our goal in researching this topic is to highlight the features of deepfake, one of the social media trends, and to show its dangerous aspects.

Recently, artificial intelligence has entered a number of areas of life. The 'deepfake' that we mentioned is a product of artificial intelligence, which contains fake photos and videos.

Nowadays, such materials can be created through relevant applications, which we can download to smartphones, mainly for entertainment purposes. These are unprofessional materials and are easy to distinguish from counterfeits. However, as the name of the deepfake material suggests, it is difficult to determine whether it is fake. Such materials are usually prepared to be used against celebrities and politicians.

We would like to draw attention to the general disadvantages of deepfake, which has become a scary trend, its impact on the media, the rapid spread of such materials on social media, and the proliferation of programs that produce simple versions of such materials for entertainment.

Keywords: social media, trend, deepfake, video, photo

1.GİRİŞ

Media daim inkişafda olan, yeniliklərə açıq olan bir sahədir. Bəzən bu yenilikləri izləmək və onların inkişafına uyğunlaşmaq hətta çətin olur. Bunun səbəbi isə internetin bütün dünyanı birləşdirməsi, hər gün saysız-hesabsız informasiya istehsalı, hər kəsin informasiya prosesləri ilə məşğul olmaq imkanlarının yaranması ilə əlaqəlidir. Xüsusilə də sosial media insanların informasiya proseslərində iştirakını təmin edir. İnsanların tələbatının artması və tez-tez yenilik və dəyişiklik axtarışında olması, internet mühitində öndə olmaq amili hər gün texnologiyaların açdığı imkanlar vasitəsilə yeni trendlərin formalaşmasına səbəb olur. Bu trendlər sosial medianın təsirinin və əhatəsinin böyüklüyünün nəticəsi olmaqla bərabər, özündə müsbət və mənfi cəhətləri ehtiva edir. Çünki trendləri sosial media istifadəçiləri formalaşdırır və prosesdə milyonlarla insan iştiak edir. Bu isə olduqca müxtəlif düşüncə, müxtəlif yanaşma və müxtəlif məqsədlər deməkdir. Əsas araşdırma obyektimiz olan “deepfake”in mahiyyətini anlamaq və açıqlamaq üçün ümumilikdə trend anlayışına və onun necə formalaşmasına nəzər salmaq mütləqdir. Trendlərin ümumi xüsusiyyətləri müəyyənləşdikdən sonra onun hər hansi bnümunəsini təhlil etmək daha asan olar.

2. TƏDQİQAT SAHƏSİ

Mediada trendlərdən danışarkən onun bir neçə növünə diqqət yetirmək lazımdır. Trendlər gündəmdə olma müddətinə görə bir neçə qrupa bölünür:

1. Meqatrend (20-30 il)
2. makrotrend (5-10 il)
3. mikro trend (3-5 il)
4. alt trend (1-3 il)
5. sosial media trendi (1-90 gün) (https://digitalage.com.tr/sosyal-medyada-trendleri-nasil-tuketiyoruz/).

Bunların içərisində ən qısa ömürlüsü sosial media trendləridir. Soisal media trendləri 1-90 gün arasında yaşayır. Belə qısa ömürlü olmasının səbəbi isə sosial media istifadəçilərinin daim

gündəmi diqqətdə saxlamaları və maraqlarını tez-tez başqa mövzulara yönəltmələridir. Həmçinin sosial media vasitəsilə qısa zamanda geniş əhatəyə çatmağın mümkünlüyü gündəm mövzularının aktuallığını tez itirməsinə səbəb olur. Trendlərin yaranmasında sosial media istifadəçiləri əsas rol oynayır. Belə ki, baş vermiş hər hansı bir hadisə və ya mövcud hər hansı bir situasiya böyük marağa səbəb olduqda sosial media istifadəçiləri buna reaksiya verərək trendin yaranmasına səbəb olur. Bu baxımdan istifadəçilər də müəyyən qruplara bölünür. İlk hərəkətə keçənlər, bu addımı dəstəkləyənlər, bu addımlara reaksiya verənlər, izləyib yeniləyənlər. Beləliklə, müəyyən bir situasiyanın istifadəçilər tərəfindən reaksiya ilə qarşlaşması onu trendə çevirir. Bu trendin ömrü isə həmin situasiyanın effekti keçənə qədər olur.

Bu qeyd etdiklərimizdən də aydın olur ki, sosial media trendləri sürətlə formalaşan və qısa ömürlü olan trendlər olsa da, olduqca geniş əhatə dairəsinə və təsir gücünə malkdir. Əlbəttə ki, bu təsirin həm müsbət, həm də mənfi cəhətləri mövcuddur.

Bəzi trendlər hər hansı neqativ hala etiraz etmək, müəyyən sosial yardımlaşma və s. kimi halları təbliğ etmək məqsədi daşıyır. Bu da sosial media trendlərinin gücündən müsbət istiqamətdə istifadə olunması deməkdir.

Bəzi trendlər isə özündə mənfi cəhətlər daşıyır. Xüsusilə də hər yaş qrupundan istifadəçisi olan sosial mediada azyaşlıların müəyyən təsir altına düşməsinə, zərərli istiqmaətlərə meyillənməsinə səbəb ola bilər. Həm də bu məsələnin psixoloji məqamlarını da nəzərə alsaq, insanlarda trend olmaq, trendə qoşulmaq, gündəmə uyğunlaşmaq, fərqlənmək, diqqət çəkmək və s. kimi istəklərin təşviq olunması insanları tez aludə olmağa sürükləyir.

Sosial media trendləri haqqında ümumi mənzərəyə qısa nəzər saldıqdan sonra son dövrün trendlərindən olan, süni intellektin məhsulu “deepfake”ə keçid alaq. Sosial mediada baş verən yeniliklərdən biri də “deep fake” trendidir. Süni intellektin mediaya inteqraisyası nəticəsində meydana çıxan yeniliklərdən biri olaraq “deep fake” kompüter texnologiyalarının geniş, bəzən isə ağlasığmaz imkanlarının göstəricisidir.

Deep fake nədir?

“Deep fake” sözü ingilis dilindən tərcümədə “dərin saxta” kimi tərcümə olunur. “Deep learning” dərin öyrənmə və “fake” saxta sözlərinin birləşməsindən yaranıb. Deepfake texnologiyası süni intellektin məhsuludur. İngilis dilində GAN (Generative adversarial networks) - generativ rəqib şəbəkələr adlanan texnologiyaya əsaslanaraq hazırlanan foto və video materialları əhatə edir. (https://www.haberturk.com/deepfake-nedir-deepfake-ne-demek-iste-hakkinda-merak-edilenler-3009677-teknoloji) İlk baxışda daha çox sosial mediada saxta foto və viddeo materialların yayılması kimi qəbul olunur və bu onu mənfi trend kimi təqdim edir. Ümumiyyətlə isə deepfake texnologiyası olduqca dərindir və onun necə təqdim olunması hansı məqsədlə istifadə olunmasından asılıdır. Daha çox mənfi məqsədlər üçün istifadə

olunduğu və bir çox məşhura qarşı qaralama kampaniyasında istifadə olunduğu üçün deepfake ümumilikdə mənfi trend kimi qəbul olunur. Halbuki film sektorunda bunun bir neçə uğurlu nümunəsinə də rast gələ bilərik. Məsələn, "Star Wars"da Leia obrazını canlandıran aktrisa Carrie Fisher, ölümündən sonra, son filmdə bu texnologiya ilə canlandırılmışdır"(https://journo.com.tr/deepfake-nedir-video). Yaxud da məşhur "Fast and Furious 7" filminin aktyoru Pol Uolker həyatını itirdiyi üçün filmin son hissələrində onun "rəqəmsal kopyası" yaradılmışdır. (https://deepfakechallenge.com/gb/2020/04/07/2469/). Gördüyümüz kimi film sektorunda "deepfake"in bir neçə uğurlu tətbiqi mövcuddur. Bu baxımdan yanaşdıqda hər hansı bir trendin bütünlüklə mənfi və ya müsbət olmasını müəyyənləşdirmək dəqiq olmaz. Onun istifadə olunduğu məqsədi bu baxımdan dəyərləndirmək daha düzgün yanaşma olardı.

"Deepfake"in sosial mediada istifadəsi

Mediada "deepfake"in mahiyyəti isə ondan ibarətdir ki, xüsusi texnologiyalar vasitəsilə elə saxta video və foto materiallar hazırlanır ki, həmin videodakı şəxs əslində demədiyi sözləri deyirmiş kimi təqdim olunur. Ya da ümumiyyətlə həmin şəxsin bu video ilə ümumiyyətlə əlaqəsi yoxdur. Belə foto və videolar adətən siyasət və şou-biznes nümayəndələrinə qarşı hazırlanır. Bu materialların ən qorxulu tərəfi isə onun saxta olduğunu sübut etmək olduqca çətindir. Həmin saxtakarlığı sübut edən xüsusi texnologiyalar isə olduqca bahadır.

Əslində foto və video materiallar üzərində redaktə işlərinin aparılması, dəyişikliklərin olunmasının tarixi daha böyükdür. Belə ki, foto üzərində ilk manipulyasiyalar 19-cu əsrdən başlamışdır. Lakin bunlar müasir dövrdəkindən fərqli olaraq dahə sadə formada idi. Bu dəyişikliklər əsasən, reallığı təhrif edib düşüncələri yönləndirmək üçün deyil, müəyyən düzəlişlər etmək məqsədi ilə istifadə olunurdu. Kompüter texnologiyalarının inkişafı, yayılması, hər evə daxil olması belə proqramların da sayının artmasına və istifadə dairəsinin genişlənməsinə səbəb olmuşdur.

Bu proqramlardan ictimai şəxslərə qarşı propaqanda məqsədi ilə istifadə edildikdə isə işin mənfi cəhətləri üzə çıxmağa və etirazlarla qarşılaşmağa başladı.

Bununla yanaşı sosial medianın həyatımzıza daxil olması bu məsələyə də təsirsiz ötüşmədi. Sosial mediada paylaşılan foto və video materiallar daha çox dəyişikliklərə məruz qalır. Elə "deepfake"in məşhurlaşmasının, trendə çevrilməsinin əsasında da sosial media dayanır. Əvvəllər daha az sayda insanın istifadə edə bildiyi foto video redaktə proqramları artıq daha sadə və geniş formada yayıldığı üçün "deepfake"in məşhurlaşmasına da şərait yaranıb. Xüsusilə də əyləncə məqsədli mobil tətbiqetmələr vasitəsilə istənilən şəxsin fotosu üzərində dəyişikliklər etmək mümkündür. Bu tətbiqetmələrdən istifadə olunaraq hazırlanan fotoların sosial şəbələrədə paylaşılması onun daha çox insana çatmasına və trendə çevrilməsinə səbəb olur.

"Deepfake"in media üçün təhlükəsi nədir?

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi əyləncə məqsədi ilə istifadə olunan tətbiqetmələr ilk baxışda

zərərli görünmür. Amma deepfake texnologiyalarından məşhurlara qarşı istifadə edildikdə bu media üçün müəyyən çətinliklər yaradır. Bir anlıq təsəvvür edək. Hər hansı bir siyasətçi haqqında belə video hazırlanıb və yayılıb. Media qurumları da onlara istinad edərək bunu xəbər kimi təqdim edir. əslində isə videodakı görüntü və səs tamamilə saxtadır. Media qururmu isə bunu sübut edə bilmir. Belə olan halda nə baş verir? Dezinformasiya, feyknyus. Bəli, "deepfake"in media üçün ən böyük təhlükəsi dezinformasiya üçün münbit şərait yaratmaqdan ibarətdir. Elə buna görə də deepfake media üçün qorxulu trend hesab oluna bilər. Yəni deepfake materialları jurnalistlər üçün işi bir qədər çətinləşdirir. Hər hansı tərəddüd doğuran foto və video materialla qarşılaşan jurnalist onun gerçəkliyə uyğun olub olmadığını yoxlamaq üçün bir qədər artıq vaxt sərf etməyə məcbur olur.

Hələki deepfake materialları mediaya kütləvi axın etməyib. Amma sosial media vasitəsilə daha çox yayılmaq imkanı qazanan və hələ dünyada yeni araşdırılan və diqqət mərkəzində olan bir trend kimi təsir gücünü artırma ehtimalı da yüksəkdir.

3. NƏTİCƏ

Sosial media trendləri və "deepfake" haqqında apardığımız araşdırma bu haqqda bir necə ümumiləşdirici nəticə əldə etməyə imkan verdi:

1. Trendləri tamamilə mənfi və ya müsbət adlandırmaq yanlışdır;
2. Trendləri dəyərləndirmək üçün oradakı məqsəd nəzər yetirmək lazımdır;
3. Deepfake süni intellektin "mənfi məhsulu" kimi qəbul edilsə də, məqsədə uyğun olaraq müsbət nəticələr də verə bilir;
4. Deepfake adətən, məşhurlara qarşı qaralama məqsədi ilə istifadə olunur;
5. "Deepfake"in media üçün yaratdığı ""fakenews" təhlükəsini aradan qaldırmaq üçün media işçiləri fptp və video materialların dəqiqliyini yoxlayarkən daha diqqətli olmalıdır;
6. "Deepfake"in mənfi nəticələrindən qorunmaq üçün informasiya savadlılığına ehtiyac var.

İstinadlar:

https://en.wikipedia.org/wiki/Synthetic_media
https://en.wikipedia.org/wiki/Deepfake
https://digitalage.com.tr/sosyal-medyada-trendleri-nasil-tuketiyoruz/
https://technote.az/tv/deepfake-nedir-nece-calisir
Sentetik medyanın potansiyelleri – NewsLabTurkey
https://tr.wikipedia.org/wiki/Deepfake
https://www.theguardian.com/technology/2020/jan/13/what-are-deepfakes-and-how-can-you-spot-them
https://www.hurriyet.com.tr/teknoloji/deepfake-nedir-iste-gelecegin-korkutan-teknolojisi-41308027

İLKÖĞRETİM HARF VE SAYI ÖĞRETİMİNDE DÜZ ANLATIM(TAKRİR) VE BİLGİSAYAR DESTEKLİ ANLATIMIN KALICILIĞA ETKİLERİ

Medine YAMAN
Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
ORCID ID: 0000-0003-3385-2173
Dr.Öğretim Üyesi Cevdet ŞANLI
Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
ORCID ID: 0000-0002-2149-9555

ÖZET

İlkokuma yazma öğretiminde belli bir temel oluşturulur.Çalışmanın amacı ilkokulda harf ve sayı öğretiminde düz anlatım(takrir) ve bilgisayar destekli uygulamalarla anlatımın kalıcılığı üzerine öğretmen görüşlerini almaktır.Araştırmada 15 sorudan oluşan likert tipi anket uygulanmıştır.Sorulara alınan yanıtlar ile iki durumdaki avantaj ve dezavantajlar değerlendirilmiştir.Çalışmanın örneklemini ilkokul bünyesinde görev yapmakta olan 85 sınıf öğretmeni oluşturmuştur.Anket yoluyla elde edilen verilerin çözümlenmesinde yüzde,frekans ve aritmetik ortalama işlemleri kullanılmıştır.Araştırma sonucunda değerlendirilen bilgilerle birlikte bilgisayar destekli eğitim araçlarıyla etkili sonuçlar elde edildiği görülmüştür.Düz anlatımın kalıcılığa çok etkisinin olmadığını düşünen öğretmenlerin yanı sıra doğru konu,zaman,ve öğrenci sayısında kullanıldığında düz anlatımın da etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: bilgisayar destekli anlatım, harf ve sayı öğretimi,düz anlatım.

ABSTRACT

A certain basis is formed in teaching basal reading and writing. The aim of the study is to get teachers' views on the permanence of expression with direct instruction (takrir) and computer-aided applications in primary school letters and numbers. The sample of the study consisted of 85 classroom teachers working in the primary school. Percentage, frequency and arithmetic mean operations were used in the analysis of the data obtained through the questionnaire. It was seen that effective results were obtained with computer-aided education tools with the information evaluated at the end of the research. It has been concluded that lectures are also effective when the correct subject, time, and number of students are used in addition to thinking teachers.

Keywords: computer aided expression, letter and number teaching, lecture.

1.GİRİŞ

İlkokuma yazma tüm eğitimin temelidir. Okul öncesinde temelleri atılmaya başlayan ilkokuma yazma tüm yaşam boyu devam eden bir süreçtir. İlkokuma yazma eğitimine başlarken çocuğun ilgisini çekecek onu güdüleyecek ve derse olan ilgisini arttıracak uygulamalar yapılmalıdır. Bu nedenle öğretmenler çocukların birden fazla duyu organına hitap edecek, onların ilgisini çekecek materyaller kullanmalıdırlar. Bu sayede daha kalıcı öğrenme sağlanır. İlkokuma yazma öğretim ve öğrenme süreci ne kadar etkili ve verimli olursa diğer derslerin temelleri de o kadar sağlam olur. Bu nedenle araştırmanın amacı ilkokul birinci sınıf öğretmenlerinin ilkokuma yazma öğretiminde ses temelli cümle yöntemi aşamaları dikkate alınarak nasıl bir öğretim gerçekleştirdiğini belirlemektir.(Güneş, F. 2016,1)

İlk okuma ve yazma öğretimi, okullarda devam eden eğitim ve öğretim faaliyetinin en önemli basamağını oluşturur. Eğitim hayatının başlaması ve devam edebilmesi için bireyin okuma becerisi edinmesi şarttır. Bu nedenle ilk okuma ve yazma öğretiminin çok önemli bir hususdur. Diğer taraftan çocuğun ana dilini doğru bir şekilde ve etkin olarak kullanabilmesi için okuma becerisinin edinmesi önemlidir (Taşkaya, 2010:1).

Düz anlatım (takrir);öğretmenin bilgilerini pasif bir şekilde oturarak dinleyen öğrencilere ilettiği geleneksel bir yöntemdir. Öğrencinin pasif durumda olasından dolayı öğretmene ders anlatımı sırasında çok iş düşmektedir. Öğrenciler pasif bir durumda oturdukları ve genellikle soru sorma ve düşüncelerini açıklama imkanına sahip olmadıkları için etkin bir yöntem sayılmamaktadır (Küçükahmet; 1997).

Tok'a göre anlatım yöntemi en genel yöntemdir ve tüm sınıf düzeylerinde kullanılır.Öğretmen tarafından uygun öğretim yardımları veya öğretim materyalleri kullanılarak sistematik bir bilgi sunumunu kapsar (2006; 133).

Çetin'e göre anlatım yönteminde öğrencilerin konuya dikkatlerini toparlayabilmeleri oldukça zordur.Öğrencilerin kısa sürede dikkatleri dağılmaktadır (2003;32).

Anlatım bilinenden bilinmeyene,basitten karmaşığa doğru olmalı; öğrencilere bazen sorular sorularak onların düşünmelerine yardımcı olunmalıdır.Sürekli anlatım uygulandığında öğretim sıkıcı olur ve öğrencinin ilgisini dağıtır.Ayrıca uzun süre gerçekleşen anlatım,öğrencinin derse olan ilgisini azaltır (Geban 1996).

Vural'a (2004;38) göre anlatımda en büyük tehlike öğretmenin gereğinden fazla konuşmasıdır.Dinleyiciler ne kadar küçükse anlatım o ölçüde kısa ve dramatize edilmiş olmalıdır.Açık bir ses tonu,ses tonundaki değişiklikler,yerinde ve zamanında yapılan jest ve mimikler öğrenciler üzerinde etki bırakır.Öğrencilerle göz göze gelmeye de dikkat edilmelidir.

Faydaları:

- Yeni bir konuya giriş yapmada,belli bir konunun kısa tekrarını yapmada veya belli bir konuyu özetlemede etkilidir.
- Çok miktarda bilgi,kısa zamanda kalabalık bir gruba aktarılabilir.
- Öğrencilerin belli bir konu hakkında organize bilgi edinmeleri sağlanır.
- Öğretmene güven duygusu verir ve zamandan tasarruf sağlar.
- Uygulanması kolay ve ekonomiktir.

Sınırlılıkları:

- Uygulayıcıda iyi bir ses tonu ve konuşma yeteneği gerektirir.
- Öğrencilerin bireysel farklılıklarına cevap vermek oldukça zordur.
- Sınıfta tek yönlü bir iletişim oluşturur.
- Uzun süre pasif dinleyici konumunda kalan öğrenciler için dersi sıkıcı hale getirir.
- Yüksek düzeyde bilişsel öğrenmenin gerçekleştirilmesi zordur.

Bilgisayar destekli öğretim,bilgisayarın öğretimde öğrenmenin meydana geldiği bir ortam olarak kullanıldığı,öğretim sürecini ve öğrenci motivasyonunu güçlendiren,öğrencinin kendi öğrenme hızına göre yararlanabileceği,kendi kendine öğrenme ilkelerinin bilgisayar teknolojisi ile birleşmesinden oluşmuş bir öğretim yöntemidir (Uşun,2004; 42).

Gün geçtikçe yaygınlaşan bilgisayar destekli eğitim gören okullar,çeşitli ders yazılımlarından yararlanmakta;birçok öğrenci evde ders çalışırken bu yazılımları kullanmaktadır.Bu yazılımlarda konu ile ilgili görsel efektler,animasyonlar,sesler ve benzeşimler öğrenenin keşfederek öğrenebilmesine yardımcı olmaktadır.Ancak hazırda bulunan bu yazılımlar her zaman öğrenme amaçlı hazırlanmamaktadır.Çoğu kar amaçlı olan bu programların yeni yöntemlerden yararlanarak uzman kişiler tarafından hazırlanması gerekir.Özellikle son yıllarda yapılandırmacı ve anlamlı öğrenme yaklaşımları göz önüne alınarak hazırlanması gerekir.Ayrıca öğrencinin motivasyonu göz ardı edilmemelidir (Kurt Korkmaz,2006;41,42).

Bilgisayar destekli öğretimin avantajları ve dezavantajları şunlardır:

Avantajları:

- Çeşitli ortam ve kaynakları sunarak en iyi öğrenme sağlanır.
- Yüksek oranlı katılımla öğrenmeyi daha eğlenceli hale getirir.
- Öğrencinin ihtiyacına göre bilgiye ulaşımı sağlar.
- İleri seviyede öğrenim gerçekleştirilir.
- Öğrencilerin önceki bilgi seviyelerine ve ilerlemesine göre otomatik olarak bilgi,öneri ve çareler sunulur.
- Zaman sınırlaması olmadığı için öğrenen kendi zaman ayarlamasını kendisi yapar.

Dezavantajları:

- Her konuda yeterli ölçüde program elde edilemeyebilir.
- Programlar ihtiyaçlara karşılık veremeyebilir.
- Masraflı bir yatırımdır.
- Program yapabilecek ve geliştirebilecek nitelikli kişilere ihtiyaç duyulur.
- Sağlık problemleri oluşturabilir.
- İnsanları anti-sosyal yapabilir. (Demirci,2003;48-49).

Araştırmanın Amacı

Öğrencilere ilkokuma yazma öğretimi gerçekleştirilirken her zaman kalıcılık sağlansın istenir fakat bazı şartlar dolayısıyla bu amacımıza tam anlamıyla ulaşamayız.Şartlar değiştikçe sınıf potansiyelimize göre farklı öğretim ve yöntem ve teknikleri uygularız.Bu araştırmanın amacı düz anlatım(takrir) ve bilgisayar destekli uygulamalarla konu anlatımında bilginin ne kadar kalıcı olduğu ve bu uygulamanın hangi şartlarda avantaj veya dezavantaj olduğu ile ilgili sınıf öğretmenlerinden görüşler almaktır.

Araştırmanın Örneklemi

Araştırmaya tamamı sınıf öğretmenlerinden oluşan toplam 85 öğretmen katılım sağlamıştır.Cinsiyet,yaş,görev yılı gibi kategorilere ayırma işlemi yapılmamıştır.Çalışmaya katılan öğretmenlerin katılımı bir şehirden değil birçok şehirde devlet okullarında çalışan sınıf öğretmenleriyle sağlanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Konu ile ilgili sınıf öğretmenlerinden bilgi almak amacıyla 15 sorudan oluşan bir likert tipi anket hazırlanmıştır. Kesinlikle katılıyorum,katılıyorum,orta düzeyde katılıyorum, katılmıyorum, kesinlikle katılmıyorum ifadeleri ile beş seçenekli anket soruları oluşturulmuştur.Verilen görüşlerin yardımı ile düz anlatımın avantaj ve deazavantajları ile bilgisayar destekli uygulamanın kendi içindeki avantaj ve dezavantajlar ortaya çıkarılmak istenmiştir.

Araştırmanın Uygulanması

Sınıf öğretmenlerine oluşturulan anketin bilimsel bir araştırma için kullanılacağı,gizlilik ilkelerine bağlı kalınacağı anket doldurulmaya başlanmadan söylenmiştir.Araştırma için oluşturulmuş anket elektronik yollar ile (pandemiden dolayı)öğretmenlere iletilmiştir.Öğretmenlerden cevaplandırma bölümü bittikten sonra yanıtlarını kaydedip göndermeleri istenmiştir.Her öğretmen sadece birer form doldurmuştur.

Verilerin Analizi

İlkokulda harf ve sayı öğretiminde düz anlatım(takrir) ve bilgisayar destekli uygulamalarla anlatımın kalıcılığı üzerine öğretmen görüşlerini alma amacıyla yapılan çalışmadan anket yolu ile toplanan verilerin analizinde frekans,yüzde,aritmetik ortalama, değerleri kullanılarak çıkarımlarda bulunulmuştur.

2.BULGULAR

Sınıf öğretmenlerinden görüş almak için hazırlanan 15 sorudan oluşan likert tipi anket maddeleri,bu maddelerin analizi için kullanılan sayısal verilerin bulunduğu tablolar ve bu tablolarda verilen sonuçlar üzerine her madde için yapılan değerlendirmeler aşağıdaki gibidir.

Soru 1. Harf ve sayı öğretiminde geleneksel yöntemlerden düz anlatımın(takririn) yeterli olduğunu düşünüyorum.

Tablo 1.

	Kesinlikle Katılıyorum	**Katılıyorum**	**Orta Düzeyde Katılıyorum**	**Katılmıyorum**	**Kesinlikle Katılmıyorum**	$\bar{x}$
f	3	4	12	35	31	1,98
%	3,5	4,7	14,1	41,2	36,5	

Tablo 1 incelendiğinde, harf ve sayı öğretiminde düz anlatımdaki yeterliliğin istenilen düzeyde olmadığı görülmüştür($\bar{x}$**=1,98).** Her ne kadar bazı öğretmenler yeterli olduğunu düşünse de öğretmenlerin %75 civarlık kısmının katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum cevaplarını verdikleri görülmüştür.

Soru 2. Anlatım tekniğinde öğretmenin öğrenciden daha aktif olmasının kalıcılığı arttırdığını düşünüyorum.

Tablo 2.

	Kesinlikle Katılıyorum	**Katılıyorum**	**Orta Düzeyde Katılıyorum**	**Katılmıyorum**	**Kesinlikle Katılmıyorum**	$\bar{x}$
f	9	8	17	24	27	2,39
%	10,6	9,4	20	28,2	31,8	

Tablo 2 incelendiğinde,anlatım tekniğinde öğretmenin öğrenciden daha aktif olmasının kalıcılığı arttırmadığı yönünde %28,2 katılmıyorum ve %31,8 kesinlikle katılmıyorum cevapları ile katılımcıların %50'den fazlası görüş belirtilmiştir. 8 öğretmenin katılıyorum cevabını vermesi ile en az bu yönde görüş alınmıştır.

Soru 3.Akıllı tahta kullanmak yerine tahtaya yazarak anlatmayı tercih ediyorum.

Tablo 3.

	Kesinlikle Katılıyorum	**Katılıyorum**	**Orta Düzeyde Katılıyorum**	**Katılmıyorum**	**Kesinlikle Katılmıyorum**	$\bar{x}$
f	4	4	27	33	17	2,35
%	4,7	4,7	31,8	38,8	20	

Tablo 3 incelendiğinde,katılımcıların akıllı tahta veya normal tahta kullanımı üzerine durulmuştur.Katılımcıların %38,8 oran ile en çok katılmıyorum cevabı verdikleri görülmüştür.Ardından çok yakın oranda olan %31,8 ile orta düzeyde katılıyorum cevabı verilmiştir.En çok verilen cevapların bunlar olması ile birlikte katılımcıların akıllı tahta kullanımlarının ağırlıklı olduğu söylenebilmektedir.

Soru 4.Anlatım yöntemi kalabalık gruplara erişmede avantaj kazandırdığı için genelde bu yöntemi tercih ediyorum.

Tablo 4.

	Kesinlikle Katılıyorum	**Katılıyorum**	**Orta Düzeyde Katılıyorum**	**Katılmıyorum**	**Kesinlikle Katılmıyorum**	$\bar{x}$
f	3	22	39	15	6	3,01
%	3,5	25,9	45,9	17,6	7,1	

Tablo 4 incelendiğinde,bu madde ile anlatım yönteminin kalabalık gruplardaki avantajı değerlendirilmek istenmiştir. %45,9 ile orta düzeyde katılıyorum cevabı en yüksek orandaki seçeneği oluşturmuştur.Farklı düzeydeki cevaplar ile katılımcıların büyük bir çoğunluğunun katılıyorum görüşleri ile kalabalık gruplarda bu görüşlerin avantajlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Soru 5.Anlatım yöntemiyle işlenen derslerin çocukların dikkatini diğerlerine oranla daha çok çektiğini düşünüyorum.

Tablo 5.

	Kesinlikle Katılıyorum	**Katılıyorum**	**Orta Düzeyde Katılıyorum**	**Katılmıyorum**	**Kesinlikle Katılmıyorum**	**x̄**
f	3	9	7	41	25	2,10
%	3,5	10,6	8,2	48,2	29,4	

Tablo 5 incelendiğinde,anlatım yöntemi ile çocukların dikkatlerinin çekilip çekilmediği değerlendirilmek istenmiştir.%48,2 katılmıyorum ve %29,4 kesinlikle katılmıyorum cevapları büyük bir kısmı oluşturmuştur.Bu görüşler ile birlikte anlatım yönteminin diğer yöntemlere göre daha az dikkat çektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Soru 6.Sayıların öğretiminde simülasyon destekli oyunlar,etkinlikler yerine gelişimsel özellikleri de dikkate alınarak somut nesneler kullanmayı tercih ediyorum.

Tablo 6.

	Kesinlikle Katılıyorum	**Katılıyorum**	**Orta Düzeyde Katılıyorum**	**Katılmıyorum**	**Kesinlikle Katılmıyorum**	**x̄**
f	26	28	23	4	4	3,80
%	30,6	32,9	27,1	4,7	4,7	

Tablo 6 incelendiğinde, %32,9 katılıyorum ve %36,6 kesinlikle katılıyorum cevapları büyük bir kısmı olşturmuştur.Katılımcıların simülasyon destekli uygulamaları yanında öğrencilerin gelişimsel özellikleri de dikkate alınarak somut nesneleri sayı öğretiminde kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Soru 7.Okulistik programındaki etkinlik ve oyunlarla birlikte daha kalıcı öğrenmelerin oluştuğunu düşünüyorum.

Tablo 7.

	Kesinlikle Katılıyorum	**Katılıyorum**	**Orta Düzeyde Katılıyorum**	**Katılmıyorum**	**Kesinlikle Katılmıyorum**	**x̄**
f	35	34	15	-	1	4,20
%	41,2	40	17,6	-	1,2	

Tablo 7 incelendiğinde,okulistik programındaki etkinliklerin kalıcılığa etkisinin değerlendirilmek istendiği görülmüştür.Okulistik programının kalıcılığa olumlu etkisinin olduğu görüşüne katılmıyorum cevabı hiç verilmezken bir katılımcı kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.%41,2 oranında kesinlikle katılıyorum ve %40 oranında katılıyorum cevapları ile katılımcıların bu görüşe katıldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Soru 8.Simülasyon(benzetim) destekli eğitim programlarının kavramları somutlaştırmada olumlu etkilerinin olduğunu düşünüyorum.

Tablo 8.

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Orta Düzeyde Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	x̄
f	37	40	7	-	1	4,31
%	43,5	47,1	8,2	-	1,2	

Tablo 8 incelendiğinde,simülasyon destekli eğitimin kavramları somutlaştırmadaki etkisinin değerlendirilmek istendiği görülmüştür.Simülayon destekli programların somutlaştırmada olumlu etkisi görüşüne katılmıyorum cevabı hiç verilmezken bir katılımcı kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.%43,5 oranında kesinlikle katılıyorum ve %47,1 oranında katılıyorum cevapları ile katılımcıların bu görüşe katıldıkları sonucuna varılmıştır.

Soru 9.Harf-sayı öğretimi tekrarı ve pekiştirme açısından bilgisayar destekli programların anlatıma göre daha kalıcı öğrenme sağladığını düşünüyorum.

Tablo 9.

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Orta Düzeyde Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	x̄
f	30	37	12	5	1	4,05
%	35,3	43,5	14,1	5,9	1,2	

Tablo 9 incelendiğinde,harf ve sayı öğretiminde tekrar ve pekiştirme açısından bilgisayar destekli programlar ile anlatım tekniğinin kıyaslandığı görülmüştür.Tekrar ve pekiştirme açısından bilgisayar destekli programların anlatıma göre daha kalıcı olduğunu belirten görüşe 5 katılımcı katılmıyorum cevabını verirken 1 katılımcı kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.%43,5 oranında katılıyorum ve %35,3 oranında kesinlikle katılıyorum cevapları ile katılımcıların bu görüşü destekledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Soru 10.Sayıları tahtaya yazmadan veya materyallerle somutlaştırmadan önce sadece sözel olarak vermenin olumlu etkisi olduğunu düşünüyorum.

Tablo 10.

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Orta Düzeyde Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	x̄
f	2	10	9	34	30	2,05
%	2,4	11,8	10,6	40	35,3	

Tablo 10 incelendiğinde,sayıların yazılmadan veya somutlaştırılmadan önce sadece sözel olarak anlatımının etkisi değerlendirilmek istenmiştir.Önce sadece sözel olarak vermenin olumlu olduğu görüşüne 2 katılımcı kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir.%40 oranda katılmıyorum cevabı ve %35,3 oranında kesinlikle katılmıyorum cevapları ile katılımcıların bu görüşe katılmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Soru 11.Simülasyon destekli eğitim programlarının anlatıma göre daha kalıcı öğrenmeler sağladığını düşünüyorum.

Tablo 11.

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Orta Düzeyde Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	x̄
f	37	36	9	2	1	4,24
%	43,5	42,4	10,6	2,4	1,2	

Tablo 11 incelendiğinde,simülasyon destekli eğitim programlarının anlatıma göre kalıcılığa etkisinin değerlendirildiği görülmüştür.Simülasyon destekli programların anlatıma göre daha kalıcı olduğu görüşüne 2 katılımcı katılmıyorum cevabını verirken 1 öğretmen kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.%43,5 oranında kesinlikle katılıyorum ve %42,4 oranında katılıyorum cevapları ile katılımcıların bu görüşü destekledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Soru 12.Düz anlatımda tercih edilen soru-cevap tekniğinin olumlu anlamda çok etkili olduğunu düşünüyorum.

Tablo 12.

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Orta Düzeyde Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	x̄
f	14	34	18	16	3	3,47
%	16,5	40	21,2	18,8	3,5	

Tablo 12 incelendiğinde,düz anlatımda tercih edilen soru cevap tekniğinin etkili olup olmadığı değerlendirilmek istenmiştir.Soru cevap tekniğinin olumlu anlamda etkili olduğu

görüşüne 3 katılımcı kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.%40 oranında katılıyorum ve %16,5 oranında kesinlikle katılıyorum cevapları ile çoğunluğu oluşturarak katılımcıların bu görüşe katıldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Soru 13.Kalabalık gruplarda kazanımların zamanında ilerleyebilmesi için anlatım tekniğinin daha avantajlı olduğunu düşünüyorum.

Tablo 13.

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Orta Düzeyde Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	x̄
f	7	36	25	14	3	3,35
%	8,2	42,4	29,4	16,5	3,5	

Tablo 13 incelendiğinde,kalabalık gruplarda kazanımların zamanında ilerleyebilmesi için kullanılan anlatım tekniğinin etkisinin değerlendirildiği görülmüştür.Bu amaç doğrultusunda anlatım tekniğinin avantajlı olduğu görüşüne 3 katılımcı kesinlikle katılmıyorum cevabı verirken 7 katılımcı kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir.%42,4 oranında katılıyorum ve %29,4 oranında orta düzeyde katılıyorum cevapları ile genel anlamda bu görüşün desteklendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Soru 14.Pandemiden dolayı uzaktan eğitim aktif yürütülürken etkinlik ve eğitici oyun programlarıyla hem eğlenceli hem de daha kalıcı öğrenmeler sağlandığını düşünüyorum.

Tablo 14.

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Orta Düzeyde Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	x̄
f	19	30	17	16	3	3,54
%	22,4	35,3	20	18,8	3,5	

Tablo 14 incelendiğinde,uzaktan eğitimde uygulanan etkinlik ve eğitici oyun programları ile öğrenmelerin eğlenceli ve kalıcılığının değerlendirildiği görülmüştür.Bu amaç doğrultusunda uygulanan programların kalıcı öğrenmeler sağladığına dair görüşler bu tabloda dağınık seyretmiştir.Bu görüşü destekleyici katılımcılar olduğu gibi desteklemeyen katılımcıların da olduğu sonucuna varılmıştır.

Soru 15.Animasyon ve simülasyon destekli programlar kullanan sınıfların sadece anlatım yöntemi kullanan sınıflara göre daha kalıcı öğrenmeler sağladığını düşünüyorum.

Tablo 15.

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Orta Düzeyde Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	x̄
f	50	28	5	2	-	4,48
%	58,8	32,9	5,9	2,4	-	

Tablo 15 incelendiğinde,animasyon ve simülasyon destekli programlar kullanan sınıflar ile sadece anlatım yöntemi kullanan sınıfların kalıcı öğrenme sağlamalarının değerlendirildiği görülmüştür.Bu amaç doğrultusunda animasyon ve simülasyon desteklşi programları kullananların sdece anlatım yöntemi kullanan sınıflara göre daha kalıcı öğrenme sağladığı görüşüne kesinlikle katılmıyorum cevabına hiç yanıt gelmezken 2 katılımcı katılmıyorum cevabını vermiştir.En çok %58,8 oranla kesinlikle katılıyorum cevabı ile bu görüşün desteklendiği sonucuna varılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ

Yapılan çalışmada ilkokulda harf ve sayı öğretiminde düz anlatım(takrir) ve bilgisayar destekli uygulamalarla anlatımın kalıcılığı üzerine öğretmen görüşlerini almak ve bir sonuca ulaşmak amaçlanmıştır.Bu doğrultuda sınıf öğretmenlerine 15 soruluk oluşturulmuş anket sunularak görüşleri alınmıştır.Alınan görüşler frekans,yüzde ve aritmetik ortalama hesapları ile değerlendirilerek belli sonuçlara ulaşılmıştır.Bazı maddelerde katılımcılar belli bir görüşte hem fikir olmayıp seçenekler arasında eşit düzeyde olmasa da dağılım göstermişlerdir.Bazı görüşlerde ise ortak görüşlerde bulundukları görülmüştür.Bilgisayar destekli programların düz anlatıma göre daha iyi daha olumlu sonuçlar verdiği görüşler ile ortaya konmuştur.Günümüz eğitim sistemi dikkate alındığında öğretmenlerin çoğunun bilgisayar destekli programlar ile harf ve sayı öğretimini gerçekleştirdiğini görürüz.Her ne kadar bu programların günümüzde kullanımları daha çok uygulansa da düz anlatımın(takririn) belli şartlar doğrultusunda etkili olduğu yanlarının da olduğu sonucuna verilen yanıtlar sayesinde ulaşılmıştır.Kalabalık sınıf mevcudu,zamanında verilmesi gereken kazanımların verilebilmesi gibi bazı nedenlerden dolayı

anlatım yöntemine zaman zaman ihtiyaç duyulduğu sonucuna ulaşılmıştır.Anlatım yönteminde kullanılan bazı tekniklerin örneğin soru cevabın doğru şartlar sağlandığında diğer teknoloji ile desteklenen uygulamalar gibi olumlu sonuçlar verdiği sonucuna da görüşler sayesinde varılmıştır.

ÖNERİLER

Yapılan çalışma sonunda belli sonuçlara ulaşılmıştır.Bu sonuçlardan yola çıkarak şu şekilde öneriler sunulabilir.

- Anlatım yönteminde ne kadar öğretmenler aktif öğrenci pasif görünse de birkaç uygun yöntem eklenerek öğrencileri konuya karşı aktif katılımı sağlanabilir.
- Anlatım yönteminin tek başına yeterli olduğunu düşünen öğretmenlerimiz için alternatif ve teknolojik uygulamaların ön planda olduğu çalışmalar etkinlikler,oyunların öğretimi için eğitimler düzenlenebilir.
- Akıllı tahta kullanımı yerine normal tahta kullanmayı tercih eden öğretmenlere yönelik eğer öğrenme eksikliklerinden kaynaklanan sebeplerle kullanmıyorsa akıllı tahta kullanımı kursları verilebilir.
- Kalabalık bir mevcut var ise ve anlatım yöntemi o konu için uygunsa kalıcılığı arrtırmak adına dikkat çekme,güdüleme,drama vs. faktörler eklenerek konuya olan odak arttırılabilir.
- Sayı ve ses öğretiminde somut nesnelerle çocukların şemaları gelişimsel özelliklerinden dolayı daha kolay oluştuğundan konunun temeli anlatılırken kullanımına daha çok zaman ayrılabilir.
- Öğrencilerde pekiştirme ve tekrar amaçlı verilen çalışmalar bilgisayar destekli uygulamalarla verilirse kalıcılık daha büyük oranda sağlanabilir.
- Pandemi şartlarında öğrencilerin kolayca düşebilen motivasyon ve dikkatlerini anlatımdan daha çok bilgisayar destekli eğitsel oyunlarla arttırılması sağlanabilir.

KAYNAKÇA

Güneş,F. (2016) İlkokuma yazma öğretimi süreci: Öğretmenim bana okuma yazmayı öğretir misin? Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi 1/11.

Küçükahmet, Leyla (1997).Öğretim İlke ve Yöntemleri, Ankara:Gazi Kitabevi.

Tok, Türkay, N. (2006).Etkili Öğretim İçin Yöntem ve Teknikler, (131-180) (Editörler: Ahmet Doğanay,Emin Karip),Öğretimde Planlama ve Değerlendirme,Ankara:Pegema Akademi.

Çetin,Kubilay (2003).İlköğretim Sekizinci Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Atatürk'ün Hayatı Ünitesinin Öğretiminin Dizgeli (Programlandırılmış) Öğretime Göre Değerlendirilmesi,Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Geban,Ömer (1996).'Fen Bilgisi Öğretiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler',İlköğretim Okullarında Fen Bilgisi Öğretimi ve Sorunları,Ankara:Şafak Matbaası.

Uşun,Salih (2004).Bilgisayar Destekli Öğretimin Temelleri,Ankara:Nobel Yayın Dağıtım.

Kurt (Korkmaz) Arife İnci (2006).Anlamlı Öğrenme Yaklaşımına Dayalı Bilgisayar Destekli 7.Sınıf Fen Bilgisi Dersi İçin Hazırlanan Bir Ders Yazılımının Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Kalıcılığa Etkisi,Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Taşkaya, S. M. (2010). Okuma Problemlerinin Giderilmesinde Renkli Metinlerin Etkisi. *Ondokuz Mayis University Journal of Education*, *29*(2).

Vural,Birol (2004).Öğretim Faaliyetlerinde Yöntem-Teknik ve Etkinlikler,İstanbul:Hayat Yayıncılık.

Demirci,Neşet (2003).Bilgisayarla Etkili Öğretme Stratejileri ve Fizik Öğretimi,Ankara:Nobel Yayınları.

AİLƏDƏ KONFLİKTLƏRİNİN YARANMA SƏBƏBLƏRİ

PhD, Senior Lecturer Kamila KAZIMOVA
Baku State University, Azerbaijan
ORCID : 0000-0002-9361-8584
PhD, Associate Professor Shalala BABAYEVA
Azerbaijan University of Languages, Azerbaijan
ORCID: 0000-0002-6468-6246
Aynur İSMAYILLI
Baku State University, AzerbaijanIV year student on psychology

Açar sözlər: *konfliktli situasiya, ailə, ailə konfliktləri*

Ключевые слова: *конфликтная ситуация, семья, семейные конфликты*

Key words: *conflict situation, family, family conflicts*

Konflikt, sosial həyatın xarakterinin yaratdığı bir sosial fenomendir (E.I. Vorozheikin). Bu, sosial həyatın müəyyən tərəflərini, insanın ondakı yerini və rolunu birbaşa ifadə edir. Konflikt tamamilə normal bir sosial fenomen, sosial sistemlərin bir xüsusiyyəti, insanlar arasında qarşılıqlı əlaqə prosesi və yolu kimi qəbul edilməlidir və cəmiyyətin və insanın özünün inkişafının ayrılmaz tərkib hissəsi kimi qaçınılmazdır. İctimai həyatın bütün sahələrində konflikt vəziyyətləri yaranır.

Konflikt, ən azı iki tərəfin yəni ər-arvadın qarşıdurması şəklində baş verən qarşılıqlı təsirdir. Bundan əlavə, konfliktli tərəflər niyyətlərini həyata keçirmək üçün istər-istəməz ər- arvadın (məsələn, qaynana-qaynata, baldız-qayın) işlərinə müdaxilə edir, münasibətlərə müəyyən ziyan vururlar.

Ailə konfliktlərinin səbəbləri ilk növbədə, ər-arvad arasında xarakter və davranışlarındakı fərqlərin, yaş və həyat təcrübəsinin, əxlaqi fikirlər, təhsil səviyyəsi, ixtisas və mədəniyyətin səbəb olduğu emosional partlayışlardır.Konflikt tənzimləməyə tabe olan, proqnozlaşdırılan bir fenomendir. Psixoloqlar konflikti, emosional fonda ziddiyyətlərə əsaslanan qarşılıqlı münasibətlərin təbii bir şərti kimiqəbul edirlər. Konflikt müəyyən şərtlər daxilində ər-arvad və ya ikinci tərəflər arasında bir-birlərinə zidd meyllərin, tələbatların, maraqların, motivlərin və davranış tərzlərinin olması, fikir ayrılığı, fərqli baxış və istəklərin toqquşması deməkdir.

Bir proses kimi konfliktin baş verməsində dörd əsas mərhələ nəzərdən keçirilir: konfliktli situasiyanın yaranması; konfliktli situasiyanın dərk edilməsi; konfliktli davranışa keçid; konfliktin həlli.

Ailə konfliktləri, adətən, tərəfdaşın maraq və tələbatlarını nəzərə almadan insanların özlərinin bu və ya digər tələbatlarını təmin etmək və ya bunun üçün əlverişli şərait yaratmaq cəhdləri ilə bağlı meydana çıxır. Bunun üçün hər zaman səbəb tapılır: ailə həyatına fərqli baxışlar, reallaşmamış gözləntilər və tələbatlar, kobudluq, qarşı tərəfə hörmətsizlik, ər-arvad xəyanəti, maliyyə çətinlikləri və s. ailədə baş verən konfliktlərin əsas mənbəyidir. Konfliktlər əsasən bir deyil, bir neçə səbəblərlə bağlıdır ki, bunların da mənbəyində əsasən cütlüklərin təmin olunmamış tələbatları durur.

AİLE ÇATIŞMALARININ NEDENLERİ

Çatışma, sosyal yaşamın doğası tarafından yaratılan sosyal bir olgudur (E.I. Vorozheikin). Doğrudan sosyal hayatın belirli yönlerini, bir kişinin buradaki yerini ve rolünü ifade eder. Çatışma tamamen normal bir sosyal fenomen, sosyal sistemlerin bir özelliği, insanlar arasında bir süreç ve etkileşim yolu olarak görülmelidir ve toplumun ve insanın gelişiminin ayrılmaz bir parçası olarak kaçınılmazdır. Kamusal yaşamın her alanında çatışmalar ortaya çıkar.

Çatışma, en az iki taraf, yani bir çift arasında yüzleşme şeklinde gerçekleşen bir etkileşimdir. Ek olarak, çatışmanın tarafları, niyetlerini yerine getirmek için kaçınılmaz olarak çiftin işlerine (örneğin, kayınpeder, kayınvalide, baldız, kayınbiradər) karışır ve ilişkide bir miktar zarara neden olur.

Aile çatışmalarının nedenleri öncelikle karakter ve davranışlarındakı uyumsuzluklar, yaş ve yaşam deneyimi, ahlaki görüşler, eğitim düzeyi, meslek ve kültürdeki farklılıkların neden olduğu duygusal patlamalardır.

Çatışma, düzenlemeye tabi olan öngörülebilir bir olgudur. Psikologlar, çatışmayı çelişkilere dayanan duygusal ilişkilerin doğal bir koşulu olarak görürler. Çatışma, belirli koşullar altında eşler veya diğer taraflar arasında çatışan eğilimlerin, ihtiyaçların, çıkarların, güdülerin ve davranışların, görüş farklılıklarının, görüş ve arzuların çatışması anlamına gelir.

Süreç olarak, bir çatışmanın ortaya çıkmasındaki dört ana aşama dikkate alınır: bir çatışma durumunun ortaya çıkışı; çatışma durumunun anlaşılması; çatışma davranışına geçiş; çatışmanın çözümü.

Aile çatışmaları genellikle, insanlar eşlerinin çıkarlarını ve ihtiyaçlarını dikkate almadan kendi ihtiyaçlarını karşılamaya veya onlar için uygun koşullar yaratmaya çalıştıklarında ortaya çıkar. Bunun her zaman bir nedeni vardır: aile hayatına ilişkin farklı görüşler, gerçekleşmemiş beklentiler ve ihtiyaçlar, kabalık, karşı tarafa saygısızlık, zina, mali zorluklar vb. aile içinde önemli bir çatışma kaynağıdır. Çatışmalar genellikle tek değil, bir kaç nedenden ortaya çıkar, kaynağı esas olarak çiftin karşılanmamış ihtiyaçları olarak belirlenir.

CAUSES OF FAMILY CONFLICTS

Conflict is a social phenomenon created by the nature of social life (E.I. Vorozheikin). It directly refers to certain aspects of social life, a person's place and role here. Conflict should be seen as a perfectly normal social phenomenon, a feature of social systems, a process and a way of interaction among people, and is inevitable as an integral part of society and human development. Conflicts arise in all spheres of public life.

Conflict is an interaction between at least two sides, a couple, in the form of confrontation. In addition, the sides of the conflict inevitably get involved in the affairs of the couple (for example, father-in-law, mother-in-law, sister-in-law, brother-in-law) in order to fulfill their intentions, causing some damage to the relationship.

The causes of family conflicts are primarily the discrepancies in character and behavior, age and life experience, moral views, educational level, emotional outbursts caused by differences in profession and culture.

Conflict is a predictable phenomenon subject to regulation. Psychologists view conflict as a natural condition of emotional relationships based on contradictions. Conflict means a opposition of conflicting tendencies, needs, interests, motives and behaviors, differences in opinions and desires, under certain circumstances between spouses or other sides.

As a process, four main stages in the emergence of a conflict are considered: the appearance of a conflict situation; understanding the conflict situation; transition to conflict behavior; resolution of the conflict.

Family conflicts often arise when people try to meet their own needs or create favorable conditions for themselves without considering their partner's interests and needs. There is always a reason for this: different views on family life, unfulfilled expectations and needs, rudeness, disrespect, fornication, financial difficulties, etc. It is an important source of conflict within the family. Conflicts usually arise for several reasons rather than one, the source mainly determined by the couple's unmet needs.

Kaynakça:

1. Çələbiyev N.Z. Ailə psixologiyası. Ali pedaqoji məktəb tələbələri üçün dərs vəsaiti Bakı: Mütərcim, 2015. - 424 səh.

2. Дроздова, Н. В. Социальная психология: учеб.-метод. пособие / Н. В. Дроздова. – Минск: МГЭУ им. А. Д. Сахарова, 2012. – 120 с.

3. Гольменко А.Д. Конфликтология: Учебное пособие.- Иркутск 2011: РИО СИПЭУ, 2007 – 297 с.

4. Adela C. Timmons, Gayla (2016). Margolin, Family Conflict, Mood, and Adolescents' Daily School Problems: Moderating Roles of Internalizing and Externalizing Symptoms, Child Dev. Author manuscript; available in PMC.

5. https://www.antalyapsikiyatri.com/aile-evlilik-ve-cift-sorunlari/evlilikte-gecimsizlik

KÜLTÜRLER ARASI İLETİŞİMDE MESAFENİN ÖNEMİ

Amanbek MURZAKMATOV
Osh state university, Faculty of international relations, Department ofphilosophy
Ajimamat BORONBAEV
Osh state university, Faculty of international relations, Department of philosophy

ÖZET

İnsanlar arası ilişkilerde mesafe de kullanılır. Bu nedenle, ilişki katılımcılarının birbirlerine göre nasıl yerleştikleri (uzak - yakın, önde - arkada, yüksek - düşük, sağda - solda), onların aralarındaki mesafe görgü kuralları ile düzenlenir. Mesafenin davranıştaki rolü ilk olarak Amerikalı antropolog Edward Hall tarafından incelenmiştir. Ayrıca, bu konuları inceleyen yeni bilim dalının "proksemik" olarak adlandırılması gerektiğini de E. Hall önermiştir. O yirminci yüzyılın 60'larının başında, Kuzey Amerika kültürünün normlarını analiz ederek, bunun sonucunda insanın kişisel alanlarının veya kişisel alan bölgelerinin dört tipini ayırt etmiştir**.** Fakat bu alan bölgeleri dünyanın tüm halkları için aynı norm olarak görülmemelidir. Norm kavramı kültürden kültüre farklılık gösterir. Örneğin, birbirleriyle konuşmakta olan insanlar arasındaki mesafe, farklı kültürlerde farklı olarak belirlenir. Başka bir deyişle, kişisel alan da ulusal özelliklere sahiptir ve her kültürün içinde varlığını sürdüren görgü kuralları ile düzenlenir. Bu görgü kurallarını bilmedikleri için farklı milletlerden insanlar birbirleriyle konuşurken gülünç, yanlış anlaşılmalar meydana gelebilir. Genellikle insanlara yabancı dil öğretilirken, öncelikle cümlelerin gramere uygun olarak doğru kurulmasına ve kelimelerin doğru söylenmesine dikkat edilir. Bir yabancı dile hakim olabilmek için ise o ülkenin kültürünü ve tarihini bilmek gerektiği söyleniyor. Ancak, konuşmakta olduğunuz yabancının kendini rahat hissetmesi ve sizinle rahat bir ilişki kurabilmesi için o kişiyle aranızda ne kadar mesafe bırakılması gerektiğini bilmeniz de önemlidir.

Anahtar kelimeler: Alan, Proksemik, Mesafe, Görgü kuralları.

МАДАНИЯТТАР ОРТОСУНДАГЫ КОММУНИКАЦИЯДАГЫ ДИСТАНЦИЯНЫН МААНИСИ

АННОТАЦИЯ

Адамдар ортосундагы карым-катнашта мейкиндик да пайдаланылат. Ошондуктан, карым-катнаштын катышуучуларынын бири-бирине карата кандай жайгашканын (алыс – жакын, алдында – артта, бийик – төмөн, оңдо – солдо), алардын ортосундагы дистанцияны этикет регламенттейт. Жүрүм-турумдагы мейкиндиктин ролун алгачкылардан болуп америкалык антрополог Эдуард Холл изилдеген. Ошол проблемаларды изилдеген илимдин жаңы тармагын «проксемика» деген термин менен атоо керектигин дагы Э. Холл сунуштаган. Ал XX кылымдын 60-жылдарынын башында түндүк америкалык маданияттын нормаларын анализдөөнүн негизинде ар бир адамдын жеке мейкиндигинин төрт тибин же мейкиндик зоналарын ажыраткан. Бирок, бул мейкиндик зоналарды дүйнөдөгү бардык элдерге бирдей норма катары эсептебеш керек. Ар түрдүү маданияттарда норма түшүнүгү бири-биринен айырмаланат. Мисалы, бири-бири менен сүйлөшүп жаткан адамдардын ортосундагы дистанция ар түрдүү маданияттарда ар башкача. Башкача айтканда, жеке мейкиндик дагы улуттук спецификага ээ жана ар бир маданияттын рамкасында жашаган этикеттин нормалары менен жөнгө салынат. Ошол этикет нормаларын билбегендиктен улам ар башка улуттун

өкүлдөрү бири-бири менен сүйлөшүп жатышканда күлкү келээрлик түшүнбөстүктөр болуп кетиши ыктымал. Адатта, адамдарды тигил же башка чет тилине үйрөтүүдө, биринчи кезекте фразалардын граматикалык жактан туура түзүлүшүнө, сөздү так айтууга көңүл бурушат. Ал эми чет тилди терең өздөштүрүү үчүн ошол өлкөнүн маданиятын жана тарыхын билүү керек деп айтышат. Бирок, сиз менен маектешип жаткан чет өлкөлүк адам өзүн эркин сезип, сиз менен оңой-олтоң мамиле түзүшү үчүн ошол адам менен сиздин ортоңузда канча дистанция сакталышы керек экенин билүү дагы маанилүү.

Ачкыч сөздөр: Мейкиндик, Проксемика, Дистанция, Этикет нормалары.

THE VALUE OF DISTANCE IN INTERCULTURAL COMMUNICATION

ABSTRACT

Space occupies an important place in human communication. Therefore, the relative position of the communication participants (far - close, front - back, high - low, right - left), the distance between them, etc. - all this is regulated by etiquette. One of the first people who began to study spatial relations was the American scientist - anthropologist and psychologist Edward Hall. In addition, the scientist introduced the concept of "proxemics" into everyday life, which was understood as the physical distance observed by people during communication. At the beginning of the 60s of the 20th century, on the basis of an analysis of the norms of North American culture, he identified four types of personal space or spatial zones. But these spatial zones are not a single norm for all people ın the world. In different cultures the concept of the norm is different. So, the distance at which people talk is not the same. Those. personal space also carries national specifics and is governed by the norms of etiquette that exist within a particular culture. Therefore, when people of different nationalities communicate with each other, amusing misunderstandings can arise due to ignorance of these norms of etiquette. Usually, when people are taught a particular foreign language, first of all, they pay attention to the correct grammatical structure of phrases, to pronunciation. Deeper mastery of the language is associated with the study of the culture and history of the country. But to make the person you are talking to feel easy and relaxed, it is important to But to make the person you're talking to feel easy and relaxed, it's also important to know at what distance you should keep from it.

Key words: Space, Proxemics, Distance, Norms of etiquette.

КИРИШҮҮ

Карым-катнашта маектешкен адамдардын ишараттары, мимикасы, позасы, интонациялык-фонетикалык сигналдары менен бирге ошол адамдардын ортосундагы дистанция да маанилүү. Ошондуктан, карым-катнаштын катышуучуларынын бири-бирине карата кандай жайгашканын (алыс – жакын, алдында – артта, бийик – төмөн, оңдо – солдо), алардын ортосундагы дистанцияны этикет регламенттейт. Этикет адамдар ортосундагы карым-катнаш болуп жаткан мейкиндикке тиешелүү уруксат берилген жүрүм-турумдун айрым бир стандарттарын, рамкаларын сунуштап, аларды адамдар ортосундагы, маданияттар ортосундагы коммуникацияда эске алууну, туура колдонууну талап кылат. Демек, адамдар ортосундагы карым-катнашта мейкиндик параметрлери да пайдаланылат деп айтканга толук негиз бар.

ИЗИЛДӨӨЛӨР ЖАНА ЖЫЙЫНТЫКТАР

Жүрүм-турумдагы мейкиндиктин ролун алгачкылардан болуп америкалык антрополог Эдуард Холл изилдеген. Ошол проблемаларды изилдеген илимдин жаңы тармагын

«проксемика» деген термин менен атоо керектигин дагы Э. Холл сунуштаган. Ал XX кылымдын 60-жылдарынын башында түндүк америкалык маданияттын нормаларын анализдөөнүн негизинде ар бир адамдын жеке мейкиндигинин төрт тибин бөлүп көрсөткөн. Ага ылайык интимдик, жеке, социалдык жана официалдуу деп аталган мейкиндик зоналарын ажыраткан (Холл, 1995).

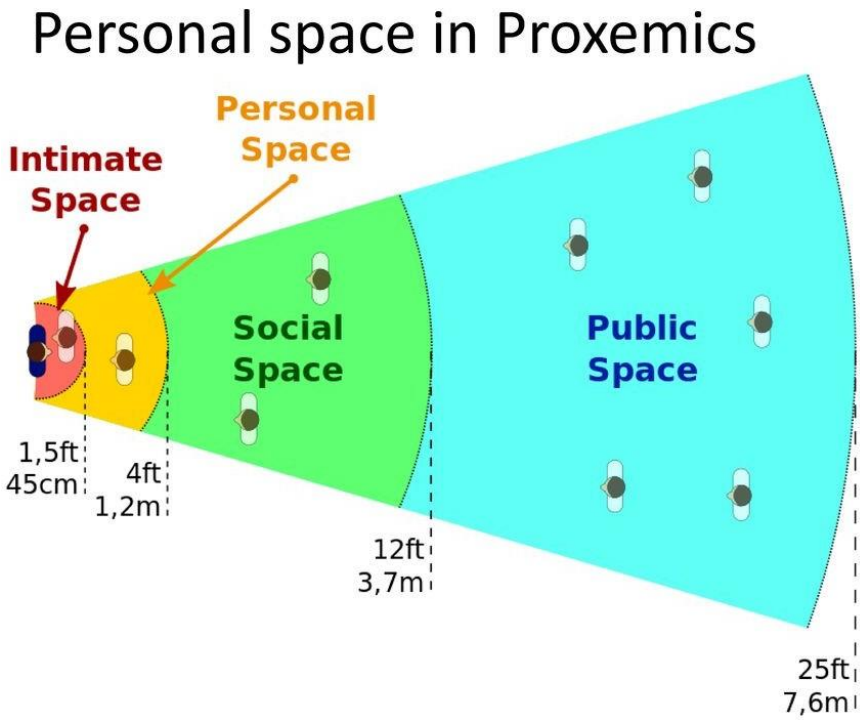

Бирок практикада, адатта, бир жактан интимдик жана жеке дистанциялар, экинчи тараптан социалдык жана официалдуу дистанциялар биригип кетишет. Натыйжада адамдар бири-бири менен сүйлөшкөн жакын жана алыс аралыктар бөлүнөт.

Бирок, бул мейкиндик зоналарды дүйнөдөгү бардык элдерге бирдей норма катары эсептебеш керек. Ар түрдүү маданияттарда норма түшүнүгү бири-биринен айырмаланат. Мисалы, бири-бири менен сүйлөшүп жаткан адамдардын ортосундагы дистанция ар түрдүү маданияттарда ар башкача. Башкача айтканда, жеке мейкиндик дагы улуттук спецификага ээ жана ар бир маданияттын рамкасында жашаган этикеттин нормалары менен жөнгө салынат.

Изилдөөлөр көрсөткөндөй, ар түрдүү улуттагы адамдар аңгемелешип жатканда өзүнөн-өзү эле маектешине карата белгилүү бир аралыкты сактап жайгашат экен: эгерде аңгемелешкен адам өтө эле алыс турса, аны менен болгон контакт жоголот, ал эми ортодогу дистанция өтө эле жакын болсо, ыңгайсыздык, оңтойсуздук, кыжалат сезими жаралат. Алсак, Орто жана Түндүк Европанын жашоочулары үчүн сүйлөшүү үчүн нормалдуу дистанция болуп орточо алганда бир метрдин тегереги саналса, Түштүк Европанын жашоочуларына кыска гана аралык нормалдуу болуп эсептелет. Аны, темпераменттүү персонаждары бири-бирине өтө жанаша туруп алып, бирок үндөрүн басаңдатпастан сүйлөшүп жаткан италиялык кинофильмдер тастыктап турат.

Ушул маселеге тиешелүү дагы бир катар мисалдарга токтолсок. Этикет арабдар менен латын америкалыктардагы карым-катнашта дистанциялардын минималдуу варианттарына уруксат берет. Ал эми түндүк америкалыктар менен түндүк европалыктардын арасындагы карым-катнаш дистанциясы максималдуу болот. Ошондуктан латын америкалыктар үчүн алардын түндүктөгү кошуналары тандап алган

дистанциянын варианттары салкын мамиле жасоо катары саналат. Ал эми түндүк америкалыктар болсо, өз кезегинде, түштүктүктөр үчүн көнүмүш болгон дистанцияны кооптуу жана агрессияга алып келе турган, ошондуктан этикеттин көз карашы боюнча туура эмес, жарабаган нерсе катары баалайт.

Өз ара сүйлөшүп жаткан арабдардын ортосундагы «маданий дистанция», адатта, европалыктар карманган дистанцияга салыштырмалуу кыска болот. Сүйлөшүп жаткан кишилер дээрлик бири-бирине тийишип турушкансыйт. Бул нерсе алардын бири-бирине ишеним артканын айгинелеп турат (Холопова, Лебедева, 1995).

Ишкер адамдардын бири-бири менен аңгемелешкен учурларына токтоло турган болсок, орус ишкерлери сактаган дистанция америкалыктардыкынан айырмаланганын көрөбүз. Мисалы, орус бизнесмендери америкалыктарга караганда бири-бирине жакын туруп сүйлөшүшөт. Башкача айтканда, орустар карманган социалдык дистанция америкалыктардыкына салыштырмалуу кичине болуп, америкалыктардын жеке жана интимдик дистанциясына дал келет. Социалдык дистанцияны мындайча кичирейтип жиберүүнү жана аны «интимдик» дистанцияга айлантууну америкалыктар «суверенитетти» бузуу, чектен ашкан фамильярдуулук катары түшүнүп, ошол мааниде кабыл алышат. Ал эми орустар сүйлөшүп жаткан эки адамдын ортосундагы аралыктын чоңойгонун, кеңейип кетүүсүн салкын мамиле катары, официалдуулуктун күчөшү, көбөйүшү катары кабыл алышы мүмкүн. Адатта, бир нече ирет кездешкенден кийин жүрүм-турумду дал ушунтип туура эмес чечмелөө, түшүнүү жоголот. Бирок, алгачкы учурларда ал нерсе аңгемелешүү учурунда дурус эмес мамилени пайда кылат.

Ар улуттун өкүлдөрүнүн ортосунда сакталуучу «маданий дистанциядагы» айырмачылык кээде күлкү келээрлик түшүнбөстүктөргө алып келиши да ыктымал.

А. Пиз, өтүп жаткан конференциялардын биринде өзү күбө болгон кызыктуу бир көрүнүштү сүрөттөйт. Анда конференцияга катышып жаткан америкалык менен япон маек курушуп, бөлмөдө жай басып жүрүшкөнү баяндалат. Ал көрүнүштө америкалык киши ишке байланыштуу сүйлөшкөндө дистанция болжолдуу түрдө 90 см түзүш керек деп эсептеп, улам эле артка кетенчиктей бериптир, ал эми япон үчүн андай дистанция 25 см түзгөндүктөн, ал америкалык кишиге улам жакындаптыр (Пиз, 1997).

Азыр эле сөз болгон көрүнүштүн дагы бир башка учуруна кайрылалы. Мисалы, англиялык киши өзүнө ыңгайлуу болгон аралыкты тандап, өзүнөн-өзү эле италиялык кишиден алыстап, артка кетенчиктей баштайт. Ошол эле учурда италиялык киши дагы өзүнө ыңгайлуу болгон позицияны ээлеш үчүн тынымсыз алдыга жүткүнө берет. Бирок, ушундай болор-болбостой сезилген нерседен улам, ырасын айтканда, жайбаракат эле сүйлөшүү күтүлбөгөндөй түргө айланышы мүмкүн. Тагыраак айтканда, алардын сүйлөшкөнүн сыртынан байкап турган кишиде, тигил кишилер кызуу талашып-тартышып жатышат, ал талашта англиялык киши италиялык кишиге даана утулуп жатат деген таасир калышы мүмкүн.

Эгерде, жогоруда келтирилген мисалдагыдай, италиялык киши англиялык кишиге жакын турганга умтулса (себеби, ал нерсе ага ыңгайлуу), англиялык киши аны интимдүүлүккө жөнү жок эле умтулуу деп баалашы мүмкүн (Формановская, 1989).

Н.И. Формановская, сүйлөшүп жаткан учурда адамдар бири-биринин ортосунда уруксат берилген аралыкты сактоо керектигин, бирок, ал дистанция ар өлкөдө ар башкача деп белгилейт. Сөзүн тастыктоо үчүн латын америкалыктар өтө эле жакын (орустардын көз

карашы боюнча) аралыкта, ал эми япондор, тескерисинче, өтө эле алыс аралыкта туруп баарлашканын мисал кылган (Формановская, 1987). Айткан пикирин тастыктоо үчүн Всеволод Овчинниковдун «Ветка сакуры» деген китебиндеги япондордун саламдашуу ритуалы сүрөттөлгөн төмөнкү эпизодко кайрылган: «Көчөдөн таанышын байкап калган япон киши эң оболу турган жеринде, мейли ал иш жолдун так ортосунда болуп жана трамвай аны көздөй түптүз келе жатса дагы, катып калган сыңары бир орунда туруп калууну парзы катары эсептейт. Андан соң белинен сынып экиге бөлүнгөнсүп ийилгенде, анын сунулган колунун алакандары эки тизесинин үстү менен ылдый көздөй сыйгаланат. Дагы бир нече секунда бүкчүйгөн абалда катып тургандан кийин, көздөрүн гана этияттык менен жогору көтөрөт. Озунуп биринчи боюн түзөп тик туруп кетүү адепсиздик, ошондуктан бири-бирине жүгүнүп жаткандарга бири-биринин кыймылын аңдып турганга туура келет» (Овчинников, 1975). Албетте, мындай саламдашуу үчүн адамдар бири-бирине жүгүнгөндө баштары кагышып кетпегендей аралыкта жайгашуусу керек.

Жүргүзүлгөн изилдөөлөргө таянып, изилдөөчүлөр ар кыл этникалык топтун өкүлдөрү маектешүү учурунда сакташкан төмөнкү аралыктарды бөлүп көрсөтүшөт (Холопова, Лебедева, 1995):

Аралык	Улуту / этникалык маданиятка таандыгы
Жакын	Арабдар, япондор, Түштүк Американын жашоочулары, француздар, гректер, негрлер жана Түндүк Америкада жашаган испандар, италиялыктар, испандар.
Орто	англиялыктар, шведдер, Швейцариянын жашоочулары, немистер, австриялыктар.
Чоң	Түндүк Американын ак ыраңдуу калкы, австралиялыктар, жаңы зеландиялыктар.

Азыркы тапта эл аралык карым-катнаштардын кеңейишинен улам ар түрдүү маданияттардын өкүлдөрүнүн ортосунда интенсивдүү карым-катнаш болуп жатат. Дал ушул нерсе, албетте, улут аралык карым-катнаштын этикеттик формаларына дагы айрым бир оңдоо-түзөтүүлөрдү киргизүүдө. Учурда жүрүм-турумдун маданий нормалары менен стандарттарынын өз ара сиңишүүсү жана бири-бирине адаптация болушу жүрүп жатат. Акишина А.А. ушуга байланыштуу өзүнүн байкаганын: «Азыркы учурда чыгыш элдери европалыктар менен мамиле кылганда кол кысышып учурашууну колдонушуп, бирок ошол эле кезде өздөрүнүн дистанциясын сактаганга аракет кылыша турганы белгилүү. Натыйжада, алар кол алышууда аңгемелешчү адамдан орустарга караганда алысыраак турушат жана ошол себептүү ал адамга колун созуп жетиш үчүн алдын көздөй ийилгенге мажбур болушат. Ал эми мындай поза болсо европалыктардын көз карашы боюнча өтө эле бөйпөңдөө, жасакерденүү деп бааланат. Кээде чыгыш элдеринин өкүлдөрү кол алышкан аралыкка чейин басып келишкени менен улуттук дистанцияны сактап калууну көздөп, тулку боюнун баш жагын артты көздөй жогору тартышат. Европалыктын көз карашында болсо, бул кекирейип, бой көтөрүп, текеберденип саламдашуу болуп саналат» - деп жазат (Акишина, 1991).

КОРУТУНДУ

Ушул байкоодон улам кызыктуу практикалык тыянак чыгарса болот. Адатта, адамдарды тигил же башка чет тилине үйрөтүүдө, биринчи кезекте фразалардын граматикалык жактан туура түзүлүшүнө, сөздү так айтууга көңүл бурушат. Ал эми чет тилди терең

өздөштүрүү үчүн ошол өлкөнүн маданиятын жана тарыхын билүү керек деп айтышат. Бирок, сиз менен маектешип жаткан чет өлкөлүк адам өзүн эркин сезип, сиз менен оңой-олтоң мамиле түзүшү үчүн ошол адам менен сиздин ортоңузда канча дистанция сакталышы керек экенин билүү дагы маанилүү. Анткени, кайсыл-бир жерде дистанцияга тиешелүү бир эреже, башка бир жерде бөлөк талап, дагы бир жерде үчүнчү бир талап кабыл алынган. Ошол этикет нормаларын билбегендиктен улам ар башка улуттун өкүлдөрүнүн ортосундагы коммуникацияда ар кандай түшүнбөстүктөр болуп кетиши толук ыктымал. Ал эми ал нерсенин зыяндан башка пайдасы жок.

АДАБИЯТТАР

Акишина, А.А. и др. (1991). Жесты и мимика в русской речи. – М.: Русский язык, 144.

Овчинников В. (1975). Ветка сакуры. Изд. 2-е, доп. М., «Молодая гвардия», 11.

Пиз, А. (1997). Язык телодвижений. Как читать мысли других по их жестам. – Санкт-Петербург: «Издательский дом Гутенберг», 63.

Формановская Н.И. (1987). Вы сказали: «Здравствуйте!» (Речевой этикет в нашем общении). Изд. 2-е. – М.: «Знание», 82.

Формановская Н.И. (1989). Речевой этикет и культура общения. – М.: Высшая школа, 123.

Холл, Э. (1995). Как понять иностранца без слов. Москва: «Наука», 137.

Холопова Т.И., Лебедева М.М. (1995). Протокол и этикет для деловых людей. – М.: Инфра. – М.: «Анкил», 197; 138.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ STRATEJİLERİ BAKIMINDAN TÜRKİYE'NİN 11. KALKINMA PLANI'NIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mustafa ÖZGERİŞ
Ataturk University, Faculty of Architecture and Design, Department of Landscape Architecture,
ORCID: 0000-0003-1006-9303

ÖZET

Sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk kez 1972 yılında Stockholm'de düzenlenen Birleşmiş Milletler (BM) Çevre Konferansı'nda gündeme gelmiştir. Bu kavram ilk kez 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından hazırlanan Ortak Geleceğimiz (Brundtland Raporu) adlı raporda, bugünün ihtiyaçlarını ele alırken, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılamalarını da güvence altına almak olarak tanımlanmıştır. Sürdürülebilir Kalkınma 1992 yılındaki BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda tüm insanlığın ortak hedefi olarak benimsenmiştir. 2012 yılındaki BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı'nda ise Sürdürülebilir Kalkınma 2030 Gündemi'ne ait 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi (SKH) oluşturularak, 2015 yılındaki BM Zirvesi'nde kabul edilmiştir. Sürdürülebilir kalkınmanın 17 hedefinden biri de günümüz dünyasının küresel çevresel problemlerinden biri olarak nitelendirilen İklim Eylemi hedefidir. Birleşmiş Milletler, İklim Eylemi ile tüm dünya ülkeleri için hedefler ve bu hedeflere yönelik göstergeler sunmaktadır. Bu çalışma, temelde iki amaca odaklanmaktadır. Çalışmanın birinci amacı Birleşmiş Milletler İstatistik Bölümü'nün (UNSD) sağladığı verilerine göre Türkiye'nin İklim Eylemi hedefi bakımından zaman içinde değişen durumunu ortaya koymaktır. Çalışmanın ikinci amacı ise 11. Kalkınma Planı'nı iklim değişikliği politikaları bakımından değerlendirmektir. Çalışma yöntem olarak niteliksel bir değerlendirmeye dayalı olarak yürütülmüştür. Çalışmanın sonuçları göstermektedir ki UNSD verilerine göre 2005-2019 yılları arasında doğal afetlerin etkileri Türkiye açısından daha belirgin hale gelmiştir. Bu doğal afetler içerisinde iklim değişikliği kaynaklı afetler de bulunmaktadır ve gelecekte iklim değişikliği kaynaklı doğal afetlerin etkilerinin daha da artacağı öngörülmektedir. Bu etkilerle mücadele etmek amacıyla 11. Kalkınma Planı'nda iklim değişikliğine 17 farklı noktada atıfta bulunulmaktadır ve turizm, şehirleşme, konut ve çevrenin korunması alanlarında çeşitli stratejiler oluşturulmuştur. Ayrıca planda sera gazı emisyonlarının azaltılması ve alternatif enerji kaynaklarının kullanımının teşvik edilmesi dahil iklim değişikliğiyle mücadelede etkili olabilecek bir çok politikanın da varlığının, Türkiye açısından önemli bir fırsat olabileceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği, Kalkınma Planı, Türkiye

EVALUATION OF TURKEY'S 11TH DEVELOPMENT PLAN IN TERMS OF CLIMATE CHANGE STRATEGIES

ABSTRACT

The concept of sustainable development first came to the agenda at the United Nations (UN) Environment Conference held in Stockholm in 1972. This concept was first defined in the report entitled Our Common Future (Brundtland Report) prepared by the World Environment and Development Commission in 1987 as addressing today's needs while ensuring that future generations meet their needs. Sustainable Development was adopted as the common goal of all humanity at the UN Environment and Development Conference in 1992. At the UN Sustainable Development Conference in 2012, 17 Sustainable Development Goals (SDGs) belonging to the Sustainable Development 2030 Agenda were formed and accepted at the UN Summit in 2015. One of the 17 goals of sustainable development is Climate Action, which is described as one of the global environmental problems of today's world. The United Nations, with its Climate Action, provides targets and indicators for all countries of the world. This study mainly focuses on two purposes. The primary objective of the study of the United Nations Statistics Division (UNSD), according to data provided by the target over time in terms of Turkey's Climate Action is to reveal the changing situation. The second purpose of the study is to evaluate the 11th Development Plan in terms of climate change policies. The study was conducted based on a qualitative assessment as a method. The results of the study show that, according to UNSD data, the effects of natural disasters between 2005 and 2019 have become more evident for Turkey. Among these natural disasters, there are also disasters originating from climate change and it is predicted that the effects of natural disasters originating from climate change will increase in the future. In order to combat these effects, climate change is referred to in 17 different points in the 11th Development Plan and various strategies have been created in the fields of tourism, urbanization, housing and environmental protection. In addition, it was concluded that the existence of many policies that could be effective in combating climate change, including reducing greenhouse gas emissions and encouraging the use of alternative energy sources, could be an important opportunity for Turkey.

Keywords: Climate Change, Development Plan, Turkey

1. GİRİŞ

19. ve 20. yüzyıllarda dünya genelinde ülkelerin büyüme ve kalkınma girişimleri, bir takım küresel ölçekli çevresel sorunları da beraber getirmiştir. Bu çevresel sorunlar insanoğlunu doğal kaynakların sınırsız ve tükenmez olmadığı gerçeğiyle yüzleştirerek, sorunların çözümü için arayışlara yöneltmiştir.

Bu arayışlardan biri olarak 1972 yılında Stockholm'deki, Birleşmiş Milletler (BM) Çevre Konferansı'nda sürdürülebilir kalkınma kavramı gündeme gelmiştir. Bu kavram ilk kez 1987

yılında Norveç Başbakanı Gro Harlem Brundtland'ın başkanlığında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (WCED) tarafından hazırlanan Ortak Geleceğimiz (Brundtland Raporu) adlı raporda, bugünün ihtiyaçlarını ele alırken, gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanmasını da güvence altına almak olarak tanımlanmıştır (Anonymous, 1987).

Sürdürülebilir Kalkınma, 1992 yılında Rio de Janeiro'daki BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda tüm insanlığın ortak hedefi olarak benimsenerek, 21. yüzyılın çevre ve kalkınma sorunları ile başa çıkmayı ve sürdürülebilir kalkınma hedefine ulaşmayı amaçlayan Gündem 21 adlı eylem planı ortaya konulmuştur (UN, 1993).

Gündem 21'den sonra 2000 yılında 189 ülkenin devlet ve hükümet başkanları düzeyinde katıldığı BM Genel Kurulu'nda, BM Binyıl Bildirgesi imzalanmıştır. Bu bildirge ile 8 maddeden oluşan Binyıl Kalkınma Hedefi (BKH) belirlenmiştir (UN, 2014).

2015 yılına kadar birçok küresel sorunu azaltmayı yada sonlandırmayı amaçlayan BKH'lerin yerini bu tarihten itibaren Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) almıştır. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, 2012 yılında Rio de Janeiro'da toplanan BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı'nda ortaya çıkmıştır ve 2013 yılında BM Genel Kurulu SKH'ler ile ilgili öneri geliştirmek üzere 30 üyeli Açık Çalışma Grubu kurmuştur. Sonuç olarak SKH'ler 1 Eylül 2015 tarihinde BM Zirvesi'nde kabul edilerek 1 Ocak 2016 tarihi itibariyle yürürlüğe girmiştir. Bunun yanında 2015 yılında kabul edilen Paris İklim Değişikliği Anlaşması ile sürdürülebilir kalkınma bağlamında iklim değişikliği tehdidine karşı küresel tepkinin güçlendirilmesi amaçlanmıştır (UNSDGS, 2021).

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH), diğer bir deyişle Küresel Amaçlar yoksulluğu ortadan kaldırmak, dünyayı korumak ve tüm insanların barış ve refah içinde yaşamasını sağlamak için küresel eylem çağrısıdır (UNDP Turkey, 2021).

Sorunların çözümü noktasında hedef yılı 2030 olan SKH'nin 17 ana hedefi Şekil 1.1'de verilmiştir:

Şekil 1.1. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (Küresel Amaçlar, 2021).

İklim Değişikliği ve İklim Eylemi Hedefi

İklim değişikliği, iklimin ortalama durumunda onlarca yıl ya da daha uzun süre boyunca gerçekleşen değişiklikler şeklinde tanımlanmaktadır. Yeryüzünün 4.5 milyarlık tarihi boyunca doğal etmenler ve süreçler altında pek çok iklim değişikliği olmuştur. Ancak günümüzdeki iklim değişikliği dünyanın iklim sistemlerinde doğal süreçlerle gerçekleşen değişikliklerin haricinde insan eliyle gerçekleştirilen değişikliklerdir. Özellikle sanayi ve diğer şekillerde fosil yakıtların tüketilmesi, arazi kullanımlarındaki değişiklikler ve ormansızlaşma ile atmosfere salınan sera gazlarındaki birikimin dünyanın ortalama sıcaklığında meydana getirdiği artış bu günkü anlamda küresel sıcaklık ve iklim değişikliğini ifade etmektedir (MGM, 2021).

Yeryüzüne ulaşan güneş ışınları yeryüzünden tekrar atmosfere yansır ve burada sera gazı olarak da nitelendirilen (karbondioksit, metan, su buharı, ozon, azot oksit gibi) gazlar sayesinde tekrar yeryüzüne gönderilir. Atmosferdeki sera gazlarının oranı, 1750'li yıllarda başlayan sanayi devrimi sonrasında artmaya başlamış, karbondioksit oranı %40'lık bir artış göstererek 280 ppm'den 394 ppm'e ulaşmıştır. Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'ne (IPCC) göre karbondioksit oranındaki artış fosil yakıt kullanımı, ormansızlaşma ve arazi kullanımındaki değişimlerden kaynaklanmaktadır. İklim değişikliğinin en önemli etkilerinin sıcaklıklarda artış, kuraklık, seller, şiddetli kasırgalar gibi aşırı hava olaylarının sıklığı ve etkisinde artış, okyanus ve deniz suyu seviyelerinde yükselme, okyanusların asit oranlarında artış, güvenli gıda üretiminde azalma, buzulların erimesi gibi etkenler sonucunda bitkiler, hayvanlar ve ekosistemlerin tehlike altına girmesi olarak sıralanabilir (WWF, 2021).

Bu nedenle iklim değişikliğinin yıkıcı etkilerini en aza indirmek için ortalama sıcaklıklardaki artışın azami 2°C ile sınırlanması ve atmosferdeki CO_2 oranının 450 ppm seviyesini aşmaması gerektiği vurgulanmaktadır (WWF, 2021).

Birleşmiş Milletler iklim değişikliğinin yıkıcı etkileri ile mücadele etmek amacıyla Sürdürülebilir Kalkınma 2030 gündemine dair 17 hedeften biri olarak İklim Eylemi hedefini oluşturarak 5 hedef ve 9 gösterge tanımlamıştır. İklim Eylemi hedef ve göstergeleri aşağıda verilmektedir (Küresel Amaçlar, 2021; UNSTAT, 2021):

1.İklimle ilgili tehlikelere ve doğal afetlere karşı dayanıklılığın ve uyum kapasitesinin bütün ülkelerde güçlendirilmesi,

Ulusal ve yerel düzeyde afet riski azaltma stratejileri 1.2.100.000 kişi başına afetlerden etkilenen, kaybolan ve ölen kişi sayısı,

1.3.Yerel afet riskini azaltma stratejilerini uygulama ve ulusal afet riski azaltma stratejilerini kabul eden yerel yönetimlerin oranı,

2.İklim değişikliğiyle ilgili önlemlerin ulusal politikalara, stratejilere ve planlara entegre

edilmesi,

Gıda üretimini tehdit etmeyen bir şekilde düşük sera gazı emisyonu ve iklim direncini geliştirerek, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine uyum yeteneğini arttıran entegre bir politika/strateji/planın operasyonelleştirilmesi,

Yıllık toplam sera gazı emisyonları,

3. İklim değişikliği azaltım, uyum ve erken uyarı konularında eğitimin, farkındalık yaratmanınve insani ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi,

Birincil, ikincil ve üçüncül öğretim programlarına (iklim değişikliği hakkında) hafifletme, uyum ve etki azaltmayı entegre etmiş ülkelerin sayısı,
3.2.Kalkınma eylemleri, teknoloji transferi ve uyum (iklim değişikliği hakkında) uygulamak için kurumsal ve bireysel kapasite geliştirmenin güçlendirilmesini bildiren ülkelerin sayısı,

a.BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne taraf olan gelişmiş ülkeler tarafından üstlenilen, gelişmekte olan ülkelerin ihtiyaçlarını ele almak için 2020'ye kadar yıllık 100 milyar doların ortaklaşa seferber edilmesi,

a.1.2020 itibariyle 100 milyar dolarlık taahhüt doğrultusunda (BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne taraf ülkelerce üstlenilen) her yıl için seferber edilen ABD doları miktarı,

b.Kadınlara, gençlere, yerel topluluklara ve dışlanmış gruplara odaklanarak en az gelişmiş ülkelerde ve gelişmekte olan küçük ada devletlerinde iklim değişikliğiyle ilgili etkili planlama ve yönetim kapasitesini artıracak mekanizmaların desteklenmesi,

Kadınlara, gençlere, yerel ve dışlanmış topluluklara odaklanmayı içeren iklim değişikliğiyle ilişkili etkili yönetim ve planlama kapasitelerinin yükseltilmesi mekanizmaları için finans, teknoloji ve kapasite geliştirmeyi kapsayan ve destek alan en az gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan küçük ada devletlerinin sayısı.

1.2. Türkiye'nin Planlama Deneyimi ve 11. Kalkınma Planı

Türkiye'de planlama deneyimi 1930'lu yıllarda sanayi planlarının ortaya konulmasıyla başlamış ve bu dönem yerini 1960'lı yıllardan itibaren 5 yıllık kalkınma planlarına bırakmıştır (Ekiz ve Somel, 2005). Aynı zamanda en üst ölçekli sosyo-ekonomik plan türü olan kalkınma planları, ülkenin sosyal ve ekonomik potansiyelini en iyi şekilde geliştirmek ve değerlendirmek üzere amaçların, hedeflerin ve bu hedeflere ulaşmak için stratejilerin belirlendiği planlar olarak ortaya çıkmaktadır (Özdemir, 2014). Ülkemizde ilk olarak 1963 yılında başlayan ve günümüze kadar on bir adet hazırlanan kalkınma planlarının uygulama tarihleri şu şekildedir (SBB, 2021):

1. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967),
2. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)
3. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)

4. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)

5. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)

6. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)

7. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)

8. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)

9. Kalkınma Planı (2007-2013)

10. Kalkınma Planı (2014-2018) ve

11. Kalkınma Planı (2019-2023)

11. Kalkınma Planı'nın vizyonu daha fazla değer üreten, daha adil paylaşan, daha güçlü ve müreffeh Türkiye'dir. Bu vizyon doğrultusunda Planın uzun vadeli kalkınma amacı, temel milli değerleri ve beklentileri esas alarak Türkiye'nin uluslararası konumunu yükseltmek ve halkın refahını artırmak olarak belirlenmiştir. Planda belirtilen özel amaçlardan biri de sürdürülebilir kalkınma hedefine yönelik doğal kaynakların kullanılmasında sürdürülebilirliğin esas alınmasıdır. Planın hedef ve politikaları İstikrarlı ve Güçlü Ekonomi, Rekabetçi Üretim ve Verimlilik, Nitelikli İnsan, Güçlü Toplum, Yaşanabilir Şehirler, Sürdürülebilir Çevre ve Hukuk Devleti, Demokratikleşme ve İyi Yönetişim olmak üzere 5 temel bölüm üzerinde oluşturulmuştur.

Bu çalışma, temelde iki amaca odaklanmaktadır. Çalışmanın birinci amacı Birleşmiş Milletler İstatistik Bölümü'nün (UNSD) sağladığı verilerine göre Türkiye'nin İklim Eylemi hedefi bakımından zaman içinde değişen durumunu ortaya koymaktır. Çalışmanın ikinci amacı ise 11. Kalkınma Planı'nı iklim değişikliği politikaları bakımından değerlendirmektir.

2. ARAŞTIRMA VE BULGULARI

UNSTAT Verilerine Göre Türkiye

BM İstatistik Bölümü (UNSTAT) verilerine göre iklim kaynaklı doğal afetlerin etkilerindeki yıllara göre değişim bakımından Türkiye'nin durumu Tablo 2.1'de verilmiştir.

Tablo 2.1. Türkiye'de Yıllara Göre Afet Etkilerinin Değişimi

Afet Etkileri	2005	2011	2019
Afetten etkilenen insanlar (sayı)	30906	75059	335.224,5
Afet nedeniyle ölümler (sayı)	83	762	37.0
Afetlere atfedilen ölümler ve kayıp kişiler (100.000 kişi başına)	0.1222	1,04	0.068
Afetlere atfedilen ölümler ve kayıp şahıslar (sayı)	83	762	57.0
Afetlerden doğrudan etkilenen insanlar (100.000 nüfus başına)	45,51	102.2	401,8
Afetlere atfedilen yaralı veya hasta insanlar (sayı)	123	2537	455.0
Afetlere atfedilen hasarlı konutları olan insanlar (sayı)	297	69558	130449.0

Bunun yanında afetler sebebiyle geçim kaynakları kesintiye uğramış veya tahrip olmuş kişiler

2019 yılında 202.944 olarak gerçekleşmiştir. Ulusal afet stratejileri doğrultusunda yerel afet riskini azaltma stratejilerini benimseyen ve uygulayan yerel yönetimlerin oranı ise 2017 yılında % 100,0 olmuştur.

11. Kalkınma Planı'nda İklim Değişikliği Stratejileri

11. Kalkınma Planı'nda İklim Değişikliği konusuna 17 farklı noktada atıfta bulunulmaktadır. Bunlardan üçü 'Küresel Eğilimler ve Türkiye Etkileşimleri' bölümünde, biri ise plan öncesi dönemde Türkiye'deki ekonomik ve sosyal gelişmelerin anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Bu bölümlerdeki iklim değişikliği vurgusu mevcut durum analizi niteliğindedir. Kalkınma Planı'nda küresel düzeyde iklim değişikliği ve Türkiye etkileşimine bakış;

- İklim değişikliğinin etkilerinin hızlandığı ve ülkelerin Paris Anlaşması ile taahhüt edilen küresel hedefleri gerçekleştirmede yetersiz kaldığı,
- İklim değişikliği kaynaklı etkiler ile beraber su kaynakları, tarımsal ürünler ve üreticiler üzerinde baskı oluştuğu ve bu sebeple değişen iklime uygun bitki ve hayvan türlerinin geliştirilmesi, çevre ve biyolojik çeşitliliğin korunmasının önem kazandığı,
- Coğrafi konum itibariyle iklim değişikliğinden en çok etkilenecek ülkeler arasında yer aldığı ve ani yağış, kuraklık ve sel felaketlerini ortaya çıkardığı şeklindedir.

Plan öncesi dönem Türkiye'deki sosyo-ekonomik gelişmeler bölümünde ise mevcut durum analizi olarak iklim değişikliği konusu;

- Türkiye'nin, coğrafi konumu itibarıyla iklim değişikliğinden en çok etkilenecek ülkeler arasında yer aldığı ve iklim değişikliğiyle mücadele çabalarına ülke gerçeklerini gözeten bir anlayışla katkı verdiği şeklinde ele alınmıştır.

Bunların yanında Yaşanabilir Şehirler, Sürdürülebilir Çevre ana başlığında ise 2 farklı noktada 3 kez iklim değişikliği konusuna atıfta bulunulmaktadır. Bu atıflar ise durum tespiti niteliğinde olup kısaca aşağıda verilmektedir:

- Çevre kirliliği, iklim değişikliği, çölleşme, ormansızlaşma, biyolojik çeşitlilik kaybı, kuraklık gibi çevre problemleri, her geçen gün insan yaşamını ve kalkınma sürecini daha belirgin bir şekilde etkilemektedir. Sera gazı emisyonlarının da etkisiyle hızlanan iklim değişikliği doğal afetlerin artmasına neden olmakta ve sürdürülebilir çevre ve doğal kaynak yönetimi ile yaşanabilir kentlerin inşası gittikçe önem kazanmaktadır.
- Kentlerin sürdürülebilir gelişimini sağlamaya yönelik; erişilebilir kentsel ulaşım sisteminin kurulması, afetlere ve iklim değişikliğine karşı dayanıklı altyapı, sürdürülebilir üretim ve tüketim mekanizmasının oluşturulması, uzun vadeli kentsel planlama ve tasarım yapılması ve etkin afet yönetiminin uygulanması gibi çalışmalar, tüm paydaşların katılımını ve kapsamlı bir işbirliğini gerekli kılmaktadır.

Kalkınma Planı'nda İklim Değişikliğine yönelik politikalar ise Rekabetçi Üretim ve Verimlilik

ile Yaşanabilir Şehirler, Sürdürülebilir Çevre ana hedeflerine yönelik olarak verilmiştir. 11. Kalkınma Planı'nda iklim değişikliği stratejileri Tablo 2.2'de verilmiştir.

Tablo 2.2. 11. Kalkınma Planı'nda İklim Değişikliği Stratejileri

Ana Hedef	Alt Hedef	Amaç	Stratejiler
Rekabetçi Üretim ve Verimlilik	Öncelikli Gelişme Alanları Turizm	Turizmin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi, sezon süresinin uzatılması, hizmet kalitesinin yükseltilmesi ve ve koruma-kullanma dengesi gözetilerek ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanması	-Turizm sektörü üzerinde iklim değişikliğinin etkilerinin saptanmasına yönelik çalışmaların yapılması
Yaşanabilir Şehirler, Sürdürülebilir Çevre	Şehirleşme	İnsan odaklı, doğal hayata ve tarihi mirasa saygılı, temel kentsel hizmetlerin adil ve erişilebilir bir şekilde sağlandığı, yaşam kalitesi yüksek ve değer üreten şehirlerin oluşturulması	-Şehirlerin çok merkezli, karma kullanımı destekleyen bir yaklaşımla planlanarak; mekânsal planlarda afet riski, iklim değişikliği ve coğrafi özelliklerin gözetilmesinin esas alınması -Yeşil şehir vizyonu kapsamında iklim değişikliğine uyumu için şehirlerde Millet Bahçelerinin yapılarak yeşil alan miktarının artırılması
	Konut	Herkes için yaşanabilir, dayanıklı, güvenli, kapsayıcı, ekonomik olarak karşılanabilir, sürdürülebilir, iklim değişikliğine dirençli, temel altyapı hizmetlerine sahip konuta erişiminin sağlanması	-Konut üretiminde kalite, erişilebilirlik, enerji verimliliği ve afetlere dayanıklılık standartlarının geliştirilmesi
	Çevrenin Korunması	Çevre ve doğal kaynakların korunması, kalitesinin iyileştirilmesi, etkin ve sürdürülebilir şekilde yönetiminin sağlanması, her alanda çevre ve iklim dostu uygulamaların gerçekleştirilmesi ve toplumun her kesiminin çevre bilinci ile duyarlılığının artırılması	-Sera gazı emisyonuna neden olan sektörlerde iklim değişikliğiyle mücadele edilmesi -İklim değişikliğinin olumsuz etkilerine uyum sağlama kapasitesini artırmaya yönelik ulusal ve bölgesel uyum stratejilerini içeren planlama, uygulama ve kapasite geliştirme çalışmalarının yürütülmesi -İklim değişikliğine uyumun sağlanması ve gerekli tedbirlerin alınması amacıyla bölge ve şehir ölçeğinde ihtiyaçların tespit edilerek çözüm önerileri içeren, başta Karadeniz Bölgesi olmak üzere 7 Bölge için İklim Değişikliği Eylem Planlarının hazırlanması - Ülke genelinde iklim değişikliğinin etkilerine ilişkin afet tehlike ve risk haritalarının hazırlanması

11. Kalkınma Planı'nda iklim değişikliğiyle mücadele etmek amacıyla Tablo 2.2'de verilen stratejilerin yanında enerji, su tasarrufu ve verimliliği, sera gazı emisyonlarının azaltılması ve afet dayanıklılığı konularında da bazı stratejiler geliştirilmiştir. Bunların bazıları aşağıda verilmektedir (SBB, 2021):

❖ Enerji;

- Alternatif ve yenilenebilir enerji sistemlerinin yaygınlaştırılması ve toplam enerji üretimi içerisinde önemli bir pay sahibi olması,

- Yapılarda enerji verimliliğinin sağlanması,
- Kendi enerjisini üretebilen akıllı bina modellerinin yaygınlaştırılması,
- Ulusal yeşil bina sertifika sisteminin kurulması,

❖ Sera gazı emisyonlarının azaltılması;

- Yerel düzeyde hava kalitesi eylem planlarının oluşturulması,
- Sera gazı emisyonuna sebep olan binalar ile enerji, sanayi, ulaştırma, atık, tarım ve ormancılık sektörlerinde emisyon kontrolüne yönelik Niyet Edilmiş Ulusal Katkı politikaları çerçevesinde çalışmalar yürütülmesi,
- Sera gazı emisyonuna neden olan sektörlerde iklim değişikliğiyle mücadele edilmesi ve ekonominin ve toplumun iklim risklerine dayanıklılığının arttırılması,

❖ Su;

- Tarımda suyun verimli kullanılmasına yönelik su tasarrufu sağlayan yağmurlama ve damla sulama gibi modern sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması,

❖ Afet dayanıklılığı;

- Afet risklerinin planlama aşamasında gözetilmesine yönelik imar planlaması kriterlerinin geliştirilmesi ve afet tehlike ve risklerine uygun imar planlamasının yapılması,
- Afet yönetim planlarının hazırlanması.

3. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma UNSD'nin iklim eylemi hedefine yönelik resmi verileri ve Türkiye'nin 2019-2023 yılları arası dönemini kapsayan en üst ölçekli sosyo-ekonomik planı olan 11. Kalkınma Planı üzerinde yürütülmüştür. Çalışma ile UNSD'nin 2005-2019 yılları arasındaki iklim eylemi verileri değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre 2005-2019 yılları arasında afetlerin etkileri Türkiye açısından daha belirgin hale gelmiştir. Çağımızın en büyük küresel çevresel problemi olan ve önümüzdeki süreçte beraberinde kuraklık, çölleşme, seller, heyelanlar ve hortumlar gibi bir çok felaketi de getirecek olan iklim değişikliği, ülkeler ve şehirler için afet direnci kavramının daha hissedilir olmasını sağlayacaktır (Anderson et al., 2018). Afetlerin etkilerinin daha belirgin hale geldiği Türkiye'de ise bu durum, iklim değişikliği ve afet direnci kavramını daha önemli hale getirecektir. Dünya Doğayı Koruma Vakfı (World Wide Fund for Nature) (2021)' e göre Türkiye'nin içerisinde yer aldığı Akdeniz Havzası, küresel iklim değişikliğine karşı yerkürenin en hassas bölgelerinden birisidir. Akdeniz Havzası'nda gerçekleşecek 2°C'lik bir sıcaklık artışı, beklenmeyen hava olayları, sıcak hava dalgaları, orman yangınlarının sayısında ve etkisinde artış, kuraklık ve bunlar dolayısıyla biyolojik çeşitlilik kaybı, turizm gelirlerinde azalma, tarımsal verim kaybı ve en önemlisi kuraklık olarak etkilerini hissettirecektir.

Türkiye için iklim değişikliğinin olası başlıca etkileri aşağıda verilmektedir:

- Sıcaklık artışının 2030'lu yılların sonuna kadar sınırlı kalması ve bu dönemden sonra hızlı bir artış göstermesi (WWF, 2021),
- Mevsimsel ve bölgesel farklılıklar göstermekle beraber sıcaklık artışının kış mevsiminde 4°C, yazın ise 6°C civarına ulaşması (1960-1990'a göre), (WWF, 2021),
- Kış yağışlarında Türkiye genelinde bir azalma görülürken, Kuzey Anadolu'nun doğu yarısında artış olması,
- Türkiye'de yıllık ortalama sıcaklığın 2,5°C-4°C artması, artışın Ege ve Doğu Anadolu Bölgeleri'nde 4°C'yi, iç bölgelerde ise 5˚C'yi bularak, Türkiye'nin yakın gelecekte daha sıcak, daha kurak ve yağışlar açısından daha belirsiz bir iklim yapısına sahip olması (ÇŞB, 2012),
- Özellikle su kaynaklarının azalması, orman yangınları, kuraklık ve çölleşme ile bunlara bağlı ekolojik bozulmalar gibi olumsuz etkilerden önemli ölçüde etkilenmesi (ÇŞB, 2012).

İklim değişikliğinin etkileriyle mücadele etmek amacıyla 11. Kalkınma Planı'nda iklim değişikliğine 17 farklı noktada atıfta bulunulmaktadır ve turizm, şehirleşme, konut ve çevrenin korunması alanlarında çeşitli stratejiler oluşturulmuştur. Esasında Türkiye'nin iklim değişikliği politikası, 20. yy'da başlayan sanayileşme hamlesinin Türkiye için bir tarihsel sorumluk doğurmadığı ve diğer ülkelerin sera gazı emisyonlarına katkısına paralel olarak geliştirilecek 'Ortak Fakat Farklılaştırılmış Sorumluluklar' ilkesi çerçevesinde üzerine düşeni yapacağı şeklindedir.

Türkiye'nin toplam ekolojik ayak izinde en büyük pay, %46 ile karbon ayak izine aittir. Türkiye'de sera gazı emisyonları 1990 yılına göre %115 artışla 2010 yılında 401,9 milyon tona yükselmiştir. Aynı dönemde kişi başına düşen sera gazı emisyonu da 3,39 tondan 5,52 tona ulaşmıştır.

2010 yılı itibariyle Türkiye'nin sera gazı emisyonlarının %71'i enerji sektöründen kaynaklanmaktadır (ÇŞB, 2012). 2017 yılında yenilenebilir enerji kaynaklarının verimli ve etkin kullanılması amacıyla toplam 2.000 MW kapasiteli rüzgâr ve güneş enerjisi santrali (Yenilenebilir Enerji Kaynak Alanları) inşa edilmiştir. 11. Kalkınma Planı'nda yeni kurulan yenilenebilir enerji santralleri ile kaçınılan CO^2 Emisyonunun 2023 yılına kadar 18,0 (Milyon Ton)'a düşürülmesi hedeflenmektedir. Bunun yanında enerji verimliliği, su tasarrufu ve afet dayanıklılığı gibi konularda da genel planlama ve eylemsel stratejiler geliştirilmiştir.

Sonuç olarak çalışma ile 11. Kalkınma Planı'nda sera gazı emisyonlarının azaltılması ve alternatif enerji kaynaklarının kullanımının teşvik edilmesi dahil iklim değişikliğiyle mücadelede etkili olabilecek bir çok politikanın varlığının, Türkiye açısından önemli bir adım olabileceği değerlendirilmiştir. Bununla beraber sera gazı emisyonları için 'Ortak Fakat

Farklılaştırılmış Sorumluluklar ve Göreceli Kabiliyetler İlkeleri ile Niyet Edilmiş Ulusal Katkı Çerçevesinde' fakat ulusal koşullar ölçüsünde bir azaltım yapılacağının belirtilerek, somut oransal bir hedef verilmemesi bir eksiklik olarak görülmektedir. Ayrıca iklim değişikliği ile ilgili stratejilere ne derece ulaşıldığını ölçme ve değerlendirme için somut göstergelere dayalı bir izleme sisteminin bulunmaması da bir eksiklik olarak değerlendirilmiştir.

KAYNAKÇA

Anderson, S.E., Bart, R.R., Kennedy, M.C., Andre, J.M., Max, A.M., Andrew, J.P., Christina L.T. & Matthew W. (2018). The dangers of disaster-driven responses to climate change. Nature Clim. Change **8,** 651–653. https://doi.org/10.1038/s41558-018-0208-8

Anonymous. (1987). Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf (Accessed: January 07, 2021).

ÇŞB. (2012). İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planı 2011-2023, Çevre ve Sehircilik Bakanlığı, Ankara

Ekiz, C. & Somel, A. (2005). Türkiye'de Planlama ve Planlama Anlayışının Değişmesi. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi, Gelişme ve Toplum Araştırmaları Merkezi Tartışma Metinleri. http://yonetimbilimi.politics.ankara.edu.tr/files/2013/09/planlama-tartisma-metni.pdf (Accessed: April 21, 2020).

Küresel Amaçlar. (2021). Sürdürülebilir Kalkınma için Küresel Amaçlar. https://www.kureselamaclar.org/ (Accessed: February 12, 2021).

MGM. (2021). Meteoroloji Genel Müdürlüğü, İklim Değişikliği. https://mgm.gov.tr/iklim/iklim-degisikligi.aspx (Accessed: March 10, 2021).

Özdemir, V. (2014). Türkiye'de Planlı Kalkınma Deneyimleri. https://dumludag.files.wordpress.com/2013/09/ozdemir_planlama.pdf (Accessed: April 21, 2020).

SBB. (2021). T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf (Accessed: April 21, 2021).

UN. (1993). United Nations. Report of the UnitedNations Conference on Environment and Development, http://www.un.org/esa/dsd/agenda21/Agenda%2021.pdf (Accessed: August 09, 2020).

UN. (2014). United Nations. The Millennium Development Goals Report. http://www.un.org/millenniumgoals/2014%20MDG%20report/MDG%202014%20English%20web.pdf (Accessed August 09, 2020).

UNDP Turkey. (2021). Sustainable Development Goals. https://www.tr.undp.org/content/turkey/en/home/sustainable-development-goals.html (Accessed: January 10, 2021).

UNSDGS. (2021). United Nations Department of Economic and Social Affairs, Sustainable Development. https://sdgs.un.org/goals (Accessed: January 07, 2021).

UNSTAT. (2021). UN Statistical Division. https://unstats.un.org/sdgs/indicators/indicators-list/ (Accessed: February 12, 2021).

WWF. (2021). Dünya Doğayı Koruma Vakfı, İklim Değişikliği. https://www.wwf.org.tr/ne_yapiyoruz/iklim_degisikligi_ve_enerji/iklim_degisikligi/ (Accessed: April 20, 2021).

GELENEKSEL ÖĞRETİM VE TEKNOLOJİ DESTEKLİ ÖĞRETİMİN HAYAT BİLGİSİ DERSİ GERİ DÖNÜŞÜM KONUSUNA YÖNELİK TUTUM VE BAŞARIYA ETKİSİ

Nadin VESKE
Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim
ORCID NO: 0000-0001-8111-4971
Mehmet Faik YILMAZ
Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim
ORCID NO: 0000-0002-1006-2470

ÖZET

Eğitimin hem birey hem de toplum üzerindeki etkisi göz ardı edilemez bir gerçektir. Günümüzde bu etkinin gelişimini destekleyen teknoloji ile öğretme-öğrenme süreci ve öğretim programının uygun bir şekilde bütünleştirilmesi ile sürecin başarısı beraber ilerlemektedir (MuirHerzig, 2004; Samancıoğlu ve Summak, 2014).

Günümüz bilgi çağında okulda verilen eğitimlerin bilginin öğretmen tarafından hazır olarak sunulduğu geleneksel yöntemler yerine öğretmenlerin ders içeriğini dijital materyallerle harmanlamasıyla öğrencilerin aktif katılım sağladığı ve verimli çalışmalar yaptığı ilk elden deneyimlerle öğrenme, keşfederek öğrenme gibi yöntemleri içeren bir yapı kazandığı bilinen bir gerçektir. Yaşadığımız teknolojik çağ içerisinde de öğretmenlerin; eğitimde yenilikçilik, yenilikçi öğretmenin özellikleri ve yenilikçi materyal geliştirme konusunda algılarının oluşturulduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Öğrenmenin gerçekleşmesinde öğrencilerin ilgi ve merak duygularının harekete geçirilmesi ve yaptıkları çalışmalardan haz duymaları çok önemlidir. İlkokul kademesindeki öğrencilerin dikkatlerinin kolaylıkla dağılabileceğini de varsayarak, ilgilerini uzun süreli derste tutmak amaçlı teknolojik materyallerin desteği ile çoklu ortam teknikleri yaratılarak güçlü ve zevkli bir öğretim ortamı meydana getirilmelidir. Öğrenciler, kendi gayretleri ve kendi ulaştıkları sonuçlar yoluyla öğrenirlerse bilgiye yönelik inanç ve güvenleri artacağından çok daha etkili ve kalıcı bir öğrenme sağlanmış olur (Soylu, 2004). Ezbere dayalı bilgi ile yüklenmiş bireyler yetiştirmek yerine; özgür, yaratıcı ve bilimsel düşünen, olayları sorgulayan, sorunların farkına vararak çözüm üretebilen, karar verme yetisine sahip, bilgi üreten ve öz güveni yüksek bireyler yetiştirilmesi gerekmektedir.

Bu doğrultuda bu çalışma içerisinde belirlenen konu, ön test – son test kontrol gruplu model oluşturulduktan sonra, bir gruba geleneksel anlatım (düz anlatım tekniği, tartışma, alıştırma, benzetim, soru – cevap) ile konu anlatımı yapılırken diğer gruba ise yenilikçi bir yaklaşım olan teknoloji temelli öğretme yöntemi (anlatım, tartışma, alıştırma ve uygulama, keşif, problem çözme, oyun, benzetim, soru – cevap, interaktif konuşma, interaktif video ve sunu gösterisi) ile ders içeriği teknolojik materyallerle zenginleştirilerek konu anlatımı gerçekleştirilmiştir. Sonucunda ise iki gruba da son test uygulaması yapılarak öğrenci bilgileri ölçülmüştür.

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizinde istatistiksel yöntemlerden yararlanılmış olup, ders içeriğini etkileyen tekniklerle ilgili bir sonuca ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: eğitimde yenilikçilik, dijital materyaller, teknolojik materyaller.

THE EFFECTS OF TRADITIONAL TEACHING AND TECHNOLOGY SUPPORTED TEACHING ON ATTITUDE AND SUCCESS IN THE SOCIAL STUDIES SUBJECT OF RECYCLING

ABSTRACT

The effect of education on both individuals and society is an undeniable fact. Today, the success of the process goes hand in hand with the proper integration of the technology that supports the development of this effect, the teaching-learning process and the curriculum (MuirHerzig, 2004; Samancıoğlu & Summak, 2014).

In today's information age, it is a known fact that the education provided in the school has gained a structure that includes methods such as learning with first-hand experiences, learning by exploring, learning with first-hand experiences, where teachers participate actively and work efficiently, by blending the content of the course with digital materials instead of traditional methods in which the information is presented ready by the teacher. In the technological age we live in, it is an undeniable fact that teachers' perceptions about innovation in education, the characteristics of the innovative teacher and the development of innovative materials are formed.

In the realization of learning, it is very important that students' feelings of interest and curiosity are activated and they enjoy their work. Assuming that students at the primary school level can be easily distracted, a strong and enjoyable teaching environment should be created by creating multimedia techniques with the support of technological materials to keep their interest in the lesson for a long time. If students learn through their own efforts and their own results, a much more effective and permanent learning will be achieved since their belief and confidence in knowledge will increase (Soylu, 2004). Instead of raising individuals loaded with knowledge based on rote, it is necessary to raise individuals who think freely, creatively and scientifically, question the events, produce solutions by being aware of the problems, have the ability to make decisions, produce information and have high self-confidence.

In this direction, the subject determined in this study is that after the pre-test - post-test control group model is created, one group is lectured with traditional narration (direct expression technique, discussion, practice, simulation, question-answer), while the other group is given an innovative approach to technology. Based on teaching method (lecture, discussion, practice and practice, exploration, problem solving, game, simulation, question - answer, interactive speech, interactive video and presentation show), the course content was enriched with technological materials and lectures were carried out. As a result, the student knowledge was measured by applying a post-test to both groups. Statistical methods were used in the analysis of the data

obtained as a result of the research, and a result was reached about the techniques affecting the course content.

Keywords: education innovation, digital materials, technological materials.

1. GİRİŞ

21.yy'da teknolojik gelişimlerin sunduğu imkânlardan faydalanmak, insan hayatının vazgeçilmez unsurlarından biri haline gelmiştir. Bundan dolayı bütün toplumsal süreçler önemli değişim ve dönüşümler yaşamış, eğitim de bu süreçlerden etkilenerek teknolojinin entegre edildiği en önemli alanlardan biri olmuştur (Altın ve Kalelioğlu, 2015; Yelbay, 2015).

Teknolojinin eğitimde kullanımı radyo, televizyon, video ve tepegöz gibi araçların okullarda kullanımına bağlı olarak oldukça eski tarihlere gidebilmekle birlikte günümüzde eğitim kurumlarının gelişimi ve niteliğini etkileyen en önemli gelişme bilgisayar, internet ve ilişkili teknolojiler olmaktadır. Günümüz bilgi ve teknoloji çağıdır. Bilim ve teknolojideki hızlı değişmeler tüm örgütsel sistemleri etkilediği gibi eğitim sistemlerini de etkilemektedir. Bilgi çağı diye adlandırılan ve bilginin toplumların elindeki en büyük güç haline geldiği günümüz dünyasında bilginin oluşturulması ve aktarılması eğitim yoluyla olmaktadır.

Eğitimin hem birey hem de toplum üzerindeki etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Bu açıdan tüm dünya ülkelerinde yeni eğitim sistemlerinin geliştirilmesi için evrensel yönde bir hareketlenme olduğu görülmektedir. Bu değişim neticesinde günümüzün gereksinimlerini karşılamak ve yarının dünyasına daha iyi hazırlayabilmek için öğrencilerimizi; nasıl öğreneceğini bilen, düşüncelerini yönlendirebilen ve bunlar için gerekli teknolojiyi nasıl kullanacağı konusunda bilinçli bireyler olarak yetiştirmek gerekmektedir. Bu doğrultuda; öğretme ve öğrenme sürecinde teknolojinin avantajlarından yararlanılabilmesi için öğretmenlerin teknolojiyi benimsemeleri ve kabullenmeleri önemli etkiye sahiptir (Göktas, Gedik ve Baydaş, 2013; Hew ve Brush, 2007; Jeong ve Kim, 2017; Pierson, 2001; Ursavaş ve diğerleri, 2014a; Ursavaş, Şahin ve McRolley, 2014b). Mesleki açıdan öğretmenliği seçen bireylerin, etkili ve olumlu bir öğrenme ortamı oluşturmak için, özellikle materyal geliştirmede yenilikçilik düzeylerinin yüksek olması beklenir; çünkü materyal geliştirme içerisinde çok önemli becerilerin yer aldığı bir süreci barındırmaktadır. Bu önemli beceriler arasında en ön plana çıkan öge öğrenme materyallerinin kalitesinden ziyade ne tür etkili yollarla kullanıldığıdır.

Çağımızın modern sınıfları, öğrencilerin öğrenme sürecinde etkin olmalarını desteklemektedir. Günümüz öğrenme ortamları yeni bilgiler geliştirmeyi destekleyecek nitelikteki dijital materyallere sahiptir (Nocar, Tang ve Bártek, 2016). Müfredat içerisinde çocuklara öğretilen hiçbir konu sadece ders niteliğinde ele alınmamalıdır. Bu konuların birçoğu yaşamsal süreçlerinde karşılarına çıkacak olup asıl amacın bu gibi durumlarda öğrencilerin tutunacağı tavır ve göstereceği hassasiyettir. Yani istenen hedef ve davranışlar onlara kazandırılmalı ve bu davranışlar günlük hayatlarının bir parçası olmalıdır. Öğretmen mevcut konuyla ilgili birikimini

öğrencilere bilişsel, duyuşsal ve psikomotor anlamda aktararak onlarda istendik bir hedef-davranış kazandırmayı amaçlar. Bu amaç ise öğrenci-öğretmen arasındaki etkileşim gücünden etkilenmektedir. Eğitimde iletişim sanatını başarıyla uygulayabilmek öğretmen-öğrenci etkileşiminin yönüne bağlıdır. İletişimi sağlama boyutunda ise teknolojik materyallerin desteği kabul edilmiş bir gerçektir. Günümüzde iletişimi kolaylaştırmak için başvurulan araçların başında teknolojinin getirdiği ürünler bulunmaktadır. Teknoloji desteği ile anlatımı yapılan konuların öğreniminin gerçekleşmesinde ilgi ve merak duygularının harekete geçirilmesi öğrencilerin yaptıkları çalışmalardan keyif alması çok önemlidir. Bu destekle öğretim materyalleri kullanılarak çoklu öğrenme ortamı (işitme, görme, söyleme, yapma) sağlanır. Soyut kavramları somutlaştırılarak öğrenilir. Öğrencilere güvenli gözlem yapma imkânı sağlanır ve konular alıştırma ve tekrar yapılarak desteklenir. Bir öğretme etkinliği ne kadar çok duyu organına hitap ederse öğrenme daha iyi daha kalıcı ve daha izli olmakta, unutma da daha geç olmaktadır.

Bu bilgiler ışığında özellikle Hayat Bilgisi gibi tamamen yaşamsal rutin ve gerçekleri yansıtan bir ders içeriğinin İlköğretim kademesi için kritik bir öneme sahip olduğunu söyleyebiliriz. Hayat Bilgisi dersi, toplu öğretim anlayışına uygun olarak oluşturulmuş bir derstir. Çocukların hem kendilerini hem de içinde yaşadıkları toplumu ve dünyayı tanımaları için tasarlanmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2009, s. 5).

Dersin temel amacı, öğrencilere hayata ilişkin temel beceriler ve değerler kazandırarak onların kişisel ve sosyal gelişimlerine ve kendini gerçekleştirmelerine katkı sağlamaktır. Bu doğrultuda Hayat Bilgisi dersinde ‘Geri Dönüşüm’ konusu anlatımı yapılmıştır. Bu esnada bir gruba geleneksel anlatım (düz anlatım, tartışma, alıştırma, benzetim, soru – cevap) yapılırken diğer gruba ise yenilikçi bir yaklaşım olan teknoloji temelli öğretme yöntemi (anlatım, tartışma, alıştırma ve uygulama, keşif, problem çözme, oyun, benzetim, soru – cevap, interaktif konuşma, interaktif video ve sunu gösterisi) kullanılmıştır ve iki yöntem arasındaki fark karşılaştırılmıştır. Yöntemlerin başarı oranları yapılan bilgi testi ile araştırmacı tarafından puanlandırılmıştır.

Araştırmanın Problemi

Günümüz çocuklarının küçük yaşlardan itibaren teknoloji ile olan alakaları bir gerçektir. Bu doğrultuda öğrencilerinin teknolojiye olan bağlılığı kalıplaşmış öğretme yöntemlerini sorgulatmaktadır. O sebeple eğitim hayatları içerisinde teknoloji destekli kullanımı ders içeriğine senkronize etmenin gerekliliği kaçınılmazdır. Öğretmenler yenilikçi yaklaşım doğrultusunda ders içeriğini geleneksel anlatımın yanında teknoloji destekli anlatımla harmanlayarak, çoklu ortam düzeni yaratacak ve sonucunda verimli bir öğrenme düzeni oluşturacaktır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim üçüncü sınıf öğrencilerinin günlük hayat içerisinde büyük öneme sahip olan ‘Geri Dönüşüm’ konusunu iki farklı teknik olan geleneksel anlatım ve

teknoloji destekli anlatım ile öğrenme biçimleri incelenmektedir. Amaç istendik kalıcı hedef ve davranışlar geliştirip kazandırmak ve bu davranışları günlük hayatın bir parçası haline getirmektir. Çalışmada öğrencilerin doğal varlıkların korunması, doğa dostu tüketim alışkanlıkları, atık yönetimi gibi konularda farkındalık geliştirmeleri ve "sıfır atık" yaklaşımını tanımaları hedefleniyor. Bu doğrultuda konu anlatımında geleneksel anlatım tekniği ile teknoloji destekli anlatım tekniği karşılaştırılmıştır.

Araştırmanın Önemi

Günümüz öğretmenlerinin çağın getirdiği yenilikler doğrultusunda öğretme-öğrenme süreçlerinde öğrencilere etkili kazanım sağlayabilmeleri adına, eğitim sürecinde teknolojiyi işlevsel hale getirmeyi ve uygulamayı bilmeleri gerekmektedir (Uşun, 2006). Teorik bilgi uygulamaya dönüştürülmedikçe ve teknoloji ile bütünleştirilmedikçe bir anlam ifade etmemektedir (Bayram, Patlı ve Savcı, 1998:31). Bu doğrultuda doğayı ve geleceği tamamen etkileyen 'Geri Dönüşüm' değerini öğrencilere kazandırma noktasında çocuğun bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişim özellikleri göz önüne alınarak uygun eğitim-öğretim ortamının yaratılması ve güncel örneklerle donatılması önem arz etmektedir. En önemlisi de öğrenci merkezli ve sürece dayalı uygulamalar yapmaktır ki böylelikle öğrenci, değerleri içselleştirip davranışa dönüştürebilsin. Araştırma kapsamında 'Geri Dönüşüm' konusu, öğretmeni ve öğrencileri sınırlayan geleneksel anlatım yönteminden ziyade öğrencinin dikkatini çeken ve bilhassa dikkati zayıf öğrencilerin dahi konuya odaklanmasına yardımcı olan (Özdemir, 2019), bilgiyi yapılandırmalarına müsaade eden, öğrenmenin öğrenci isteğiyle gerçekleştiği, çoklu ortam yaratılmasına uygun, öğrenci - öğretmen etkileşimli teknolojik öğretim tekniklerinden faydalanılarak öğretilen bilgilerin daha kalıcı olmasına zemin hazırlanmalıdır.

Eğitim

Eğitim ile ilgili çok farklı kavramlar karşımıza çıkabilir. Bu kavramlardan biri olarak eğitim; yaşam boyu devam eden karşılıklı etkileşime bağlı olarak bir insanlaşma veya insanileştirme süreci olarak görülebilir. Eğitimin konusu olarak insan, anlam ve değer oluşturan, yaşadığı dünyayı çıkardığı anlam ve değerlerine göre düzenleyen bir varlık olarak tanımlanabilir. İçinde yaşadığımız yüzyılda yaşanan çoğu insani ve toplumsal sorunların temelinde insanın eğitiminin söz konusu edildiği görülmektedir. Buna bağlı olarak eğitim sistemi, eğitim programı, öğretim süreci, öğretim sürecinde kullanılan teknik ve materyaller, okul, öğretmen, eğitim ve okul yönetiminin niteliğinin sorgulandığı gözlemlenebilir.

Öğrenme Ve Öğretme

Öğrenme çok geniş bir kavram olup görme, işitme, dokunma, tat ve doku duyguları ile algılanan uyarıların beyinde ilişkilendirilme, tekrarlama gibi birden çok beyin işlemi sonucu gerçekleşir. Bu nedenle öğrenme doğrudan ölçülemez ancak ortaya çıkan davranış değişiklikleri sonucu değerlendirilebilir (Dolu, 2015). Öğretme ise, öğrenmeyi sağlama etkinlikleridir. Öğretme

bilinçli ve amaçlı gerçekleştirilen etkinliktir. Öğretme faaliyetleri bireyde davranış değişikliği meydana getirmek amacıyla bir kişi ya da grup tarafından düzenlenebileceği gibi, bilgisayar, televizyon, kitap gibi materyallerde yer alan görsel ve yazılı sembollerle de sağlanabilir (Fidan ve Erden, 1996). Bakıldığı zaman öğrenme ve öğretme birbirinden ayrılmaksızın birlikte gelişen bir süreçtir.

Eğitim Teknolojisi

Eğitimde teknoloji kullanımı uzun yıllardır araştırmacıların üzerinde çalıştığı bir konudur. Mevcut araştırmalar neticesinde eğitim ortamlarında teknoloji kullanımının taraflara önemli avantajlar sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenme sürecini kolaylaştırma, öğrenme süresini azaltma, öğrenmeyi somutlaştırma, öğrenme ortamını zenginleştirme, maliyeti düşürme, bireysel farklılıklara dikkat etme bu avantajlardan bazıları olarak sayılabilir (Dağhan ve diğerleri, 2015; Daşdemir, Cengiz, Uzoğlu ve Bozdoğan, 2012; Kuşkaya-Mumcu, 2017; Öçal ve Şimşek, 2017). Eğitim teknolojisi öğretim kuramlarının uygulanmasında kullanılan tüm yöntem ve teknikleri kapsar. Öyleyse; gelişim, öğrenme, öğretim, yönetim ve teknolojilerin eğitim sorunlarının çözümüne uyarlanmış bir bileşkesidir.Bir öğretme etkinliği ne kadar çok duyu organına hitap ederse öğrenme de bu doğrultuda daha iyi, daha kalıcı ve daha izli olmaktadır. Bu noktada Edgar Dale'in (1969) yaşantı konisi irdelenebilir. Yaşantı konisi, Amerikalı eğitim teknoloğu Edgar Dale'in yaşantılarla kavramların oluşumu arasındaki ilişkilerden yararlanarak öğrenme-öğretme sürecinde öğrenci, öğretmen ve eğitimcilere yardımcı olabilmek üzere geliştirdiği bir modeldir.

Dale'in yaptığı çalışmanın dayandığı dört temel ilke şunlardır;

1. Öğrenme işlemine katılan duyu organlarımızın sayısı ne kadar fazla ise, o kadar iyi öğreniriz ve öğrenmelerimiz o kadar kalıcı olur.

2. En iyi öğrendiğimiz şeyler, kendi kendimize yaparak öğrendiğimiz şeylerdir.

3. En iyi öğretim somuttan soyuta ve basitten karmaşığa doğru gidilendir.

4. Birey kendi kendine başkalarının yardımıyla öğrendiğinden daha çok ve iyi öğrenir. Öğretim esnasında kullanılan teknolojik materyal sayısının artırılmasıyla öğrenime katılan duyu organı sayısını da artacak ve bu doğrultuda öğrenci motivasyonu gelişerek, ders içeriği zenginleşecektir. Eğitim materyallerinin en etkin kullanılma amacı; öğretilecek içeriğin soyuttan somuta doğru aşamalandırılması ve öğrencinin birden fazla duyu organına hitap etmesini sağlamaktır. Mevcut bilgiler ışığında bu araştırmada ilkokullarda öğrencilerin temel yaşam becerilerini kazanmalarını amaçlayan en önemli derslerden bir olan Hayat Bilgisi içerisinde 'Doğada Hayat' ünitesi 'Geri Dönüşüm' konusunda, hızla artan çevre sorunları ile mücadele edebilmek, bu sorunların azaltılmasını sağlamak amacıyla bugünün çocukları yani geleceğin yetişkinlerinin etkili bir çevre bilincine ve duyarlığına sahip olarak yetiştirilmeleri için ders içeriğinin teknolojiyle desteklenerek olabilecek en etkili, verimli ve kalıcı bir şekilde öğrencilere aktarımı

hedeflenmiştir. Bu bilinç ve duyarlılığın aile ortamından sonra geliştirileceği en iyi dönem

özellikle okul öncesi ve ilköğretim kademesidir (Gök ve Afyon, 2015).

Sıfır Atık Eğitim Projesi

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı ve TEMA Vakfı iş birliğiyle gerçekleştirilmiş olan Sıfır Atık Eğitim Projesi'nin desteği ile çocukların "sıfır atık" yaklaşımını tanımaları, doğal varlıkların korunması, doğa dostu tüketim alışkanlıkları, atık yönetimi gibi konularda farkındalık geliştirmeleri hedeflenmiştir. Gelişen teknoloji ile atık üretiminin durdurulamaz artışının, çeşitlilikten kaynaklanan tüketimin ve israfın önüne geçebilmek için geliştirilen sıfır atık projesi ile bunu mümkün kılmak hedeflenmiştir. Sıfır Atık Eğitimlerinde; hazırlanan 5D modeliyle çocuklara "sıfır atık" kavramının tanıtılması, bu doğrultuda günlük yaşam içerisinde atıkları ne şekilde azaltacakları, nasıl daha az tüketecekleri ve atıkları farklı metotlarla nasıl değerlendirebilecekleri konusunda farkındalık sağlanması hedeflenmiştir. Doğal varlıkların doğru kullanılması ve israfın önlenmesi konularını da kapsayan 5D modeli; "Düşün, Gerekli Değilse Tüketme", "Daha Az Tüket", "Değerlendir, Yeniden Kullan", "Değiştir, Farklı Amaçla Kullan" ve "Dönüştür, Doğa Kazansın" prensiplerinden oluşmaktadır.

2. YÖNTEM

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada öğrencilerin bir kısmına geleneksel anlatım teknikleri (düz anlatım, soru-cevap, problem çözme, gösterip yaptırma, tartışma, beyin fırtınası vs.) ile konu aktarılırken diğer öğrenci grubuna ise yenilikçi bir yaklaşım olan teknoloji destekli öğretme yöntemlerinden faydalanılarak teorik bilgi uygulamaya dönüştürülmüş ve çoklu ortam yaratılarak öğrencilere aktarılmıştır. Konunun öğrencilere çeşitli teknik ve yöntemlerle aktarımı öncesinde konuyla alakalı mevcut bilgilerini ölçmek amaçlı 18 soruluk ön test uygulaması yapılmıştır. Daha sonrasında konu deney grubu üyelerine, mevcut öğretim programının belirlemiş olduğu etkinliklere ek olarak teknoloji destekli etkinlikler kullanılarak aktarılırken, kontrol grubunda ise mevcut öğretim programının belirlediği standartlara uygun olarak öğretim gerçekleşmiştir. Devamında öğretim teknik ve yöntemlerini karşılaştırmak amaçlı en başta tüm öğrencilere uygulanan ön test, bu sefer son test niteliğiyle öğrencilere sunulmuştur. Öğrenci cevaplandırmalarına dayalı olarak bilgi düzeyleri tekrar ölçülmüştür. Bu sayede hem ön test ve son test arasındaki fark hem de gruplar arasındaki fark gözlemlenmiştir.

Araştırmanın Deseni

Araştırmanın deseni Ön test – Son test Kontrol Gruplu Model olarak belirlenmiştir. Bu modelde yansız atama ile oluşturulmuş iki grup bulunur. Bunlardan biri deney, diğeri kontrol grubu olarak ayrılır. Her iki gruptan da hem deney öncesinde, hem deney sonrasında ölçüm alınır. Bu desende en önemli nokta, deney öncesi ölçümler arasında anlamlı farklar bulunması durumunda önlemler alınması gerekliliğidir.

Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın örneklemi 2020-2021 eğitim öğretim yılı güz döneminde Kadıköy'de bulunan özel bir okulda öğrenim gören ve kura ile seçilen (tesadüfü olarak seçim yapılmıştır) 3.sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Gruplar deney grubu 8 kişi, kontrol grubu 8 kişi olmak üzere Üçüncü sınıfta okuyan öğrencilerinin hepsinin 8 yaşında olduğu ve çalışmaya dahil edilen öğrenciler içinde sınıf tekrarı yapan öğrencinin olmadığı tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrenciler için belirlenen konu, yarısına geleneksel anlatım yöntemleri, bir diğer yarısına ise teknoloji destekli öğretim yöntemleri kullanılması esas alınarak işlenmiştir.

Veri Toplama Formu

Araştırmacı tarafından oluşturulan 18 soruluk ön test – son test içeriğinde öğrencilerin geri dönüşüm yapılabilecek atıkları bilme ve atıkları ayrıştırarak doğru kutulara atma bilinci kazanmaları adına hazırlanmış soru profilleri mevcuttur. Atıklardan hangilerinin geri dönüştürülebilir olduğunu ve o atığın hangi geri dönüşüm kutusuna atılmasını gerektiğini bilen öğrenciler doğru yanıt; bilmeyen veya boş bırakan öğrenciler yanlış yanıt vermiş kabul edilmiştir. Her bir öğrencinin doğru yanıtları 1, yanlış yanıtları 0 puan bazında değerlendirilmiş olup, verilen doğru cevap sayısı testin puanını oluşturmuştur. Araştırmada öğretmen tarafından konuyla alakalı hazırlanan veri toplama formu aşağıdaki gibidir.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical PackageforSocialSciences) for Windows 25.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotları (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıp dağılmadığı normallik testlerinin yanı sıra histogram, Q-Q grafiği ve kutu-çizgi grafikleri ile; çarpıklık ve basıklık; varyasyon katsayısı gibi dağılım ölçüleriyle değerlendirilebilir (Hayran ve Hayran, 2011:35-48). Normalliğin sağlanması için verilerin saçılma diyagramında değerlerin 45 derecelik doğruya yakın gözlenmesi ve kutu çizgi grafiğinde kutunun ortanca çizgisini ortalayarak konumlanması gerekir (Büyüköztürk, 2011:40). Normal dağılım uygunluk normallik testleri ve basıklık çarpıklık değerleri ile kontrol edilmiştir. Verilerin analizinde normal dağılım varsayımının sağlandığı görülmüştür. Ön test ve son test skorlarının öğretim yöntemleri açısından karşılaştırılması için bağımsız örneklem t testi; öğretim tekniklerinde ön test ve son test skorlarının karşılaştırılması için eşleştirilmiş örneklem t testi kullanılmıştır (Kul: 2014:26-29).

3. BULGULAR

Araştırmanın tüm bulgularına aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Ön Test Ve Son Test Puanları Değişimi

Grup	**Ön test Ort±SS**	**Son test Ort±SS**	**Bağımlı grup t testi**	**p değeri**
Teknoloji sınıfı	12,75±2,43	17,50±0,53	-6,545	**0,000***
Geleneksel sınıf	13,00±2,27	14,50±1,19	-3,550	**0009***
Bağımsız grup t testi	-0,213	6,481		
p değeri	0,835	**0,000***		

Teknolojinin kullanılması ile öğretim yapılan grubunun kendi içindeki değişimi incelendiğinde son test puanlarının ön test puanlarından istatistiksel olarak daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Öğrencilere öğretilen konuyu öğrenciler öğrenmiş ve sonrasında verilerin cevaplara büyük ölçüde doğru yanıt verdikleri görülmüştür. Geleneksel yöntemlerin kullanılması ile öğretim yapılan grubun kendi içindeki değişimi incelendiğinde son test puanlarının ön test puanlarından istatistiksel olarak daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Öğrencilere öğretilen konuyu öğrenciler öğrenmiş ve sonrasında verilerin cevapların daha doğru olduğu görülmüştür. Öğrencilerin ön test ve son test puanlarının gruplar arasındaki değişimi incelendiğinde, ön test puanlarının teknoloji sınıfı ile geleneksel sınıf arasında farklılık göstermediği ($p>0,05$); ancak son test puanlarının teknoloji sınıfı ile geleneksel sınıf arasında farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0,05$). Son ölçümlerde teknoloji sınıfının bilgi düzeyinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. (Tablo 1).

Şekil 1. Ön Test Ve Son Test Ortalama Puanları (Gruplara göre)

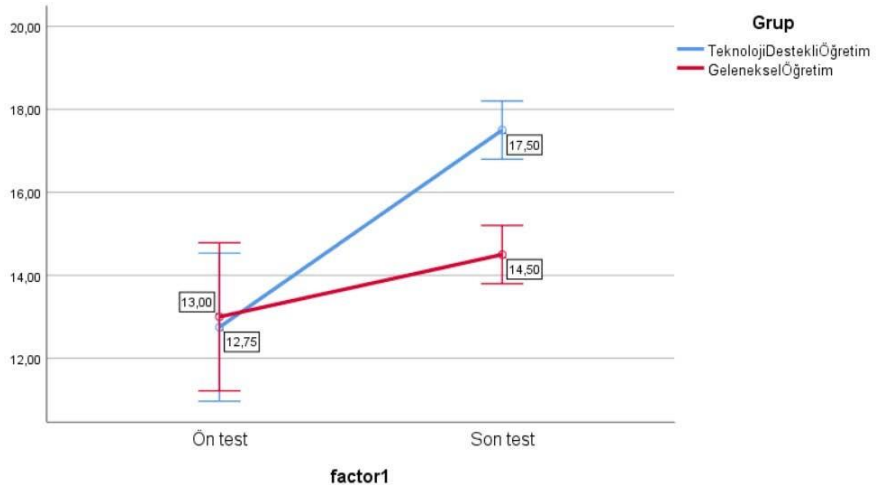

Ön test ve son test puanlarının teknoloji sınıfı ve geleneksel sınıf içindeki ortalama puanları çizgi grafiği şeklinde verilmiştir. Şekilde görüldüğü gibi ön test puanlarının başlangıçta

yaklaşık olarak birbirine eşit, eğitimden sonra ise gözle görülür bir şekilde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bilgi düzeyinin teknoloji ile eğitim verilen grupta ciddi düzeyde artış sağladığı tespit edilmiştir. Teknoloji destekli öğretimin uygulandığı deney grubu ile mevcut programda belirtilen etkinliklerin uygulandığı kontrol grubunun akademik başarıları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Tablo 2. Öğrencilerin Ön Test Ve Son Test Puanlarının Cinsiyete Göre Değişimi

	Cinsiyet	n	Ort±SS	Test değeri	p değeri
Ön test	Kız	8	13,35±1,67	0,646	0,531
	Erkek	8	12,50±2,83		
Son test	Kız	8	16,13±1,81	0,271	0,791
	Erkek	8	15,87±1,88		

Yukarıdaki tabloda ise öğrencilerin ön test ve son test puanlarının cinsiyete göre değişimi incelendiğinde, ön test ve son test puanlarının öğrencinin cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (p>0,05). Kız öğrenciler ve erkek öğrencilerin ön test ve son test puanlarının benzer olduğu görülmüştür (Tablo 2).

Şekil 2. Ön Test Ve Son Test Ortalama Puanları (Cinsiyete göre)

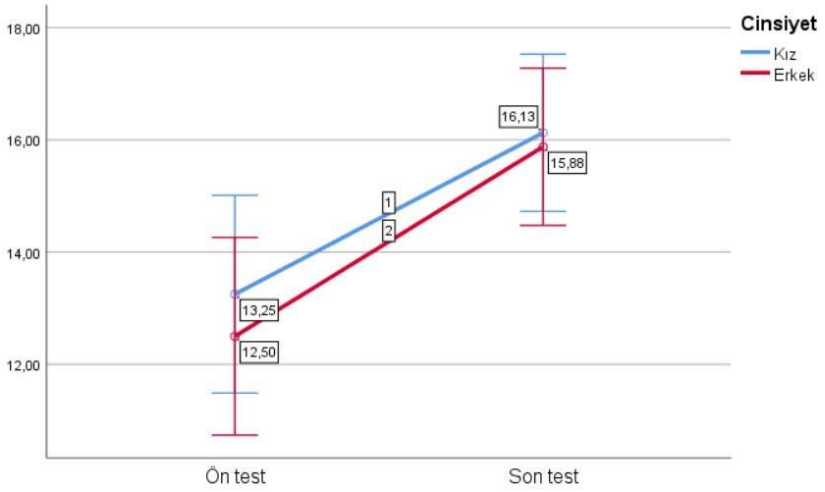

Şekil 2'de de görüldüğü gibi ön test ve son test puanlarının öğrencinin cinsiyetine göre yaklaşık olarak birbirine eşit olduğu tespit edilmiştir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmayla birlikte teknoloji destekli öğretimin öğrenci başarısına etkisi ve bilimsel süreç becerilerini geliştirmedeki etkisinin incelenmesi amaçlandı. Sonucunda gerçekleştirilen analiz sonuçlarına da dayanarak mevcut programda belirtilen etkinliklerle birlikte teknolojik destekli

etkinlikler kullanılarak zenginleştirilen öğretimin, sadece programda yer verilen etkinliklerin uygulanmasına oranla başarıyı daha arttırdığını ve bilimsel süreç becerilerini geliştirdiğini göstermiştir. Öğrencilere istendik kazanımların aktarılmasında teknolojinin desteğinin yadsınamaz olduğu söylenebilir. Günümüz eğitim sistemlerinde teknolojinin öğrenmeyi kolaylaştırıcı bir araç olarak kullanılması, sınıf ortamının dışında da öğrenme amaçlı yararlanılabilecek bir araç olması, öğrenmeyi zaman ve mekâna bağlı olmaktan çıkarması öğretmenlerin ve öğrencilerin eğitime bakış açılarını önemli ölçüde etkileyebilmektedir.

İlköğretim öğrencilerinin çevreyle ilgili bilgi kaynakları arasında var olan internet, televizyon gibi kitle iletişim araçlarının önemli yeri olduğu düşünüldüğünde, kitle iletişim araçlarından eğitim öğretim etkinliklerinde daha fazla yararlanılmalıdır. Özellikle ilgili öğrenme ortamlarında konu ile ilgili kullanılacak güncel görsel materyaller ve videoların öğrencilerin konuya olan ilgisini arttırmaktadır. Bu şekilde çoklu ortam yaratılarak öğrencilere bilgiyi işitsel ve görsel yollarla öğrenmelerini sağlamada, öğrencilerin aktif bir şekilde bilgiye erişmelerini, deneme yanılma, hata yapma ve düzeltme serbestisi içinde öğrenmelerini sağlamada en önemli kaynak teknolojik ürünlerdir. Son teknolojilerin eğitime aktarılarak kullanılması ile eğitim öğretim seviyesinin artmasına imkân tanınmaktadır. Öğretimde teknolojinin kullanılmasıyla da öğrencilerin daha kolay, daha hızlı, daha etkili, daha istekli ve daha kalıcı öğrenme sağladıkları aynı zamanda öğretmenlerin de iş doyumuna ulaştıkları söylenebilir (Ozan, 2009).

KAYNAK

- Electronic Journal Of Social Sciences Issn:1304-0278 Kış-2014 Cilt:13 Sayı:48 (027- 046) - Teknoloji Destekli Öğretimin Bilimsel Süreç Becerilerine Ve Akademik Başarıya Etkisinin İncelenmesi - Abuzer Akgün Mustafa Özden Ayhan Çinici Ayça Aslan SinemBerber
- İlkokul 3. Ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Geri Dönüşüm Kavramı İle İlgili Algıları* Pınar Ural Keleş** , M. İskender Keleş*** - Cilt 20 Sayı 2 Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi E-Issn 2148-7758 - Doi Numarası: 10.17556/Erziefd.404816
- Osmangazi Journal Of Educational Research © Ojer Volume 5, Number 1, Spring 2018 - İlkokul Ve Ortaokul Öğretim Programlarında Bir Değer Olarak Geri Dönüşüm* Eyüp Artvinli1 Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye Vildan Bayar2 Uludağ Üniversitesi, Bursa, Türkiye
- Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi - İlköğretim Öğrencilerinin Geri Dönüşümle İlgili Bilgileri Ve Geri Dönüşüm Davranışları Osman Çimen, Mehmet Yılmaz Gazi Üniversitesi Biyoloji Eğitimi Anabilim Dalı
- Vatansever Bayraktar, H. & Fırat, T. (2020). İlkokul Öğrencilerinin Çevre Farkındalıkları. Journal Of Social And Humanities Sciences Research, 7(55), 1722- 1737.
- Hayat Bilgisi Ders Bütünlüğünün Ve Gerekliliğinin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi* Z. Nurdan Baysal1, Özlem Tezcan, Burcu Demirbaş Nemli - Doı: 10.14582/Duzgef.759
- Yenilikçi Materyal Tasarlamanın Sınıf Öğretmeni Adaylarının Yenilikçilik DüzeylerineEtkisi - Gamze Yavuz Konokman, Gürol Yokuş, Tuğba Yanpar Yelken Bartın Üniversitesi Eğitim

Fakültesi Dergisi Doi: 10.14686/Buefad.V5i3.5000203433

- İlkokul Ve Ortaokul Öğretmenlerinin Teknoloji Kabul Durumları Mustafa Sırakaya, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 20, Sayı 2, 2019 Ss. 578-590 Doı: 10.17679/İnuefd.495886
- Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Eğitimde Teknoloji Kullanımına İlişkin Tutum Ve Düşünceleri Soner Yavuz, A. Erdal Coşkun - Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education) 34: 276-286 [2008]
- Toplumsal Değişim, Teknoloji Ve Eğitim İlişkisinde Sosyal Ağların Yeri Yrd. Doç. Dr. E. Pınar Uça Güneş Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Eskişehir - Auad 2016, Cilt 2, Sayı 2, 191-206
- Öğrenme-Öğretme Ortamlarına Teknoloji Entegrasyonu Sürecinde İlkokul Düzeyinde Dijital Materyallerin Kullanım Durumlarının İncelenmesi Eylem Öztürk, İbrahim Gökdaş Journal Of Instructional Technologies & Teacher Education Vol 9 No 1(2020),65-80
- Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Nisan 2019, 20 (Özel Sayı),1063-1091 Doı: 10.17494/Ogusbd.555122 1063 - İlkokul Öğretim Programlarının Teknoloji Entegrasyonu Bakımından İncelenmesi* Mehmet Fatih Kaya
- Eğitim Teknolojisi, İletişim, Öğrenme – Araş. Gör. Deniz Deryakulu
- Öğretim İlke Ve Yöntemleri Editörler: Doç. Dr. Semra Güven Doç. Dr. Mehmet Arİf Özerbaş Isbn 978-605-318-271-9 Doı 10.14527/9786053182719 © 2018, Pegem Akademi
- Eğitim, İstihdam Ve Teknoloji Doç Dr. Gönül İçli • Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Yıl:2001 Sayı:9
- Küreselleşme, Dijital Teknoloji Ve Eğitim'de Yeni Yaklaşımlar * İsmet Şahin
- İşbirlikli Öğrenme Ve Geleneksel Öğretim Yöntemlerinin Tohumlu Bitkiler Sistematiği Laboratuvarı Dersine Yönelik Tutum Ve Başarıya Etkisi İ. Ümit Yapıcı, Murat Hevedanlı, Behçet Oral Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 26, 2009, Ss. 63-69
- Öğretim Teknolojileri Ve Materyal Geliştirme Prof. Dr. Zeki Kaya Isbn: 975-8792-59- 8 © 2006, Pegem A Yayıncılık
- Eğitim Bilimine Giriş Prof. Dr. Mehmet Şişman ISBN 978-975-6802-10-6 Pegem Akademi2014

TÜRKİYE'DE FAALİYET GÖSTEREN BAĞIMSIZ DENETİM ŞİRKETLERİNİN ŞEFFAFLIK RAPORLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Nevzat GÜNGÖR
Istanbul University, Faculty of Business Administration,
Department of Accounting, Avcılar Campus, Istanbul
ORCID: 0000-0001-9883-1985

ÖZET

Kurumsal yönetimin ilkelerinden biri olan şeffaflık son yıllarda meydana gelen işletme skandalları ile birlikte önem kazanmıştır. Dünya genelinde birçok ülkede düzenleyici otoriteler, denetim şirketlerinin kalite düzeyini belirlemek ve iyileştirmek amacıyla denetim şirketlerine şeffaflık raporu yayımlanması şartı getirmişlerdir. Türkiye'de Kamu Gözetim Kurumu (KGK) 2013 yılından itibaren Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluşları (KAYİK) denetleyen bağımsız denetim şirketlerine, her yıl Şeffaflık raporu yayımlama zorunluluğu getirmiştir.

Bu çalışmada, denetim sektöründe faaliyet gösteren firmalara ilişkin bilgiler verilmiştir. Ayrıca Türkiye'de KAYİK denetimi yapan denetim şirketlerine ait 2016-2020 yılları arasında yayımlamış oldukları şeffaflık raporları içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada şeffaflık raporlarında yer alması zorunlu olan bilgiler incelenmiş ve raporların zaman içerisindeki değişimi ve gelişimi irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bağımsız Denetim, Şeffaflık Raporları, Denetim Kalitesi.

A REVİEW OF TRANSPARENCY REPORTS OF INDEPENDENT AUDIT COMPANIES OPERATING IN TURKEY

ABSTRACT

Transparency, one of the principles of corporate governance, has gained importance with the business scandals that have occurred in recent years. In many countries around the world, regulatory authorities required auditing companies to issue transparency reports to determine and improve the quality level of audit companies. In Turkey, the public oversight authority (POA) has obliged independent audit companies that audit public interest organizations (PIO) to publish transparency reports every year since 2013.

In this study, general information was given about companies operating in audit sector. In addition, the transparency reports published between 2016-2020 by audit companies conducting PIO audits in Turkey were analyzed using the content analysis method. Also, the information required to be included in the transparency reports was examined and the change and development of the reports over time was investigated in this study.

Keywords: Independent Audit, Transparency Reports, Audit Quality.

1.Giriş

Kurumsal yönetimin dört temel ilkesinden biri şeffaflıktır. Son yıllarda yaşanan işletme ve denetim firmaları skandalları; şeffaflık kavramının önemini daha da arttırmıştır. Dünya'da birçok ülke denetim firmalarının kalite seviyesini belirlemek ve arttırmak amacıyla şeffaflık raporlarının yayımlanmasını bir zorunluluk haline getirmiştir.

Türkiye 'de Kamu Gözetim Kurumu (KGK) 2013 yılından itibaren Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluşları (KAYİK) denetleyen bağımsız denetim kuruluşlarına, her yıl şeffaflık raporu yayımlama zorunluluğu getirmiştir.

Bu çalışmada, KAYİK denetimi yapan, bağımsız denetim kuruluşlarının 2016-2020 yılında yayımladıkları şeffaflık raporlarında yer alan açıklamalar incelenmiş ve zaman içerisindeki değişimler ve gelişmeler belirlenmiştir.

2. Türkiye'de Şeffaflık Raporları

Uluslararası uygulamalarına bakıldığında, şeffaflık raporlarının ilk uygulamasının Avrupa Birliği'nin (AB) 2006/43/EC No'lu Direktifiyle ortaya çıktığı görülmektedir. Direktifte KAYİK'lerin denetimini gerçekleştiren bağımsız denetim firmalarına şeffaflık raporu hazırlama zorunluluğu getirilmiştir. (Gürol, Tüysüzoğlu, 2017, s:191).

26 Aralık 2012 tarih ve 28509 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan 13.1.2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve 26.9.2011 tarihli ve 660 sayılı Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de yer alan Bağımsız Denetim Yönetmeliği'nde yapılacak olan bağımsız denetime, bağımsız denetim kuruluşlarına ve bağımsız denetçilere ilişkin usul ve esaslar yer almaktadır (28509 sayılı Resmi Gazete, 1. Madde).

Bağımsız Denetim Yönetmeliği'nin 4. Maddesinde KAYİK'ler "Halka açık şirketler, bankalar, sigorta, reasürans ve emeklilik şirketleri, faktöring şirketleri, finansman şirketleri, finansal kiralama şirketleri, varlık yönetim şirketleri, emeklilik fonları, Sermaye Piyasası Kanunu'nda (SPK) tanımlanmış olan ihraççılar ve sermaye piyasası kurumları ile faaliyet alanları, işlem hacimleri, istihdam ettikleri çalışan sayısı ve benzeri ölçütlere göre önemli ölçüde kamuoyunu ilgilendiren şirketler." şeklinde tanımlanmıştır.

Yönetmeliğe göre şeffaflık raporlarında yer alması gereken asgari bölümler aşağıda sunulmuştur: (28509 Sayılı Resmi Gazete 36. Madde):

- Firmaların hukuki yapıları ve ortaklar hakkında açıklama,
- Firmaların kilit yöneticileri ve sorumlu denetçileri hakkında açıklama,
- Firmaların içinde yer alındığı denetim ağının hukuki ve yapısal özelliklerine ilişkin

açıklama,

- İlişkili denetim kuruluşları ve diğer işletmelere ve bu ilişkilerin mahiyetine ilişkin açıklama,
- Firmaların organizasyon yapısı hakkında açıklama,
- Firmaların kalite güvence sistemi incelemesinin en son ne zaman yapıldığına dair bilgi,
- Firmaların bir önceki yılda denetim hizmeti verdiği KAYİK'lerin listesi,
- Denetçilerin sürekli eğitimine yönelik izlenen politikalar hakkında açıklama,
- Firmaların bağımsızlıkla ilgili uygulamalarına ilişkin, bağımsızlık ilkesine uyumun gözden geçirilmiş olduğunu da teyit eden açıklama,
- Firmaların toplam gelirinin finansal tablo denetimi, diğer denetimler ve denetim dışı hizmetler itibariyle dağılımı gibi denetim faaliyetinin ağırlığını gösteren finansal bilgileri,
- Firmaların sorumlu denetçilerinin ücretlendirilme esaslarına ilişkin bilgiler,
- Firmaların kalite kontrol sisteminin tanıtımı ve bu sistemin etkin olarak çalıştığına dair yönetimin beyanı,
- Diğer bilgiler

3. Literatür İncelemesi

Deumes ve ark. (2012), bağımsız denetim şirketlerinin yayımladıkları şeffaflık raporlarının kalitesini ölçmeye yönelik bir çalışma yapmışlardır. Çalışmanın sonucunda şeffaflık raporlarının istenilen ölçüde şeffaf olmadığı belirlenmiştir.

Gürol ve Tüysüzoğlu (2016) araştırmalarında KAYİK denetimi gerçekleştiren bağımsız denetim firmalarının 2014 yılında yayımladıkları şeffaflık raporlarını, İngiltere'deki Finansal Raporlama Konseyi'nin çalışmasını Türkiye'ye uyarlayarak incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda, bağımsız denetim firmalarının bağımsızlık ilkesi, gelir dağılımları ve sorumlu denetçilerin ücretlendirilmesi alanlarında yeterince şeffaf açıklamalarda bulunmadığı tespit edilmiştir.

Erdoğan ve Solak (2016) çalışmalarında şeffaflık raporlarında yer alması zorunlu olan bilgileri incelenmişlerdir. Sonuç olarak; bağımsız denetimin Türkiye'de gelişmeye devam eden bir sektör olduğu, şirketlerin özellikle İstanbul merkezli olmak üzere büyük şehirlerde faaliyet gösterdiği, bağımsız denetimin genel olarak dört büyük bağımsız denetim firması tarafından yapıldığı ve özellikle büyük firmaların hala büyük ölçüde bağımsız denetimlerini dört büyük firmaya yaptırdıkları belirlenmiştir.

Gürol ve Tüysüzoğlu (2017) araştırmalarında ABD, Avusturalya, İngiltere, Kanada ve Türkiye'de faaliyet gösteren dört büyük denetim kuruluşunun şeffaflık raporlarını incelemişlerdir. Çalışmada kullanıcıların bilgi ihtiyaçlarını karşılama konusunda faydalı

olacağı düşünülen uygulama örnekleri sunulmuştur.

Kavut (2017) çalışmasında KAYİK denetimi yapan, bağımsız denetim firmalarının 2016 yılında yayımladıkları şeffaflık raporlarında yer alan; sürekli eğitim politikaları ve uygulamalarına ilişkin yaptıkları açıklamaları incelemiştir. Sürekli eğitim tebliğinin açıklamalara etkisi açıklanmıştır. Sonuç olarak, sürekli eğitim tebliği ile şeffaflık raporlarının eğitimle ilgili bölümlerinde açıklamaların daha kapsamlı hale geleceği, eğitim politikası ve uygulamalarının gelişmesine destek olacağı aktarılmıştır.

4. Araştırmanın Metodolojisi

Nisan 2021 tarihi itibariyle Türkiye 'de KGK tarafından yetkilendirilmiş 347 denetim şirketi bulunmaktadır. Bu denetim şirketleri:

(1) KAYİK hariç bağımsız denetim yapma yetkisi olanlar,

(2) KAYİK dahil bağımsız denetim yapma yetkisi olanlar ve

(3) KAYİK dahil bağımsız denetim yapma yetkisi olanlar (sigortacılık ve özel emeklilik alanları hariç) olmak üzere üç grupta sınıflandırılmışlardır.

Bu çalışmada, KGK yönetmeliği gereğince KAYİK dahil bağımsız denetim yapma yetkisi olanlar grubunda yer alan (2. ve 3. grup) toplam 152 bağımsız denetim kuruluşu araştırmanın ana kütlesi olarak belirlenmiştir. Yapılan incelemede, 152 bağımsız denetim kuruluşunun yalnızca 18'inin 2016-2020 yılları arasında düzenli olarak şeffaflık raporu yayımladığı anlaşılmıştır. Sonuç olarak; 18 denetim şirketinin 2016-2020 yıllarına ait şeffaflık raporları kapsamında araştırma yürütülmüştür.

Araştırmada denetim şirketlerinin kurumsal web sayfalarında yer alan 2016-2020 yılları arasındaki şeffaflık raporları, içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bu kapsamda;

Şeffaflık raporlarında yer alması gereken asgari başlıklar incelenmiş olup;

Sorumlu denetçilere ilişkin bilgiler,

Denetimi yapılan KAYİK'ler

Sürekli eğitim,

Gelir dağılımları açıklamalarının yıllara göre karşılaştırılması yapılmıştır.

5. Bulguların Yorumlanması

Araştırma kapsamında yer alan işletmelerin 5 yıllık süre zarfında yayımladıkları raporlar incelendiğinde raporların tamamının raporlarda açıklanması gereken asgari başlıkları taşıdığı tespit edilmiştir. Yıllar içerinde ortaya çıkan raporlarda yer alan başlık, bölümler, açıklamalar

ve ifadeler çoğunlukla aynı kalmıştır.

Tablo 1. İncelenen şeffaflık raporların sayfa sayısı

Yıllar	Sayfa Sayısı
2016	441
2017	464
2018	448
2019	463
2020	468
Toplam	**2284**

Yapılan incelemede yayımlanan raporların sayfa sayılarının şirketler özelinde ve genel olarak değişiklik göstermediği belirlenmiştir. Bu durum araştırmanın ilk tespitini doğrular niteliktedir.

Tablo 2. Sorumlu denetçilerin cinsiyet dağılımları

Yıllar	Kadın	%	Erkek	%	Toplam
2016	30	19	132	81	162
2017	39	22	138	80	177
2018	40	20	159	80	199
2019	42	21	156	79	198
2020	42	20	164	80	206

Sorumlu denetçilere ait açıklamalar yıllar özelinde incelendiğinde 2016-2020 yılları arasında faaliyet gösteren denetçilerin yaklaşık %20'sinin kadın olduğu görülmektedir. Dört büyük denetim şirketinin (Deloitte, E&Y, KPMG ve PwC) 2020 yılında faaliyet gösteren sorumlu denetçilerinin %31'u kadın denetçi iken, 2019 yılında %34'ü; 2018 yılında %32'si 2017 yılında %35'i ve 2016 yılında ise %31'i kadın denetçilerden oluşmaktaydı. Dört büyük denetim şirketi dışında kalan işletmelerde ise bu oran 2016-2020 yılları arasında yaklaşık %11 seviyesindedir.

Tablo 4. Denetim hizmeti verilen KAYİK'ler

Yıllar	KAYİK	Dört Büyük Şirketin Denetlediği KAYİK'ler	Dört Büyüklerin Payı (%)
2016	1.231	1.065	87
2017	1.416	1.234	87
2018	1.398	1.223	87
2019	1.443	1.249	87
2020	1.381	1.202	87

Araştırma kapsamında yer alan işletmelerin hizmet verdiği KAYİK'ler incelendiğinde sayıların yıllar içerisinde benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Dikkat çekici husus ise dört büyük denetim şirketinin pazardaki payını (%87) yıllar içerisinde korumasıdır.

Tablo 5. Sürekli Eğitim

Yıllar	Sürekli Eğitim Süresi (Saat)	Dört Büyük Şirketin Sürekli Eğitim Süresi (Saat)	Dört Büyüklerin Payı (%)
2016	5.152	2.844	55
2017	5.172	2.711	52
2018	5.184	2.727	53
2019	5.620	3.085	55
2020	5.664	2.791,5	49

Araştırmada yer alan işletmelerin sürekli eğitim açıklamaları incelendiğinde yıllar içerisinde verilen eğitimlerin süresinin artış gösterdiği görülmektedir. Tüm denetim şirketleri eğitimlere ait asgari süre şartlarını sağlamaktadır. Denetim şirketlerinin verdiği eğitimlerin yaklaşık yarısının dört büyük denetim şirketi tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında bu şirketlerin çalışan sayısının fazla olması en önemli etkendir.

Tablo 6. Denetim Şirketleri Gelirleri

Yıllar	Toplam Gelir	Bağımsız Denetim Geliri	Bağımsız Denetim Geliri %
2016	485.316.084,64	310.382.735,42	64
2017	554.008.102,37	349.370.393,57	63
2018	661.101.168,42	415.807.095,11	63
2019	807.131.242,40	504.662.289,39	63
2020	955.245.556,10	622.794.313,91	65

Araştırmada yer alan işletmelerin gelirleri incelendiğinde yıllar içerisinde gelirlerin düzenli olarak artış gösterdiği görülmektedir. Denetim şirketlerinin elde ettiği gelirlerin yaklaşık %64'ü bağımsız denetim hizmetlerinden ileri gelmektedir. Dört büyük denetim şirketi dışında kalan işletmelerin bağımsız denetim gelirleri çok düşüktür. Yıllar içerisinde elde edilen toplam gelirlerin %84'ü dört büyük şirkete aittir. Dört büyük denetim şirketine ait gelirlere ait bilgiler Tablo 7'de sunulmuştur:

Tablo 7. Dört Büyük Şirketin Gelirleri

Yıllar	Toplam Gelir	Bağımsız Denetim Geliri	Bağımsız Denetim Geliri %
2016	403.405.402,00	281.706.015,00	70
2017	461.204.447,00	314.920.996,00	68
2018	554.708.098,00	373.228.047,00	67
2019	676.953.937,00	454.088.836,00	67
2020	806.436.609,00	544.982.686,00	68

Dört büyük şirketin gelirleri incelendiğinde yıllar içerisinde gelirlerin düzenli olarak artış gösterdiği görülmektedir. Denetim şirketlerinin elde ettiği gelirlerin yaklaşık %68'i bağımsız

denetim hizmetlerinden ileri gelmektedir.

6. Sonuç

KAYİK denetimi gerçekleştiren 2016-2020 yıllarına ait rapor yayımlamış 18 şirketin şeffaflık raporları incelendiğinde; raporların mevzuatın zorunlu tuttuğu açıklamaları en düşük seviyede karşılayacak şekilde hazırlandığın anlaşılmaktadır. İncelenen tüm raporlar genel ifadeler ve kalıplar içermektedir.

Çalışmada yer alan işletmelerde görev yapan denetçilerin büyük çoğunluğunu erkek çalışanlar oluşturmaktadır.

Dört büyük denetim şirketlerinin hizmet verdikleri KAYİK'ler ve gelirleri göz önüne alındığında Türkiye'deki pazarın bu şirketlerin tekelinde olduğu anlaşılmaktadır. Bağımsız denetim gelirlerinin büyük çoğunluğu bu işletmelere aittir. Diğer bağımsız denetim firmaları genellikle denetim dışı hizmetler sunmak suretiyle gelir elde ettikleri görülmektedir.

Denetim firmaları tarafından verilen eğitimler muhasebe, vergi, denetim ve diğer mesleki konuları kapsamaktadır. Sürekli eğitim açıklamaları ve süreleri de incelendiğinde dört büyük işletmenin verilen eğitimlerin yarısını verdiği belirlenmiştir. Bu firmaların çalışan sayısı ve büyüklükleri düşünüldüğünde bu oran normal karşılanmaktadır.

KAYNAKÇA

Bağımsız Denetim Yönetmeliği (2012), Erişim Adresi: http://www.kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/4082/Mevzuat

Deumes, R., C. Schelleman, H. V. Bauwhede ve A. Vanstraelen. (2012). Audit Firm Governance: Do Transparency Reports Reveal Audit Quality? Auditing: A Journal of Practice& Theory 31(4). 193-214.

Gürol B., Tüysüzoğlu T. (2016). Türkiye'de Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluşlar Nezdinde Bağımsız Denetim Yapan Denetim Kuruluşlarının Şeffaflık Raporları Üzerine Bir İnceleme. Muhasebe ve Denetime Bakış, 47, 131-148.

Erdoğan, S., & Solak, B. (2016). Türkiye'de Şeffaflık Raporları ve Bağımsız Denetim Sektörüne Yönelik Ampirik Bir Çalışma. Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(2), 175-196.

Gürol, B., Tüysüzoğlu, T. (2017). Şeffaflık Raporlarına İlişkin İyi Uygulama Örnekleri ve Ülke Uygulamalarının Karşılaştırılması. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 19(1), 189-206.

Kavut L. (2017). Bağımsız Denetimde Kalite: Şeffaflık Raporları Üzerinde bir İnceleme. Seçmeler 2017, 77-92.

MODELING US DOLLAR AND NIGERIAN NAIRA EXCHANGE RATES DURING COVID-19 PANDEMIC PERIOD: IDENTIFICATION OF A HIGH-PERFORMANCEMODEL FOR NEW APPLICATIONS

Ugochinyere Ihuoma Nwosu*
Chukwudi Paul Obite
Desmond Chekwube Bartholomew
Department of Statistics, Federal University of Technology Owerri, Nigeria

ABSTRACT

This study modeled the US Dollar and Nigerian Naira exchange rates during COVID-19 pandemic period using a classical statistical method – Autoregressive Integrated Moving Average (ARIMA) – and two machine learning methods – Artificial Neural Network (ANN) and Random Forest (RF). The data were divided into two sets namely: the training set and the test set. The training set was used to obtain the parameters of the model, and the performance of the estimated model was validated on the test set that served as a new data. The ARIMA and random forest though performed slightly better than the neural network in the training set, their performance in the test set was poor. The neural network with 5 nodes in the input layer, 5 nodes in the hidden layer and 1 node in the output layer (ANN (5,5,1)) performed better on the new data set (test set) and is chosen as the best model to forecast for future USD to NGN exchange rate. The information from the high-performance model (ANN (5, 5, 1)) for modeling the USD to NGN exchange rate will assist econometric trading of the currencies and offer both speculative and precautionary assistance to individuals, households, firms and nations who use the currencies locally and for international trade.

Keywords: ARIMA; Artificial Neural Network; COVID-19; Exchange Rate; Random Forest.

THE EFFECTS OF R&D INTENSITY ON FIRM PERFORMANCE IN TURKISH MANUFACTURING INDUSTRY

Assistant Prof. Dr. Mehtap ÖNER
Marmara University, Faculty of Business Administration, Business Administration,
ORCID NO: 0000-0001-7527-5875
Assistant Prof. Dr. Suna GÖNÜLTAŞ
Dogus University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, (Responsible Author),
ORCID NO: 0000-0001-7194-2044

ABSTRACT

The fast changing world has increased the importance of maintaining a competitive advantage for companies over their rivals. One of the factors that is influential for firms is to gain superiority by applying novel goods or services or using innovative techniques in production. The firms that devote a considerable amount of resources to Research & Development (R&D) investments are in expectation of generating cutting edge products that will have positive effect on firm performance measures. Moreover, practitioners and academicians are interested in the topic to investigate, reveal and quantify its impact on firms' financial performance.

Accordingly, this study attempts to evaluate the impact of R&D investments on financial performance of 80 companies operating in manufacturing industry listed on Borsa İstanbul between the period 2009 and 2018.

Using panel data methodology with a total of 800 firm-year observations, return on asset, calculated by net income to total assets to quantify financial performance of the selected firms is used as dependent variable while the R&D intensity calculated by the ratio of R&D expenditures to the sales is used as the explanatory variable. To see the impact of factors; liquidity, leverage and firm size, that have potential to influence firm financial performance other than R&D investments, have been incorporated into the model as control variables. While the ratio of current assets to current liabilities is used to control for the liquidity, the impact of capital structure computed by the ratio of total debt to total assets is used as a proxy for leverage. Finally, natural logarithm of total sales is utilized to control for the effect of firm size. The preliminary results show that R&D intensity have a positive impact on the firm performance as in line with the existing literature.

Key words: Research and Development (R&D), firm performance, panel data analysis.

Jel Codes: O30, L25, C33

FUNCTIONAL COMPETENCE SCALE: CIVIL AVIATION SECURITY OFFICERSPERSPECTIVE

Burhan ÇAPAN
Devlet Hava Meydanları İşletmesi, Dalaman Havalimanı Başmüdürlüğü
ORCID: 0000-0003-0410-159X
İpek AYDIN
9 Eylül Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu,
ORCID: 0000-0002-9355-5712

ABSTRACT

In this study, it is aimed to develop a functional competence scale in order to improve the quality of civil aviation security service. In this context, in the Aegean and Central Anatolia region a survey was conducted by selecting the security service personnel of two international airport operating. (It is in the top five airports with the most passengers and air traffic in Turkey) Data collection method; Survey. In addition, face-to-face interviews were held with experts in civil aviation security in order to increase the reliability and validity of the survey questions. On the other hand, a pilot application consisting of 40 questionnaires was conducted to ensure the reliability and validity of the questionnaire. The questionnaire consists of two parts. The first part of the questionnaire deals with the measurement of functional competencies of security workers with 10 items. The six items in the second section are related to demographic characteristics. In this context, 750 questionnaire forms were distributed in total. After the erroneous forms were parsed, 403 usable answers were collected. This rate corresponds to a data of 53.7%. To determine underlying factors of functional competencies, in this research conducted an exploratory factor analysis (EFA) using principal component method with varimax rotation and the tested the validity of measurement model with AMOS.

Keywords: Competence, Functional Competence, Civil Aviation, Security.

FONKSİYONEL YETKİNLİK ÖLÇEĞİ: SİVİL HAVACILIK GÜVENLİK GÖREVLİLERİ PERSPEKTİFİ

ÖZET

Bu çalışmada, sivil havacılık güvenliği hizmetinin kalitesini yükseltmek amacıyla fonksiyonel bir yetkinlik ölçeğinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda, Ege ve İçAnadolu bölgesinde hizmet veren iki uluslararası havalimanı işletmesinin güvenlik personeline dönük bir anket uygulaması yapılmıştır. (Bunlar, Türkiye'de en fazla yolcu ve hava trafiğine sahip ilk beş havalimanı içerisindedir) Veri toplama yöntemi; Anket. Ayrıca anket sorularının güvenilirliğini ve geçerliliğini artırmak için sivil havacılık güvenliği uzmanlarıyla yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Öte yandan anketin güvenilirliğini ve geçerliliğini sağlamak için 40 anketten oluşan pilot uygulama yapılmıştır.Anket iki bölümden oluşmaktadır. Anketin ilk kısmı, güvenlik görevlilerinin fonksiyonel yeterliliklerinin 10 maddeyle ölçülmesiyle ilgilidir. İkinci bölümdeki

altı öğe ise demografik özelliklerle ilgilidir. Bu kapsamda toplam 750 anket formu dağıtılmıştır. Hatalı formlar ayrıştırıldıktan sonra ise 403 adet kullanılabilir cevap toplanmıştır. Bu oran %53,7'lik bir veriye iaşret etmektedir. Yöntem olarak ise, fonksiyonel yetkinliklerin altta yatan faktörlerini belirlemek için varimax rotasyonu ile temel bileşen yöntemini kullanarak bir keşif factor analizi (EFA) yapılmış ve ölçüm modelinin geçerliliği AMOS ile test edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yetkinlik, Fonksiyonel Yetkinlik, Sivil Havacılık, Güvenlik

ÜLKELERİN ULUSAL KÜLTÜR VE İNOVASYON AÇISINDAN TOPSIS YÖNTEMİYLE KARŞILAŞTIRILMASI

Fatma ALTUNTAŞ
İstanbul Ayvansaray Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü Kazlıçeşme Kampüsü
ORCID: 0000-0001-8644-5876
Mehmet Şahin GÖK
Gebze Teknik Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü Gebze
ORCID: 0000-0003-4072-2641

ÖZET

Dünya'da her ülkenin farklı ulusal kültürü vardır. Ulusal kültürün hayat tarzının içinde yer edinmesi üretimden tüketime varıncaya kadar her alanda etkisini gösterebilmektedir. İnovasyon ise değer yaratan yenilik olarak tanımlanmakta ve ulusların kültürleri ile bağlantılı olduğu değerlendirilmektedir. Literatürde ulusal kültürün inovasyona etkisi çeşitli çalışmalar ile incelenmesine rağmen ülkelerin ulusal kültür ve inovasyon açısından TOPSIS (Technique for Order Performance by Similarity to Ideal Solution) yöntemiyle karşılaştırılmasının yapıldığı bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışmanın başında ilk olarak ülkelerin Hofstede'nin altı ulusal kültür boyut değerleri TOPSIS yöntemi uygulanarak önceliklendirilmiştir. İkinci aşamada ise ülkelerin küresel inovasyon indeksinde yer alan yedi ana kriter dikkate alınarak TOPSIS yöntemi ile önceliklendirilmiştir. Çalışmaya hem Hofstede'nin ulusal kültür sıralamasında hem de küresel inovasyon indeksi sıralamasında bulunan 54 ülke dâhil edilmiştir. Bu çalışmada kullanılan TOPSIS yöntemi ile elde edilen sonuçlar, ülkelerin Hofstede'nin ulusal kültür açısından sıralanması ile küresel inovasyon indeksine göre olan sıralamaları arasında farklılıklar olduğunu göstermiştir. Küresel inovasyon indeksine göre ilk üç sırayı İsviçre, İsveç, Hollanda alırken Hofstede'nin ulusal kültür boyutları açısından ilk üç sırayı Slovakya, Japonya, Macaristan olarak önceliklendirilmiştir. Küresel inovasyon indeksine göre ilk sırada olan İsviçre, Hofstede'nin ulusal kültür sıralamasında beşinci sırada konumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hofstede, Ulusal Kültür, İnovasyon, TOPSIS Yöntemi

COMPARISON OF COUNTRIES WITH THE TOPSIS METHOD IN TERMS OF NATIONAL CULTURE AND INNOVATION

ABSTRACT

Every country in the world has a different national culture. The national culture can have an impact on every aspect of our lives, from production to consumption. Innovation, on the other hand, is defined as the novelty that creates value and is considered to be connected with the cultures of the nations. Although the effect of national culture on innovation has been examined in various studies in the literature, there is no study that compares countries with the TOPSIS (Technique for Order Performance by Similarity to Ideal Solution) method in terms of national culture and innovation. At the beginning of this study, countries are prioritized with respect to six national cultural dimension of Hofstede by applying TOPSIS method. In the second stage, the countries are prioritized with the TOPSIS method with respect to the seven main criteria included in the global innovation index. 54 countries in both Hofstede's national culture rankings and global innovation index rankings are included in this study. The results obtained from the TOPSIS method show that there are differences between the ranking of countries according to Hofstede's national culture and the rankings according to the global innovation index. The first three countries are Switzerland, Sweden and the Netherlands, respectively, according to the global innovation index, while the first three countries are Slovakia, Japan, Hungary, respectively, according to the Hofstede's national cultural dimensions. While, Switzerland is ranked first in the global innovation index, it is ranked fifth in Hofstede's national culture ranking.

Keywords: Hofstede, National Culture, Innovation, TOPSIS Method

KAMUSAL MEKAN OLARAK SOKAĞIN SOSYAL VE FİZİKSEL İŞLEVİ[1]

Tuğba KALENDER
Yüksek Lisans Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü,
Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı,
ORCID: 0000-0003-3611-9372
Doç. Dr. Nilgün Çolpan ERKAN
Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı
ORCID: 0000-0002-4252-4764

ÖZET

Sokak geçmişten günümüze insanların iletim, iletişim, sosyalleşme, vakit geçirme amacıyla kullandığı kamusal mekandır. Bireylerin özgürce kullandığı, herkese açık olan bu kentsel mekanda görme, görülme, iletişim, oyun gibi sosyal işlevler de bulunmaktadır. Günümüzde motorlu taşıtların kentlerin planlamasında önemli bir faktör haline gelmesiyle sokakta sosyal ve fiziksel değişimler ortaya çıkmıştır. Sokak, motorlu taşıt trafiğinin egemen olduğu bir mekana dönüşmeye başlamıştır. Sokakların araçlara göre tasarlanması ve park alanı olarak kullanılması sokağı yayalar için kayıp ve güvensiz mekan haline getirmektedir. CO^2 salınımı, gürültü, toz, yaya ve trafik güvenliği gibi sorunlar sokağı sadece iletim görevi gören yol mekanına dönüştürmektedir. Ayrıca 1980'li yıllarda ortaya çıkan kapalı site oluşumlarıyla sokak mekanının yerini sitelerin açık alanları almıştır. Site dışındaki sokaklar insanların evinden aracıyla yolculuk amacıyla kullandığı kanal mekanlara dönüşmektedir. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sokağın sosyal ve fiziksel işlevinde meydana gelen değişim ve sorunlarla dünyada motorlu taşıt trafiğini, hızını ve kullanımını azaltmaya yönelik yürüme, bisiklet, toplu taşıma gibi kullanımları destekleyen yaklaşım ve tasarımlar öne çıkmaktadır. 1960'lı yıllardan beri sokağa ve motorlu taşıt trafiğine yönelik Hollanda, İngiltere, ABD, İspanya, Fransa gibi birçok ülke bu bağlamda tasarımlar geliştirmektedir. Trafik Sakinleştirme, Woonerf, Süper Blok, 15 Dakikalık Kent, Yeni Şehircilik, Parklet, Park(ing) Day, Sokak Sağlıklaştırma, Smart City-Street yaklaşımları bu uygulamalardan bazılarıdır. Çalışmada sokakta yaşanan sorunların aşılmasında bu uygulamalar incelenerek ortak çözümleri ve farklılaştıkları noktalar ele alınmaktadır. İncelemeden sağlanan sonuçlarla günümüz sokak tasarımının nasıl olması gerektiği değerlendirilmektedir. Özellikle Covid-19 salgını yaşadığımız günlerde kamusal mekan olan sokağın ve kaldırımların önemi daha görünür hale gelmiştir. Sokağın insanlar için iletişim, aktivite, eğitim, spor, oyun gibi birçok bileşeni içeren

[1] Bu çalışma Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kentsel Mekan Organizasyonu ve Tasarım Programı'nda, Nilgün Ç. Erkan danışmanlığında yürütülen tezden hazırlanmıştır.

‘sosyal ve fiziksel bir mekan’ olarak yeniden ele alınması ve yeni ilkelerle tasarlanması gerekliliği ortaya çıkmış, çalışmada buna dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: sokak, kamusal mekan, sosyal mekan, yaya, motorlu taşıt

SOCIAL AND PHYSICAL FUNCTION OF THE STREET AS A PUBLIC SPACE

ABSTRACT

The street is the public space that people have used for transmission, communication, socializing and spending time from past to present. There are also social functions such as seeing, being seen, communication and playing in this urban space, which is used freely by individuals and is open to everyone. Nowadays, social and physical changes have occurred in the streets as motor vehicles have become an important factor in the planning of cities. The street has started to turn into a place dominated by motor vehicle traffic. A design approach of the streets considering based on vehicle traffic and their use as a parking area make the street a lost and unsafe place for pedestrians. Problems such as CO^2 emission, noise, dust, pedestrian and traffic safety turn the street into a road space that only serves as a transmission. In addition, the street space replaced to the open areas of the gated community formations that emerged in 1980s. The streets outside the gated community are transformed into canal spaces that people use for commuting from their homes. Since the second half of the 20th century, the changes and problems in the social and physical function of the street, to reduce the motor vehicle traffic, speed and use in the world the approaches and designs stand out that support the uses such as walking, cycling and public transportation. Since the 1960s, many countries such as the Netherlands, England, USA, Spain, France have been developing designs for street and motor vehicle traffic in this context. Traffic Calming, Woonerf, Superblock, 15 Minute City, New Urbanism, Parklet, Park (ing) Day, Street Rehabilitation, Smart City-Street approaches are some of these applications. In the study, these applications will be examined in overcoming the problems on the street and their common solutions and different points are discussed. With the results obtained from the analysis, it is evaluated how today's street design should be. Especially in the days when we experienced the Covid-19 epidemic, the importance of the street and sidewalks, which are public spaces, has become more visible. As a result, the necessity of reconsidering the street as a "social and physical space" that includes many components such as communication, activity, education, sports and games for people and designing it with new principles has emerged, and this was pointed out in the study.

Keywords: street, public space, social space, pedestrian, motor vehicle

ETKİNLİK TEMELLİ ÖĞRETİM İLE AKADEMİK BAŞARI ARASINDAKİ İLİŞKİ ALANINDA YAPILMIŞ ÇALIŞMALARIN İÇERİK ANALİZİ

Prof. Dr. Mehmet Faik YILMAZ
Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi,
ORCİD:0000-0002-1006-2470
Özge KELEŞ
Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi,
ORCİD:0000-0002-5082-9218

ÖZ

Bu araştırma, etkinlik temelli öğretim ile akademik başarı arasındaki ilişki alanında yapılmış olan çalışmaların derinlemesine incelenmesi amacıyla yapılmıştır.Çalışmada,bulunan akademik araştırmaların incelenmesi ve bu akademik araştırmalara genel bir bakış sağlayabilmek için "İçerik Analizi yöntemi" kullanılmıştır.İçerik analizi, gözlemden çok çözümleme yöntemidir,mevcut verileri özetleyerek standartize eden,karşılaştıran veya başka bir şekle dönüştüren yöntemdir.Bu çalışmada incelenen araştırmaların bulunabilmesi için, Google Scholar, Marmara Üniversitesi Tez Kütüphanesi,Eğitim Kaynak,Dergipark ve Google Akademik veri tabanları kullanılmıştır.Bu veri tabanlarının arama bölümlerine "etkinlik temelli öğretim","akademik başarı ","etkinlik temelli öğretimin akademik başarıya etkisi","eğitimde oyunlaştırma" anahtar kelimeleri yazılarak çok sayıda akademik çalışmaya ulaşılmıştır.Bu akademik çalışmalardan "etkinlik temelli öğretim","etkinlik temelli öğretimin akademik başarıya etkisi" ve "eğitimde oyunlaştırma" konularını ele alan çalışmaların 8 tanesi incelenmek üzere seçilmiştir.Çalışmaların 6'sı alanında yazılmış makale iken 1'i alanında yazılmış yüksek lisans tezi, 1'i ise alanında yazılmış doktora tezidir.Çalışmalar Ç1,Ç2,Ç3, …,Ç8 şeklinde kodlanmıştır.Kodlanmış olan bu çalışmaların listesi ekte yer almaktadır.İncelenen çalışmaların içerikleri sınıflandırılarak tablolar halinde sunulmuştur.Oluşturulan tablolarda çalışmaların toplandığı genel başlıkları ve çalışma kodları yer almaktadır.Çalışma sonuçlarının, alanda yapılan araştırmalara genel bakış sağlaması, elde edilen bulguların karşılaştırılması, sonuçlarının tartışılması ve eksikliklerinin fark edilmesi açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir.Araştırmanın güvenirliliğini sağlamak amacıyla oluşturulan tablolar, konusunda uzman olan kişilere gösterilerek onay alınmıştır.

Elde ettiğimiz veriler doğrultusunda, etkinlik temelli öğretimin bireyin akademik başarısı başta olmak üzere eğitim yaşantısının diğer yönlerini de etkilediği görülmektedir.Bu yönlere sonuç kısmında yer verilmiştir. Tüm bunların ışığında, sonuç olarak temel eğitim müfredatının etkinlik ve oyun temelli düzenlenmesi gerektiği gerçeği bulunmuştur.Çözüm önerisi olarak, temel eğitime gereğinden fazla akademik anlam ve içerik yüklemeden sade,çocuğun doğasına uygun onu etkin kılacak bir yaklaşım belirlenmelidir.Çocuklarımızın bilişsel,duygusal,fiziksel ve sosyal olarak çok boyutlu gelişimi önemsenmelidir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim,etkinlik temelli öğretim,akademik başarı,oyunlaştırma.

CONTENT ANALYSIS OF STUDIES CONDUCTED ON THE RELATIONSHIP BETWEEN ACTIVITY-BASED TEACHING AND ACADEMIC SUCCESS

ABSTRACT

This research was conducted to examine the studies in the field of the relationship between activity-based teaching and academic achievement in depth.The "Content Analysis method" was used in the study in order to examine the academic researches found and to provide an overview of these academic researches.Content analysis is a method of analysis rather than observation, it is a method that standardizes existing data by summarizing, comparing or converting it into another form.Google Scholar, Marmara University Thesis Library,Education Resource, Dergipark and Google Academic databases were used to find the researches examined in this study .Many academic studies have been reached by writing the keywords "activity-based teaching", "academic achievement", "the effect of activity-based teaching on academic success", "gamification in education" in the search sections of these databases.Eight of these academic studies dealing with "activity-based teaching", "the effect of activity-based teaching on academic achievement" and "gamification in education" were selected to be analyzed.While six of the studies are articles written in their field, one is a master's thesis written in the field, and other one is a doctoral dissertation written in the field.The studies were coded as Q1, Q2, Q3,…, Q8.The list of these coded studies is given in the appendix.The contents of the reviewed studies were classified and presented in tables.The created tables contain the general headings and working codes of the works.The results of the study provide an overview of the researches carried out, comparison of the findings obtained, discussion of the results and in terms of noticing its shortcomings.Tables created to ensure the reliability of the research, approved by showing them to people who are experts in the area.

According to the data we obtained, it is seen that activity-based teaching affects other aspects of the educational life, especially the academic success of the individual.These aspects are included in the result section. In the light of all these, it was found that the basic education curriculum should be organized based on activity and game.

Keywords: Education, activity-based teaching, academic achievement, gamification.

1.GİRİŞ

Öğrenme, bireyin yaşantıları sonucunda davranışlarında meydana gelen uzun süreli değişmeleridir. Birbilgi ve becerinin, öğrenme sayılabilmesi için bireyin davranışında farklılık oluşturması, değişiklik yapması ve bu davranıştaki değişikliğinin uzun süreli olması gerekmektedir. Bireyin yaşantısının ilk yıllarındaki deneyimleri, gelecekteki zihinsel, duygusal ve fiziksel sağlığını, öğretme becerilerinietkiler. Bu sebeplerden dolayı, okullardaki erken deneyimler büyük önem taşımaktadır. Öğrenciler, ilgi, ihtiyaç, motivasyon, yetenek ve öğrenme stilleri/profilleri bakımından farklı hazırbulunuşluk düzeylerinde eğitim ortamlarına

gelmektedirler (Heacox, 2012; Tomlinson, 2001).

Oyunun önemi ve akademik/eğitsel değeri yeni keşfedilen ve günümüze has bir unsur değildir. Bundan yüzyıllar öncesinde dahi birçok bilim insanı öğrenme-öğretme süreçlerinde oyunun faydalarının ve eğitimde oyunun yerinin üzerinde durmuşlardır. Locke, Piaget, Freud, Froebel, Pestalozzi, Comenius, Erikson, Rousseau ve Vygotsky gibi birçok filozof, düşünür ve bilim insanı eğitimde oyunların öneminevurgu yapmışlardır (SueSee ve Pill, 2018; Tuğrul)

Oyunlar çocukların sadece fiziksel gelişimi veya becerilerine katkı sağlamakla yetinmeyip karakter gelişimlerine de katkı sağlamaktadır (Arslan & Dilci, 2018). Eğitim ortamında kullanılan oyunlar da derse karşı ilgisiz davranan ve sıkılan öğrencilerde derse katılımını, eğlenceli bir ortam oluşturularak öğrenilenlerin daha iyi anlaşılmasını sağlar (Demirel, 2002). Yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağlayan sistem öğrenmenin etkililiğini artırır. Oyun süresinde aktif olan, etkinliklerde faal rol oynayan öğrenciler oyunun kontrolünü sağlayarak yapılan yanlışlarda tekrar hamle gerçekleştirip araştırma yaparak doğruyu bulurlar (Yağız, 2007). Oyunlar sayesinde öğrenciler çok geniş düşünebilmektedir (Coşkun, Akarsu & Kariper, 2012).

Yeniliklere ve araştırmaya açık, problem çözebilen, eleştirel düşünebilen, sokratik sorgulama yapabilen, yaratıcı, teknolojiyi etkin kullanabilen ve işbirlikçi çalışma yetisi yüksek vb. standartlara sahip bireyler yirmi birinci yüzyılın daha çok beklediği türdendir. (Koenig, 2011; Lai ve Viering 2012). 2019 senesinde Uluslararası Eğitim Teknolojileri Topluluğu tarafından belirlenmiş olan öğrenci standartlarında tasarımcı, amaçlarına uygun platformları, araçları, stilleri, formatları kullanarak farklı türden iletişim kurabilen, dijital araçları kullanarak bilgi işlemsel düşünebilen, bilgi oluşturabilen, dijital vatandaşlık gibi yeni standartlar yer almıştır. Bireylerin gerektiğinde bireysel ilerlemelerini devam ettirebilmeleri, hayat boyu öğrenebilmeleri, standartlara sahip olabilmeleri sosyal ve mesleki yaşamlarında başarılı olmaları açısından son derece mühimdir.

Bilhassa son yıllarda ülkemizdeki eğitim sistemimizde yapılan değişiklikler göz önünde bulundurulduğunda her bireyin öğrenme sürecinde aktif hale geldiği ve kendi öğrenmesinden sorumlu olduğu, öğretmenin sınıfta çeşitliliğe gittiği ve probleme dayalı öğrenme ve proje tabanlı öğrenmeye yer verdiği yapılandırmacı bir öğrenme anlayışının benimsediğini görmekteyiz. Ülkemizin uluslararası sınavlardaki (PISA, TIMSS, PIRLS vb.) başarı durumuna baktığımızda ise kalıplara dayalı ve ezberci olan geleneksel öğrenme yapısı içinde olmasının yanı sıra yapılandırmacıya geçişi bilginin öğrenen tarafından oluşturulması üzerine kurulması açısından daha faydalı olmuştur.

Gerçekten de araştırma sonuçları öğrencilerin öğretim sürecine katılımının, paylaşımının ve etkileşiminin sağlanmasının öğrenmede daha etkili olduğu sonucunu ortaya koymaktadır

(Fallows ve Ahmet, 1999).Tam öğrenmenin gerçekleşebilmesi için, çocuğun etkinliğe aktif olarak katılması gerekir. Etkinlik-temelli öğretim de çocukların tek bir etkinlik içinde farklı gelişim alanlarına yönelik becerileri yerine getirmelerine fırsat verir.

AMAÇ

Bu araştırmanın amacı, etkinlik temelli yaklaşımın akademik başarı üzerindeki etkileri konularında yapılmış olup ekte verilmiş olan akademik çalışmaları, amaç, gerekçe, yöntem, güvenirlik, bulgular ve sonuçlar açısından ele alarak bu alana genel bir bakış sağlamak, sonuçların tartışılarak eksiklerin fark edilmesini sağlamak ve bu alana ışık tutmaktır.

ÖNEM

Bu çalışmada etkinlik temelli öğrenme ile birincil olarak akademik başarı sonrasında ise sosyal başarı ve motivasyon gibi unsurlar üzerindeki etkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Öğretimde istenen akademik başarıya erişebilmek için öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerine aktif katılımı oldukça önemlidir. Öğrenci merkezli bir yöntem olan etkinlik temelli öğrenme yöntemi öğrencilerin öğrenme sürecinde aktif olmalarına yardımcı olan bir yöntemdir. Birçok araştırma bu etkinlik temelli öğrenme yöntemin özellikle sınıf içi öğrenme etkinliklerinde öğrencinin bireysel ya da takım olarak aktif katılım göstermesine olanak sağladığını ortaya koymaktadır. (Suydam ve Higgins,1997; Macdonald ve Twining, 2002; Açıkgöz, 2003; Felder ve Brent, 2009)

Bu çalışma etkinlik ve oyun temelli öğretimin bireyin akademik başarısı başta olmak üzere eğitim yaşantısının diğer yönlerini de etkilediğini gözler önüne serdiği ve temel eğitim müfredatının etkinlik ve oyun temelli düzenlenmesi gerekliliğini gözler önüne serecek nitelikte bir içerik analizi çalışma olmasından dolayı ise büyük önem taşımaktadır.

SINIRLILIKLAR

Yapılan çalışmalarda elde edilecek bulgulara göre genellemeler belirtilen sınırlamalar çerçevesinde geçerlidir.

- ✓ Araştırmaların evrenleri ise sırasıyla şu şekildedir:

Çalışma 1'in Sakarya ili (120 kişi), (2016), Çalışma'2'nin İstanbul ili (61 kişi), (2012),Çalışma'3'ün Kahramanmaraş ili (38 kişi), (2018), Çalışma'4'ün Giresun ili (52 kişi), (2018), Çalışma'5'in Akdeniz bölgesi (38 kişi), (2018), Çalışma'6'nın Bilecik ili (48 kişi), (2016), Çalışma'7'nin Van ili (108 kişi), (2005),Çalışma'8'in Ege Bölgesi (27 kişi) 2014, Trabzon (10 kişi) 2012, Edirne (40 kişi) 2013, Gaziantep (77 kişi) 2010.

- ✓ 2005, 2010, 2012,2013 ve 2014 yıllarına ait birer çalışma, 2016 yılına ait iki çalışma ve 2018 yılına ait üç çalışma ele alınmıştır ve elde edilen bilgi ve bulgular bu yıllarla sınırlıdır.

2. YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın araştırma desenine, örneklemine, veri toplama yöntemine ve verilerin çözümlemesine yer verilmiştir.

Araştırma Deseni

Bu araştırma, etkinlik temelli öğretimin akademik başarıya etkisi hakkında yapılmış olan çalışmaların derinlemesine incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışmada, bulunan akademik araştırmaların incelenmesi ve bu akademik araştırmalara genel bir bakış sağlayabilmek için "içerik analizi" yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, gözlemden çok çözümleme yöntemidir ve mevcut verileri özetleyerek standardize eden, karşılaştıran veya başka bir şekle dönüştüren yöntemdir.

Örneklem

Bu çalışmada incelenen araştırmaların bulunabilmesi için, Google Scholar, Marmara Üniversitesi Tez Kütüphanesi, Eğitim Kaynak, Dergipark, Google Akademik veri tabanları kullanılmıştır Bu veri tabanlarının arama bölümlerine "etkinlik temelli öğretim", "akademik başarı ", "etkinlik temelli öğretimin akademik başarıya etkisi", "eğitimde oyunlaştırma" anahtar kelimeleri yazılarak çok sayıda akademik çalışmaya ulaşılmıştır.

Bu akademik çalışmalardan "etkinlik temelli öğretim", "etkinlik temelli öğretimin akademik başarıya etkisi" ve "eğitimde oyunlaştırma" konularını ele alan çalışmaların 8 tanesi incelenmek üzere seçilmiştir. Çalışmaların 6'sı alanında yazılmış makale iken 1'i alanında yazılmış yüksek lisans tezi, 1'i ise alanında yazılmış doktora tezidir.

Verilerin Toplanması ve Çözümlenmesi

Çalışmalar Ç1, Ç2, Ç3, …, Ç8 şeklinde kodlanmıştır. Kodlanmış olan bu çalışmaların listesi ekte yer almaktadır. İncelenen çalışmaların içerikleri sınıflandırılarak tablolar halinde sunulmuştur. Oluşturulan tablolarda çalışmaların toplandığı genel başlıkları ve çalışma kodları yer almaktadır. Çalışma sonuçlarının, alanda yapılan araştırmalara genel bakış sağlaması, elde edilen bulguların karşılaştırılması, sonuçlarının tartışılması ve eksikliklerinin fark edilmesi açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmanın güvenirliliğini sağlamak amacıyla oluşturulan tablolar, konusunda uzman olan kişilere gösterilerek onay alınmıştır.

3. BULGULAR

İncelenen çalışmalar çeşitli açılardan ele alınarak bulgular elde edilmiştir. İçerik analizleri tablolar halinde sunulmuştur. Tablolarda, çalışmaların bölümlerinin genel başlıkları ve kodları yer almaktadır.

Çalışmaların Amaçlarına İlişkin Veriler

İncelenen çalışmalar amaç açısından ele alındığında elde edilen bulgular aşağıdadır.

Tablo1: Çalışmaların Amaçlarına İlişkin Veriler

Çalışmaların Amaçları	Çalışmalar	frekans
Etkinlik temelli öğrenme ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi incelemek	Ç1,Ç2,Ç3,Ç4,Ç5,Ç6,Ç7,Ç8	8
Etkinlik temelli öğretim ile motivasyon arasındaki ilişkiyi incelemek	Ç1,Ç2,Ç3,Ç5,Ç6,Ç8	6
Etkinlik temelli öğrenme ile derse katılım oranı arasındaki ilişkiyi belirlemek	Ç1,Ç2,Ç4,Ç6,Ç8	5
Oyun temelli öğretim ile ders başarısı arasındaki ilişkiyi incelemek	Ç1,Ç2,Ç3,Ç4,Ç5,Ç6	6
Geleneksel öğrenme ile Etkinlik Temelli Öğrenme arasındaki farkları ortaya koymak	Ç1,Ç2,Ç8	3

Yukarıdaki tablo incelendiğinde "Etkinlik Temelli Öğrenme" alanındaki çalışmaların amaçları 5 başlık altında kodlanmıştır. Birinci kod olan "Etkinlik temelli öğrenme ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi incelemek" amacının frekansının **sekiz** olduğu görülmektedir. İkinci kod olan "Etkinlik temelli öğretim ile motivasyon arasındaki ilişkiyi incelemek" amacının frekansının **altı** olduğu görülmektedir. Üçüncü kod olan "Etkinlik temelli öğrenme ile derse katılım oranı arasındaki ilişkiyi belirlemek" amacının frekansının **beş** olduğu görülmektedir. Dördüncü kod olan "Oyun temelli öğretim ile ders başarısı arasındaki ilişkiyi incelemek" amacının frekansının **altı** olduğu görülmektedir. Beşinci kod olan "Geleneksel öğrenme ile Etkinlik Temelli Öğrenme arasındaki farkları ortaya koymak" amacının frekansının **üç** olduğu görülmektedir. Bunların yanı sıra bazı akademik çalışmaların birden fazla amaç doğrultusunda yapıldığı da bulgular arasındadır. Buna göre Ç1 ve Ç2 tabloda beş defa, Ç3,Ç4 ve Ç5 üçdefa, Ç6 ve Ç8 ise dört defa yer almaktadır.

Çalışmaların Gerekçelerine İlişkin Veriler

İncelenen çalışmalar gerekçe açısından ele alındığında elde edilen bulgular aşağıdadır.

Tablo2: İncelenen Çalışmaların Gerekçelerine İlişkin Bulgular

Çalışmaların Gerekçeleri	Çalışmalar	frekans
Etkinlik temelli öğretim çocuğun akademik başarısını etkilediği için önemlidir.	Ç1,Ç2,Ç3,Ç4,Ç5,Ç6,Ç7,Ç8	8
Etkinlik temelli öğretim çocuğun motivasyonu etkilediği için önemlidir.	Ç1,Ç2,Ç3,Ç5,Ç6,Ç8	6
Etkinlik temelli öğretim çocuğun derse katılımını etkilediği için önemlidir.	Ç1,Ç2,Ç4,Ç6,Ç8	5
Etkinlik temelli öğretim problem çözme becerisini olumlu yönde etkilediği için önemlidir.	Ç2,Ç3,Ç6,Ç8	4
Etkinlik temelli öğretim akademik başarının yanı sıra çocuğun sosyalleşmesine destek verdiği için önemlidir.	Ç1,Ç3,Ç4,Ç6,Ç8	5
Etkinlik temelli öğretim geleneksel öğretime göre çocuğu merkezde tuttuğu ve ona yaşayarak öğrenme imkanı sağladığı için daha önemlidir.	Ç1,Ç2,Ç8	3

Tablo incelendiğinde bu alandaki çalışmaların gerekçeleri altı ana başlık altında kodlanmıştır. Birinci kod olan “Etkinlik temelli öğretim çocuğun akademik başarısını etkilediği için önemlidir.” gerekçesinin frekansının **sekiz** olduğu görülmektedir. İkinci kod olan “Etkinlik temelli öğretim çocuğun motivasyonu etkilediği için önemlidir.” gerekçesinin frekansının **altı** olduğu görülmektedir. Üçüncü kod olan “Etkinlik temelli öğretim çocuğun derse katılımını etkilediği için önemlidir.” gerekçesinin frekansının **beş** olduğu görülmektedir. Dördüncü kod olan ‘’Etkinlik temelli öğretim problem çözme becerisini olumlu yönde etkilediği için önemlidir” gerekçesinin frekansının **dört** olduğu görülmektedir. Beşinci kod olan ‘’ Etkinlik temelli öğretim akademik başarının yanı sıra çocuğun sosyalleşmesine destek verdiği için önemlidir.’’ gerekçesinin frekansının **beş** olduğu görülmektedir. Altıncı kod olan ‘’ Etkinlik temelli öğretim geleneksel öğretime göre çocuğu merkezde tuttuğu ve ona yaşayarak öğrenme

imkanı sağladığı için daha önemlidir.'' gerekçesinin frekansının **üç** olduğu görülmektedir. Bunların yanı sıra bazı akademik çalışmaların birden fazla gerekçeye sahip olduğu da bulgular arasındadır. Buna göre Ç1,Ç2, Ç6 tabloda beş defa, Ç3 üç defa, Ç4 üç defa, Ç5 iki defa, Ç7 bir defa ve Ç8 altı defa yer almaktadır.

Çalışmaların Yöntemlerine İlişkin Veriler

İncelenen çalışmalar yöntem açısından ele alındığında elde edilen bulgular aşağıdadır.

Tablo3: İncelenen Çalışmaların Yöntemlerine İlişkin Veriler

Çalışmaların Yöntemleri	Çalışmalar	frekans
Yarı Deneysel	Ç1,Ç2,Ç3,Ç4,Ç5	5
Karma Araştırma Yöntemi	Ç6	1
Örnek Olay	Ç7	1
Deneysel Desen Yöntemi	Ç8	1

Tablo incelendiğinde bu alandaki çalışmaların yöntemleri dört başlıkta kodlanmıştır. Birinci kod olan "Yarı Deneysel" in frekansının **beş** olduğu görülmektedir. İkinci kod olan "Karma Araştırma Yöntemi" nin frekansının **bir** olduğu görülmektedir. Üçüncü kod olan "Örnek Olay" ın frekansının **bir** olduğu görülmektedir. Dördüncü kod olan "Deneysel Desen Yöntemi" nin frekansının **bir** olduğu görülmektedir. Tablo incelendiğinde en çok kullanılan yöntemin yarı deneysel araştırma yöntemi olduğu görülmektedir.

Çalışmaların Veri Toplama Araçlarına İlişkin Veriler

İncelenen çalışmalar veri toplama araçları açısından ele alındığında elde edilen bulgular aşağıdadır.

Tablo4: İncelenen Çalışmaların Veri Toplama Araçlarına İlişkin Bulgular

Veri Toplama Araçları	Çalışmalar	frekans
Görüşme/Gözlem Formu	Ç1,Ç8	2
Güdülenme Ölçeği	Ç1,Ç4,Ç8	3
Akademik Başarı Testi	Ç1,Ç2,Ç4,Ç6,Ç7,Ç8	6
Ön test-Son Test	Ç3,Ç5,Ç8	3
5li Likert Ölçeği	Ç4,Ç8	2
Tutum Ölçeği	Ç6,Ç8	2

Araştırma yapılırken incelemiş olduğumuz çalışmaların veri toplama araçları tabloda verilmiştir. Tablo incelendiğinde bu alandaki çalışmaların veri toplama araçları dört başlıkta kodlanmıştır. Birinci kod olan "Görüşme/Gözlem Formu" nun frekansının **iki** olduğu görülmektedir. İkinci kod olan "Güdülenme Ölçeği" nin frekansının **üç** olduğu görülmektedir. Üçüncü kod olan Akademik Başarı Testi" nin frekansının **altı** olduğu görülmektedir. Dördüncü kod olan "Ön test-Son Test" in frekansının **üç** olduğu görülmektedir. Beşinci kod olan '' 5li Likert Ölçeği'' nin frekansının **iki** olduğu görülmektedir. Altıncı kod olan '' Tutum Ölçeği'' nin frekansının **iki** olduğu görülmektedir. Tablo incelendiğinde en çok kullanılan veri toplama aracının "Akademik Başarı Testi" olduğu görülmüştür. Tabloda bazı çalışmalar yapılırken birden fazla veri toplama aracı kullanıldığı görülmektedir.

Çalışmaların Bulgularına İlişkin Veriler

İncelenen çalışmalar bulguları açısından ele alındığında elde edilen veriler aşağıdadır.

Tablo 5: İncelenen Çalışmaların Bulgularına İlişkin Veriler

Çalışmaların Bulguları	Çalışmalar	frekans
Etkinlik temelli öğretimin akademik başarıya anlamlı bir etkisi bulunmaktadır.	Ç1,Ç2,Ç3,Ç4,Ç5,Ç6,Ç7,Ç8	8
Etkinlik temelli öğrenim alan bireylerin sosyal yaşantıda daha başarılı olduğu bulunmuştur.	Ç1,Ç3,Ç4,Ç6,Ç8	5
Etkinlik temelli öğretimin problem çözme becerisini olumlu yönde etkilediği bulunmuştur.	Ç2,Ç3,Ç6,Ç8	4
Etkinlik temelli öğretimin çocuğun motivasyonu arttırdığı bulunmuştur.	Ç1,Ç2,Ç3,Ç5,Ç6,Ç8	6
Geleneksel öğretime nazaran Etkinlik temelli öğretimde çocuğun öğretimin daha etkin olduğu bulunmuştur.	Ç1,Ç2,Ç8	3

Tablo incelendiğinde bu alandaki çalışmaların bulguları beş başlık altında kodlanmıştır. Birinci kod olan "Etkinlik temelli öğretimin akademik başarıya anlamlı bir etkisi bulunmaktadır." bulgusunun frekansının **sekiz** olduğu görülmektedir. İkinci kod olan "Etkinlik temelli öğrenim alan bireylerin sosyal yaşantıda daha başarılı olduğu bulunmuştur." bulgusunun frekansının **beş** olduğu görülmektedir. Üçüncü kod olan "Etkinlik temelli öğretimin problem çözme

becerisini olumlu yönde etkilediği bulunmuştur.” bulgusunun frekansının **altı** olduğu görülmektedir. Dördüncü kod olan “Etkinlik temelli öğretimin çocuğun motivasyonu arttırdığı bulunmuştur.” bulgusunun frekansının **altı** olduğu görülmektedir. Beşinci kod olan “Geleneksel öğretime nazaran Etkinlik temelli öğretimde çocuğun öğretimin daha etkin olduğu bulunmuştur.” bulgusunun frekansının **üç** olduğu görülmektedir. Bunların yanı sıra akademik çalışmaların birden fazla bulgu kodunda yer aldığı görülmektedir. Buna göre Ç1 ve Ç8 tabloda beş defa, Ç2,Ç3,Ç6 tabloda dört defa, Ç4, Ç5 iki defa, Ç7 bir defa yer almaktadır.

Çalışmaların Sonuçlarına İlişkin Veriler

İncelenen çalışmalar sonuçları açısından ele alındığında elde edilen veriler aşağıdadır.

Tablo 6: İncelenen Çalışmaların Sonuçlarına İlişkin Veriler

Çalışmaların Sonuçları	Çalışmalar	frekans
Etkinlik temelli öğrenim alan bireylerin akademik olarak daha başarılı olduğu bulunmuştur.	Ç1,Ç2,Ç3,Ç4,Ç5,Ç6,Ç7,Ç8	8
Etkinlik temelli öğrenim alan bireylerin sosyal yaşantıda daha başarılı olduğu bulunmuştur.	Ç1,Ç3,Ç4,Ç6,Ç8	5
Geleneksel öğretim alan bireylerin ise akademik ve sosyal olarak daha başarısız olduğu bulunmuştur.	Ç1,Ç2,Ç8	3
Geleneksel eğitim sistemi problem çözme becerisini geliştirmemektedir.	Ç1,Ç8	2
Etkinlik Temelli öğretim ise bireyde problem çözme becerisini geliştirmektedir.	Ç2,Ç3,Ç6,Ç8	4
Etkinlik Temelli öğretimde motivasyon(güdülenme) daha yüksektir.	Ç1,Ç2,Ç3,Ç5,Ç6,Ç8	6

Tablo incelendiğinde bu alandaki çalışmaların bulguları altı başlık altında kodlanmıştır. Birinci kod olan “Etkinlik temelli öğrenim alan bireylerin akademik olarak daha başarılı olduğu bulunmuştur.” sonucunun frekansının **sekiz** olduğu görülmektedir. İkinci kod olan “Etkinlik temelli öğrenim alan bireylerin sosyal yaşantıda daha başarılı olduğu bulunmuştur.” sonucunun frekansının **beş** olduğu görülmektedir. Üçüncü kod olan “Geleneksel öğretim alan bireylerin ise akademik ve sosyal olarak daha başarısız olduğu bulunmuştur.” sonucunun

frekansının **üç** olduğu görülmektedir. Dördüncü kod olan "Geleneksel eğitim sistemi problem çözme becerisini geliştirmemektedir." sonucunun frekansının **iki** olduğu görülmektedir. Beşinci kod olan '' Etkinlik Temelli öğretim ise bireyde problem çözme becerisini geliştirmektedir.'' nin frekansının **dört** olduğu görülmektedir. Altıncı kod olan '' Etkinlik Temelli öğretimde motivasyon(güdülenme) daha yüksektir.'' nin frekansının **altı** olduğu görülmektedir. Bunların yanı sıra bazı akademik çalışmaların birden fazla sonuç kodunda yer aldığı görülmektedir.

4.TARTIŞMA, SONUÇ

Tartışma, Sonuç

Bu bölümde araştırmalarda elde edilen bulguların olası nedenleri üzerinde durulmuş ve içerik analizlerinin ortaya çıkardığı sonuçlar sunulmuştur.İncelenen çalışmalarda en çok karşılaşılan amaçlar, Etkinlik temelli öğrenme ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Bu durum göz önünde bulundurularak çalışmalarda, etkinlik temelli öğretimin akademik başarı üzerindeki olumlu etkilerini açığa çıkarmak amaçlanmıştır.Çalışmaların amaçlarından bir diğeri ise etkinlik temelli öğrenim alan bireylerin sosyal yaşantıda daha başarılı olduğu bulgusudur. Bireyin etkinlik temelli öğrenimde yaparak,yaşayarak,deneyimleyerek bilgi edinmesi akademik başarının yanında sosyal hayat başarısına da etki etmektedir. Bu durumun nedeni olarak etkinlik temelli öğretimin bireyin hayata bakış açısını kapsadığı,onu aktif kıldığı, ona özgüven kazandırdığı ve ona sosyalleşme imkanı sağladığı için sosyal hayat başarısını da etkilediği bulgular arasındadır.Aynı zamanda etkinlik temelli öğrenmenin motivasyon ve derse katılım üzerindeki etkilerini incelemek de amaçlanmış ve bulgular arasında etkinlik temelli öğretimin motivasyonu ve derse katılımı olumlu yönde etkilediği itemlerine rastlanmıştır. Etkinlik temelli öğretim ile Oyun temelli öğretim arasındaki anlamlı ilişki üzerinde durulmuştur. Tüm bu gerekçeler doğrultusunda ise çocukların keyifli vakit geçirdikleri etkinlik temelli öğretimde güdülenmelerinin daha yüksek olduğu ve kendilerini daha aktif buldukları dersin içinde daha çok yer aldıkları sonuçlarına ulaşılmıştır.Etkinlik temelli öğretim bilhassa problem çözme becerisine de anlamlı bir katkı sağlamaktadır. Yaparak yaşayarak deneyimlerle öğrenen çocuklar gerçek hayatta bir problemle karşılaştıkları anda çözüm basamaklarını daha rahat oluşturmakta, daha kolay strateji geliştirebilmekte ve pes etmemektedirler.İncelenen çalışmalara, kullanılan yöntemler açısından bakıldığında en çok yarı deneysel yöntem tipinin kullanıldığı görülmektedir. Yarı deneysel araştırmaların temel özelliğinin **deneysel grupların oluşumunda rastlantısal olmama**sı onu diğer çalışmalardan üstün kılar. Yarı deneysel araştırma **ikincil sistematik varyansı kontrol edilemediğinden de iyi bir seçim**dir. Yarı deneysel araştırmanın **erişilebilir ve önceden oluşturulmuş grupları seçmenize olanak sağlaması onu avantajlı kılar.** Öte yandan yarı deneysel çalışmalar uygulaması kolay ve ucuz tasarımlardır. İhtiyaç duydukları hazırlık süresi ve tahsis edilecek kaynaklar deneysel bir

tasarımdakinden daha azdır. Ayrıca sadece çalışma gruplarına değil, bireysel vakalara da uygulanabilen bir araştırma türü olması da onu daha çok tercih edilir kılmıştır.Çalışmalarda güvenirliliği sağlamak için en çok kullanılan yöntem, ilgili literatürde ve benzer çalışmalarda kullanılmış güvenirliliği sağlanmış ölçekleri kullanmaktır. Bu şekilde bir tercih yapıp güvenirliliği test edilmiş bir ölçeği kullanmak çalışmanın güvenirliliğini olumlu etkilemektedir. Yine aynı şekilde madde analizi ile güvenirliliği sağlamak da çok yaygın kullanılan bir yöntem olarak literatürde karşımıza çıkmaktadır.

Öğrencilerin bilgiyi bireysel olarak yaratması, yorumlaması ve yeniden organize ettiğine inanılan yapılandırmacılığın öğrenen açısından "Öğrenenlerin düşünme ve plan yapma yeteneğini geliştirmesi", "Girişimciliğini geliştirmesi", "Öğrenme yaşantılarını daha iyi anlamalarını sağlaması", "Öğrenen-öğreten ilişkisini geliştirmesi", "Güdülenmeyi sağlaması", "Öğrenenlerin okula ilgisini arttırması", "Kendisi ifade etmelerine fırsat vermesi" ve "konu alanında geleneksel sınıflara göre başarı düzeyini arttırması" araştırmada ulaşılan diğer sonuçlardandır.

5. ÖNERİLER

Bu bölümde elde edilen sonuçlar doğrultusunda öneriler yer almaktadır. Yürütülen bu araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak;

Yapılan çalışmalarda etkinlik temelli öğrenme yaşantılarının öğrencilere birçok yönden katkı sağladığı ortaya konulmuş ve araştırmanın tartışma bölümünde bunlardan bahsedilmiştir. Bu sebeple etkinlik temelli öğretim yaklaşımının eğitimciler tarafından derslerde daha çok kullanımına teşviği sağlanmalıdır. Etkinlik temelli öğretimi uygulayan öğretmenler, deneyimlerini; internet, konferans, zümre toplantıları, eba (eğitim bilişim ağı) vb. çeşitli ortamlarda paylaşarak etkinlik temelli öğretim yaklaşımından derslerde yararlanma konusunda diğer öğretmenlerde farkındalık oluşturabilirler. Benzer şekilde akademisyenler de etkinlik temelli öğretim ile ilgili deneyimlerini öğretmenlerle paylaşarak ya da öğretmenlerle etkinlik temelli öğretim konusunda örnek uygulamalar gerçekleştirerek etkinlik temelli öğretim yaklaşımının okullarda yaygınlaşmasını sağlayabilirler.

Bu araştırmada ilgili araştırmaların tartışıldığı bölümde çocuk oyunlarının problem çözme, öz yönetim, karar verme, işbirliği yapma, liderlik, dil iletişim ve takım olma gibi bir takım becerileri geliştirdiği sonucuna da ulaşılmıştır. Oyunların çocukların gelişimlerine çok yönlü katkı sağladığı söylenebilir. Etkinlik Temelli Öğrenme yöntemi gibi aktif öğrenme yöntemleri ile öğrencilerin öğrenme süreçlerinde daha etkin olmaları sağlanabilir. Bu durum hem öğrencilerin bireysel hem de okulların kurumsal başarılarının artmasına olanak sağlayabilir. Öğrencilerin problem çözme becerilerini daha fazla geliştirmesi sonucu, mevcut programın ve ders kitaplarının desteklediği etkinlik yapılarının ve uygulamalarının literatürde belirtileni

yansıtmadığı şeklinde yorumlanabilir. Etkinliklerin uygulanması sürecinin her aşamasında özellikle planlama, yönlendirme ve değerlendirme aşamalarında etkin olmaları gereken öğretmenlerin bu konularda daha fazla teorik ve uygulamaya dönük bilgi sahibi olmaları sağlanmalıdır. Bu durum, hizmet içi eğitim yoluyla sağlanabilir ya da öğretmen eğitimi sürecinde gerekli düzenlemelerle gerçekleştirilebilir.

Öğretmen eğitiminde öğrencilerin ilgisini çekmek ve motivasyonlarını arttırmada öğrenme sürecinde etkinliklerin hazırlanması ve kullanılması öğretmen adaylarının başarıya, derse ve öğrenmeye ilişkin tutumlarına olumlu katkı sağlayabilir.Öğretmen adaylarına branşları bazında öğretim programları doğrultusunda etkinlik temelli bir öğrenme sürecinin planlanması eğitimi verilebilir.

Araştırmacılar için ise,

- Etkinlik temelli bir öğrenme süreci geliştirilerek uygulanması ve uygulama sonrasında ortaya çıkan öğrenme çıktılarını ortaya koyacak deneysel çalışmaların yapılması önerilebilir.
- Etkinlik temelli bir öğrenme sürecinin akademik başarı üzerindeki etkisini cinsiyet, yaş gibi faktörlere dayandırarak deneysel bir araştırma yapabilir.
- Geleneksel öğretim ile Etkinlik Temelli öğretim kıyaslamasıyla ilgili sayısal veri bulguları içerebilecek bir akademik çalışma içerisine girilebilir.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, Ö. (2010). Eğitimde Yaratıcı Drama. Ankara: Naturel Yayınevi. Altunay, D. (2004). Oyunla desteklenmiş matematik öğretiminin öğrenci erişisine ve kalıcılığa etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara

Akar, F. ,(2006). Buluş Yoluyla Öğrenmenin İlköğretim İkinci Kademe Matematik Dersinde Öğrencilerin Akademik Başarılarına Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Akbaba, S. (2006). Eğitimde motivasyon. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 13, 343-361.

Aktif öğrenme, Eğitim Dünyası Yayınları, 5. Edition, İzmir. Adey, P. ve Shayer, M. (1994). Really raising standards–improving learning through cognitive intervention.

Batdı, V. (2014). Etkinlik Temelli Öğrenme Yaklaşımının Akademik BaÇarıya Etkisi. E-Uluslar Arası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 5(3),39-55.

Baykul, Y. (2005). İlköğretimde Matematik Öğretimi. Ankara: Pegem.

Biber, M. ,(2006). Keşfederek Öğrenme Yönteminin İlköğretim İkinci Kademe Matematik Dersi Öğrencilerinin Yaratıcılıkları Üzerindeki Etkisi. Yüksek Lisans Tezi,Dokuz Eylül

Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Büyüköztürk, Ş. (2016). Deneysel desenler öntest- sontest kontrol grubu desen ve veri analizi. (5.baskı). Ankara: Pagem Akademi.

Doğan, T. G. (2015). Sosyal medyanın öğrenme süreçlerinde kullanımı: ters-yüz edilmiş öğrenme yaklaşımına ilişkin öğrenen görüşleri. Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, 1(2), 24-48.

Gökşen, C. (2014). Oyunların Çocukların Gelişimlerine Katkıları ve Gaziantep Çocuk Oyunları. A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED), 52, 229-259.

Kılıç, M. (2007). İlköğretim 1. Sınıf Matematik Derslerinde Oyunla Öğretimde Kullanılan Ödüllerin Matematik Başarısına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri, İstanbul.

Köstereli oğlu, I., Bayar, A. ve Akin Köstereliîoğlu, M. (2014). Öğretmen eğitiminde etkinlik temelli öğrenme süreci: bir durum araştırması. Electronic Turkish Studies, 9(2), 1035- 1047.

MEB, (2016). İlkokul Türkçe 1 Öğretmen Kılavuz Kitabı. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Olkun, S., Toluk, Z. (2003). İlköğretimde Etkinlik Temelli Matematik Öğretimi. , Ankara :Anı Yayıncılık.

Olkun, S. Toluk, Z. (2005). İlköğretimde etkinlik temelli matematik öğretimi. Anı Yayıncılık, Ankara.

Özenç, E. G. (2007). İlk Okuma ve Yazma Öğretiminde Oyunla Öğretim Yöntemine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Özdemir, O. (2017). Türkçe öğretmeni adaylarının yazılı anlatım becerilerinin geliştirilmesinde ters yapılandırılmış sınıf uygulamasının etkisi. (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:486051).

Piaget, J. (1962). Play, Dreams and Imitation in Childhood. London: Routledge and Paul.

Pine, K., Messer, D., & John, K. S. (2001). Children's Misconception in Primary Science: A Survey of Teacher's View. Research in Science & Tecnological Education, 19(1), 79-96.

Randel, J. M., Morris, B. A., Wetzel, C. D., & Whitehill, B. V. (1992). The Effectiveness of Games For Educational Purposes: A Review of Recent Research. Simulation & Gaming, 23(3), 261-276.

Senemoğlu, N. , Gömleksiz, M. , Üstündağ T. (2001). Öğrenmenin Oluşumu, İlköğretimde Etkili Öğretme ve Öğrenme Öğretmen El Kitabı, T. C. MEB Projeler Koordinasyon Merkezi BaĢkanlığı, Ankara.

Sırakaya, D. A. (2017). Oyunlaştırılmış tersyüz sınıf modeline yönelik öğrenci görüşleri. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 36(1), 114-132, DOI: 10.7822/omuefd.327393.

Sülün, Y. , Kozcu Çakır, N. , Üçenler, B. , Çil, E. , (2006). İlköğretim Fen Bilgisi Dersinde Buluş Yoluyla Öğretimin Öğrenci Başarısına Etkisinin Belirlenmesi (Muğla Örneği), Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 9, 1, 51–61.

Turan, Z. ve Göktaş, Y. (2015). Yükseköğretimde yeni bir yaklaşım: Öğrencilerin ters yüz sınıf yöntemine ilişkin görüşleri. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 5(2), 156-164.

Turan, Z., (2015), Ters yüz sınıf yönteminin değerlendirilmesi ve akademik başarı, bilişsel yük ve motivasyona etkisinin incelenmesi. (Doktora Tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:394794).

Türk Dil Kurumu (TDK), (2008). http://tdkterim. gov. tr/?kelime=etkinlik& kategori=terim&hng=md (10 Mart 2015 tarihinde alınmıştır.)

Yıldız, E., Şimşek Ü. & Aras, H. (2017). Eğitsel oyun yönteminin öğrencilerin sosyal becerileri, okula ilişkin tutumları ve fen öğrenimi kaygıları üzerine etkisi. Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi, 11(1), 281-400.

Yurt, E. (2007). Eğitsel oyun tekniği ile fen öğretimi ve yeni ilköğretim müfredatındaki yeri ve önemi. Yüksek Lisans Tezi. Muğla Üniversitesi, Muğla.

Yücel Yumuşak, (2014). Oyun Destekli Matematik Öğretiminin 4. Sınıf Kesirler Konusundaki Erişi ve Kalıcılığa Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.

Yüksel, G. (2004). Öğrenme için motivasyon. Sınıf yönetimi. Asil Yayınevi, Ankara.

EKLER

Ç1: Duman,İ.(2019).Etkinlik Temelli Öğrenmeye Dayalı Ters-Yüz Edilmiş Sınıf Modelinin Öğrencilerin Akademik Başarı ve Öğrenme Motivasyonu Üzerindeki Etkisi,Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı Doktora Tezi.

Ç2: Elgün,A.,Kaya S.Eğitsel Oyunlar ile Desteklenmiş Fen Öğretiminin İlkokul Öğrencilerinin Akademik Başarıya Etkisi, Ocak 2015 Cilt:23 No:1 Kastamonu Eğitim Dergisi 329-342.

Ç3: Boz,İ,(2018). İlkokul 4. Sınıf Matematik Dersinde Oyunla Öğretim Yönteminin Akademik

Başarıya Etkisi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sınıf Eğitimi Doktora Tezi.

Ç4:Güngören,Ç.,Yazıcıoğlu S. (2019). Oyun Temelli Etkinliklerin Ortaokul Öğrencilerinin Fen Öğrenmesine Olan Etkisini Başarı, Motivasyon, Tutum ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre İncelenmesi, Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi, 1 (1), 27-45.

Ç5: Boz,İ,(2018).İlkokul 4. Sınıf Türkçe Dersinde Oyunla Öğretim Yönteminin Akademik Başarıya Etkisi,Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED) Cilt 13, Sayı 1, Haziran 2019, sayfa 389-413.

Ç6:Şentürk,C,(2020).Oyun Temelli Fen Öğrenme Yaşantılarının Akademik Başarıya, Kalıcılığa, Tutuma ve Öğrenme Sürecine Etkileri, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Araştırma Makalesi.

Ç7: Arı,K.,Çavuş,H.,Sağlık,N.,(2010).İlköğretim 6. Sınıflarda Geometrik Kavramların Öğretiminde Etkinlik Temelli Öğrenimin Öğrenci Başarısına Etkisi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.

Ç8: Ebret,A.(2015). Etkinlik Temelli Matematik Öğretiminin 3.Sınıf Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerine ve Matematiğe İlişkin Tutumlarına Etkisi,Necmettin Erbakan Üniversitesi,Eğitim Bilimleri Enstitüsü,Yüksek Lisans Tezi.

AN INVESTIGATION ON PERCEIVED ANXIETY AND SPEAKING SKILLS: THE CASE OF INDONESIAN EFL STUDENT TEACHERS

Ridwan Jihan Nabilah
Teacher Training and Education Faculty of Borneo
Tarakan UniversityTarakan, North Kalimantan Province, Indonesia

Abstract

The aims of this study were to explore any possible existence of linkage between perceived anxiety and speaking skills, and to determine any significant difference in speaking skills between the students who got higher level of speaking anxiety and those who were in lower level of speaking anxiety. This research employed a quantitative method. Sixty-nine second semester student teachers of the English Education Department of Borneo Tarakan University were taken as the sample of this research. Data were collected using questionnaire, speaking test, and interview. Foreign Language Classroom Anxiety Scale (FLCAS) questionnaire developed by Horwitz et al. (1986) was used to rate students' perceived anxiety and speaking test was carried out to assess students' speaking skills. The Pearson product moment correlation and the independent sample t-test were employed in analyzing the acquired data. The result of this study showed that, first, there was no relationship between speaking anxiety and speaking skills because the r-test value (0.221) was lower than the r-table (0.235) and the sig. value for 2-tailed (0.068) was higher than the level of significance (0.05) which indicated there was no relationship. Second, the students who were in higher level of anxiety got better speaking skills (mean score: 65.6) than those who were in lower level of anxiety (59.7). The result of Independent sample t-test proved that the sig. value for 2-tailed (0.152) was higher than the level of significance (0.05). The result of the interview confirmed that internal and external factors affected the students' speaking skills. Those factors were psychological state (lack of confidence, discourage, anxiety itself), linguistic knowledge (limited vocabulary, poor grammar, mispronunciation), general knowledge (topics being discussed), performance situations (time, preparation, amount of support), and the learning atmosphere (classroom climate).

Keywords: perceived anxiety, speaking skills, student teachers

1. Introduction

English has four primary skills to master. There are listening, speaking, reading, and writing. Among those four skills, one of the essential skill is speaking. According to Richard (2008), mastering speaking skills is the primary concern for foreign language learners and as a benchmark in measuring their language learning success. It means that speaking as one of the supporting success in learning a language. As language is a communication tool, speaking skill plays an essential part in learning a language. It is also a skill that often used in everyday life to bond with others. In Indonesia, English is a foreign language taught at lower to higher education. As a foreign language, it is rarely used to communicate with each other. The chance of students speaking English is only in the English class. It makes them unaccustomed to speak English well. Education First (2020) reported that Indonesia was on the 74th out of 100 nations in Asia, included in the low category with a score of 50.06. It shows that Indonesia is still a lack of English. Frankly, many EFL students express inability of English, even commit the failure in speaking (Tanveer, 2007). Besides, Horwitz (2001) says that thirty percent of all foreign language learners encounter some language anxiety levels. Spefically, Horwitz et al. (1986), found that the students were more anxiety in speaking skill than the other language skills. This is inline with the result of preliminary research conducted to the second semester student teachers of the English Education Department of Borneo Tarakan University which uncoveredthat 10% of them were sometimes still anxious about speaking up in English. Especially when they were requested to practice speaking in front of the class accidentally, some of them also felt less confident in their abilities. They thought that the other students were more fluent thanthey did. In addition, they were afraid of being evaluated in speaking. They felt anxious if theirperformance did not fulfil the expectation of lecturer. They also got sweating and heart- pounding when they felt anxious. Those problems could certainly obstruct many things in theirlearning process as well as their learning achievement.

One of the obstacles that can influence students' achievement is anxiety. Horwitz et al. (1986) define "Anxiety is the subjective feeling of tension, apprehension, nervousness, and worry associated with an arousal of the autonomic nervous system." Anxiety is obviously a problem in English learning and has an adverse effect on the spoken English of several students. It could make the learning outcome to be not optimal. Woodrow (2006) states that the anxiety encountered when learning English can be devastating and may affect students' ability to adapt to the target language interaction and eventually affect their ability to achieve learning goals. Horwitz et al. (1986), for instance, say that very anxious students veer to avoid participating in classroom interactions, they seem completely to be unprepared or uninterested, lack of skills, lack of background knowledge, or low motivation. Once the anxiety arises, they may suffer to articulate their opinions.

Furthermore, Chen (2011) states that anxiety can be the most influential emotional barrier to language learning. This is due to anxiety is a combination of displeasing emotional responses and psychological distress. Anxiety can therefore bring motive strength or difficulty. In one side, a certain amount of anxiety will give students the courage to participate in learning process. In other side, an extreme level of anxiety can cause students to avoid learning programs. Therefore, it is very important for teachers to be responsive to this issue in the process of teaching and afford assistance to decrease the students' anxiety.

By having the facts above, this research endeavored to investigate the linkage between perceived anxiety and speaking skills and therefore these two research questions were addressed:

a. Is there any significant link or relationship between perceived anxiety and speaking skills of the second semester EFL student teachers of English Education Department of Borneo Tarakan University in 2019/2020 academic year?
b. Do students with higher and lower levels of perceived anxiety differ in their speaking skills?

2. Research Method

Design

Considering to the objective of this research which was to explore the linkage between perceived anxiety and speaking skills, this research used correlation design as one of kind in quantitative approach. Correlation research provides a prospect for the investigator to predict scores and define the link among variables (Creswell, 2012) and (Gay et al., 2012). This research is intended to discover and determine the degree of association between two variables covering an independent variable (perceived anxiety) and dependent variable (speaking skills) in the second semester student teachers of English Education Department of Borneo Tarakan University. By having that, the researcher did not give any treatment to the students but collect the data of perceived anxiety and speaking skills.

Participants

The participants of this research was all of the second semester student teachers of the English Education Department of Borneo Tarakan University which consisted of 69 students from class A and B.

Table 3.1 The number of research sample

No	Class	Number of Students
1	A	42 Students
2	B	27 Students
	Total	69 Students

Instruments

The main instruments used to gather the data were a questionnaire and a speaking test. The questionnaire was adopted from *Foreign Language Classroom Anxiety Scale* (FLCAS) developed by Horwitz et al. (1986). The FLCAS consisted of 33 items which covered 11 items of communication apprehension, 14 items of speaking anxiety, and 7 items of negative

evaluation fear. All items in this scale revealed internal reliability and attained the alpha (α) coefficient of 0.93 which created a significant correlation between the item and the total scale. It means that this questionnaire was credible to use. To strengthen the data, a semi-structured interview was carried out to four representative students in order to gain more information on their anxiety.

Data Gathering Procedures

After obtaining the lecturer' permission for accomplishing the research, the FLCAS questionnaire was firstly distributed using google form. The next session, speaking test was conducted by online. Afterwards, the typical students were probed for an interview. There were four students who were randomly taken as the representative of anxious level, mildly anxious level, relaxed level, and very relaxed level. The interview was completed within a week after the speaking test was conducted. The speaking and interview processes were recorded and transliterated, respectively, for analysis (Flick, 2007).

Data Analysis

The quantitative stage of this research was firstly administered 33 items on the five-point Likert scale of FLCAS in which the points were added by assigning a score of 1 for the "Strongly Disagree" response which perceived as very low anxiety, and a score of 5 for "Strongly Agree" response which perceived as very high anxiety. For items: 2, 5, 8, 11, 14, 18, 22, 28, and 32 the scores were reversed. Then, the students' speaking skills were scored using scoring rubrics from (Brown, 2004).

The participants' overall scores from the result of FLCAS questionnaire and speaking test were previously conducted to test the statistical assumptions using normality and homogeneity tests. The results of both assumption tests required for testing the hypotheses suggested that the data were corresponded to the use of parametric procedures.

The Pearson correlation analysis was then employed to determine whether there was any relationship between students' perceived anxiety and speaking skills. The independent samples t-test was also carried out to determine the difference in speaking skills between the students who were perceived into higher level of anxiety and those who were perceived into lower level of anxiety. These statistical procedures were run with the help of the SPSS statistical program.

The qualitative stage was the analysis of the interview result using content analysis to seek the common patterns of the responses.

3. Findings and Discussion

Findings

Descriptive Statistics Analysis

Perceived anxiety and speaking skills were two variables which were examined in this research. The independent variable (X) was perceived anxiety and the dependent variable (Y) was speaking skills. The data were obtanined by using FLCAS and speaking test. The results of descriptive statistics for each variable were presented from the minimum and maximum score, mean score, and standard deviation. In short, the descriptive statistics of both variables are portrayed in the Table 4.1 below:

Table 4.1 The descriptive statistics of the research variables

Descriptive Statistics	N	Anxiety	Speaking skills
Minimum Score	69	50	44
Maximum Score	69	120	96
Mean	69	88.19	63.94
Standard Deviation	69	13.016	12.806

The obtained information from the Table above, the mean score of students' anxiety and speaking skills were 88.19 and 63.93 respectively with relatively the same result of standard deviation. Those score can be interpreted that the students' perceived anxiety was in mildly anxious level and their speaking skills was in fair category.

Students' perceived anxiety

The questionnaire results were classified into five levels of anxiety, namely: very anxious, anxious, mildly anxious, relaxed, and very relaxed (Sinaga et al., 2020). The distribution of anxiety levels is presented in Table 4.2:

Table 4.2 The classification of students' perceived anxiety

Category	Interval	Frequency	Percentage
Very Anxious	124-165	0	0%
Anxious	108-123	4	5.8%
Mildly Anxious	87-107	32	46.4%
Relaxed	66-86	32	46.4%
Very Relaxed	33-65	1	1.4%
Total		69	100%

The result showed that the majority of students (each 32 or 46.4%) perceived mildly anxious and relaxed in their speaking class. The rest of the students, that is, 4 or 5.8% students felt anxious and only 1 or 1.4% student felt very relaxed.

Students' speaking skills

The distribution of students' speaking scores is presented in Table 4.3:

Table 4.3 The classification of students' speaking skills

Classification	Alphabet	Interval Score	Number	Frequency	Percentage
Very Good	A	≥ 80	4.0	10	14.5%
Good to Very Good	AB	75-80	3.5	5	7.2%
Good	B	70-75	3.0	4	5.8%
Fair to Good	BC	65-70	2.5	8	11.6%
Fair	C	60-65	2.0	17	24.6%
Poor to Fair	CD	55-60	1.5	8	13.0%
Poor	D	40-55	1.0	16	23.2%
Very Poor	E	< 40	0.0	0	0%
Total				69	100%

The speaking skills were divided into eight classification, namely: very good, good to very good, good, fair to good, fair, poor to fair, poor, and very poor (Score Classification of Borneo Tarakan University). Table 4.3 showed that the students' speaking skills were spread into all classifications, except very poor category.

Inferential Statistics Analysis

The relationship between perceived anxiety and speaking skills

The first hypothesis was about the relationship between perceived anxiety and speaking skills. The result of Pearson product moment is in Table 4.6 below:

Table 4.6 The correlation result between perceived anxiety and speaking skills

		Anxiety	Speaking skills
Anxiety	Pearson Correlation	1	.221
	Sig. (2-tailed)		.068
	N	69	69
Speaking skills	Pearson Correlation	.221	1
	Sig. (2-tailed)	.068	
	N	69	69

Based on the result of Pearson product-moment above, the coefficient or the r_{test} (0.221) was lower than r_{table} (0.235). The value of probability (p) or significance (sig.2-tailed) was

0.068. It means that p=0.068 was smaller than α=0.05. The result indicates there was no relationship between students' perceived anxiety and their speaking skills. Thus, there was adequate evidence to suggest that H_0 was accepted and H_a was rejected. The r_{test} (0.221) drew in positive (+) result of correlation index which means that the higher the anxiety the students felt, the higher the speaking skills they achieved. This condition was actually not expected to be happened. In fact, this result indicates that there was no significant relationship between perceived anxiety and speaking skills. In other words, the students who were in relaxed condition (low anxiety) did not guarantee that they got higher speaking skills.

The differences of students' speaking skills

The second hypothesis was about the significant difference in speaking skills between the students who had higher level of anxiety and who had lower level of anxiety. To do so, each 27% of students was arranged to indicate the extreme level of anxiety in order to have the students with higher level of anxiety and lower level of anxiety. An independent sample t-test was used to find out the difference of students' speaking skills seen from both ends of anxiety levels as illustrated in Table 4.7 below:

Table 4.7 The descriptive statistics of speaking score based on the level of anxiety

	Group	N	Mean	Std. Deviation
Speaking skills	Higher level of anxiety	19	65.68	14.442
	Lower level of anxiety	19	59.79	10.020

Based on the table above it can be seen that the mean of students' speaking score who were in higher level of anxiety was 65 and the standard deviation was 14.442. And the mean of students' speaking score who were in lower level of anxiety was 59.79 and the standard deviation was 10.020. It can be said that the students who were in higher level of anxiety got better speaking skills that those in lower level of anxiety. In other words, the very nervous students had higher performance in speaking than those who were in relax state or condition. Furthermore, the t-test result can be seen in Table 4.8 below:

Table 4.8 The independent sample t-test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
Equal variances assumed	1.621	.211	1.462	36	.152	5.895	4.032	-2.284	14.073
Equal variances not assumed			1.462	32.069	.154	5.895	4.032	-3.218	14.108

The result of independent sample t-test showed that the sig. Levene's Test for equality of variance (0.211) was higher than 0.05 which meant that the data variance was homogen. Furthermore, the result of Sig. 2-tailed (0.152) was higher than the level of significance (0.05) which indicated that H_0 was accepted by rejecting H_a. It means that there was no significant difference in speaking skills between the students who had higher level of anxiety and those who had lower level of anxiety. Again, however, the mean score of students in higher level of anxiety (nervous) was greater 5.89 points that that of those who were in lower level of anxiety (relaxed).

Discussion

Concerning to the result of correlation test, it was confirmed that there was no any linkage between perceived anxiety and speaking skills of the second semester student teachers of English Education Department of Borneo Tarakan University (r =0.221). And the result of independent sample t-test revealed that the p value of sig. 2-tailed (0.152) was higher than the

level of significance (0.05) which verified that the students who were in higher level of anxiety had no difference in speaking skills than those who were in lower level of anxiety.

The result of this research is then in agreement with the previous related researches who agreed that anxiety has no positive relationship with English proficiency in general and speaking skills in specific. They are Chen (2008), Bashosh et al. (2013), Doğan & Akbarov (2014), Mauludiyah (2014), and Rustini (2017).

The insignificant result of relationship between anxiety and speaking skills probably occured since anxiety was not the solitary aspect which influenced the students' oral skill. The students stated that their speaking score was not only influenced by the anxiety itself but also other factors. Those factors were the reason why anxiety and speaking skill were not correlated in this research. It was found that there were several factors that affect students' language performance beside anxiety. These factors refer to internal and external factors, including psychological state (lack of confidence, discourage, anxiety itself), linguistic knowledge (limited vocabulary, poor grammar, mispronunciation), general knowledge (topics being discussed), performance situations (time, preparation, amount of support), and the learning atmosphere (classroom climate).

The results of interview showed that the students experienced speaking anxiety. Students reported:

Yes, sometimes I do feel anxious. Example like if am demanded to speak in front of the class or a lot of people. (Student 1)

Yes I often feel anxious, especially when I lack of vocabulary or when I speak with wrong grammar and mispronounced a word. (Student 2)

Yes I often feel anxious because I'm not confident with myself. (Student 3)

Yes I often feel anxious in speaking. (Student 4)

Beside the speaking anxiety itself, the students felt not confident and discouraged in speaking class as reported by following students:

I think it could be and self confidence too. (Student 3)

Yes, I think it can affect speaking score. If I don't know the topic assigned for us to discuss, I cannot enjoy the class activity. (Student 4)

... I mean I used to postpone to complete my tasks. (Student 2)

Confidence was perceived as a factor that influences students' performance. If the learners were not confident in their speaking performance, even if they had mastered the language, they would feel some anxiety and then they would fail in speaking class (Tuan & Mai, 2015).

Students' linguistic competence was another factor affecting their speaking skills. The students felt more anxious, if they did not have sufficient range of vocabulary mastery, grammatical knowledge, good command of pronunciation, etc. as responded by Student 1 and 2:

I think the factor that affect my score in speaking are lack of vocabulary and wrong grammar. Anxiety is like companion factor. (Student 1)

... especially when I lack of vocabulary or when I speak with wrong grammar and mispronounced a word. (Student 2)

Bashir et al. (2016) affirm that the students should apprehend that speaking is related to utilizing the appropriate vocabularies in the correct sequence with the precise pronunciation. Those who have difficulties in this area prefer to remain silent in their English interaction.

The students also thought that topical knowledge became an issue that could made them get stuck in speaking. Student 3 and 4 replied:

Talking about things that affect my speaking is that I sometimes don't have enough knowledge of the topics we are discussing. (Student 3)

... If I don't know the topic assigned for us to discuss .... (Student 4)

Performance condition such as time, preparation, amount of support was another problem that that students should have the effort in order they can cope with speaking hindrance. Student 1 and 4 attested:

I think it's preparation can also affect my speaking score. The time I spent to prepare my presentation is limited .... (Student 2)

I think supporting from friends. We should give support to each other, no mocking or

bullying, no staring, etcetera. (Student 4)

Ganschow & Sparks (1996) believe that difficulty in authentic presentation and various language learning preparations is one of the contributing factors for some students.

The classroom atmosphere was needed to create in order to provide a comfort situation so that the students could learn with fun. Student 1 and 4 responded:

Sometimes my anxiety decrease when the class atmosphere is not threatening, like the audience or my friends facial expression also affect me to feel anxious or not. (Student 1)

... no mocking or bullying, no staring, etcetera. (Student 4)

A study shows that classroom environment, rather than distinctive classroom interaction, can reduce students' level of anxiety. The effects of classroom circumtance on students' anxiety were related to high and low levels of anxiety (Palacios in Horwitz, 2001). It can be said that students had their own speaking anxiety when they learned English and affected their performance differently according to the situation.

4. Conclusion

Based on the result in the aforementioned session, it was concluded that most of the second semester student teachers of English Education Department of Borneo Tarakan University in academic year 2019/2020 experienced mildly anxiety and fair speaking skills. The result of FLCAS questionnaire and speaking test showed that the mean scores were 88.19 and 63.94 respectively. The correlation analysis was found the r-test=0.221 which indicated that both variables were not correlated. There was also no significant difference in speaking skills between the students who had higher level of anxiety and those who had lower level of anxiety. The result of independent sample t-test revealed p=0.152 which was higher than α=0.05.

Overall, there is no tendency that the students who were in relaxed condition (low anxiety) did not guarantee that they got higher speaking skills. Even, the students who were very anxious (higher level of anxiety) got better speaking skills than those who were very relaxed (lower level of anxiety). Hence, the inconsequential result occured because anxiety was not the single aspect that influenced speaking skills of the students. Those factors refer to internal and external factors. For the internal factors including psychological state (lack of confidence, discourage, anxiety itself), linguistic knowledge (limited vocabulary, poor grammar, mispronunciation), and general knowledge (topics being discussed). And for the external factors containing performance situations (time, preparation, amount of support), and the learning atmosphere (classroom climate).

5. References

Bashir, M., Azeem, M., & Dogar, A. H. (2016). Factor Effecting Students ' English Speaking Skills. *British Journal of Arts and Social Sciences*, *2*(January 2011), 35–50.

Bashosh, S., Nejad, M. A., Rastegar, M., & Marzban, A. (2013). The Relationship between Shyness, Foreign Language Classroom Anxiety, Willingness to Communicate, Gender, and EFL Proficiency. *Theory and Practice in Language Studies*, *3*(11), 2098–2106. https://doi.org/10.4304/tpls.3.11.2098-2106

Brown, H. D. (2004). *Language Assessment Principle and Classroom Practices*. Pearson Education, Inc.

Chen, C. (2008). *The relationship between foreign language anxiety and English achievement of Taiwan's junior high school students in school level 7 and 8*. Tuanghai University, Taiwan.

Chen, Q. (2011). A Brief Analysis of Psychological Factors in SLA. *Psychology Research*, *02*, 36–38. https://doi.org/10.5503/j.pr.2011.02.008

Creswell, J. W. (2012). *Educational Research: Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research* (Fourth Edi). Pearson Education, Inc.

Doğan, A., & Akbarov, A. (2014). Does anxiety really matters? *Mediterranean Journal of Social Sciences*, *5*(9), 681–687. https://doi.org/10.5901/mjss.2014.v5n9p681

Education First. (2020). A Ranking of 100 Countries and Regions by English Skills. *EF EPI EF English Proviency Index*.

Flick, U. (2007). *Designing Qualitative Research*. SAGE Publications Ltd.

Ganschow, L., & Sparks, R. (1996). Anxiety about foreign language learning among high school women. *Modern Language Journal*, *80*(2), 199–212. https://doi.org/10.1111/j.1540-4781.1996.tb01160.x

Gay, L. R., Mills, G. E., & Airasian, P. (2012). *Educational Research: Competencies for Analysis and Applications* (Tenth Edit). Pearson Education, Inc.

Horwitz, E. (2001). Language Anxiety and Achievement. *Annual Review of Applied Linguistics*, *21*, 112–126.

Horwitz, E. K., Horwitz, M. B., & Cope, J. (1986). Foreign Language Classroom Anxiety. *The Modern Language Journal*, *70*(2), 125–132. https://doi.org/10.1111/j.1540-4781.1986.tb05256.x

Mauludiyah, Y. (2014). *the Correlation Between Students ' Anxiety and Their Ability in Speaking Class*. http://repo.iain-tulungagung.ac.id/1267/1/The Correlation Between Students.pdf

Richard, J. C. (2008). *Teaching Listening and Speaking: From Theory to Practice*. 1–37.

Rustini. (2017). *The Correlation between Foreign Language Anxiety and Speaking Achievement of the Eighth Grade Students of Madrasah Tsanawiyah Paradigma Palembang*.

Sinaga, A. G. H., Syahrial, S., & Hati, G. M. (2020). Students' Speaking Anxiety in English Class. *Jadila: Journal of Development and Innovation in Language and Literature Education*, *1*(1), 44–56. https://doi.org/10.52690/jadila.v1i1.13

Tanveer, M. (2007). *Investigation of the factors that cause language anxiety for ESL / EFL learners in learning speaking skills and the influence it casts on communication in the target language . By*. *June*, 1–92. https://doi.org/10.13140/RG.2.1.1995.1129

Tuan, N. H., & Mai, T. N. (2015). Factors Affecting Students' Speaking Performance at Le Thanh Hien High School. *Asian Journal of Educaitonal Research*, *3*(2), 8–23.

Woodrow, L. (2006). Anxiety and speaking English as a second language. *RELC Journal*, *37*(3), 308–328. https://doi.org/10.1177/0033688206071315

UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNDE ÖĞRETİM ELEMANLARININ VERİ ATIĞI OLUŞTURMA DURUMLARININ VERİ GÜVENLİĞİ ÖZYETERLİK ALGILARINA VE KAYGI DÜZEYLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Aliye SARAÇ
Nişantaşı Üniversitesi
ORCID: 0000-0002-0697-790X
Öğr. Gör. Şule AYDIN
Nişantaşı Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu
ORCID: 0000-0003-2299-634X

ÖZET

Covid-19 pandemi sürecinde eğitim-öğretim faaliyetlerinin zorunlu olarak dijital platformlara taşınması, öğretim elemanlarına farklı sorumluluklar yüklemiştir. Eğitim-öğretim faaliyetlerinin yürütülmesi için gerekli olan sınav, dilekçe vb. dokümanların ve ders materyallerinin dijitalleştirilmesi, paylaşılması ve arşivlenmesi organize olmayı gerektirmektedir. Veri/dosya kaybını engellemek amaçlı yapılan yedekleme davranışları organize şekilde yürütülemediğinde aranan veriye/dosyaya ulaşamama veya geç ulaşma, veri kaybı gibi sonuçlar ortaya çıkmakta ve daha fazla veri atığı oluşmaktadır. Bu süreçlerle baş etmek anksiyete düzeyini arttırarak daha sık veri yedekleme, veri organizasyonu süreçlerinden kaçınma gibi veri atığı oluşturacak davranışlarda artışa neden olabilmektedir. Bu çalışmanın genel amacı Covid-19 pandemi döneminde uzaktan eğitim sürecinde öğretim elemanlarının veri atığı oluşturma durumlarının veri güvenliği özyeterlilik algılarına ve kaygı düzeylerine göre incelenmesidir.

Çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışma grubu, seçkisiz olmayan uygun örnekleme yöntemlerinden, gönüllü örnekleme yöntemiyle oluşturulmuştur. Çalışma grubunu 2020-2021 eğitim öğretim yılında İstanbul'daki bir vakıf üniversitesinde görev alan, pandemi döneminde çevrimiçi öğretim yönetim sistemi ile ders veren 96 öğretim elemanı oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Veri Atığı Ölçeği (Tuncer, 2012) ve Beck Anksiyete Ölçeği (Ulusoy v.d., 1998) kullanılmıştır. Analizler sonucunda, uzaktan eğitim sürecinde öğretim elemanlarının %54'ünün (f:52) veri/dosya yedekleme sıklığının arttığı belirlenmiştir. Katılımcıların %7,29'unun (f:7) hiç yedekleme yapmadığı, %16,67'sinin (f:16) her gün, %25'inin (f:24) her hafta, %22,92'sinin her ay (f:22), %20,83'ünün altı ayda bir (f:20), %7,29'unun (f:7) yılda bir yedekleme yaptıkları görülmüştür. Katılımcılar %80 (f:77) bulut uygulama, %61 (f:59) sabit disk, %59 (f:57) flash disk, %50,50 (f:48) hafıza kartı, %7,50 (f:7) optik sürücü yedekleme araçlarını kullanarak veri/dosya yedeklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların veri atığı oluşturma düzeyleri arasında veri güvenliği konusundaki özyeterlik seviyeleri bakımından anlamlı bir fark olduğu yapılan ANOVA testiyle belirlenmiştir ($F(3,92)=4,01$, $p<0,5$). Yapılan Post Hoc Scheffe testi sonucunda, veri güvenliği konusunda yüksek koruma sağlayacak bilgiye sahip olduğunu belirten grubun ($\bar{x}$ =9,40), biraz bilgiye sahip olup yeterli olmadığını belirten ($\bar{x}$ =22,98) ve hiç bilgiye sahip olmayıp yeterli

olmadığını belirten ($\bar{x}$ =26,00) gruplara göre daha az veri atığı oluşturdukları sonucuna varılmıştır. Veri atığı oluşturma ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişki varlığını test edebilmek için Pearson korelasyon katsayısını belirlemek amacıyla yapılan analizler, veri atığı oluşturma durumu ile genel kaygı (r=0,19, p>,05) ve donanım/yazılım/kullanıcı kaynaklı bir sorun nedeniyle dijital dosya kaybına uğramak konusundaki kaygı düzeyleri (r=0,13, p>,05) arasında anlamlı bir ilişki olmadığını göstermektedir. Veri atığı oluşturmada alt boyutlar olan ihmal, unutkanlık, veri kaybı endişesi ve karmaşa açısından incelendiğinde, ihmal ile genel kaygı düzeyi arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu (r=0,33, p<,05); veri kaybı endişesi ile donanım/yazılım/kullanıcı kaynaklı bir sorun nedeniyle dijital dosya kaybına uğrama konusundaki kaygı arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu (r=0,36, p<,05) belirlenmiştir.

Çalışma sonucunda, öğretim elemanlarının uzaktan eğitimde veri/dosya yönetimi, veri güvenliği konusunda etkili ve verimli olmalarına katkı sağlamak amacıyla bu konuda yeterliklerinin geliştirilmesine ve kaygılarının azaltılmasına yönelik destek verilmesinin olumlu sonuçlar yaratacağı düşünülebilir. Çalışmanın bu yönüyle uzaktan eğitim sürecinde öğretim elemanlarının verimliliklerine yönelik yapılacak çalışmalara yol göstereceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Veri atığı oluşturma, veri güvenliği konusunda özyeterlik, veri atığı oluşturma-kaygı düzeyi ilişkisi

EXAMINING THE DATA WASTE GENERATION STATUS OF THE TEACHING STAFF IN DISTANCE EDUCATION PERIOD ACCORDING TO THE THEIR PERCEPTIONS OF DATA SECURITY SELF-EFFICACY AND ANXIETY LEVELS

ABSTRACT

In the Covid-19 pandemic time, the mandatory transfer of education to digital platforms has imposed different responsibilities on academic staff. Digitizing, sharing and archiving documents, such as course materials, exams, petitions etc. required for the execution of educational activities, requires organization. When backup behaviors to prevent data/document loss cannot be executed in an organized manner, results such as inability to access or delayed access to the data/document sought, data/document loss and more data waste occur. Managing these processes can increase anxiety levels and lead to an increase in behaviors that result in data waste, such as backing up data more frequently and avoiding data organization processes. The general aim of this study is to examine the data waste generation of academic stuff during the Covid-19 pandemic period, according to their data security self-efficacy perceptions and anxiety levels. In this study, the correlational survey model was used. The study group was formed by voluntary sampling method, one of the non-random sampling methods. The study group consists of 96 academic stuff who have work in a foundation university in Istanbul in the

2020- 2021 academic year and teach through the learning management system during the pandemic period. Personal Information Form, Data Waste Scale (Tuncer, 2012) and Beck Anxiety Scale (Ulusoy et al., 1998) were used as data collection tools. As a result of the analysis, it was determined that 54% (f: 52) of the frequency of data / file backup of the academic stuffs increased during the distance education period. It was reported that, 7.29% of the participants (f: 7) did not backup at all, other participants made backups 16.67% (f: 16) every day, 25% (f: 24) every week, 22.92% every month (f: 22), 20.83% (f: 20) every six months, 7.29% (f: 7) once a year. As the data/file backup tools it was determined that the participants have used the cloud software (80% (f: 77)), hard disc (61% (f: 59)), flash disc (59% (f: 57)), memory card (50.50% (f: 48)), optical drive (7.50% (f: 7)). It was found by the ANOVA test that there is a significant difference between the data waste generation levels of the participants in terms of their self-efficacy levels in data security ($F(3.92) = 4.01$, $p < 0.5$). As a result of the Post Hoc Scheffe test, it was concluded that the group which stating that they have knowledge to provide high protection on data security ($\bar{x} = 9.40$) generate less data waste than the group which stating that have some knowledge and are not enough ($\bar{x} = 22.98$) and the group which stating that they do not have any knowledge and are not enough ($\bar{x} = 26.00$). Analyzes performed to determine the Pearson correlation coefficient in order to test the existence of the relationship between data waste generation and anxiety levels. Result shows that, data waste generation level of the participants have not significant correlation between general anxiety ($r = 0.19$, $p > .05$) and levels of anxiety about digital file loss due to a hardware / software / user related problem ($r = 0.13$, $p > .05$). When analyzed in terms of neglect, forgetfulness, anxiety about data loss and complication, which are sub-factors in creating data waste, there is a positive, significant and average level correlation between neglect and general anxiety ($r = 0.33$, $p < .05$), and also there is a positive, significant and average level correlation between anxiety about data loss and concern about digital file loss due to hardware / software / user related problem ($r = 0.36$, $p <,05$).

As a result of this research, it can be thought that supporting the academic staff to improve their competencies and reduce their anxieties in order to contribute to their effectiveness and efficiency in data / file management, data security in distance education may create positive results. With this aspect of the study, it is thought that it will guide the studies to be carried out for the efficiency of the academic stuff in the distance education period.

Keywords: Data waste generation, self-efficacy in data security, data waste generation-anxiety level relationship

FOOD: A CULTURAL ARTIFACT ESTABLISHING THE IDENTITY OF BIRHORTRIBE

Sarnali Dutta*
Samiran Bisai
Department of Anthropology and Tribal Studies, Sidho-Kanho-Birsha University, Purulia,West Bengal,

ABSTRACT

As a biological being, food is the third most important thing to live after air and water. Food provides the essential nutrients needed to maintain life and growth when ingested. Food is also a perfect cultural artifact. Marvin Harris explored the relationship between food and ecology, trying to understand how food practices are finally related to life material conditions. As food functions symbolically as a communicative practice by which we create, manage and share meanings with others. The food system of tribal is not just about their daily diet but also define their identity in several ways. Traditional food systems of indigenous peoples are defined as being composed of items from the local, natural, and culturally accepted items. In this paper, an attempt has been made to search out the traditional food practices of one of the three Particularly Vulnerable Tribal Groups (PVTGs) of West Bengal, namely Birhor. Hunting and gathering was the earliest mode of subsistence in Human evolution. The Birhor community is one of the surviving hunter-gatherers. Their daily dietary pattern, including festive food and occasional food and way of the collection, and the preparation and consumption of their fermented beverages involve complex networks of individual bonds, collective management of resources, and group decisions. We describe “traditional food” as those foods that indigenous people have access to locally, without purchasing them, and within traditional knowledge and the natural environment from farming or wild harvesting. A traditional food system is used to identify all food within a particular culture available from local natural resources and culturally accepted. Understanding a culture through food is an exciting process because once a person starts asking questions such as how something is made, what ingredients are in it, or why it is called a certain way, the answers obtained go beyond culinary learning. In these answers, food tells us something about a culture’s approach to life. But with the increasing impacts of globalization and admixing with other cultures have further threatened these indigenous people’s food practices today. Hence it is the need of the hour to protect such native food systems before they are lost and forgotten.

Keywords: Birhor, PVTG, West Bengal, traditional food practices, identity

"SELF- ESTEEM AND ITS IMPACT ON STUDENTS' ACHIEVEMENT"

Dr. Lindita LUTAJ

University "Aleksander Moisiu" DURRESFaculty of Education, Department of Pedagogy, ALBANIA

ABSTRACT

Self-esteem plays an important role on students' performance in their learning outcomes. It helps in developing skills to face life obstacles and has a direct impact on individual's personality and social life. The goal of this study is to assess the influence of self-esteem in students' accomplishments and to offer recommendations for the school and family, in order to improve their future job. The study included 84 pupils of elementary and middle schools in the city of Durres, Albania. They completed the Rosenberg questionnaire on self- esteem and GPA. The questionnaire had ten statements related to general feelings about students themselves. The study concluded that there is a median correlation between self-esteem and its impact on students' achievement. Data showed that girls have higher self- esteem than boys. The higher the self- esteem the students have on themselves, the more successful they are in their everyday life and school accomplishment, and the opposite, the lower the self-esteem the lower their accomplishment.

Students consider the development of competencies to be very important, that is why the school and family should help the students to have better self-esteem. Students need to be supported to express their feelings and thoughts, in order to improve their self- esteem. Teachers and parents will be successful with their children only when children's self- esteem is based on the reality, when they are heard and appraised for their accomplishment.

Key words: self- esteem, achievement, performance, impact, student

INTRODUCTION

Self-esteem is the way an individual percepts and values himself. Self-esteem comprises the basics of mental health. It is a feature that starts and develops in children from 15-18 months old and stabilizes in mid childhood and is formed daily as a result of personal experience. Without self- esteem it is hard to live and maybe impossible. Humans feel incompetent, inferior and each life situation becomes a threat till they drift away from the society or use protective mechanisms.

Studies about this topic in Albania are rare and this served as an incentive to perform our study. The aim of the study is to investigate a possible relation between self-esteem of the students of elementary and middle school education and their performance results. Self-esteem plays an important role on

students for their performance in learning results. It helps to develop skills in facing life difficulties and directly effects the personality and social life of the individual.

Naturally the question arises as how we can define this aspect of personality and what its elements are. Nathaniel Branden, a scholar who has more than 40 years that studies self-esteem states that onthe contrary of the wide-open opinion, the interest on self-esteem is not just a "fashion". Self-esteem concept in itself includes the way the individual sees and judges himself, what value he gives to himself. The most important judgement and at the same time the most critical is our self judgement. To have high self-esteem means to be aware of the values, the right that we have and the responsibilities to others, more over to work to reach self-realization. To have high self-esteem means to define clearly the objectives, to insist on their achievement and to be braver in decision making.

People with low self-esteem often avoid contact with others and are isolated, as they are convinced that now or later, they are going to be refused. A negative self-view may bring a big fear in treating the problems and a lack of capacity to face failures. A low self-esteem limits the level of achievement and makes it harder for the achievement of the set objectives. Thus, it is noticed that people doubttheir values have a tendency to change their thinking in the function of the environment they are found. People with low self-esteem spend too much energy taking decisions and often postpone them, leave them to others instead of doing this themselves.

Self-esteem ensures strength, resistance and skills to regenerate. Just like our immune system, self- esteem is natural, and we need to face the life challenges believing in ourselves. Self-esteem in reality is analyzed into something very simple- we all have the right to be happy. Consequently, a higher self-esteem makes us to state this right to ourselves and to start steps to achieve this. Then, what should we do to create this self-esteem? It is not as abstract as we can think. If we want to improve our self-esteem first, we should start living with conscience, so simply to be ready to recognize the three aspects of perception of facts, interpretations and emotions.

LITERATURE REVIEW

There are many studies conducted on self-esteem and many scholars have talks about it and its importance that self-evaluation has in the lives of each of us. Andrè and Lelord (1999) state that individuals with high self-esteem are more persistent in performing a chosen activity or achievement of an objective they care about, but are less persevering in an area they have not invested more. Baumgardner (1990) discovered that people with low self-esteem in general need more time to talk about themselves, sometimes it is hard and confused and not always can be convincing when they want to describe their qualities.

The opinions that children develop on themselves are referred as self-esteem (Harter,1987). Self- esteem is though to include not only the evaluation of the children recognition on their skills, but also their affective reactions on these evaluations. But in practice the measurement of self-esteem normally has paid attention to the recognition component (Shavelson,1976). It is impossible with intuition only that the child evaluates himself equally in all areas such as learning, physical appearance, athletics and so on. Research has showed that evaluation in different areas in general are not stable (Rosenberg,1986).

The results of various studies present a clear description of self-esteem during childhood. Children under the age of eight do not have a well-developed feeling for general self-esteem (Harter, 1988).

We know that even though children self-esteem in kindergarten tends to be really high when they are close to their mother (Casidy,1988) and a general optimism for the future (Fischer & Leitenberg, 1986). During the middle childhood and later on the scores of self-evaluation are more stable with a slight raising tendency toward improvement (Cairns, 1988).

The transition to adolescence sometimes brings problems. Researchers have discovered that aroundthe age of 11-12 years old self-esteem decreases and only starts to increase when the child reaches the middle school years (Wigfield,1991).

Increase of self-awareness brings a more critical self-esteem level, which as a result lowers this self- esteem (Markstrom, 1987). This process seems true particularly for females who present a higher self-awareness during this period and a lower self-esteem then males.

Many psychologists think that self-esteem is the foundation of social and emotional development. Studies relate self-esteem with a wide area of achievement from results in highly competitive sports towork pleasure and school achievement (Byrne, 2002; Davis-Kean & Sandler, 2001; Marsh & Hau 2003). George Herbert Mead (1934) states that the concept that the person has for himself is in its whole a reflection of the communicated opinions from important people. From this point of view, the society is a mirror where the individual sees himself reflected, discovering self-image or a better possible definition of self. In this meaning implications for creation, change and keeping the self- esteem of an individual are obvious, especially if we think that people may be selective in giving more importance some opinions and less to some others.

THE PURPOSE AND THE STUDY METHOD

The aim of the study is to give a general information on self-esteem, to evaluate the influence of self- esteem on students' achievement and to offer recommendations for school and family in order to improve their future work. Participants completed the Rosenberg questionnaire on self-esteem which served as an instrument for data collection. Statistical data was collected

about students' learning performance in order to get precise results about the topic discussed.

We used a quantitative method in the study, with 84 completed questionnaires from students of elementary and middle schools of the city of Durres, Albania. The sample had 48 girls (57.1%) and 36 boys (42.9%). The questionnaire had ten statements related to the general feelings about self. For each statement there were four alternatives (do not agree to totally agree) which made the students express how they feel about themselves.

RESEARCH AND RESULTS

Self-esteem is very important for the individual and his achievement. Each student tries to have high self-esteem in order for the achievement to be satisfactory. Not all students have high self-esteem, as there are kids with low self-esteem which prevents their learning achievement. This study investigateshow students evaluate themselves an how this evaluation affects school performance. The following graph presents students' self-esteem and their GPA.

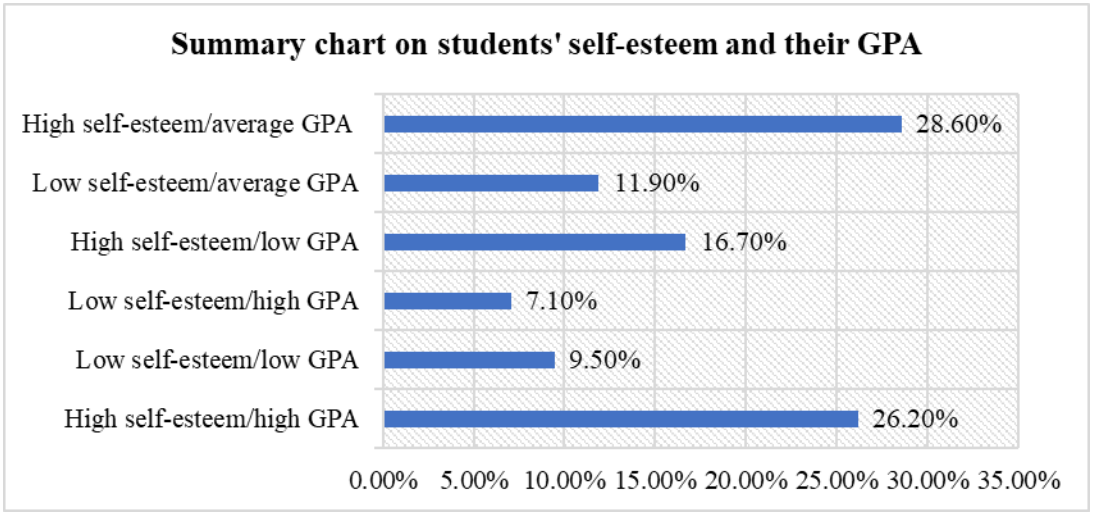

Based on the students' answers and their results in learning process, from 84 of them only 24 (28.6%) have high self-esteem and average GPA (19% girls and 9.6% boys). Also, 22 students or 26.2% of the participants have high self-esteem and high GPA (16.7% girls and 9.5% boys). 14 students or 16.7% have high self-esteem and low GPA (10.7% girls and 6% boys). Also, 10 students or 11.9% have low self-esteem and average GPA (4.8% girls and 7.1% boys). We noticed that 8 students or 9.5% have low self-esteem and low GPA (3.6% girls and 5.9% boys). Finally, 6 students or 7.1% have low self- esteem and high GPA (2.4% girls and 4.7% boys). The following is a graphic presentation according to gender for each subgroup.

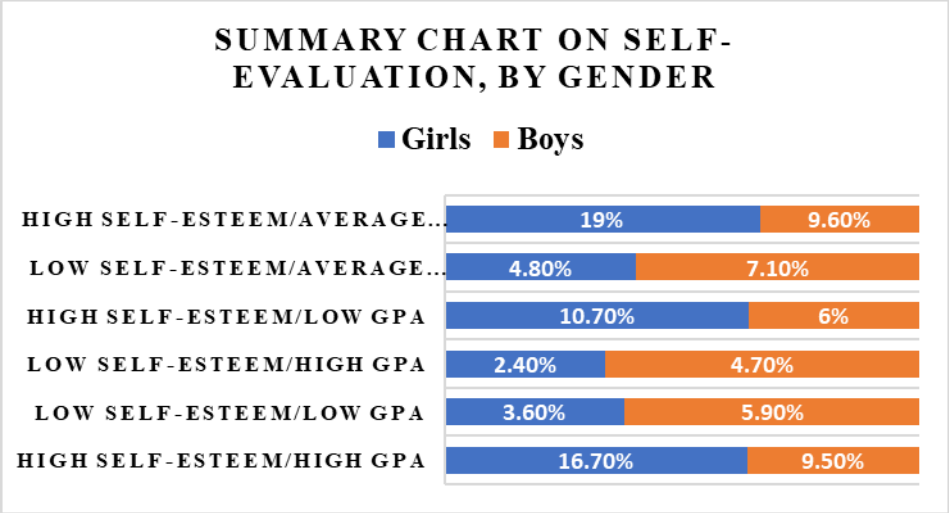

Based on the study data the following is a summary chart presenting the students self-esteem, theirGPA and self-esteem according to their gender.

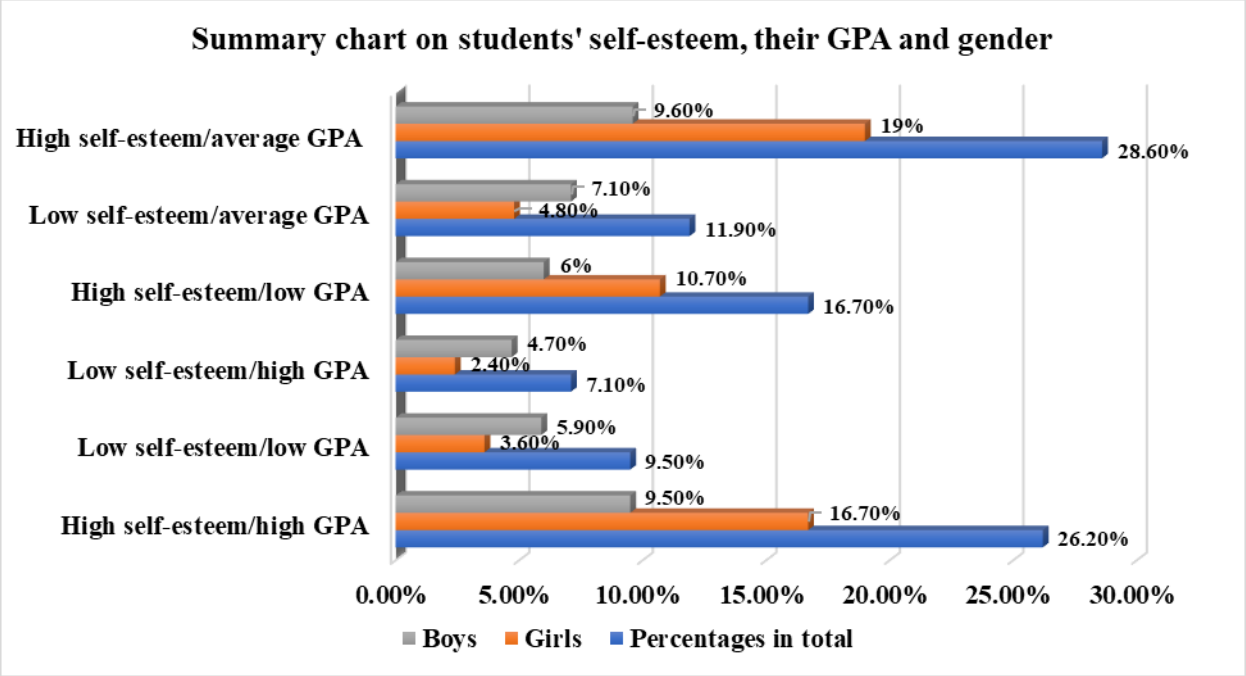

Students were asked if they were supported from their teachers in free expression of thinking and opinions on various problems encountered in classroom. Students were asked to confirm if thissupport from the teachers affected the increase of self-esteem or not. From 84 students, 75 of them or 89.3% stated that self-esteem increased when they had support from their teacher on free expression and 9 students or 10.7% stated that their self-esteem did not change.

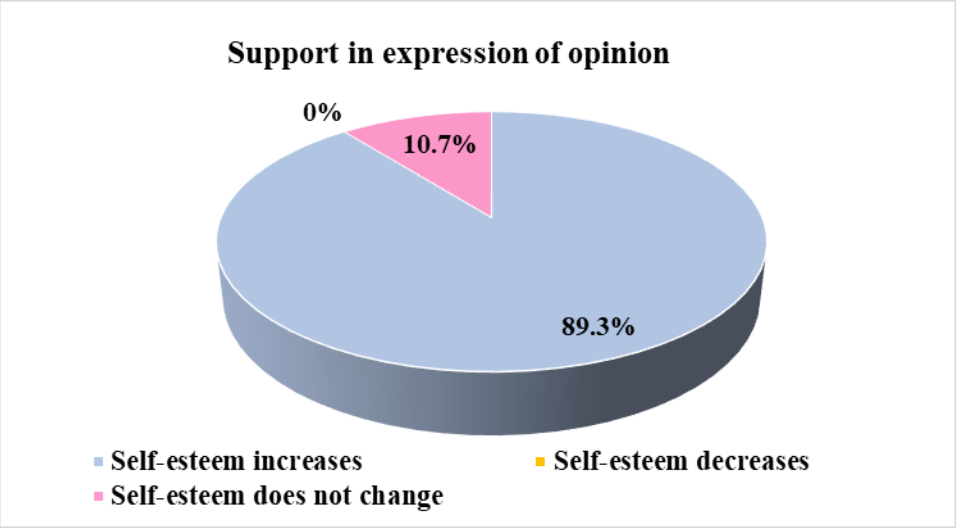

A considerable percentage of the students who have high results in school also have high self-esteem. But the study showed that regardless the self-esteem a student has for himself, not always this affects the learning performance. Regarding students with low school performance, we noticed that their self- esteem is not low, not always a low self-esteem results in low performance and vice versa. It is important the work of teachers to be attentive to the individual needs of students, and to achieve good school performance. Self-esteem helps student to have healthy mental health and future success, as it is part of their general development.

The school success of the students and their commitment may be influenced from various reasons such as adults' support, desire to succeed, ego to avoid failure in nay case, right living in mentalityand practice in order to get a healthy decision. To life righteously ensures a basic understanding of self, which is a precondition to well feed our wellbeing. Self-acceptance and self-responsibility are things we do and as a result we can increase our self-esteem. Living with a goal and practicing the personal integrity are also the life pillars for a healthy self-esteem and progress monitoring.

Teachers are successful when they feed a self-esteem based on reality, so the children should beheard, encouraged so their thinking and actions are recognized and appreciated.

CONCLUSSIONS

The study which analyzed the various aspects of self-esteem and school performance ensured a sufficient data base to reach a certain result. Self-esteem has positive effect on students' school performance. Good planning can be done through a high attention level on the curriculum and application of contemporary teaching methods. Such methods should focus on active student participation.

Final analyses showed that school and family can help children and youth to develop a good self- esteem that will protect them from the self-destructing or deviant behavior, favorizing a good adjustment in school context and social life.

The results of the study reflected a higher self-esteem in girls than boys. There is an average correlation between the self-esteem and its effect on student performance.

Self-esteem plays an important role in students and their performance in school. Various scholars have resulted that the higher the self-esteem the more success they have in their everyday life and school performance, while the lower the self-esteem the lower the performance. Results of this study show a slightly different reality, that may have been influenced by the number of participants or the fact that their selection was not random. The percentages are not sufficient for an internal validity of the study. It should be noted that self-esteem has positive impact on students. The students think positively on the support they get from their teachers about expression of thinking.

RECOMMENDATIONS

Students think it is important to develop competencies, that is why school and family should help them to have good self-esteem. Students should be supported to express what they think and feel, in order to increase their self-esteem. Teachers and parents are successful when working with children when self-esteem is based on the reality where the children are heard and appraised for their achievement.

To increase the children self-esteem work needs to be done in three areas; relation with self, relation with acting and relation with others. Often there are cases when we can reassess ourselves, but we need to have the willpower to change some personal attitudes and ways we handle situations.

To change relationship with self we should accept ourselves as we are and change the opinion that we have on ourselves. It is essential to learn to know ourselves and be aware for the limitations, needsand personal skills.

Just changing of way of thinking is not enough. A project that turns into an action provides more pleasure than a plan only in ideas. In order to think, it is necessary to know how to overcomedisbelief, to know how to risk and anticipate loss, as mistakes may be considered as opportunities to learn something new.

When we have relationships with others, we should express what is though and felt. All this supposes skills of being empathic and to understand others' views, keeping in mind personal opinion, gaining others' appreciation and a positive vision for ourselves.

REFERENCES

Abranches, N., (2000) "*Come aumentare la stima di sé. Imparare a rispettarsi per vivere felici*", Paoline Editoriale Libri.

Cencini, A., Manenti, (2003) "*Psicologia e formazione. Strutture e dinamismi*" EDB, Bologna.

Dolci Hygge, D., (2002), "P*er vivere felici"*, Milano.

Gjolaj, D.N., (2004), "*Issues of psychology and psychoanalyses"*, Shpresa, Prishtine.

Rosenberg, M., (1965), "*Degree of self-esteem"* United States.

Ross Vasta, Marshall, M. Haith, Scott A. Miller, (2007) "*Child psychology, Modern Sciences"*, UEG, Tirane.

Woolfolk, A. (2011), "*Education Psychology*", CDE, Tirane.

ERGENLİK DÖNEMİ MADDE BAĞIMLILIĞINI ÖNLEMEDE MANEVİYAT YÖNELİMLİ MÜDAHALELERİN ROLÜ

Sema KARAGÖZ
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi-İlahiyat Fakültesi-Araştırma Görevlisi Doktor
0000-0002-6731-3883

Tüm dünya ülkelerinde madde kullanımı hızla artış gösteren bir halk sağlığı sorunudur. Şüphesiz, bu hızlı artış ülkemizde de kendini göstermektedir. Madde bağımlılığında toplum içerisindeki en büyük risk gruplarından birini ise ergenlik dönemindeki bireyler oluşturmaktadır. Madde bağımlılığıyla mücadelede en etkili programlar önleme kapsamında gerçekleştirilen müdahalelerdir. Önleyici müdahale programlarının işe yarayabilmesi için öncelikle ergenlik döneminde madde kullanım riskini artıran bireysel, ailevi, toplumsal, kültürel veya biyolojik risk faktörlerinin derinlemesine tespit edilmesi gerekmektedir. Benzer şekilde ergeni madde kullanımından koruyucu faktörlerin de tespiti önem taşımaktadır. Madde bağımlılığıyla mücadele çok boyutlu bütüncül bir ekip çalışmasını gerektirmektedir. Bu boyutlardan birisi de ergenin manevi açıdan desteklenerek madde kullanımına yönelimini önleme girişimleridir. Ergenlik dönemindeki bireyin manevi gelişimi desteklenerek bu döneme özgü inanç temelli sorgulamalar cevaplandırılabilir, yaşama dair bir anlam ve amaç oluşturmalarına yardımcı olunabilir, kimlik oluşumları desteklenebilir, varoluşsal krizleri çözümlenebilir ve sorumluluk, iyilikseverlik, diğerkamlık veya empati gibi değerler kazandırılabilir. Ayrıca madde bağımlılığını önlemede sosyal faaliyetlerin önem taşıdığı araştırmalarla belirtilmektedir. Bu noktada, sosyal faaliyetlerin maneviyatla bağlantısı kurularak ergenlik dönemindeki bireylerin gençlik dönemine daha sağlıklı duygu ve düşüncelerle geçiş yapmaları sağlanabilir. Şüphesiz, bu sürecin devlet politikaları başta olmak üzere aile, okul, belediyeler, sivil toplum kuruluşları, halk sağlığı uzmanları ve ilahiyat alanında yetkinliği olan kişilerce bütüncül bir perspektifle yürütülmesi önemlidir. Bu bağlamdaki literatür incelendiğinde madde bağımlılığını önlemede maneviyatın önem taşıdığına dair araştırma sonuçları bulunmakla beraber ergenlik dönemine özgü ülkemiz bağlamında somut önerilerin henüz sunulmadığına rastlanmaktadır. Bu bildiride, ergenlerde madde kullanımında risk faktörleri ve madde kullanımını önlemek için gerçekleştirilebilecek manevi yönelimli girişimler tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ergenlik, Madde Bağımlılığı, Maneviyat, Önleme, Din

THE ROLE OF SPIRITUALITY-ORIENTED INTERVENTIONS IN PREVENTING ADOLESCENT SUBSTANCE ADDICTION

Substance use is a rapidly increasing public health problem in all countries of the world. Undoubtedly, this rapid increase manifests itself in Turkey as well. Adolescents constitute one of the biggest risk groups in the society in terms of substance addiction. The most effective programs in combating substance addiction are preventive interventions. In order for preventive intervention programs to work, individual, familial, social, cultural or biological risk factors that raise the risk of substance abuse during adolescence should be determined thoroughly. It is likewise important to determine the factors that protect adolescents from substance use. Combating substance addiction requires a multidimensional and holistic team work. One of these dimensions is the attempts at supporting the adolescent morally to prevent the tendency towards substance use. By supporting the spiritual development of adolescents, it becomes possible to answer their belief-related questions specific to this period, help them create a meaning and purpose for life, support their identity formation, resolve their existential crises, and provide them with values such as responsibility, benevolence, altruism or empathy. Additionally, research shows that social activities are important in preventing substance addiction. At this point, by establishing a connection between social activities and spirituality, it can be ensured that individuals in the adolescence move to the youth period with healthier feelings and thoughts. It is certainly important that this process is carried out by families, schools, municipalities, non-governmental organizations, public health experts and people with competence in the field of theology in accordance with state policies and with a holistic perspective. An examination of the literature in this context shows that although there are research results indicating the importance of spirituality in preventing substance addiction, concrete suggestions specific to adolescence have not yet been presented in the context of Turkey. This paper will discuss risk factors relating to substance use in adolescents, and spiritually-oriented interventions that can be taken to prevent substance use.

Keywords: Adolescent, Substance Addiction, Spirituality, Prevention, Religion

TEKNİK ENGELLER: ULUSLARARASI TİCARETTE TARİFE DIŞI ENGELLER

Doç.Dr. Sevgi İNECİ
Galatasaray University, Departement of Economics, Çirağan cad.36 34349 Istanbul
ORCID ID: 0000-0002-0030-5782

Özet

Teknik standartlar, ticarete konu olan malların teknik özellikleri olarak sıralanabilecek içerik, ebad, işlev ve paketleme tarihi gibi ürüne özgü özellikleri belirler. Standartlar ile teknik düzenlemeler arasında önemli bir bağ vardır. Bir ürün üretimi için teknik şartnamenin mutlaka olması gerekir. Eğer bir ürün teknik şartnameye uygun olarak üretilmemiş ise satılamaz veya satılmaması gerekir. Eğer ithal bir ürün standartlara uygun üretilmemiş ise tüketici tercihindeki düşüş ürünün pazar payında da düşüşe sebep olacaktır. Son yirmi yılda ülkeler arasında kabul edilen standartların ve yasal düzenlemelerin sayısında önemli artış olmuştur.1947'den beri GATT ve 1986'dan beri Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kuralları, söz konusu teknik standartları ve yasaları ve bunların doğru bir şekilde nasıl uygulanması gerektiğini açıkça tanımlamaktadır. Standartlar ve yasal düzenlemeler hem tüketici sağlığı ve çevre sağlığını korumayı amaçlamaktadır. Artan çevre kirliliği ve tüketicilerin sağlık endişeleri birçok gelişmiş ülkenin yüksek standartlar ve yasal düzenlemeler geliştirmesine neden olmuştur. Gelişmekte olan ülkelerin ihracatçıları yeni bir durumla karşı karşıyadır, aynı zamanda tüm üretim ve pazarlama süreçlerine de uyum gerekmektedir. Bu makale, uluslararası ticarette tarife dışı engeller olarak teknik engeller üzerine odaklanmaktadır. Teknik engeller potansiyel olarak ticareti daraltıcı etkiye sahiptirler. Ticaretin önündeki bu güçlü engeller ticari iş birliklerini de olumsuz etkileyebilmektedir. Çalışmada Avrupa Birliği'ndeki sektörel uygulama örneklerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Teknik engeller, tarife dışı engeller, uluslararası ticaret, GATT-DTÖ kuralları, AB uygulamaları.

TECHNICAL BARRIERS: NONTARIFF BARRIERS TO INTERNATIONAL TRADE

Abstract

Technical standards set out specific characteristics of a commercial product such as its content, size, shape, functions and packing date. There is important link between standards and technical regulations. Technical regulation for a product is by nature mandatory. If a product is not conformed to the related technical regulation, it cannot be sold. However, if an imported product does not confirm to the related standard, will be allowed on the sell but then market share will be affected because of low consumer's preferences. In last two decades, the number of technical regulations and standards adopted by countries has grown significantly. The provision of the GATT since 1947 and the World Trade Organisation since 1986 define clearly

technical regulations and standards et their conformity to assessment procedures. Standards and regulations aim to protect consumer health and environment sustainability. Increased environmental pollution and consumers health concerns have led many developed countries to adopt high standards and regulations. Exporters are confronted with new regulations and they should face the cost of all production and marketing process. The paper focuses on the technical barriers' problems on trade. Technical regulations may have potential impact on trade restrictions. Theses strong obstacles to trade can cause failure of commercial partnership. Paper evaluates on European Union level, some sectoral case studies examples on trade.

Keyterms: Technical Barriers, Nontariff Barriers, international trade, WTO-GATT rules, European Union case studies.

Giriş

Devletlerin dış ticarete müdahalede başvurdukları geleneksel araçlar gümrük tarifeleridir. Uluslararası ticarete konu olan mallar ve ülke sayısındaki artış ticarete müdahalelerin çok taraflı olarak ele alınmasını gerektirmiştir. Bunda İkinci Dünya Savaşından sonra artan korumacılık ve tarife oranlarındaki düzensizliğin de etkisi olmuştur. Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması olarak 1947'de imzalanan GATT anlaşması (General Agreement on Tariffs and Trade), dünya ticaretini büyük ölçüde serbestleştirmiş ve çok taraflı müzakere sistemi içinde ülkelerin birbirlerinden yaptığı sanayi malları ithalatı üzerindeki tarifeleri %35-40 gibi seviyelerden %5-6 gibi seviyelere indirebilmiştir. Tarife müzakereleri öncelikle sanayi malları üzerinde başladığı için GATT sistemi günümüz koşullarına ve ihtiyaçlarına uyum sağlayacak şekilde sektörel kapsamı genişletilmiş ve 1996'dan bu yana bu görevi kısa adı DTÖ olan, Dünya Ticaret Örgütü (World Trade Organisation) üstlenmiştir.

Tarifelerin genel amacı hazineye gelir yaratmak ve yerli sanayiyi dış rekabete karşı korumaktır. Merkantilist düşüncenin hakim olduğu 1600'lerde gümrük vergileri, Devlet hazinesine gelir sağlamak amacıyla yoğun bir şekilde kullanılırken daha sonraki dönemlerde 19'uncu yüzyıldan itibaren yerli sanayiyi dış rekabete karşı koruyan araçlar olarak nitelik değiştirmiştir. Böylece gümrük vergileri ithal ürünlerin yurtiçi fiyatını yükselterek bu ürünlere rakip benzer ürünleri üreten yerli üreticileri dış rekabetten koruyacak bir etki yaratmış olurlar.GATT'ın kuruluş amacına uygun olarak, dış ticaretin uluslararası boyutta serbestleştirilmesi çabaları 1947-1987 GATT müzakereleri döneminde gerçekleşmiş ve bu hedefle uyumlu olarak daha çok ülkenin uluslararası ticarete katılması ve pay alması da söz konusu olmuştur.

Tarifelerin indirilmesinin, biri olumlu diğeri göreceli olumsuz iki etkisi olduğu söylenebilir. Birincisi, uluslararası ticarete katılan ülke sayısında artış olmuş ve GATT perspektifiyle uyumlu olarak bunun da toplam dünya refahına katkısı olmuştur. İkincisi ise, azalan tarifelerin

yarattığı gelir kaybı ve sanayilerdeki korumanın azalması tarife dışı araçların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Böylece gümrük tarifelerinin azalmasıyla dış ticareti kısıtlamaya yönelik tarife dışı araçların yaygınlaştığı ve bunların kolay izlenebilir olmaması nedeniyle şeffaflığın da bozulduğu görülmektedir. Sayıları ve giderek artan bu kısıtlamalar ithalatı daralttığı gibi ihracatı da teşvik edici bir nitelik kazanmıştır. Oysa tarifeler, çok taraflı müzakere sistemi çerçevesinde ele alındığı için, açık ve kesin listeler olarak bilinen ve izlenebilen araçlardır, aynı zamanda tüm ülkeler için benzer engeller oluştururlar. İzlenmesi güç, ülkelere göre farklılık gösteren tarife dışı araçlar, 70'li yılların ikinci yarısından itibaren sanayileşmiş ülkelerin yoğun olarak başvurduğu bir dış ticaret koruma engelidir. Yeni korumacılık akımının bir parçası olarak tarife dışı engeller, sanayileşmiş ülkelerin benzer ürün gruplarında gelişmekte olan ülkelerin rekabetine karşı kendi pazarlarını koruyabilmek için öne sürdükleri ürün standartlarını kapsamaktadır. Pek çok alanda geliştirilen bu standartlar doğrudan ürünle ilişkilendirildiğinde teknik engeller, sağlık standartları, güvenlik standartları, paketleme standartları, çevre standartları olarak gruplanır. Bunların dışında, kotalar olarak bilinen miktar kısıtlamaları, idari düzenlemeler,sübvansiyonlar, gönüllü ihracat kısıtlamaları da tarife dışı engeller kapsamında yer alır.

Gelişmiş ülkelerde toplumsal yaşam kalitesi, her alanda kaliteyi yükseltmek ve sürekli iyileştirmek üzerine kurulu bir anlayışa dayandığı için, ürün kalite standartlarının gerçekten kalite iyileştirme için mi yoksa ticareti kısıtlayıcı gizli bir ticaret engeli olarak mı kullanıldığını tesbit etmek oldukça güçtür. Gelişmiş ülkelerde kamu sağlığı ve kamu güvenliği ile ilgili standartlar başta olmak üzere, malların üretimi ve dağıtımı, paketlenmesi, ambalajı, imalat sanayinde teknik standartlar, bitki ve hayvan sağlığı standartları, çevre standartları gibi standartlar "görünmez engeller" (invisible trade barriers) olarak ithalatı kısıtlayıcı etki yaratabilmektedir. Standartlar olarak tanımlanan bu gizli önlemler uluslararası ticarette şeffaflığı azaltmakta ve ticaret akışında önemli aksamalar yaratmaktadır. Günümüzde dünya ticaretini önemli ölçüde kısıtlayan esas faktörler gümrük vergileri değil, tarife dışı engellerdir.

Genel olarak dört tip tarife dışı engel sözkonusudur. Birinci grupta tarım ürünlerinde bitki ve hayvan sağlığı standartları, ikinci grupta sanayi ürünlerinde ticari teknik engeller, üçüncü grupta idari engeller, dördüncü grupta, miktar kısıtlamaları, anti-dumping ve gönüllü ihracat kısıtlamaları. 2019 yılı itibariyle yürürlükte olan tüketici sağlığı, bitki ve hayvan sağlığı standartları 3494'e ulaşmış olup, ticari teknik standartların sayısı 2870'tir.

Tablo.1 Tarife Dışı Engeller ve Uygulanan Sınırlamalar

TEKNİK ENGELLER	POLİTİKA UYGULAMALARI
Grup 1: Tarım Ürünlerinde Teknik Engeller -Tüketici sağlığı standartları -Bitki ve hayvan sağlığı standartları -Çevre sağlığı standartları	İthalatta zorunlu uygulamalar.
Grup 2: Sanayi Ürünlerinde Teknik engeller - Ürün imalat standartları - Ürün güvenlik standartları - Paketleme, etiketleme, marka standartları	İthalatta zorunlu uygulamalar.
Grup 3: İdari Engeller -İhracat sübvansiyonları -Kamu ihalelerinde yerli firmalara öncelik -Özel dağıtım anlaşmalarında ayrımcılık -Teşvikler ve yardımlarda ayrımcılık -Gümrük belgeleri ve uygulamalarında ayrımcılık	Yabancı yatırımcıya ya da ithalatçıya ayrımcı davranmak.
Grup 4: Miktar Kısıtlamaları ve diğer Kısıtlamalar -Miktar kısıtlamaları -İhracat sınırlamaları -lisans sınırlamaları -Gönüllü ihracat kısıtlamaları -Döviz kontrolleri -Anti-Dumping vergileri -Ambargolar -İmalatta yerli ürün kullanma zorunluluğu -İkli ticarette ayrımcı uygulamalar - Ödemede sınırlamalar: Barter zorunluğu; nakit ödeme zorunluluğu, avans zorunluluğu	Kota koymak, kotaları tek taraflı kararla yükseltmek, vergi veya teşviklerde yerli ve yabancı yatırımcı arasında ayrımcılık yapmak, ambargo uygulamak, haksız rekabete sebep olacak, pazar kaybına sebep olacak tek taraflı karar almak.

Kaynak: Tablo yazar tarafından hazırlanmıştır.

Literatür Taraması

Gümrük vergileri ve tarife oranları uzun yıllar Devletlerin dış ticaret politikalarını belirleme aracı olarak tercih edildiği için, dış ticaret literatürü de teorik ve uygulamaları çalışmalarda tarife türleri, tarife oranları ve bunların ekonomilere etkileri olarak gelişmiştir.

Tarife Dışı Engellerden ilk kez söz eden ve onları mercek altına alan iktisatçılar arasında Baldwin (1970), Denton ve O'Cleiracain (1972), Llyod (1973) yer alır. Bu iktisatçılar, özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra gümrük vergilerinin dışında başka tedbirlerin de dış ticareti kısıtlamaya başladığını ve bunların çok farklı türde ve sayıda olduğunu ortaya koyar. Bu düzenlemelerin dayanağını GATT anlaşmasından aldığını ve bu anlaşmanın ilgili Devletlere kendi halkı ve tüketicileri için gerekli sağlık güvenlik ve çevre politikalarını oluşturma ve düzenleme yapma hakkı verdiğini belirtir. Peltry ve Johnson (1993) burada iki koşulun önemli olduğunu ortaya koyarlar. Birincisi, yapılacak düzenlemelerin yasal bir dayanağı mutlaka olmalıdır.

İkincisi sözkonusu düzenlemeler sadece ithal ürünler için değil yerli ürünler için de uygulanmalıdır.

Özellikle Tokyo Görüşmeleri sırasında ana tartışma başlığı haline gelen teknik engeller konusu Tokyo Ticarette Teknik Engeller Anlaşması ile sonuçlandığında bir Devletin ithal ürünlere uyguladığı standartların ulusal standartlarından farklı olmaması gerektiği vurgulanmaktadır. 1980'den itibaren çevre koruma ile ilgili tedbirlerin ticaret standartları içine alınmaya başlamasıyla bu standartların görünmeyen engeller yaratıp yaratmadığı itilaf konusu olmaktadır. Bu standartlar temiz teknolojilere yatırım gerektirdiğinden üretim maliyeti yükselmekte ve özellikle gelişmekte olan ülkeler için rekabet gücü kaybı anlamına gelmektedir. Kramer (1993) ülkeler arasındaki sağlık ve güvenlik standartlarının GATT kapsamında uyumlaştırılmasını, özellikle de bunun tarım ürünlerini de dikkate alacak şekilde yapılmasının gerektiğini ortaya koymuştur. 1984-1987 yılları arasında GATT Uruguay Görüşmeleri sürerken ticarette teknik engeller sorunu giderek önemi artan bir konu haline gelir. Özellikle tarım ürünleri ticaretine de yayılan bu uygulamalar ile ilgili araştırmalar da hız kazanmaya başlar. Uruguay Görüşmeleri boyunca tarife dışı engeller konusu içerik olarak ayrışır ve Ticarette Teknik Engeller ön plana çıkar. Hem kurumsal hem akademik çevrelerde teknik engellerin standartlar kadar idari boyutunun da dikkate alınması gerektiği pek çok iktisatçı tarafından vurgulanır. Deardoff ve Stern (1988); Laird ve Yeats (1990) bu kapsamdaki uygulamaların hangi yöntemlerle analiz edilmesi gerektiği ve metodolojinin ne olması gerektiği konusunda çalışmalar yapar. Bu sayede özellikle gıda güvenliği ile ilgili standartların geliştirilmesinde metodoloji tanımlanmaya başlar.

Teknik Standartların Bilimsel Yönü

Teknik standartlar ticarete konu olan malların üretim aşamalarında geçirdikleri süreçlerde yapım teknikleri ve kullanılan hammaddeler ve tüm girdiler açısından, tüketici sağlığı, güvenliği, çevre sağlığı ve güvenliği açısından nicelik ve nitelik belirten idari düzenlemelerdir. Bir çeşit ürün güvence belgesi olarak değerlendirilebilcek bu standartlar gelişmiş ülkeler için kendi iç pazarlarını benzer ama düşük standarttaki ürünlerden koruma fırsatı da vermektedir. Kindleberger'e göre (1983) teknik standartlarda monopol güce sahip ülke, ticari partnerlerine bu kurallara uyum sağlaması için baskı yapmaktadır. Dolayısıyla bu durumda, sözkonusu standartalara uyum sağlayamayan ülkeler için ihracatlarını daraltıcı bir etki ortaya çıkacağı muhakkaktır.Teknik standardı geliştiren ülke açısından bakıldığında, standartta bir değişim söz konusu olduğunda tüm ilgili sanayilerin yeni standarta aynı zamanda uyumunun gerçekleşmesi gerekecektir. Bu da zaman ve ek finansman gerektirir. Yeni bir standart uygulamaya girmeden önce, onun bilimsel çalışması diğer bir değişle akademik çerçevesi tamamlanmış, ön testleri yapılmış, ilk prototipler veya numuneler üretilmiş olacaktır. Diğer yandan bu bilimsel çabanın hayata geçirilmesi için regülasyon kısmının da hazırlanması ve

yeknesak biçimde aynı zamanda uygulanması için idari mekanizmanın yerine getirilmesi gerekecektir. Bu görev paylaşımında da yasal düzenlemelerin firmalar tarafından imalat sanayinde uygulamaya geçirilmesi ve en son olarak da denetim mekanizmasının işletilerek uygulamaların denetlenmesi söz konusu olacaktır.

Teknik standartların bilimsel yönüne inovasyon açısından bakıldığında *yeni buluş* aynı zamanda yeni bir standart demektir. Bu yeni standartı tescil eden ve koruma altına alan fikri ve sınai mülkiyet hakları bu açıdan inovasyon yapan ülkeye veya firmaya ürün yaşam eğrisinin önemli bir dönemi için koruma sağlamaktadır.

Teknik Engeller Karşısında Gelişmekte olan Ülkelerin Durumu

Gümrük vergilerinin yani Devlet müdahalesinin olmadığı, serbest ticaret koşullarında dışa açılan gelişmekte olan herhangi bir ülkenin (H ülkesi), azalan maliyet koşulları altında, X ve Y malından oluşan iç piyasasında kısmi denge analizine göre iç verim oranının aşağıdaki gibi olduğunu farz edelim.

$$MRT = -\frac{\Delta\Delta F}{\Delta\Delta\Delta}$$

MRT, Marjinal ikame haddi (Marginal rate of transformation) durumunda, Neoklasik modele göre, üretilen X malı arttıkça vazgeçilen ilave Y malı miktarının da artacağı anlamına gelmektedir. Ülkenin üretim imkanları eğrisinin eğimine karşılık gelen marjinal ikame haddi malların parasal olarak ifade edilen marjinal maliyetleri arasındaki orana eşittir. Üretilen her bir birim X malının vazgeçilen Y malı cinsinden maliyeti aynı zamanda fırsat maliyetini göstermektedir.

$$MRT = MC_x \,/\, MC_y$$

Dolayısıyla, H ülkesi göreceli avantajlı olduğu X malını ihraç ürünü olarak F ülkesine satmak istediğinde iki ülkenin faktör donanımı ve veri teknolojileri farklı olduğu için her biri fırsat maliyetinin düşük olduğu üründe uzmanlaşacak ve dolayısıyla aralarındaki denge ticaret haddine, H ülkesinin (gelişmekte olan ülke) gereken miktar kadar X malını F ülkesinin Y malı ile değişmesi ile ulaşılacaktır.

H ülkesinin X ihraç ürünün, uluslararası göreceli sabit fiyatı $\bar{P}^*$ olduğu düşünülürse serbest ticaret koşulları altında marjinal ikame oranının uluslararası fiyatlar cinsinden karşılığı aşağıdaki gibidir.

$$\text{MRT} = \bar{P}^*$$

İki ülkenin serbest ticaret koşulları altında yapacağı ticaret uluslararası fiyatlar cinsinden:

$$P_0 = \bar{P}^* = \bar{P}_x / \bar{P}_y$$

F ülkesinin dış ticaret politikasında değişiklik yaptığını ve ithal ettiği X malına gümrük vergisi uyguladığını varsayalım. Bu yeni dönemde ister spesifik gümrük vergisi olsun, (malın birimi üzerinden sabit bir parasal değer olarak) veya ad valorem vergi olsun (malın fiyatının sabit bir oranı olarak uygulanan gümrük vergisi) X ihraç ürünün vergili fiyatı aşağıdaki gibidir.

$$P_{xt} = p_0(1 + t)$$

F ülkesi uyguladığı gümrük tarifesiyle X malının yurtiçi fiyatını bir önceki döneme göre (serbest ticaret ortamı) göreceli olarak yükseltmiş olmaktadır. Gelişmekte olan ülke hala F ülkesindeki pazarını korumak istiyorsa tüketicilerin fiyatı yükselen X malını satın almaya devam edebilmesi için vergi yükünü tüketicinin üzerinden almak ve ihraç ettiği X malını daha ucuza teklif etmek durumunda kalacaktır. Dolayısıyla pazarın devamlılığını sağlayabilmek için H ülkesinin X malı üreticileri gelir kaybına uğramış olmaktadır. Bu da gümrük vergilerinin gelişmekte olan ülke açısından yoksullaştıran bir etki yapabileceğini göstermektedir.

Tarife dışı engeller olarak kotalar söz konusu olduğunda, kota bir ülkenin tek yanlı olarak ithalata miktar kısıtlaması getirmesi demektir. Hükümetin belirli bir dönemde ithalatı miktar olarak sınırlaması ve aynı zamanda hangi ülkelere kota uygulanacağını ilan etmesi seçici kota uygulaması demektir. Gelişmekte olan ülkeye sınırlama getiren bir kota uygulaması gümrük vergilerine göre daha fazla ilgili sektörü daraltıcı bir etki yapacaktır. Genel olarak kotaların ekonomiye verdiği zararların gümrük vergilerine göre daha fazla olduğu söylenir.

Gönüllü ihracat kısıtlamaları ise (Voluntary Export Restraints) yeni korumacılık olarak adlandırılan politikalar dahilinde yer almaktadır. İki taraflı ticaret müzakereleri kapsamında, ihracatçı ülke hükümetinin bir maldan belirli bir dönemde ihraç edilecek maksimum mal miktarına belirli bir sınırlama getirmesi gönüllü ihracat kısıtlamasıdır. Aslında ihracatçı ülke gerekli tedbirleri almaz ise, ithalatçı ülkenin çok daha sınırlayıcı bir miktar kısıtlaması koyacağının farkında olarak ikili müzakereler yoluyla taraflar arasında üzerinde anlaşılmış bir miktar kısıtlamasına razı olmaktadır.

Teknik Engeller ise tarife dışı engeller kapsamında yer alan yeni korumacılık akımının en karmaşık ve kapsamlı bölümünü oluşturmaktadır. Yükselen standartlar ve oluşturulan yasal çerçeve, sanayileşmiş ülkelerin sektörlerini, gelişmekte olan ülkelerin benzer, taklit ve düşük kalite ürünlerden korumaktadır. Yükselen standartlar tüketici ve çevre sağlığını korumada da önemli bir araçtır. Giderek kapsamı genişleyen teknik standartlar sürdürülebilir kalkınma temasının geliştirilmesi ve uygulanmasında da yer almaktadır. Hangi koşullarda teknik standartlar gelişmekte olan ülkeler için teknik engele dönüşmektedir? Birincisi, farklı ülkelerin kendi firmalarını dış rekabetten korumak adına çıkarttığı yasalar kolay izlenebilir olmadığından piyasa koşullarında şeffaflık ilkesi bozulmuş olmaktadır. İkincisi, söz konusu yasalar pek çok sektörü ilgilendirdiği için ekonominin geneline yayılan bir etki yapmakta ve gelişmekte olan

veya az gelişmiş ülkenin teknolojik ve sermaye yapısı, sektörlerinin bu standartlara uyumuna imkân vermemektedir. Üçüncü olarak en önemli argüman, standartları geliştiren veya yükselten ülkenin kendi iç piyasasında bunları uygulamayıp sadece ithal ürünlere uygulama durumudur.

Sanayi Ürünlerinde Yükselen Standartlar: Avrupa Birliği Uygulamaları

Son 50 yıl boyunca sanayileşmede önemli ilerlemeler kaydeden ve günümüzde gelişmiş ülkeler safında yer alan ileri sanayileşmiş ülkeler teknik standartlarını sürekli iyileştirmekte ve bunları uluslararası kurumsal düzeyde de uyumlaştırmaktadır. Birleşmiş Milletler ve bağlı kuruluşları, piyasa gözetim ve denetim mekanizmaları ile, standartların farklı ülkelerde yaygınlaşmasını sağlamaktadır. Burada esas olan, çok uluslu şirketlerin farklı ülkelerdeki firmalarının bu standartlara teknolojik ve sermaye yeterliliği açısından uyum sağlayabilmeleridir. Önemli sabit sermaye yatırımı ve teknolojik altyapı gerektiren bu adaptasyon sürecinde firmaların ihtiyaç duyduğu teknik danışmanlık Birleşmiş Milletlere bağlı kurumlar aracılığıyla sağlanmaktadır. Uluslararası kurumların standartların geliştirilmesi ve kullanımının yaygınlaştırılmasında rolü yadsınamaz. Bunların başında 1947 yılından beri var olan ISO gelmektedir. Kurumun temel hedefi standartlar aracılığıyla kalite yönetimini iyileştirmek ve ekonomik yararı arttırmaktır (ISO 2014). Diğer bir kurum Codex Alimentarius'tur (Codex Alimentarius, 2020). Bu kurum Birleşmiş Milletler bünyesinde Dünya Gıda Örgütü (Food and Agricultural Organisation, FAO) ve Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organisation, WHO) işbirliğinde faaliyet göstermektedir. 2030 hedefi kapsamında, sürdürülebilir kalkınmada gıda ve sağlık güvenliği hedeflerini belirlemiştir.

Piyasa gözetim ve denetim mekanizması Avrupa Birliği iç pazarında şu şekilde işlemektedir. Özellikle az gelişmiş ülkelerin düşük kaliteli ve düşük sağlık ve güvenlik standartlarına sahip ürünlerinin ithalatını engellemek, bunu da AB iç pazarındaki tüketici haklarını korumak adına uygulama prosedürü geliştirmektir. RAPEX sistemi (EU Commission, Safety Gate Report) bu amaçla geliştirilmiş geniş bir bilgi iletişim-gözetim ağ sistemidir. Böylece bu takip sistemi ile tüketiciye zarar verebilecek imalat sanayi ürünlerinin (gıda sanayi ürünleri dışındaki ürünler) kullanımının yasaklanmasını sağlamaktır. Tüketici sağlığı ve güvenliği açısından tehdit oluşturan ürünlerin, üretim dağıtım yoluyla ticarileşmesini önlemeyi amaçlamaktadır.

Avrupa Birliği sektör bazında yasal düzenlemeler oluşturmaktadır. Kimya sanayi ürünlerinde REACH Sistemi (EU Commission, Reach 2021) ile kimyasalların üretimi ve güvenli kullanımı, Agence Européenne des medicaments (EMA, 2021), ile ilaç sektöründe üretim ve güvenli kullanım kurallarını getirmiştir. Elektrik ve elektronik sektöründe mamul madde ve parçaların üretimi ve güvenli kullanımında Commission electrotéchnique internationale ile uluslararası düzeyde iş birliğinin de bir üyesi olarak piyasa gözetim ve denetimi yapmaktadır. Oyuncak sektöründe üretim ve güvenli kullanımda Birliğin kendi Tüzüğü (European Union,

2009) mevcut olup aynı zamanda uluslararası ISO 8124.standartını da izlemektedir.

Avrupa Birliği bu düzenlemelerin yanı sıra, ürün kalite güvencesini CE işareti ile tescil etmiştir. Bu işareti taşıyan ürünlerin tüm yasalara uygun olarak üretildiğini *Avrupa markası güvencesi* ile ortaya koymaktadır.

Sonuç

Gelişmiş ülkelerde toplumsal yaşam kalitesi, her alanda kaliteyi yükseltmek ve sürekli iyileştirmek üzerine kurulu bir anlayışa dayandığı için, ürün kalite standartlarının gerçekten kalite iyileştirme için mi yoksa ticareti kısıtlayıcı gizli bir ticaret engeli olarak mı kullanıldığını tespit etmek oldukça güçtür. Gelişmiş ülkelerde kamu sağlığı ve kamu güvenliği ile ilgili standartlar başta olmak üzere, malların üretimi ve dağıtımı, paketlenmesi, ambalajı, imalat sanayinde teknik standartlar, bitki ve hayvan sağlığı standartları, çevre standartları gibi standartlar "görünmez engeller" (invisible trade barriers) olarak ithalatı kısıtlayıcı etki yaratabilmektedir. Standartlar olarak tanımlanan bu gizli önlemler uluslararası ticarette şeffaflığı azaltmakta ve ticaret akışında önemli aksamalar yaratmaktadır. Günümüzde dünya ticaretini önemli ölçüde kısıtlayan esas faktörler gümrük vergileri değil, tarife dışı engellerdir.

KAYNAKÇA

Baldwin R.D. (1970). *Nontariffs Distortions on International Trade*, Washington, D.C.,Broking Institution.

CEE-ONU La Commission économique des Nations Unis pour l'Europe. http://www.fao.org/3/cb0222en/cb0222en.pdf

Codex Alimentarius (2020). Codex and the SDGs. http://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/publications/en/

Deardoff A.V., Stern R.M. (1985). "Methods of Measurement of Nontariff Barriers".United Nations Conference on Trade and Development, UNCTAD/ST/MD/28, January2, 1985.

Denton G., O'Cleiracain, S. (1972*). Subsidy Issues in International Commerce.* Thames Essay No.5, Trade Policy Research Center. London: Ditchley.

Deardoff Allan (1987) *Why the Governments prefer Non-Tariff Barriers?* CRC on Public Policy.

European Union, Directive 2009/48, Securite des jouets,18 Juin 2009, Journal Officiel de l'Union Europeenne, 30.06.2009, L 170/1. https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:170:0001:0037:FR:PDF

EU Commission (2020) Info/001 12/21, Report 2020-21, Safety Gate: The EU Rapid Aletrt System for Dangerous non-food Products. https://ec.europa.eu/safety-gate-alerts/screen/webReport/detail/10000047

EU Commission, (2021) Reach Studies: Study on the impacts on REACH authorization. https://ec.europa.eu/growth/sectors/chemicals/reach/studies_en

EMA (2021) Scientific publication series, https://www.ema.europa.eu/en/news-events/publications/scientific-publications

ISO International Organization for Standardization (2014). *Economic Benefits of Standarts.* https://www.iso.org/files/live/sites/isoorg/files/archive/pdf/en/ebs_case_studies_factsheets.pdf

Kindleberger C.P. (1983). "Standarts as Public, Collective and Private Goods", Kyklos 36: 3pp.377-397.

Kramer C.S. (1988). "Harmonizing Health and Safety Standarts in the GATT: Proposals and Issues". *International Agricultural Economics meeting*, Buenos Aires, Argentina, August 1988.

Laird S., Yeats A. (1990) *Quantitative Methods for Trade Barrier Analysis*, New York: New York University Press.

Llyod P.J.(1973).*Nontariff Distortions of International Trade*. Canberra: Australian National University Press.

Peltry, L.A., Johnson, R.W.M. (1993) "Agriculture in the Uruguay Round: Sanitary and Phytosanitary Measures", *Review of marketing and Economics*, 61:3, pp.433-42.

RAPEX (2020). Système d'alerte rapide pour les produits dangereux non alimentaires. https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/tbt/en

World Trade Organisation (2021) Technical Information on Technical Barriers to trade. https://www.wto.org/english/tratop_e/tbt_e/tbt_info_e.htm

SEX DIFFERENCES IN QUERY FORMATION

Dr. Tami MEREDITH, Instructor
Faculty of Computer Science, Dalhousie University
902.448.5526
Dr. Maryanne FISHER, Professor
Department of Psychology, Saint Mary's University
902.410.6247

Abstract

There are well known sex differences in language use; for example, women are considered more inclusive while men use more directives. These differences begin early in development, as girls acquire language faster than boys in general, use longer sentences, and have larger vocabularies earlier. Differences also appear in reports from sociolinguists who have identified how speech conveys social information. They document that topics of discussion, how they are discussed, and how others respond to the information they contain will reflect power, relationships, status, and so on. However, information sharing based only on text that is divorced from social context is novel, in that many of these social factors are removed – meaning that we can focus on sex differences in terms of how people conceptualise information rather than how it is shared and consequently determine whether developmental differences remain. Here we examine a simple task – how people generate Google queries for information. We asked 50 participants to report their search requests to Google for a list of provided topics. Our results indicate minimal sex differences yet highlight how some individuals have difficulty in forming satisfactory queries to obtain information. We discuss new methods that rely on innovative practices and that can be used to examine sex differences in areas such as sociolinguistics.

Keywords: sex differences, computer use, information retrieval, language use, sociolinguistics

THE STATE SUPPORT FOR MODERN GEORGIAN CINEMATOGRAPHY

Sopio Tavadze
PhD in Art Theory and HistoryAssociate Professor of Batumi Art State University
Batumi, Georgia

Legislative Regulations acting within the country, state cinematographic programs, the models of state funding, taxation system and relevant infrastructure create the fundamental for the development of Cinematography. The integrity of all these elements represent a state policy for supporting the National Cinematography, being differentiated from counties to countries.

The development of cinema, first of all, significantly depends on care and support undertaken from the State side. Though, the budget allocated from the State for funding the cinematography is rather scarce in comparison to the funds applied for financing cinematography in foreign countries by the state side.

The nature of contemporary Georgian Cinematography and its prospects of development is significantly defined by the Georgian National Cinematographic Center – an organization which according to the existing legislation represents a main tool for implementing the State Film Policy.

Transformation of the cinematographic industry as an integral part for the economic development of the country and development of the cinematographic industry was defined as one of the main priorities by the State. A significant example of the State Support directed towards Georgian Cinematographic Industry is represented by the state program - „Shot in Georgia". With the purpose of popularizing of the initiation a special web-site is created filmingeorgia.ge, which provides a thorough information upon the National Film Sector to the foreign film producers willing to shot a film in Georgia and offers an online form for making an application.

As demonstrated by the state existing in modern Georgian cinematography, the state plays an essential primary role in the support and development of cinematographic production. Besides this, state support creates solid basis for functioning of the cinematographic industry in all countries, being of utmost importance for its further development.

Keywords: Georgian Cinematography, Georgian National Cinematographic Center, program „Shot in Georgia".

TO BE OR NOT TO BE ON SOCIAL MEDIA

Doç. Dr. Hasan ÇİFTÇİ
Harran Üniversitesi, , Türkiye/ŞanlıurfaOrcıd No: 0000-0001-5595-5726

ABSTRACT

For centuries, the human being's desire to exist on every platform, to stand out, to be visible, to be admired and to express himself has continued with cave paintings and painting art. Today, the desire to exist has been completely moved to digital environment by changing the size. Unlike traditional media, the new media offers many opportunities to people. With the introduction of the internet in our lives, the desire to communicate, the desire to exist has been moved to a different dimension. At the beginning of these opportunities, people were able to reach as fast as possible to a large number of people in remote geography without the concept of space. Today, social media comes to mind when it is called the internet. Many people use the Internet to access social media networks. When we look at the research, it is observed that the internet usage time in Turkey is between 3 and 5 hours. Looking at the percentage of Internet users in Turkey, it is seen that approximately 91% of the social media accounts are. While social networks are generally equivalent to the concepts of spending time, having fun, playing games among teenagers and adolescents, in recent years, they have become a need for continuous sharing with the desire to be appreciated. People in society share eating, drinking, visiting places through social media. According to the expression of individuals, sharing means communicating with other people, being praised, appreciated and satisfied. People feel good mentally and psychologically when they are liked. Those who share with more desire to appreciate regard it as a source of prestige. It is also seen as a race to get “like” among peer groups. Those who are not commented on their shares, who are not liked, have experience unhappiness and depressive behaviors. For this reason, young people and adolescents who have not been educated on Internet literacy share their very special moments by exceeding the limits of the desire to be praised. He is happy as he is appreciated, as he is appreciated and he continues to share. Individuals experiencing communication problems in social life have become more active in social media and have reached an underdeveloped level of dependence in favor of smartphones. The importance of conscious use should be explained so that individuals are not affected by social media. In addition, the Internet has been popular in recent years and the situation of individuals who spend time in social media should be examined by researchers in multidimensional ways.

Keywords: Internet, Communication, Social media, Sharing in social networks.

SOSYAL MEDYADA OLMAK YA DA OLMAMAK

ÖZET

Yüzyıllardır insanoğlunun her an her platformda var olma, öne çıkma, görünür olma, beğenilme ve kendini ifade etme isteği mağara resimleri ile başlayıp portre resim sanatı ile devam etmiştir. Günümüzde ise var olma isteği boyut değiştirerek tamamen dijital ortama taşınmıştır. Yeni medya insanlara geleneksel medyadan farklı olarak birçok imkân sunmaktadır. İnternetin hayatımıza girmesi ile birlikte iletişim kurma isteği var olma isteği farklı bir boyuta taşınmıştır. Bu imkânların başında kişilerin zaman mekân kavramı olmadan çok uzak coğrafyadaki çok sayıda insana olabildiğince hızlı ulaşabilmesi olmuştur. Günümüzde internet denilince akla sosyal medya gelmektedir. Çok sayıda insan interneti sosyal medya ağlarına girmek maksadı ile kullanmaktadır. Yapılan araştırmalara bakıldığında Türkiye'de internet kullanım sürelerinin 3 ile 5 saat ortalamasında olduğu görülmektedir. Türkiye'deki internet kullanan kullanıcıların yüzdelik oranına bakıldığında yaklaşık %91 'inin sosyal medya hesaplarının olduğu görülmektedir. Sosyal ağlar genellikle gençler ve ergenler arasında zaman geçirmek, eğlenmek, oyun oynamak kavramları ile eşdeğer iken; son yıllarda beğenilme arzusu ile sürekli bir paylaşım yapma ihtiyacı haline gelmiştir. Toplumda kişiler yediklerini, içtiklerini, gezdikleri yerleri fotoğraflayıp sosyal medya aracılığı ile paylaşmaktadır. Bireylerin ifadesine göre paylaşım yapmanın diğer kişilerle iletişim kurma, övülme, beğenilme, tatmin anlamına geldiğidir. Kişiler beğenildiklerinde zihinsel ve psikolojik anlamda kendilerini iyi hissetmektedir. Daha fazla beğeni alma arzusu ile paylaşımlarda bulunanlar beğeni alma durumunu bir övünç kaynağı olarak görmektedir. Ayrıca akran grupları arasında "like" almak bir yarış gibi görülmektedir. Paylaşımlarına yorum yapılmayan, beğenilmeyen kişiler mutsuzluk yaşamakta, depresif davranışlar sergilemektedir. Bu sebeple internet okuryazarlığı konusunda eğitim almamış gençler ve ergenler övülmek beğenilmek arzusu NETİCESİNDE sınırları aşarak çok özel anlarını dahi paylaşmaktadır. Beğenildikçe, onandıkça BİEYLER sevinmekte ve paylaşımlara devam etmektedir. Sosyal yaşamda iletişim sorunu yaşayan bireylerin sosyal medyada daha aktif olması, beğenilme isteği ile akıllı telefonlarını elinden düşürmeyen bağımlılık düzeyine ulaşmıştır. Bireylerin sosyal medya ortamından zarar görmemeleri için bilinçli kullanımın önemi anlatılmalıdır. Ayrıca internetin son yıllarda popüler olması ile sosyal medya ortamında zaman geçiren bireylerin durumlarının çok boyutlu olarak araştırmacılar tarafındaN incelenmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: İnternet, İletişim, Sosyal medya, Sosyal ağlarda paylaşım.

GİRİŞ

1980'lerde, 20. yüzyıla damgasını vuran ve şimdiye kadar gerçekleşmiş en önemli olay ya da buluşlardan birisi de internetin keşfi ve topluma tanıtılmasıdır. Bilgisayar teknolojisinin keşfinden sonra, iletişim uyduları tarafından geliştirilen teknoloji. Bu yeni birleşmeden doğan

iletişim olgusu ve sürecinde çağımızı "bilgi çağı" olarak adlandırılabiliriz (Aziz, 2008: 71). Toplumları etkileyen internet, toplumlar tarafından da farklı şekillerde anlaşılmıştır. Toplumumuz interneti vakit geçirme ortamı, kişilerarası bir sohbet ortamı, eğitim, eğlence, bilgi ortamı olarak algılar. (Dikener, 2010: 42). Yaşamın her anında medya, teknolojinin hızlı gelişimi ve değişimi ile gelişmektedir. Sistemin işleyişinden hareketlerin gerçekleştirilmesine kadar yaşamı yönlendirir ve etkili bir güç olarak kabul edilir. Sosyal medya sayesinde her zaman ve her yerde insanlar birbiri ile kolayca iletişim kurabilmektedir. Bu nedenle günümüz dünyasında, çok güçlü bir araç haline gelen sosyal medya, insan hayatının vazgeçilmez bir parçası haline geldi.

Günümüzde artık kalabalıkların örgütlenmesinde, bir araya gelmesinde de sosyal medyanın etkisi küçümsenemez bir düzeydedir. Sosyal medya grupsal düşünme sistemini tetiklemekte, çevrim içi iletişimin gelişmesi çevrimdışı ortamlara da aynı iletişim biçimlerinin taşınmasına olanak sağlamaktadır. Sosyal medya gündelik yaşamda birçok alışkanlığı da beraberinde getirmiştir: Mektup ve günlüklerin yerini bloglar; telefonun yerini Skype; harita ya da atlasın yerini Googlemap (dijital turist); fotoğraf albümünün yerini Instagram almıştır (Alioğlu, 2015:2). Sosyal medya günümüzde her insana, her kesime ulaşabilen bir mecra halini almıştır. İnsan yaşamında vazgeçilemeyecek bir öneme sahiptir. İnternet, birçok yönden geleneksel medyadan ayrılmıştır. Görsel anlamda televizyon ve yazılı medya gibi geleneksel iletişim kanalları etkileyici olsa da, tek yönlü bir şekilde iletişim kurdukları için hedefe ulaşmada yetersiz kaldıkları düşünülmektedir. Fakat İnternet tarafından sağlanan Web uygulamalarında, iletişim kuran taraflar arasında eşzamanlı ve çift yönlü bilgi akışı sağlanmaktadır (Sayımer; 2008: 29).

SOSYAL MEDYA VE ÖZELLİKLERİ

Sosyal medya, bilgi, farklı görüş/görüşler ve deneyimler kamuoyu ile paylaşılmasını sağlayan ve İnternet dünyasını hayatımıza hızla yerleştiren bir uygulama alanıdır (Weinberg, 2009: 1). Sosyal medya, geleneksel medyadan farklı özelliklere sahiptir, ancak buna temelde medya denir. Kökendeki en önemli fark, sosyal medya içeriği oluşturma, yorum yapma ve katkıda bulunma yeteneğidir. (Scott, 2010: 38).

Sosyal medya, çevrimiçi medyanın yeni bir medya türü olarak fırsatlar sunduğu en yüksek paylaşım derecesinin gerçekleştiği en yeni fikirlerden biridir. (Vural ve Bat 2010: 3351-3352). Öte yandan, sosyal medya toplumda daha derin bir sosyal etkileşim, topluluk oluşumu ve işbirlikçi projeler olarak tanımlanabilir. (Hazar, 2011: 161). Sosyal medya mevcut sosyal bağların sürdürülmesini ve yeni bağlantıların kurulmasını destekleyen çevrimiçi sosyal ağları tanımlar. (Belin ve Yıldız, 2011: 32).

Sosyal medyada bulunmanın sosyal medyayı kullanmadaki amaçlardan birisi, kendini sosyal bir ortamda tanıtmak, sosyal bir ağ ortamı oluşturmak, diğer kullanıcılarla iletişim kurmak ve

onları sürdürmektir (Ellison vd., 2007: 12), Günümüzde sosyal medya uygulamaları sadece bireyler arasında iletişim sağlamakla kalmıyor, aynı zamanda insanların neredeyse tüm ihtiyaçlarını: eğlenmek, bilgi edinmek, zaman geçirmek, aramak ve çözmek gibi birçok etkinlik için fırsatlar sunuyor. Böylece, kişiler kimseye ihtiyaç duymadan sosyal medya sayesinde istedikleri her şeye ulaşabilmekte, ihtiyaçlarını gidermektedir.

SOSYAL MEDYADA VAR OLMA(MA)K

Kullanım ve doyum araştırmaları gereksinim kavramını Maslow'un insan gereksinimleri hiyerarşisine dayandırır (McQuail ve Windahl, 2010: 169). Maslow, insan güdülerini bir piramit gibi birbiri üstüne merdiven basamağı şeklinde çıkan aşamalı bir düzen içinde planlamıştır. Bu güdü piramidinin temelinde biyolojik güdüler, üst katında ise psikolojik güdüler yer alır (açlık, susuzluk ve cinsiyetin fizyolojik doyumu; emniyet, güven, düzen ve değişmezlik; ait olma ve sevgi; değer, başarı, kendine saygı; kendini gerçekleştirme). Maslow'a göre, temeldeki bir güdünün gereksinmeleri karşılanmadan, birey üst düzeydeki güdülerden etkilenmez. Alt düzeydeki güdüler doyuma ulaşınca birey, üst düzeydeki güdülere hazır hale gelir (Cüceloğlu, 2008: 235-236). Kullanımlar ve doyumlar kuramı da bireylerin farklı gereksinimlerini doyurmak için medyayı kullandıklarını savunur. Kurama göre, bireyler gereksinimlerini doyuma ulaştırmaya çalışırlar. Doyum için kullandıkları araçlardan bazıları da kitle iletişim araçlarıdır. İnsanlar bu araçlar ve araçların ürünleri arasında gereksinimlerini karşılamak için seçme yaparlar. Bu amaçlı etkinlikler sonunda gereksinimler giderilir, gerginlikler azaltılır (Tekinalp ve Uzun, 2004: 121).

Sosyal medyada var olmak, işletmelerin, küçük ve global ölçekteki markaların/bireylerin potansiyel hedef kitlelerini bulma ve onlara ulaşabilmelerinde olmazsa olmazlardandır. Özellikle cebimize sığdırabildiğimiz akıllı telefonların günlük hayatımızda rol oynamasıyla; ayrıca web sitelerine, uygulamalara vb. üye olurken sosyal medya hesaplarının kullanılabilmesiyle, internet kullanıcılarının yaklaşık büyük bir kısmının sosyal medyada yer aldığını söylenebilir. Bu durumda firma/marka/birey olarak sosyal medyada yer almamanın tahmin edilenden büyük bir eksiklik olduğunu göze çarpmaktadır. Günümüzde sosyal medyada var olmanın sadece bireyler için önemli olmaktan çıkıp, firmalar için de geleceğe yatırım imkânı olan sosyal medya; maddi-manevi kâr etmede markaların/hizmetlerin büyük yardımcısı rolündedir.

Bireyler sosyal medya aracılığı ile kendilerine bu platformlarda gerçek hayattan uzak sanal bir ortam oluşturmakta ve yaşamaya başlamaktadırlar. Bu süreç içinde kişiler sanal dünya ile gerçek yaşamı arasında sıkışıp kalmakta ve asıl olduğu karakterden farklı olarak riyakar, narsist, agresif davranışlar sergilemeye başlamaktadır. İnsanlar, mekan, yemek, kahve fotoğraflarını, tatillerini, eğlencelerini sahip oldukları maddi varlılarını, çılgın parti fotoğraflarını paylaşarak, sosyal mecralarda (Instagram, Facebook) daha fazla beğeni almak, görüntülenmek istemektedir. Bu şekilde bireyler kendileri için duygusal olarak sanal bir gerçeklik

oluşturmaktadırlar. Temelde amaç kendini ispatlamak, beğenilmektir. bu nedenle kişiler günlük yaşamlarına ait tüm mahremiyeti sosyal medya aracılığıyla paylaşabilmektedir. (Zengin, Zengin & Altunbaş, 2015). Beğenilmek ve takdir edilmek, değer görmek için hiç okumadıkları kitaplara ilişkin fotoğrafları bir fincan kahve ile sosyal medyada paylaşmakta, fotoğraf düzenleme programları ile kendilerini olmak istedikleri formlara sokmaktadırlar. Birey ulaşamadığı ya da sürekli yapamadığı aktiviteleri sürekli yapıyormuş gibi paylaşımlar yaparak çevresinde kedisi ile ilgili farklı bir algı oluşturmaya çalışmaktadırlar. Anlık hikayeler paylaşarak yaptıkları her şeyden takipçilerini haberdar eden bireyler takip edildikçe, beğenildikçe kendilerini özel hissetmektedirler (Çakmak ve Baş, 2017). Takip edilmek, insanların yaptıklarından, gittikleri yerlerden haberdar olmak ve yaptıklarını paylaşmaktan, beğeni almaktan haz almaya başlayan birey sosyal medyanın gücünü kabul etmekte ve sosyal medyanın istekli bir kölesi haline gelerek üst perdeden bir bağımlılık yaşamaktadır. Bireyler yaşam öykülerini süsleyip parlatıp sosyal medya hesaplarından paylaşarak kendilerini özel ve önemli hissederken, beğenilme ihtiyacını gidermektedir. Sosyal medya sahte insanlar, ikiyüzlü kişilikler ve narsist bireyler meydana getirmiştir. Çünkü insanlar gerçekten hobileri, sevdikleri ve zevk aldığı faaliyetlerden uzaklaşmaktadır. İnsanlar bir yere aslında güzel yemek yemek için ya da güzel müzik dinlemek için değil yalnızca popüler olduğu için çoğu zaman tüm imkanlarını (maddi, manevi) zorlayarak gitmekte ve paylaşım yaparak gösteriş yapma çabasına girmektedir. Çünkü yaşadığı hayatın takdir edilmeye ihtiyacı olduğunu hissetmektedir (Kırık ve Yazıcı, 2017).

SONUÇ

Günlük yaşam, imgeler ve imge merkezli faaliyetler üzerine kurulmuş istilacı ve estetikleştiricidir (Slater, 1995: 137). Sosyal medya ilginç bir araçtır. Çünkü her birimiz orada büyük olasılıkla görülmek istediğimiz giriyoruz. Birinin bizi tanımasını istiyoruz. Kullanıcılar sosyal medya profillerini kendi istekleri doğrultusunda kendileri oluşturur, değiştirir. Profilinde sevdiği beğendiği özelliklerini ön plana çıkarır, kendinde beğenmediği özellikleri gizlemeye çalışır. her ne kadar profil kendisine ait olsa da aslında kişiler olduğundan farklı görünmekte ve davranmaktadır. Başkalarını takip ederken onlar gibi olmaya çalışırlar. Bazen kendi özelliği olmayan takip ettiği kişilerin olumlu özelliklerini kendine transfer eder. Diğer bir grup da sadece halleri çerçevesinde yaşamakta aslında olmak istediği kişi gibi davranmakta ve sahip olmadığı özellikleri profiline eklemektedir. Bu nedenle sosyal medya profillerinin doğruluğu şüphelidir. Olduğundan farklı görünmeye çalışan bireylerdeki temel amaç başkaları tarafından takdir edilmek, takip edilmek ve beğenilmektir. Bu nedenle sahte kimlikler, sahte profiller bireyin gerçek kimliğinin önüne geçebilmektedir. Profildeki temel amaç hedef kitleyi etkilemektir.

Özellikle sosyal medya mecralarının popüler olduğu günümüzde kişilerin sosyal medyadan para da kazanılabildiğini test ettiği bugünlerde dünyada ve ülkemizde kullanıcı sayısı

milyonlara ulaşmaktadır. Her birey daha fazla beğenilme, öne çıkma, taktir göreme ve buna bağlı olarak gelir elde etmenin yollarını aramaktadır. Bireyin oluşturacağı profil ve buna bağlı olarak oluşturacağı içeriğin kendisini popüler yapıp yapmayacağının farkındadır.

Günümüzde bu konuda kurlar düzenlenmekte ve eğitimler verilmektedir. Her gün insanlar sosyal medyaya bir şeyler paylaşmak için yarışıyorlar. Bazen tamamen çirkin bir şey koyacak ve sonunda viral olacak insanlar bulunmaktadır. Ayrıca birçok insan da "keşke viral olabilecek bir şey yapabilseydim." fikri ile içerik oluşturmaya çalışmaktadır. Her birey var olma arzusunu sonuna kadar yaşamak arzusundadır. Popüler olmak ve var olmak arzusundaki birey sosyal mecralarda varlığını oluşturacağı içeriklere ve profile borçludur. bu nedenle içerik ve profil oluştururken kimi zaman etik dışı davranışlar da sergilemektedir.

KAYNAKÇA

Alioğlu, N. (2015). Duygusal Tatmin Aracı Olarak Sosyal Medya Kullanımı Üzerine Bir Alan Araştırması. İstanbul sosyal bilimler dergisi, (11), 21-48.

Aziz A (2008) İletişime Giriş. İstanbul: Aksu Kitabevi.

Belin, M. N. ve Yıldız, H. (2011). Lise Öğrencilerinin Facebook Adlı Sosyal Paylaşım Sitesini Kullanma Amaçları Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme: Eskişehir Örneği. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu,

Çakmak, V. & Baş, Ü. (2017). Benlik Sunum Aracı Olarak Instagram Kullanımı: Öğrenciler Üzerine Nitel Bir Araştırma. Uluslararası Hakemli İletişim Ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi. Sayı: 17, s,96-113.

Dikener, O. (2010). İnternet Reklamcılığında Web Tasarımı. Konya: Aybil Yayıncılık.

Hazar, M. (2011). Sosyal Medya Bağımlılığı: Bir Alan Çalışması. İletişim, Kuram ve Araştırma Dergisi, 32, 151-175.

Kırık, A. M., & Yazıcı, N. (2017). Instagram Örneği Üzerinden Sosyal Medyada Hikâye Anlatıcılığı. Erciyes İletişim Dergisi, 5(2), 82-99.

McQuail, D. ve Windahl, S. (2010). İletişim Modelleri. (Çev. K. Yumlu). (3. Baskı). İstanbul: İmge Kitabevi.

Sayımer, İ. (2008). Sanal Ortamda Halkla İlişkiler. İstanbul: Beta Yayınları.

Scott, D.M. (2010). The New Rules of Marketing and PR, New Jersey: John Wiley and Sons, Weinberg, T. (2009). The New Community Rules: Marketing On The Social Rules. USA:O'Reilly Media.

Slater, D. (1995). "Domestic Photography and Digital Culture", The Photoraphic Image in Digital Culture, içinde Martin Lister (Ed.), Londra: Routledge.

Tekinalp, Ş. ve Uzun, R. (2004). İletişim Araştırmaları ve Kuramları. İstanbul: Derin Yayınevi.

Vural, Z. ve Bat, M. (2010) Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma, Yaşar Üniversitesi Dergisi,

Zengin, M., Zengin G. & Altunbaş, H. (2015). Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi. Cilt:3, Sayı:2, Ss.113-132.

İnternet Kaynakları

http://journal.yasar. edu.tr/wpcontent/uploads/2012/08/3_BVural_ MBat.pdf, erişim tarihi: 20.03.2021.

http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/26/14/967997/dosyalar/2012_12/10032002_06.pdf erişim tarihi: 23.04.2021.

IMPACT OF SOCIAL MEDIAS AND SERVICE DELIVERY ON CUSTOMER SATISFACTION WITH THE ROLE OF SALES PROMOTION IN IRANIAN CHAIN STORES, MASHHAD

Alireza Moghaddasi[1]
Assistant Professor, Faculty of Management and Accounting, Management Department, Imam Reza International University, Mashhad, Iran

Abstract
The aim of the present investigate the impact of social media and service delivery on customer satisfaction with the role of sales promotion moderator in Iranian Chain Stores, Mashhad
Hyperme Chain Store. The goal of this research in terms of functional and data gathering practices, is based on description of the survey. For data collection and field studies, library, is used. Measuring instrument in this study is questionnaire that included 30 questions with Likert five options. Cronbach's alpha coefficient that is used to determine the validity of the questionnaire and assess the reliability, achieved %91/7 and it is approved. The samples of this research are 384 people who have used the Social media of the Iranian Chain Stores at least once in the city of Mashhad. Data collected In the first six months of 2019 have been processed by using different techniques including average indicators and structural equation modeling (SEM) through the smart PLS Software. Research findings shows' that social media review and service delivery have an impact on customer satisfaction also sales promotion have an impact on the relationship between service delivery and customer satisfaction but sales promotion have no impact on the relationship between social media review and customer satisfaction.

Keywords: Social media, Service delivery, Customer satisfaction, Sales promotion.

THE IMPACT OF ELECTRONIC COMPETITIVE ADVANTAGE AND INFORMATION TRANSPARENCY ON ORGANIZATIONAL PERFORMANCE

Alireza Moghaddasi
Assistant Professor, Faculty of Management and Accounting, Management Department, Imam Reza International University, Mashhad, Iran

Abstract
The purpose of this study is to investigate the impact of electronic competitive advantage and information transparency on organizational performance. This research is applied in terms of purpose, descriptive in nature and method, and survey-causal. The statistical population of the study is all employees of electronic marketing and research and development (R&D) and electronic banking services units of private banks in Mashhad, Iran. According to the size of the statistical population and is based on Morgan table, 162 samples were selected by available sampling technique. The localized standard questionnaire was used to collect data from the research of Bockstedt and Goh (2011) and Porter (2001) for electronic competitive advantage, Srinivasan and Moorman (2005), Saini et al. (2010), Kmieciak et al. (2012) for information transparency and Ernst et al. (2011) for organizational performance, whose construct validity and reliability was confirmed by factor loading analysis, Cronbach's alpha and average variance extracted method. To test the hypotheses, structural equation modeling method and Smart PLS software were used, which the results show that electronic competitive advantage and information transparency affect organizational performance.
Keywords: Electronic Competitive Advantage, Information Transparency, organizational Performance

İLKOKUL ÖĞRETMENLERİNİN SINIF YÖNETİMİ EĞİLİM VE YETERLİKLERİ

Şirin BAKIRCIOĞLU
Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
ORCID ID: 0000-0002-5470-2337
Mustafa YEŞİLYURT
Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
ORCID ID: 0000-0003-4108-7467

ÖZET

Araştırmada 2012-2019 yılları arasında sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi eğilimlerinin ve yeterliliklerinin belirlenmesi üzerine yapılan yüksek lisans tezlerinin içerik analizi yapılmıştır. Araştırılan çalışmaları saptamak ve yorumlamak amacıyla içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, bir gözlem yöntemi olarak kabul edilmeyip bir çözümleme yöntemi olarak adlandırılır.

Bu çalışmada incelenen araştırmaların bulunabilmesi için Ulusal Tez Merkezi ve Google Akademik veri tabanları kullanılmıştır. Bu veri tabanlarının arama bölümlerine "sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi, sınıf yönetimi, sınıf yönetimi becerileri" anahtar kelimeleri yazılarak çok sayıda akademik çalışmaya ulaşılmıştır**.**

Araştırmanın bulgularına göre; ilkokul öğretmenlerinin sınıf yönetimi eğilimleri cinsiyete göre kadınlar lehine sonuçlanırken, okutulan sınıf düzeyine, meslekteki hizmet süresine, öğrenci mevcuduna, mezun olunan eğitim düzeyine ve program türüne göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür.

Ele alınan bu çalışmalar içerik analizi için zemine oturtulmuş ve bu zeminde 6 adet çalışma incelenmiştir. İncelen çalışmalar Ç1, Ç2, Ç3, Ç4, Ç5, Ç6, şeklinde isimlendirilip listeye eklenmiştir. İncelenen çalışmaların içerikleri "amaç", "gerekçe", "yöntem", "bulgular", "sonuç", "veri toplama araçları" ve "örneklem" başlıkları altında sınıflandırılarak sunulmuştur. Tablolarla sınıflandırmalar gösterilmiştir. Çizelgelerde de kendi içerisinde çalışmaların toplandığı genel başlıkları, çalışmanın kodları ve frekansları yer almaktadır. Çalışma sonuçlarıyla, bu alanda yapılan araştırmalara genel bakış sağlaması, elde edilen bulgularla karşılaştırılma yapılmasına, sonuçların tartışılmasına ve eksikliklerinin fark edilmesine yarar sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmanın güvenirliliğini sağlamak için oluşturulan çizelge, inceleme ve analizler konusunda uzman olan kişilere gösterilerek onay alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: İlkokul, sınıf öğretmeni, sınıf yönetimi, sınıf yönetimi becerileri

INTERNAL ANALYSIS OF STUDIES ON THE TRAINING AND COMPETENCE OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Abstract

In the research, content analysis of master's thesis on determining class management trends and competencies of classroom teachers between 2012 and 2019 was carried out. Content analysis method was used to determine and interpret the studies. Content analysis is not considered an observation method but is called an analysis method.

In order to find the researches examined in this study, the National Thesis Center and Google Academic databases were used. Numerous academic studies were achieved by typing the keywords "classroom management of classroom teachers, classroom management, classroom management skills " in the search sections of these databases.

According to the findings of the research; While classroom management tendencies of primary school teachers resulted in favor of women according to gender, it was observed that there was no significant difference according to the class level taught, the length of service in the profession, the number of students, the level of education graduated and the type of program.

These studies were put on the ground for content analysis and 6 studies were examined on this ground. They are named as S1, S2, S3, S4, S5, S6, and added to the list. The contents of the studies examined are classified under the headings "purpose", "justification", "method", "findings", "result", "data collection tools" and “sample”. Classifications are shown with tables. In the tables, the general headings of the studies, the codes and frequencies of the study are included. With the results of the study, it is thought that providing an overview of the researches carried out in this field will benefit from comparison with the findings obtained, discussion of the results and awareness of their shortcomings. The tables created to ensure the reliability of the research have been shown to people who are experts in reviews and analyses and approved.

Keywords: Primary school, classroom teacher, classroom management, classroom management skills

1. GİRİŞ

Eğitim, önceden belirlenen amaçlar doğrultusunda bireye yeni davranışlar kazandırma, bireyi yetiştirme ve geliştirme işidir (İlgar, 2000, s.13). Tyler (1950), bireyin davranış örüntülerini değiştirme süreci olarak eğitimi tanımlar. Ertürk yaptığı tanımda ise eğitimi, bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik davranış değiştirme süreci olarak tanımlar (Ertürk, 1998, s.12). Yapılan tanımlardan yola çıkarak eğitim sözcüğünün farklı tanımları olmasına karşın bu tanımların ortak noktası, davranış değiştirme, davranış oluşturma amaçlı etkinliklerden söz etmesidir. Öğretim ise, öğrenme davranışın sağlanması amacıyla

yapılan ön çabalardır (Başar, 2004, s.3). Okul, oluşturduğu eğitim ortamıyla, öğrencinin önceden belirlenmiş hedefler doğrultusunda istendik davranışları kazanma sürecini yönlendirir. Bu süreç, büyük ölçüde okullardaki eğitim- öğretim birimleri olan sınıflarda yapılan etkinlikler aracılığıyla gerçekleşir. Sınıf, öğretmen ve öğrencilerin birlikte etkileşime girdiği önemli bir öğrenme ortamıdır (Lemlech, 1999). Bu yüzden sınıflar ve sınıflarda olup bitenler eğitim-öğretim sürecinde belirleyici nitelik taşırlar. Öğrenme-öğretme etkinliklerinin amaçlarının gerçekleşebilmesi ancak, uygun bir sınıf ortamının hazırlanması, sürdürülmesi ve etkin bir biçimde yönetilmesi ile mümkündür (Demirtaş, 2005).

Sınıf yönetimi öğretmenler, öğrenciler, aileler ve tüm eğitimciler için her zaman önemli bir kavramdır. Sınıf yönetimini, öğrencilerin öğrenmesinde ve gelişmesinde, öğretmenlerin verimli bir ders işlemesinde ve genel olarak bir okulun eğitim ve öğretim faaliyetlerinin niteliğini doğrudan ya da dolaylı bir etkileyen önemli bir konumda olması, sınıf yönetimi kavramını daha önemli hale getirmektedir.

Etkili sınıf yönetimi, dolayısıyla etkili ve iyi bir eğitim ve öğretimin olabilmesi için de öğretmenlerin sınıf yönetimi becerileriyle donanımlı olmaları gerekir. Öğretmenden beklenen beceri, etkili bir sınıf yönetim sistemi oluşturarak sınıfta düzeni kurması, eğitim-öğretim etkinliklerini öğrenciyi aktifleştirerek gerçekleştirmesi ve bu düzeni devam ettirmesidir (Jones, Jones, 2007).

Sınıf ortamı, öğrenme-öğretme etkinliklerinin gerçekleştiği, öğrencilerin etkileşim içinde olduğu, kendine özgü bir havası ve iklimi olan sosyal bir çevredir (Çalık, 2009).

Sınıf ortamı içinde, öğretmen ve öğrenciler belli bir amaç ve program çerçevesinde sınıftaki yaşama katılırlar. Fakat, öğrencilerin geçirmesi gereken yaşantıların ve kazanması öngörülen davranışların gerçekleştirilmesinden öncelikli olarak öğretmen sorumludur. Bir başka ifadeyle, sınıfta öğrenme ortamının ve yaşantılarının düzenlenmesi ve yönetilmesi öğretmenin sorumluluğu kapsamındadır (Aydın, 2008). Bu durumda, öğretmenin düzenli bir sınıf ortamı oluşturmak ve etkili bir sınıf yönetimi gerçekleştirmek için sınıf içinde yerine getirmesi gereken görev ve sorumluluklar ön plana çıkmaktadır. Öğretmenin gerek pedagojik veya mesleki yeterlikleri gerekse de ortaya koyacağı kişisel özellikleri, hem sınıf yönetimi uygulamalarını etkilemekte hem de öğrencilerle sağlıklı iletişim kurma ve onlara rol model olma konusunda etkili olmaktadır.

Araştırmanın amacı

Bu araştırmanın amacı, bu alanda yapılmış olan 6 akademik çalışmayı, amaç, gerekçe, yöntem, güvenirlik, bulgular ve sonuçlar açısından ele alarak bağlantılı bir genel bakış sunmak, bu bilgiler ışığında sonuçları tartışarak eksiklerin fark edilmesini sağlayıp öneriler geliştirmektir.

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma; ilkokul öğretmenlerinin sınıf yönetimi eğilimlerinin ve yeterliliklerinin belirlenmesi üzerine yapılan çalışmaları inceleyerek sınıf yönetiminde ulaşılmak istenen yeterlilikler konusunda bize ışık tutacaktır.Çalışma; öğretmenlerin sınıf yönetimi konusunda yeterliklerini ve öğrencilerin, öğretmenlerinin sınıf yönetimi yeterliklerinden etkilenme düzeyini ortaya koyup öğretmenlerin öğretim yaşantıları düzenlemede sergilediği davranışları bir kere daha gözden geçirmelerine olanak sağlamaktadır. Bu çalışma; eğitim bilimcilere, öğretmenlere ve velilere önemli katkılar getirecektir. Elde edilen tüm bulgular, konu ile ilgili olumsuzluklara öneriler getirecektir.

Temel Kavramlar

Sınıf: Türk Dil Kurumu Güncel Sözlüğünde sınıf "öğrencilerin yıllık öğrenime göre ayrıldıkları bölümlerden her biri" ve "derslik" olarak iki anlamda tanımlanmıştır. Eğitsel anlamda bakıldığında ise, sınıf, sınıf davranışında her bir katılımcının birbiriyle etkileşim içinde olduğu sosyal bir ortamdır (Ming-Tak & Wai-Shing, 2008). Sınıf ortamı, öğrenme-öğretme etkinliklerinin gerçekleştiği, öğrencilerin etkileşim içinde olduğu, kendine özgü bir havası ve iklimi olan sosyal bir çevredir (Çalık, 2009).

Yönetim: TDK Sözlüğünde yönetim sözcüğü "yönetme işi, çekip çevirme, idare" şeklinde ifade edilmiştir (TDK, t.y). Yönetim bilimindeki anlamı ise "ortak bir amacın gerçekleştirilmesi için eldeki insan ve madde kaynağının etkili biçimde kullanılmasıdır. İnsan ve madde kaynağı aracılığı ile belli bir amacın gerçekleştirilmesi eylemidir (Aydın, 1994, Akt. Demirtaş, 2007). Sınıf açısından düşünüldüğünde yönetim, sınıfta yer alan insan kaynağı olan öğrenciler ile madde kaynağı olan tüm materyaller, araç-gereçler, fiziki unsurların sınıfın amaçlarını gerçekleştirme yönünde harekete geçirilmesi şeklinde anlam bulur (Demirtaş, 2007).

Sınıf Yönetimi: Sınıf içinde hedefler doğrultusunda kaliteli öğrenmenin oluşması için öğretmenin, öğrenme çevresi ve öğrenci davranışlarını organize etmesidir (Erden; 2005: 19).

Öğrenme: Bir yaşantının ürünü olarak ortaya çıkan kalıcı davranış değişikliğidir (Ertürk, 1991: 78).

Öğretme: Herhangi bir öğrenmeyi kılavuzlama veya sağlama faaliyetidir (Ertürk,1979).

Öğretmen: Eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üstlenen özel bir ihtisas mesleğiyle yükümlü kişidir (MEB Temel Kanunu, 2004).

Eğilim: Bir şeyi sevmeye, yapmaya içten yönelme (Türk Dil Kurumu, 2013).

Sınıf Yönetimi Becerisi: Sınıf yönetiminin, sınıfın fiziksel düzeni, plan program etkinlikleri, zaman yönetimi, ilişki düzenlemeleri ve davranış yönetimi boyutlarında öğretmenlerin sahip olması gereken becerilerin tümüdüerr (Yüksel, 2013, s.6).

Sınırlılıklar

Bu araştırma incelenen 6 yüksek lisans tezi ile sınırlıdır.

2012 ve 2017 yıllarına ait bir çalışma, 2014 yılına ait iki çalışma, 2019 yılına ait iki çalışma ele alınmıştır ve elde edilen bilgi ve bulgular bu yıllarla sınırlıdır.

2. BULGULAR

İncelenen çalışmaların çeşitli açılardan içerik analizleri çizelgeler halinde sunulmuştur. Çizelgelerde çalışmalar genel başlıklar, kodlar ve frekans olarak sınıflandırılmıştır.

Çizelge 1. İncelenen çalışmaların amaçlarına ilişkin veriler

Çalışmaların Amaçları	Çalışmalar	f
Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi eğilimlerini belirlemek	Ç1, Ç2, Ç6	3
Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetim Becerilerinin öğretmenin cinsiyetine, yaşına, kıdemine, okuttuğu sınıf düzeyine, sınıftaki öğrenci sayısına göre değişip değişmediğini saptamak	Ç1, Ç3, Ç4, Ç6	4
Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi yeterliklerinin öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesidir	Ç5	1

Çizelge 1 incelendiğinde ‘’ Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetim Becerilerinin öğretmenin cinsiyetine, yaşına, kıdemine, okuttuğu sınıf düzeyine, sınıftaki öğrenci sayısına göre değişip değişmediğini saptamak’’ amacıyla yapılan çalışmaların frekansının en yüksek olduğu görülmektedir. Bir diğer çalışmada ise frekansı üç olan ‘’ Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi eğilimlerini belirlemek’’ amacıyla yapılan çalışma bulunmaktadır.

Çizelge 2. İncelenen çalışmaların gerekçelerine ilişkin bulgular

Çalışmaların Gerekçeleri	Çalışmalar	f
Öğretmenlerin kendilerini değerlendirmesi ve alana kaynaklıketmesi açısından bu araştırma önemlidir.	Ç1, Ç3, Ç5, Ç6	4
Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi yeterliliklerine ilişkin yönetici, öğretmen görüşlerinin ortaya konması amaçlandığıiçin önemlidir.	Ç2, Ç5	2
Öğretmenlerin sınıf yönetimi konusundaki eksikliklerinin ve yetersizliklerinin tespit edilip, sınıf yönetimi boyutlarında öğretmen yeterliliklerini artıracak gerekli düzenlemelerin yapılması yolunda okul idarecilerine ve öğretmen yetiştirmeetkinliklerine rehberlik ederek eğitimin kalitesine katkıda bulunması açısından önemlidir.	Ç3, Ç4, Ç5, Ç6	4
Öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerini ölçmeyi sağlayanbir ölçek geliştirmeyi hedeflemesi sebebiyle önemlidir.	Ç3	1

Öğretmenlerin sahip oldukları sınıf yönetimi beceri durumlarının tespit edilip yeterliliğin geliştirilmesi ile sınıfyönetimi becerilerindeki eksikliklerden dolayı ortaya çıkan sorunlara çözüm önereceğinden önemlidir.	Ç3, Ç4, Ç5, Ç6	4
Verilen eğitimin kalitesi, öğretmenin öğrenci üzerindekietkileri ve öğrencinin yeterliklerden etkilenme düzeyi hakkında bizlere ışık tutacağı için önemlidir.	Ç5	1
İlköğretim öğretmenlerinin sınıf yönetimi eğilimleri ve çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlediği ve öğretmenlerin sınıf yönetimi eğilimleri ile ilgili durumlarını ortaya koyduğu için önemlidir.	Ç1, Ç6	2

Çizelge 2 incelendiğinde frekansı 4 olan üç tane gerekçe görülmektedir. Bunlardan ilki; '' Öğretmenlerin kendilerini değerlendirmesi ve alana kaynaklık etmesi açısından bu araştırma önemlidir. '' ikincisi; '' Öğretmenlerin sınıf yönetimi konusundaki eksikliklerinin ve yetersizliklerinin tespit edilip, sınıf yönetimi boyutlarında öğretmen yeterliliklerini artıracak gerekli düzenlemelerin yapılması yolunda okul idarecilerine ve öğretmen yetiştirme etkinliklerine rehberlik ederek eğitimin kalitesine katkıda bulunması açısından önemlidir. '' üçüncüsü ise; '' Öğretmenlerin sahip oldukları sınıf yönetimi beceri durumlarının tespit edilip yeterliliğin geliştirilmesi ile sınıf yönetimi becerilerindeki eksikliklerden dolayı ortaya çıkan sorunlara çözüm önereceğinden önemlidir**.''** En yüksek frekansa sahip bu üç gerekçe Ç3, Ç5, Ç6 için ortaktır.

Çizelge 3. İncelenen çalışmaların yöntemlerine ilişkin veriler

Çalışmaların Yöntemleri	**Çalışmalar**	**f**
Betimsel Tarama Modeli	Ç1, Ç3, Ç4, Ç5, Ç6	5
Genel Tarama Modeli	Ç2	1

İncelenen çalışmalar içerisinde yöntemin açıkça belirtilmediği çalışmaya rastlanmamıştır. En sık karşılaşılan Betimsel tarama modelinin frekansı beştir. Genel tarama modelinin frekansı ise birdir.

Çizelge 4. İncelenen çalışmalarda kullanılan veri toplama araçlarına ilişkin veriler:

Veri Toplama Araçları	**Çalışmalar**	**f**
Anket	Ç1, Ç2, Ç4, Ç5, Ç6	5
Beceri Ölçeği	Ç3,	1
Kişisel Bilgi Formu	Ç3, Ç4	2
Gözlem Formu	Ç6	1

Anketin kullanıldığı çalışmaların frekansı dörttür. Ç3 beceri ölçeğiyle beraber kişisel bilgi formunu kullanırken, Ç4 anketle beraber kişisel bilgi formunu kullanmıştır. Gözlem formunun frekansı ise birdir.

Çizelge 5. İncelenen çalışmalarda alınmış güvenirlik önlemlerine ilişkin veriler

Çalışmalarda Alınmış Güvenirlik Önlemleri	Çalışmalar	f
Korelasyon kat sayıları hesaplanmış	Ç1, Ç2, Ç4, Ç5, Ç6	5
Uzman görüşü alınmış	Ç3, Ç6	2

İncelenen çalışmalarda güvenirlik önlemi olarak korelasyon kat sayısı hesaplanmış olan 5 çalışma bulunmaktadır. Uzman görüşü alınmış olan iki çalışma vardır. Ç6'da ise hem korelasyon kat sayısı hesaplanmış hem de uzman görüşü alınmıştır.

Çizelge 6. İncelenen çalışmaların bulgularına ilişkin veriler:

Çalışmaların Bulguları	Çalışmalar	f
Sınıf öğretmeni olarak görev yapmakta olan kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre sınıf yönetiminde daha olumlu oldukları görülmektedir.	Ç1, Ç4, Ç6	3
Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi eğilimlerinin öğretmenlerin okuttukları sınıf düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir.	Ç1, Ç4	2
Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi eğilimleri öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.	Ç1, Ç3, Ç4, Ç5,	4
Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi eğilimleri öğretmenlerin okuttukları öğrenci mevcutlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.	Ç1, Ç4, Ç6	3
Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi eğilimleri öğretmenlerin mezun oldukları eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.	Ç1, Ç3, Ç4, Ç5	4
Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi becerilerine sahip olma düzeyleri ile çocuk sahibi olma olmama durumları arasında anlamlı bir farklılık çıkmamıştır.	Ç3, Ç5	2
Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi becerilerine sahip olma düzeyleri ile okuttukları sınıf düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık çıkmıştır.	Ç3, Ç6	2
Sınıf yönetimi yeterliğinde öğretmenlerin cinsiyetine göre anlamlı farklılık görülmemektedir.	Ç2, Ç3, Ç5	3
Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi becerilerine sahip olma düzeyleri ile kıdem yılları arasında anlamlı bir farklılık çıkmıştır.	Ç2, Ç6	2
Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi eğilimleri öğretmenlerin okuttukları öğrenci mevcutlarına göre farklılaşmaktadır.	Ç5	1

Çizelge 6 incelendiğinde üçüncü kod olan "Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi eğilimleri öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır." bulgusu ile beşinci kod olan ''Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi eğilimleri öğretmenlerin mezun

oldukları eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.'' bulgularının frekansının dört olduğu görülmektedir. Frekansı üç olan üç çalışma; frekansı iki olan beş çalışma görülmektedir. On birinci kod olan "Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi eğilimleri öğretmenlerin okuttukları öğrenci mevcutlarına göre farklılaşmaktadır." Bulgusunun frekansı ise bir olarak görülmektedir.

Çizelge 7. İncelenen çalışmaların örneklemlerine ilişkin veriler:

Çalışmaların Örneklemleri	Çalışmalar	f
Ankara ili Mamak ilçesinde görev yapan sınıf öğretmenleriarasından random yoluyla seçilen 420 sınıf öğretmeni	Ç1	1
Araştırma Manisa ili Sarıgöl ve Alaşehir ilçelerinde bulunan ilkokullardaki toplam 324 sınıf öğretmeni ve yöneticiye uygulanmıştır.	Ç2	1
Adana ili Merkez ilçelerinden (Seyhan, Çukurova, Yüreğir ve Sarıçam) seçilen 24 ilkokulda görev yapan 571 sınıföğretmeni araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.	Ç3	1
İstanbul ili Sultanbeyli ilçesinde mesleğini sürdüren tesadüfi örnekleme ile belirlenen okullarda mesleğini sürdüren 265 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır.	Ç4	1
Ağrı ili Doğubayazıt ilçesinde bulunan ilkokul 4. sınıf öğrencileri ve ilkokul 4. sınıf öğretmenlerinden 155 öğretmen ve 3071 öğrenciden kolay örnekleme yöntemiyleseçilen 155 öğretmen ve 2627 öğrenci bu araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.	Ç5	1
Örnekleme yansızlık kuralına bağlı kalınarak oranlı küme örnekleme yöntemiyle Kırıkkale il merkezinde 21okuldaki 785 öğretmen seçilmiştir.	Ç6	1

Araştırmalarda evrenin tamamına ulaşmanın mümkün olmadığı durumlarda araştırma, evreni temsil eden örneklem grubu üzerinden gerçekleştirilir. Örneklem, belirli bir evren kümesinden belirli ölçütler doğrultusunda seçilen, seçildiği evreni temsil ettiği kabul edilen kümedir. Araştırmalar örneklem kümesi üzerinden gerçekleştirilir ve sonuçlar örneklemin ait olduğu evrene genellenir (Karasar, 2013).

Çizelge 8. İncelenen çalışmaların sonuçlarına ilişkin veriler:

Çalışmaların Sonuçları	Çalışmalar	f
Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi eğilimlerinincinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüş, kadın öğretmenlerin lehine sonuçlanmıştır.	Ç1, Ç3, Ç4, Ç6	4
Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi eğilimlerinin öğretmenlerin okuttukları sınıf düzeyine, öğrenci mevcuduna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı saptanmıştır.	Ç1, Ç4	2
İlkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi yeterlilikleri konusunda yönetici ve öğretmen görüşlerinin; cinsiyet, yaş, kıdem yılı, öğrenim durumuna göre anlamlı fark gösterdiği, okulun yerleşim yerine göre ise anlamlı bir fark göstermediği görülmüştür.	Ç2	1
Sınıf öğretmenlerinin kıdem yılları sınıf yönetimi becerileri üzerinde farklı etkilere sahip değildir.	Ç1, Ç3, Ç4	3
Sınıf öğretmenlerinin çocuk sahibi olma-olmamadurumlarının sınıf yönetimi becerilerinde farklı etkilere sahip olmadıkları görülmektedir.	Ç3, Ç5	2
Sınıf öğretmenlerinin en son mezun oldukları okultürünün sınıf yönetimi becerilerinde farklı etkilere sahip olmadıkları görülmektedir.	Ç1, Ç3, Ç4, Ç5,Ç6	5
Öğretmenlerin davranış düzenlemeleri konusundakialgıları cinsiyetlerine, mesleki deneyimlerine, alanlarına ve okuttukları sınıfların düzeylerine göredeğişirken; sınıf mevcutları bakımından değişmemektedir.	Ç6	1

Çizelge incelendiğinde bu alandaki çalışmaların sonuçları yedi başlık altında kodlanmıştır. Altıncı kod olan "Sınıf öğretmenlerinin en son mezun oldukları okul türünün sınıf yönetimi becerilerinde farklı etkilere sahip olmadıkları görülmektedir." sonucunun frekansı beş olarak görülmektedir. Birinci kod olan " Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi eğilimlerinin cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüş, kadın öğretmenlerin lehine sonuçlanmıştır." sonucunun frekansının dört olduğu görülmektedir. Dördüncü kod olan " Sınıf öğretmenlerinin kıdem yılları sınıf yönetimi becerileri üzerinde farklı etkilere sahip değildir." sonucunun frekansının üç olduğu görülmektedir. İkinci kod olan '' Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi eğilimlerinin öğretmenlerin okuttukları sınıf düzeyine, öğrenci mevcuduna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı saptanmıştır. '' sonucunun frekansının iki olduğu görülmektedir. Aynı şekilde beşinci kod olan " Sınıf öğretmenlerinin çocuk sahibi olma-olmama durumlarının sınıf yönetimi becerilerinde farklı etkilere sahip olmadıkları görülmektedir." Sonucunun da frekansının iki olduğu görülmektedir. Üçüncü kod olan "İlkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi yeterlilikleri konusunda yönetici ve öğretmen görüşlerinin; cinsiyet, yaş, kıdem yılı, öğrenim durumuna göre anlamlı fark gösterdiği, okulun yerleşim yerine göre ise anlamlı bir fark göstermediği görülmüştür." sonucunun bir olduğu görülmüştür. Yine aynı şekilde "Öğretmenlerin davranış düzenlemeleri konusundaki algıları cinsiyetlerine, mesleki deneyimlerine, alanlarına ve okuttukları sınıfların düzeylerine göre değişirken; sınıf mevcutları bakımından değişmemektedir." sonucunun frekansı da bir olarak görülmüştür. Ayrıca bazı akademik çalışmaların birden fazla sonuç kodunda yer aldığı görülmektedir. Buna göre Ç1, Ç3 ve Ç4 tabloda dört defa, Ç5 ve Ç6 iki defa, Ç2 tabloda bir defa kullanılmıştr.

3. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Tartışma

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulguların olası nedenleri bu nedenlerin gerekçeleri ve yaptırımları üzerinde durulmuş ve içerikleri incelenmiş olan çalışmaların alanda yapılmış diğer çalışmalarla karşılaştırması yapılmıştır.Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetim becerilerinin öğretmenin cinsiyetine, yaşına, kıdemine, okuttuğu sınıf düzeyine, sınıftaki öğrenci sayısına göre değişip değişmediğini saptanmak amacıyla yapılan çalışmaların frekansının yüksek olduğu görülmektedir. Özellikle cinsiyet değişkeninde kadın sınıf öğretmenleri kendilerini daha olumlugörmüştür. Kadınların, annelik duygularıyla beraber çok daha iyi empati yapabilmeleri de temelfaktör olarak gösterilebilir.

İncelenen çalışmaların gerekçelerine bakıldığında ise ''Öğretmenlerin kendilerini değerlendirmesi ve alana kaynaklık etmesi açısından bu araştırma önemlidir. '' frekansı en yüksek gerekçelerden biridir. Bunun yanında frekansı yüksek çıkan çalışmaların ortak yönü öğretmenlere kendilerini değerlendirme açısından imkan sağlayacak sonuçlara ulaşması için önemlidir.

Kullanılan yöntemlere bakıldığında ise en çok kullanılan yöntem ‘’betimsel tarama modeli’’ olduğu görülmektedir. Genel tarama yöntemi kullanılan çalışmanın frekansı ise birdir.

Çalışmalarda en fazla alınmış olan güvenlik önlemi, korelasyon kat sayılarının hesaplanmış olmasıdır. Kullanılan bir diğer yöntem ise uzman görüşü alınmasıdır.

Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi eğilimlerinin öğretmenlerin okuttukları sınıf düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını gösteren bulgu en fazla kullanılan iki bulgudan biridir. Frekansı en yüksek olan diğer bulgu ise sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi eğilimlerinin öğretmenlerin mezun oldukları eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını gösteren bulgudur.

En fazla kullanılan veri toplama aracı ankettir.

Sonuç

Bu kısımda ise yapılan içerik analizlerinin sonuçları ve bu sonuçlara ilişkin bazı önerilerde bulunulmuştur.

İncelenen çalışmaların amaçlarına bakıldığında yönetim becerilerinin cinsiyete, kıdeme sınıf mevcuduna göre değişip değişmediğini incelemektir. Gerekçeleri ise özellikle bu amaca yönelik karşılaşılan problemlere yönelik çözüm önerileri sunacağından önemlidir. Yapılan araştırmalar kendilerinden önce de yapılan araştırmalara önem vermiş ve bütün yönleriyle karşılaştırma yapmıştır. İncelenen çalışmalarda frekansı en yüksek çıkan sonuç sınıf öğretmenlerinin en son mezun oldukları okul türünün sınıf yönetimi becerilerinde farklı etkilere sahip olmadıklarını göstermektedir. Buna göre sınıf öğretmenlerinin mezun oldukları okul türünün sınıf yönetimi becerilerine etki etmediğini göstermektedir. Eğitim fakültelerinde sınıf yönetimi dersleri verildiği için bu sonuç şaşırtıcıdır. Aynı zamanda eğitim fakültelerinde son sınıfa gelen öğrencilere uygulamalar yapabilecekleri, ders izleme yapabileceği staj eğitimi verilmektedir. Sınıf yönetimi dersinin ve staj uygulamasının ileride sınıf yönetimini uygulayacak olan öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerini katkı sağlayacağı düşünülmektedir**.**

Kullanılan veri toplama aracının anket olması da öğretmenlerden direk cevap alındığı için bu araştırmalar için en uygun yöntemdir.

Öneriler

Araştırma sırasında fark edilen ve araştırma sonucu ile de doğruluk gösteren durumları ele alırsak şu öneriler yapılabilir:

- Yapılan araştırmalarda daha fazla değişkene yer verilerek sınıf yönetimi becerileriyle olan ilişkisi incelenebilir.
- Çalışmaların objektif olması için sadece sınıf öğretmenlerinin değil öğrencilerin de

görüşü alınarak da veri toplanabilir ya da öğrenciler gözlemlenebilir.

- Cinsiyet açısınından kadınlar lehine çıkan sonuçlar göz önüne alınarak bunun sebepleri araştırılabilir ve erkek öğretmenlere sınıf yönetimi ile ilgili becerilerde eğitim fırsatı tanınabilir.
- Öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerini belirli aralıklarla değerlendirip, ihtiyaç duyan öğretmenler belirlenerek eksikliklerinin giderilip geliştirilebilmesine yönelik eğitimler aldırılabilir.
- Sınıf yönetimi becerileriyle ilgili yapılan tez, çalışma, çıkan yeni yayınlardan öğretmenlerin haberdar edilip bu kaynaklara ulaşması sağlanabilir. Aynı zamanda sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi becerilerine yönelik hizmet içi eğitimler yapılabilir.
- Sınıf öğretmenlerinin lisans eğitimini aldıkları süreçte sınıf yönetimi dersine ağırlık verilip daha uygulamalı ve etkili bir ders haline getirilebilir.
- Eğitim fakültelerinde son dönemlerde yaptırılan staj derslerinin sayısı arttırılabilir. Uygulamalı olarak ders yaptırılıp sınıf yönetimi becerileri ile ilgili dönüt verilebilir.
- Göreve yeni başlayan sınıf öğretmenleriyle kıdemli öğretmenler bir araya getirilerek deneyimleriyle ilgili yol gösterebilirler. Kıdemli öğretmenler mesleğe yeni başlayan sınıf öğetmenlerine sınıf yönetimi ile ilgili sorunları anlatıp çözüm önerileri paylaşımında bulunabilirler.
- Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimine ilişkin algılarının yükselmesi için idarecilerin ve müfettişlerin sınıf yönetimi becerileri daha da arttırılarak sınıf öğretmenine yardımcı olmaları sağlanabilir.
- Sınıf öğretmenleri öğrencilere rol model oldukları için derse zamanında girip çıkarak öğrencinin de bu olumlu davranışı kazanması sağlanabilir.
- Öğretmenler sınıf oturma düzenini öğretimin amacına yönelik göre düzenlemeli veya bölmelidir.
- Sınıf öğretmenleri ders planlamalarında güncel olmalı ve yaratıcı fikirlerle öğrenci karşısına çıkmalıdır.
- Sınıf öğretmenleri öğretim etkinliği yaparken öğrencileri seviye, ilgi ve yeteneklerine göre gruplamalı ve etkinlik sonunda mutlaka dönüt vermelidir.

KAYNAKÇA

Aydın, A. (2008*). Sınıf yönetimi*, 6. Baskı, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Başar, H. (2004). *Sınıf yönetimi* (11. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Çalık, T. (2009). Sınıf yönetimi ile ilgili temel kavramlar. İçinde (ed. L. Küçükahmet). Sınıf yönetimi (1-16). Ankara: Pegem Akademi.

Demirtaş, H. (2005). Sınıf yönetiminin temelleri. (Editör: H. Kıran.) Etkili Sınıf Yönetimi. Ankara: Anı Yayıncılık.

Demirtaş, H. (2007). Sınıf yönetiminin temelleri. İçinde (ed. H. Kıran). Etkili sınıf yönetimi (1-34). Ankara: Anı Yayıncılık

Erden, M. (2005). *Sınıf yönetimi.* İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Ertürk, S. (1991). *Eğitimde program geliştirme,* Ankara: Meteksan Yayıncılık.

Ertürk, S. (1998). *Eğitimde program geliştirme* (10. Baskı). Ankara: Meteksan Yayınları

Ertürk, S. (1979). *Eğitimde program geliştirme*, 3. Baskı, Ankara: Yelkentepe Yayıncılık.

Hue Ming-tak and Li Wai-shing (2008). Classroom management: creating a positive learning environment. Hong Kong University Press.

İlgar, L. (2000). Eğitim yönetimi okul yönetimi sınıf yönetimi. İstanbul: Beta Yayınları.

Jones, V. F., & Jones, L. S. (2007). Comprehensive classroom management, creating communities of support and solving problems (8. Edition). USA: Ally & Bacon Company

Lemlech, J. K. (1999). Classroom management, methods and techniques for elemantary and secondary teachers (3th Ed.). USA: Waveland Press, Illiniois.

Yüksel, A. (2013). Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi becerilerinin değerlendirilmesi (Afyonkarahisar ili örneği). Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

EK: İÇERİKLERİ İNCELENMİŞ OLAN ÇALIŞMALAR

Ç1: Baburşah, D. (2014). Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Eğilimlerinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi

Ç2: Erol, E. (2014). Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimine İlişkin Yeterlilikleri (Manisa ili Sarıgöl, Alaşehir ilçeleri örneği). Yüksek Lisans Tezi

Ç3: Sevce, S. S. (2017). İlkokullarda Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Becerilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi

Ç4: Doğan, Ö. (2019). Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Becerilerinin Değerlendirilmesi (İstanbul ili Sultanbeyli ölçeği). Yüksek Lisans Tezi

Ç5: Yegen, M. (2019). Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Yeterliklerinin Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi

Ç6: Gülünay Sivri, D. (2012). İlköğretim Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Eğilimlerinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi

İÇ DENETIMDE DIJITAL TEKNOLOJI KULLANIMININ ROLÜ

Abdullah Adilli Nazim oğlu
Azerbaycan Devlet İktisad Universitesi (UNEC)
"Muhasebe ve Denetim"bölümü doktora öğrencisi
Az1111, Azerbaycan res., Baku şeh., Cavadxan 34

ÖZET

Bu çalışma, bilgi teknolojisinin iç denetimdeki rolünü ve kurumun iç denetim sürecini nasıl etkilediğini değerlendirmektedir. Çalışma ayrıca, denetim sürecinde daha kontrollü bir ortam oluşturmak için bir bilgi teknolojisi (İT) sistemi (yazılım / onarım bileşeni) uygulamaya yönelik küresel eğilimi vurgulamaktadır. Ayrıca İT'nin iç kontrolü nasıl etkilediğini gösterir (kontrol ortamı, risk değerlendirmesi, kontrol faaliyetleri, bilgi ve iletişim ve izleme). Dijital teknolojinin kullanımı, iç denetim görevlerini etkin bir şekilde gerçekleştirmek için mevcut kaynakların değerlendirilmesi için rehberlik ve en iyi uygulamaları sağlar. Aynı zamanda, dijital teknoloji, bilgi sistemleri (IS) ve elektronik bilgi sistemleri (EMS), organizasyonların operasyonlarını nasıl değiştirdiğini, operasyonların verimliliğini ve karar vermeyi nasıl teşvik ettiğini açıklar. Ayrıca, İT risklerinin ve kontrollerinin birçok yönüne odaklanır ve doğru kişilerin BT risklerini doğru şekilde kontrol edip etmediğini belirler. Teknolojik yaklaşım, işletmenin iç kontrol mekanizması üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Denetçi, yönetimin üstlendiği riskleri ve olası yönetim kurulu üyelerine verilen sorumlulukları net bir şekilde açıklar ve sorumlulukların neler olduğunu açıklar. Yönetim ve denetçilerin bağımsız risk değerlendirme prosedürlerine dayanan denetimin kapsamı, çevresel sistemlerin ve finansal raporlama teknolojilerinin artan kullanımı nedeniyle bu sistemler için genel BT ve yazılım gereksinimlerinin izlenmesinin önemini vurgulamaktadır.

Anahtar kelimeler: İç denetim, denetim araçları, akıllı teknolojiler, elektronik bilgi sistemleri, dijital teknoloji

THE ROLE OF THE USE OF DIGITAL TECHNOLOGY IN INTERNAL AUDIT

ABSTRACT

This study assesses the role of information technology in internal audit and how it affects the organization's internal audit process. The study also highlights the global trend towards the application of information technology (IT) systems (software / maintenance) to create a more controlled environment in the implementation of the audit process. It also shows how IT affects internal control (control environment, risk assessment, control activities, information and communication and monitoring). The use of digital technology provides guidance and best practices for assessing available resources to effectively perform internal audit tasks. It also explains how digital technology, information systems (IS) and electronic information

systems (EMS) change the way businesses operate, promote transaction efficiency and decision-making. It also focuses on many aspects of IT risks and controls, and determines whether the right people control IT risks properly. The technological approach has a direct impact on the internal control mechanism of the enterprise. The auditor clearly explains the risks taken by management and the responsibilities that are potentially passed on to board members, and also explains what the responsibilities are. Based on independent risk assessment procedures by management and auditors, the scope of the audit highlights the importance of monitoring overall IT and software requirements for these systems due to the increasing use of peripheral systems, as well as financial reporting technologies.

Key words: Internal audit, audit tools, smart technologies, electronic information systems, digital technology

Giriş

Gelişen teknolojiler, finansal raporlama ortamını önemli ölçüde değiştirir ve bu değişim hızlanmaktadır. Örneğin, yapay zeka (AI), robotik süreçlerin otomasyonu iş yapma şeklini değiştirir ve denetçiler iş süreçlerini değiştirerek liderlik ederler. Denetçilerin, işlemlerin başlatılması, işlenmesi ve kaydedilmesi ve ardından uygun denetim prosedürlerinin geliştirilmesine yönelik yönetim sürecini etkin bir şekilde değerlendirmek için sektördeki ve bilgi teknolojisi ortamındaki değişiklikleri kapsamlı bir şekilde anlamaları gerekir.

Bilgisayarlar ve ağlar, bir denetim için gereken bilgilerin çoğunu sağlar. Etkili olması için, denetçiler bilgisayarı bir doğrulama aracı olarak kullanmalı, otomatikleştirilmiş sistemleri ve verileri kontrol etmeli, sistemler için iş hedeflerini ve sistemlerin işletim ortamını anlamalıdır. Denetçilerin bilgisayarlar ve ağlar için kullandıkları diğer önemli alanlar denetim yönetimidir. Bilgisayarlar ve iletişim için yeni kullanımlar arayarak, denetçiler sistemleri ve verileri gözden geçirme ve faaliyetlerini daha etkili bir şekilde yönetme yeteneklerini artırır. Otomatik sistem, denetçilerin bireysel ve denetim işlevinin üretkenliğini artırmasına olanak tanır. Çevrenin önemini ve denetim görevini etkin bir şekilde gerçekleştirme ihtiyacını kabul ederek, bir sonraki bölümde daha ayrıntılı olarak incelenecek olan denetim araçlarını ve yazılımlarını kullanmanın ana nedenlerini belirlemelidirler. Ana nedenler:

(i) Kişisel düzeyde yeni bir becerinin edinilmesi.

(ii) Geliştirilmiş verileri kullanarak şirketin karar verme sürecini kolaylaştırmak.

(iii) Denetimin verimliliğini artırmak.

(iv) Yaratıcılık ve iş analizi için daha fazla zaman sağlamak için günlük görevleri azaltmak.

(v) Kuruluşun şeffaflık yönetiminin gelişmesinden emin olmak.

(vi) Sorunların nicel nedenlerini belirlemek.

(vii) Dolandırıcılığı ve kötüye kullanımı azaltmak.

(viii) Tedarikçinin, müşterinin, insan kaynaklarının, bilgisayar ve işletme yönetiminin sonuçlarını belirlemek.

Bu makale, denetimde yazılım araçlarının kullanıldığı ana alanların kısa bir analizini, teknolojinin denetim mesleği üzerindeki etkisini, denetçinin ortaya çıkan iş ve teknoloji sorunları üzerindeki etkisini ve denetçiler tarafından sıklıkla kullanılan bilgi teknolojisi ürünlerinin örnek bir listesini sunmaktadır. Aynı zamanda denetçiler, yönetimin yeni teknolojilerin finansal tablolardaki iç kontroller üzerindeki etkisini uygun şekilde değerlendirip değerlendirmediğini belirler.

Literatür taraması, bir dizi BT ve iç denetim sorununun ele alınması gerektiğini göstermektedir. Aslında araştırma problemleri şu şekilde özetlenmiştir:

1. En iyi denetim uygulamalarıyla bilgi teknolojisinin azaltılmasının etkisinin olmasını sağlayacak belirli bir kılavuz yoktur.

2. İlgili denetçileri denetim görevini yerine getirme ve kurumsal riski azaltma konusunda eğitmek için muhasebe standartlarının eksikliği.

3. İç denetçinin gerekli beceri ve yetkinliklerinin belirlenmesini ve denetçinin denetim görevini etkin bir şekilde yerine getirmesine katkıda bulunan faktörlerin kapsamlı ve doğru olmamasını göstermek.

Çalışmanın amaçları:

1. En iyi uygulamalardaki yönergelerin eksikliğinin nedenlerini belirlemek.

2. Denetim görevini yerine getirmede ve kurumsal riski azaltmada uygun denetçilere yardımcı olmak için muhasebe standartları önermek.

3. BT ile ilgili denetimde iç denetçinin gerekli beceri ve yetkinliklerini artırmak.

4. Sürekli olarak kontrol edilen bir ortamın uygulanmasında bir BT sistemini benimsemenin küresel eğilimini incelemek.

Edebiyat araştırması

Yanlış yönetim ve test edilmemiş varsayımlar bir kuruluş için çok değerli olabilir ve etkili bir iç kontrol mekanizmasına ulaşmada çatışmaya yol açabilir. Doğru kaynak yönetimi, kayıt tutma, etkili iletişim, denetim sürecine hakimiyet ve bilgi teknolojisinin sunduğu teknolojiye hakimiyet yoluyla fayda sağlamak, denetçilerin bütünlüğünü sağlamak için esastır. Bu makale, yukarıda özetlenen kritik temellere ve bir organizasyon içindeki işlevsel bir denetim görevi içindeki araştırmanın sınırlamalarına odaklanmaktadır. Esas olarak denetçiler tarafından kullanılan araç ve tekniklerle ilgilenir.

Bu makalenin araştırma problemini ve amacını belirlemek için bilgi teknolojisinin iç

denetime uygulanmasına ilişkin önceki araştırmaları daha iyi anlamak ve gözden geçirmek için bir literatür taraması yapılmıştır. Edebiyat araştırması, iç denetim mesleği ve denetim yönetimi alanındaki teknoloji geliştirmenin güçlü etkisini kapsar. Çalışma, denetçilerin rolünün değiştirilmesi, sürekli denetim, BT risk kontrolü ve teknoloji sonuçları gibi kategorilere ayrılmıştır.

David Yang ve Liming Guan (2004), bilgi teknolojisi (BT) denetimine ve iç kontrol standartlarına ve yönergelerine açıkça katkıda bulunan teknolojinin hızlı büyümesinde denetimin evrimini tartışır. Teknoloji, bilgi sistemleri (BIS) ve elektronik veri işleme (EDP), kuruluşların işlerini yönetme şeklini değiştirerek operasyonların daha verimli olmasına ve karar vermesine yardımcı olur. Denetçilerin çalışmalarını kolaylaştırmak ve onlara yeterli rehberlik sağlamak için standartlar belirlenmiştir. AICPA SAS No:3'e göre, muhasebe kontrolünün amaçları hem manuel sistemde hem de BT sisteminde aynıdır. Ancak, denetçi tarafından kullanılan prosedürler iç denetimi etkileyebilir. Denetim Standardı 48'e göre, "bilgisayarla işlemenin mali tabloların incelenmesi üzerindeki etkisi", denetçilerin bilgisayar verilerini işleme ve planlama, iç kontrolleri inceleme ve değerlendirme yöntemlerini, kanıt sorunlarını, analitik inceleme prosedürlerini ve denetim ekibinin kalitesini kapsar. Değerlendirme sürecinde denetçi tarafından dikkate alınması gereken BT sistemlerinin ayırt edici özellikleri de vurgulanmıştır. Denetim Standardı 94`e göre, denetçilerin denetim sürecinde göz önünde bulundurması gereken faktörleri ve bunların tüm işletmelerin denetimi üzerindeki etkilerini tanımlar. Yazarlar 94. sayının en önemli beş yönünü tartıştılar ve bu Tucker (2001) tarafından desteklendi. Ayrıca SAS 94`e göre, karşılaşılan sistem, kontrol ve denetim kanıtı türlerini tanımlar. Yazar kısaca, kimlik denetimleri ve raporları için zorunlu gereklilikleri belirleyen Bilgi Sistemleri Denetim Beyanı'na (SISA) atıfta bulunmaktadır. Yazarlar, Amerika Birleşik Devletleri'nde mevcut olan denetim standartları ve rehberliği hakkında kapsamlı bir açıklama sağlar ve bu standartların ve kılavuzların, öncelikle BT denetiminde denetçilere nasıl yardımcı olabileceğini önerir. Ancak yazarlar, BT denetim programının türünü ve denetim mesleğini doğrudan nasıl etkilediğini belirtmemişlerdir. Ayrıca, teknolojinin denetçinin rolü ve sorumlulukları üzerindeki etkisinin önemini kanıtlayamadılar. **Iqbal Khadaroo** (2005) internette kurumsal raporlamanın yaygın kullanımını ve bunun denetim mesleği üzerindeki etkisini araştırmıştır. İnternetin olağanüstü büyümesi, nihayetinde elektronik, web tabanlı İnternet raporlama verilerine katkıda bulunur. Yazar, web tabanlı iş raporları için en iyi uygulamaların özünü ve davranış kurallarını anlamak amacıyla ilk olarak çeşitli literatür ve muhasebe standartlarını gözden geçirir. Daha sonra Malezya'daki İnternet raporlama uygulamalarını araştırır ve Malezya'da 100. Kuala Lumpur Menkul Kıymetler Borsası Bileşik Endeksi (KLSE CI) olan şirketlerle 2003 ve 2004 yılı için bir sınır belirler. Yazar, şirketlerde önemli bir artış olduğunu tespit etmekte ve açıklanan bilgilerin güvenilirliğini ve doğruluğunu korurken, internet kullanımının bir şirkete

getirebileceği faydaları önermektedir. Muhasebe mesleği, sağlanan bilgilerin kalitesinin artırılmasında ve kullanıcıların güvenilirliğinin sağlanmasında önemli bir rol oynamalıdır. Yazar ayrıca, denetçiler üzerinde daha iyi kontrol sağlayabilen, denetim risklerini azaltabilen ve kullanıcılara bilgilerin güvenilirliğini daha da artırabilen denetçinin web sitesinde doğrulanmış bilgilerin yayınlanması gibi bir dizi güvenlik önlemi önermektedir. Ancak araştırmacı yalnızca denetim mesleği ile ilgilenmektedir Moorth ve et al. 3525 seviyesinde ve İnternet, denetçilere sunulan kurumsal raporun gerçek etkisini tamamlamamıştır. Jenny Goodwin (2004), özel ve kamu sektörü kuruluşları arasında iç denetim fonksiyonunun özelliklerini karşılaştırmaktadır. Çalışma, Avustralya ve Yeni Zelanda'daki kuruluşlarla yapılan bir ankete dayanmaktadır. Anket, katılımcıların iç denetim sürecinde harcadıkları sürenin uzunluğunu göstermek için yapılmış ve iç denetimin kamu sektöründe özel sektöre göre daha yüksek bir statüye sahip olduğu görülmüştür. Dış kaynak kullanımı üzerine yapılan araştırmalar, her iki sektörün de özellikle bilgi teknolojisi ve sistemleri başta olmak üzere iç denetim faaliyetlerinde bir dizi dış kaynak kullanımı faaliyetinde bulunduğunu göstermektedir. Yazar ayrıca, mali kontrol ve iç kontrol, risk yönetimi işlemleri ve sistem denetimleri gibi iç denetimle ilgili temel faaliyetleri tartışır. Dış denetçiler ile iç denetim arasındaki ilişkiyi baş iç denetçinin bakış açısından inceler ve sonuçlar, kamu ve özel sektör yanıtları arasında önemli bir fark olmadığını gösterir. Ayrıca, her iki sektörde de dış denetçiler, iç denetim raporlarından daha fazla yararlanmaktadır. Bu, özel sektör denetim pazarında kamu sektöründen daha yüksek bir rekabet düzeyini yansıtabilir. Sonuç olarak yazar, iki sektördeki iç denetim fonksiyonları arasında statü farklılıkları olduğunu, ancak iç denetim faaliyetleri ile dış denetçiler arasındaki ilişkinin benzer olduğunu savunmaktadır. Yazar, kurumdaki iç denetim sürecinin işlevselliği hakkında daha fazla bilgi vermeden, yalnızca iç denetim faaliyetlerinin ve özelliklerinin yapısal temel ile karşılaştırılmasını tartışır. Jayalakshmi (2005), denetçilerin küreselleşmenin güvenini, bütünlüğünü sürdürmede karşılaştıkları zorlukları ele almaktadır. Yazarlar, geniş çapta yayınlanan makaleleri ve dergileri incelediler ve denetim sahtekarlığı, doğru ve adil yorumlar, denetçi bağımsızlığı ve iç denetçilerin rolünü ele alır. Bu, Hillison ve diğerleri gibi birçok yazar tarafından analiz edilmiştir. Araştırmacılar, iç denetçilerin dolandırıcılığı tespit etme ve önlemedeki rolünü ve sorumluluklarını tartışır. Ayrıca **Roufaiel ve Dorweiler (1994),** bilgisayar sahtekarlığının gerçekleştirilmesinin kolay ancak önlenmesinin zor olduğunu ve bu nedenle denetçilerin bilgisayar sahtekarlığından sorumlu tutulduğunu belirtmektedir. Yazarlar, denetim sahtekarlığını tespit etme ve önlemedeki rolü ve sorumluluğu açısından denetim mesleğinin bağımsızlık, bütünlük ve güvenilirlik eksikliğini tespit etmişlerdir. Denetçileri, şirketleri ve genel kamuoyunu mevcut denetim uygulamalarını güncelleme ihtiyacı hakkında etkin bir şekilde bilgilendirirler. Bu, denetçilerin sadece profesyonel olmalarına değil, aynı zamanda profesyonel görünmelerine de yardımcı olabilir. İç denetçilerin, yönetimle birlikte çalıştıkları

için, suistimali tespit etme ve raporlamada dış denetçilerden daha fazla yardımcı olacağı belirtilmektedir. Bu, iç denetçilerin dış denetçiler kadar bağımsız, dürüst ve profesyonel olma ihtiyacını otomatik olarak hesaba katar. Ne yazık ki, yazarlar kapsamlı araştırma alanları ve istatistikler sağlamadılar ve tartışma yalnızca ikincil verilere dayanır. Ayrıca, denetçilerin denetim sahtekarlığını tespit etme ve önlemede üstlendikleri her rolü ve sorumluluğu tanımlamadılar. Gerçek uygulama olasılığı üzerine herhangi bir analiz yapılmamıştır.

Russell Jackson (2004), denetçilerin denetim araçlarının ve yazılımlarının kullanımına yönelik yaklaşımlarını ve bu yaklaşımların teknolojik değerlendirmenin uygulanmasını nasıl etkilediğini incelemektedir. Yazar, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki denetim programıyla ilgili konuları tartışırken İç Denetçinin 10 yıllık program incelemesini anlatır. Araştırmacı, programın kurum içinde uygulanmasında ve sürdürülmesinde farklı deneyime sahip, denetimle ilgili yazılımlar hakkında birkaç uzman tarafından yapılan önemli bir alıntıdan bahseder. Bunlardan biri olan **Richard Lanza (2004),** bir denetim yöneticisi ve Denetim Yazılımının kurucusu olarak, bir kuruluşta bir denetim programının başarılı bir şekilde uygulanmasını sağlamak için çeşitli yöntemler sunarak bu alandaki kapsamlı deneyimini paylaşmaktadır. Richard Lanza, genel olarak, denetim programlarını açmanın basit olduğunu, ancak uygulamanın zor olabileceğini belirtir. Bu, etkileşim eğitim, öğrenme sürecinin sürekli izlenmesi yoluyla başarılabilir. Yazar ayrıca, kuruluşta benimsenen yazılım türü, popülerliği, güvenilirliği ve genel memnuniyet hakkında birçok bilgiden bahseder. Denetimle ilgili birçok program, bir kuruluşun abone olmasına ve bunları kuruluşa uygulamasına izin verir. Ancak, program denetçilerin beklentilerini karşılamadığında ortaya çıkan, güvenilirlik ve tutarlılıkla ilgili bir dizi sorun vardır. Richard Lanza, web formatında mevcut olan açık kaynak yazılımların mevcudiyetinden de bahsetti. Açık kaynaklı yazılım kullanmanın farklı avantajları vardır. Çok özel yazılım ihtiyaçları olan denetçiler, mevcut ürünlerin dahili yeteneklerinin ötesine geçmeli ve kendi denetim araçlarını geliştirmeyi düşünmelidir. Yazar ayrıca, geliştirilen sahtekarlık kontrol yöntemlerinde bireyselleşmeyi de gözlemlemiştir. Makale, teknoloji geliştirmenin etkisine ve kapsamlı bir denetim programının etkili ve verimli denetim faaliyetlerine nasıl katkıda bulunabileceğine ilişkin ayrıntılı bir analiz sunmamaktadır.

Romas Staciokas ve Rolandas Rupsys (2005), iç denetimin işlevlerini anlamayı, bilgi teknolojisinin (BT) etkisini incelemeyi ve kurumsal yönetimde iç denetimin faydalarını analiz etmeyi amaçlar. Yazarlar, literatürü, karşılaştırmalı analizi ve son araştırmaları gözden geçirerek iç denetimin kökenlerini ve kabul edilebilir tanımına dikkat çekerler. İç denetimin tanımı on yıllardır sürekli olarak gelişmekte ve geliştirilmekte ve iç denetimin işlevini ve organizasyondaki konumunu anlamada hala bazı zorluklarla karşılaşıyoruz. Şu anda, iç denetimin işlevi yalnızca iç kontrollerin, hile soruşturmalarının veya dış denetçilere yardım etmenin etkinliğini değil, aynı zamanda kurumsal risklerin

tanımlanmasını, risk yönetimini, sürecin iyileştirilmesi veya küresel operasyonlar hakkında yönetimle istişareyi de içermektedir. Kurumun tüm üyelerinin (yönetim, muhasebeciler, denetim komitesi vb.) iç denetimin ne olduğu konusunda eşit ve yeterli bir anlayışa sahip olması önemlidir. Ayrıca, iç denetimin kurumun ayrılmaz bir parçası olarak karşılaştığı bazı bağımsızlık sorunları olduğunu da açıklarlar. BT'nin anlamını incelerken, denetim sürecinde önemli BT avantajlarını belirlerler. Denetçiler için BT tabanlı uygulama; Bilgisayar Destekli Denetim Araçları (CAAT), bir organizasyonda iç denetimin etkinliğini artırmıştır. Öte yandan, örneğin BT geliştirme, otomasyon ve bilgisayarlaşma, kuruluşların askıya alınması, veri kaybı, ağ kesintileri riskini artırdı, iş izleme ve kontrol sürecini etkiledi. Yazar, iç denetim fonksiyonunun amacının risk yönetimi, kontrol ve yönetim sürecini izlemek, değerlendirmek ve geliştirmek olduğunu belirtir. Ne yazık ki araştırmacılar, farklı kurumsal yönetim yaklaşımlarının kurumun iç denetim sürecini nasıl etkileyebileceği konusunda yeterince analizyapmamışlardır.

Harrison ve Datta (2007), kullanım ve uygulama düzeyindeki kavramları karşılaştırarak, kullanıcıların bir yazılım uygulamasını bir dizi özellik olarak algıladıklarını bulmuşlardır. Kim ve diğerlerine (2009) göre, teknolojinin sistem kullanılabilirliği, kabul edilebilir fayda ve kullanım kolaylığı gibi özellikleri, teknolojinin iç denetim mesleğinde benimsenmesinde büyük bir etkiye sahiptir. Sistemin kullanımı kabul edilen kullanım kolaylığının ana özellikleri açısından yüksek, gelişmiş özellikleri ise zayıftır.

Zabihollah Rezaee et al. (2001), bilgi teknolojisinin yakın gelecekte denetim sürecini değiştireceğini söylemektedir. Çalışma, BT'nin sürekli denetim (CA) ve bağımsız denetçiler üzerindeki etkisine odaklanmaktadır; Sürekli değişen bir BT dünyasında, iç kontrol analizi ve temel denetimin unsurları araştırılır. Denetim süreci, muhasebe sisteminin geleneksel denetiminden bilgisayarlara ve bilgisayar tabanlı denetim yöntemlerine kaymıştır. Kağıt, elektronik, çevrimiçi ve gerçek zamanlı uygulamaya geçiş, sürekli denetim metodolojisine yardımcı olmuştur. Yazarlar, finansal bilgilerin gerçek zamanlı olarak hazırlanmasına, yayınlanmasına, araştırılmasına ve alınmasına izin verecek bir dizi doğrulama uygulamasını araştırdı. Gerçek zamanlı muhasebe (RTA) sistemleri, mali bilgiler ve denetim kanıtları elektronik biçimde mevcuttur ve mali denetimler için yeni bir prosedür oluşturur. Teknolojik gelişmeler de iç kontrolün önemini artırmıştır. Bu, Sponsorluk Kuruluşları Komitesi'nin (COSO) iç kontrol yapısının bileşenlerinin kontrol ortamı, risk değerlendirmesi, bilgi ve iletişim, kontrol faaliyetleri ve izleme olduğunu gösteren bir raporla desteklenmiştir. İşletmenin yeterli kontrol prosedürlerine sahip olması durumunda, denetçi, iç kontrol yapısının, politikalarının ve prosedürlerinin etkinliğini belirlemek için kontrol denetimleri gerçekleştirmelidir. Yazarlar ayrıca, Bağımsız Denetçilerin elektronik kanıtları kapsamlı bir şekilde değerlendirmesini ve kuruluş üzerindeki etkisini değerlendirmesini önermektedir. Bu, mali tabloların onaylanmasında muhasebe prosedürlerinin yeterliliğini doğrulamak için

tasarlanmış önemli bir test yoluyla izlenebilir. Devam eden denetimin temel faydası, denetçilerin geleneksel olarak işlemleri ve hesap bakiyelerini denetlemek için harcadıkları zamanı ve masrafı azaltabilmesidir. Aynı zamanda, denetçilerin müşterinin işini, sektörünü ve iç kontrol yapısını anlamaya daha fazla odaklanmasını sağlayabilir. Yazarlar, devam eden denetimleri kapsamlı bir şekilde araştırmış ve tanımlamış, önemlerini vurgulamış, kavramsal çerçeveyi tartışmış ve uygulamalarındaki önemli denetim konularını keşfetmiştir. Bununla birlikte, yazarlar, denetçilerin devam eden inceleme sürecine ve bir bütün olarak teknolojik gelişmeye adaptasyona nasıl yanıt vermesi gerektiğini önermedi.

Yining Chen (2004), devam eden teftişlerin yürütülmesinde stratejik sistem yaklaşımını araştırmıştır. Bilgi teknolojisinin (BT) hızla ortaya çıkması ve finansal bilgilerin daha hızlı sağlanmasıyla, denetçilerin denetim kanıtlarını sürekli olarak izlemek, toplamak ve analiz etmek için yeni yaklaşımlar icat etmeleri gerekmektedir. İş Raporlama Dilinin (BLR) yakın zamandaki gelişimi, mali tabloların kullanılabilirliğini, değiştirilebilirliğini ve geçerliliğini de artıracaktır. Tüm bu bilgiler, gerçek zamanlı ve elektronik mali tablolar temelinde karar vericilere verilmektedir. Devam eden denetim, sürekli bir operasyonel veri ve analiz akışına bağlıdır. Stratejik bir sistem yaklaşımı kullanarak devam eden denetimleri yürütmek, denetçinin işlemleri gerçek zamanlı muhasebe sisteminde sürekli olarak izlemesine ve analiz etmesine olanak tanır. Stratejik sistem yaklaşımı, finansal denetimlerde ciddi hataları tespit etmek için daha fazla beceri sağlar. Denetçiler, stratejik bir sistematik bilgi çerçevesinin yedi bileşeni üzerinde çalışmalıdır: şirketin stratejik önceliklerini dikkate alarak; riskleri belirlemek ve analiz etmek; stratejik amaç ve hedeflere ulaşmak için gereken temel süreçleri ve yetkinlikleri anlamak; süreç performansının ölçülmesi ve değerlendirilmesi; stratejik sistemin bir hedefi olarak hareket edecek işletme düzeyinde bir iş modelinin geliştirilmesi; modeli finansal tablolardaki temel talepler için beklentiler oluşturmak için kullanmak; raporlanan mali sonuçları beklentilerle mesleki muhakeme kullanarak karşılaştırmak. Stratejik sistemler yaklaşımı başlangıçta mali denetimleri yürüten dış denetçilere sunulsa da, iç denetçilerin devam eden denetimleri geliştirmesi ve uygulaması için bir çerçeve ve yönetim sağlar. Aslında, iç denetçiler, sürekli denetime stratejik bir sistem yaklaşımı benimsemekte dış denetçilere göre bir avantaj bulabilirler. Yazar, stratejik bir sistem yaklaşımının geleneksel sürekli kontrolü son BT geliştirmesinden nasıl ayırt edebileceğine ilişkin çerçeveyi açıkça tanımlamaktadır. Ancak, bu teorik yaklaşımı sürekli denetim sürecine uygulamak için denetçilerin ihtiyaç duyduğu becerileri tanımlamaz.

BT Risk Kontrolü **Linda Hadden (2003),** BT alanında denetim komitesinin ve iç denetçilerin rolünü inceledi ve iç denetimin denetim komitesine ve BT risk kontrolüne daha fazla dahil edilmesi çağrısında bulundu. Yazar, bir kuruluşun denetim komitesi ve dış denetçilerin kaynaklarından daha fazla yararlanarak daha etkili BT kontrolüne ulaşabileceğini söyler. Bu bağlamda, denetim komitesi üyeleri bu alanın izlenmesinde daha aktif bir rol oynamalıdır.

Çoğu şirket bilgi teknolojisine (BT) çok fazla güvenir ve kurumsal riski artırır. BT riskleri ve kontrolleri birçok yönden teknik özellik taşır. Çoğu kuruluşta BT riskleriyle başa çıkmak için teknik uzmanlığa kimin sahip olduğu bilinmemektedir. Yönetimin dışında, denetim komitesi, iç denetçiler ve dış denetçiler dahil olmak üzere bir dizi yönetim katılımcısı, BT risk kontrolüne dahil olabilir. Bu gruplar arasındaki çabaları koordine etmek, etkili ve verimli BT risk kontrolünün önemli bir parçasıdır. Son olarak, tarafsız kişiler, BT riskleri üzerinde yeterli kontrole sahip olup olmadıklarına karar verirler. Denetim Komitesi üyeleri, iç denetçilerin ve dış denetçilerin BT risklerini kontrol etme düzeyini veya

taahhütlerini değerlendirir. Yazar, bu araştırma ve anketin sonuçlarıyla tüm kurumsal yönetim yapısını ana hatlarıyla açıklamaktadır; yönetim, denetim komitesi, iç denetçiler ve dış denetçiler, BT ile ilgili kontrol hatası olasılığını en aza indirmek için BT ile ilgili çabalarını artırmak için tavsiyelerde bulunur.

John Siltow (2003), iç denetim uygulaması ile BT risklerine maruz kalma ve çalışanların işlerini gerçekleştirme biçimleri arasındaki ilişkiyi araştırdı. Sürekli değişen ortamın hızlı büyümesi nedeniyle yazar, iç denetçilerin veri ve kaynakların bütünlüğünü doğrulamak için senaryo planlaması düzenlemesini önerdi. Denetçiler, kuruluşlarının hayati sistemleri gözden geçirmesine ve kurumun sorunsuz çalışmasını sağlamasına yardımcı olmak için bu alanlarla ilişkili risklerin de farkında olmalıdır. İzinsiz giriş yapanlar veya bilgisayar korsanları gibi tehditler karşısında, şirketler yasa dışı kazanç veya diğer kötü niyetli amaçlarla da hedef alınabilir. Son güvenlik araştırmaları, birçok veri güvenliği ihlalinin kuruluş içinden geldiğini göstermiştir. Çalışanlar, önemli belgeleri silerek, virüs içeren e-posta eklerini açarak veya gerekli bilgi veya eğitim olmadan çalışmayan cihazları onarmaya çalışarak bina sistemlerine zarar verebilir. Kuruluşların, hem kasıtlı hem de kasıtsız zarar riskini azaltmaya yardımcı olmak için etkili erişim kontrol önlemleri oluşturması gerekir. Yazar ayrıca, iç denetçilerin yetkilendirme sürecine daha fazla dikkat etmelerini önerdi. Temelde, erişim kontrolü, kurumun bir "ön kapısı" olarak temsil edilir. Bu tehdit, çalışanlara eğitim ve eğitmekle aşılanabilir. İç ve dış tehditlere ek olarak denetçi, bu bilgi teknolojilerini kullanan çalışanlardan gelen tehditlere ek olarak donanım ve yazılım riskleriyle de ilgilenmelidir. Yasadışı bir programın keşfedilmesi, itibara ve kuruluşa gereksiz zararlar verebilir. Yazar, etkili program yönetiminin bir kuruluşun BT sistemlerini optimize etmesine ve genel mülk maliyetlerini azaltmasına yardımcı olabileceğini öne sürer. Potansiyel teknolojik riskleri ortadan kaldırmak son derece zor olabilir çünkü bu süreç, kuruluşların sürekli değişen karmaşık bir ortamda sorunları önceden tahmin etmesini gerektirmektedir. Aynı zamanda, yeterli bir iç denetim zihniyeti, davetsiz misafirleri önlemeye, doğru ve zamanında bilgiye dayalı kararlar almaya ve genel BT risklerini en aza indirmeye yardımcı olabilir. Yazar, Moorth ve diğerleri olmadan BT riskinin denetçi üzerindeki etkisini kısaca açıklamaktadır.

Jagdish Pathaka'ya (2005) göre, teknolojinin yakınsaması, bir işletmenin iç kontrol

mekanizması üzerindeki etkiyi göstermektedir. Denetçinin, finansal veya tüm kurumsal bilgi sisteminin karşılaştığı risklerin farkında olması önemlidir. Yazar, modern denetçiyi karmaşık ve eğitimli bir birey olarak tasvir eder, çünkü çoğu kuruluş, denetçilerin yalnızca finansal sistemlerin geleneksel yönlerinde değil, aynı zamanda bilgi ile ilgili bilgi alanlarında da becerilere sahip olmasını beklemektedir. Uluslararası bilgi teknolojisinin (BT) güvenlik standartları tanımlanır ve bir kuruluşun risk ve güvenlik sorunları için en iyi teknik çözümü seçmek için kullanılır. Güvenliğin getirdiği teknolojik avantajlara rağmen, teknolojinin kurum içindeki risk yönetimi fonksiyonlarına da doğrudan etkisi vardır. Yakınsama trendinin bu noktasında teknoloji, fiziksel güvenlik ve risk yönetimine yeni fırsatlar ve güvenlik açıkları getirebilir. Bir dizi faktör, risk ve güvenlik felsefesinde bir paradigma değişikliğine yol açar. Bu değişiklik, BT güvenlik yöntemlerinin daha geleneksel fiziksel güvenlik yöntemleriyle "yakınsaması" tarafından yönlendirilir. Teknolojinin risk üzerindeki etkisini anlamak için, fiziksel güvenlik paradigmasına eklendiğinde dinamikleri anlamak önemlidir. Yazar, statik ve dinamik güvenlik sistemleri arasındaki farklara kısa bir bilgi verir ve güvenlik sistemindeki zayıflıklara dikkat çeker. Teknolojinin fiziksel güvenlik ve risk yönetimi bileşenlerinin finansal varlıklar olarak kabul edilmesini ve denetçilerin tam uygulama olmadan yeni teknoloji bileşenlerindeki açıkları belirlemek için gerekli çabayı göstermelerini önerir. Yazar sadece mevcut durumun kavramsal bir analizini sağlar ve risk yönetimini, iç kontrolü ve kurumsal güvenlik açıklarını destekleyen herhangi bir spesifik bulgu ve veri analizi yapmaz.

Charles Le Grand (2001), bir organizasyonda denetim yönetiminde bilgi teknolojisi kullanımının temellerini tartışır. Denetim yönetimi, etkili bir denetim gücü sağlamak, denetim kaynaklarını kuruma sağladığı faydaları en üst düzeye çıkarmak için yönlendirmek ve denetim yasalarına, düzenlemelerine ve politikalarına uymamakla suçlanmaktadır. Haziran 1999'da Uluslararası İç Denetim Teşkilatı tarafından onaylanan iç denetim tanımında şu ifade yer almaktadır: "İç denetim, kurumun performansına değer katmak ve iyileştirmek için tasarlanmış bağımsız, tarafsız bir garanti ve danışmanlık faaliyetidir. Risk yönetimi, kontrol ve yönetim süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek ve iyileştirmek için sistematik, disiplinli bir yaklaşım getirerek bir organizasyonun hedeflerine ulaşmasına yardımcı olur." Yazarlar, denetçiler tarafından kullanılan araçları tanımladılar ve buna göre sınıflandırdılar. Risk analizi ve risk yönetiminde denetçi, risk ve risk yönetimini değerlendirmeli ve risk hakkında geri bildirim sağlamak için yönetimle iletişim kurmanın yollarını bulmalıdır. Denetçi, ayrı bir yönetim kademesinin (denetim komitesi ve yönetim kurulu) yönetim tarafından alınan riskleri ve potansiyel olarak yönetim kurulu üyelerine devredilen sorumlulukları anlamasını sağlamaktan sorumludur. Yazar, değişen ortamı izlemek ve bilgilerin gizliliğiyle ilgili organizasyonel ve operasyonel kontrolleri doğrulamak için denetçinin denetim görevlerinin performansına öncelik vermesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu, kuruluşun yalnızca uygun gizlilik politikalarına sahip olmasını değil, aynı zamanda bunlara uymasını da sağlayacaktır.

Yazar, ayrı kontrol öz değerlendirmesini (CSA), dahili kontrolleri tanımlamak ve değerlendirmek için popüler bir metodoloji olarak tanımlar. CSA, işletme sahiplerinin ve operatörlerin riskleri azaltmanın veya daha iyi yönetmenin yollarına odaklanmasına olanak tanır. Yazar ayrıca denetçileri, mevcut bir bilgi sistemini düzenli olarak sağlamak için web sitelerini kullanmaya teşvik eder. Denetçiler, güvenli olmayan bir yolla güvenli iletişim göndermek için İnternet'i kullanabilir. İnternet kullanımı da hızla değişmektedir ve bu alandaki deneyim, denetim ve denetim planlamasında değerli bilgi ve beceriler sağlayacaktır. Yazar, denetim yönetimi sürecinde BT uygulamalarının nasıl kullanıldığını daha iyi anlar, ancak risk yönetimi, kontrol ve yönetim süreçlerinin etkinliğini artırarak denetçilerin denetim hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olacak herhangi bir deneysel öneride bulunmamıştır.

Deloitte ve Touche (1996), bilgi teknolojisinin İç Denetim performansı üzerindeki mevcut etkisini tartışırlar. "İç Denetim Öz Değerlendirme Aracı" üzerine yapılan araştırma, yazarın iç denetim sürecinin yeterliliğini, kurumda kullanılan teknoloji seviyesini ve teknolojinin kurum üzerindeki etkisini belirlemesine yardımcı olur. Araştırmalar, bilgi sistemlerinin denetçilere günlük faaliyetlerinde yardımcı olacak bir araç haline geldiğini ve çoğu kuruluşun herhangi bir teknolojiye eşit derecede maruz kaldıklarını ve kendilerini yetersiz denetime adadıklarını varsaydığını gösterir. Bu eğilimle aynı zamana denk gelen bilgisistemleri, uzaktaki çalışanları ve tesisleri giderek daha fazla destekleyebilmektedir. Ağ teknolojisi, grup yazılımı ve İnternet gibi çevrimiçi hizmetler daha kısa mesafelerdir. Ancak araştırmalar, teknolojinin en yoğun kullanımının bilgisayar ağları, e-posta, elektronik çalışma belgeleri ve önceden hazırlanmış programlar gibi iş akışıyla ilgili araçlara odaklandığınıgöstermiştir. Karşılaştırma için, dosya süreçleri, otomatik risk analizi, karar desteği ve ağlar gibi denetim sürecini doğrudan destekleyen yeni teknolojiler daha az kullanılır. Teknolojinin bilgi sistemlerini yeni ve farklı bir kullanıma getirdiği belirtilir. Öte yandan, bilgi teknolojisinin hızlı gelişimi, yeni denetim risklerine ilişkin süregelen endişeleri artırmaktadır. İç denetçilerin temel endişesi, modern bilgi sistemlerini ve teknolojilerini çözmek için mevcut metodolojilerdir. Yazar ayrıca, hangi teknolojilerin kullanıldığını ve ne kadar geniş kapsamda ele alınması gerektiğini belirlemeye çalışarak liderler için ayırt edici faktör hakkında konuşmuştur. Teftiş yöneticileri ayrıca iş başında eğitimden daha çok resmi eğitime güvenirler. Deloitte ve Touche, kullanılan bilgi teknolojisi düzeyini belirledi ve farklı büyüklükteki kuruluşların uygulamalarındaki farklılıkları araştırdı. Denetçinin mesleği vemetodolojisi ile ilgili endişeler, katılımcıların yeni teknolojiyi test etme becerilerinden memnun olmadıkları alanlarda da araştırılır. Yazar, denetim uygulamasında teknolojinin nasıl daha iyi kullanılacağını önerdi ve yeni teknoloji araçlarıyla denetim verimliliği elde etti. Denetçilerin karşılaştığı zorluklardan yararlanmak için edinilen yetkinliklerin ve metodolojilerin yönlerini daha fazla araştırmamış veya geliştirmemiştir.

David Coderee (1993), bilgisayar destekli denetim araçlarının ve tekniklerinin (CAATT)

temelli programların bir organizasyondaki belirli denetim işlevlerini nasıl otomatikleştirebileceğini açıklamaktadır. İlk olarak, yazar, denetim planlaması ve raporlaması için CAATT'ın birçok avantajını sunar. Denetimin kapsamını genişletmek, denetim becerilerinin kapsamını iyileştirmek, denetimin bilgi sistemi işlevlerine bağımlılığını azaltmak ve yeniden kullanılabilir bilgisayarlı yöntemlerin geliştirilmesi yoluyla güvenilirliği ve maliyet etkinliğini daha da artırmak için kullanılabilir. Yazar, otomatik araçların ve tekniklerin bir denetimin değerini, verimliliğini ve etkililiğini nasıl artırdığını gösterir ve uygun tavsiyelerde bulunur. Yazarın argümanını destekleyen noktalar çeşitli şekillerde gösterilmiştir. CAATT tabanlı uygulamanın yardımıyla, denetçiler yüksek riskli, yüksek maliyetli alanları belirlerler ve yerinde manuel araştırma için operasyonel listeler hazırlarlar. Bu, tehlikeli maddelerle ilişkili risklerin en aza indirilmesi ve iç kontrol sürecinden yararlanılması ile sonuçlanır. Başka bir bağlamda, yazar, bu programın etkililiğini dikkate alan bir CAATT işgücü azaltma programının bir örneğini sunar. Personel azaltma sistemi, personel bilgi sistemi ve maaş sistemi gibi programlarla denetimler başarıyla gerçekleştirilmekte ve yönetim programın etkinliğini takdir etmektedir. Yazar, ayrıca denetçinin bir üretim tesisinin kapatılması üzerindeki kontrolü nasıl incelediğini de gözlemler. Bu makalede, denetim ekibi, ekipmanın ve envanter öğelerinin uygun bir fiyata satılıp satılmadığını ve hırsızlığı veya kaybı önlemek için uygun şekilde bakım yapılıp yapılmadığını belirlemeye yardımcı olur. Organizasyon için geliştirilen CAATT başarıyla kullanılmış ve planlama aşaması süresi genel olarak % 50'den fazla azaltılmıştır. Makale, kurumdaki denetim işlevlerinin otomatikleştirilmesinde CAATT'nin faydalarını ve etkililiğini derinlemesine göstermekte ve denetim sürecinin verimliliğini ve etkililiğini artırmanın yollarını açıklamaktadır. Yazar, ifadelerini desteklemek ve doğrulamak için herhangi bir araştırma veya rapor sunmamıştır.

James (2001), teknolojinin denetim süreci üzerindeki mevcut etkisini araştırır ve teknolojik eğilimlerin denetim mesleği üzerindeki gelecekteki etkisini tartışır. Yazar, denetim firmaları tarafından mevcut teknoloji kullanımı hakkında kısa bir bilgi verir. Önümüzdeki yıllarda, belgesiz denetimler müşterilerin belgesiz olma eğiliminde olduğu alanlara yayılacak ve ilgili denetim prosedürlerini geliştirmek için bir denetim programına bağlı olacaktır.

Elektronik veri değişimi (EDI), görüntü işleme ve elektronik belge aktarımı (EFT) gibi teknolojiler, geleneksel denetim yöntemlerini ortadan kaldıracaktır. Yazar, kurum içinde hangi denetim teknolojilerinin kullanıldığını ve gelecek planlamayı analiz etmek ve araştırmak için bir röportaj kullanır. Teknolojinin denetim planlamasını, testini ve dokümantasyonunu nasıl etkilediğine dair gözlemler tartışılır. Müşteriler teknik olarak geliştikçe, denetim süreçlerinin baştan sona bir ihtiyaç haline geldiğini belirtir. Firmalar tarafından, iç ve dış risklerin denetim sürecini nasıl etkilediğini değerlendirmek için birçok risk temelli denetim yaklaşımı kullanılmıştır. Örneğin, Risk Kontrol Departmanı

(Pricewaterhouse Coopers LLP) müşterilere belirli riskleri ele almak için iç kontrol sürecinin iyileştirilmesi gerektiğini tavsiye etmek için kullanılırdı. Bir kontrol ortamında denetimde, müşterinin işletmenin sistemi aracılığıyla denetim yapabilmesi için denetçilerin bu tür sistemler hakkında ayrıntılı bilgi edinmesi gerekir. Bu yeni denetim ortamında, yazılım paketleri (ACL ve IDEA gibi), önceden manuel olarak tamamlanan çeşitli denetim görevlerini gerçekleştirerek denetim verimliliğini artırmaya hizmet eder. Bu paketler aynı zamanda dolandırıcılığı tespit etmek için de kullanılacaktır. Yazar, denetim belgesinin izlerinin kademeli olarak ortadan kalkmasıyla birlikte, sürekli izlemenin gelecekte daha da önemli hale geleceğini belirtir. Küreselleşme yerine, uzaktan erişim yazılımı ve istemci / sunucu teknolojisi, bilgi çağındaki işletmelere ayak uydurmak için çok önemlidir. Hemen hemen her Moorth vb. üzerinde dramatik bir etkisi olmaya devam edeceğini vurgular. Ne yazık ki yazarlar, benimsenen teknoloji seviyesini ve mevcut denetim prosedürlerine nasıl uyum sağladığını dikkate almıyorlar.

Zezhong Xiao (1997), bilgi teknolojisi ve kurumsal finansal raporlama arasındaki ilişkiyi araştırdı. Koşullu faktörlerin finansal tablolar ve BT üzerindeki etkilerinin kapsamını ve düzenliliğini açıklayıp açıklayamayacağını araştırmak için çaba gösterır. Araştırmacı, öngörülemezlik bakış açısını, bu bakış açısına göre oluşturulan hipotezleri ve bu hipotezlerin test sonuçlarını tanımlamış, örneklemi belirtilen koşullu faktörlere göre alt örneklemlere ayırmış ve alt örneklerdeki koşullu ilişkileri araştırmıştır. Yazar, muhasebede BT kullanımının muhasebeciler ve bireysel kuruluşlarla sınırlı olmadığını, yönetim düzeyinde kontrol gerektirdiğini savunur. Araştırmacı, işletme ve teknolojinin bilgi asimetrisi üzerindeki etkisini ve bunun yöneticiler üzerindeki etkilerini, ahlaki tehlikelere ve olumsuz seçimlere yol açtığından bahseder. Genişletilmiş veri asimetrilerinin nasıl kullanıldığını ve şirketlerin ahlaki tehlikeler ve olumsuz seçim problemleriyle karşılaşma olasılığının daha yüksek olup olmadığını incelemek ilginç olacaktır. Genel olarak, bulgular, BT'nin finansal tablolar üzerindeki etkisinin koşulsuz olmadığını ve acil durum olasılığının bu etkiyi araştırmak için yararlı bir çerçeve olduğunu göstermektedir. Ancak, BT ile kurumsal finansal raporlama arasındaki ilişki hakkında herhangi bir açıklama yapmadan önce, yazar ek koşullu faktörleri incelemelidir. Yazar ayrıca, BT ile ilgili konuları perspektife getirmede başarısız olmuş ve finansal raporlama döneminde fırsatlar ve tehditler hakkında farkındalık sağlamamıştır.

Roger Debreceny (2005), finansal hizmetler sektöründe denetim sürecinikolaylaştırmak için kullanılan denetim yazılımını, özellikle de Singapur'daki yerel ve uluslararası ticari bankalar tarafından bilgisayar destekli denetim araçlarının (CAAT) kullanımının kapsamını ve niteliğini incelemiştir. İç denetçilerle toplantılar yapılmış ve CAAT'ların sıklıkla özel soruşturmalarda kullanıldığı tespit edilmiştir. En yaygın CAAT'lardan biri GAS'tır. GAS örnekleri arasında Denetim Komut Dili (ACL), Etkileşimli

Veri Çıkarma ve Analiz (IDEA) ve Panaudit Plus bulunur. Bu programlar, denetçinin verileri

incelemesine yardımcı olur. Denetçi, denetim prosedürlerini doğrudan etkileyen risk faktörlerini belirlemek için teknolojinin uygulanmasını anlamalıdır. Denetçiler, bilgisayarlı iç kontrol sistemlerine odaklanmalı ve bu sistemleri doğruluk ve tamlık açısından kontrol etmelidir (Coderre, 1996, 1998). Bu onaylı GAZ, bankaların denetim kanıtı elde etmek için önemli testler yapmasına yardımcı olabilir. GAS, mali tablolardaki önemli hataların belirlenmesine yardımcı olmak için de kullanılır. Bankaların karşılaştığı çok çeşitli riskler ve yüksek oranda bilgisayar ortamına sahip ortamları ve GAS tarafından sağlanan işlevsellik göz önüne alındığında, banka denetçilerinin GAS kullanması beklenmektedir. Banka teftişlerinde malzeme testlerinde GAS kullanımına dair çok az kanıt vardır. Çalışma, büyük muhasebe meslek şirketlerinin dış denetçilerinin, dış denetim bilgi sistemleri bileşenini yürütmek veya mali tabloları gözden geçirmek için GAS'ı kullanmadıklarını ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmadan banka denetçilerinin sınırlı ölçüde GAS kullandığı sonucuna varılabilir. Yazar ayrıca, CAAT'ların mali kurumların denetim sürecindeki rolünü daha iyi anlamalarına ve yönlendirmelerine yardımcı olmuştur. Ne yazık ki, yönergeler ve tavsiyeler sınırlıdır ve yazar, CAAT'ın bir bütün olarak finansal kurumlar üzerindeki etkisini özetlemektedir.

Joseph Brazel (2005), mali tablo denetçileri için kurumsal kaynak planlama (ERP) sistemleri deneyimini geliştirmeyi, değerlendirmeyi ve kullanımını sağlamayı amaçlamaktadır. ERP sistemleri, denetim firmaları tarafından halka açık şirket müşterileri tarafından kullanılan baskın sistemdir. Böyle bir durumda planlanan davranış teorisi, denetçilerin kendi ERP sistemi uygulamalarına ilişkin algılarının, kabul edilen davranış kontrollerini etkilediğini ve sonuç olarak denetçinin davranışını açıkladığını ileri sürer. Yazar,daha yüksek düzeyde ERP sistemi deneyimine sahip denetçilerin ERP parametreleri üzerinde daha fazla davranışsal kontrole sahip olduğunu belirtir. Son muhasebe çalışmaları, ERP sistemlerinin denetçilerin artan risklerini tanımak için uygun olmadığını ve ERP sistemlerini daha iyi anlayan denetçilerin, BT denetim profesyonellerinden daha iyi yararlanabileceğini ve ERP sistemiyle ilgili riskleri azaltmak için temel prosedürlerin kapsamını planlayabileceğini göstermiştir. Önlemin gelecekteki olası kullanımı, ERP sistemiyle ilgili denetim görevlerinin performansı üzerindeki etkisinin incelenmesini ve sistemdeki diğer denetçi türlerinin deneyim düzeyini belirlemek için önlemin bireyselleştirilmesini içerir. Bu çalışmanın ve yazar tarafından geliştirilen olayın birkaç sınırlaması vardır. Birincisi, olay, denetçilerin ERP sistemlerine ilişkin algıları veya deneyimleri, kendi deneyimleri, eğitimleri vb. sınırlamalar gösterilebilir. İkincisi, planlı davranış teorisi (Ajzen, 1991), davranışları etkilemek için niyetlerin kabul edilen davranışsal kontrol ile birleştirilebileceğini gösterir. Bununla birlikte, gelecekteki araştırmalar, güvenin iyileştirilip iyileştirilemeyeceğini değerlendirebilir (denetçinin davranışı daha iyi açıklanabilir). Üçüncüsü, önlemin öngörücü ve paralel geçerliliğini (yani kriterin geçerliliğini) ve zaman içindeki istikrarını değerlendirmek için daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Dördüncüsü, ölçü belirli bir sistemik formla ilgilidir. Bu sistem biçimi, devlete

ait şirketlerin denetçilerinin karşılaştığı baskın tür olsa da **(Cerullo ve Cerullo, 2000),** kullanılan farklı sistemler vardır ve bu sistem, denetçinin diğer BT deneyimini doğru bir şekilde ölçmeyecektir. Yazar, denetçilerin ERP sistemi uygulamalarına ilişkin algılarının denetçi davranışını ve modern denetim hizmetlerinin kalitesini nasıl etkileyebileceğini incelemek için bir araç olarak denetçilerin öz algısını sunar. Yazar, ERP sisteminin türü ve bunun denetçilerin performansını ve organizasyondaki kullanımını nasıl etkileyeceği konusunda ayrıntılı bilgi vermez.

İç denetimde dijital teknoloji kullanımının rolü

Denetim yönetiminde bilgi teknolojisinin kullanımı, denetim yönetimi tarafından etkin bir denetim gücü sağlamak, denetim kaynaklarını kuruma faydaları en üst düzeye çıkarmak için yönlendirmek ve yasalara, düzenlemelere ve denetim politikalarına uymaktır. Bu, en büyük riskleri temsil eden süreçlerin, faaliyetlerin ve bilgilerin gözden geçirilmesini, bireysel denetim görevlerinin planlanmasını ve yönetilmesini, önceki ve mevcut denetimlerin kayıtlarının tutulmasını, personele atıfta bulunulmasını ve planlanmasını ve denetim müşterileri, üst yönetim ve yönetimle etkin bir şekilde iletişim kurmayı içerir. Bu makalede, denetim yönetimi genellikle yalnızca doğru araç ve tekniklerin kullanılmasını önermektedir.

Risk analizi ve yönetimi için birçok yaklaşım vardır. İdeal olarak, risk analizi, iç denetimin doğrudan katılımı olsun veya olmasın, organizasyon içinde bir risk yönetimi süreci olarak gerçekleştirilecektir. Risk yönetimi resmi bir yönetim süreci değilse, denetçi riskleri ve risk yönetimini değerlendirmeli ve riskler hakkında geri bildirim sağlamak için yönetimle iletişim kurmanın yollarını bulmalıdır. Risk değerlendirmesi tekrar eden bir süreçtir ve risk değerlendirmelerinin sonuçları, sonraki denetim projeleri sırasında denetçiler tarafından referans alınmasını ve güncellenmesini kolaylaştıracak şekilde sürdürülmelidir. Risk yönetimi, kontrol ve yönetim süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek ve iyileştirmek için sistematik, disiplinli bir yaklaşım getirerek bir organizasyonun hedeflerine ulaşmasına yardımcı olur. Bazen denetçiler riskleri yönetmek için iş kontrolüne odaklanabilir ve kontrolden kaçınabilir. Denetçiler, risk yönetiminin daha geniş kapsamını ve önemini kavramak yerine riski azaltabilirler. Denetim dışı yöneticiler genellikle yönetim sorumluluklarını kontrol açısından düşünmezler. Süreçleri, etkinlikleri ve riskleri nasıl yönettiklerini düşünürler. Bu nedenle, denetçiler için önemli bir iletişim aracı, açık ve anlaşılabilir riskleri belirlemek ve değerlendirmektir. Yöneticiler riskleri anlar ve yönettikleri en önemli riskleri tanımlayabilir. Denetçi, genellikle denetçilerin yanlış olduğunu bildikleri şeyler hakkında sorular sorarak yöneticilerin risk listesine ekleyebilir. Tehditleri ve riskleri tartışmaktan değerlendirmeyi izlemeye geçmek genellikle kontrol hakkında konuşmaktan daha etkilidir.

Yönetim tarafından sağlanan ve denetçi tarafından eklenen risklerin listesi, denetçinin risk analizinin ilk unsurudur. Sonraki adımlar, ilgili risklerin ve potansiyel maliyetlerin bir

değerlendirmesini içerir. Bunu yapmak için bir denetçi, elektronik tablolar veya veritabanları gibi basit araçlar kullanabilir veya entegre bir yönetim sistemine bağlı daha karmaşık sistemleri seçebilir. Kullanılan yaklaşım ve araçlardan bağımsız olarak, denetçinin risk değerlendirmesi yönetimle paylaşılmalı ve denetimlerin hedeflerinin, önceliklerinin ve kapsamının etkin bir şekilde iletilmesini sağlamak için bir fikir birliği sağlanmalıdır. Denetçi, yönetim seviyesinin (denetim komitesi ve yönetim kurulu) yönetim tarafından alınan riskleri ve potansiyel olarak yönetim kurulu üyelerine devredilebilecek sorumlulukları anladığından emin olmalıdır. Yönetim ve yöneticiler, kuruluş içindeki risk yönetimi konusunda net bir anlayışa sahip değillerse, üç olası sonuç mümkündür: 1) Kuruluşun riskler için potansiyel sonuçlarının yeterince anlaşılmaması ve sorumluluk üstlenilmesi nedeniyle risk kararları çok düşük düzeyde alınacaktır. 2) Risk kararları, yönetime ve yöneticiye yeterince iletilmeyecek, kurumlar ve kişiler adına alınan bazı risklerden habersiz olacaktır. 3) Kritik alanlarda risk yönetimi için yetersiz kaynaklar (örneğin, bilgi güvenliği) sağlanabilir çünkü üst yönetim potansiyel sonuçların farkında değildir. Değişen ortamı anlamak ve izlemek, denetim ortamında değişikliğe yol açabilir. Bilgi güvenliği, mahremiyet ve güvenli e-ticaret ile ilgili sorunlar, özellikle güvenli olmayan İnternet ortamı, birçok kuruluş için önemli konulardır. Çoğu durumda, iç denetçilerin, şu anda açıklayamadıkları konularla ilgili deneyimlerini yakında göstermeleri istenecektir. Kontrol Öz Değerlendirmesi (CSA), dahili kontrolleri tanımlamak ve değerlendirmek için popüler bir metodolojidir. CSA, işletme sahiplerinin ve operatörlerin risk azaltmaya veya daha iyi yönetim araçlarına odaklanmasına olanak tanır. CSA'lar için popüler teknoloji, yüz yüze toplantılarda grup iletişimi için etkileşimli cihazlarla donatılmış donanım ve yazılımı içerir. Önde gelen bir katılımcıya sorular veya açıklamalar verir, bir dizi cevap seçeneği - genellikle büyük bir ekrana yansıtılır. Program, klavye yanıtlarının sonuçlarının bir grafiğini ve grubun görmesi için bir proje hazırlar. Bazı sistemler yapılandırılmamış metin yanıtları sağlar. Yanıtlar, samimiyeti ve açıklığı teşvik etmek için anonimdir. Anında geri bildirim, CSA sistemlerinin temel bir özelliğidir.

Denetim planlaması hem stratejik hem de taktiktir. Denetim ortamının envanteri, denetimlerin önceliği ve denetim kaynaklarının mevcudiyeti, stratejik denetim programına erişim sağlar. Her denetim projesi için taktik planlama yapılır.

Stratejik planlama mantıklıdır. Örneğin, sistem geliştirme yöntemleri, sistem ve yazılım değişikliği kontrolü veya erişim kontrolü ile ilgili bilinen sorunlar, denetçiler bireysel sistem geliştirme projelerine veya uygulama sistemi incelemelerine katılmayı düşünmeden önce ele alınmalıdır. Erişim kontrolü ve değişiklik kontrolü gibi kilit kontrol alanlarındaki zayıflıklar, denetçiler tarafından kullanılan herhangi bir bilginin güvenilirliğini de etkileyebilir ve kontrolleri değerlendirmek ve test etmek için gereken ölçek ve zamanı sağlayabilir. Denetçiler, denetim sonuçlarını desteklemek için bilgileri ve iş süreçlerinin sonuçlarını kanıt olarak alır ve analiz eder. Bu yaklaşım, zayıf kontrol sonuçlarının kanıtını oluşturabilir ve

denetçinin zamanının, kontrolleri tanımlamak ve değerlendirmek için kapsamlı bir sistem ve kontrol ortamı analizi yürütmekten daha verimli bir şekilde kullanılması olabilir.

Yazılım araçları, mevcut denetçi becerilerini değerlendirmeye ve proje ekiplerini gözden geçirmek için uygun kişileri belirlemeye yardımcı olabilir. Denetim planlama programı, gerekirse bir denetim projesi dahilinde kritik becerilere sahip denetçilerin atanmasını desteklemeli ve görev tamamlandıktan sonra denetim tamamlanmasa bile bu denetçilerin diğer projelere devam etmesine izin vermelidir.

Denetim araçları daha güçlü hale geldikçe ve geliştikçe, öğrenmesi ve kullanması daha kolay hale gelir. Bununla birlikte, karmaşık ve sürekli değişen bir ortama da uymaları gerekir. Denetim programının özellikleri, bilgisayardaki veya ağdaki diğer yazılımların özellikleriyle kolayca çakışabilir ve dikkatli bir şekilde yönetilmelidir. Araçlar daha güçlü olduğunda, denetçiler yazılımda birden çok sistem kaynağına (bellek, çalışma zamanı, bant genişliği ve depolama) komuta eden ve bu kaynakların diğer kullanıcılarıyla rekabet eden özellikleri veya hizmetleri kullanabilir. Örneğin, bir denetçi, bir belgedeki her girişi inceleyecek ve süreç tamamlanana kadar diğer kullanıcıları kilitleyecek bir program içeren bir dosyaya erişim isteyebilir. İşleme eksik olduğunda, büyük bir depolama alanı ağı gerektirebilir ve bir sunucunun "çökmesine" neden olabilir. Bu tür işlemlerin, diğer sistem kullanıcılarının işlerini yapmalarının gecikmeyeceği veya engellenmeyeceği bir zamanda planlanması önemlidir. Alternatif olarak, çoğu denetim firması, canlı üretim belgelerinden kopyalanan veya arşivlenen belgeleri kullanarak denetim analizleri gerçekleştirir. CAATT'ler ayrıca büyük, güçlü veya denetim amacıyla özel bir sunucu gerektirecek kadar özel olabilir. Denetçinin web sitesini desteklemek veya sadece denetim işlevlerinin gerektirdiği bağımsızlığı ve güvenliği sağlamak için bir sunucuya ihtiyacınız olabilir. Bu belgede yer alan yazılım araçları listesinden görülebileceği gibi, bu araçları kullanmayı öğrenen bir denetçiden daha fazla araç mevcuttur. Bu nedenle, programın kullanımı kolaylaştıkça, yazılım uzmanlarının dahili uzmanları desteklemesi için artan bir ihtiyaç vardır. Sistemlerin ve ağların sürekli izlenmesi, yöneticiler, sahipler, yatırımcılar ve her tür ve büyüklükteki düzenleyiciler tarafından güvenilir bilgilere anında ve sürekli erişim talebini artırmak için ek bir ürün olacaktır. Elektronik iletişimin yaygın olarak kullanılabilirliği, güvenilir bilgi ve ilgili destek hizmetlerine olan talebi artırmaktadır. Entegre edilmiş muhasebe sistemleri hızla yaygınlaşıyor ve yakında zamanında finansal bilgi beklemenin temeli olacak. Operasyonel finansal raporlama, karşılaştırma ve analiz için bilgilerin kullanılabilirliği, tüm işletmelerde ve endüstrilerde entegre uygulamaların bir yan ürünü haline gelir - operasyonel ve finansal bilgileri entegre bir veritabanı ve yönetim raporunda entegre eder. Genişletilmiş İşaretleme Dili (XML) ve ilgili İş Raporlama Dili (XBRL) gibi standartların ortaya çıkması, verilerin kullanılabilirliği ve bütünlüğü ile ilgili beklentilerin sayısını artırmaya da yardımcı olacaktır.

Daha önce belirtildiği gibi, veri izleme ve analizindeki ilerlemeler, zamanında ve doğru

verilere yönelik artan talep ve ayrıca izleme ve analiz sistemlerinin zekasını, yeteneklerini ve zamanında katılımını kolaylaştıran teknolojinin gelişmesiyle hızlanmaktadır. Sürekli izleme sistemleri yeni değildir, ancak şu anda yaygın olarak kabul edilemez. Bununla birlikte, sistemlerdeki gelişmeler ve artan veri beklentileri, sürekli izleme ve denetleme sistemlerinin Moorth ve diğerleri olmasını sağlayacaktır. Günümüzde bazı denetim araçları, gerçekleştirilen çalışma, toplanan veriler, denetçinin değerlendirmeleri ve denetim raporlarında kullanılan veya desteklenen bilgiler arasında otomatik bir bağlantı sağlar. Akıllı iş belgeleri, gerçek veya potansiyel zayıflıkları gösteren iç kontrol anketlerine (ICQ'lar) yanıtları kaydedebilir ve sorunun zayıflığını veya çözümünü belgelemek için denetim raporunda otomatik olarak bir bölüm hazırlayabilir. Denetim raporu, tamamlandığında bağımsız denetçiler tarafından yürütülen denetim birimleri hakkında otomatik olarak bilgi sağlayabilir, böylece denetim amiri denetim projelerinin devam eden durumunu bilebilir. Böyle bir rapor, gözetim otoritesinin soruna işaret eden veya gecikmiş alanlarda ek kaynaklar sağlayan denetim süreçlerine odaklanmasına da izin verecektir. Denetim raporu, kolayca güncellenebilen diğer bilgilerle ilişkilendirilebilir. Rapor belgeleri, denetim ekibinin üyeleri tarafından paylaşılabilir ve belgeleri değiştirmesine izin verilmeyenlere erişim gibi basit kontroller uygulanarak yönetilebilir. Muayene raporları elektronik formatta e-posta, dosya transferi veya web sitesi aracılığıyla dağıtılabilir. Bu tür durumlarda denetçiler, bu tür raporlar için uygun güvenlik, gizlilik ve erişim kontrollerini sağlamalıdır. Şifreleme teknolojisi hızla gelişiyor, bu nedenle gönderici ve alıcı tanımlama ve erişim kontrolü için standart mekanizma bir elektronik mesajlaşma sistemi olacak.

BT güvenliği, kontrolü ve hedef kitle uzmanları tarafından bilinen literatür ve referans çalışmaları aracılığıyla yapılan bir araştırma, sanal bir ofisi kolaylaştırmak için kullanılan bileşenlerin yönetimi hakkında çok fazla bilgi sağlar, ancak sanal ofis ortamının doğasında bulunan risk faktörlerinin kombinasyonu açısından küçüktür . Bilgi güvenliği ve kontrolünden sorumlu profesyoneller, standartlarını, uygulamalarını ve tekniklerini yalnızca sanal ofislerin değil, aynı zamanda günümüzün gelişen teknolojileriyle dağıtılabilen ve geliştirilebilen sayısız uygulamanın gereksinimlerini karşılayacak şekilde uyarlamalıdır. Sanalofisler de dahil olmak üzere birçok yeni BT ortamı, öncelikle BT güvenliği, kontrol veya denetim uzmanları olmayan kişiler tarafından çalıştırıldığı için, araştırma, bazı cihazların kabul edilemez derecede riskli bir ortam oluşturmasını bekleyebilir. Uluslararası İç Denetim (IIA) araştırma fonu sistemleri doğrulama ve kontrol (SAC) raporları, iş ve teknoloji risklerini daha ayrıntılı olarak tanımlar. SAC modüllerinin yapısı, belirli alanlara ve teknoloji uygulamalarına dayanmaktadır. Kontrol ve denetimle ilgili teknolojileri kapsayan modüller, sanal ofis risklerinin tanımlarını bulmak için test edilir. ISACA'nın bilgi ve ilgili teknoloji (COBIT) kontrol hedefleri, risk değerlendirmesini denetlenmiş bir BT yönetim süreci olarak tanımlar. COBIT ayrıca planlama ve organize etme, edinme ve uygulama, teslim etme, destekleme ve

izleme kategorilerinde kontrol amaçları ve denetim yönetimi için bir kontrol listesi formatı sağlar. İlgili teknolojilerin ve risk unsurlarının açıklamaları buraya dahil edilmemiştir. Bazı insanlar BT güvenliğinin, kontrolünün ve denetiminin teknoloji inovasyonu ve uygulamasında sürekli olarak geride kaldığını düşünüyor. Bununla birlikte, bilgisayarlar yerindeyken teknolojinin kontrolsüz uygulanmasından kaynaklanacak zorlukları ve muazzam kayıpları tahmin edenler var. Gerçekten de, bazı olağanüstü kayıplar, dolandırıcılıklar ve hırsızlıklar oldu. Bununla birlikte, genel olarak, güvenlik, kontrol ve teftiş toplulukları eski ve yeni güvenlik, kontrol ve teftiş yöntemlerinin etkili kombinasyonlarını kullanarak yeni teknolojilere iyi adapte olmuşlardır. Denetim uzmanları, herhangi bir ortamdaki risk derecesini değerlendirmek, denetlenecek kontrolleri ve verileri seçmek, testler yapmak, sonuçları değerlendirmek ve her düzeyde yönetime anlamlı tavsiyelerde bulunmak için gereken araçları rutin olarak geliştirir ve uyarlar. Sanal ofis / işyeri, şirketler için yeni bir risk maruziyeti düzeyi sunar. Ortaya çıkan bu kavram, iç denetim mesleği üzerinde önemli bir etkiye sahip olacaktır. Sanal ofis, yeni kontrol prosedürleri, araçları ve becerileri gerektiren iç kontrol ve güvenlik değerlendirme görevlerine karmaşıklık katar.

Geleneksel iç denetimler çoğunlukla yüz yüze görüşmelere, çeşitli raporlara ve raporların incelenmesine dayanır. Bununla birlikte, sanal bir ofiste herhangi bir işlevi veya projeyi destekleyen çalışanlar veya yükleniciler dünyanın farklı yerlerinde olabilir. Bazı bilgiler ve raporlar yalnızca dağıtılmış veya sanal ofis konumlarında da mevcut olabilir. Sanal ofis veya ilgili süreç ve projelerin incelenmesi, yeni ortamda denetim kapasitesinin ne kadar iyi planlandığı ve sağlandığının ve denetçinin "sanal denetim" yöntemlerini ne kadar etkin uygulayabileceğinin bir fonksiyonu olacaktır. Geleneksel bir ofis ortamında, çeşitli iş işlevlerini ve kararlarını desteklemek için kullanılan bilgilerin çoğu, merkezi bir yerde veya özel ofislerde işlenir ve saklanır. Sanal ortamda kritik ve gizli bilgiler işlenir ve birçok platformda korunur. Sanal ofis denetimleri, genel güvenlik ve kontrol ortamı, veri yönetimi, bireysel uygulama ve destek sistemleri ve iş süreçlerinin genel analizini içerir. Bireysel sanal ofis denetimlerinin kapsamı ve yaklaşımı ne olursa olsun, denetçiler iş, teknik ve insan riski faktörlerinin farkında olmalıdır. Riskleri değerlendirmek, ilgili kontrol hedeflerini anlamak, kontrol alanında belirleyip test etmek, test sonuçlarını değerlendirmek ve uygun tavsiyelerde bulunmak için nerede özel bir kılavuz arayacaklarını bilmeleri gerekir. Sanal ofis denetimleri için gerekli bilgi ve rehberlik kaynakları şunlardır: 1. Mevcut çalışma ve teknik yayınlar. 2. Meslek kuruluşları tarafından yayınlanan referans materyaller ve talimatlar. 3. Satıcılar sistemi ve teknik talimatlar. 4. Mesleki ve teknik standartlar. 5. Çok sayıda İnternet kaynağı.

Yazılımın kullanım kolaylığı, bilgi güvenliği hükümlerini kaçınılmaz olarak zayıflatan özelliklerin ortaya çıkmasına da neden olabilir. Yazılım satıcıları, yazılımın potansiyel güvenlik açıkları konusunda özellikle net değilken, sayıları giderek artan web siteleri, yazılım güvenlik açıklarını ve mevcut düzeltmeleri belgelemektedir. Bu hem olumlu hem de olumsuz

fırsatlar yaratır.

Bir programdaki güvenlik açıkları belirlendikten ve belgelendikten sonra, bu yazılım ürünlerinin satıcıları, programın bir sonraki resmi "sürüm" sürümünde hatalar giderilene kadar uygulanabilecek ayarlamalar geliştirir. Ancak, birçok kuruluş bu sürümü çeşitli nedenlerle kullanmamaktadır. İnternet üzerinden e-ticaret, son yıllarda hızla büyüdü. Birçok kuruluş, İnternet araçlarını kullanarak işletmeden işletmeye (B2B) ve işletmeden tüketiciye (B2C) e-ticaret sistemlerini kullanmıştır. Rekabet ve fırsat bu büyümeyi yönlendirir. Bununla birlikte, yeni teknolojik gelişmelerin hızlı büyümesi, yeni sorunların ortaya çıkmasına ve bazı eski sorunların artan önemine yol açarak İnternet e-postası yoluyla iletişimi kolaylaştırmaktadır. Bugün, e-posta, neredeyse her kuruluş için ilerleme ve yanıt oranı standardıdır. Benzer şekilde, tarayıcılar ve web siteleri, bir kuruluş ve onun ürünleri ve hizmetleri hakkında bilgi sağlamak için bir standart belirler. Çoğu durumda, bir web sitesi bilgi, ürün ve hizmet sunmak için bir araçtır. Bilginin yararlı olması için mevcut olması gerekir, ancak bu kullanılabilirlik onu riske atar. Bilgiler, bağlanması gereken zamanda ve yerde sağlanır. Bilgiyi koordine etmek, onu kuruluşun kontrolü dışındaki risklere maruz bırakır. Günümüz dünyasında, bir işletmenin veya hükümetin bilgi teknolojisiyle yaptığı her şey, küresel bilgi altyapısının bir parçası haline gelir. Kuruluşlar çok yüksek düzeyde altyapı oluşturmalıdır. Zayıf bileşenleri altyapıya bağlamak hem kuruluşunuzu hem de komşularınızı riske atar. Denetçiler için e-ticaret araçları ortaya çıkar.

E-ticaret araçları arasında şifreleme anahtarları, ilgili hizmetlerin dağıtımını ve kimlik doğrulamasını kolaylaştıran şifreleme, Açık Anahtar Altyapısı (PKI) ve İlgili Sertifika Kuruluşları (CA) bulunur. Güvenli bir sözleşmeyi güvence altına alırken ve gizliliği korurken İnternet üzerinden bir iş kurmanın anahtarı, güvenilir üçüncü taraf aracıların hizmetlerini kullanmaktır. Sistemlere, ağlara ve iş operasyonlarına kurulan PKI, CA ve üçüncü tarafların güvenilirlik özelliklerini değerlendirmek, bugün çoğu denetçinin yeteneklerinin ötesindedir. Bu tür kuruluşlar arasında büyük bankalar ve ilgili finans kurumları, kredi kartı sağlayıcıları ve işleme şirketleri, B2B veya B2C ticaretiyle uğraşan büyük üretim kuruluşları, ileri teknoloji sağlayıcıları ve benzer şekilde gelişmiş kuruluşlar bulunur. Ancak, daha önce de belirtildiği gibi, e-ticarette ilerleme hızlıdır. E-ticaret, geleneksel ticaretle eşanlamlı hale gelir. Bugün liderler tarafından geliştirilen ve uygulanan otomatik araçlar ve teknikler, yakında tüm seviyelerde denetçiler tarafından kullanılan standart garanti ve doğrulama yöntemleri haline gelecektir. E-ticarette denetim sermayesinin artışına katkıda bulunan bir faktör, yönetim kurulları, sigortacılar ve düzenleyiciler tarafından etkin ve sürdürülebilir bilgi güvenliği için gereklilikler olacaktır. En İyi Uygulamalar Bilgi Teknolojisi (BT), işin her adımını takip eder, verimliliği ve üretkenliği artırır, anlık iletişimi sağlar, işlemleri gerçek zamanlı olarak yürütür ve müşteriler ve satıcılarla küresel ilişkileri kolaylaştırır. İç denetimlerin gerçekleştirilmesindeki en iyi uygulamalar, mesleki eğitim almış deneyimli ve yetenekli bir

denetim ekibinden gelir. Önde gelen şirketler, IA çalışanlarının profesyonelliğinden yararlanır. Ayrıca akıllı şirketler, yönetim kurulu, denetim komitesi ve üst yönetim tarafından oluşturulan teftiş tüzüğünde belirtilen departmanın yetkilerini etkin bir şekilde yapmak için denetim işlevlerini yerine getirir. Bu durumda, iç denetim için en iyi uygulama, bilgi sistemleri riskini proaktif olarak azaltmak için BT departmanı ile çalışmaktır.

Sonuç

Bu araştırmanın dezavantajı, daha geniş bir kitleye pratik sonuçlar sunmak için derinlemesine araştırmanın aksine daha proaktif araştırma yöntemleri ve geleneksel bir yaklaşım kullanmasıdır. Tüm kuruluşlara uygulanan teknolojik araçlar için ortak bir model olmadığına dikkat etmek önemli olsa da, neredeyse tüm denetim faaliyetlerini uygulamak veya desteklemek için teknolojiye artan bağımlılığı kabul etmek de önemlidir. Çalışma, bu eksikliğin referans literatürde yaygın olduğunu ve önemli araştırma sorularından birinin, iş kontrollerinin, denetim yaklaşımlarının ve yöntemlerinin formülasyonuna yeni ortaya çıkan teknoloji riskinin nasıl entegre edileceği olduğunu vurgulamaktadır.

Bu çalışma, denetçinin teknoloji kullanımı hakkındaki bilgilerini vurgulamaktadır. Tüm kuruluşlar için kullanılan teknoloji araçları için ortak bir model olmadığını belirtmek önemlidir. Teknolojiye artan bağımlılığın kabul edilmesi, neredeyse tüm denetim faaliyetlerinin uygulanması ve desteklenmesi için de önemlidir. Yeni gelişmelerde ve var olmayan yönlerde teknoloji gerekliyken, sürekli yeni bilgi edinilmeden pek faydası yoktur. Denetim teknolojisi araçlarının etkin kullanımı, bir denetim faaliyetinin başarısı için kritik öneme sahiptir, ancak teknolojinin işletmeye ve denetim mesleğine getirdiği değişiklikleri anlamaya yönelik yalnızca bir adımdır. Gelişen teknolojiler, iş kontrolünün şeklini ve yaklaşımını sürekli olarak değiştirecek ve denetim yaklaşımları ve yöntemlerinin buna göre değişmesi gerekecektir. Denetçiler ve denetim mesleği için bir diğer önemli rol, sistemlerin ve yeni teknolojilerin uygulanmasında maliyetleri düşürmeye yardımcı olma çabalarını teşvik etmek ve desteklemektir. Denetçiler için önemli bir rol, yalnızca teknolojiyi anlamak ve değiştirmek değil, aynı zamanda bu tür değişikliklerin etkilerini başkalarına da açıklamaktır. Son olarak, denetimde kişilerarası iletişimin önemini hatırlamak önemlidir, çünkü klavye ve e-posta asla kişilerarası becerilere duyulan ihtiyacın yerini almayacaktır.

KAYNAKÇA

1. Brazel JF (2005). A measure of perceived auditor ERP systems expertise: Development, assessment, and uses
2. Chen Y (2004). Continuous Auditing Using A Strategic System Approach.
3. Deloitte, Touche (1996). The Current Impact of Information Technology on InternalAuditing Departments.
4. Debreceny R, Lee SL, 3. Neo W, Toh JS (2005) Employing generalized audit software in the financial services sector.
5. Goodwin J (2004). A comparison of internal audit in the private and public sectors.
6. Searcy DL, Woodroof JB (2003). Continuous Auditing: Leveraging Technology.
7. Grand CL (2001). Use of Information Technology in Audit Management.
8. Bierstaker JL, Burnaby P, Thibodeau J (2001). The impact of information technology on the audit process: an assessmentof the state of the art and implications for the future
9. Jayalakshmy R, Seetharaman A, Khong TW (2005). The changing role of the auditors.
10. Khadaroo I (2005). Corporate reporting on the Internet: some implications for the auditing profession.
11. Kim HJ, Mannino M, Nieschwietz RJ (2009). Information technology acceptance in the internal audit profession: Impactof technology features and complexity. Int. J. Accounting Inf. Syst. 10(4): 214-228
12. Lanza RB (2004). Can Excel Double as Audit Software.
13. Shaikh JM (2004) E-commerce impact: emerging technology – electronic auditing
14. Pathak J (2005). Risk manage, internal controls and organizational vulnerabilities.
15. Siltow J (2003). Shedding Light on Information Technology Risks.
16. Staciokas R, Rupsys R (2005) Internal Audit and its Role in Organizational Government.
17. Xiao Z, Sangster A, Dodgson JH (1997). The relationship between information technology and corporate financialreporting.
18. Yang, David C, Guan, Liming (2004). The evolution of IT auditing and internal control standards in finan. statementaudits: The case of the United States.
19. Zabihollah Rezaee Z, Elam R, Sharbatoghlie A (2001). Continuous auditing: the audit of the future.

TÜRKİYE'DE İÇ BORÇLANMA VE ENFLASYON ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ANALİZİ

Adil AKINCI
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Maliye Bölümü,
ORCID: 0000-0002-2181-6952
Esra N. KILCI
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sağlık Ekonomisi Ana Bilim Dalı,
ORCID: 0000-0002-2239-4560

ÖZET

Fiyat seviyesi mali teorisine göre, maliye politikası, fiyatlar genel düzeyi ve enflasyonun temel belirleyicilerindendir. Buna göre, para arzı ve parasal büyüklüklerin fiyatlar genel seviyesi üzerinde etkili olduğunu savunan miktar teorisinin aksine, örneğin, kamu borcu fiyatlar genel düzeyi üzerinde etkili olabilmektedir. Bu çalışmanın amacı, iç borçlanma ve enflasyon arasındaki ilişkinin, 2003:02-2021:03 dönemi verileri kullanılarak analiz edilmesidir. Analizde, serilerin durağanlığının test edilmesi amacıyla öncelikle geleneksel ADF ve PP birim kök testlerinin kullanılmasını takiben, iç borçlanma ve enflasyon arasındaki nedensellik ilişkisinin analiz edilmesi amacıyla Hafner ve Herwartz (2006) tarafından geliştirilen varyansta nedensellik testi kullanılmaktadır. Analiz sonuçları iç borçlanma ve enflasyon arasında bir nedensellik ilişkisi olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: İç Borç, Enflasyon, Nedensellik

ANALYSIS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN DOMESTIC BORROWING AND INFLATION IN TURKEY

ABSTRACT

According to the fiscal theory of the price level, fiscal policy is one of the main determinants of the general price level and inflation. Accordingly, public debt can be influential on the general price level unlike the quantity theory of money arguing that money supply and monetary aggregates have an impact on the general price level. The aim of this study is to analyze the relationship between domestic borrowing and inflation using the data in the period of 2003:02-2021:03. In the analysis, following the use of traditional ADF and PP unit root tests in testing the stationary of the series, we employ the volatility spillover test developed by Hafner and Herwartz (2006) to analyze the causality relationship between domestic borrowing and inflation. The findings of the analysis show that there is a causality relationship between domestic borrowing and inflation.

Keywords: Domestic Borrowing, Inflation, Causality

1. GİRİŞ

Maliye politikası araçlarından biri olan iç borçlanma, sadece ülkelerin finansman ihtiyacını temin etmek için değil, finansal piyasaların gelişimini sağlamak, politika araçlarını çeşitlendirmek, ekonomideki dengesizlikleri bertaraf etmek ve piyasadaki fazla likiditeyi çekerek enflasyonist baskıların önüne geçmek şeklinde çeşitli nedenlerle mali otoriteler tarafından kullanılmaktadır. İç borçlanma ülkelerin enflasyon ve büyüme gibi makroekonomik değişkenleri üzerinde etkiye sahiptir. Bu etkiler, borcun vadesi, kullanıldığı yer, ülke ekonomik şartlarına bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir (Kanca, 2017). Fiyat seviyesi mali teorisi, maliye politikasının fiyatlar genel düzeyi üzerinde önemli etkiye sahip olduğuna işaret etmektedir. Para arzı ve parasal büyüklüklerin fiyatlar genel seviyesi üzerinde etkili olduğunu ileri süren miktar teorisinin aksine, bu yaklaşım, kamu borcunun fiyatlar genel seviyesi üzerindeki etkisi olduğunu belirtmektedir. Bildirici ve Ersin (2007), gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde enflasyona neden olan sorunun iç borçtan değil, bu iç borcun maliyetinden kaynaklandığına işaret etmiştir. Buna göre, düşük faiz oranları ile sağlanan iç borçlanmanın aksine, borçlanmada yüksek faiz oranları söz konusu olduğu zaman, gelişmekte olan ülkelerde yüksek enflasyon oluşabilmektedir. Geçtiğimiz otuz yıllık dönemde, borçlanmanın tüm ülkeler tarafından sıkça kullanıldığını görmekteyiz. Gelişmiş ülkelerde, iç borçlanmaya başvurulmasının yüksek enflasyonu beraberinde getirmemesindeki nedenler düşük faiz oranları ve uzun vadelerken, Türkiye'nin de içerisinde bulunduğu gelişmekte olan ülkelerde yüksek faiz oranları, yüksek enflasyon oranlarını beraberinde getirmiştir. Tasarruf eğiliminin oldukça düşük olduğu Türkiye gibi ülkelerde, borçlanmaya sıklıkla başvurulmaktadır. Finansal istikrarsızlıklar, kamu harcamalarında denetleyici mekanizmaların eksikliği, bütçe açıklarındaki artışlar, borçlanmaya olan ihtiyacı arttırmaktadır (Çoban ve diğ., 2008).

Şekil 1: İç Borç Stok Verileri (Bin TL): 2003:02-2021:03

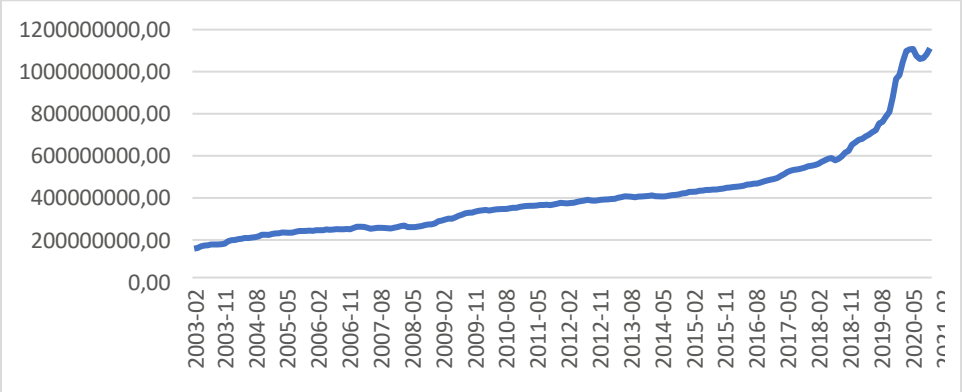

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası EVDS.

Şekil 1'de görüldüğü üzere, Türkiye'de iç borç stoğunda özellikle 2019 yılından itibaren belirgin bir artış yaşanmıştır. 2003:02 döneminde 159.412.356 Bin TL olan iç borç stoğu, 2019:01 döneminde 597.860.598 Bin TL'ye; 2021:03 döneminde ise 1.111.241.986 Bin TL'ye yükselmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, 2021).

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de, 2003:02-2021:03 döneminde, iç borçlanma ve enflasyon arasındaki nedensellik ilişkinin analiz edilmesidir. Analizde, Hafnet ve Herwartz (2006) tarafından geliştirilen varyansta nedensellik testi kullanılmaktadır. Çalışma aşağıdaki şekilde ilerlemektedir. Akademik literatürde yer alan iç borçlanma ve enflasyon ilişkisine odaklanan çalışmalara kısaca yer verilmesinin ardından, 3. Bölümde, veri yönteme ilişkin bilgi verilerek, ekonometrik analiz yardımıyla, iç borçlanma ve enflasyon arasındaki nedensellik ilişkisi test edilecek ve sonuçlara yer verilecektir. Sonuç bölümünde ise konuya ilişkin kısa bir değerlendirme yapılacaktır.

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

İç borçlanma, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde etkin bir maliye politikası aracı olarak kullanılmakla birlikte, makroekonomik değişkenler üzerinde olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Örneğin, Easterly ve Schmidt-Hebel (1993), reel faiz oranlarının büyüme oranından yüksek olması halinde, iç borçlanmanın ekonomi üzerinde olumsuz etkilerinin artacağını belirtmiştir. Kwon ve diğ. (2009), borçlanmaya başvurulmasının enflasyonist etki yaratacağını ileri süren çalışmalardan biri olan Sargent ve Wallace (1984)'ın çalışmasına işaret ederek, bütçe açığı veren ve bu açıkları borçlanma yoluyla finanse eden ve yüksek borçluluğa sahip ülkelerde, kamu borcundaki artışın enflasyonist etkiye sahip olduğunu belirtmiştir. Türkiye'de geçmiş dönemde yüksek enflasyon oranları görüldüğüne işaret eden Baz (2006), bunun başlıca nedeninin, bütçe açıkları ve bu açıkların finanse edilmesi amacıyla, 1980 sonrası dönemde, iç borçlanma yoluna gidilmesi olduğunu vurgulamaktadır. Bu çerçevede, kamu iç borçlanması, maliye politikasının temel aracı haline gelirken; iç borç faiz yönetimi de bütçenin başlıca fonksiyonu olmuştur. Zaman içerisinde borçlanma maliyetinin faiz oranlarına paralel olarak artması, vadeleri kısalması ve iç borçlanmaya daha sıklıkla başvurulması, enflasyonist etkinin artmasına neden olmuştur. Ek olarak, bu borçlanmanın büyük oranda bankalar üzerinden gerçekleştirilmesi, para arzını dolayısıyla, enflasyonist baskıyı arttırmaktadır.

Catao ve Terrones (2005), 1960-2001 döneminde, yüksek enflasyon oranlarına sahip gelişmekte olan ülkeler için yaptıkları analizde, bütçe açıkları ve enflasyon arasında güçlü bir ilişki bulmuştur. Bildirici ve Ersin (2007), üç farklı grup ülke için enflasyon ve iç borç arasındaki

ilişkiyi incelemiş; Meksika, Türkiye ve Brezilya'dan oluşan ilk grupta, yüksek enflasyon oranlarının iç borç maliyetini arttırdığına; Belçika, Kanada ve Japonya'dan oluşan ikinci grupta, düşük enflasyon oranlarının borçlanma maliyetini azalttığına ve Portekiz, Yunanistan ve İspanya'dan oluşan üçüncü grupta, düşük enflasyon ve düşük borçlanma maliyetleri ile gerçekleştirilen yüksek borçlanmaya işaret etmiştir. Diğer yandan, Bassetto ve Butters (2009) ise, 1970-2008 döneminde, 52 ülkeyi içeren analizlerinde bu iki değişken arasında herhangi bir ilişki olduğunu sonucuna ulaşamamıştır. Reinhart ve Rogoff (2010), 1946-2009 ve 1900-2009 dönemlerinde, 24 gelişmekte olan ülke ekonomisi için, kamu borcu, ekonomik büyüme ve enflasyon arasındaki sistemik ilişkiye odaklandıkları çalışmalarında, yüksek kamu borç düzeylerinin yüksek enflasyonla belirgin şekilde ilişkili olduğuna işaret etmiştir. Van Bon (2015), birçok gelişmekte olan ülkenin bütçe açıklarını finanse etmek ve ekonomik büyümeyi teşvik etmek için yüksek oranda borçlanmaya başvurduğunu belirtmiş ve 1990-2014 döneminde, Asya, Latin Amerika ve Afrika ülkeleri için, kamu borcu ve enflasyon arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. Analiz sonuçları, kamu borcunun enflasyon üzerinde anlamlı ve pozitif etkisi olduğunu; enflasyonun ise kamu borcu üzerinde anlamlı ve negatif bir etkisi olduğunu göstermektedir. Da Veiga ve diğ. (2015), 52 Afrika ülkesi için, 1950-2012 döneminde, kamu borcu, ekonomik büyüme ve enflasyon arasındaki ilişkiyi incelemiş; yüksek kamu borcunun ekonomik büyümeyi olumsuz etkilerken; enflasyon üzerinde yukarı yönde etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır.

3. EKONOMETRİK UYGULAMA

Veri Seti ve Yöntem

Çalışmanın uygulama kısmında Türkiye'de "iç borçlanma" ile "enflasyon" arasındaki ilişki 2003:02-2021:03 döneminde aylık veriler kullanılarak analiz edilmiştir. İç borçlanma değişkenine ait seri Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sistemi'nden, enflasyon değişkenine ait seri ise Türkiye İstatistik Kurumu'ndan elde edilmiştir. İç borçlanma ve enflasyon değişkenlerinde aylık değişim oranları dikkate alınmıştır. Değişkenlere ait serilerin grafikleri Şekil 2'de sunulmuştur.

Şekil 2: Değişkenlere Ait Seriler

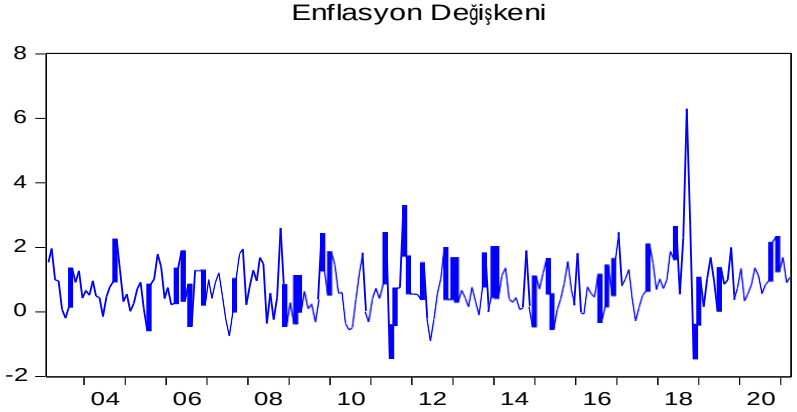

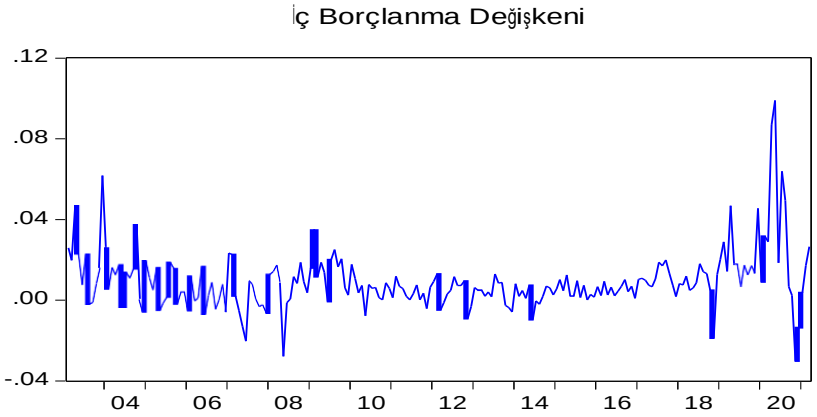

Çalışmanın ekonometrik analiz bölümünde Augmented Dickey-Fuller (ADF) testi ve Phillips-Peron (PP) testi ile serilerin durağanlıkları incelenmiştir. Durağanlık analizinden sonra, Hafner ve Herwartz (2006) tarafından geliştirilen LM (Lagrange Multiplier) ilkesine dayanan varyansta nedensellik testinden yararlanılmıştır.

Varyansta nedensellik testinde, içsel dinamiklerin eşanlı bir şekilde modellenmesi gerekli değildir ve birden çok gecikme uzunluğu dikkate alınarak varyansta nedensellik ilişkisinin incelenmesine olanak sağlanmaktadır. Varyansta nedensellik testinin hipotezleri şu şekildedir (Hafner ve Herwartz, 2006: 138):

Ho: π=0 ise varyansta nedensellik yoktur

Ha: $\pi \neq 0$ ise varyansta nedensellik vardır.

Varyansta nedensellik testinin Ho hipotezi Eşitlik 1'deki gibi tanımlanmaktadır (Hafner ve Herwartz, 2006: 138):

Ho: $Var(\varepsilon_{iit} | F^{(jj)}_{t-1}) = Var(\varepsilon_{iit} | F_{t-1})$ (1)

Eşitlik 1'deki $F^{(jj)}_t = F_t \setminus \sigma(\varepsilon_{jjt}, r \leq t)'$dir ve ε_{iit} GARCH modelinden elde edilen artıklardır.

Ekonometrik Bulgular

Ekonometrik analizde öncelikle değişkenlere ait serilerin birim kök analizi yapılmıştır. Bu kapsamda Augmented Dickey-Fuller (ADF) testi ve Phillips-Peron (PP) testi ile değişkenlere ait serilerin durağan analizi yapılmıştır. Tablo 1'de birim kök testi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 1: Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken		**ADF**		**PP**	
		Sabitli-Trendli	**Sabitli**	**Sabitli-Trendli**	**Sabitli**
enflasyon (enf)		-9.260751	-8.691123	-10.95349	-10.80514
iç borçlanma (ib)		-8.819746	-8.693855	-8.819746	-8.578136
Kritik Değerler	**%1**	-4.001516	-3.460884	-4.000907	-3.460453
	%5	-3.430963	-2.874868	-3.430669	-2.874679
	%10	-3.139114	-2.573951	-3.138941	-2.573850

Tablo 1'de yer alan sonuçlara göre, enflasyon ve iç borçlanma değişkenlerine ait serilerin I(0) olduğu, yani düzeyde durağan oldukları tespit edilmiştir. Değişkenlere ait serilerin I(0) olması nedeniyle eşbütünleşme analizi yapılamamakta olup, analize varyansta nedensellik testi uygulanarak devam edilmiştir. Tablo 2'de varyansta nedensellik analizi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 2: Varyansta Nedensellik Testi Sonuçları

Varyansta Nedensellik	LM İstatistiği	Olasılık Değerleri
İç borçlanma→Enflasyon	5.880	0.0509
Enflasyon→İç borçlanma	20.925	0.0000

Tablo 2'de yer alan sonuçlara göre, iç borçlanma ve enflasyon arasında varyansta nedenselliğe bakıldığında, iç borçlanma varyansından enflasyon varyansına doğru %5 anlamlılık düzeyinde, enflasyon varyansından iç borçlanma varyansına doğru %5 anlamlılık düzeyinde bir nedensellik tespit edilmiştir.

4. SONUÇ

Kamu açıklarının finansmanını sağlayabilmek başvurulan borçlanma yönteminin, makroekonomik ekonomik göstergeler üzerinde çeşitli etkileri ortaya çıkmaktadır. Bu etkilerden birisi, özellikle iç borçlanmaya başvurulduğunda, enflasyon üzerinde olmaktadır. Kamu açıklarının neden olduğu yüksek finansman ihtiyacının iç borçlanma yoluyla karşılanması halinde enflasyon artmakta ve para politikası etkinliğini kaybetmektedir. İç borçlanma sebebiyle fon talebi artacak ve bu durum faiz oranlarının artmasına neden olacaktır. Faiz oranlarının artmasına bağlı olarak özel kesim yatırımları azalacak ve dolayısıyla üretim seviyesi artmayacaktır. Üretim seviyesinin artmaması/azalması ise fiyatlar genel seviyesinde artışa neden olacaktır.

Ekonometrik analiz sonucu elde edilen bulgular incelendiğinde, Türkiye'de 2003:02-2021:03 döneminde iç borçlanma ile enflasyon değişkenleri arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Bu sonuç, iç borçlanma ile enflasyon arasındaki karşılıklı etkileşimi göstermektedir. Elde edilen sonuçlar, akademik literatürdeki diğer çalışmalarla uyum

göstermektedir. Modern kamu maliyesinin en önemli fonksiyonlarından birisi ekonomik istikrarın sağlanmasıdır. Bu fonksiyon çerçevesinde fiyat istikrarının sağlanabilmesi amacıyla kamu açıklarının azaltılması gerekmektedir. Kamu açıklarının azaltılabilmesi için kamu harcamalarının etkinliği ve denetimi sağlanmalı, vergi gelirleri ise gelir dağılımı adaletini bozmadan arttırılmalıdır.

KAYNAKÇA

Bassetto, M., and Butters, R. A. (2009). What is the Relationship between Large Deficits and Inflation in Industrialized Countries?, Economic Perspectives, 34(3), 83-100.

Baz, M. E. (2006). Türkiye'de Kamu Borçlanmasının Enflasyon Üzerindeki Etkisi, Marmara Üniversitesi Tez Sistemi, http://dspace.marmara.edu.tr/handle/11424/16704.

Bildirici, M. & Ersin, O. O. (2007). Domestic Debt, Inflation and Economic Crises: A Panel Cointegration Application to Emerging and Developed Economies, Applied Econometrics and International Development, 7(1), 1-17.

Catao, L. A. & Terrones, M. E. (2005). Fiscal Deficits and Inflation. Journal of Monetary Economics, 52(3), 529-554.

Çoban, O, Doğanalp, N. & Uysal, D. (2008). Türkiye'de Kamu İç Borçlanmasının Makro Ekonomik Etkileri, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20, 245-255.

Da Veiga, J. A. L., Ferreira-Lopes, A. & Sequeira, T. N. (2015). Public Debt, Economic Growth and Inflation in African Economies, South African Journal of Economics, 84(2), 294-322.

Dickey, D. A., & Fuller, W. A. (1979). Distribution of the Estimators for Autoregressive TimeSeries with a Unit Root, Journal of the American Statistical Association, 74(366a), 427-431.

Easterly, W. & Schmidt-Hebbel, K. (1993). Fiscal Deficits and Macroeconomic Performance in Developing Countries, World Bank Research Observer, 8(2), 211-237.

Hafner, Christian M. & Herwartz, Helmut (2006), A Lagrange Multiplier Test for Causality in Variance, Economics Letters, 93(1), 137-141.

Kanca, O. C. (2017). İç Borçlanma, Enflasyon ve Ekonomik Büyüme: Türkiye için Ekonometrik Bir Uygulama (1980- 2014), Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, 54(627), 47-58.

Kwon, G., McFarlane, L., & Robinson, W. A. (2009). Public Debt, Money Supply, and Inflation: A Cross-Country Study, IMF Staff Papers, 56(3), 476-515.

Van Bon, N. (2015).The Relationship between Public Debt and Inflation in Developing Countries: Empirical Evidence based on Difference Panel GMM, Asian Journal of Empirical Research, 5(9), 128-142.

Phillips, P. C., & Perron, P. (1988). Testing for a Unit Root in Time Series Regression, Biometrika, 75(2), 335-346.

Reinhart, C. & Rogoff, K. (2010). Growth in a Time of Debt, American Economic Review: Papers & Proceedings 100, 573-578.

Sargent, T. J. & Wallace, N. (1984). Some Unpleasant Monetarist Arithmetic, Monetarism in the United Kingdom, 15-41.

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (2021). Elektronik veri Dağıtım Sistemi.

Türkiye İstatistik Kurumu (2021). İstatistik Veri Portalı.

GELENEKSEL TELEVİZYON YAYINCILIĞINA KURAMSAL BİR BAKIŞ: GEORGE GERBNER VE RAYMOND WILLIAMS

Hakan YÜKSEL
Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO Görsel İşitsel Teknikler ve Medya Yapımcılığı Bölümü
ORCID ID: 0000-0002-4560-6685

ÖZET

Medya araçlarının niteliği, biçimsel yapısı irdelendiğinde televizyon yayıncılığının geleneksel medya bağlamında önemli bir dönüm noktasını teşkil ettiği söylenebilir. Nitekim gazeteler ve dergiler gibi yalnızca yazınsal içerik sunmayan ve radyoların işitsel özelliğiyle sınırlı kalmayan televizyonlar, hem görsel hem de işitsel yapısıyla geleneksel medyanın yeni bir adım atmasında öncü rol üstlenmiştir. Günümüzde dijital içerikleri ve biçimsel/içeriksel yapısıyla yeni iletişim teknolojileri arasında yer alan televizyonların tarihsel süreçteki ilerleyişi ise kuramsal yaklaşımlar özelinde ayrıca önem arz etmiştir. Zira birçok teorisyen televizyon mecrası üzerine değerlendirmeler yapmıştır ve gerek teknolojik boyutunu gerekse izleyiciler üzerindeki etkisini incelemiştir. Bu çalışmada ise iki kuramcı üzerinden geleneksel televizyon yayıncılığına temas edilecektir ve genel tarama modeliyle George Gerbner ve Raymond Willams'ın televizyon yayıncılığına ilişkin yaklaşımları incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Televizyon Yayıncılığı, George Gerbner, Raymond Willams

A THEORETICAL OVERVIEW TO TRADITIONAL TELEVISION BROADCASTING: GEORGE GERBNER AND RAYMOND WILLIAMS

ABSTRACT

When examining the quality and formal structure of media tool, it can be said that television broadcasting constitutes an important turning point in the context of traditional media. As a matter of fact, televisions not only offer literary content like newspapers, magazines even are not limited to the auditory features of radios and in addition, televisions have played an active role in the traditional media's new step with both its visual and auditory structure. Today, televisions, which are among the new communication technologies with their digital content and developing structure, have been important especially in terms of theoretical approaches in the historical process. In this study, traditional television broadcasting will be discussed through two theorists and the approaches of George Gerbner and Raymond Willams to television broadcasting will be examined with the general scanning model.

Keywords: Television Broadcasting, George Gerbner, Raymond Williams

1. GİRİŞ

Merak duygusu; insanoğlunun doğasında var olan ve yalnızca kendi çevresi bağlamında değil aynı zamanda diğer toplumlar nezdinde de mevcut gelişmelere dair bilgi edinim isteğini ortaya koyan bir sürecin başlangıcıdır. Bu doğrultuda tarihsel süreçte insanlar birbirlerinden ve olan biten tüm gelişmelerden haberdar olabilmek için çeşitli yöntemlere başvurmuştur. Teknoloji geliştikçe haberin elde edilme süreçleri de değişim göstermiştir ve bilhassa matbaanın icadıyla beraber yazılı habercilik öne çıkmıştır. Uzun yıllar boyunca tüm dünyanın en etkin ve kitlesel bağlamda tek medya aracı olan gazeteler, bu niteliğiyle medyanın lokomotifi rolünü üstlenmiştir. Daha sonraki süreçte ise radyonun icadıyla birlikte teknolojik gelişmeler öne çıkmıştır ve işitsel olarak anlık elde edilen bilgilerle haberin yapısı dönüşüme uğramıştır. Yerel, bölgesel, ulusal ve küresel bağlamda giderek gelişen radyo yayıncılığının popülerliği kısa zaman sonra yerini görsel bir medya aracına bırakmıştır.

Nitekim radyonun güncellik özelliğine ve işitsel yapısına görsel sunum niteliğini ekleyen ve bu yönüyle medya tarihinin dönüm noktasını oluşturan televizyonlar, söz konusu görsel medya aracı olarak insan hayatına girmiştir. Televizyonlar her ne kadar izleyiciyi ekran karşısında edilgen kılsa da, gerek zengin içeriği gerekse görsel ve işitsel öğeleri bir arada sunabilme özelliğiyle oldukça önemli bir medya aracı olarak kabul görmüştür. Aynı zamanda bir iletişim kanalı bağlamında değerlendirilen televizyonlar, kitle iletişiminin gazete, dergi ve radyolara nazaran öncü aracı konumuna gelmiştir. Güncellik niteliğiyle gazeteleri ve dergileri geri planda bırakması, görüntülü bilgi akışıyla radyoların önüne geçmesi ve her geçen gün ilerleyiş kaydeden teknolojik gelişmelere uyum sağlayarak biçimsel dönüşüm göstermesi televizyonların popüler niteliğini kalıcı kılmıştır.

Bu çalışmada ise söz konusu nitelikleriyle öne çıkan televizyon yayıncılığının bilhassa kuramsal yaklaşımlar bağlamındaki yapısına temas edilmiştir. Dolayısıyla kitle kültürünün bir ürünü olarak insan hayatında yer edinen televizyonun gelişim sürecine, izleyici üzerindeki etkilerine ve televizyonlara yönelik izleyici eğilimlerine yer verilmiştir. George Gerbner ve Raymond Williams'ın kuramsal görüşlerin ele alınmış olması ise yakın tarih minvalinde televizyon yayıncılığının dönüşümüne ışık tutmak açısından elzemdir. Zira çalışma ekseninde öne çıkarılan görüşler karasal ve sayısal televizyon yayıncılığının doğru idrak edilebilmesi noktasında temel oluşturmaktadır. Her iki kuramcının tüm değerlendirmelerini ele almak ve irdeleyerek bir çalışmaya sığdırmak elbette ki mümkün değildir ve bu çalışmada ilgili kuramcıların bilhassa öne çıkan kuramsal yaklaşımları genel tarama yöntemiyle ele alınarak hareket edilmiştir. Böylece daha kapsamlı olarak gerçekleştirilecek bilimsel eserler için bu çalışmanın bir yol açabilmesi hedeflenmiştir.

2. TELEVİZYON ÜZERİNE

20. yüzyılın ikinci yarısı itibariyle kitle üzerinde etki uyandıran ve teknolojik gelişmeler ekseninde her geçen yıl giderek gelişim gösteren televizyonlar, haberin ve bilginin merkezi olarak insan hayatında yer edinmeye devam etmektedir. Kavramsal olarak bakıldığında ise hem göze hem de kulağa hitap eden bir medya vasıtası olması niteliği (Mutlu, 1991) öne çıkmaktadır. Öyle ki sunulan içeriklerin gözle algılanması ve işitsel öğelerle desteklenmesi etki düzeyini fazlasıyla artırmaktadır ve artık televizyonlar bu yapısıyla yaşam alanının etkin bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Televizyon yayıncılığının gelişim sürecine küresel eksende bakıldığında ise özellikle 1950 yılı ve sonrasındaki süreç göze çarpmaktadır. Kamu yayıncılığının ve nihayetinde tekelleşmenin etkin olduğu bu yıllarda televizyonların hedef kitle üzerinde yaygın etki uyandırdığı bilinmektedir (Murdock, 2005).

Dolayısıyla televizyon yayıncılığının piyasadaki ilk görünümü devletin medya aygıtı olarak öne çıkmıştır ve sunulan içerikler minvalinde siyasi haberler daha fazla yer bulmuştur. 1960'lı yıllarla birlikte televizyonların dünya geneline yayılması hız kazanmıştır ve ayrıca biçimsel dönüşüm gerçekleşerek renkli yayınlara geçilmiştir. Bununla birlikte kamu yayıncılığının nispeten dışına çıkılarak yeni program türlerine yer verilmeye başlanmıştır (Işık, 2000). Sunulan yeni program biçimleri izleyicileri televizyonlara daha bağımlı duruma getirmiştir ve ekranın büyüsüne kapılıp giden bir izleyici görünümü oluşmuştur (Özbudun, 2007). Böylece ticari hedeflerin edilgen nesnesi konumuna gelen izleyiciler, hem televizyon içeriklerinin hem de ilgili içerikler arasında sunulan reklam faktörünün potansiyel alıcısına dönüşmüştür. Zira ilerleyen yıllarda her eve bir televizyon girmesiyle beraber; yeni ihtiyaçlar doğuran ve karar verici niteliğine bürünen bir popüler kültür aracıyla hareket edilmeye başlanmıştır.

Raymond Williams'ın bir ihtiyacın neticesi olarak adlandırdığı ve bu bağlamda diğer kitle iletişim araçlarının devamı olarak kabul ettiği televizyonlar (Pekman, 1997) öte yandan yeni gereksinimlere sebep olarak bireylerin boş zamanını yönetebilme edinimine kavuşmuştur. Nitekim giyiminden kuşamına, yediğinden içtiğine ve okuduğundan izlediğine kadar birçok parametre hususunda kendi kararlarını alamayan ve rol model olarak kabul ettiği televizyon yıldızlarından esinlenen yoğun bir kitle oluşmuş durumdadır. Bu nedenle televizyonlardaki kurgusal karakterleri içselleştiren bir izleyici profili mevcut durumdadır ve yaşamını söz konusu karakterleri gözlemleyerek, onlar gibi tutum/davranış sergileyerek şekillendiren anlayış yaygınlaşmaktadır. Dolayısıyla izleyici kitlesini fiziksel bağlamda hareketsiz kıldığı gibi zihinsel olarak da edilgen duruma getiren televizyon karşısında bu denli pasif bir imajın sergilenmiş olması, televizyonları ihtiyaçtan öteye geçirmiştir ve artık izleyici açısından bağımlılık noktasına taşımıştır.

İzleyiciyi etki altına aldığı kadar aynı zamanda bilgilendiren ve aktüel gelişmelerden haberdar eden televizyonların birtakım nitelikleri de mevcut durumdadır (Aziz, 1981):

- Yazılı basın mecralarına göre farklılık teşkil eden ve hedef kitlesini okumaktan ziyade anlamaya sevk eden televizyon yayıncılığında, bu yaklaşımdan ötürü anlatım biçimlerine daha fazla önem atfedilmektedir ve içerik kurgulanırken anlatım öğelerine dikkat edilmektedir.
- İşitsel yönü ile öne çıkan radyolardan görsel niteliği ekseninde ayrılan televizyonların, kitle üzerindeki alım gücü de bu bağlamda farklıdır ve nitekim radyolara göre daha pahalı olan bir televizyon aygıtı söz konusudur.
- Televizyonların hedef kitlesi halktır ve bu çerçevede içeriksel yapısıyla halka hitap eden bir televizyon yayıncılığı gerçekleşmektedir.
- İletişim olgusunun ana aşamalarından olan geri bildirim öğesine kitle iletişimi bağlamında olanak tanımayan televizyonlarda, bu minvalde pasif bir izleyici kitlesi bulunmaktadır.
- Günlük akış içerisinde her yaştan izleyiciye yönelik içerikler barındıran televizyonlar, mevcut ve teknolojiye uyumlu yapısıyla zaman faktörünü fazlasıyla tüketmektedir. Dolayısıyla izleyiciler televizyon karşısında ciddi vakit harcamaktadır.

Televizyon yayınlarının bilgi edinim dışında eğlence aracı olarak görülmesi ise izleyicilerin pasif durumunu daha da perçinlemiştir ve artık televizyonlar bilinçle idrak edilmekten ziyade gözle takip edilen bir mecra boyutuna gelmiştir (Debord, 2012). Öyle ki kuramsal çalışmalar dışında televizyon üzerine yapılan izleyici araştırmaları, televizyonun boş zaman geçirme amacıyla tercih edildiğini ayrıca göstermektedir. Bundan ötürü televizyon programları kurgulanırken daha uzun süreli içeriklere dair planlamalar yapılmaktadır ve yayın akışının doğrudan izleyiciye yönelik olması üzerinde durulmaktadır. Her programın izleyici açısından ayrı bir deneyim doğurması ise televizyonların geçici de olsa etki gücünü göstermektedir (Ellis, 2007). Sunulan programların izleyici ihtiyaçlarını göz önünde bulundurması ve talebe yönelik bir anlayışla görsel paylaşımlar yapılması, televizyonları halkın medya aracı olma bağlamında öne çıkarmaktadır.

Nitekim geniş portföye sahip nitelikteki içeriğiyle televizyonlar izleyicilerin beklentilerini karşılamaktadır ve çeşitli program türleri tasarlanarak hedef kitleye sunum gerçekleşmektedir (Kars, 2010). Bilhassa son yıllarda sayısal televizyon yayıncılığın dijital özellikleriyle gelişim göstermesi ve internet teknolojisiyle bütünleşerek hedef kitlesine yeni seçenekler sunması ise, izleyicilerin seçeneklerini daha zengin kılmıştır.

3. GEORGE GERBNER VE TELEVİZYON TEORİSİ

Gerbner'in televizyon teorisinden bahsedildiğinde temas edilen asli kaynak kültürel göstergeler kuramıdır ve bu kuram bağlamında yapmış olduğu değerlendirmeler, televizyon yayıncılığının ekme kuramcıları tarafından nasıl algılandığını göstermektedir. Kültürel göstergeler kuramına göre medya toplumu yönlendiren etkin bir mecradır ve bu mecranın ana kolunu televizyonlar oluşturmaktadır. Kitle kültürünün küresel topluma empoze etmek

istediği görüşler televizyon aracılığıyla daha yaygın düzeyde gerçekleşmektedir. Böylece söz konusu görüş ve imgeler televizyon izleyicisinin bilinçaltına ekilmektedir (Gerbner, 2000).

Kültürel göstergeler kuramının diğer medya araçlarından ziyade televizyon üzerine odaklanmasının sebebi ise bu kuramın televizyonun icadıyla ve yaygınlaşmasıyla birlikte öne çıkmış olmasıdır. Zira Gerbner ve onunla aynı görüşü benimseyen diğer ekme kuramı temsilcileri bu kuramı 1970 yılı itibariyle literatüre kazandırmıştır ve televizyonun küresel dünyadaki yaygın etkisi de söz konusu tarihlere dayanmaktadır (Özer, 2004). Popüler bir medya aracı olarak dünya genelinde izleyiciye hitap eden televizyonların aynı zamanda bulunduğu toplumun dinamiklerini yansıtması elzemdir. Dolayısıyla televizyon anaakımı temsil etmektedir ve bununla birlikte otoritelerle etkileşim halindedir (Cevher, 2020).

Öte yandan Gerbner'in televizyon teorisi bağlamında yürütmüş olduğu çalışmalar, televizyon yayınlarında şiddet öğesinin fazlasıyla kullanıldığı sonucunu ortaya çıkarmıştır. Fakat Gerbner bu durumu davranışsal bakımdan değerlendirmez ve daha çok tutum ve algılar üzerindeki etkisi minvalinde yorumlar. Ayrıca şiddet eğiliminin kısa süreli olmadığını düşünür ve uzun safhalar neticesinde değerlendirilmesi gerektiğine temas eder (Taylan, 2011). Zira ona göre televizyon reel olanı nesnel boyutuyla yansıtmamaktadır ve var olan sistemin devam edebilmesi için egemen ideolojiye bağımlı kalmaktadır (Erdoğan, 1998).

Kurama göre televizyonlar aynı zamanda izleyiciye kalıplaşmış iletileri sıklıkla sunmaya devam etmektedir ve bunun sonucunda hedef kitle tarafından belirli bir görüş elde edilebilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca gerek televizyonlar gerekse diğer medya mecraları kültürel doneler sunarak ortak bilinç sahibi olunmasının zeminini hazırlamaktadır. İletişim aracı görevini de üstlenen televizyonlar insanlar arasındaki etkileşim ağının önemli bir parçasını oluşturmaktadır (Gökçe, 2002). Dolayısıyla bir taraftan televizyonun bilgi ve iletişim aracı olması niteliği öne çıkarılırken diğer taraftan popüler medya ürünü olması üzerinde durulmaktadır ve izleyicileri zihinsel bağlamda dönüştürdüğü savunulmaktadır. Şiddet faktörü zihinlere yerleşen unsurlardan yalnızca bir tanesidir ve Gerbner kitaplara nazaran televizyon ekranlarında şiddetin çok daha fazla öne çıkarıldığını belirtmektedir. Televizyonlarla birlikte şiddet de artık evlerin içerisine girmiş durumadır (Gerbner, 2014).

Gerbner'in teorisi şiddet faktörünü sıklıkla merkeze almaktadır ve yaygın medya ürünü olan televizyonların kitlelere şiddeti tükettirdiğini düşünmektedir (Çığ, 2011). Şiddet öğeleri karşısında giderek daha pasif konuma gelen izleyiciler korku psikolojisine kapılmaktadır ve güvensizlik hissiyatı ekilmeye başlamaktadır. Aile içinde de problem oluşturan bu durum izleyicilerin korunma içgüdüsünü harekete geçirmektedir ve artık şiddete her an maruz kalınabileceği fikriyatı oluşmaktadır (Gerbner, 2014). Televizyon izleme eğilimi de bu noktada önem teşkil etmektedir ve nitekim bir izleyici televizyon karşısında ne kadar çok zaman geçirirse güvensizlik düşüncesi o kadar fazla depreşmektedir. Böylece yaşanılan topluma karşı bakış açısı değişmektedir ve her an tehlike yaşanabileceğine kanaat

getirilmektedir (Gerbner, 1982).

Mevcut korkularından sıyrılmak isteyen izleyicilerin sığınağı ise otorite olmaktadır ve korkuların yok edilmesi için otoriteden yaptırım beklenmektedir. Zira medya artık bir şiddet kültürü oluşturmuş durumdadır ve televizyonlar bu şiddeti hem görsel hem de işitsel olarak fazlasıyla hedef kitleye sunmaktadır. Nihayetinde korku psikolojisi evrensel bir boyuta taşınmaktadır ve kitlesel bir korkudan bahsedilmektedir. Diğer taraftan Gerbner ve arkadaşları televizyonun sunduğu şiddet öğelerine temas ederken imgesel faktörler üzerinde de durmaktadır ve bu faktörler güç gibi adalet gibi imgelerle şiddetin toplumsal mücadelesini göstermektedir (Cevher, 2020).

Televizyonlar kamuoyu oluşturmak bağlamında da etkindir ve kitle iletişiminde bu husus göstergeler üzerinden gerçekleşmektedir (Gerbner, 1967). Ayrıca kitle üzerinde kurulan etki ağı kademeli olarak gerçekleşmektedir ve böylece televizyonun uyandırmış olduğu yankı özellikle uzun soluklu olarak vuku bulmaktadır. İzleyiciler tam olarak farkında olmadan ve dolaylı olarak televizyonlardan etkilenmektedir ve bilhassa ekranlarda öne çıkan tekrar yayınlarla sunulan içerikler bilinçaltında kalıcı yer edinmektedir (Özçetin, 2014). Öyle ki televizyon sunumları görsel, işitsel, yazınsal ve sembolik öğelerle potansiyel kitlenin zihinsel dünyasına yeni alanlar ekmektedir.

Gerbner'in teorisi irdelendiğinde eleştirel, kültürel ve ampirik bir yaklaşımla hareket edildiği düşüncesi de egemen olmaktadır ve esasen bu yaklaşımların birlikte hareket halinde olduğu görülmektedir. Televizyon üzerine kuramsal değerlendirme yapılırken de mevcut yaklaşımlar ile medyanın da üzerine çıkılarak kültürel bir eğilim sunulmaktadır (Çığ, 2011). Aslında kültür ve televizyon olguları birlikte irdelenmektedir ve televizyonun hem kültürleşmedeki hem de sosyalleşmedeki katkısı öne çıkarılmaktadır. Nitekim televizyon öğreticidir ve toplumsal yapı içerisinde bireylerin medyadan elde ettikleri bilgi ediniminde kültürel ve ampirik yaklaşımların rolü mühimdir (Gerbner, 1959).

Gerbner'e göre kültürün yeniden biçimlendirilmesinde televizyonların rolü oldukça büyüktür ve kültür olgusunun siyasi otoriteleri, eğitim yapılanmalarını, dini hareketleri vb düzenleme bağlamındaki konumu dikkate alındığında televizyonun yeni bir kültürle bu faktörleri de etkileyebildiği anlaşılmıştır (Gerbner, 1998). Öyle ki kitle kültürü aslında kitle iletişim araçlarının küresel dünyada oluşturduğu bir kültürdür ve popüler kültür kitle kültürünün bir uzantısıdır. Kitle iletişim araçlarının en etkin mecraları arasında yer alan televizyonlarla; kültürün yerel, bölgesel ve ulusal olmaktan çıkıp küresel boyuta eriştiği görülmüştür. Artık ekran üzerinden alımlanan kültürel öğelerle, dünyanın farklı coğrafyalarında yer alıp aynı öğeye yönelim gösteren geniş kitleler oluşmuştur. Dolayısıyla televizyonlar küçük bir ekran üzerinden yeni kitle kültürleri kurgulamaya başlamıştır.

Gerbner, popüler kültürün dağıtım mekanizması niteliğindeki televizyon mecrasını kapitalist sistemlerle de ilişkilendirmiştir. Kapitalizmin dünya genelinde ticari kaygıları sosyal

gereksinimlerin önüne geçirmesiyle beraber, televizyonlar kapitalizmin bir aygıtı konumuna evrilmiştir. Bu minvalde televizyonlar aracılığıyla izleyicilerin tutum ve davranışlarının perçinlenmesi hedef haline getirilmiştir (Özkan, 2017). Zira televizyonlara bağımlı hale gelen izleyiciler medyanın zihinlere kurgusal bir dünya ekmesiyle gerçeğin farkında olmaktan giderek uzaklaşmıştır. Bu uzaklaşma aslında tutum ve davranışların kurgusal yaşama olan inancını perçinlemektedir. Her ne kadar izleyiciler ekranda gördükleri karşısında endişe yaşasa da esasen endişeyi doğuran kendi gerçek yaşamlarıdır (Gerbner, 1959).

Televizyonların kurgusal işleyişi masalımsı söylemleri beraberinde getirmiştir ve artık televizyonlar masal anlatan bir kutu niteliği de görmektedir. Çocuklar saatlerce ekran karşısında yer alıp bu masalları dinlemektedir ve gerçek yaşamda gerçek kişilerden dinledikleri masalları geride bırakmaktadır (Gerbner, 1992). Televizyonların en önemli işlevleri arasında da masal anlatabilme becerisi gelmektedir. Gerbner bu anlatım sürecine dikkat çekerken anne ve babaların yerini artık televizyonların aldığını belirtmiştir ve bu durumun aslında bir ihtiyaç olduğu üzerinde durmuştur (Gerbner, 1963).

Bilhassa televizyonun izleyici zihinlerine ektiği faktörler üzerinde duran, kültürle televizyon arasındaki ilişkiyi irdeleyen, televizyonun toplum üzerindeki ve izleyici eğilimindeki değişimlerine temas eden Gerbner, kültürel göstergeler kuramında üç aşamalı bileşenlerden yararlanmıştır. Söz konusu bileşenler şu şekilde öne çıkarılabilir (Cevher, 2020):

- İlk aşamada kurumsal safhanın analizi yapılmaktadır ve bu aşamada medya mecraları toplumsal dinamiklerden ve otoriter güçlerden ayrı değerlendirilmemektedir. Dolayısıyla kitle iletişimi irdelenirken aynı zamanda küresel ticaretin, endüstriyel ağların ve otoriter sistemlerin göz ardı edilmemesi gerekmektedir.
- İkinci aşamada ise göstergelerin ileti sistemi dikkate alınmaktadır ve medya araçları tarafından sunulan tüm içerikler irdelenmektedir. Medyanın aktardığı görsel ve işitsel mesajları doğru algılayabilmek için toplumsal ilişkilerin doğru biçimde idrak edilmesi gereklidir. Dolayısıyla hem görsel ve işitsel mesajlar hem de simgesel veriler mesaj sisteminin etkin düzeyde çözümlenmesiyle sağlanır. Fakat televizyon izlemeye çok fazla maruz kalan izleyiciler ilgili mesajların olası etkilerinden uzaklaşamayabilir.
- Üçüncü ve son safhada yetiştirme çözümlemesi icra edilmektedir. Artık medya dağıtıcı ve yaygınlaştırıcı konumundadır ve nihayetinde görsel imgeler harekete geçmektedir. Televizyonu diğer izleyicilere kıyasla çok daha fazla seyreden bireyler, sunulan mesajların kurguladığı bir dünyayla bütünleşecektir. Gerbner ve arkadaşları tarafından iletişim çalışmalarına dayanak olan kuramsal yaklaşımın gözlemleri bu aşamada izleyici eğilimlerini ayrıca sorgulamaktadır. Gerek demografik bilgiler gerekse verilen yanıt nitelikleri dikkate alınarak televizyonun etkisi incelenmektedir.

Son olarak ise George Gerbner televizyona dair çalışmalarında şu hususlara dikkat çekmiştir ve ekranların etkisel boyutunu yansıtmıştır (Gerbner, 1982 Akt: Erdoğan, 1998):

- Ekranlarında yansıtılan toplum esasen Amerikan toplumudur ve kadın/erkek kimlikleri sunulurken eşitlik ilkesi gözetlenmemektedir. Zira hem erkeklerin sayısı kadınlara nazaran daha fazladır hem de ekrandaki statülerde kadınlar ikinci planda kalmaktadır.
- İzleyiciler kendi yaşam biçimleri ve ideolojileri çerçevesinde televizyonlara yönelim göstermektedir. Televizyonlar da bu bağlamda izleyicilere dünya görüşü ekmektedir. Ayrıca televizyonlar toplumun dinamiklerini iyi irdeleyip bu doğrultuda her safhasına sirayet etmektedir. Böylece ekilen dünya görüşü kademeli olarak yaygınlaşmaktadır.
- Televizyonlar birer hikâye anlatıcısı durumundadır. İzleyiciler de bu anlatıcıyı farklı anlatımlarından yararlanabilmek kaydıyla ev ortamlarına taşımaktadır. Ekonomiden haber programlarına, reklamdan drama içeriklerine kadar birçok anlatım modeliyle karşılaşmak mümkündür.
- Televizyonlar giderek kamudan uzaklaşmıştır ve halkın televizyonlarının yerini reklam şirketlerinin televizyonları almıştır. Artık genel yaklaşım ticari boyuttadır ve hangi program ilgi görüyorsa reklam gelirleri o programa odaklanmaktadır.
- Televizyonların sunmuş olduğu kurgusal hayatlarda neredeyse her ailenin ortalama bir kazançla esnek bir yaşam sürdürüyormuş izlenimi verilmektedir. İşçi sınıfı ekranlarda yer alan yaşantılarda çok az gösterilir ve gerçekle olan bağ bu noktada ayrılır. Nitekim orta sınıfı temsil eden bireylerin yer aldığı bir görünüm ortaya çıkarılır.

4. RAYMOND WILLIAMS VE TELEVİZYON TEORİSİ

Televizyon üzerine yapmış olduğu değerlendirmelerle alanyazın için önemli bir kaynak niteliği arz eden ve birçok çalışmaya ışık tutan Raymond Williams, televizyonla birlikte teknoloji faktörüne ayrıca değinmiştir. Ona göre teknolojinin kullanımı ve etkileri toplumlara göre değişkenlik göstermiştir ve teknolojinin bireyler tarafından nasıl algılandığı doğrultusunda kullanım biçimleri öne çıkmıştır. Yani teknoloji her zaman ihtiyaca göre müracaat edilen bir faktör değildir ve nasıl alımlanıyorsa o bağlamda kullanıcılarına karşılık vermektedir. Netice olarak toplumların teknolojiye olan bakış açıları teknolojinin kullanım gayesini belirlemektedir (Williams, 2003).

Williams teknolojinin televizyon yayıncılığındaki boyutunu irdelerken de benzer şekilde ihtiyaçlara ve algılama düzeylerine odaklanmıştır. Ona göre televizyonlar asıl gücünü bilgi akışından ve toplumsal yapı içerisindeki iletişim bütünlüğünden almaktadır. Bununla birlikte televizyonların birtakım karakteristik nitelikleri bulunmaktadır (Williams, 1974):

- Ticari yapısı itibariyle televizyonlar tüketim toplumuna hitap etmektedir ve yeni yaşam biçimleri sunarak izleyici algılarını dönüştürmektedir.
- Küresel dünyanın iktisadi yapısına ayak uyduran televizyonlar kapitalist sistemin popüler aracı olarak kayda geçmektedir.
- Hedef kitlenin yani izleyicilerin ticari müşteri olarak görülmesi dolayısıyla bu müşteri pazarına yeni sunumlar oluşturmanın planlaması yapılmaktadır ve akış kurgulanırken

izleyici eğilimlerine dikkat edilmektedir.

- Reklam sektörünün televizyon dünyasına egemen olmasıyla birlikte, izleyiciye aktarılan her iletide neredeyse reklam kaygısı güdülmektedir.
- Mevcut yapısıyla televizyonlar kültürel bir sunum aracı olduğu kadar aynı zamanda politik bir görsel medya niteliği sergilemektedir.

Televizyonların dünyadaki gelişim süreci gözlemlendiğinde kamu yayıncılığından özel yayıncılığa geçildiği ve böylece akış içerisinde yer alan program türlerinde çeşitliliğin arttığı bilinmektedir. Raymond Williams da bu hususa dikkat çekerek televizyonların sabit bir görünümün dışına çıktığını vurgulamıştır. Ona göre televizyonlar artık kamu yayınları ile ticari yayınlar arasında gelgit yaşamaktadır. Alınması gereken karar her halükarda toplum yararı olmalıdır ve televizyonlar ticari kaygıları bir kenara bırakarak topluma yönelmeyi öncelik edinmelidir. Bu keskin geçişin kolay olmayacağını öngören Williams, ancak tarafsız nitelikteki kuruluşlar eşliğinde güçlü kararlar alınabileceğini ve televizyonların halka yaklaşabileceğini düşünmektedir (Williams, 2003).

Williams'a göre televizyonları ticari hususlarla bütünleştiren asli faktör unsuru reklamlardır ve yayın akışları içerisinde televizyon sunumları reklamlarla bütünleşmiş durumdadır. Dolayısıyla reklamlar televizyonun aktardığı görsel içerikleri kesen bir ara görüntü olmaktan çıkmıştır ve ticari rotayı çizen başat unsur konumuna gelmiştir (Williams, 1974). Ayrıca reklamların televizyon yayıncılığındaki mali niteliği yayın akışlarını da etkilemiştir ve sunulan içeriklerde toplumsal mesaj vermek yerine eğlenceli görüntülere ağırlık verilmeye başlanmıştır. Asli amaç izleyiciyi ekran karşısında tutmaktır ve izleyici ekran karşısında ne kadar fazla süreyle vakit geçirirse reklam öğelerini o bağlamda değerlendirmektir.

Öyle ki Williams'a göre olumsuz içerik teşkil eden ve şiddeti gösteren görüntüler dahi artık eğlenceli bir sunumla izleyiciye aktarılmaktadır. Kanalların yayın akışları bu minvalde biçimlendirildiği için program formatları kanalın yaklaşımına göre değişim geçirmektedir. Televizyon ekranlarında program çeşitliliği de o denli gelişim göstermektedir ki; Williams bu değişkenliği tanımlarken aynı gün içerisinde farklı aktiviteleri bir arada gerçekleştirmenin bir benzeri betimlemesini yapmaktadır (Williams, 1974). Nitekim farklı duyguları bir arada yaşatan ve ani geçişlere hızlı bir akış sunan televizyon yayıncılığı egemendir ve her geçen yıl yeni program formatlarıyla bu akış profili güncellenmektedir.

Williams teknolojiyi ve bu bağlamda televizyonları tasvir ederken gerek sosyal yaşantı üzerindeki etkilerinin gerekse psikolojik yansımalarını net olarak öne çıkarmanın zor bir araştırma süreci olduğuna değinmiştir (Williams, 2003). Yapmış olduğu çalışmalarda da dönemin televizyon yayıncılığı ekseninde hareket ederek reel bulgulara yönelmiştir. Televizyonun toplumu ve insanları değiştirmesi varsayımından ziyade nasıl değiştirdiği sorusu üzerinde durmuştur ve analizlerini bu doğrultuda sürdürmüştür.

Raymond Williams televizyonlar nezdinde kitle iletişimi kavramından bahsederken ise

aslında kavramın kendisiyle çeliştiğine vurgu yapmıştır. Her ne kadar kitle iletişim araçları tanımlanırken kitle yığınlarından bahsedilse de aslında bireysel olarak da bu araçların kullanılabildiğini belirtmiştir (Williams, 1983). İzleyici eğilimlerinde ise güçlü ve zayıf olanların aynı program içeriklerini izleyebildiğini vurgulamıştır. Dolayısıyla ekrandaki içerikler gelir düzeyine göre değil estetik seçiciliğe göre belirlenmektedir. Teknik ve dijital özellikler bakımından ise televizyonların diğer medya mecralarına göre daha uyumlu ve hızlı bir değişim yaşayabileceğini düşünmüştür (Williams, 1974). Yaklaşık kırk yedi yıl önce yapılan bu tespitlerin günümüz televizyon yayıncılığında yerini bulduğu görülmektedir ve gerek IPTV'ler gerekse smart televizyonlar göz önünde bulundurulduğunda Williams'ın temas ettiği değişimlerin televizyonların biçimsel yapısında hayat bulduğu anlaşılmaktadır. İçerik dizaynında da çağa göre değişen ve gelişen bir yayın akışı kurgulandığı söylenebilir.

Yalnızca televizyon değil diğer geleneksel medya araçlarıyla ilgili de çalışmalar yürüten ve bu araçların bilhassa kültürle olan ilişkilendirmesi üzerine yoğunlaşan Williams, kültürel öğelerin doğru algılanabilmesi için özellikle televizyonların doğru incelenmesi gerektiğini savunmuştur. Nitekim Williams televizyonu kültürel bir teknoloji bağlamında ele almıştır ve televizyonun sosyal yaşam akışında elzem bir rol üstlenen kültürel biçim olduğunu söylemiştir (Williams, 2003). Kitle kültürünü küresel coğrafyada yayın kılan başat faktörler arasında da nitekim televizyonlar ve diğer medya araçları yer almaktadır. İhtiyaçlar, beklentiler, istekler ve hatta hayaller televizyon dünyasındaki kurgusal yaşamlara göre yeniden biçimlenmektedir ve ekran karşısındaki izleyicilerin düşünsel hareketlilikleri bu eksende cereyan etmektedir.

Öyle ki saatlerce televizyon izleyen bireylerin ekrandan uzaklaşınca yahut ekranı kapatınca duymuş olduğu pişmanlık hissiyatı televizyonların izleyici üzerindeki tesirini yansıtmaktadır ve bu durum televizyonun akış olgusuyla bağdaştırılmaktadır. Televizyonların görece ucuz bir medya aracı olması ve sinema endüstrisinin sunmuş olduğu yapımlar kadar pahalı olmaması izleyici eğilimlerinin bir diğer etkisel faktörüdür. Yine de sinema endüstrisinde mali yapıyı doğrudan kontrol edebilmek mümkünken televizyon ekranları birçok program makul ücretlerle yayınlanmaktadır. Bu süreci dengeleyen ise reklam faktörüdür ve reklamlar aracılığıyla televizyonlar giderek ticari bir niteliğe erişmektedir (Williams, 2003).

Son olarak Williams'a göre televizyonlar birtakım dönüşümlere uğradığı gibi aynı zamanda etki ağındaki unsuları dönüşüme uğratmıştır ve şu hususlara değinmiştir (Williams, 2003):

- Bilimsel ve teknik analizler neticesinde inşa edilen televizyon mecrası hem bilginin hem de eğlencenin çıkış noktası olmuştur ve kendinden önceki medya araçlarını bu ölçekte dönüşüme uğratmıştır. Benzer şekilde sosyal ilişki ağlarını da sosyal iletişimin merkezini temsil ederek dönüştürmüştür.
- Teknolojiye uyum sağlayarak yaşanan gelişmeleri bünyesine dâhil eden televizyonlar bu bağlamda biçimsel değişim gerçekleştirmiştir. Ayrıca bilgi ve eğlence araçlarının

kültürel minvalde yeni neticeler sunmasını kolaylaştırmıştır.

- Yeni tutum ve davranışların izleyicilere empoze edilmesine olanak tanıyan televizyon yayınları, tüketim toplumunun medya ürünü olarak evlerin başat unsurları arasında yer edinmiştir. Böylece pasif izleyicilerle aynı ortamı fiziksel olarak paylaşarak etkisini yakından hissettirmiştir.
- Toplumsal yapının ihtiyaçları özelinde ekranları tüketim malzemesi konumuna getiren televizyonlar, izleyicilerin taleplerini adeta reklam malzemesi yapmıştır.

5. SONUÇ

Gerbner ve Williams'ın televizyon yayıncılığına dair yapmış olduğu teorik değerlendirmeler esasen televizyonun mevcut şartlara göre yaşamış olduğu dönüşümü göstermektedir. Zira uzun yıllar kamu hizmeti icra ederek bilgi paylaşma görevi edinen televizyonlar, ticari kaygılar devreye girdikten ve kapitalist güçler medyayı tüketim aracı olarak kullandıktan sonra biçimsel ve içeriksel bakımdan değişim yaşamıştır. Dolayısıyla her iki kuramcı bu durumun oluşturmuş olduğu neticenin yayın akışlarını yeniden kurguladığını düşünmüştür ve böylece izleyici eğilimleri farklı program formatları neticesinde ekranlara daha bağımlı bir yönelim göstermiştir.

Televizyon karşısında geçen sürelerin giderek artması, izleyicilerin tüketim ürünlerine olan yaklaşımının ekranlar özelinde gerçekleşmesi, reklam faktörünün televizyonları ticari bir meta olarak ele geçirmesi ve televizyonla birlikte yeni bir kültür anlayışının doğması temas edilen hususların karşılığıdır. Her ne kadar televizyonların ortak kültürel değerlerde buluşabilmek ve sosyal iletişimi güçlendirebilmek minvalinde etkin bir rolü öne çıkarılsa da diğer taraftan kitleleri pasif kıldığı ve düşünsel anlamda somut yaşamdan uzaklaştırdığı benimsenmiştir. Diğer medya araçlarına nazaran daha popüler olan ve görsel olduğu kadar simgesel öğelerle insan zihnine yeni görüşler eken televizyonların bu görünümü, potansiyel hedef kitleyi zihinsel olarak da dönüştürmüştür.

Artık televizyonlar popüler kültürün bir mecrası durumundadır ve ekranlara sunulan kurgusal hayatlar neticesinde izleyici kitleleri yeni rol modeller benimsemektedir. İzlediği karakterler gibi yaşam sürmek isteyen pasif konumdaki izleyicilerin bu yaklaşımı, televizyonların hedef kitleyi ekranın öte yanından çekmiş olduğunun göstergesidir. Fiziksel olarak ekran karşısında olsa da psikolojik bağlamda ekranın bir parçası olan televizyon bağımlısı bireylerin bu durumu, kuramcılara göre algıların yeniden biçimlendiğinin tespitidir. Bu nedenle dönüşen program akışları ve içerikleri itibariyle her izleyici kendi beğenisine göre yeni bir televizyon içeriği kurgulamaktadır ve bağımlılık durumu beğeni öğesiyle desteklenerek ekran başında harcanan süreler daha fazla artmaktadır.

Netice olarak bu çalışmada televizyonların etkisine, dönüşümüne ve aynı zamanda izleyici eğilimlerine iki kuramcı üzerinden temas edilmeye çalışılmıştır ve bu bildiri çalışması her iki iletişim araştırmacısının genel yaklaşımlarını irdelemekle yetinmiştir. George Gerbner ve

Raymond Williams'ın televizyona ilişkin çalışmalarına daha detaylı olarak temas edecek olan bilimsel çalışmalara zemin hazırlayan bu çalışmayla, bir anlamda yeni eserler için ilk adım atılmıştır. Zira ilgili kuramcıların tespit ve değerlendirmeleri gerek geçmişin gerekse geleceğin televizyon yayıncılığına doğrudan ışık tutmaktadır.

KAYNAKÇA

Aziz, A. (1981). Radyo ve Televizyona Giriş. Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Cevher, R. (2020). Kamular Türkü Söyleyin, George Gerbner'in Yetiştirme Kuramı Bakımından Özgün Araştırmalar. (Ömer Özer). Konya: Literatürk Yayınları.

Çığ, Ü. (2011). Kadife Karanlık II: George Gerbner. İstanbul: Su Yayınları.

Debord, G. (2012). Gösteri Toplumu. (Çev: Ayşen Ekmekçi ve Okşan Taşkent). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Ellis, J. (2007). Reviewing Television History: İs İt Possible to Construct a Canon of Television Programmes. London: Taurus.

Erdoğan, İ. (1998). Gerbner'in Ekme Tezi ve Anlattığı Öyküler Üzerine Bir Değerlendirme. Kültür ve İletişim. 1(2). 149-180.

Gerbner, G. (1959). Education and the Challange of Mass Culture. AV Communication Rewiev. 7(1). 264-278.

Gerbner, G. (1963). Communication and the Humanization of Homo Sapiens. AAUW Journal. 56(1). 102-104.

Gerbner, G. (1967). Mass Media and Human Communication Theory: Original Essays. NewYork: Hot Rinehart Winston.

Gerbner, G. (1982). Charting the Mainstream: TV Contributions to Political Orientations. Journal of Communications. 32(2). 100-127).

Gerbner, G. (1992). Violence and Terror in the Mass Media. ASC. Upenn.

Gerbner, G. (1998). Why The Culturel Environment Movement. Gazette. 60(2). 133-138.

Gerbner, G. (2000). Cultivation Analysis An Overwiev. Mass Communication and Society. 1(1). 3-12.

Gerbner, G. (2014). Kargaşa ve Terör Günlerinde Televizyon Şiddeti. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Gökçe, O. (2002). İletişim Bilimine Giriş: İnsanlar Arası İlişkilerin Sosyolojik Bir Analizi. Ankara: Turhan Kitabevi.

Işık, M. (2000). İletişimden Kitle İletişimine. Konya: Mikro Yayınları.

Kars, N. (2010). Haberin Tarihi, Kuramları, Söylemi ve Radyo Televizyon Haberciliği. İstanbul: Derin Yayınları.

Murdock, G. (2005). Public Broadcasting and Democratic Culture: Consumers, Citizens and Communards. A Companion to Television. Blackwell.

Mutlu, E. (1991). Televizyonu Anlamak. Ankara: Gündoğan Yayıncılık.

Özbudun, S. (2007). İmparatorun Soytarısı Egemen Medya: Gazete Patronlarından Patron Gazetelerine. Ankara: Ütopya Yayınevi.

Özçetin, B. (2014). Hikayeler, Televizyon ve Yetiştirme: Gerbner'in Medyaya Karşısı. İLEF Dergisi. 1(2). 117-124).

Özer, Ö. (2004). Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi.

Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Özkan, S. (2017). Gerbner'in Kültürel Göstergeler Kuramı Bağlamında Televizyon Haber İçeriklerine İlişkin Bir Araştırma. Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi. 2(4). 129-141

Pekman, C. (1997). Televizyonda Özelleşme: Avrupa'da Yayıncılığın Değişim Süreci. İstanbul: Beta Yayın.

Taylan, H, H. (2011). Televizyon Programlarındaki Şiddetin Yetiştirme Etkisi: Konya Lise Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 355-367.

Williams, R. (1974). Television: Technology and Culturel Form. London: Fontana.

Williams, R. (1983). Culture and Society: 1780-1950. NewYork: Colombia University Press.

Williams, R. (2003). Televizyon, Teknoloji ve Kültürel Biçim. (Çev: A. Türkbağ). Ankara: Dost Kitapevi.

KATILIM BANKACILIĞI ÇALIŞMALARININ BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

İkbal ÖNER
ORCID ID: 0000-0002-4512-5152
Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam İktisadı

ÖZET

İslami bankacılık sistemi olarak da bilinen katılım bankalarında son zamanlarda küresel ölçekte önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, katılım bankaları alanında yapılmış olan makale çalışmalarının incelenmesi ve elde edilen veriler ile bibliyometrik analizinin yapılarak araştırma eğilimleri hakkında bakış açısı sunmaktır. Bu amaçla güvenilir ve kapsamlı atıf verileri sunan Web of Science'dan 1975-2021 yılları arasındaki veriler alınmıştır. Ulaşılan veriler VOSviewer (1.6.16) programı yardımıyla nitel araştırma yöntemi olan bibliyometrik analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Analizin sonucunda elde edilen bulgularda en çok atıf yapan yazarlar, en çok atıf alan kurumlar, en çokatıf alan ülkeler, en çok atıf alan yayınlar ve en çok kullanılan anahtar kelimelere ulaşılmıştır. Bu bulgulardan ilk üçü tablo halinde özet olarak gösterilebilir:

Konu	**En çok atıf alan yazar**	**En çok atıf alan kurumlar**	**En çok atıf alan ülkeler**	**En çok atıf alan yayınlar**	**En çok kullanılan anahtar kelimeler**
'Interest Free Banking'	1.Paul D. Adams	1.Calif Berkeley University	1.ABD	1.Acta Crystallographica Section	1.Islamic Banking
	2.Pavel V. Afonine	2.Cnrs Inserm Uds	2.Fransa	2.Nucleic Acids Research	2.Monetary Policy
	3.Nathaniel Echols	3.Los Alamos Natl Lab	3.İngiltere	3.Pacific- Basin Finance Journal	3.Islamic Banks

Bu bulguların dışında katılım bankacılığı alanında yapılan çalışmaların türlerine, dillerine ve yıllara göre dağılımına da ulaşılmıştır. 2020 yılında kırk iki ve 2021 yılının başlangıcından şu ana kadar dört yeni çalışma ile toplamda kırk altı yeni çalışma daha analize eklenmiştir. Çalışma katılım bankacılığının ülkeler, kurumlar ve kişiler arasındaki bağlantıları ve gelişim sürecini göstermesi açısından önemli bilgiler sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankacılığı, Bibliyometrik Analiz, Vosviewer Programı

ABSTRACT

Significant developments on a global scale have been experienced recently in participation banks, also known as the Islamic banking system. The purpose of this study is to examine the article studies conducted in the field of participation banks and to present a perspective on research trends by making bibliometric analysis with the data obtained. For this purpose, data between 1975 and 2021 were taken from Web of Science, which provides reliable and comprehensive citation data. The obtained data were analyzed with the bibliometric analysis technique, which is a qualitative research method with the help of VOSviewer (1.6.16) program. In the findings obtained as a result of the analysis, the most cited authors, the most cited institutions, the most cited countries, the most cited publications and the most used keywords were found. The first three of these findings can be summarized in a table:

Subject	Authors	Institutions	Countries	Publications	Keywords
'Interest Free Banking'	1.Paul D. Adams	1.Calif Berkeley University	1.USA	1.Acta Crystallographica Section	1.Islamic Banking
	2.Pavel V. Afonine	2.Cnrs Inserm Uds	2.France	2.Nucleic Acids Research	2.Monetary Policy
	3.Nathaniel Echols	3.Los Alamos Natl Lab	3.England	3.Pacific- Basin Finance Journal	3.Islamic Banks

Apart from these findings, the types, languages and distribution of the studies conducted in the field of participation banking have been reached. Forty-two new studies in 2020 and four new studies from the beginning of 2021 so far, a total of forty-six new studies have been added to the analysis. The study provides important information in terms of showing the links and development process of participation banking among countries, institutions and individuals.

Keywords: Participation Banking, Bibliometric Analysis, Vosviewer Program

1. GİRİŞ

Katılım bankacılığı, faizsizlik ilkelerine göre çalışan, bu ilkelerle uyumlu her türlü bankacılık faaliyetlerini yürüten, kâr ve zarara katılma esasına göre fon toplayıp ticaret, ortaklık ve finansal kiralama vb. metotlarıyla fon kullandıran bir bankacılık modelidir (TKBB, 2021). Para vakıfları, katılım bankacılığı ilkelerinin uygulandığı ilk kurumsal yapılardır. 19.yy. kadar varlıklarını devam ettiren para vakıfları ilerleyen dönemlerde etkisini yitirdi ve yok oldu. 1972

yılında meydana gelen yüksek likidite ve petrol gelirlerinin beklenmedik şekilde artması sayesinde Kahire'de ilk faizsiz banka kuruldu. Modern olarak kurulmuş ilk katılım bankası olma özelliğine sahip olan bu banka Nasser Social Bank'tır. Üç yıl sonra kırk üç Müslüman ülkenin iş birliğiyle İslam Kalkınma Bankası kuruldu. Katılım bankaları 1983 yılında Özel Finans Kurumları olarak adlandırılıyordu fakat 2005 yılında mevzuatta gerçekleşen değişim ile Katılım Bankaları olarak adlandırıldı. 2005'ten bu yana Katılım Bankalarının denetimini BDDK devam ettirmektedir. (Pehlivan, 2016)

Katılım bankalarının, konvansiyonel bankalardan farkı fon toplama, fon kullandırma ve bankacılık hizmetlerinde faizsizlik ilkesine uyarak finansal hizmet vermeleridir. Fakat bu hizmeti verirken sorunlara çözüm olarak sadece başına İslam kelimesini koymak kolaya kaçmaktır. Katılım Bankacılığı kavramı ise özündeki asıl amacını gerçekleştirme ve insanlara dokunma noktasında, kar ve zarara katılmayı esas alan bankacılık sistemini tam olarak ifade etmesi açısından çok uygun bir terimdir. Her ne kadar bu kavramın içinde banka kelimesinin yer almasından dolayı İslami kesim tarafından kabul edilmesi ve yaygınlaşması zaman alsa da içinde banka kelimesinin geçmesi sayesinde uluslararası geçerlilik kazanmasında önemli bir faktör olmuştur. On bir yıl boyunca yapılan çalışmalar neticesinde ortaya çıkan bu kavram günümüzde ve gelecekte faizsiz bankacılık sisteminin meydana getireceği olumlu sonuçları açısından kritik bir öneme sahiptir. Sonuç olarak katılım bankacılığı fonksiyonel olarak devam ettirilmesi gereken elzem bir kavramdır. (Hazıroğlu, 2016)

2. BİBLİYOMETRİK ANALİZ

Bibliyometrik analiz, belirli bir dönemde, belirli bir alanda ve belirli bir ülkedeki kişiler veya kurumlar tarafından meydana getirilen yayınların ve yayınlar arasındaki ilişkilerin sayısal olarak analizidir. (Hüseyin Demir, 2018). Bibliyometrik analizin kullanılmasıyla makaleler, kitaplar ve daha birçok yayın istatistiksel yöntem ile analiz edilebilmektedir (Karademir, 2020). Bu çalışmada Web of Science veri tabanında bulunan akademik çalışmalarda en çok atıf alan yazarlar, kurumlar, ülkeler ve en çok kullanılan anahtar kelimeler aratılarak akademik verilere ulaşılmıştır. Ardından bibliyometrik analiz programı olan VOSviewer (1.6.16)'dan yararlanarak sayısal ve görsel bulgulara erişilmiştir.

3. AMPİRİK BULGULAR

Bu çalışmada, analize dahil edilen akademik çalışmalar: (3.1) çalışmaların yıllara göre dağılımı, (3.2) çalışma türleri, (3.3) çalışmanın dil dağılımı (3.4) en çok atıf alan yazarlar, (3.5) en çok atıf alan kurumlar, (3.6) en çok atıf alan ülkeler, (3.7) en çok kullanılan anahtar kelimeler (3.8) en çok çalışmaların yayınlandığı dergiler olarak adlandırılan başlıklar altında incelenmiştir.

Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Tablo 1 Katılım bankacılığı alanında yapılmış olan çalışmaların yıllara göre dağılımını

göstermektedir. Bu yıllar 1997 yılından 2021 yılına kadar olan süreyi kapsamaktadır. Tabloda üçüncü sütunda gösterilen yüzdelik oran (% of 438) her bir yılda yapılmış olan çalışmaların, tüm yıllarda yapılmış olan çalışmalara oranını göstermektedir. Katılım bankacılığı alanında yapılan çalışmalara bakıldığında tablodan da görüleceği üzere son yıllarda akademik çalışmalar önceki yıllara kıyasla daha fazla artmıştır. Özellikle 2007-2008 yılları arasında yaklaşık 3 katlık bir artış olduğunu söyleyebiliriz. 2014 yılından sonra ise zaman zaman çalışmalar azalmış olsa da genel anlamda bu konuya ilişkin çalışmaların arttığını görüyoruz. 25 yıllık süreç içerisinde en fazla yayın 2020 senesinde olmuştur. Diğer bir ifadeyle, bu 24 yıllık süreçte toplamda 408 çalışma yapılmıştır ve bu değer toplam çalışmaların %9,589'unu (24 yıllık süreçte çıkan toplam yayın sayısının 25 yıllık dönemde çıkan toplam çalışmalara oranı; yani, 42/408 = %9,589) oluşturmaktadır. Ayrıca 2018 yılından (2018 yılı dahil) 2020 yılına kadar (2020 yılı dahil) kesintisiz olarak yayın sayısında artış yaşanmıştır. 2021 yılında ise (2021'in beşinci ayına kadar) yapılmış olan dört çalışma vardır. Yıl sonunda bu sayıya tekrar bakılarak 2018 yılından itibaren kesintisiz devam eden artışın devam edip etmediğini yorumlayabiliriz.

Tablo 1: Katılım Bankacılığı Çalışmaları

Çalışma Türleri

Grafik 1'de yer alan bilgiler katılım bankacılığı alanında yapılmış akademik çalışmaların türlerine göre dağılımını içermektedir. 1975-2021 yılı arasında yapılan çalışmalar sonucunda

Yayınlanma Yılları	Doküman Sayısı	% of 438
2021	4	0,9%
2020	42	9,6%
2019	36	8,2%
2018	34	7,8%
2017	39	8,9%
2016	38	8,7%
2015	31	7,1%
2014	16	3,7%
2013	24	5,5%
2012	17	3,9%
2011	14	3,2%
2010	14	3,2%
2009	8	1,8%
2008	17	3,9%
2007	6	1,4%
2006	8	1,8%
2005	9	3,9%
2004	9	1,4%
2003	7	1,8%
2002	7	3,9%
2001	4	1,4%
2000	5	1,8%
1999	10	2,1%
1998	5	2,1%
1997	4	1,6%

440 makale, 103 bildiri, 15 dergi ve 13 adet de kitap bölümü türünde bulgulara ulaşılmıştır. En fazla çalışmanın yapıldığı tür %79,4 ile makale olmuştur. Tüm türler içerisinde değerlendirildiğinde makale türünün ağırlıkça diğer tüm türlerden baskın bir fazlalığa sahip olduğunu söyleyebiliriz. Makaleyi takiben en fazla çalışılan tür %18,6 oranıyla bildiridir. (Tüm türdeki çalışmaların, bildiri alanında yapılan çalışmalara oranıdır. 103/554=0,18592)

Grafik 1: Çalışma Türleri

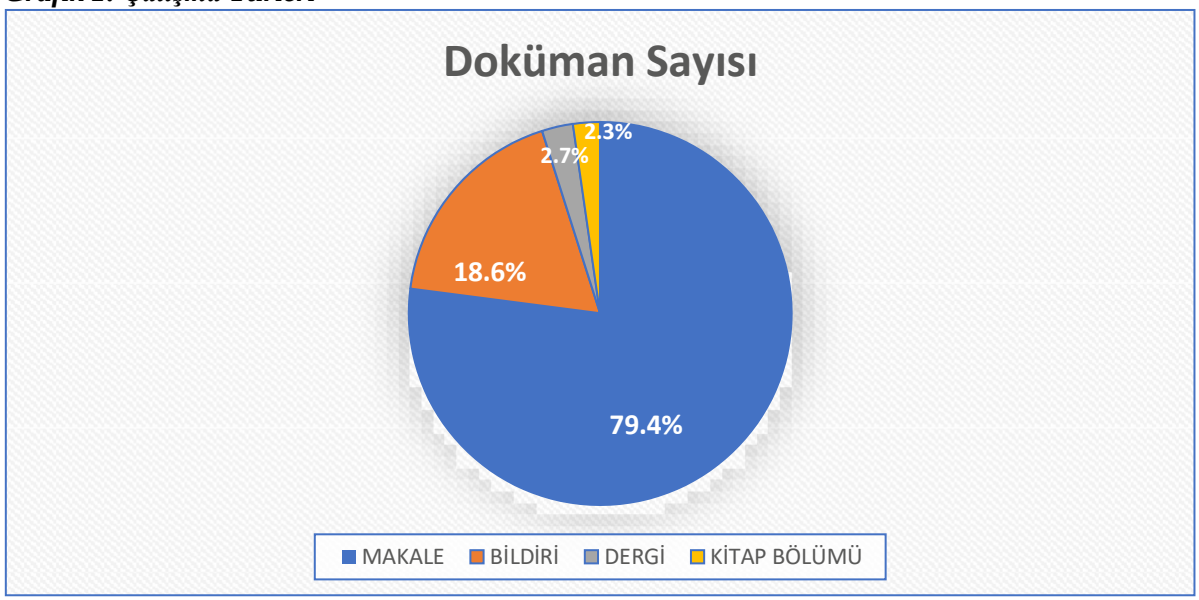

Çalışmaların Dil Dağılımı

Katılım bankacılığını konu alan makalelerin en çok yayınlandığı ilk dokuz dile ait bilgiler Tablo 3'te gösterilmiştir. Bu alanda yapılan akademik çalışmalarda en çok kullanılan dil %92,4 ile İngilizcedir. İngilizceyi takiben Fransızca ve Rusça gelmektedir. Fakat kullanım oranları İngilizceye kıyasen çok düşüktür. Yayınlanmış makaleler içinde Fransızcanın payı %2 dir. (Katılım bankacılığı alanında yayınlanan Fransızca makalelerin, yine katılım bankacılığı alanında yayınlanmış diğer tüm dillere oranı ile bulunur yani 9/438=0,0205'tir.) Bu alanda yayınlanan makalelerin içinde Türkçenin oranı neredeyse sıfıra yakındır. (3/438=0,06850'dir.)

Tablo 3: Çalışmaların Dil Dağılımı

Diller	Doküman Sayısı	% of 438
İNGİLİZCE	405	92,4%
FRANSIZCA	9	2%
RUSÇA	8	1,8%
İSPANYOLCA	5	1,1%
YUNANCA	3	0,7%
TÜRKÇE	3	0,7%
ÇEK DİLİ	2	0,4%
LEHÇE	2	0,4%
CERMEN DİLİ	1	0,2%

En Çok Atıf Alan Yazarlar

Aşağıdaki tabloda Katılım Bankacılığı alanında çalışma yapmış olan ilk 10 yazarın en çok atıf alma skoruna göre çalışma sayısı ve toplam atıf sayısı gösterilmiştir. Tablodaki atıf sayılarından

da görüleceği üzere, bu alanda yapılmış olan çalışmaların azlığı nedeniyle toplam atıf sayısı 165'te sınırlı kalmıştır.

Tablo 4: En Çok Atıf Alan Yazarlar

Yazarlar	Doküman Sayısı	Toplam Atıf Sayısı
Marvin Goodfriend	2	165
Humberto Gonzalez Dias	2	96
G. Gorton	2	83
Jinn Tsair Teng	2	76
Jiang Wu	2	76
L. Anel	2	74
P. De Paz	2	74
P.Herraez	2	74
F. Martinez Pastor	2	74
Af. Darrat	2	26

En Çok Atıf Alan Kurumlar

Katılım Bankacılığı alanında çalışmalar yapmış en çok atıf alan 10 kurumun bilgileri Grafik 2'de gösterilmiştir. Bu grafiğe göre en çok atıf alan üniversite Calif Berkeley Üniversitesi'dir. Toplamda 2701 kere atıf almıştır. İkinci sırada Cnrs Inserm Uds ve takiben de Los Alamos Natl Lab kurumu gelmektedir. İlk 4 kurumun analize konu olan dönemde ağırlıkça diğer kurumlara göre çok daha fazla atıf almış olduğu ifade edilebilir.

Grafik 2: En Çok Atıf Alan Kurumlar

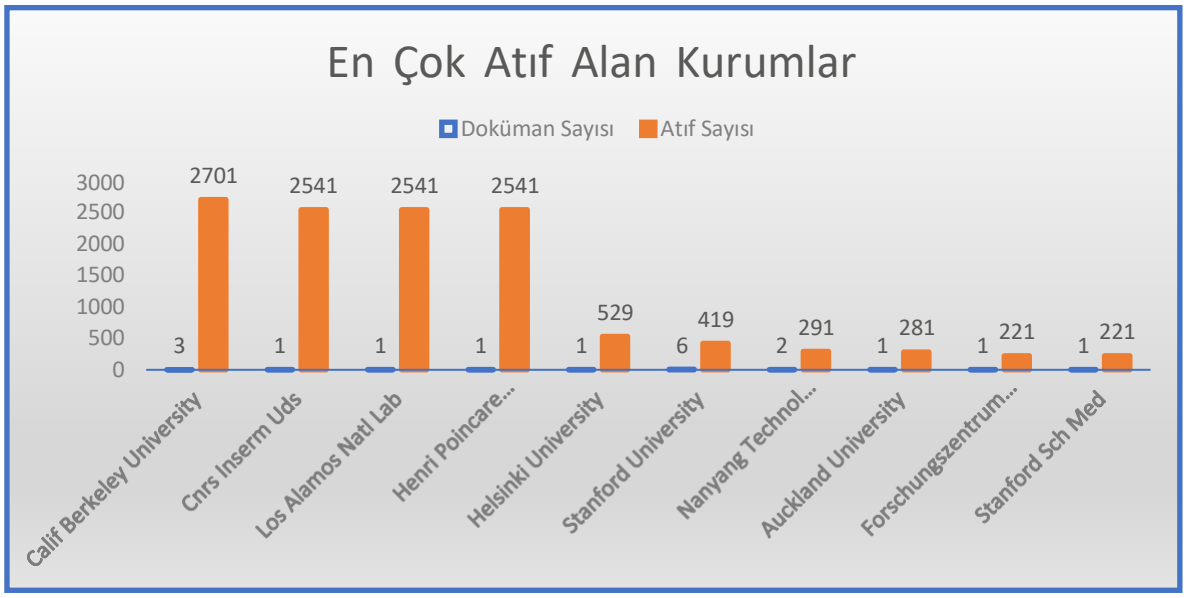

En Çok Atıf Alan Ülkeler

Vosviewer programından alınmış olan aşağıdaki görselde de görüleceği üzere en çok atıf alan ülkelerin başında Amerika gelmektedir. Tablo 5'e bakıldığında birinci sırada yer alan Amerika Birleşik Devletleri'nin toplamda 5386 kez atıf aldığı ve diğer ülkelerle olan bağlantı gücünün de 19 olduğunu ifade edebiliriz. İkinci sırada 2674 atıf ile Fransa gelmektedir. Şekil 1'de Amerika'nın altında kaldığı için gözükmemektedir. Türkiye'nin ise en çok atıf alan ülkeler

içerisinde ilk 10 giremediğini belirtmekle beraber bağlantı gücünün görselde de görüleceği gibi başta Malezya, Yeni Zelanda, Avustralya, Singapur ve daha birçok ülke ile ortak çalışmalar yaptığı için yüksek olduğunu ifade edebiliriz.

Tablo 5: En Çok Atıf Alan Ülkeler

Ülkeler	Doküman Sayısı	Atıf Sayısı	Bağlantı Gücü
Amerika	131	5386	19
Fransa	18	2674	0
İngiltere	53	784	1
Almanya	32	665	0
Finlandiya	4	553	5
İtalya	21	408	5
Çin Halk Cumhuriyeti	23	364	4
İspanya	12	345	15
Singapur	6	300	15
Yeni Zelanda	3	285	0

Şekil 1: En Çok Atıf Alan Ülkeler

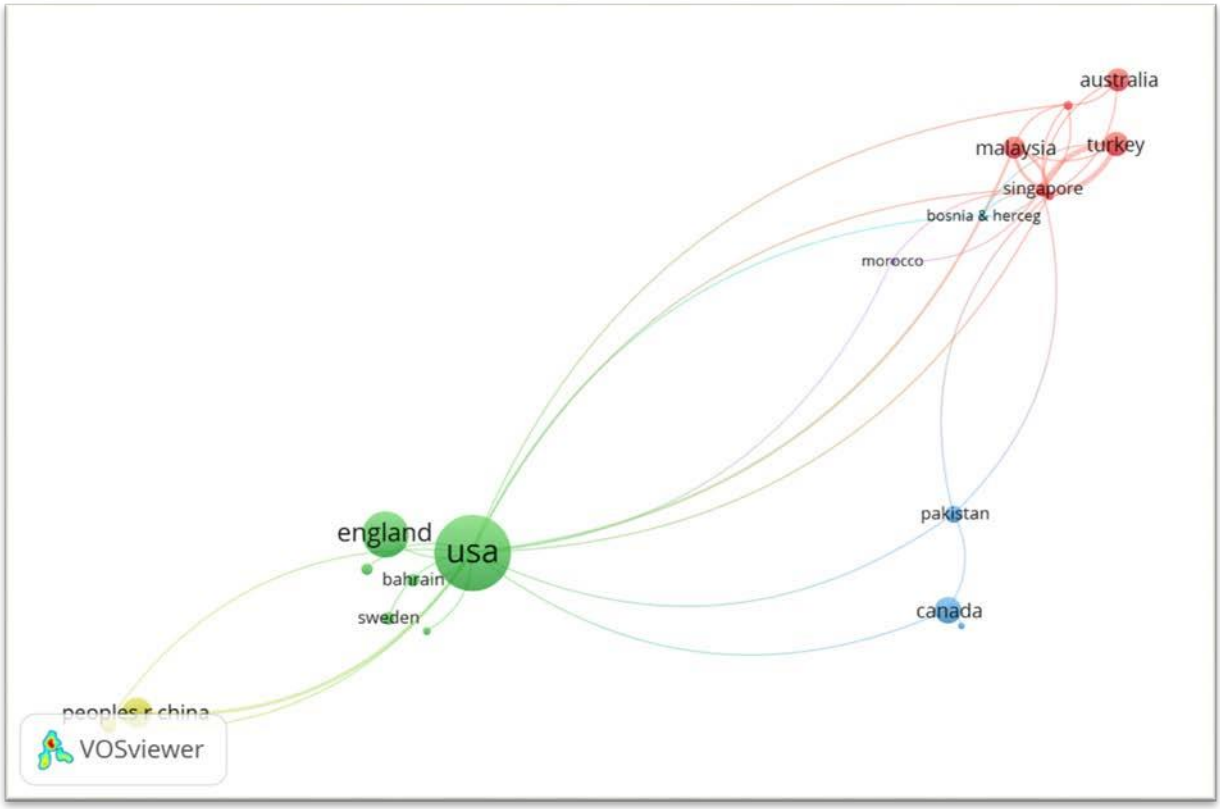

En Çok Kullanılan Anahtar Kelimeler

Katılım Bankacılığı alanında yapılan çalışmalarda en çok kullanılan kelimeler Şekil 2'de gösterilmektedir. 1975-2021 yılları arasında yapılmış olan bu çalışmalarda en çok atıf alan anahtar kelime İslami Bankalar olmuştur. Türkiye'de katılım bankası olarak anılan faizsiz bankalar, dünya genelinde daha çok faizsiz bankacılık ya da İslami bankacılık olarak bilinmektedir. Bu yüzden bu alandaki çalışmalarda İslami bankacılık kavramına sıkça yer verilmiştir. İkincisi sırada İslami bankacılığı takiben para politikası (Monetary Policy)

gelmektedir. Şekil 2' de, en çok atıf alan anahtar kelimelerin yanında hangi yıllarda hangi anahtar kelimelerin daha fazla atıf aldığı da tasnif edilmiştir. 2020 yılında GSYH büyümesi, risksiz oran, murabaha gibi en çok atıf alan kelimeler sarı renk ile gösterilmektedir.

Şekil 2: En Çok Kullanılan Anahtar Kelimeler

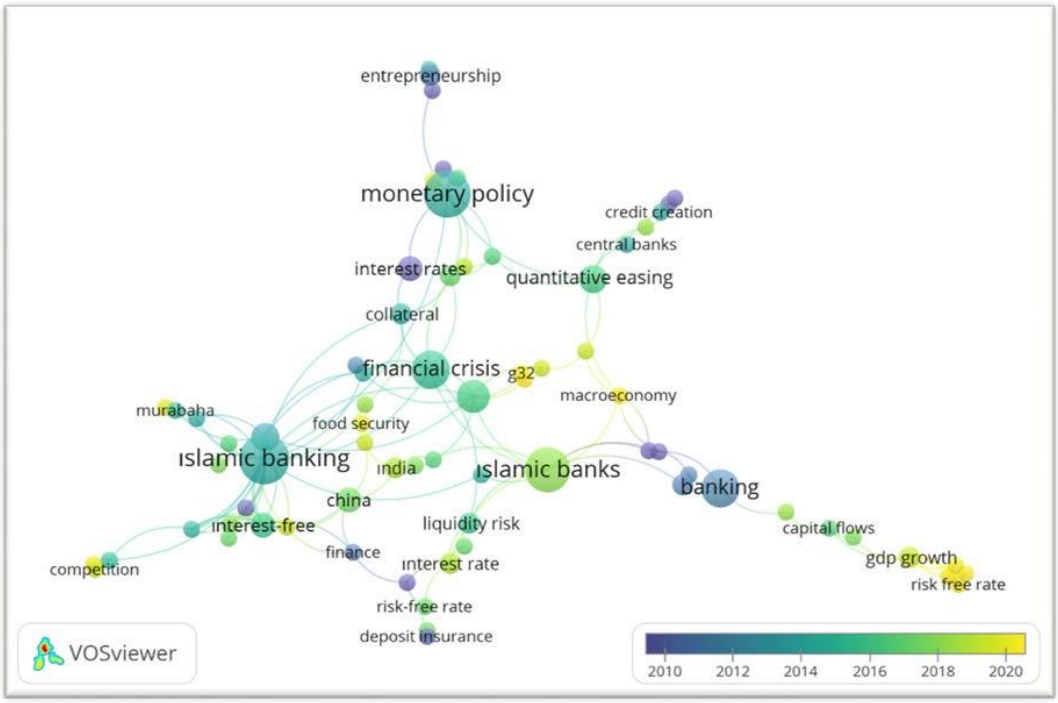

1.1 En Çok Makalenin Yayınlandığı Dergiler

Katılım Bankacılığını konu alan makalelerin, en çok yayınlanan ilk 10 dergiye ait bilgileri Tablo 6'da gösterilmiştir. En çok makalenin yayınlandığı dergi, 2541 atıf sayısı ile Acta Crystallographica Section d-Structural Biology'dir. Bu dergilerde toplamda 4842 kere atıf yapılmıştır. Toplamda yapılan atıf sayısı içerisinde Acta Crystallographica Section d-Structural Biology dergisi bu sayının %52'sini oluşturmaktadır. Diğer bir ifade ile yapılan atıf sayılarının yarısını Acta Crystallographica Section d-Structural Biology dergisi oluşturmaktadır. İlk 10 dergi içerisinde onuncu sıradaki dergi ise International Journal of Production Economics dergisidir.

Yayınlar	Doküman Sayısı	Atıf Sayısı
Acta Crystallographica Section d-Structural Biology	1	2541
Nucleic Acids Research	1	529
Pacific- Basin Finance Journal	2	282
Review of Financial Studies	3	270
Journal of Monetary Economics	7	266
Nature	1	221
Journal of Economic Behaviour & Organization	2	218
Journal of Banking & Finance	10	180
Journal of Economic Perspectives	3	174
International Journal of Production Economics	4	161

Tablo 6: En Çok Makalenin Yayınlandığı Dergiler

2. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada, Katılım Bankacılığı alanında yapılmış olan tüm akademik çalışmalar VOSviewer programı yardımıyla analiz edilerek, bu alandaki araştırma eğilimleri hakkında değerlendirme yapılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, Web of Science veri tabanından Katılım Bankacılığı (Interest Free Banking) kavramı ile ilgili yapılmış olan 441 çalışmaya ulaşılmış ve bu çalışmalar incelenmiştir. Ulaşılan bulgular sonucunda bu alanda yapılmış olan ilk çalışmanın 1986 yılında yapıldığı ortaya konulmuştur. 2013 yılına kadar yapılan çalışma sayısı önemli miktarda olmamakla beraber, bu tarihten sonra bu alanda yapılan çalışmalar hızla artmıştır. 2013-2020 yılları arasında literatüre 260 yeni çalışma, 2021'in nisan ayına kadar ise 7 yeni çalışma daha eklenmiştir. Mevcut duruma bakarak 2021 yılında da bu artışın devam edebileceğini söyleyebiliriz.

Katılım bankacılığı kavramı her ne kadar daha çok Türkiye'de bilinip, kullanılsa da dünya genelinde de faizsiz bankacılık ya da İslami bankacılık kavramları ile karşılığı bulunmaktadır. Katılım bankacılığı kavramının birebir, tam olarak karşılığı dünya ülkelerinde olmadığı için bu kavramı karşılayacak olan diğer kavramlar akademik çalışmalarda farklılaşarak yer almıştır. Bundan dolayı İslami bankacılık olarak yapılan çalışmalardaki veri sayısı ile faizsiz bankacılık olarak yapılan çalışmalardaki veri sayısı oldukça farklıdır. Bu çalışmada bulgular faizsiz bankacılık üzerinden elde edilmiş ve bu nedenle ulaşılan veri sayısı 441 ile sınırlı kalmıştır. Bu anlamda katılım bankacılığını karşılayan kavramlar birlikte incelenip, değerlendirildiğinde elde edilen bulgularda artış olacağından kuşku yoktur. Son dönemlerde etkinliğini ve çalışmalarını daha çok artıran katılım bankacılığının, sadece faizsiz işlem yapmak isteyen bireyleri ve kurumları değil, aynı zamanda faizli işlem yapan birey ve kurumların bile ihtiyaç duyduğu bir alan haline gelmesinden dolayı artan trend eğiliminin devam edeceğini de açık bir şekilde söylemek yanlış olmayacaktır.

Yapılan araştırma sonucunda, araştırmacıların bulgularını daha çok makale ve bildiri olarak yayımladığı görülmektedir. Marvin Goodfriend'in katılım bankacılığı alanında önemli çalışmalar yapmış olduğu, bu alanda en çok atıf alan yazarların başında gelmesinden kaynaklandığı söylenebilir. Ayrıca araştırmada katılım bankacılığı alanında en çok atıf alan ülkeler, dergiler ve kurumlar belirlenmiş, tablolar ve şekillerle de desteklenerek araştırmacıların bilgisine sunulmuştur.

Katılım bankacılığı, diğer ülkelerde daha çok İslami bankalar olarak bilindiği için yapılan 441 çalışmanın sonunda en çok kullanılan anahtar kelimelerin başında İslami bankalar yer almıştır. Özellikle Türkiye'nin literatüründe katılım bankacılığı olarak bilinen faizsiz bankacılık ile ilgili çalışmalar ve ihtiyaçlar arttıkça, bu alanda yapılan çalışmalar artacak ve

hızlanacaktır. Bu durum diğer ülkelerin literatüründe de katılım bankacılığı kavramının yer almasına ve daha çok kullanılmasına katkı sağlayabilir. Bu çalışmada katılım bankacılığının kısaca ne olduğuna, yapılan atıflara, çalışmaların hangi yıllarda yapıldığına, çalışma türlerine, hangi dillerin daha çok kullanıldığına bakılarak analiz edilmiş ve potansiyel araştırmacılara genel hatlarıyla bir çerçeve çizilerek yeni araştırmalara zemin hazırlanmıştır. Yapılan çalışmada Web of Science veri tabanında yer alan katılım bankacılığı verilerinin azlığı ve programın İngilizce çalışmasından dolayı Türkçe aratma yapılamıyor olmasından çalışmanın kapsamını sınırlamıştır. Veri sayısı az olduğundan dolayı program istenilen verimlilikte çalışmamaktadır. Katılım bankacılığı alanında çalışma yapmak isteyen potansiyel araştırmacılar Türkçe yayınların ağırlıkta olduğu veri tabanlarından veri alırlarsa ya da diğer ülkeler tarafından da bilinen ve kabul edilen isimleriyle veri toplarlarsa daha fazla veri olacağı için program daha iyi çalışacak ve çok daha verimli bir çalışma olacaktır.

Kaynakça

Hazıroğlu, T. (2016). Türkiye'de Katılım Bankacılığı Fikrinin Doğuşu ve Kavramsal Önemi. Dergipark, 5-12.

Hüseyin Demir, G. E. (2018). Bibliyometrik Bir Analiz İle Yönetim Düşünce Sisteminin İncelenmesi. İş ve İnsan Dergisi |, 7-8.

Karademir, İ. C. (2020). https://bilgibilimi.net/bibliyometri-nedir/. adresinden alındı Pehlivan, Y.

P. (2016). Türkiye Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi. Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi. https://www.turkiyefinans.com.tr. adresinden alındı

TKBB. (2021). TKBB-Katilim-Bankaciligi-Nedir-Brosur.pdf. https://tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/TKBB-Katilim-Bankaciligi-Nedir- Brosur.pdf. adresinden alındı

KRİPTO PARA FİYATLARININ REGRESYON ANALİZİ YÖNTEMLERİ İLE TAHMİNİ: BİTCOİN, ETHERUM VE RİPPLE

Serkan METİN
Malatya Turgut Özal University, Faculty of Social and Human Sciences, Department of Management Information Systems
ORCID: 0000-0003-1765-7474

ÖZET

Blokzinciri, merkezi olmayan şifreleme platformları için anahtar bir teknolojidir. Blokzincirleri, çeşitli ve merkezi olmayan blokların bir kriptoloji algoritması ile birbirine bağlanması ile oluşmaktadır. İşlemler bu bloklar arasında gerçekleşir, bloklar bir genel anahtar kullanılarak ayırt edilebilen benzersiz hash kimliklerine sahiptir. Blokzinciri teknolojisinin en önemli hedeflerinden biri, merkezi olmayan bir sistem oluşturmaktır. Böylelikle merkezileştirilmiş organizasyonlarda var olan yüksek maliyet, verimsizlik ve güvensiz veri depolama sorunlarına çözümler sunar. Blokzinciri teknolojilerinin bir diğer önemli uygulaması ise kripto varlıklar olarak adlandırılan kripto para birimleridir. Kripto para birimleri yatırımcılardan gittikçe daha fazla ilgi görmeye başlamıştır. Kripto para birimleri, merkezi parasal otoritelerin etkisi olmadan para transfer etmek için kriptografi kullanan merkezi olmayan dijital varlıklardır. Bitcoin blokzinciri, verileri ekonomik bir kaynağa dönüştüren ilk merkezi olmayan defterdir.

Bu çalışmada kripto para sistemi içerisinde en önemli iki kripto para olan Bitcoin(BTC) ve Ethereum (ETH) ile birlikte Ripple (XRP) analiz edilmiştir. Analiz için üç farklı regresyon yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemler Çoklu Lineer, Polynomial Regresyon ve Gradient Boosted Trees. Çalışmada veri seti olarak, belirlenen üç kripto paraya ait 01/01/2019-27/04/2021 arası döneme ait veriler kullanılmıştır. Çoklu Linear Regresyon MAPE değerleri BTC için 0.0086, ETH için 0.0116 ve XRP için 0.0203 olarak bulunmuştur. Polynomial Regresyon için MAPE değerleri BTC için 0.0048, ETH için 0.0064 ve XRP için 0.0413, Gradient Boosted Trees MAPE değerleri BTC için 0.0083, ETH için 0.0117 ve XRP için 0.0116 olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kripto para, Blok zinciri, Bitcoin

PREDICTION OF CRYPTOCURRENCY PRICES USING REGRESSION ANALYSIS METHODS: BITCOIN, ETHERUM AND RIPPLE

ABSTRACT

Blockchain is a key technology for decentralized encryption platforms. Blockchains are formed by connecting various and decentralized blocks with a cryptology algorithm. Transactions occur between these blocks, blocks have unique hash IDs that can be distinguished using a public key. One of the most important goals of blockchain technology is to create a decentralized system. In this way, it provides solutions to the high cost, inefficiency and insecure data storage problems that exist in centralized organizations. Another important

application of blockchain technologies is cryptocurrencies called crypto assets. Cryptocurrencies are getting more and more attention from investors. Cryptocurrencies are decentralized digital entities that use cryptography to transfer money without the influence of central monetary authorities. The Bitcoin blockchain is the first decentralized ledger to turn data into an economic resource.

In this study, Ripple was analyzed along with Bitcoin and Etherum, the two most important cryptocurrencies in the cryptocurrency system. Three different regression methods were used for the analysis. These methods were used in Linear, Polynomial Regression, and Gradient-Boosted Trees. Data from 01/01/2019 to 27/04/2021 of three cryptocurrencies identified as data sets were used in the study. Multiple Linear regression MAPE values were 0.0086 for BTC, 0.0116 for ETH, and 0.0203 for XRP, Polynomial regression, MAPE values were 0.0048 for BTC, 0.0064 for ETH and 0.0413 for XRP, Gradient Boosted Trees MAPE values were 0.0083 for BTC, 0.0117 for ETH, and 0.0116 for XRP.

Keywords: Cryptocurrency, Blockchain, Bitcoin

1. GİRİŞ

Kripto para ve blokzinciri (blockchain) teknolojisi, e-çağın en önemli teknolojileridir (Jeyanthi, 2020). Blokzinciri teknolojisinin yakın zamanda ortaya çıkışı, organizasyonların şeklini, boyutunu ve ticari işlemlerini yürütme şeklini değiştirecek bir sonraki devrim olarak görülmüştür (Janssen vd., 2020). Blokzinciri, değişmez, şifrelenmiş, dağıtılmış bir defter teknolojisidir. Blokzinciri teknolojisinin temeli, 1991 tarihli bir makalede dijital belgelerin gerçekliğini hash fonksiyonları aracılığıyla doğrulamak için kullanılan bir sistem olarak açıklanmıştır (McBee ve Wilcox, 2020). Blokzincirler, dağıtılmış bir şekilde ve genellikle merkezi bir otorite olmadan çalışma özelliğine sahip dijital defterlerdir (DeVries, 2016). Blok zincirindeki tüm işlemler bloklar halinde saklanan ve halka açık defter olarak kabul edilir. Blokzincir, yeni blokların eklenmesiyle büyür (Kaur vd., 2020). Bu veri bloklarının her biri, kriptografik ilkeler kullanılarak güvenli hale getirilir ve birbirine bağlanır. Her blok, önceki bloğun kriptografik bir özetini, bir zaman damgasını ve işlem verilerini içerir (Jeyanthi, 2020). Örnek bir blok zinciri yapısı Şekil 1'de verilmiştir.

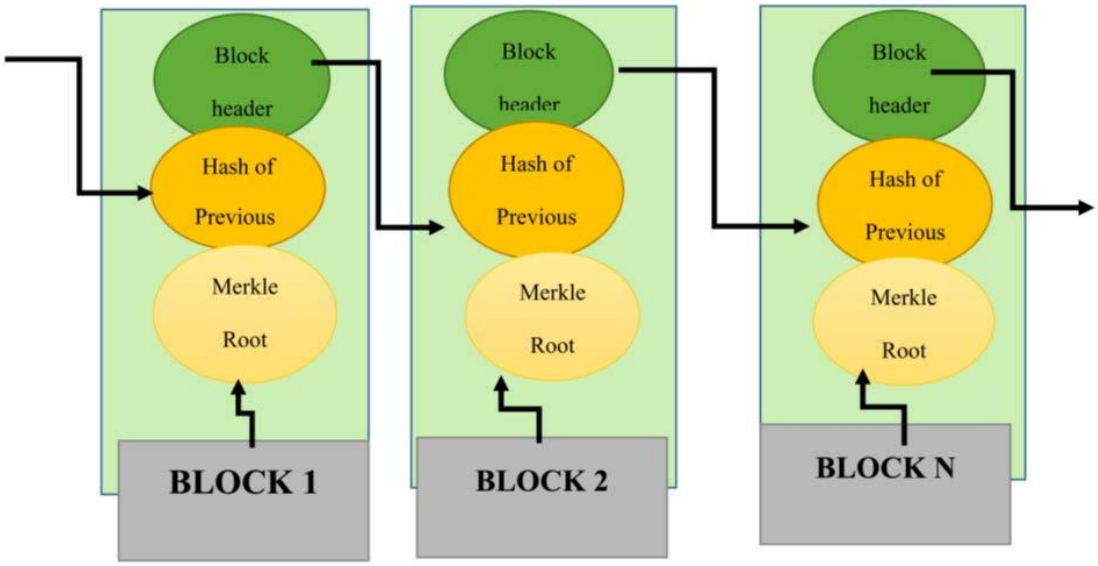

Şekil 1. Blokzinciri yapısı (Manu vd., 2021)

Çeşitli organizasyon ve endüstrilerde farklı tipte blokzincirleri kullanılır. Bunlar, genel blokzinciri, özel blokzinciri ve bir konsorsiyum blokzinciridir.

Şekil 2. Blokzinciri türleri (Bozdağ, 2020)

Halka açık blokzinciri olarak da bilinen genel blokzinciri, herkesin katılabileceği, verileri okuyabileceği ve ayrıca katılımcının kimliğinin toplanmasının neredeyse imkânsız olduğu blokzinciri türüdür. Halka açık bir blokzincirinde, herhangi bir sayıda anonim kullanıcı ağa katılabilir ve oluşturulan işlemleri duyurmaya devam edebilir. Tüm bu işlemler blok dolana kadar bloğa kaydedilir. Blok işlemlerle doldurulduktan sonra, tüm işlemler karşılaştırılır ve işlemin doğrulanması için diğer düğümler tarafından onaylanması beklenir. Bitcoin ve Ethereum, halka açık blokzinciri uygulamalarıdır (Sharma vd., 2021).

Özel blokzincirleri, işbirliği yapmak ve veri paylaşmak isteyen ancak hassas iş verilerinin halka açık bir blok zincirinde görünmesini istemeyen işletmeler için önemli bir uygulamadır. Bu blokzincirler, doğaları gereği daha merkezidir; zinciri yöneten kuruluşlar, katılımcılar ve yönetim yapıları üzerinde önemli kontrole sahiptir. Özel blokzincirleri halka açık blok zincirlerinden bir dizi önemli farklılığa sahiptir. Bunlar (Venkatesh, 2021).

1. Katılımcıların ağlara katılmak için izin almaları gerekir.

2. İşlemler özeldir ve yalnızca ağa katılma izni verilen ekosistem katılımcıları tarafından kullanılabilir.

3. Özel blokzincirleri, halka açık blokzincirlerinden daha merkezileştirilmiştir.

Konsorsiyum blokzinciri, halka açık ve özel blokzincir yapılarını birleştirerek oluşturulmuştur. Bu blokzincirini diğer iki sistemden ayıran en belirgin özelliği kullanmış olduğu fikirbirliği yapısıdır. Konsorsiyum blokzincirinde doğrulama işlemleri az sayıdaki eşit derecede güçlü taraflarca yapılmaktadır. Blokzincirinin kuralları esnektir; zincirin görünürlüğü, onaylayıcılarla sınırlandırılabilir, yetkili kişiler tarafından görülebilir veya herkes tarafından görülebilir. Doğrulayıcıların fikirbirliğine varması koşuluyla, değişiklikler kolayca uygulanabilir. Bir konsorsiyum blokzinciri, aynı sektörde birden fazla kuruluşun faaliyet gösterdiği ve işlemlerin gerçekleştirilmesi veya bilgi aktarılması için ortak bir zemine ihtiyaç duyduğu bir ortamda en yararlı teknoloji olarak görülmektedir.

Blokzinciri teknolojisi, Bitcoin ve Ethereum gibi birçok kripto para birimi sisteminin geliştirilmesine olanak sağlamıştır. Bununla birlikte, teknoloji çok farklı alanlarda da uygulanmaktadır (DeVries, 2016). Uygulama alanları Şekil 3'de gösterilmiştir.

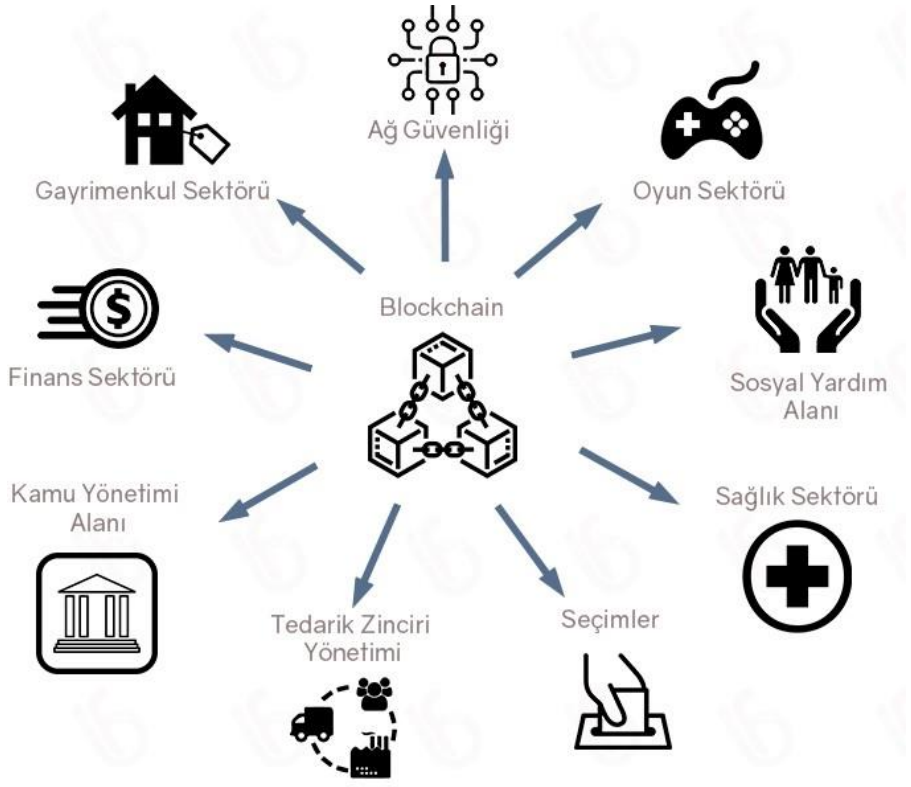

Şekil 3. Blokzinciri uygulama alanları (Web, 2021)

Kripto para birimleri, sanal "madeni paralar" oluşturma ve kriptografik bir problem kullanarak güvenli mülkiyet ve işlem sağlama amaçlamaktadırlar. Kripto para birimleri bu amaç için farklı yöntemler kullanır; en yaygın olanı, hash'lerin belirli bir değerden daha düşük olacak şekilde hesaplandığı bir hash hedefidir (Harwick, 2016). Kripto para piyasasında en baskın coin Bitcoin'dir.

Bitcoin 2008 yılında Satoshi Nakamoto tarafından yayınlanan "Bitcoin: Bir Eşler Arası Elektronik Nakit Sistemi" makalesi ile dünyaya tanıtılmıştır (Ahram, 2017). Bitcoin ve benzeri sistemlerde, elektronik parayı temsil eden dijital bilgilerin transferi dağıtılmış bir sistemde gerçekleşir. Bitcoin kullanıcıları bu bilgileri dijital olarak imzalayıp başka bir kullanıcıya aktarabilir ve Bitcoin blokzinciri bu aktarımı kamuya açık olarak kaydederek, ağın tüm katılımcılarının işlemlerin geçerliliğini bağımsız olarak doğrulamasına izin verir. Bitcoin blokzinciri, dağıtılmış bir katılımcı grubu tarafından bağımsız olarak korunur ve yönetilir (DeVries, 2016). Bitcoin tamamen güvenli ve sanaldır. Kullanılabilir fiziksel para yoktur, bunun yerine Bitcoin protokolü tarafından çalıştırılan ve sabit bir miktara veya fiat para birimlerine ve matematiksel bir problem çözümüne dayanan bir ödüllendirme sistemi vardır (Anand vd., 2021). Bitcoin blokzinciri, verileri ekonomik bir kaynağa dönüştüren ilk merkezi olmayan defterdir. Bitcoin'e ait blokzinciri yapısı Şekil 4'de verilmiştir.

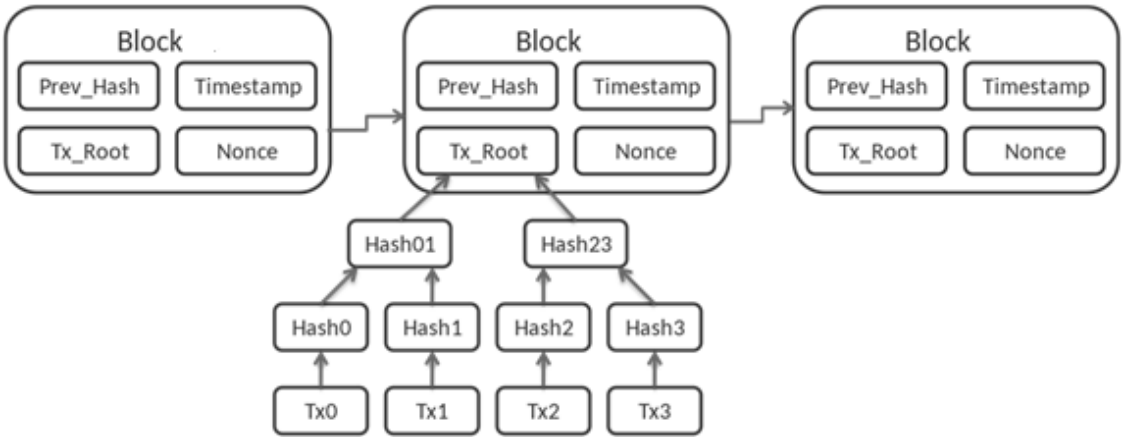

Şekil 4. Bitcoin blokzinciri

Bitcoin blokzincirinin temel özellikleri (Omote ve Yano, 2020):

1. Zaman damgaları

2. Değişmezlik

3. Doğruluk

4. Benzersizlik

5. Özgünlük

Bitcoin'den sonra en çok bilinen blokzinciri Ethereum'dur. Ethereum, 2013 Vitalik Buterin tarafından önerildi (Gough vd., 2020). Ethereum, akıllı sözleşmeler adı verilen programları yürüten açık kaynaklı, merkezi olmayan bir bilgi işlem altyapısıdır (Antonopoulos ve Wood, 2019). Akıllı sözleşmeler, değiştirilemez genel amaçlı bir bilgisayar programıdır. Ethereum yalnızca akıllı sözleşmelere ev sahipliği yapmakla kalmaz (Oliva vd., 2020), Ether adı verilen kendi sanal para birimini kullanarak, aynı zamanda programları yüklemek ve yürütmek için de bir ortam sağlar (Yano vd., 2020). Bitcoin blokzinciri, Bitcoin kullanan işlem ortakları arasında

ödeme yapmanın mümkün olduğu bir teknoloji olsa da, Ethereum öncelikle DAPP'ler (merkezi olmayan uygulamalar) adı verilen program kodlarını yürütmek için teknik bir temel sağlar. Hem Ethereum hem de Bitcoin, bir blokzinciri'nin teknik temelinde çalışır, ancak Ethereum, bu teknolojiyi akıllı sözleşmeler uygulama veya üzerinde kendi programlarınızı çalıştırma seçeneğini içerecek şekilde genişletmiştir (Rosenberger, 2018). Ethereum blokzincirinde bir işlem gerçekleştirmek için kullanıcının "gaz" adı verilen bir işlem ücreti ödemesi gerekir. Bu işlem maliyeti, talimatı gerçekleştirmek için gereken hesaplama maliyetini kapsar, bu nedenle talimat ne kadar ayrıntılı ve karmaşıksa, gaz ücreti o kadar yüksek olur (Gough vd., 2020).

Ripple, ilk olarak 2012'de piyasaya sürülen gerçek zamanlı brüt ödeme sistemi, döviz bozdurma ve havale ağıdır. Hem anında nakit ödemeleri hem de zaman içindeki kredi işlemlerini yönetmektedir. Ripple, dağıtılmış bir açık kaynak İnternet protokolü, fikir birliği defteri ve XRP adı verilen yerel kripto para birimi üzerine inşa edilmiştir. Paylaşılan genel veritabanı (defter), ödeme, takas ve havale işlemlerini onaylayan onaylayıcı düğümleri içeren bir fikirbirliği sürecini kullanır. Ripple'ın amacı, ters ibraz olmaksızın her boyutta güvenli, anlık ve çok düşük maliyetli küresel finansal işlemleri mümkün kılmaktır (Swan, 2018). Ripple, açık kaynaklı, merkezi olmayan bir mutabakat protokolü üzerine inşa edilmiş olsa da, Ripple'ın mevcut dağıtımı yalnızca Ripple Labs tarafından yönetilmektedir (Karame ve Androulaki, 2016). Ripple, öncelikle alternatif bir para biriminin aksine bir değişim aracı ve dağıtılmış bir ödeme sistemi olarak hizmet etmek üzere tasarlanmıştır (Fry ve Cheah, 2016).

Kripto para fiyatları üzerine yapılan çalışmalar genel olarak Bitcoin üzerinde yoğunlaşmıştır.

Awoke vd.(2020), yaptıkları çalışmada Bitcoin fiyatlarını tahmin etmek için uzun kısa süreli bellek (LSTM) ve geçitli tekrarlayan birim (GRU) etkili derin öğrenme tabanlı tahmin modellerini kullanmışlardır.

Madanchi vd. (2021), Gray modeli, Back Propagation Artificial Neural Network ve Integrated Model of Gray Neural Network kullanarak Bitcoin fiyatını tahmin etmeyi amaçlamışlardır. Sonuçlar, Geri Yayılım Yapay Sinir Ağı modeli, Gray modeli ve entegre modele kıyasla %5,6 en düşük mutlak hata oranına sahip olduğu belirlenmiştir.

Jana vd. (2021), bu araştırma, Bitcoin'in bir gün öncesi fiyatını tahmin etmek için yeni bir DE tabanlı regresyon çerçevesi önermektedir. Önerilen yaklaşımın, statik ve dinamik tahmin durumlarında diğer modellerden istatistiksel olarak üstün olduğunu ortaya koymuşlardır.

Shankhdhar vd. (2021), araştırmada Multivariate Linear Regression, Theil-Sen Regression, Huber Regression gibi farklı makine öğrenme modellerinden ve LSTM, GRU gibi derin öğrenme algoritmalarından Bitcoin fiyatının tahmini için daha az zaman alan ve doğru modeli bulmayı amaçlamışlardır. Araştırmanın sonucudunda, tüm modellerin aynı doğruluğa sahip olduğu, ancak Doğrusal Regresyon modelinin en iyi yürütme süresine sahip olduğu

görülmüştür.

Livieris vd. (2021), bu araştırmada, Bitcoin (BTC), Etherium (ETH) ve Ripple (XRP) gibi en yüksek piyasa değerine sahip üç kripto para biriminden art arda üç yıllık kripto para birimi verileri kullanılarak kapsamlı bir ampirik çalışma gerçekleştirmişlerdir. Kripto para birimi fiyatının ve hareketinin tahmini için çok girişli bir mimariye dayalı derin bir sinir ağı modeli önerilmiştir. Önerilen tahmin modeli, her bir kripto para birimi bilgisinin başlangıçta ayrı ayrı kullanılması ve işlenmesi için bunları bağımsız girdiler olarak kullanmıştır.

Simon ve Geetha (2021), çalışmada madenciye bir sonraki blok ödülünün tahmini için doğrusal regresyon ve polinom regresyon kullanılmıştır. Uzun Kısa Süreli Bellek (LSTM) algoritması, piyasadaki bir sonraki eter fiyatını tahmin etmek için kullanılmıştır. Tahmin için her dört saatte bir her türlü fiyat ve hacim alınmıştır. Doğrusal regresyon için RMSE değeri % 34,9 olarak belirlenmiştir.

Sin ve Wang (2017), bu makalede Bitcoin'in özellikleri ile Bitcoin fiyatındaki ertesi gün değişimi arasındaki ilişkiyi, Genetik Algoritma tabanlı Seçici Sinir Ağı Topluluğu olarak adlandırılan ve her biri için temel model olarak Çok Katmanlı Perceptron kullanılarak oluşturulan Yapay Sinir Ağı topluluğu yaklaşımını kullanmıştır.

Phaladisailoed ve Numnonda (2018), bu araştırma, çeşitli makine öğrenme algoritmalarından Bitcoin fiyatlarını tahmin etmek için en verimli ve en yüksek doğruluk modelini keşfetmeyi amaçlamaktadır. 1 Ocak 2012'den 8 Ocak 2018'e kadar bitstamp adlı Bitcoin borsa web sitesinde 1 dakikalık aralıklı ticaret verilerini kullanarak, scikitlearn ve Keras kitaplıklarıyla bazı farklı regresyon modelleri denedi. En iyi sonuçlar, Ortalama Kareli Hatanın (MSE) 0.00002 kadar düşük ve R-Karenin (R2)% 99.2 kadar yüksek olduğunu göstermiştir.

Mahar vd. (2020), bu makalede, mevcut günden sonraki 100 gün için Bitcoin'in gelecekteki fiyatını tahmin etmek için gerçek zamanlı veriler kullanılarak 3 Katmanlı LSTM Modeli uygulanmıştır. Model, mükemmel bir tahmin ve 0,5'ten daha düşük bir hata oranı vermiştir.

Mounika vd. (2021), bu çalışmada, Bitcoin fiyat tahmini için Convolutional Neural Networks (CNN) ve Long short term memory (LSTM) modelleri gibi derin öğrenme modelleri önerilmektedir. Çalışmada CNN ve LSTM modelleri üzerinden beş günlük fiyat tahmini yapılmıştır. Deneysel sonuçlar, CNN'in fiyat tahmininde daha başarılı olduğunu göstermiştir.

Rane ve Dhage (2019), çalışmada Bitcoin fiyatlarını tahmin etmek için kullanılan NARX modeli, ağın birkaç katmanını kapsayan geri besleme bağlantılarına sahip tekrarlayan dinamik bir ağdır. NARX modeli, bitcoin fiyatlarını tahmin etmek için doğrusal ARX modelinden oluşturulmuştur.

Abraham vd. (2018), bu yazıda, Twitter verilerini ve Google Trends verilerini kullanarak Bitcoin ve Ethereum fiyatlarındaki değişiklikleri tahmin etmek için bir yöntem önerilmiştir.Tweet analizinde, tweet duyarlılığından ziyade tweet hacminin fiyat yönünün bir göstergesi olduğu belirlenmiştir. Girdi tweetleri ve Google Trends verilerini alan doğrusal bir model kullanarak, fiyat değişikliklerinin yönünü doğru bir şekilde tahmin edilmiştir.

Chih-Hung vd. (2018), bu çalışmada, bitcoin günlük fiyatını tahmin etmek için geleneksel LSTM modeli ve AR (2) modeli ile LSTM olmak üzere iki farklı LSTM modeli önerilmiştir. Önerilen modellerin performansı, 2018/1/1 - 2018/7/28 döneminde toplam 208 kayıtta günlük bitcoin fiyat verileri kullanılarak değerlendirilmiştir. Sonuçlar, önerilen modelin AR (2) ile mükemmel tahmin doğruluğunu ulaştığını göstermektedir.

Aggarwal vd. (2019), bu makalede, çeşitli derinlikler kullanılarak Bitcoin fiyat tahminini etkileyen çeşitli parametrelerin karşılaştırmalı bir çalışması Kök Ortalama Kare Hatasına (RMSE) dayalı olarak yapılmıştır. Evrişimli Sinir Ağı (CNN), Uzun Kısa Süreli Bellek (LSTM) ve Geçitli Tekrarlayan Birim (GRU) gibi öğrenme modelleri kullanılmıştır.

Pant vd. (2018), bu araştırmada, Twitter'daki duyarlılığı analiz ederek Bitcoin'in değişken fiyatını tahmin etmek ve aralarındaki ilişkiyi bulunmaya çalışılmıştır. Farklı hesaplardan toplanan Bitcoin tweetleri, olumlu veya olumsuz duygular olarak sınıflandırılmıştır. Elde edilen pozitif ve negatif tweet yüzdesi, bir sonraki zaman çerçevesi için yeni fiyatı tahmin etmek için tarihsel fiyatla birlikte RNN modeline yüklenmiştir. Olumlu ve olumsuz olmak üzere iki sınıfta tweetlerin duyarlılık sınıflandırmasının doğruluğu% 81,39, RNN kullanılarak yapılan genel fiyat tahmin doğruluğu ise% 77,62 olarak bulunmuştur.

Azari (2019), bu çalışmada, bir ARIMA modeli kullanarak bitcoin fiyat tahminini yapılmıştır. Bu amaçla, ilk önce verileri durağan hale getirmek için önceden işlenen değerler tahmin MSE'sini en aza indiren ARIMA modelini bulmak için uygun (p; q; d) demetleri üzerinde denenmiştir. Ayrıca, fiyat tahmininde test zaman penceresinin konumunun ve uzunluğunun elde edilen MSE üzerindeki etkisi araştırılmıştır.

2. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Bu araştırmada kullanılan veriler coinmarketcap.com adresinde bulunan, en yüksek piyasa değerine sahip kripto para birimlerinden BTC, ETH ve XRP'nin 1 Ocak 2019'dan 27 Nisan 2021'e kadar olan günlük USD cinsinden değerlerinden oluşmaktadır. Kripto para birimi verilerinin %80'i eğitim, %20'si test için kullanılmıştır. Tahmin yöntemi olarak regresyon analizleri kullanılmıştır. Regresyon analizi, bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişkiyi araştıran bir tahmin modelleme tekniğidir. Bağımlı değişken olarak kapanış fiyatı, bağımsızdeğişkenler olarak ise kripto paralara ait açılış, en yüksek, en düşük ve market kapasite verileri kullanılmıştır.

Gradient-Boosted Trees

Gradyan artırılmış model, regresyon veya sınıflandırma ağacı modellerinden oluşan bir yöntemdir. Bu yöntemler, kademeli iyileştirme yoluyla tahmine dayalı sonuçlar elde eden ileriye dönük toplu öğrenme yöntemleridir. Güçlendirme, ağaçların doğruluğunu artırmaya yardımcı olan esnek, doğrusal olmayan bir regresyon prosedürüdür. Artımlı olarak değiştirilen verilere sırayla zayıf sınıflandırma algoritmaları uygulanır. Gradyan artırma yöntemi, bu sorunları en aza indirmek için kullanılır. Gradyan Artırma modeli, hem regresyon hem de sınıflandırma problemlerinde kullanılabilen bir makine öğrenme tekniğidir (Flores ve Keith, 2019).

Çoklu Lineer Regresyon

Çoklu regresyon olarak da bilinen çoklu doğrusal regresyon (MLR), bir bağımlı değişkeninin sonucunu tahmin etmek için birkaç bağımsız değişkeni kullanan istatistiksel bir tekniktir. Çok değişkenli veya çok değişkenli doğrusal regresyon, iki veya daha fazla bağımsız değişken içeren bir doğrusal regresyon durumudur. Çoklu Doğrusal Regresyon formülü:

$$y_{ii} = \beta_0 + \beta_1 x_{ii1} + \beta_2 x_{ii2} + \cdots + \beta_p x_{iip} + \varepsilon\varepsilon \quad (1)$$

y_{ii}= Bağımlı değişken

x_{ii} = Açıklayıcı değişkenler

β_0 = y kesme noktası

β_p = Her açıklayıcı değişken için eğim katsayıları

$\varepsilon\varepsilon$ = Modelin hata terimi

Polynomial Regresyon

Polinom regresyonu, genelleştirilmiş bir doğrusal regresyon durumu olarak kabul edilir. Çıktı ve girdiler arasındaki polinom bağımlılığını ve dolayısıyla polinom tahmini regresyon fonksiyonunu kullanmaktadır. En basit polinom regresyon örneği, tek bir bağımsız değişkene sahip 2. dereceden bir polinomdur. Polinom regresyonunun genel denklemi:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 XX + \beta_2 XX^2 + \cdots + \beta_m XX^m + \in \quad (2)$$

Çalışmada kullanılan yöntemler ile elde edilen tahmin sonuçları Tablo 1, Tablo 2 ve Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 1. Bitcoin (BTC) tahmin sonuçları

Tarih	Gerçek BTC Değerleri	Polynomial Regresyon	Çoklu Lineer Regresyon	Gradient Boosted Trees
22.04.2021	53.857,11	51.884,47	52.000,46	52.133,21
14.03.2021	61.221,13	59.216,26	59.328,95	60.682,87
09.02.2021	46.184,99	46.474,12	46.438,18	46.352,79
28.01.2021	30.441,04	33.519,06	33.494,80	33.533,90
17.12.2020	21.308,35	22.776,26	22.892,36	22.797,15
20.11.2020	17.817,08	18.620,69	18.680,87	18.545,69
26.10.2020	13.031,20	13.088,57	13.166,83	13.080,35
17.09.2020	10.973,25	10.923,09	11.024,43	10.904,93
20.08.2020	11.761,50	11.915,87	11.954,54	11.878,66
07.07.2020	9.349,16	9.352,98	9.361,97	9.338,31
30.06.2020	9.185,58	9.235,59	9.242,55	9.162,62
14.05.2020	9.271,33	9.712,73	9.757,57	9.554,21
06.04.2020	6.788,05	7.277,19	7.328,89	7.288,48
26.03.2020	6.675,17	6.717,84	6.784,62	6.690,51
15.02.2020	10.313,86	9.901,60	9.863,88	10.072,29
20.01.2020	8.704,63	8.629,45	8.649,02	8.768,07
15.12.2019	7.124,24	7.160,05	7.174,25	7.202,23
08.11.2019	9.265,37	8.822,79	8.761,94	8.749,60
31.10.2019	9.202,46	9.163,43	9.120,04	9.232,07
13.09.2019	10.415,36	10.281,35	10.199,79	10.363,35
10.08.2019	11.861,56	11.356,22	11.145,34	11.381,27
28.07.2019	9.491,63	9.429,44	9.379,94	9.338,31
25.06.2019	11.007,20	11.616,20	11.486,91	11.451,02
08.05.2019	5.849,48	5.933,66	5.928,43	5.799,72
13.04.2019	5.088,85	5.067,37	5.084,62	5.076,44
10.03.2019	3.966,17	3.957,31	3.989,74	3.932,17
27.02.2019	3.857,48	3.848,81	3.896,15	3.849,43
03.01.2019	3.931,05	3.808,44	3.873,74	3.800,58

Tablo 2. Ethereum (ETH) tahmin sonuçları

Tarih	Gerçek ETH Değerleri	Polynomial Regresyon	Çoklu Lineer Regresyon	Gradient Boosted Trees
27.04.2021	2.534,03	2.622,06	2.668,95	2.519,52
14.03.2021	1.923,86	1.855,00	1.854,98	1.880,21
02.02.2021	1.369,51	1.517,35	1.511,35	1.481,53
12.01.2021	1.088,53	1.048,06	1.044,37	1.121,57
31.12.2020	751,63	738,80	738,20	739,17
12.11.2020	462,96	460,95	462,93	459,97
07.10.2020	340,94	341,03	344,57	341,89
02.09.2020	477,01	436,67	439,75	446,42
14.08.2020	428,68	434,67	435,66	435,36
05.07.2020	228,98	230,58	231,33	228,63
24.06.2020	244,19	240,57	239,21	244,88
08.05.2020	212,20	212,74	215,18	214,39
21.04.2020	172,02	172,83	176,44	173,45
06.03.2020	229,17	241,82	242,83	240,74
08.02.2020	222,51	220,62	222,81	222,66
01.01.2020	129,63	131,98	135,13	132,82
27.12.2019	126,37	128,05	131,56	125,50
10.11.2019	184,94	189,74	189,58	189,99
04.10.2019	175,24	177,53	177,20	176,34
16.09.2019	189,69	196,96	195,63	196,01
11.08.2019	206,73	216,01	212,56	211,67
07.07.2019	287,60	303,49	294,97	304,28
04.06.2019	252,51	238,41	234,17	239,01
31.05.2019	256,02	261,71	258,46	265,73
19.04.2019	173,79	170,95	170,74	172,61
24.03.2019	138,32	136,31	136,87	137,85
09.02.2019	119,21	119,62	120,36	117,91
02.01.2019	141,52	154,55	152,19	152,21

Tablo 3. Ripple (XRP) tahmin sonuçları

Tarih	Gerçek XRP Değerleri	Polynomial Regresyon	Çoklu Lineer Regresyon	Gradient Boosted Trees
09.04.2021	1,05	0,93	1,03	1,02
15.03.2021	0,44	0,45	0,45	0,44
25.02.2021	0,47	0,44	0,44	0,45
09.01.2021	0,32	0,33	0,33	0,33
23.11.2020	0,44	0,62	0,60	0,62
13.10.2020	0,26	0,26	0,26	0,26
28.09.2020	0,24	0,25	0,25	0,24
15.08.2020	0,30	0,30	0,30	0,30
03.07.2020	0,18	0,18	0,18	0,18
28.06.2020	0,18	0,18	0,18	0,18
18.05.2020	0,20	0,21	0,21	0,20
05.04.2020	0,18	0,18	0,18	0,18
27.03.2020	0,18	0,18	0,18	0,18
01.02.2020	0,24	0,24	0,24	0,24
28.12.2019	0,19	0,19	0,20	0,19
14.11.2019	0,27	0,27	0,27	0,27
11.10.2019	0,27	0,27	0,27	0,27
25.09.2019	0,24	0,24	0,24	0,24
09.08.2019	0,31	0,30	0,30	0,30
02.08.2019	0,32	0,32	0,31	0,32
27.07.2019	0,32	0,32	0,31	0,32
06.06.2019	0,40	0,41	0,41	0,41
30.05.2019	0,44	0,43	0,41	0,41
19.04.2019	0,34	0,33	0,32	0,33
04.03.2019	0,31	0,30	0,29	0,30
19.02.2019	0,32	0,33	0,31	0,32
03.01.2019	0,37	0,36	0,34	0,36

Tüm tahmin modellerinin regresyon performansını değerlendirmek için R^2, MAE, MSE, RMSE, MSD, MAPE performans ölçütleri kullanılmıştır.

$$MAE = \frac{1}{N}\sum_{t=1}^{N}|y_t - \hat{y}_t| \quad (3)$$

$$RMSE = \sqrt{\frac{1}{N}\sum_{t=1}^{N}(y_t - \hat{y}_t)^2} \quad (4)$$

$$R^2 = 1 - \frac{\sum_{t=1}^{N}(y_t - \hat{y}_t)^2}{\sum_{t=1}^{N}(y_t - \bar{y})^2} \quad (5)$$

$$MAPE = \frac{1}{N}\sum_{t=1}^{N}\left|\frac{y_t - \hat{y}_t}{y_t}\right| * 100 \quad (6)$$

$$MSE = \frac{1}{N}\sum_{t=1}^{N}(y_t - \hat{y}_t)^2 \quad (7)$$

$$MSD = \frac{1}{N}\sum_{t=1}^{N}\hat{y}_t - y_t \quad (8)$$

burada N tahminlerin sayısı, y_t gerçek değer, $\hat{y}_t$ tahmin edilen değer ve $\bar{y} = \frac{1}{N}\sum_{t=1}^{N} y_t$ ise gerçek değerlerin ortalamasıdır.

Tahminlere ait performans değerleri Tablo 4, Tablo 5 ve Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 4. BTC verileri için uygulanan modellerin performansı değerleri.

Model	R^2	MAE	MSE	RMSE	MSD	MAPE
Çoklu Lineer Regresyon	0.9999	83.8244	11,288.5832	106.2477	1.3555	0.0086
Gradient-Boosted Trees	0.9997	125.4477	59,397.7498	243.7165	-18.4855	0.0083
Polynomial Regresyon	1.0000	49.6951	5,180.4688	71.9755	2.7370	0.0048

Tablo 5. ETH verileri için uygulanan modellerin performansı değerleri.

	R^2	MAE	MSE	RMSE	MSD	MAPE
Çoklu Lineer Regresyon	1.0000	2.7108	12.9973	3.6052	0.4936	0.0116
Gradient-Boosted Trees	0.9991	5.6865	241.5989	15.5435	0.0174	0.0117
Polynomial Regresyon	0.9999	1.8005	14.5804	3.8184	-0.0463	0.0064

Tablo 6. XRP verileri için uygulanan modellerin performansı değerleri.

	R^2	MAE	MSE	RMSE	MSD	MAPE
Çoklu Lineer Regresyon	0.9974	0.0060	0.0001	0.0074	-0.0001	0.0203
Gradient-Boosted Trees	0.9987	0.0036	0.0000	0.0052	0.0001	0.0116
Polynomial Regresyon	-13.6646	0.0469	0.3073	0.5544	0.0420	0.0413

Lewis (1982), MAPE değeri %10'un altında olan modellerin "çok iyi", %10 ile %20 arasında olan modellerin "iyi", %20 ile %50 arasında olan modellerin "kabul edilebilir" ve %50'nin üzerinde olan modelleri ise "yanlış ve hatalı" olarak sınıflandırılmıştır. Tablo 4, Tablo 5 ve Tablo 6 incelendiğinde tüm modellerin geçerli kabul edilen değerler arasında olduğu görülmektedir.

3. SONUÇ

Kripto paralar günümüzde her gelir grubundaki insan için cazip bir yatırım aracı haline gelmiştir. Bununla birlikte mevcut yatırım araçlarından farklı olarak çok sert dalgalanmalara sahip olan kripto para piyasası bu açıdan da büyük bir risk oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı bir önceki verilerden faydalanılarak kripto para fiyatları için bir tahmin modeli oluşturmaktır. Bu kapsamda BTC, ETH ve XRP kripto para birimlerine ait 01/01/2019-27/04/2021 tarihleri arasındaki fiyatlar kullanılarak birleşik bir model oluşturulmuştur. Modelde Lineer, Polynomial Regresyon ve Gradient Boosted Trees yöntemleri kullanılmıştır. Elde edilen MAPE değerleri incelendiğinde oluşturulan modelin geçerli olduğu belirlenmiştir.

KAYNAKÇA

Abraham, J., Higdon, D., Nelson, J., Ibarra, J. (2018). Cryptocurrency Price Prediction Using Tweet Volumes and Sentiment Analysis. SMU Data Science Review, 1(3), 1-22.

Aggarwal, A., Gupta, I., Garg, N., Goel, A. (2019). Deep Learning Approach to Determine the Impact of Socio Economic Factors on Bitcoin Price Prediction. Twelfth International Conference on Contemporary Computing (IC3), 1-5.

Ahram, T., Sargolzaei, A., Sargolzaei, S., Daniels, J., Amaba, B. (2017). Blockchain Technology Innovations. IEEE Technology & Engineering Management Conference, 1-5.

Anand, M.V., Poongodi, T., Saini, K. (2021). Bitcoins and Crimes. Blockchain Technology and Applications, 224-244.

Awoke, T., Rout, M., Mohanty, L., Satapathy, S.C. (2020). Bitcoin Price Prediction and Analysis Using Deep Learning Models, Communication Software and Networks, 631-640.

Azari, A. (2019). Bitcoin Price Prediction: An ARIMA Approach. Computer Science, Economics, 1-3.

Bozdağ, A. (2020). Blockchain Teknolojisi Kullanım Alanları ve SAP'nin Vizyonu

Chih-Hung, W., Yu-Feng, M., Chih-Chiang, L. (2018). A New Forecasting Framework for Bitcoin Price with LSTM. IEEE International Conference on Data Mining Workshops (ICDMW), 168-175.

DeVries, P.D. (2016). An Analysis of Cryptocurrency, Bitcoin, and the Future. International Journal of Business Management and Commerce, 1(2), 1-10.

Flores, V., Keith, B. (2019). Gradient Boosted Trees Predictive Models for Surface Roughness in High-Speed Milling in the Steel and Aluminum Metalworking Industry. Hindawi Complexity,1-15.

Gough, M., Castro, R., Santos, S.F., Shafie-khah, M., Catalao, J.P.S. (2020). A panorama of applications of blockchain technology to energy. Blockchain-based Smart Grids, 5-41.

Harwick, C. (2016). Cryptocurrency and the Problem of Intermediation, Spring, 20 (4), 569-588.

Jana, R.K., Ghosh, I., Das, D. (2021). A differential evolution-based regression framework for forecasting Bitcoin price, Annals of Operations Research, 1-26.

Janssen, M., Weerakkody, V., Ismagilova, E., Sivarajah, U. Irani, Z. (2020). A framework for analysing blockchain technology adoption: Integrating institutional, market and technical factors. International Journal of Information Management 50, 302–309.

Jeyanthi, P.M. (2020). Theories Of Cryptocurrency, Blockchain And Distributed Systems And Environmental Implications. Cryptocurrencies and Blockchain Technologies and Applications, 215-238.

Karame, G., Androulaki, E. (2016). Bitcoin and Blockchain Security. , ISBN 13: 978-1-63081-013-9.

Kaur,A., Nayyar, A., Singh, P. (2020). Blockchain: A Path To The Future. Cryptocurrencies and Blockchain Technologies and Applications, 25-42.

Lewis, C. D. (1982). Industrial and business forecasting methods. Journal of Forecasting, 2(2), 194-196.

Livieris, I.E., Kiriakidou, N., Stavroyiannis, S., Pintelas, P. (2021). An Advanced CNN-LSTMModel for Cryptocurrency Forecasting, Electronics, 1-16

Madanchi Z. M., Samavi, M., Koosha, E. (2021). Measurement of Bitcoin Daily and Monthly Price Prediction Error Using Grey Model, Back Propagation Artificial Neural Network and Integrated model of Grey Neural Network. Advances in Mathematical Finance and Applications

Mahar, K., Narejo, S., Zaki, M.A. (2020). Bitcoin Price Prediction App Using Deep Learning Algorithm. 2nd International Conference on Computational Sciences and Technologies, 56-60.

Manu, M. R., Namya, M., Balamurugan, B., Chauhan, R. (2021). Blockchain Components and Concept. Blockchain Technology and Applications, 22-49.

McBee, M.P., Wilcox, C. (2020). Blockchain Technology: Principles and Applications in Medical Imaging. Journal of Digital Imaging, 1-9.

Mounika,S.. Yadav, P.A., Yashaswi, T., Krishna, C.Y., Reddy, V.K. (2021). Crypto-Currency Price Prediction using CNN and LSTM Models. International Journal for Research in Applied Science & Engineering Technology (IJRASET), 106-114.

Omote, K., Yano, M. (2020). Bitcoin and Blockchain Technology, Blockchain and Crypt Currency,129-136.

Pant, D.R., Neupane, P., Poudel, A., Pokhrel, A.K., Lama, B.K. (2018). Recurrent Neural Network Based Bitcoin Price Prediction by Twitter Sentiment Analysis. IEEE 3rd International Conference on Computing, Communication and Security (ICCCS), 128-132.

Phaladisailoed, T., Numnonda, T. (2018). Machine Learning Models Comparison for Bitcoin Price Prediction. 10th International Conference on Information Technology and Electrical Engineering (ICITEE), 506-511.

Rane, P.V., Dhage, S.N. (2019). Systematic Erudition of Bitcoin Price Prediction using Machine Learning Techniques. 5th International Conference on Advanced Computing & Communication Systems (ICACCS), 594- 598.

Shankhdhar, A., Singh, A.K., Naugraiya, S., Saini, P.K., (2021). Bitcoin Price Alert and Prediction System using various Models, IOP Conf. Series: Materials Science and Engineering, 1-10.

Sharma, Y., Balamurugan, B., Khan, F. (2021). Blockchain and Big Data in the Healthcare Sector. Blockchain, Big Data and Machine Learning, 208-229.

Simon, J.R., Geetha, K. (2021). Block Mining reward prediction with Polynomial Regression, Long short-term memory, and Prophet API for Ethereum blockchain miners, ITM Web of Conferences 37, 1-7.

Sin, E., Wang, L. (2017). Bitcoin Price Prediction Using Ensembles of Neural Networks. 13th International Conference on Natural Computation, Fuzzy Systems and Knowledge Discovery, 666- 671.

Swan, M. (2018). Blockchain for Business: Next-Generation Enterprise Artificial Intelligence Systems. Advances in Computers, 1-38.

Venkatesh, R., Atlas, L.G., Mageshkumar, C., (2021). Blockchaining and Machine Learning, Blockchain, Big Data and Machine Learning, 26-63.

Web: bfmedia.io/sikca-sorulan-sorular/blockchain-kullanim-alanlari-7983.html, E.T: 24.04.2021.

THE RELATIONSHIP BETWEEN METALINGUISTIC KNOWLEDGE IN ENGLISH AND STUDENT'S ORAL PROFICIENCY

Siros Izadpanah
Assist. Proffessor, Department of English Language Teaching, Islamic Azad University, Zanjan, Iran
Somaye Nazarian
M.A, Department of English Language Teaching, Islamic Azad University, Zanjan, Iran

ABSTRACT

This Study Examines The Relationship Between Learners' English Metalinguistic Knowledge And Oral Proficiency In Two Different Settings. (Traditional And Intensive Courses) . Participants Included 46 Intermediate Students At Zanjan Language Institue. The Selection Violated The Randomization Criterion. Thus, The Quasi-Experimental Was Taken For The Current Study. Nelson English Language Proficiency Test (Nelpt) As A Placement Test Used To Measure Level Of Students Prior To The Experiment, A Metalinguistic Knowledge Test (Met) And, An Oral Proficiency Test Also, Administered At The End Of The Course To Measure Their Metalinguistic Knowledge And Oral Proficiency. The Data Collected From The Administration Of The Above Mentioned Tests . In Order To Find Any Relationship Between The Variable, A Pearson Product-Moment Correlation Coefficient Was Used. The Results Revealed That There Was A Significant Relationship Between Metalinguistic Knowledge And The Students' Oral Proficiency Of The Ts Or Is At The End Of The Semester. That Is To Say, Those Participants Who Scored Higher On The Test Of Mke Also Had A Higher Oral Proficiency Score. The Findings Also, Indicated That Is Courses Could Be Of Greate Asisstence In Enhencing Oral Language Proficiency And Metalinguistic Knowledge. Furthure Research Is Required Before The Findings Of The Study Can Be Generalized.

Key Terms: Metalinguistic Knowledge, Language Proficiency, Learning Context

TOPLAM KALİTE YÖNETİMİNİN PROJE BAŞARISINA ETKİSİ[1]

Prof. Dr. Hakan KİTAPÇI
Gebze Teknik Üniversitesi, Institute of Social Sciences, Faculty of Business Administration
ORCID: 0000-0002-5573-4680
Burcu ALKAN
Gebze Teknik Üniversitesi, Institute of Social Sciences, Faculty of Business, MBA Student
ORCID: 0000-0002-7817-4399

ÖZET

Günümüz sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin güncel şartlara adapte olmak ve rekabet üstünlüğü sağlamak adına yenilikçi fikirlere, tekniklere ve uygulamalara ihtiyacı bulunmaktadır. Bu ihtiyaçlar bütünü, işletmeleri kısa zaman diliminde ortaya çıkan veya çıkabilecek talepleri karşılayacak ürün veya hizmeti son kullanıcıya sunmak için proje bazlı işler yapmaya yöneltmiştir. Önceden tespit edilemeyen riskler, maddi veya maddi olmayan kaynakların doğru belirlenememesi veya kurgulanamaması, tedarikçilerin doğru yönetilememesi ve değerlendirilememesi, performans değerlendirme yöntemlerinin gerektiği gibi kullanılmaması, şirket içi hedeflerle paralel ilerlenememesi, zamanlamanın doğru hesaplanamaması ve doğru iletişim kurulamamasından kaynaklanan sorunlar proje bazlı çalışan firmaların ortaya koydukları projenin başarısızlıkla sonuçlamasına neden olmaktadır. Yapılan bu çalışma, proje bazlı işler yapan şirketlerin proje yönetiminde toplam kalite yönetiminin proje başarısına etkisi tespitine yönelik geliştirilmiştir. Her hangi bir kalite ilkesinin atlanmasının proje yönetim performansı sürecine başarısızlık getireceğini düşünülerek bu maksatla; proje yöneticisi ve ekip üyeleri, çalışan ve üst yönetimin kalite katılımı, tedarik yönetimi, performans değerlendirme ve müşteri odaklılık başlıkları adı altında proje yönetiminde toplam kalite yönetiminin proje başarısına etkileri ayrı ayrı incelenerek ortaya koyulmaktadır. Veriler projelerde görev alan 599 kişiden toplanmış, SPSS programıyla analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda, toplam kalite yönetimi ilkelerinin proje başarısına etkileri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Proje Başarısı, Proje Yönetimi, Toplam Kalite Yönetim

[1] "Toplam Kalite Yönetiminin Proje Başarısına Etkisi" isimli makale "Proje Yönetiminde Toplam Kalite Yönetiminin Proje Başarısına Etkisi" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

THE EFFECT OF TOTAL QUALITY MANAGEMENT (TQM) ON PROJECT SUCCESS[2]

ABSTRACT

In today's business world, businesses in operation need innovative ideas, different techniques, futuristic studies and applications in order to adapt to the most up-to-date conditions and to gain competitive advantage against other competitors in the sector. This compound of needs has become a necessity and led businesses to do project-based works in order to offer the products or services, which will meet the demands that may arise in a short or long period. The main reasons which might cause failure to companies that choose to do on project-based work are as follows; the problems arising from previously unidentified risks, not being able to correctly identify the resources, not being able to manage and evaluate the suppliers accurately, not using the performance evaluation methods properly, not being able to proceed in line with the agreed internal targets, not being able to calculate the schedule justly and not being able to establish the most effective way of communication. This study has been developed to determine the impact of Total Quality Management on companies which choose to do project-based work. Considering the possibility of failure due to skipping any quality principles, the project management and performance process have been separately examined to see the effects of Total Quality Management on project success in project management under the titles of project manager and team members, employee and senior management's quality participation, procurement management, performance evaluation and customer focus since a customer-centered approach has been recognized as a very important strategy for improving business performance. The data were collected from 599 people involved in the projects and analyzed with the SPSS program. Because of the findings, the effects of total quality management principles on project success were examined.

Keywords: Project Success, Project Management, Total Quality Management

1.GİRİŞ

Mısır piramitlerine, Roma su kanallarına, Çin seddine ya da İngiltere'deki Stonehenge'e baktığımız da günümüz toplumlarının ve binlerce yıl sonraki kuşakların hayretler içerisinde baktığı devasa eserleri hayata geçirebilmek için gereken insan emeğini organize ve koordine

[2] The article titled "The Effect of Total Quality Management on Project Success " was produced from the master's thesis titled "The Effect of Total Quality Management on Project Success in Project Management".

ederek insanları birlikte çalıştırmanın yöntemlerini buldukları görülmektedir. Bugün sarf edilen tüm bu çabalara proje denilmektedir (Shenhar, 2008 ve Shenhar and Dvir, 2007). Geçmiş projelerin başarı ölçütleri zaman, maliyet ve kalite ile sınırlı kalmış olmasa da günümüz projelerinin başarı kriterleri giderek farklılıklaşmaktadır. Meydana gelen farklılaşma ile proje amaçları ve boyutları tekrar kavramsallaştırılmıştır. Bir projenin başarı ölçütü, projenin hacmine, sadeliğine veya karmaşıklığına, sahip olduğu özelliklere ve içinde barındırdığı farklı çalışma alanlarına göre değişkenlik gösterse de proje uygulamasında hazırlanan plan, tahmin edilen bütçe, planlanan iş zaman çizelgesi ile paralel şekilde ilerlemesi, ortaya çıkan proje sonuçlarının hem son kullanıcıları hem proje ekibini hem de üst yönetimi tatmin etmesi başarı kriteri olarak değerlendirilmektedir (Westerweld, 2003). Yapılan literatür taraması sonucunda proje başarısı üzerinde toplam kalite yönetimi ilkelerinin (proje yöneticisi ve ekip üyeleri, çalışan ve üst yönetimin kalite katılımı, tedarik yönetimi, performans değerlendirme ve müşteri odaklılık) etkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle yapılacak bu çalışmanın hem literatüre hem de proje bazlı çalışmalar yapan firmaların proje yönetim şekillerine katkı sağlayacağı değerlendirilmiştir.

2. TKY, PROJE YÖNETİMİ İLİŞKİSİ

Literatürde yapılan araştırma sonucu bu konu ilgili çalışmalar incelendiğinde Bryde ve Robinson (2007)'nun çalışmasında toplam kalite yönetimini uygulayan şirketlerdeki katılımcıların, toplam kalite yönetime sahip olmayan şirketlerdeki katılımcılara göre bir projenin yönetilmesi ile ilgili uygulamalarda zamana, maliyete veya kaliteye (teknik) odaklanma olasılığının ve projenin yönetilmesi ile ilgili uygulamalarda müşteri dışındaki paydaşlara odaklanma olasılığının yüksek olmadığı görülmüş olup projenin yönetilmesi ile ilgili uygulamalarda müşteri odaklı olma olasılığının yüksek olduğu görülmüştür. Stancıu, Draguţ ve Orheıan (2012)'nın çalışmasında ise proje yönetimi üzerinde çalışma yapan kişiler ile proje kısıtlamaları arasında karmaşık bir korelasyon olduğu ve sürekli bir uzlaşmaya gereksinimi duydukları üzerinde durulmuştur. Projelerin başarısız şekilde sonuçlanması ile çalışanların güvensizlik ve hayal kırıklığı yaşadıklarından bahsedilmiş olup proje yönetimi kavramının daha geniş kurumsal ve sosyal bağlama yerleştirilmedikçe belirsizliklerin giderek artacağı duygusundan bahsedilmiştir. Laszlo (1999)'nun çalışmasında liderliğe, planlamaya, süreçlere, insanlara, müşterilere ve tedarikçilere yapılan iyileştirme çabalarının sonuçları ve bunların kurumsal başarı üzerinde yarattığı etki incelenmesi yapılmıştır. Finansal anlamada bir başarı olmadan hiçbir projenin başarılı olduğunu düşünmenin doğru olmadığını, proje süresince öğrenilen derslerin projenin daha derin ve uzun süreli bir sonucunu yansıttığını araştırmasında paylaşmıştır. Proje yönetimi süresince karşılaşılan tüm zorluklar ve zorluklara bulunan çözümler sonucu elde edilen deneyimler, gelecekte yeni yapılacak projeler ve proje ekibini oluşturacak kişilere ders vermesi adına proje yöneticisince değerlendirilmesi ve

belgelendirilmesi gerektiği bilgisine araştırmasında yer vermiştir. Bryde (1997) ise çalışmasında proje yönetimi uygulamalarında kalite yönetimi ilkelerinin uygulandığına açıklık getirilmiştir. Her hangi bir kalite ilkesinin atlanmasının projenin yönetim sürecine başarısızlık getireceğini, şirket çalışanlarına toplam kalite yönetimindeki ilkelerin uygulanması ihtiyacının ve proje sürecine atılan adımdan daha önemli olduğu bilincinin aşılanması gerektiği düşüncesine araştırmasında yer vermiştir. Hides, Irani, Polychronakis ve Sharp (2000)'nın çalışmasında Taylor ve Meegan (1997) 'ın ISO 9000'den sürekli iyileştirme faktörüne başarılı bir şekilde geçiş sağlamak için öne sürdüğü altı faktör üzerinde vaka çalışması yapılmıştır. Sonuç olarak araştırma ile toplam kalite yönetiminin önerdiği noktaların farkında olmak, etkili bir şekilde uygulamak, proje yönetimi önündeki engellerin kaldırılmasında avantaj sağlayacağı düşüncesini bizlere iletmiştir. Taylor ve Meegan (1997)'nın öne sürdüğü çerçeve ile vaka çalışmasının karşılaştırılması sonucu ortaya çıkan öneri ise toplam kalite yönetimi ilkelerini uygulamak için proje yönetimi uygulama yöntemleri olduğu öne sürülmüştür. Buna istinaden proje paydaşlarının yönetime engel olan şeylerin neler olduğu, engellerin nasıl ortadan kaldırılacağı ve etkili bir paydaş yönetimi için nelerin yapılması gerektiği konusunda eksik kalan noktaların olduğu görülmüştür. Diğer paydaşlara odaklanma düzeyini artırmak için toplam kalite yönetimi programları ile nasıl etkileşime girmesi gerektiği ve toplam kalite yönetimi uygulamalarında herhangi bir temel sınırlamanın olup olmadığının tespit edilme durumunda bazı eksiklerin olduğu düşünülmüştür. Toplam kalite yönetimini oluşturan çeşitli unsurlar ile müşteri odaklı olan proje yönetimi uygulamaları arasında bir bağlantı kurulsa da arasındaki ilişkileri ve etkileşimleri daha iyi anlayabilmek adına daha derin bir çalışma yapılması gerektiği düşünülmektedir (Bryde and Robinson, 2007). Toplam kalite yönetimini, proje yönetimi uygulamasına yerleştirmeyi, gerekli ilgili alanları vurgulamayı ve sorgulama sistemlerinin şirket içi örgütsel yaşam gerçeklerine uygulanabilirliğinin araştırılması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca proje yöneticisi konusunda var olan yeni gelişmelerin kavramsallaştırmanın etkili ve yararlı bir yolunun sağlaması, başarılı proje yönetimi ile toplam kalite yönetimi arasındaki bağlantıların bulunması, yönetim geliştirme ve şirket içi örgütsel öğrenme alanındaki düşünce ve tecrübelerin alış verişinin yapılabilmesi adına daha derin bir çalışma yapılması gerektiği düşünülmektedir (Stancıu, Draguţ and Orheıan, 2012).Bahsedilen bu literatür boşluklarının tamamlanması için çalışma kapsamında proje yöneticisi ve ekip üyelerinin, çalışan ve üst yönetimin kaliteye katılımının, tedarik yönetiminin, performans değerlendirmenin ve müşteri odaklı olmanın proje başarısı üzerindeki olumlu etkileri incelenecektir.

3. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

Araştırmanın Amacı, Önemi ve Örnekler Sayısının Belirlenmesi

Yapılan literatür taraması sonucunda, Türkiye'de toplam kalite yönetimi ilkelerinin proje başarısına etkisi arasındaki ilişkiyi araştıran bir çalışma gözlemlenmemiştir. Bu çalışmanın asıl amacı; Proje yöneticisi ve ekip üyeleri, çalışan ve üst yönetimin kalite katılımı, tedarik yönetimi, performans değerlendirme ve müşteri odaklılık başlıkları adı altında proje yönetiminde toplam kalite yönetiminin proje başarısına etkilerinin pozitif veya negatif yönü ve derecesi belirlenerek, akademik literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Türkiye'de proje bazlı işler yaparak faaliyetlerini devam ettiren firmaların 599 personeli araştırma evreni olarak kabul edilmiş, 23.08.2020 – 28.02.2021 tarihleri arasında anket araştırması tamamlanmıştır. Yapılan bu çalışmanın örneklemi maksimum ölçüde yansıtabilmesi adına mümkün olduğunca projedeki görevleri birbirinden farklı personeller araştırmaya dâhil edilmiştir.

Araştırma Modeli ve Hipotezler

Bu araştırmada, proje başarısı, proje yöneticisi ve ekip üyeleri, çalışan ve üst yönetim kalite katılımı, tedarik yönetimi, performans değerlendirme ve müşteri odaklılık değişkenleri ele alınarak Şekil 3.1'de yer aldığı üzere bir model geliştirilmiştir. Değişkenlerin proje başarısı üzerindeki etkisini incelemek üzere toplam beş hipotezin test edilmesi amaçlanmıştır.

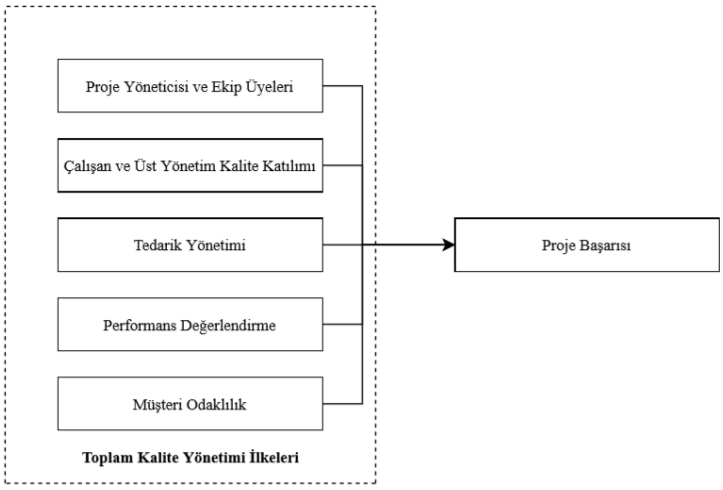

Şekil 3.1: Araştırma Modeli

Araştırma ile geliştirilen 5 hipotez aşağıdaki gibidir. Hipotezler;

H_1: Proje yöneticisi ve ekip üyeleri proje başarısını olumlu olarak etkilemektedir.

H_2: Çalışan ve üst yönetim kalite katılımı proje başarısını olumlu olarak etkilemektedir.

H_3: Tedarik yönetimi proje başarısını olumlu olarak etkilemektedir.

H_4: Performans değerlendirme proje başarısını olumlu olarak etkilemektedir.

H_5: Müşteri odaklılık proje başarısını olumlu olarak etkilemektedir.

Araştırma Yöntemi

Örnekleme dahil edilen katılımcılardan maksimum faydanın sağlanabilmesi için anket yönteminin uygulanması gerekliliğine karar verilmiştir. Proje yönetiminde toplam kalite yönetiminin proje başarısına etkisini ölçmeyi hedefleyen 6 temel başlığı içine alan bir anket çalışması hazırlanmıştır. Her ana başlık için altında asıl amaca yönelik alt sorular yer almaktadır. Proje başarısı, proje yöneticisi ve ekip üyeleri, çalışan ve üst yönetim kalite katılımı, tedarik yönetimi, performans değerlendirme ve müşteri odaklılık temel başlıkları için 1-5 tipi likert ölçeği kullanılarak gerekli ölçüm yapılmıştır.

Araştırmanın Bulguları

Demografik Bulgular

Ankete katılım sağlayan tüm katılımcıların demografik bulguları ile ilgili frekansdeğerleri Tablo 3.1'de yer almaktadır. Araştırmaya katılan katılımcıların yaş dağılımları incelendiğinde %41,1'inin 26-30 arası yaş grubunda olduğu, %77,5'inin erkek olduğu, %65,9 'unun lisans mezunu olduğu, %48,1'inin 1-5 yıl arasında iş tecrübesi olduğu, %51,2'sini projeekibi üyesi olduğu ve %60,3'ünün 3 yıldan az iş tecrübesine sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 3. 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Yaş Dağılımı	Frekans	Yüzde
25 ve Altı	123	20,5
26-30 Arası	246	41,1
31-45 Arası	198	33,1
46-60 Arası	29	4,8
61 ve Üstü	3	,5
Toplam	599	100,0

İş Tecrübesi Dağılımı	Frekans	Yüzde
1 Yıldan Az	52	8,7
1-5 Yıl Arasında	288	48,1
6-10 Yıl Arasında	121	20,2
11-15 Yıl Arasında	54	9,0
16-20 Yıl Arasında	42	7,0
20 Yıldan Fazla	42	7,0
Toplam	599	100,0

İşletmedeki Geçmişi Dağılımı	Frekans	Yüzde

Cinsiyet Dağılımı	Frekans	Yüzde
Erkek	464	77,5
Kadın	135	22,5
Toplam	599	100,0

Eğitim Durumu Dağılımı	Frekans	Yüzde
Doktora	18	3,0
Yüksek Lisans	151	25,2
Lisans	395	65,9
Ön Lisans	26	4,3
Lise	9	1,5
Toplam	599	100,0

Projedeki Rol Dağılımı	Frekans	Yüzde
Proje Ekibi Üyesi	303	51,2
Proje Yöneticisi	159	26,8
Proje Teknik Yöneticisi	98	16,5
Proje İdari Yöneticisi	35	5,9

3 Yıldan Az	361	60,3
3-9 Yıl Arasında	177	29,5
10-20 Yıl Arasında	50	8,3
20 Yıldan Fazla	11	1,8
Toplam	599	100,0

Diğer	4	0,8
Toplam	599	100,0

İşletmelerle İlgili Bulgular

Ankete katılım sağlayan tüm katılımcıların işletmesel bulguları ile ilgili frekans değerleri Tablo 3.2'de yer almaktadır. Araştırmaya katılan katılımcıların sektör dağılımı incelendiğinde, %68,4'nin ürün sektöründe çalışma yaptığı, %45,7'sinin büyük veya orta ölçekli kuruluşlarda çalıştığı ve %74,8'ini 0-10 ve 11-20 arası kişiden oluşan proje takımınında yer aldığı görülmektedir.

Tablo 3. 2: İşletmelerle İlgili Bulgular

Faaliyet Gösterdiği Sektör	**Frekans**	**Yüzde**
Hizmet	189	31,6
Ürün	410	68,4
Toplam	599	100,0

Proje Takımının Büyüklüğü	**Frekans**	**Yüzde**
0-10 Arası	319	53,3
11-20 Arası	129	21,5
21-30 Arası	57	9,5
31-50 Arası	37	6,2
51-100 Arası	18	3,0
101 ve Üstü	39	6,5
Toplam	599	100,0

Faktör Analizi

Faktör analizi sonuçları Tablo 3.3'de yer almaktadır. Faktör analizinde, analize konu olan sorulardan ağırlıklarının düşük olması nedeniyle değerlendirmeye alınmayarak analiz dışında bırakılmıştır. Proje başarısı ile ilgili 3 soru, çalışan ve üst yönetim kalite katılımı ile ilgili 11 soru, tedarik yönetimi ile ilgili 8 soru, performans değerlendirme ile ilgili 10 soru, müşteri odaklılık ile ilgili 5 soru ve proje yöneticisi ve ekip üyeleri ile ilgili 2 soru ilgili faktöre yüklenmiştir. Sorular 6 faktöre yüklenmiştir. Açıklanan toplam varyans %57'dir.

Tablo 3. 3: Faktör Yükleri Matrisi

	Faktörler					
	1	2	3	4	5	6
PB1	,584					
PB2	,826					
PB3	,773					
KK1		,505				
KK2		,478				
KK3		,676				
KK4		,593				
KK5		,695				
KK6		,544				
KK7		,677				
KK8		,630				
KK9		,718				
KK10		,609				
KK11		,668				
TY2			,606			
TY3			,597			
TY4			,650			
TY5			,647			
TY6			,661			
TY7			,674			
TY8			,555			
TY10			,577			
PD1				,576		
PD2				,635		
PD3				,726		
PD4				,721		
PD5				,426		
PD6				,781		
PD7				,732		
PD8				,771		
PD9				,725		
PD10				,728		
MO1					,604	
MO2					,744	
MO3					,692	
MO4					,739	
MO5					,763	
PYE1						,756
PYE2						,789

Açıklanan Toplam Varyans: %57 1- Proje Başarısı, 2- Çalışan ve Üst Yönetim Kalite Katılımı, 3- Tedarik Yönetimi, 4- Performans Değerlendirme, 5- Müşteri Odaklılık, 6- Proje Yöneticisi ve Ekip Üyeleri

Korelasyon Analizi

Tablo 3.4'da değişkenlere ilişkin korelasyon analizi sonuçlarına yer verilmiştir. Değişkenler arasındaki çıkan korelasyon değerleri incelendiğinde, $p<0.01$ düzeyinde bir çok değişken arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki görülmektedir. Değişkenlere ait ortalama değerlerinin 3,38 ile 4,39 aralığında, standart sapma değerlerinin ise 0,59 ile 0,84 aralığında değiştiği tespit edilmiştir.

Tablo 3. 4: Değişkenlere Ait İlişkin Temel İstatistikler ve Korelasyon Analizi

		Ort.	SS	CrA	1	2	3	4	5
1	Proje Yöneticisi ve Ekip Üyeleri	4,39	,63	,61					
2	Çalışan ve Üst Yönetim Kalite Katılımı	3,61	,68	,91	,177**				
3	Tedarik Yönetimi	3,87	,59	,85	,221**	,604**			
4	Müşteri Odaklılık	3,97	,68	,87	,244**	,570**	,640**		
5	Performans Değerlendirme	3,38	,84	,92	,051	,707**	,496**	,480**	
6	Proje Başarısı	3,66	,59	,68	,159**	,216**	,176**	,141**	,182**

***P<0.01*

Tablo 3.4 incelendiğinde faktörler arasında yer alan ilişkinin en yüksek çalışan ve üst yönetim kalite katılımı ile performans değerlendirme arasında (r=0,707, p<0,01) var olduğu görülmüştür. Buna ek olarak tedarik yönetimi ile müşteri odaklılık (r=0,640, p<0,01), çalışan ve üst yönetim kalite katılımı ile tedarik yönetimi (r=0,604, p<0,01) ve çalışan ve üst yönetim kalite katılımı ile müşteri odaklılık (r=0,570, p<0,01) faktörleri aralarındaki ilişki düzeyleri en yüksek ilişki düzeyine sahip diğer faktör çiftleri olarak görülmektedir. Performans değerlendirme ile tedarik yönetimi (r=0,496, p<0,01) ve performans değerlendirme ile müşteri odaklılık (r=0,480, p<0,01) faktörleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Buna karşı proje yöneticisi ve ekip üyeleri ile performans değerlendirme (r=0,051, p<0,01) faktörleri aralarındaki ilişki düzeyleri en düşük düzeye sahip olan faktör çiftleri olarak tespit edilmiştir. Anket çalışmamızdaki değişkenlerinin cronbach alfa güvenilirlik yüzdeleri sırasıyla; Proje yöneticisi ve ekip üyeleri %61, çalışan ve üst yönetim kalite katılımı %91, tedarik yönetimi %85, müşteri odaklılık %87, performans değerlendirme %92 ve proje başarısı %68'tir. Buna göre güvenilirlik oranları kabul edilebilir düzey olan 0,60'in üzerindedir. Değişkenlerin içsel tutarlılığa sahip olduğu söylenebilir (Nunnally, 1978:245).

Regresyon Analizi

Çalışmada var olan değişkenlerin birbirleri üzerinde yarattıkları etkileri ölçmek için oluşturulmuş olan hipotezlerin regresyon analizi ile test edilmesi sonucunda elde edilen veriler, aşağıda yer alan Tablo 3.5 açıklanmıştır.

Tablo 3. 5: Regresyon Analizi Sonuçları

	Bağımlı Değişken Proje Başarısı		
	B	t	Sig.
Proje Yöneticisi ve Ekip Üyeleri **(H_1)**	,128	3,096	,002*
Çalışan ve Üst Yönetim Kalite Katılımı **(H_2)**	,126	1,994	,047**
Tedarik Yönetimi **(H_3)**	,057	1,009	,314
Performans Değerlendirme **(H_4)**	,075	1,302	,085***
Müşteri Odaklılık **(H_5)**	-,034	-,626	,532
R^2		,066	
F		8,411	
Sig		*,000*	

**P<0,01*
***P<0,05*
****P<0,10*

Tablo 3.5 incelendiğinde, proje başarısının üzerinde çalışan ve üst yönetim kalite katılımı, tedarik yönetimi, performans değerlendirme, müşteri odaklılık ve proje yöneticisi ve ekip üyelerinin etkileri araştırıldığında model istatistikî olarak anlamlı (F= 8,411, p<0,01) ve modelin açıklama gücü önemli (R^2=0,066) olarak ortaya çıkmıştır. Yapılan analiz sonucunda proje yöneticisi ve ekip üyeleri (β=0,128, p<0,01),çalışan ve üst yönetim kalite katılımı (β=0,126, p<0,05) ve performans değerlendirmenin (β=0,075, p<0,10) proje başarı üzerinde istatistikî olarak anlamlı ve olumlu bir etkisi bulunduğunu göstermektedir. Buna karşı olarak tedarik yönetimi (β=0,057, p>0,01) ve müşteri odaklılığın (β=-0,034, p>0,01) diğer değişkenler ile birlikte proje başarısı üzerinde istatistikî olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ortaya çıkan bu durum "Proje yöneticisi ve ekip üyeleri proje başarısını olumlu olarak etkilemektedir." , "Çalışan ve üst yönetim kalite katılımı proje başarısını olumlu olarak etkilemektedir." ve "Performans değerlendirme proje başarısını olumlu olarak etkilemektedir." ve biçiminde geliştirilen H_1 (β=0,128, p<0,01), H_2 (β=0,126, p<0,05) ve H_4 (β=0,075, p<0,10) hipotezlerinin desteklenmesini gerektirmektedir. Buna karşın "Tedarik yönetimi proje başarısını olumlu olarak etkilemektedir." ve "Müşteri odaklılık proje başarısını olumlu olarak etkilemektedir." biçimimde geliştirilen H_3 (β=0,057, p>0,01) ve(β=-0,034, p>0,01) hipotezlerinin desteklenmediğini göstermektedir. Yapılan araştırma sonucunda proje yöneticisi ve ekip üyeleri, çalışan ve üst yönetim kalite katılımı ve performans değerlendirme çalışmalarının proje başarısı üzerinde pozitif yönlü bir etkisi olduğu görülmektedir. Fakat tedarik yönetimi ve müşteri odaklılık çalışmalarının proje başarısı üzerinde herhangi bir etkisi olmadığı görülmektedir. Ele alınan araştırmanın modeli, korelasyon ve regresyon analizleri sonucunda elde edilen veriler ışığında Şekil 3.2 görüldüğü gibi gerçekleştirilmiştir.

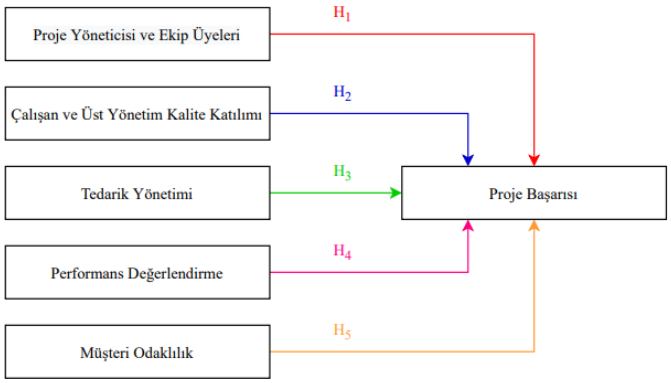

Şekil 3.2: Araştırma Bulgularının Şematik Gösterimi (Gerçekleşen Model)

Hipotezlerin Kabul Durumu

Araştırma modeli içerisinde geliştirilen hipotezlerin desteklenip desteklenmediğini gösteren sonuç tablosu Tablo 3.6'de yer almaktadır.

Tablo 3. 6: Hipotezlerin Kabul/Ret Durumu

Hipotezler	Desteklendi/Desteklenmedi
H_1 "Proje yöneticisi ve ekip üyeleri proje başarısını olumlu olarak etkilemektedir."	Desteklendi
H_2 "Çalışan ve üst yönetim kalite katılımı proje başarısını olumlu olarak etkilemektedir."	Desteklendi
H_3 "Tedarik yönetimi proje başarısını olumlu olarak etkilemektedir."	Desteklenmedi
H_4 "Performans değerlendirme proje başarısını olumlu olarak etkilemektedir."	Desteklendi
H_5 "Müşteri odaklılık proje başarısını olumlu olarak etkilemektedir."	Desteklenmedi

4. SONUÇ

Yapılan bu çalışma, proje bazlı işler yapan şirketlerin proje yönetiminde toplam kalite yönetiminin proje başarısına etkisi tespitine yönelik geliştirilmiştir. Her hangi bir kalite ilkesinin atlanmasının proje yönetim performansı sürecine başarısızlık getireceğini düşünülerek bu maksatla; proje yöneticisi ve ekip üyeleri, çalışan ve üst yönetimin kalite katılımı, tedarik yönetimi, performans değerlendirme ve müşteri odaklılık başlıkları adı altında proje yönetiminde toplam kalite yönetiminin proje başarısına etkileri ayrı ayrı incelenerek ortaya koyulmaktadır.

Bu çalışma kapsamında yapılan araştırmanın neticesinde;

- Proje hedeflerinin açıkça belirlenmiş olması proje başarısını olumlu olarak etkilemektedir.
- Projede, başarının sağlanabilmesi için proje ekibinin ve yöneticisinin projenin kapsadığı işle uyumlu olması, iyi seçilmiş olması ve yapılacak işle bütünleştirilmesine önem verilmesi proje başarısını olumlu olarak etkilemektedir.
- Projenin kapsadığı teknik alanlar konusunda tecrübeli, proje yönetimi konusunda yeterli düzeyde bilgi birikimine ve deneyime sahip, bahse konu olan yetkinliklerini çağın gerekliliklerine göre iyileştiren ve geliştiren proje yöneticilerinin işletme bünyesinde

istihdam edilmesi proje başarısını olumlu olarak etkilemektedir.

- Proje yöneticisinin proje ekibine göstermiş olduğu destek ve rehberlik proje başarısını olumlu olarak etkilemektedir.
- Projede görev alan personellerin ekip çalışması için desteklenmesi ve teşvik edilmesi proje başarısını olumlu olarak etkilemektedir.
- Projede görev alan personellerin performans değerlendirmesi sonucunda eksik olduğu yönlerin geliştirilmesi adına verilen eğitimler, projede görev alan personellerin bilgi düzeylerine ve motivasyonlarına katkı sağlayacağı için proje başarısını olumlu olarak etkilemektedir.
- Proje ekibinde yer alan üyelerin projenin hedeflerini ve projedeki görevlerini açık ve net bir şekilde biliyor olması proje başarısını olumlu olarak etkilemektedir.
- Üst düzey yöneticilerinin taahhütlerinin net ve açık bir şekilde belirtilmesinin projede görev alan personel bağlılığının artmasına neden olup proje başarısını olumlu olarak etkilemektedir.
- Şirket çalışanlarının ve üst yönetim kadrosunun kalite sürecine dahil edilerek, kalite politikası çerçevesinde sürekli kaliteyi geliştirmeye önem vermelerinin sağlanması, uzun ve kısa vadede detaylı kalite planlarının oluşumuna katkı sağlamaları için teşvik edilmesi, kalite gelişimi ile ilgili koyulan hedeflerin aşılanması, kalite performansının üst yönetim tarafından belirli sürelerde ölçüldüğünün bilgisinin paylaşılması kısacası kalite sürecine şirket çalışanlarının ve üst yönetim kadrosunun dahil edilmesi proje başarısını olumlu olarak etkilemektedir.
- Proje yönetimi sürecinde şirket çalışanlarının ve üst yönetim kadrosunun kalite kavramı benimseyerek daha geniş, kurumsal ve sosyal bağlama yerleştirilmesinin belirsizlikleri giderek ortadan kaldırması proje başarısını olumlu olarak etkilemektedir.
- İşletmelerde personeller ve yöneticiler için objektif ve ölçülebilir performans kriterlerinin ve standartlarının belirlenmiş ve iletişim kanalları ile ilgili kişilere duyurulmuş olması proje başarısını olumlu olarak etkilemektedir.
- Yürütülen birçok proje işletmenin hedefleri ile paralel olduğundan, bu hedefleri karşılayabilmek adına, proje ekibi üyelerinin beklentilerini karşılamak, motivasyonlarını sağlamak, standardize edilmiş performans ölçüm kriterleri ile değerlendirmek, performans ölçüm sonuçlarını paylaşmak, çıkan sonuçlara göre çalışanları yönlendirmek, performansları hakkında belirli sürelerde bilgiler vermek ve yaratıcı fikirlerini projeye aktarımları konusunda teşvik etmek etkin bir performans değerlendirme süreçlerinin dahil edilmesi projenin başarılı şekilde tamamlanmasına katkı sağlayacaktır.
- Proje süresince proje ekibinde yer alan kişilere yapılan performans değerlendirmenin projenin daha derin ve uzun süreli bir sonucunu yansıttığını, süreç içerisinde ekibin

karşılaştığı tüm zorluklar, hatalar, eksik yönler ve bu gibi durumlara karşı bulunan çözümler sonucu kazanılan deneyimler, üyelerin performansları hakkında sunmuş olunan geri bildirimlerde gelecekte yeni yapılacak projeler ve proje ekibine değer ve tecrübe katması projenin başarılı şekilde tamamlanmasına katkı sağlayacaktır.

- Proje ekibine yapılan performans değerlendirme projenin daha verimli şekilde yürütülmesine ve sonlandırmasına neden olacağı için projenin başarılı şekilde tamamlanmasına katkı sağlayacaktır.
- Toplam kalite yönetimi proje yöneticisi ve ekip üyeleri, çalışan ve üst yönetimin kalite katılımı ve performans değerlendirme ilkelerinin önerdiği noktaların farkında olmak, etkili bir şekilde uygulamak, proje yönetimi önündeki engellerin kaldırılmasında avantaj sağlayacağı için projenin başarılı şekilde tamamlanmasına katkı sağlayacaktır.
- Toplam kalite yönetimini, proje yönetimi uygulamasına yerleştirme, gerekli alanları vurgulama ve sorgulama sistemlerini şirket içi örgütsel yaşam gerçeklerine uygulama projenin başarılı şekilde tamamlanmasına katkı sağlayacaktır.

5.KAYNAKÇA

Bryde D. J., (1997), "Underpinning Modern Project Management with TQM Principle", Volume 9, Number 3, 231–238.

Bryde D. J., Robinson L., (2007), "The Relationship Between Total Quality Management and The Focus of Project Management Practices" , The TQM Magazine, Vol. 19 No.1, 50-61.

Hides M.T., Irani Z., Polychronakis I., Sharp J.M., (2000), "Facilitating Total Quality Through Effective Project Management", International Journal of Quality & Reliability Management, Vol 17 - Number 4/5, 407-422.

Nunnally J., (1978), "Psychometric Theory", McGraw Hill, New York.

Shenhar A.J., (2008), "Unleashing the Power of Project Management", Industrial Management, Vol: 50, No: 1, s. 15

Shenhar A.J. ve Dvir D., (2007), "Project Management Research--The Challenge and Opportunıty", Project Management Journal, Vol: 38, No: 2, s. 93-94. 11

Stanciu I., Dragu B., Orheian O M., (2012), "TQM Implementation for Effective Project Management", International Journal of Academic Research in Accounting, Volume 2 Special Issue 1, 115-119.

Westerweld E., (2003), "The Project Excellence Model: Linking Success Criteria and Critical Success Factors", International Journal of Project Management, Vol.2

RELATIONSHIP AMONG ECONOMIC GROWTH, ENERGY CONSUMPTION AND CO_2 EMISSION: EVIDENCE FROM SOME MENA COUNTRIES

TOUITOU Mohammed
Faculty of Economics and Business,
University of Algiers 3

Abstract

The main aim of this paper is to examine the relationship between CO2 emissions, economic growth, and energy consumption in selected MENA countries, for the period 1995-2017. We used a stationary data panel methodology to prove these relations, supported by unitary root and cointegration tests. The results indicated that there is a long-term relationship between CO2 emissions, energy consumption and GDP. In addition, the results found that the elasticity of CO2 emissions is less than one (inelastic) and this with respect to energy consumption and the elasticity of CO2 emissions with respect to GDP suggests the existence of an Environmental Kuznets Curve. An important finding is that energy consumption has a positive but relatively low effect on CO2 emissions. To reduce CO2 emissions, the MENA region countries are called upon to increase significantly the use of renewable energies and the establishment of a more efficient energy policy.

Key words: Energy consumption, Economic growth, CO2 emissions, cointegration panel, EKC, MENA.

1- Introduction

Environmental issues are the subject of much scientific research and are of constant concern to governments at the highest level around the world (Alkhathlan and Javid, 2013; Wang et al., 2011). Indeed, the destruction of the ozone layer by the release into the atmosphere of greenhouse gases, including carbon dioxide (CO2), constitutes the main threat to humanity. According to Stern (2007), it could cost the entire world economy up to $ 550 billion if real action is not taken. Due to the increasing use of energy, carbon dioxide emissions have increased dramatically over the past century, with a direct link to economic growth and development (Lau et al., 2009; Soytas et al., 2009; Soytas et al. al., 2007). The relationship between CO2 emissions, growth and energy consumption is therefore at the heart of current economic issues.

CO2 emissions are considered the main responsible for global warming, and for this reason, their regulation is a very important issue for governments. For example, the Kyoto protocol in 1997 set the goal of reducing greenhouse gases. As MENA countries is a group of countries that have recently experienced rapid economic growth, it is important to study the effect that

GDP has on CO2 emissions. Additionally, the extensive study of the relationship between energy consumption and GDP indicates that energy consumption patterns also have a positive impact on CO2 emissions. In this sense, if the relationship is positive, mechanisms should be proposed for the conservation and efficient use of energy.

Economic growth is referred in economic literature as the accumulation of the production factors, such as physical capital, labour, human capital and technical progress (Solow R. M. (1956), Romer P. M. (1986), Lucas R. E. (1988)). Nevertheless, many economists as well as specialists in energy economics support the idea that these factors of production can only be productive in the presence of energy, then the latter is considered to be the engine of economic growth (Asafu-Adjaye, J. (2000), Yang, H. (2000), Stern, D. (2000), Ghali et al. (2004)). Therefore, it is not possible to limit the causes of environmental degradation to one element only, which is economic growth, but there are other factors as well, such as energy consumption. In fact, fossil fuels are among the most widely used energy sources in the countries of the Middle East and North Africa. The latter is considered the most polluting one, it emits carbon dioxide into the air and contributes to global warming due to the use of gas or oil in economic activity, such as the production of electricity. This air pollution is causing climate change. According to a World Bank report published in 2011, countries in the region will be hit hard by climate change. Because the average rate of warming will be higher than the global average, there is also the phenomenon of drought and water stress.

World Bank statistics (WDI, 2017) show that carbon dioxide emissions in the MENA countries have increased by 172% in space for two decades, reaching 6.2 metric tons per capita in 2014, compared to 1990, when it was 3.6 tons. Metric per capita. While the global average emissions for the two periods (1990 and 2014) were estimated at 4.2 metric tons per capita and 5 metric tons per capita only. The upward trend in emissions will be a real problem that MENA countries will have to face, because their international commitments to climate change (the 2016 Paris Agreement) will oblige them to work to reduce greenhouse gas emissions. This, of course, requires reducing fossil fuel consumption, bearing in mind that clean and renewable energies have not been developed sufficiently to make the energy transition a success, which may jeopardize the economic development of the countries concerned. The objective of this work is to study the relationship between energy consumption, GDP and CO2 emissions. Through a non-stationary macroeconomic panel data model, the long-term elasticities of CO2 emissions to energy consumption and GDP are estimated. The above, in order to provide empirical evidence about the relationship between CO2 emissions and some of its determinants, in this particular case, energy consumption and GDP. In addition, evidence is presented on the hypothesis of the existence of an Environmental Kuznets Curve (EKC) for the MENA group of countries.

Likewise, the contribution of this work to the existing literature lies in the use of non-stationary panel data methodologies, with unit root tests for panel data and panel cointegration tests, and empirical evidence is presented for a group of countries (economic region) little studied as the case of the MENA. Households and firms determine the growth of economies, in part, since through the production of goods and services by firms, the consumption of goods and services is allowed to households, to satisfy their needs. . Now, if household consumption increases, firms will increase their production to meet household demand, and the problem here is that said increase in production will generate possible negative and positive externalities added to possible excesses compared to the use of environmental resources. , through increases in energy consumption and income. Referring to this context, the construction of economic policies, in most cases, does not link the factors of pollution and degradation of the environment, to try to reduce the negative impact of these on the economy or considerably limit the use of these resources. Here, then, is the importance of knowing the effects that increases in energy consumption and GDP have on the CO2 emissions of an economy. This document is divided into five sections, including the introduction, and organized as follows. The first section presents a brief review of international empirical literature on the relationship between CO2 emissions, energy consumption, and GDP. In the second, the methodology and data are exposed. In the third section, the results of the unit root and panel cointegration tests are presented, in addition to the estimates. Finally, the fourth and last section presents the conclusions.

2- Literature review

Numerous researchers have studied the relationship between energy consumption and GDP over the last thirty years, 1990-2020; however, it is necessary to include CO2 emissions in this relationship, given the growing environmental concern, due to the problem of climate change that occurs worldwide. Some of the most relevant works on this topic, during the first decade of the 21st century, are reviewed below.

After the study by Panayotou (1993), empirical work among the relationship between economic growth and the environment increased continuously. Indeed, Panayotou (1993) had attempted, to verify the hypothesis of the Kuznets environmental curve (EKC), through both theoretical and empirical analysis. This assumption assumes that the economic growth-environment relationship takes the form of an inverted "U". Indeed, the empirical study consisted of highlighting the relationship between the effects of economic development on deforestation and air pollution, for a sample developing and developed countries. The EKC hypothesis confirmed from the results obtained. According to the author, the confirmation of the EKC involves important political consequences. Because environmental degradation is inevitable during the development period. However, the environmental framework begins to

improve significantly, when the economy reaches an advanced level of growth.

Hettige, Mani and Wheeler (2000) analyze international data and put the EKC to the test. They measure the effect of economic growth through three determining factors of environmental pollution: a first factor is the participation of the industry in national production; secondly, the participation of polluting sectors in industrial production and, lastly, the intensity of pollution per unit of product from these polluting sectors. The results show that the share of industry production in national production follows the trajectory of the Kuznets hypothesis, but not the other two determinants.

On the other hand, Dinda (2004) finds that in the early stages of development ,environmental pressure increases faster than incomes and at higher income levels slows down in relation to GDP growth; In addition, the author reviews the theoretical and empirical developments that inquire about the EKC phenomenon.

Mehrara (2007) examines the causality that may exist between energy consumption per capita and GDP per capita in a panel model of eleven oil-exporting countries, by using panel data. The results show strong growth in energy consumption for oil-exporting countries and unidirectional causality. Along the same lines, Soytas and Sari (2007) investigate the long-term relationship and find a causal relationship in the Granger sense between CO2 emissions, economic growth and energy consumption in Turkey. The results indicate that carbon emissions are the cause of energy consumption, but not the other way around. Soytas, Sari and Ewing (2007), , find a Granger causal relationship between income, energy consumption and CO2 emissions in the United States, in addition, with the labor force and the gross formation of fixed capital. Through the Granger causality test, they find that revenue and carbon emissions cause long-term energy use. According to their conclusions, income growth by itself cannot be a solution to environmental problems. In another work, Soytas and Sari (2009) reinforce these results for the case of the United States.

Ang (2007a) examines the long-term relationship between GDP, pollutant emissions and energy consumption in Malaysia during the period 1971-1999. Results shows that in the long term, pollution and energy consumption are positively related to production; Furthermore, it shows that there is a great causality between economic growth and energy consumption, both in the short and long term. In another similar study, Ang (2007b) refers to the dynamic causal relationships between pollutant emissions and energy consumption. He argues that these variables are closely related to each other and therefore their relationship must be examined with an integrated framework.

Apergis and Payne (2009) examine and demonstrate that energy consumption has a positive and statistics significant impact on emissions in the long-term equilibrium, while actual

production shows the inverted U shape, a pattern associated with EKC and the short-term dynamics that indicate one-way causality between energy consumption and real GDP.

Luzzati and Orsini (2009) study the relationship between energy consumption and GDP per capita of 113 countries during the period 1971-2004. Since energy has been little explored in the EKC, the authors take it as an indicator of the pressure of the environment in general.

Pao and Tsai (2010) examine the dynamics of causal relationships between CO2 emissions, energy consumption, Gross domestic product and foreign direct investment for the group of BRIC countries (Brazil, Russia, India and Korea), during the period 1971-2005, with the exception of Russia (1990-2005). The results indicate that energy consumption, is statistically significant, and has a positive impact on emissions in the long-term equilibrium, while real GDP shows the U-inverted shape, a pattern associated with EKC.

Jalil A., Mahmud S.F., (2009) analyse the long-term relationship (of cointegration) between CO2 emissions, economic growth, energy consumption and international trade for the case of China. The results confirm the validity of the Kuznets hypothesis and there is a one-way relationship in the direction of economic growth towards carbon emissions.

Soytas et al. (2007) examine the relationship between income, energy consumption and CO2 emissions for the case of the United States for the period 1960-2004. The result confirm the validity of the CEK hypothesis.

Bhat (2018) studied the relationship between economic growth, energy consumption and CO2 emissions for the case five emerging market economies for the period 1992 to 2016. Using Panel ARDL model. The results indicated a positive affect of capital, labour, population, per-capita income, and non-renewable energy consumption on the CO2 emissions.

Cüneyt Kılıç and Feyza Balan (2018). Studied the relationship between CO2 emissions, GDP, energy consumption, trade openness, financial development and institutional quality for 151 countries for the period 1996-2010, using the pooled ordinary least squares methods. The results confirm the EKC hypothesis, which the relationship between income and environmental degradation is aninverted-U shaped.

Raggad (2018) examine the relationship between Carbon dioxide emissions, economic growth, energy use, and urbanisation in Saudi Arabia: by using ARDL approach and impulse saturation break tests. Results found that income and energy use have a positive effects on the CO2 emissions.

Isik et al. (2019) Testing the EKC hypothesis for ten US states from 1980 to 2015, by using an application of heterogeneous panel estimation method. The results confirm the validity of the EKC hypothesis for Florida, Illinois, Michigan, New York, and Ohio. The results found negative impacts of fossil energy consumption on CO2 emission levels in Texas while there is a positive influence of energy consumption on CO2 emissions in Florida but it is lower as

compared with other states of US. Chng, Zhen Yang (Rex) (2019) Examine the validity of the EKC hypothesis in six selected ASEAN countries, from the period between 1971 to 2013, by using time-series methods. The results confirm the existing of EKC in Singapore, Thailand, and Vietnam, and no evidence of EKC was found in Malaysia, Philippines, and Indonesia. Alsaedi and Tularam (2020) investigated the relationship between electricity consumption, GDP, and peak load in Saudi Arabia for the period 1990–2015. By using VAR, model. The results indicates that peak load, electricity consumption, and GDP seem to have a bidirectional relationship. Muhammad et al. (2020) investigated the relationship between energy consumption, economic growth and CO2 emission in Pakistan for the period 1965 to 2015. By using ARDL models. The results indicate that energy consumption and economic growth increase the CO2 emissions in Pakistan both in short run and long run.Arifur et al., (2020). Examine the EKC hypothesis for the BCIM-EC (Bangladesh–China– India–Myanmar economic corridor) member countries under the Belt and Road Initiative (BRI) of China. The results confirm that EKC hypothesis exists in India and China, while the EKC hypothesis holds in Bangladesh and Myanmar with regard to disregarding breaks within the short-run.

3- Methodology

This section describes the methodology used to determine the effects that GDP and energy consumption have on CO2 emissions. In addition, graphs of the data with which this methodology is applied are presented.

Panel data

During the last two decades, 2010-2020, panel data have been used as an analysis tool by researchers from various areas to study the relationships between different variables. The main reason is that this methodology combines a time dimension (time series) with a cross-sectional one (cross section).

When working with macroeconomic panel data, which contemplate a time series greater than the number of individuals, the existence of a long-term relationship between the variables that are analyzed for the group of individuals must be taken into account. In other words, it must be ensured that a cointegration relationship exists to avoid the problem of obtaining spurious results as argued by Engle and Granger (1987). Entorf (1997), Kao (1999) and Phillips and Moon (1999), who introduced the term of spurious relationships in the use of panel data, when the time observations are greater than the number of individuals in a panel. For this, it is necessary to apply unit root tests that allow determining the order of integration of the time series, and cointegration tests to determine whether or not the time series of each country are cointegrated, and thus avoid spurious results.

The implementation of this panel data methodology links the fact that individuals, firms,

banks or countries, as in this case (the MENA) are heterogeneous. Cross-sectional and time series analyzes do not attempt to control for this heterogeneity at the risk of biased results. An additional advantage is that they allow a better study of the dynamics of the adjustment processes of the data taken for the MENA countries.

According to the international literature on energy economics, the following equation can be formulated in order to determine the long-term relationship between CO2 emissions, energy consumption and GDP. This functional form has been used by other authors such as Pao and Tsai (2010), Apergis and Payne (2009) and Hali-cioglu (2009):

$$LCO2_{it} = \beta_0 + \beta_1 LEC_{it} + \beta_2 LGDPP_{it} + \beta_3 LGDPP_{it}^2 + \varepsilon_{it} \qquad (1)$$

where:

$LCO2_{it}$: is the logarithm of the CO2 emissions of each country (i) in the period (t), LEC_{it}: is the logarithm of the Energy consumption of each country (i) in the period (t), $LGDPP_{it}$: is the logarithm of the GDP of each country (i) in period (t). The variable $LGDPP_{it}^2$: is used for the purpose of testing the hypothesis of the existence of an Environmental Kuznets Curve; therefore, if such a curve exists, the sign of the coefficient that accompanies the variable ($LGDPP_{it}$) is expected to be positive, while the sign of the coefficient that accompanies the variable $LGDPP_{it}^2$) will be negative. On the other hand, the coefficient that accompanies the variable (LEC_{it}) is expected to have a positive sign.

Unit root tests for the panel

The order of integration of the series of CO2 emissions, energy consumption and GDP, expressed in per capita terms, is considered first. The tests for panel data developed by Im, Pesaran and Shin (2003) known as the IPS test, Levin, Lin and Chu (2002), Breitung (2000), Maddala and Wu (1999) (Fisher type ADF) and Choi are used. (2001) (Fisher type PP). The tests of Maddala and Wu (1999) and Im, Pesaran and Shin (2003) allow for heterogeneity between individuals in the panel data. The panel unit root tests are based on the tests developed for time series, but have an advantage over the latter, and that is that when combining time series and cross-section data, more degrees of freedom are obtained, which improves the properties of the estimators, and also correct for unobserved heterogeneity.

Cointegration test for the panel

After verifying that the series are integrated of order one, that is, that they contain a unit root in the panel, the cointegration test is continued, in order to find evidence of the existence of a relationship between the variables in the long term, and thus avoid the presence of spurious relationships. The foregoing is proven through the well-known heterogeneous panel cointegration test of Pedroni (2000, 2004). This test is based on seven statistics divided into two groups; the first is based on the Phillips and Ouliaris (1990) statistic, which is defined as:

$$\tilde{Z}_p = \sum_{i=1}^{N} \frac{\sum_{i=1}^{T} \left(\hat{\varepsilon}_{it-1} \Delta \hat{\varepsilon}_{it} - \hat{\lambda}_t\right)}{\left(\sum_{i=1}^{T} \hat{\varepsilon}_{it-1}^2\right)}$$

Where $\hat{\varepsilon}_{it}$ is estimated from equation (1), $\left[\lambda_i = \frac{1}{2}\left(\hat{\delta}_i^2 - \hat{s}_i^2\right)\right]$, for which $\hat{\delta}_i^2$ is the long-term variance of $\hat{\varepsilon}_{it}$ and $\hat{s}_i^2$ is the contemporary variance. The second group of statistics are based

on the variance ratio, defined from the matrix of long-term variances and covariance. The estimation method is Fully Modified Ordinary Least Squares (FMOLS), since this estimator corrects for endogeneity and heterogeneity problems that are present in cointegration tests based on model errors and estimated by OLS. A further description of this can be found in Pedroni (2000).

Data

Below we chows the variables used in this paper. GDP per capita measured (in dollars at constant prices 2010), energy consumption (kWh per capita), CO2 emissions (metric tons per capita).

All series were obtained from the World Bank. Graphs 1 to 3 show the behaviour of each of the series of the selected MENA countries.

Graph 1. CO2 emissions (tons of carbon dioxide per capita), 1995-2017

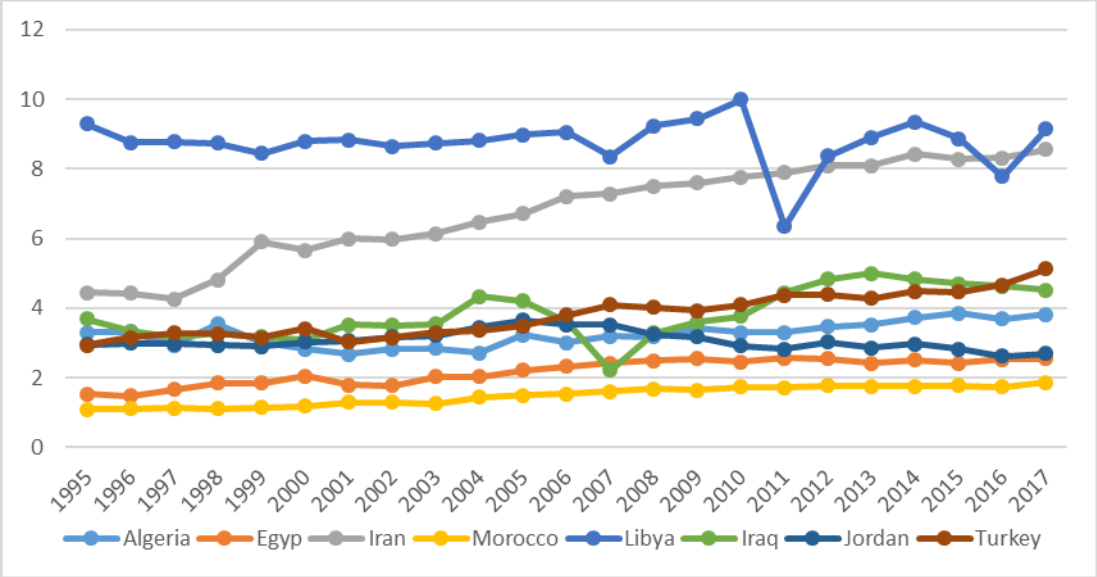

Source: prepared by the authors based on the information from the World Bank

Graphs 1 and 2 show that Libya is the country with the most CO2 emissions and energy consumption per capita, compared to the other MENA countries. This is due primarily to the high level of primary energy consumption per capita (more than 3 toe/capita). In the case of Algeria, it is observed that its behaviour is within the range of the other countries of the group, and. Egypt and Morocco are the most homogeneous countries with a low share of CO2 emissions per person.

The energy consumption of the MENA is reflected in graph 2 where the energy consumption of Turkey stands out in contrast to the other countries of the group, which present a homogeneous behaviour, which may be due to consumption habits, such as the minimal use of fossil fuels or a high rate of economic growth during the last decade.

Graph 2. Energy consumption per capita, 1995-2017

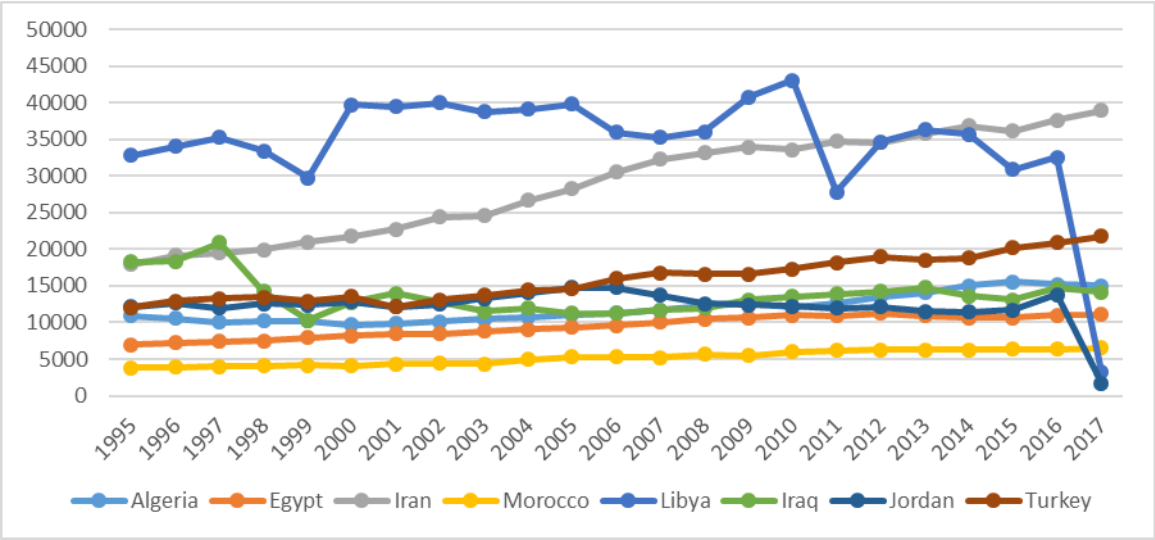

Source: prepared by the authors based on the information from the World Bank

Graph 3. Real GDP per capita, 1995-2017

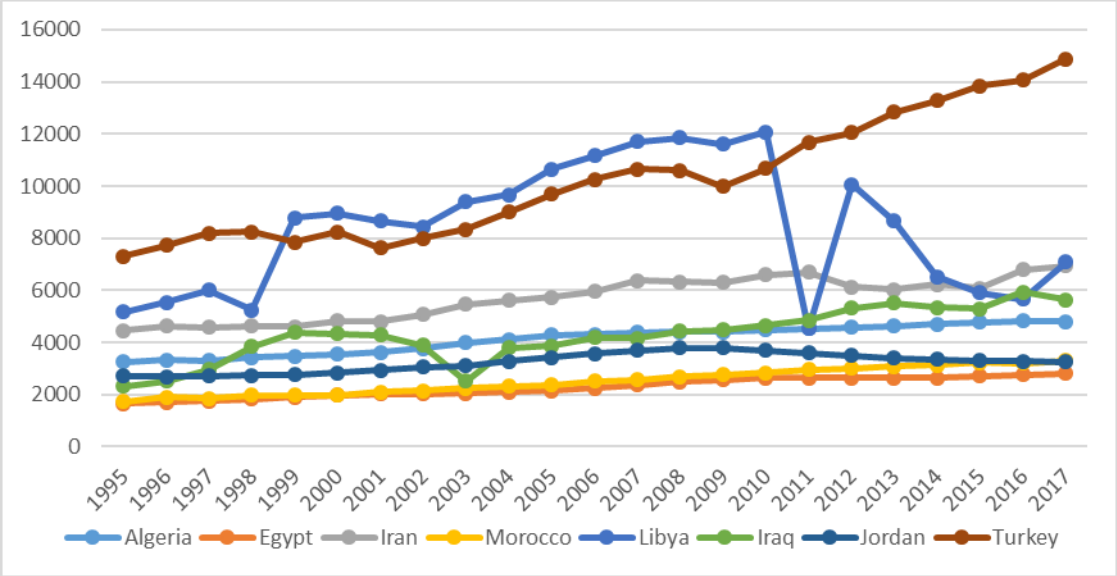

Source: prepared by the authors based on the information from the World Bank

Graph 3 allows us to infer that Turkey is the country that has presented the highest economic growth per capita throughout the series, with an average increase of 2.40%. The Libyan economy is almost exclusively dependent on hydrocarbons. The oil sector is the engine of growth in Libya, and it contributed 74 percent of its GDP in 2006 and represented nearly 80% of growth in 2017 (World Bank estimates). Securing the oil terminals had helped to mitigate the fall in GDP in 2015, then enabled a return to growth from 2017. Composed of 87% crude oil and 5% gas and other gaseous hydrocarbons, Libyan exports are very dependent on the evolution of the price of the barrel and the national production of oil. A small population with higher oil revenues, given one of the highest GDP per capita in Africa for Libya.

4- Results and discussion

This section presents the results of the unit root and cointegration tests in panel data. Table 1 shows the results of the five-unit root tests presented in the previous section, and is indicated for each of the variables in levels, the statistic and the probability. It can be seen that for none of the tests the null hypothesis of unit root can be rejected, with which it is concluded that the series are not stationary in levels.

Table 1. *Unit root for variables in levels*

Test	*CO2 emissions*		*Energy consumption*		*GDP*	
	Statistic	*Probability*	*Statistic*	*Probability*	*Statistic*	*Probability*
Im, Pesaran and Shin (W statistic)	0,33	0,61	0,55	0,63	1,42	0,89
ADF - Fisher (Chi squared)	4,84	0,75	2,01	0,68	5,98	0,85
PP - Fisher (Chi squared)	5,29	0,69	3,45	0,43	11,35	0,44
Levin, Lin & Chu (t)	–0,60	0,23	-0,81	0,18	1,38	0,81
Breitung (t-statistic)	0,71	0,73	2,05	0,96	3,42	1,00

(***) Indicates the rejection of the null hypothesis at 1% significance
(**) Indicates the rejection of the null hypothesis at 5% significance
(*) Indicates the rejection of the null hypothesis at 10% significance
Source: elaborate by the authors based on the results of the estimates

The results of the unit root tests applied to the series in first differences are presented below, in order to rule out the presence of more than one unit root. Table 2 shows these results for each variable, and the statistic and probability corresponding. It is concluded that the series in differences are stationary, which can be rejected the null hypothesis that there is a unit root.

Table 2. *Unit root for variables in first difference*

Test	*(CO2 emissions)*		*(Energy consumption)*		*(GDP)*	
	Statistic	*Probability*	*Statistic*	*Probability*	*Statistic*	*Probability*
Im, Pesaran and Shin (W statistic)	–4,79	0,00***	–2,61	0,00***	–2,16	0,00**
ADF - Fisher (Chi squared)	41,68	0,00***	25,73	0,00***	21,02	0,04**
PP - Fisher (Chi squared)	87,30	0,00***	57,37	0,00***	38,12	0,00***
Levin, Lin & Chu (t)	–4,81	0,00***	–1,28	0,085	–3,85	0,00***
Breitung (t-statistic)	–4,63	0,00***	–2,54	0,00***	–2,09	0,01**

(***) Indicates the rejection of the null hypothesis at 1% significance
(**) Indicates the rejection of the null hypothesis at 5% significance
(*) Indicates the rejection of the null hypothesis at 10% significance
Source: elaborate by the authors based on the results of the estimates

The result of the Pedroni (2000, 2004) cointegration test for the MENA countries is presented in table 3. It can be seen that five of the seven statistics of this test allow rejecting the null hypothesis of non-cointegration at 5% significance; therefore, there is strong statistical evidence in favour of a cointegration relationship between the variables CO2 emissions per capita, energy consumption per capita, and GDP per capita.

Table 3. *Cointegration tests*

Test	*Statistic*	*Probability*
Within–dimension		
Panel v–Statistic	1,97	0,01**
Panel rho–Statistic	–0,68	0,19
Panel PP–Statistic	–2,58	0,00**
Panel ADF–Statistic	–2,11	0,01**
Between–dimension		
Group rho–Statistic	0,82	0,23
Group PP–Statistic	–1,74	0,03**
Group ADF–Statistic	–2,81	0,00*

(**) Indicates the rejection of the null hypothesis at 5% significance
Source: elaborate by the authors based on the results of the estimates

Table 4 shows the results of the estimation of the long-term relationship based on the cointegration test of Pedroni (1999, 2004), for equation (1), and it is observed that all the coefficients are statistically significant at 1%, and also have the expected a-priori sign.

Table 4. *Long-term relationship, cointegration equation*

Variable	*Coefficient*	*T statistic*	*Probability*
Constante	–7,84	–3,72	0,00
LEC	0,39	5,85	0,00
LGDP	1,71	2,81	0,02
(LGDP)A2	–0,11	–2,94	0,00
R – Square	0,85		
R – Adjusted Square	0,85		
F statistic	239,65		
Probability (F)	0,00		

Source: elaborate by the authors based on the results of the estimates

In summary form, the cointegration equation can be expressed as follows (standard errors)

$$LCO2_{it} = 7{,}84 + 0{,}39LEC_{it} + 1{,}71LGDPP_{it} - 0{,}11LGDPP_{it}^2 \qquad (2)$$

(2.17) (0.06) (0.51) (0.02)

The above results show that CO2 emissions are inelastic (less than one) to changes in energy consumption, that is, a 1% increase in energy consumption generates in the long term an increase of 0.39% in energy consumption. CO2 emissions from the MENA data panel. On the other hand, the panel elasticity of CO2 emissions with respect to GDP in the long term is formulated as follows:

$$1{,}71LGDPP_{it} - 0{,}09LGDPP_{it}^2$$

$$\frac{\partial LCO2_{it}}{\partial LGDPP_{it}} = 1{,}71 - (2 \times 0{,}11)\, LGDPP_{it} = 0$$

$$\frac{\partial LCO2_{it}}{\partial LGDPP_{it}} = 1{,}1 - 0{,}226LGDPP_{it} = 0$$

$$LGDPP_{it} = \frac{1{,}71}{0{,}22} = 7{,}77$$

This implies that the inflection point is found when GDP reaches a level of 7.77 in logarithms (or 2368.47 in million dollars of 2010 per capita). These results reinforce the hypothesis of the existence of an EKC, since the level of CO2 emissions first increases with GDP, and then it stabilizes and finally decreases. The elasticity of GDP over CO2 emissions will be greater than 1, when GDP per capita is less than (1,71-1)/0,22=3,23 (in logarithms). In summary, in the long term, CO2 emissions are inelastic to energy consumption and elastic to GDP if it is less than 3,23, while they are inelastic if GDP is greater than 3,23.

In summary, the results suggest a considerable response of CO2 emissions to changes in GDP, and a relatively low response of CO2 emissions to increases in energy consumption. Similar results were found by Arpergis and Payne (2009) and Pao and Tsai (2011), for a different group of countries.

5- Conclusion

During the decade 2010-2020, regions and countries in the world have become aware of the negative effect that energy consumption patterns and GDP growth could have, among other things, on the environment. In other words, they have realized that the most important thing, even above economic growth, was the negative impact that global consumption patterns can have on the environment.

This paper presents a first approach to study the determinants of CO2 emissions for the eight MENA countries for the period 1995-2017. Using the panel data, the relationship of CO2 emissions, real GDP, and energy consumption is estimated, in order to know the coefficients of this relationship in the long term and to be able to analyse the impact, in addition to contributing to the fulfilment of the hypothesis of the existence of an EKC.

The results presented in this paper indicate that there is a long-term relationship between CO2 emissions, energy consumption and GDP. In addition, it is found that the elasticity of CO2 emissions with respect to energy consumption is less than one (inelastic), and the elasticity of CO2 emissions with respect to GDP suggests the existence of an Environmental Kuznets Curve, since which is U-shaped inverted with a point of inflection at the level of GDP per capita of 7.77 (in logarithms).

Similarly, the results suggest that there is a causal relationship between GDP and CO2 emissions, and energy consumption with CO2 emissions, which means that in the long-term economic growth, is one of determinant of climate change through CO2 emissions, at least for composed of the studied countries, known as the MENA. Specifically, at equilibrium, a 1% increase in energy consumption generates in the long term an increase of 0.39% in CO2 emissions from the MENA data panel. On the other hand, CO2 emissions are elastic to GDP if it is less than 3,23 (in logarithms), while they are inelastic if GDP is greater than 3,23 (in logarithms).

An important finding is that energy consumption has a positive effect on CO2 emissions, but relatively low, as mentioned above, indicating that policies aimed at promoting efficient use and conservation of energy reduce CO2 emissions, hence, these could contribute to reducing global warming. On the other hand, the evidence found in favour of the Environmental Kuznets Curve indicates that although economic growth increases the level of CO2 emissions, this increase stabilizes and then introduces a decrease in emissions. This reduction

demonstrates that countries are becoming more efficient at production, with better production processes and less polluting.

To reduce CO2 emissions, considering that the MENA countries are the most affected and vulnerable in the world because of environmental degradation and climate change, accordingly, the countries of the MENA region are need to increase significantly the use of renewable energies and the establishment of a more efficient energy policy. Solar energy is among the most important renewable energy resources available in the MENA region, as it possesses the largest desert in the world, which makes it have sunlight throughout the year.

However, several aspects to study remain on the research agenda, such as what is the effect that the financial deepening or capital flows of this region of the MENA have on CO2 emissions, since as Frankel and Romer (1999) argue, that financial deepening and development can attract foreign direct investment and increased investment in research and development, which accelerates the economic growth of economies and affects the dynamics of environmental performance.

Reference

Alkhathlan K., Javid M. (2013) Energy consumption, carbon emissions and economic growth in Saudi Arabia: An aggregate and disaggregate analysis", Energy Policy n° 62, 1525–1532.

Alsaedi YH, Tularam GA (2020) The relationship between electricity consumption, peak load, and GDP in Saudi Arabia: a VAR analysis. Math Comput Simula 175:164–178

Ang, J. (2007a). Economic development, pollutant emissions and energy consumption in Malaysia. Journal of Policy Modeling, Vol. 30, pp. 271-278.

Ang, J. (2007b). CO2 emissions, energy consumption, and output in France. Energy Policy, Vol. 35, pp. 4772-4778.

Apergis, N. y Payne, J. (2009). CO2 emissions, energy usage, and output in Central America. Energy Policy, Vol. 37, pp. 3282-3286.

Arifur et al., (2020). Evaluating the EKC Hypothesis for the BCIM-EC Member Countries under the Belt and Road Initiative. Sustainability 2020, 12, 1478; doi:10.3390/su12041478

Asafu-Adjaye, J. (2000). The relationship between energy consumption, energy prices, and economic growth: time series evidence from Asian developing countries. Energy Econ. 22, 615–625.

Belloumi, M. (2009). Energy consumption and GDP in Tunisia: cointegration and causality analysis. En: Energy Policy, Vol. 37, pp. 2745-2753.

Bhat JA (2018) Renewable and non-renewable energy consumption—impact on economic growth and CO 2 emissions in five emerging market economies. Environ Sci Pollut Res 25(35):35515–35530

Breitung, J. (2000). The local power of some unit root tests for panel data. Advances in Econometrics, Vol. 15, pp. 161-177.

Chng, Zhen Yang (Rex) (2019) "Environmental Degradation and Economics Growth: Testing the Environmental Kuznets Curve Hypothesis (EKC) in Six ASEAN Countries," Journal of Undergraduate Research at Minnesota State University, Mankato: Vol. 19 , Article 1.

Choi, I. (2001). Unit root test for panel data. Journal of International Money y Finance, Vol 20, pp. 249-272.

Cüneyt Kılıç and Feyza Balan (2018). Is There an Environmental Kuznets Inverted-U Shaped Curve? PANOECONOMICUS, 2018, Vol. 65, Issue 1, pp. 79-94.

Dinda, S. (2004). "Environmental Kuznets Curve Hypothesis: A Survey". Ecological Economics, Vol. 49, pp. 431-455.

Engle, R.F. y Granger, C. (1987). Co-integration and Error- Correction: Representation, estimation and testing. Econometrica, Vol. 55, N.° 2, pp. 251-276.

Entorf, H. (1997). Random walks with drifts: Nonsense regression and spurious fixed-effect estimation. Journal of Econometrics, Vol. 80, pp. 287-296.

Frankel, J. y Romer, D. (1999). Does trade cause growth? American Economic Review, Vol. 89, pp. 379-399.

Ghali, Khalifa H. & El-Sakka, M.I.T. (2004). Energy use and output growth in Canada: a multivariate cointegration analysis. Energy Economics, 26, 225–238.

Gómez, C. (2010). Economic growth, energy consumption and polluting emissions in the Mexican economy.Revista Fuente, Vol. 3, N.° 9, pp. 67-80.

Grossman, G. y Krueger, A. (1991). Environmental impacts of a North American Free Trade Agreement. En: Nacional Bureau of Economic Research. Working Paper N.° 3914.

Halicioglu, F. (2009). An econometric study of CO2 emissions, energy consumption, income and foreign trade in Turkey. Energy Policy, Vol. 37, pp. 1156-1164.

Halicioglu, F. (2011). A dynamic econometric study of income, energy and exports in Turkey. Energy, Vol. 36, pp. 3348-3354.

Hettige, H.; Mani, M. y Wheeler, D. (1998). Industrial pollution in economic development. The world Bank Development Research Group. Policy Research Working Paper 1876.

Hettige, H.; Mani, M. y Wheeler, D. (2000). Industrial pollution in economic development: Journal of Development Economics, Vol. 62, pp. 445-476

Im, K.; Pesaran, M. y Shin, Y. (2003). Testing for unit roots in heterogeneous panels. Journal of Econometrics, Vol. 115, pp. 53-74.

Işık C, Ongan S, Özdemir D. (2019). Testing the EKC hypothesis for ten US states: an application of heterogeneous panel estimation method. Environmental Science and Pollution Research 26(11) 10846–10853.

Jalil A., Mahmud S.F., (2009). "Envrionment Kuznets curve for CO2 emissions: A co-integration analysis for China". Energy Policy, The International Journal of the Political, Economic, Planning, Environmental and Social Aspects of Energy.

Johansen, S. (1988). Statistical Analysis of Cointegration Vectors. Journal of Economic Dynamics and Control, Vol. 12, N.° 2-3, pp. 231-254.

Johansen, S. (1991). Estimation and Hypothesis Testing of Cointegration Vectors in Gaussian Vector Autoregressive Models. Econométrica, Vol. 59, N.° 6, pp. 1551-1580.

Kao, C. (1999). Spurious regression and residual-based test for cointegration in panel data. Journal of Econometrics, Vol. 90, pp. 1-44.

Lau L.C., Tan K.T., Lee K.T., Mohamed A.R. (2009) A comparative study on the energy policies in Japan and Malaysia in fulfilling their nations' obligations towards the Kyoto Protocol, Energy Policy n° 37(11):4771-4778.

Levin, A.; Lin, C. y Chu, J. (2002). Unit root in panel data: Asymptotic and finite simple Properties. Journal of Econometrics, Vol. 108, N.° 1, pp. 1-24.

Low, P. y Yeats, A. (1992). Do "dirty" industries migrate? En: P. Low (Ed.), International trade and the environment. Washington, D. C., World Bank.

Lucas R. E. (1988). On the mechanics of economic development. Journal of Monetary Economics, Vol. 22, No. 2, 3-42.

Luzzati, T. y Orsini, M. (2009). Investigating the energy-environmental Kuznets curve. *Energy*, Vol. 34, pp. 291-300.

Maddala, G. y Wu, S. (1999). A comparative study of unit root test with panel data and a new simple test. Oxford Bulletin of Economics y Statistics, Vol. 61, pp. 631-652.

Mehrara, M. (2007). Energy consumption and economic growth: The case of oil exporting countries. Energy Policy, Vol. 35, pp. 2939-2945.

Muhammad et al. (2020) The relationship between energy consumption, economic growth and carbon dioxide emissions in Pakistan. Financial Innovation (2020) 6:1 **https://doi.org/10.1186/s40854-019-0162-0**

Panayotou, T. (1993). Empirical tests and policy analysis of environmental degradation at different stages of economic development. Working Paper WP238, Technology and Employment Programme, International Labour Office, Geneva.

Pao, H. (2009). Forecast of electricity consumption and economic growth in Taiwan by state space modelling. Energy, Vol. 34, pp. 1779-1791.

Pao, H. y Tsai, C. (2011). Multivariate Granger causality between CO2 emissions, energy con-sumption, FDI (foreign direct investment) and GDP (gross domestic product): Evidence from a panel of BRIC (Brazil, Russian Federation, India, and China) countries. Energy, Vol. 36, pp. 685-693.

Pao, H. y Tsai, Ch. (2010). CO2 emissions, energy consumption and economic growth in BRIC countries. Energy Policy, Vol. 38, pp. 7850-7860.

Pedroni, P. (1999). Critical Values for Cointegration Tests in Heterogeneous Panels with Multiple Regressors. Oxford Bulletin of Economics and Statistics, Vol. 61, pp. 653-670.

Pedroni, P. (2000). Fully modified OLS for heterogeneous cointegrated panels. Advances in Econometrics, Vol. 15, pp. 93-130.

Pedroni, P. (2004). Panel Cointegration: asymptotic y finite sample propierties of pooled time series with an application to the PPP hypothesis: New Results. Econometric Theory, Vol. 20, pp. 597-627.

Phillips y Ouliaris (1990). Asymptotic Properties of Residual Based Test for Cointegration. Econometrica, Vol. 58, pp. 165-193.

Phillips, P. y Moon, H. (1999). Linear regression limits theory for nonstationary panel data. Econometrica, Vol. 67, pp. 1057-1111.

Raggad B (2018) Carbon dioxide emissions, economic growth, energy use, and urbanisation in Saudi Arabia: evidence from the ARDL approach and impulse saturation break tests. Environ Sci Pollut Res 25(15):14882–14898

Roca J,. Alcantara V., (2001). "Energy intensity, CO2 emissions and the environmental Kuznets curve. The Spanish case". Energy Policy, vol. 29, issue 7, pages 553-556.

Romer P. M. (1986). Increasing returns and long-run growth. Journal of Political Economy, Vol. 94, No. 5, 1002-1037.

Rothman, D. (1998). Environmental Kuznets curve-real progress or passing the buck. Ecological Economics, Vol. 25, N.° 2, pp. 177-194.

Solow R. M. (1956). A contribution to the theory of economic growth. The Quarterly Journal of Economics, Vol. 70, No.1, 65-94

Sotyas U., et Sari, R. (2009) Energy consumption, economic growth, and carbon emissions: Challenges faced by an EU candidate member, Ecological Economics, n°68: 1667-1675.

Soytas U., Sari R., Ewing T., (2007). "Energy consumption, income and carbon emissions in the United States." Ecological Economics, vol. 62, issue 3-4, pages 482-489.

Soytas, U. y Sari, R. (2007). The relationship between energy and production: Evidence from Turkish manufacturing industry. Energy Economics, Elsevier, Vol. 29, N.° 6, pp. 1151-1165.

Stern N. (2007) The Economics of Climate Change: The Stern Review, United Kingdom: Cambridge University Press.

Stern, D. (2000). A multivariate cointegration analysis of the role of energy in the US macroeconomy, Energy Economics, 22 (2), 267–283.

Wang S.S, Zhou P., Wang W.Q. (2011) CO2 emissions, energy consumption and economic growth in China: a panel data analysis, Energy Policy, n° 39:4870–5.

World Development Indicators (WDI, 2017).http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=worlddevelopment-indicators.

Yang, H. (2000). A note on the causal relationship between energy and GDP in Taiwan. Energy Econ. 22, 309–317

Zhang, X. y Cheng, X. (2009).Energy consumption, carbon emissions, and economic growth in China. Ecological Economics, Vol. 68, pp. 2706-2712.

THE RELATIONSHIP OF CRITICAL THINKING, FREQUENCY, INFORMAL FALLACY AND EVIDENCE IN ARGUMENTATIVE WRITING

Nikoo Davarpanah
Department of English Language Teaching, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran.
Siros Izadpanah
Siros Izadpanah Asst. Prof., (corresponding author)Department of English Language Teaching, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Zanjan,Iran.

Abstract

The present study was an investigation of the relationship between the EFL learners' critical thinking, the frequency, and types of informal fallacy and evidence in argumentative writing. Few studies have been conducted to investigate these issues. To this end, 356-second grade female senior state high school students in Zanjan/ from 4 senior high schools of Zanjan were selected through multistage cluster random sampling (MCRS) method and based on Cambridge placement test (2010), 130 students proved to be upper-intermediate and participated in this correlational study. The main data collection stage took place for 1 month. Then, the informal fallacies based on Johnson's definitions and four types of evidence categorized in Hoeke and Hustinkx were identified and counted within language learners' argumentative writings. The evaluation of the arguments was also conducted based on Walton, Reed, and Macagno. Based on the results achieved from the first research question, there was a significant negative correlation was observed between the participants' critical thinking and the frequency of use of informal fallacies in their written argumentation. Based on the results achieved from the second research question, there was a potential and significant correlation between the participants' critical thinking and the frequency of use of informal fallacies.

Keywords: Argumentative Writing, Critical Thinking, Evidence, Informal Fallacy.

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE EFL LEARNERS' INTERPERSONAL INTELLIGENCE, THE FREQUENCY AND TYPES OF INFORMAL FALLACY AND EVIDENCE IN ARGUMENTATIVE WRITING

Nikoo Davarpanah
Department of English Language Teaching, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran.
Siros Izadpanah
Siros Izadpanah Asst. Prof., (corresponding author)Department of English Language Teaching, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Zanjan,Iran.

Abstract

The present study was an investigation of the relationship between the EFL learners' interpersonal intelligence, the frequency and types of informal fallacy and evidence in argumentative writing. Few studies have been conducted to investigate this issues. To this end, 356 second grade female senior state high school students in Zanjan/Iran from 4 senior high schools of Zanjan were selected through multistage cluster random sampling (MCRS) method and based on Cambridge placement test (2010), 130 students proved to be upper-intermediate and participated in this correlational study. The main data collection stage took place during 1 month. The students provided their answers to the quantitative component of this study which was McKenzie's MI Questionnaire in order to identify their interpersonal intelligence profile. The informal fallacies based on Johnson' (1998) definitions and four types of evidence categorized in Hoeke and Hustinkx (2003) were identified and counted within language learners' argumentative writings. The evaluation of the arguments was also conducted based on Walton, Reed and Macagno (2010). In order to analyze the research questions, descriptive statistics were used and in order to test the hypotheses a Spearman correlation was employed. Based on the results achieved from the first research question, there was a significant negative correlation between Iranian upper-intermediate EFL learners' interpersonal intelligence and the frequency of informal fallacies. Based on the results achieved from the second research question, there was a significant negative correlation between Iranian upper-intermediate EFL learners' interpersonal intelligence and the frequency of evidences.

Keywords: Argumentative Writing, Evidence, Interpersonal Intelligence, Informal Fallacy.

STUDY OF POINT OF VIEW: THE INTERPLAY BETWEEN THE SPATIAL AND PSYCHOLOGICAL PLANES IN ALICE MUNRO'S "IN SIGHT OF THE LAKE"

Ufuk ŞAHİN

Atatürk University, Faculty of Letters, Department of English Language and Literature

Orcid: 0000-0001-5268-756X

ABSTRACT

In his *A Poetics of Composition* (1973), the Russian linguist and narratologist Boris Uspensky proposed a model for the study of point of view in fiction. His model was later revised and refined by British linguist Roger Fowler in his *Linguistic Criticism* (1986). There are four planes identified by the Fowler-Uspensky model of point of view: the ideological plane that refers to how a text mediates a set of value systems and particular ideological beliefs through character, narrator or author, the temporal plane which is about how the relationships of time are signalled in a narrative, the spatial plane that refers to the viewing position assumed by the narrator or reflector of a story, and finally the psychological plane which refers to the ways in which narrative events are mediated through the consciousness of the narrator or reflector.

Paul Simpson, in his seminal book *Stylistics*, indicates that most writers prefer to construct a spatial perspective that shifts "almost seamlessly into the cognitive field of a character." (2004: 80) One pertinent example for this last case is a short story called "In Sight of the Lake", written by Nobel-prize-winning Canadian writer Alice Munro.

Thus, by using various stylistic tools such as deixis, techniques of speech and thought presentation, and transitivity, this study aims to analyze the point of view on the spatial and psychological planes in Alice Munro's "In Sight of the Lake".

Key Words: Munro, Nancy, point of view, the spatial plane, the psychological plane

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE COVID-19 PANDEMIC AND TURKEY'SEXPORT PERFORMANCE

Dr. Öğr. Üyesi Ayfer USTABAŞ
Beykent Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası Ticaret(EN) Bölümü
ORCID: 0000-0002-6882-5530.
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Saime DÖNER
Beykent Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat (EN)Bölümü
ORCID: 0000-0002-9427-6176.

Abstract

The novel coronavirus (COVID-19) has severely affected many industries and regions since January 2020. COVID-19 outbreak influenced the Turkish economy from both micro and macro economic aspects. The paper aims to investigate the impact of COVID-19 pandemic on Turkey's export performance over the January 2020–April 2021 period. The data regarding Turkey's monthly exports to the top 20 destination countries collected from the Turkish Exporters Assembly (TEA) and combined with the data related to Covid-19 cases officially registered in those countries along with Turkey's Covid-19 cases are included in our panel data analysis. Our empirical findings reveal that Turkey's export performance is significantly and negatively affected by Turkey's COVID-19 cases, which represents the negative impact of the COVID-19 pandemic from the supply side. Increases in COVID cases in Turkey are followed by new restrictions and lockdowns which contract the economic activities and thus have a negative impact on exporting firms. However, our findings are not providing the same result for the demand side, as the impact of the COVID cases of export destination countries is found to be insignificant, which could mean that COVID pandemic hasn't had the same contraction on demand yet. With more data added in the following months, the impact of the COVID-19 pandemic will be better observed and examined both for the supply side and the demand side of the economy. The study is among the first researches of the association between pandemic and export performance, and may have important implications about business strategies adopted in the context of the changing external environment amidst the pandemic.

Key Words: COVID-19, International Trade, Export Performance, Panel Data Analysis Cointegration Analysis

HERBAL PLANT UVARIA SPECIES AND ITS THERAPEUTIC POTENTIALITY

Kanchi PADMA
Assistant Professor, Department of Biotechnology, SriPadmavatiMahilaVisvaVidyalayam (Women's) University, Tirupati,AP.
Orcid :0000-0002-6783-3248

Abstract

Herbal medication especially with employing of natural plant products is gaining familiarity both in upcoming countries as well as developed countries. The studies of herbal drugs with antidiabetic activity are yet to be industrially prepared as latest medicines. Although it has been approved for their therapeutic possessions in the conventional systems of medicine. Among different plant species, we have concentrated our studies on the Annonaceae family which is rich source and possess therapeutic potential for the advancement of novel pharmaceutical drugs. The Annonaceae family and its genus with several species have been thoroughly studied and revealed to provide numerous therapeutic substances which are used for the treatment of many illnesses. In this paper, we will discuss about the therapeutic potential of Uvaria species which was derived from Annonaceae genus. The present article focuses on about diabetes mellitus and its treatment by using herbal remedies.

Key words: Annonaceae, Herbal remedy, therapeutic potential, Uvaria species, Antidiabetic activity.

UZAKTAN EĞİTİMİN ÖĞRENCİLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Hakan Tahiri MUTLU
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü
ORCID:0000-0002-8964-2696
Ahmet TAŞ
Gümüşhane Üniversitesi, Şiran Sağlık Hizmetleri MYO, Eczane Hizmetleri Bölümü,
ORCID:0000-0002-1444-6068

ÖZET

2019 yılının sonuna doğru tüm dünyayı tehdit etmeye başlayan Coronavirüs (Covid-19) pandemisi, sağlık alanı ilk sırada olmak üzere, ekonomik ve sosyal açıdan çok önemli değişimlere sebep olmuştur. Bu salgından en fazla olumsuzluk yaşayan alanlardan biri de eğitim sistemleridir. Yaşadığımız dönemde bu hastalık sebebiyle, dünya genelinde yüz yüze eğitim yapılamamaktadır. Dolayısıyla milyonlarca öğrenci uzaktan eğitim yoluyla eğitimlerine devam etmeye çalışmaktadır. Tıpkı dünyanın diğer bölgeleri gibi Türkiye'de de tüm öğretim basamaklarında yüz yüze eğitim kesintiye uğramış ve bütün öğrenciler için uzaktan eğitim sistemleri kullanılması zorunlu hale gelmiştir. Bu duruma bağlı olarak açık ve uzaktan eğitim konusunda ciddi bir talep artışı yaşanmıştır. Ayrıca ülke genelinde açık ve uzaktan eğitim sisteminin öneminin farkına varılmıştır. Bu salgın dönemi açık ve uzaktan eğitim konusunda niceliğin yanı sıra niteliğin de üzerinde durulması gerekliliğini göstermiştir. Dünyada mevcut olan eğitim müfredatları, halk sağlığı kavramının bir faktörü olarak Covid-19'un bulaş riskini kontrol altında tutmak için gerekli görülen eğitim yerlerinin kapanma kararının ardından benzeri görülmemiş bir olumsuzluk yaşamaktadır. Devletin eğitim kurumları, her öğrenci için müfredat kapsamında öğrenmenin devamlılığını sağlamak için uzaktan eğitim hizmeti sağlayan uluslararası kuruluşlar, özel sektör girişimleri ve sivil toplum örgütleriyle koordineli çalışmaktadır. Bunun yanı sıra şu anda, yapılan bu uygulamaların her birey için kaliteli öğrenme olanağına nasıl etkili ve adaletli erişim sağladığı çok fazla bilinmemektedir. Bu çalışmanın amacı, Coronavirüs (Covid-19) salgınının ülkemizdeki açık ve uzaktan eğitim uygulamalarına ne derece etki ettiğini değerlendirmek ve gelecek planlamaları için tavsiyelerde bulunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan Eğitim, Öğrenci, Pandemi

THE EFFECTS OF DISTANCE LEARNING ON STUDENTS

ABSTRACT

The Coronavirus (Covid-19) pandemic, which started to threaten the whole world towards the end of 2019, caused very important economic and social changes, especially in the health field. One of the areas that suffer the most from this epidemic is education systems. In the period we live in, face-to-face education is not possible worldwide due to this disease. Therefore, millions of students are trying to continue their education through distance education. Face-to-face education has been interrupted in all education levels in Turkey, just like other parts of the world, and it has become compulsory to use distance education systems for all students. Consequently, there has been a serious increase in demand for open and distance education. In addition, the importance of open and distance education system throughout the country has been realized. This epidemic period has shown the need to focus on quality as well as quantity in open and distance education. Education curricula available around the world experience an unprecedented adversity following the decision to close the training places required to control the risk of transmission of Covid-19 as a factor of public health. The educational institutions of the state work in coordination with international organizations that provide distance education services, private sector initiatives and non-governmental organizations in order to ensure the continuity of learning within the scope of the curriculum for each student. In addition, it is not known how these practices provide effective and fair access to quality learning opportunities for every individual. The purpose of this study is to evaluate the extent to which the Coronavirus (Covid-19) epidemic has affected open and distance education practices in our country and to make recommendations for future planning.

Keywords: Distance Education, Student, Pandemic

1.GİRİŞ

2019 yılının Aralık ayında Çin'in Wuhan şehrindeki bir pazar alanında ortaya çıkan ve Covid-19 ismi konulan virüs tüm dünyayı etkileyen bir pandemi haline gelmiştir. Etkilediği alanlar arasında insanların sosyal düzenleri, iş yaşamları ve eğitim yaşamları gibi önemli alanlar ön plana çıkmaktadır. Türkiye'de Covid-19 kaynaklı ilk hasta 2020 yılı Mart ayında görülmüştür. Zamanla artış gösteren hasta sayısından dolayı eğitim alanındaki işleyiş önce bir süre ertelenmiş daha sonra ise uzaktan eğitim yöntemiyle sürdürülmesine karar verilmiştir. Böylece Türkiye'de eş zamanlı olarak milyonlarca öğrenciye daha önceden uzaktan eğitim tecrübeleri bulunmamasına rağmen online dersler verilmiştir. (Bozkurt, 2017). 21. yüzyılda çeşitli teknolojik olanaklar ve cihazlar kullanılarak coğrafi açıdan uzak ya da zaman bakımından olanaklara sahip olmayan kişiler için uzaktan eğitim modeli gerekli bir sistemdir. Günümüzdeki uzaktan eğitim sistemlerinin verimliliği konusunda tam olarak yüz yüze eğitime alternatif olmadığı düşünülmektedir (Tuncer ve Bahadır, 2017).

Eğitimin işleyişi hiç kimsenin eşit eğitim alma hakkını sekteye uğratmayacak biçimde erişilebilir yapılmalıdır. Uzaktan eğitimde kişiye öğrenme konusunda esneklik sağlanmalı, etkileşim ölçülebilir olmalı ve öğrenme-öğretme etkinlikleri herkesin isteğine göre yerine getirilmelidir.

2. ARAŞTIRMA

Uzaktan eğitimle ilgili nasıl bir etki ortaya çıktığını irdelemek için literatür incelenmiş ve bazı sonuçlar bulunmuştur. Uzaktan eğitim uygulamalarına yönelik öğrenci ve öğretim elemanı değerlendirmelerinin ele alındığı bir çalışmada öğrencilerin yüz yüze eğitim konusunda istekli oldukları, kısıtlı zamanda da olsa okulda olmak istedikleri saptanmıştır. Bu sistemin zamandan ve ortamdan bağımsız olmasının, öğrencilere fazladan vakit kazandırmasının, ders kayıtlarının tekrar izlenmesine fırsat tanımasının ve uzaktan eğitimle işlenen derslerin sınavlarının kısmen daha basit olmasının öğrencilere olumlu etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Devamsızlığın problem olmaması, uygulama ağırlıklı derslerde öğrenme uygulamalarının yetmemesi, öğrencilerin uzaktan eğitim tecrübelerinin bulunmaması, soru sorma ve geri bildirim alma hususunda sorun yaşanması ve internet bağlantısının her zaman mümkün olmaması gibi durumlar öğrenciler tarafından uzaktan eğitimin olumsuz tarafları olarak belirtilmiştir. Öğrencilerin uzaktan eğitimle işlenen derslere gereken önemi göstermediği, derslere katılımın çok az olduğu, öğrencilere bu sistem hakkında gerekli bilgi verilmediği ve uzaktan eğitimde online bağlantılarda istenmeyen bazı olumsuz durumların yaşanabildiği saptanmıştır. Öğretim elemanlarının ise hem uzaktan hem yüz yüze eğitime devam edilmesi gerektiğini ve derslere devam mecburiyeti getirilmesini istedikleri tespit edilmiştir. Uzaktan eğitimin erişimin daha kolay olması, üniversiteye itibar sağlaması, ders yükünü hafifletmesi gibi özellikleri öğretim elemanları tarafından uzaktan eğitimin olumlu yönleri olarak nitelendirilmiştir. Öğretim elemanlarının uzaktan eğitim uygulamasının ders verimliliğini düşürdüğü, etkileşime fırsat tanımadığı, derse hazırlanma süresini artırdığını düşündükleri belirlenmiştir (Özgöl vd. 2017).Eğitim online sürdürülmesi ile birlikte web tabanlı uzaktan eğitim sisteminin öğrencilerin matematik dersi başarılarına ne derece etki ettiği ve web tabanlı matematik öğretimine yönelik düşüncelerinin irdelendiği bir çalışmada yüz yüze öğretim ile karşılaştırma yapılmış, uzaktan eğitimin öğrencilerin matematik dersi başarılarına önemli derecede etkilediğini ve uzaktan eğitimin öğrenmeye uyumlu ve zaman tasarrufu açısından etkili bir metot olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra öğrencilerin büyük çoğunluğunun online ortamda normal sınıf ortamındaki gibi etkileşimde bulunamayacaklarına inandıkları görülmüştür (Yorgancı, 2015). Salgının ülkemizdeki açık ve uzaktan eğitim sistemine etkilerini değerlendirmek ve ilerdeki uygulamalar için tavsiyelerde bulunmayı hedefleyen başka bir çalışmada ise nitel araştırma yöntemlerinden durum analizi kullanılmıştır. Bu bağlamda,Coronavirüs salgınının önemli pedagojik yansımaları bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, toplum genelinde açık ve uzaktan eğitim uygulamalarının

değerinin anlaşılmaya başladığı görülmüştür. Bunun yanı sıra Türkiye'de açık ve uzaktan eğitim hizmetlerinin altyapı, erişim, güvenlik, içerik, tasarım, uygulama, kalite, mevzuat ve pedagojik açıdan güçlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir (Ertuğ, 2020). Cinsiyet, bölüm, akademik gelişme, haftalık internet kullanım miktarı, en çok vakit harcanan web sitesinin niteliğinin ve uzaktan eğitime yönelik ön değerlendirmenin, öğretmen adaylarının uzaktan eğitim uygulamalarına dair tutumları üzerindeki etkilerin irdelendiği bir çalışmada 191'i fen bilgisi, 138'i ilköğretim matematik ve 218'i sınıf öğretmenliği programı öğrencisi olan toplamda 547 (398 kadın, 149 erkek) öğretmen adayının bilgileri kullanılmıştır. Fen Bilgisi öğretmenliği okuyan kişilerin Sınıf öğretmenliği okuyan kişilere oranla uzaktan eğitime dair görüşlerinin daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılar uzaktan eğitimin uygulanmasındaki en uygun aracın internet olduğunu belirtmişlerdir. Buna görekatılımcıların uzaktan eğitime dair pozitif tutuma sahip oldukları sonucu elde edilmiştir (Yenilmez vd., 2017). Video konferans aracılığıyla uzaktan eğitim uygulamaları ile öğrenim gören öğrencilerin uzaktan eğitime dair düşüncelerini belirlemek amacıyla yapılan bir çalışmada öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik tutumunun kararsız düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Yapılan uygulamanın neticesinde öğrenciler, alana yönelik farklı öğretim elemanları ile tanışma fırsatına sahip olunmasını video konferans aracılığıyla uzaktan eğitim uygulamalarının olumlu yönü olarak nitelendirmiştir. Video konferans uygulamasında yaşanan teknik aksaklıkların, ders anlatımları esnasında öğretici-öğrenci arasında etkileşim olmasında engel oluşturduğunu belirten öğrenciler, öğretim elemanıyla yüz yüze ortamda bulunmama ve dolayısıyla derste motivasyon sağlayamama biçiminde bir takım olumsuz düşünceler besledikleri ortaya çıkarılmıştır (Birişçi, 2013). Temel Tasarım dersinin uzaktan eğitim aracılığıyla sürecin irdelendiği bir araştırmada uygulamalı derslerde öğrencilerin karşılaştığı önemli bir sorunun malzeme temini olduğu tespit edilmiştir. Öğrenciler maruz kaldıkları bütün olumsuzluklara karşın ders motivasyonunu yüksek tutarak derslerine devam edip özgün tasarımlarını gerçekleştirebilmiştir. Pandemiyle yaşanan olumsuz durumun etkisiyle uygulamalı içeriğe sahip Temel Tasarım dersinde uzaktan eğitim uygulamaları test edilmiş ve başarıyla sonuçlanmıştır. Küresel salgın ya da başka her türlü eğitime sekte vuracak olaylardan dolayı eğitim kurumları, müfredatlarındaki uygulamalı derslere uygun içerikler geliştirmesi gerekliliği saptanmıştır (Kahraman, 2020). Yükseköğretim kurumları örneğine yönelik online bağlantılı uzaktan eğitim programlarında yaşanan problemlerin incelendiği başka bir çalışmada ise öğrencilerin bu sistemde kendilerini yalnız hissettikleri ve adaptasyon sürecinde sorun yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Güncel teknolojilerin doğru stratejilerle uygulanması ve hem öğretici nezdinde hem de uzaktan eğitim birimi nezdinde iletişim ve destek uygulamalarının etkin kullanılması gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca öğretim elemanlarının istek ve motivasyonlarının yetersiz olduğu ve üzerlerindeki fazla iş yükü nedeniyle baskı hissettikleri saptanmıştır (Bilgiç ve Tüzün, 2015).

3. SONUÇ

Uzaktan eğitim sisteminin etkilerinin incelendiği bu çalışmada farklı eğitim birimleri için değerlendirmeler incelenmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda ilerleyen yıllarda teknolojinin de gelişmesiyle birlikte uzaktan eğitim uygulamalarının daha verimli olacağı söylenebilir. Bu konuda gerek içerik gerekse uygulama alanının genişletilmesi açısından iyileştirilme ihtiyacı hissedilmektedir.

KAYNAKÇA

Bilgiç,. H. G., & Tüzün, H. (2015). Yükseköğretim kurumları web tabanlı uzaktan eğitim programlarında yaşanan sorunlar. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, *1*(3), 26-50.

Birişçi, S. (2013). Video konferans tabanlı uzaktan eğitime ilişkin öğrenci tutumları ve görüşleri. *Öğretim Teknolojileri ve Öğretmen Eğitimi Dergisi*, *2*(1), 24-40.

Bozkurt, A. (2017). Türkiye'de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, *3*(2), 85-124.

Ertuğ, C. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye'de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, *6*(2), 11-53.

Kahraman, M. E. (2020). COVID-19 salgınının uygulamalı derslere etkisi ve bu derslerin uzaktan eğitimle yürütülmesi: Temel tasarım dersi örneği. *Medeniyet Sanat Dergisi*, *6*(1), 44-56.

Özgöl, M., Sarikaya, İ., & Öztürk, M. (2017). Örgün eğitimde uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin öğrenci ve öğretim elemanı değerlendirmeleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (2), 294-304.

Tuncer, M., & Bahadir, F. (2017). Uzaktan eğitim programlarının bu programlarda öğrenim gören öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Evaluation*, *1*(2), 29-38.

Yenilmez, K., Turğut, M., & Balbağ, M. Z. (2017). Öğretmen adaylarının uzaktan eğitime yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *19*(2), 91-107.

Yorgancı, S. (2015). Web Tabanlı Uzaktan Eğitim Yönteminin Öğrencilerin Matematik Başarılarına Etkileri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *23*(3), 1401-1420.

YÖNETİMDE YENİLİKÇİ ANLAYIŞIN YANSIMALARI BAĞLAMINDA E-BELEDİYE HİZMETLERİ ve UYGULAMALARI

Öğr. Gör. Vahit BÖLÜKBAŞ
Aksaray Üniversitesi Orcid: 0000-0002-6248-4085

ÖZET

Yönetimler, değişen ve dijitalleşen modern dünya ile birlikte, süregelen geleneksel yönetim anlayışlarını ve hizmet yöntemlerini güncellemek ve yenilemek mecburiyetinde kalmışlardır. "Modernleşen" insanın değişen hayat anlayışı, beklenti ve istekleri gelenekselleşmiş yönetim anlayışından tatmin olamamakta ve daha etkili/etkileşimli, verimli, paylaşımlı ve dijitalleşmiş bir anlayışı ve bu yönde hazırlanan hizmetlerin uygulanmasını gerekli hale getirmektedir.

Sağlık, eğitim, turizm, din, spor, çevre, hukuk, ekonomi, ticaret, güvenlik... ve daha birçok alanda dijital olarak hazırlanmış modern e-hizmet uygulamaları bulunmaktadır. Merkezi yönetimler, e-devlet, e-nabız vb. dijital/e-uygulamaları hizmete koymuştur. Yerel yönetimler de vergi/borç sorgulama ve ödeme, beyanname bilgileri, evrak takibi, su ve kanalizasyon işlemleri, eğitimlere başvuru yapabilme, yönetimlere talep, istek, şikâyet, proje ve fikir iletebilme, bilgi edinme, nikah işlemleri/randevuları, mezarlık işlemleri gibi daha birçok belediyecilik hizmetlerini kapsayan e-belediye hizmetlerini vatandaşların kullanımına sunmaktadır.

Şehrin olumlu/olumsuz yönlerinden, gelişmelerinden etkilenen, bu unsurlarla sürekli etkileşim içinde olan kent sakinlerinin yaşadıkları yerlere dair söyleyecek sözleri, talepleri, şikayetleri ve düşünceleri vardır. Çünkü "modern" insanlarının sadece yönetilen bir unsur olmadıkları ve "değerli" olarak görülmeleri, modern yönetim anlayışının bir parçası durumuna gelmiştir.

Dijitalleşme ile zaman, mekân, yöntem ve anlayış fevkalade hızlı, ulaşılabilir, denetlenebilir ve görünür hale gelmiştir. Yönetsel faaliyetlerin halka açık, şeffaf, katılımlarına olanak sağlayan ve hesap verebilir bir yönetim anlayışı ile yerine getirilmesi değerli görülmektedir. Hesap sorabilen, denetleyebilen, fikirlerini, istek, talep ve düşüncelerini, şikayetlerini yönetim mekanizmasına doğrudan iletebilen ve bu mekanizmaya bir paydaş aktör olarak katılabilen halkla yönetişebilmek yönetimde yenilikçi, çağımız insanlarının beklentilerine daha uygun bir değişimin ve dönüşümün göstergesi olarak görülebilir. Çalışmada, yerel yönetimler tarafından hazırlanan ve uygulamaya konulan e-belediye hizmetleri/e-uygulamalarına örnekler verilmektedir. Ayrıca bu tür e-hizmet/uygulamaların vatandaşlara hangi yönlerde avantajlar ve kolaylıklar sağladığının belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Belediye, Dijital, Yenilikçi, E-belediye

ABSTRACT

The administrations have had to update and renew their traditional management understanding and service methods with the changing and digitalizing modern world. The changing understanding of life, expectations and desires of the "modernized" people cannot be satisfied with the traditional management approach and necessitates a more effective/interactive, efficient, shared and digitalized understanding and the implementation of services prepared in this direction.

There are modern e-service applications prepared digitally in health, education, tourism, religion, sports, environment, law, economy, trade, security ... and many more. Central administrations put digital/e-applications such as e-government, e-pulse etc. into service. Local governments also provide and offer e-municipality services, which include municipal services such as tax/debt inquiry and payment, declaration information, document follow-up, water and sewage operations, application to trainings, sending requests, complaints, projects and ideas to administrations, obtaining information, marriage procedures/appointments, cemetery operations, etc. to the use of citizens. Thanks to digital/e-applications, time, expenses, manpower, bureaucratic procedures etc. can be saved.

The city residents, who are affected by the positive/negative aspects and developments of the city and who are in constant interaction with these elements, have words, demands, complaints and thoughts about the places they live. Because the fact that "modern" people are not only managed and seen as "valuable" has become a part of modern management understanding.

By digitalization, time, place, method and understanding have become extremely fast, accessible, controllable and visible. It is considered valuable to carry out administrative activities with a management approach that is open to the public, transparent, allowing their participation and accountable. Being able to hold an account, audit, directly convey their ideas, requests, thoughts and complaints to the management mechanism and participate in this mechanism as a stakeholder actor can be seen as an indicator of a change and transformation that is innovative in management and is more suitable for the expectations of the people of our age. In the study, examples of e-municipality services/e-applications prepared and implemented by local governments are given. Moreover, it is aimed to determine in which aspects such e-services/applications provide advantages and convenience to citizens.

Keywords: Municipality, Digital, Innovative, E-municipality

90 YEARS SINCE THE BIRTH OF MOLDAVIAN FINE ARTIST GHENNADII ZÎKOV

Victoria ROCACIUC
associate professor, PH doctor in art criticism,Institute of Cultural Heritage of Ministry of Education, Culture and Research, Chisinau, Republic of Moldova

ABSTRACT

This year marks the 90th anniversary of the birth of the fine artist Ghennadii Zîkov (Ghenadie Zâcov), whose creation unites two banks of the river Nistru. Among the works of great proportions we mention: two panels from Bălți and the Transnistrian region created for the Museum of the Natal Land, the diorama „The Assault of the Citadel in 1770", for the Museum of the Natal Land from Bender and the diorama „Retreat of the White Army from Tiraspol". The painter and graphic artist Gennadii Zikov was born on March 11, 1931, in the Kolpino town of St. Petersburg region. He died on May 27, 2013 and was buried in Tiraspol. During the years 1949-1958 he studied at the Republican School of Fine Arts „Ilia Repin" in Chisinau, attending the courses of the Polygraphic Institute in Moscow (1955-1957). Between 1954 and 1958 he worked as an artist for the newspaper „Moldova Socialistă". He was a full member of the creative unions in the USSR (1958), the Republic of Moldova (1994) and Transnistria (1996). In 1959 he contributed to the founding of the Tiraspol Art Gallery, the Ethnographic Museum, the Art School, the art workshops, the restoration of the theater and the organization of the Society of Fine Artists in the city. In addition to the easel, monumental, graphic and pictorial activity, we want to emphasize a fact that already seems almost forgotten: from the beginning of the Soviet era Gennadii Zîkov also worked in the field ofbook graphics.

Keywords: graphics, book, illustration, painting, art.

NATO SİYASİ OLARAK YENİ ROLLER Mİ ÜSTLENECEK? NATO-2030 VE ÖTESİ

Yrd.Doç.Dr. M. Sadık AKYAR
Girne Amerikan Üniversitesi(GAU) Siyasal Bilimler Fakültesi,Uluslararası İlişkiler Öğretim Üyesi
ORCID:0000-0001-9485-5488

ÖZET:

NATO'nun 2030 stratejik konseptindeki konular Aralık 2020 ayında kamuoyu ile paylaşılmıştır. Ancak söz konusu döküman NATO Gen.Sek.nin Aralık 2030 Londra zirvesinde aldığı yetkiye istinaden oluşturduğu 10 kişilik uzmanlar[1] ekibinin hazırladığı bir rapor "Reflection Report" halindedir. Yani henüz NATO'nun ilgili organları tarafından onaylanmış bir doküman değildir.

Hazırlanan bu konsept NATO'nın 1949'daki kuruluşundan itibaren sekizinci stratejik konsepttir. NATO'nun bugüne kadar uyguladığı yedi stratejik konsept incelendiğinde şu konu dikkat çekmektedir. Konseptlerde belirtilen politik ortam ve tehdit algılamaları ile, o dönemde ABD'nin maruz kaldığı tehdit algılamaları arasında bağlantı olduğu görülmektedir.

NATO 2030 ile ilgili bu raporu yayınlamadan önce NATO'da tartışmalı konular bulunmaktaydı. Özellikle Trump ve Avrupalı üyeler arasında bütçe ile ilgili tartışmalar yaşanmış, hatta Fransa Cumhurbaşkanı Macron "NATO'nun beyin ölümü gerçekleşmiştir" açıklamasını yapmıştı. Ayrıca ittifak içerisinde Türkiye-Yunanistan, ABD ve Fransa arasında müttefiklik kavramı ile uyuşmayan anlaşmazliklar yaşanmaya başlamıştı. Bununla birlikte Covid-19 pandemisinden sonra dünyada hemen her alanda çeşitli gelişmeler yaşanmıştı. Bunlardan birisi de dünyanın çok kutuplu politik bir ortama doğru yönlenmesiydi.

2030 Stratejik Konsepti ile ilgili olarak hazırlanan raporda en dikkat çeken konu Rusya yine hasım ülke olarak belirtilmişti. Ancak Rusya ile birlikte Çin de ilk olarak, özellikle ekonomik yönden takip edilmesi gereken bir hasım olarak ifade edilmektedir. Rapor genel anlamı ile;

-NATO'nun 21'nci Yüzyılda siyasi amacı,

-NATO'nun siyasi rolü ve araçlarının güçlendirilmesi,

-NATO'nun siyasi uyum ve birliğinin geliştirilmesi

-NATO'nun siyasi istişare ve karar almasının geliştirilmesi konularını içermekteydi. Ayrıca raporda 138 adet öneri NATO makamlarına yukarıda belirtilen konular kapsamında sunulmaktadır.

ABD liderliğinde NATO üyelerinin de katılımıyla tarafından halen devam eden "Defender Europe-21" tatbikatı ve Rusya arasında yaşanan krize bakıldığında, bu tatbikat 2030 konseptinin bir denemesi olarak da görülebilir.

Sonuç olarak; NATO'nun 2030 yılı ve ötesi için hazırlanan stratejik konseptte belirtilen değerlendirme ve tehdit algılamalarının günümüz gerçekleri ile tam olarak örtüşmediği öngörülmektedir. Özellikle Çin ile ilgili bir çok konuya Avrupalı üyeler tarafından dahi bazı

çekincelerin gelmesi kuvvetle muhtemeldir. Ayrıca Türkiye'yi ilgilendiren bazı konularda tartışmaların olacağı da değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler; NATO-2030, Staratejik, Konsept, Rusya, Çin

[1] Bu grup içerisinde NATO konularında oldukça tecrübeli Türk Büyükelçi Tacan İLDEM'de bulunmaktadır.

WILL NATO TAKE ON NEW ROLES AS POLITICALLY?
NATO -2030 ANDBEYOND

ABSTRACT:

The topics in NATO's 2030 strategic concept were shared with public in December 2020. However, the document is a report "Reflection Report" prepared by a team of 10 experts[2] assigned by NATO Secretary General in accordance with the mandate which he received at the December 2030 London summit. In other words, it is not yet a document endorsed by NATO's relevant bodies.

It is the eighth strategic concept since NATO's establishment in 1949. When the seven strategic concepts implemented by NATO are examined, the following issue is noted. It is seen that there is a connection between the political environment and threat perceptions mentioned in the concepts and the threat perceptions that the United States was suffered at that time.

Before NATO published this report on 2030, there were controversial issues in NATO. There were discussions between Trump and European members about the budget in particular, and even French President Macron declared that "NATO's brain dead has been realized." In addition, there were frictions within the alliance between Turkey- Greece, U.S. and France that did not match the concept of alliance. However, after the Covid-19 pandemic, there were various developments in almost every field in the world. One of them is that the world has been moving towards a multipolar political environment.

In the report prepared as the 2030 Strategic Concept, the most notable issue has been Russia as an adversary country. However, along with Russia, China is the first country designated as an adversary that should be followed, especially economically. In general terms of the report;

-NATO's political objective in the 21st Century,

-Strengthening NATO's political role and tools,

-Improving NATO's political cohesion and unity and

-Improving NATO's political consultation and decision-making. In addition, 138 recommendations in the report are presented to NATO authorities within the scope of the above-mentioned topics.

The ongoing US led "Defender Europe-21" exercise NATO members which NATO members have participated created a crisis between Russia and NATO. it could be seen as an experiment of the 2030 concept as well.

As a result; It has been foreseen that the assessments and threat perceptions stated in NATO's

strategic concept for 2030 and beyond do not exactly match today's realities. It is very likely that some reservations will come to many issues, especially regarding China, even by European members. It is also evaluated that there will be discussions on some issues concerning Turkey.

Key Words; NATO-2030, Strategic, Concept, Russia, China

[2] Turkish Ambassador Tacan İldem, who has a lot of experience in NATO issues, is a member of this group.

NATO SİYASİ OLARAK YENİ ROLLER Mİ ÜSTLENECEK? NATO-2030 VE ÖTESİ

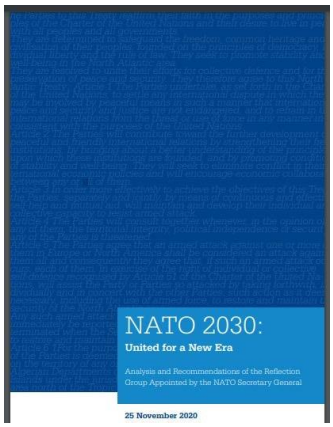

1. Giriş

Bu yıl 72nci kuruluş yıldönümünü kutlayan NATO 2nci Dünya Savaşı'ından sonra 1949 yılında kurulmuştur. NATO kuruluşundan beri belki de en tartışılan zamanlarını son yıllarda yaşamaktadır. Bu tartışma hem içeride NATO üyeleri arasında, hem de Türkiye gibi üye ülkelerde meydana gelmektedir. NATO'nun üye ülkeler arasında tartışılması 1inci dünya savaşının 100'üncü yıl törenleri esnasında ABD Başkanı Trump ve Fransa Cumhurbaşkanı Macron arasında meydana gelen gerilim ile ortaya çıkmıştır.[3] Trump Avrupalı üyelerden daha fazla maddi kaynak katkısı istemiş, gerektiğinde Avrupa'dan kuvvet dahi çekebileceğini belirtmiştir. Daha sonra ilerleyen zamanda Macron[4] tarafından "NATO'nun beyin ölümünün gerçekleştiği" yönündeki açıklamalar üye ülkeler arasında tepkiye neden olmuştur. M]teak'ben özellikle Doğu Akdeniz'de önce Türkiye ve Yunanistan arasında gerginlik meydana gelmiş, bu gerginliğe daha sonra Fransa, Yunanistan tarafında dahil olmuştur. ABD ve Türkiye arasında ABD'nin özellikle Suriye'de PKK'nın Suriye kolu YPG/PYD'ye krizin çıkmasından itibaren verdiği destek, S-400 ve F-35 ile ilgili sorunlar, CAATSA (Countering America's Adversaries Through Sanctions Act- ABD'nin Hasımlarıyla Yaptırımlar Yoluyla Mücadele Etmesi) olarak bilinen kanun kapsamında yaptırım uygulamaları aynı ittiffak içerisinde bulunan üyeler arasında yaşanmış ve yaşanmaya da devam etmektedir. ABD ile yaşanan gerginliklere Trump döneminde yaşanan rahip konusu, mektup ve ekonomik manipülasyonlar dahil edilmemiştir. Yani üye ülkeler arasında son yıllarda politik ve ekonomik anlaşmazlıklar had safhaya ulaşmıştır.

[3] Trump ve Macron arasındaki tartışma https://www.france24.com/en/20181112-amid-unity-over-wwi-centennial-celebrations-macron-nationalist-trump-stands-alone Erişim Tarihi:05 Nisan 2021

[4] Macron NATO Beyin Ölümü açıklaması https://www.bbc.com/news/world-europe-50651695 Erişim Tarihi:05 Nisan 2021

1.1 NATO Kuruluş Anlaşması[5] ve Politik Durum

Aslında NATO'nun geldiği durumu anlamak için kuruluş zamanı, kuruluş amacı ve şu anki durumu kısaca özetlemek gerekir. NATO 2nci Dünya savaşının hemen sonrasında yani Soğuk Savaş olarak adlandırılan dönemin başında 4 Nisan 1949'da kurulmuştur. BM ise 24 Ekim 1945'de kurulmuştur.

NATO kuruluş anlaşması 14 maddeden oluşmaktadır. Özellikle 5 ve 6ncı maddeler üye ülkelere yapılacak saldırı durumlarını açıklamaktadır. 5nci maddede ittifak üyelerinden birisi saldırıya uğrarsa BM anlaşmasının 51nci maddesine göre ittifak olarak meşru müdafayı öngörmektedir. Yine beşinci maddede saldırının hangi bölgelerde meydana geleceği belirtilmektedir. 6ncı madde 5nci maddeyi tamamlayacak şekilde hem Türkiye topraklarını, Akdeniz, yengeç dönencesi (23° 27' Kuzey enlemi: ABD Güney sınırı- Kuzey Afrika Güneyi- Arabistan Yarımadası ortası Güney Asya'dan geçen hat) kuzeyindeki ittifak üyelerine ait adalar, gemi ve uçaklara yapılacak saldırılarda da ittifakın ortak hareket ederek saldırıya cevap vereceğini belirtmektedir.

NATO'nun kurulduğu esnada Truman Doktrini olarak bilinen Sovyetler Birliğini çevreleme (Containment Policy) politikasının resmi dökümanı olan NSC-68'de o zaman için dünya politik

[5] NATO Kuruluş Anlaşması https://www.nato.int/cps/fr/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=tr Erişim Tarihi: 05 Nisan 2021

ortamı şu şekilde değerlendirilmektedir.[6] "1inci Dünya Savaşı sonunda aralarında Osmanlı İmparatorluğu'nun da olduğu , beş imparatorluk sistemi çökmüş, Avrupa'nın iki önemli emperyal gücü olan İngiltere ve Fransa güç kaybetmişti. Avrupa'nın hemen yanıbaşında Rusya ve Uzak Doğu'da dünya iki devrime şahit olmuştu" Ancak NSC-68'de hasım olarak sadece Rusya kabul edilmiştir. ABD Truman doktrinin bir yansıması olarak 1951'de Kore yarımadasında her ne kadar Çin'in karşısına BM gücü ile çıkmıştı. Tabi o tarihlerde BM Güvenlik Konseyi'nde Çin'i temsilen Çin Cumhuriyeti (Taiwan) bulunmaktaydı. Yani ABD o zaman için iki kutuplu yani iki süper gücün olduğu bir dünyada Batı'yı, Sovyetler Birliği ise Doğu Avrupa ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (S.S.C.B) 'ni temsilen diğer bir kutup ve güç merkezini temsil etmekteydi. 1954 yılında Çin'in öncülüğünde toplanan Bandung Konferansı ile 1955 yılında "Bağlantısızlar Hareketi" üçüncü bir güç olmaya çalışsa da etkili olamamıştır.

Ancak bugün gelinen aşamada, özellikle Covid-19 pandemisinin de şekil vermesiyle dünya çok kutuplu güç merkezlerine evrilmektedir. Bugün için güç merkezlerini sıralayacak olursak ABD, Rusya ve Çin'in[7] küresel güç olduğu genel anlamda herkes tarafından kabul edilmektedir. Bir de bu güç merkezi ve kutuplara bölgesel güç olarak ortaya çıkan AB, Japonya, Brezilya, Hindistan, Türkiye, Mısır, Pakistan, Kanada, Avustralya, Güney Kore ve hatta Güney Afrika gibi ülkeler dahil edilebilir. Bu ülkeler hem bulundukları ittifak veya ülke grupları ile birlikte hareket edebilmekte, hem de müstakil olarak ittifak dışı konularda inisiyatif alabilmektedir. Bu ülkeleri bu şekilde davranmaya zorlayan en önemli nedenin ittifak içi davranışlarda bazı ittifak üyelerinin sadece kendi milli çıkarlarını önemli görmesi olarak açıklanabilir. Buna örnek olarak, Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı Ege ve Doğu Akdeniz'de NATO üyeleri ve ittifak dışından Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) gibi ülkelerle tatbikat icra etmesi ve Türkiye'yi adeta tehdit etmeye çalışması verilebilir. Diğer bir örnek ise ABD'nin terörist olarak kabul ettiği PKK'nın Suriye uzantısı YPG/PYD'nin Suriye Demokratik Güçleri (SDF) altında ABD'nin tarifi ile DAESH'e karşı ittifak yapmasıdır. Ancak Türkiye bu örgütleri ABD'nin de terörist örgütleri listesinde gördüğü PKK'nın Suriye uzantısı olarak kabul etmektedir. Bu NATO ittifakı içerisinde ele alındığında "müttefiklik" kavramı ile pek uyuşmamakta ve dışarıdan da tuhaf görünmektedir.

[6] NSC-68 https://history.state.gov/milestones/1945-1952/NSC68 Erişim Tarihi 05 Nisan 2021

[7] Çin askeri güç olarak mevcut durumda her iki gücün biraz gerisinde olsa da özellikle ekonomik büyüklük olarak 2019 GDP dünya sıralaması rakamlarına göre 1. ABD 2nci Çin'dir. Ancak özellikle Covid-19 süresince Çin ekonomisi büyümesine rağmen ABD ekonomisi küçülmektedir.
https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD Erişim Tarihi: 07 Nisan 2021

Askeri ittifakları bir arada tutan en önemli tutkal tehdit algılamasıdır. Beka derecesinde algılanan bir tehdidin varlığı üyeler arasındaki görüş ayrılıklarını bir kenara bırakarak ortak hareket etme çabalarını kolaylaştırmaktadır. Sovyetler birliğinin dağılmasından sonra ideolojik tehdidin ortadan kalkması üyelerin tehdit algılamalarında farklılaşmaya neden olduğundan ittifakı geleceğe taşımak için üyeler arasındaki ortak irade de zayıflamaktadır.

Sonuç olarak NATO'nun kurulduğu zaman ile şu andaki dünyanın politik durumu ve NATO'nun gelmiş olduğu durum bu şekilde özetlenmektedir. Bu nedenle 2030 stratejik dokümanı NATO'nun geleceğinİ şekillendirecek mi? NATO'nun mevcut yapısında değişikliklere mi yol açacak? Yoksa kendisi mi değişikliğe uğrayacak? Bu soruların cevapları konsept kabul edildiğinde ve ilerleyen yıllarda görülecektir.

2- NATO'nun Stratejik Konseptleri ve Dünya Politik Durumları

NATO'nun stratejik konseptlerinin belirtildiği dokümanları müstakil olarak değerlendirmemek gerekir. Söz konusu konseptler üç temel doküman ile tamamlanarak, konseptte belirtilen esaslar uygulamaya geçirilir. Bunlar;

-DC 6/1: Stratejik Konsept

-MC 14/1: Stratejik Rehber ve Savunma Planlaması

-OCT3: Bölgesel Planlardır.

Dolayısıyla kabul edilen stratejik konsepte göre ittifak tarafından kuvvet yapılarında, silah ve sistemlerinde de gerekli değişiklikler yapılmaktadır.

- **Birinci Stratejik Konsept (6 Ocak 1950)[8]**

NATO'nun ilk stratejik konseptidir. NATO'nun kuruluş amacına da uygun olarak "Kuzey Atlantik bölgesinin savunulması" konusunu içermektedir. Dünya'nın bu esnada hakim olan Soğuk Savaş başlangıcındaki politik durum giriş bölümünde açıklandığı gibidir. Yaklaşık olarak Kore Savaşı'nın başlamasından altı ay önce yürürlüğe girmiştir.

- **İkinci Stratejik Konsept (26 Eylül 1950)[9]**

Kore Savaşı'nın başlamasından dolayı NATO'nun da hem kuvvet yapısı, hem de silah sistemlerinin geliştirilmesi konusu gündeme gelmiştir. Bu konseptin en dikkat çekici yanı NATO kuvvetlerini oluşturan üye ülkelerin birbirleriyle entegre olmalarının sağlanması ve komuta birliği maksadıyla tek bir komutanlık altında toplanmasıdır. Bu maksatla Avrupa

[8] NATO Stratejik Konseptleri 1949-2010 https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm Erişim Tarihi 05 Nisan 2021

[9] NATO Stratejik Konseptleri 1949-2010 https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm Erişim Tarihi 05 Nisan 2021

Yüksek Müttefik Komutanlığı (Supreme Allied Commander Europe-SACEUR) ve Avrupa Müttefik Kuvvetler Komutanlığı (Supreme Headquarters Allied Forces Europe-SHAPE) kurulmuştur. Kore Savaşı'nı müteakip Türkiye ve Yunanistan da NATO'ya üye olmuştur.

SHAPE Kh. (1968)

Aslında BM'nin kuruluşundan sonra akabinde NATO'nun kurulması, Kore savaşı ile birlikte yeni bir stratejik konseptin kabul edilmesi NATO ile ABD'nin politikaları arasında bir bağ olduğunu akıllara getirmektedir. Hatta bu konuda daha da ileri gidilerek ABD'nin 2nci Dünya Savaşı sonrasında BM'yi politik, NATO'yu da bu politik amaca ulaşabilmesi için askeri bir kuvvet olarak geliştirmek istediği anlamı çıkarılabilir. Kuruluş anlaşması 5nci maddede ittifakın yetkisi her ne kadar üye ülkelerin sınırları ile belirlense de 6ncı maddede geçen Yengeç Dönencesi Kuzeyi tabiri ile bu alanın genişleyebilmesi mümkün gibi görünmektedir. Ancak şu ana kadar 6ncı maddede geçen bu hususlarla ilgili Türkiye[10] ile ilgili kısımlar hariç herhangi bir uygulama bulunmamaktadır. NATO'nun BM operasyonlarının direk bir askeri gücü olarak kullanılması BM Güvenlik konseyi üyeleri içerisinde ABD, İngiltere, Fransa, Çin Cumhuriyeti (Taiwan)'nin yanında Rusya'nın da bulunması nedeniyle o zaman için engellenmiş gibi durmaktadır. Soğuk Savaş döneminin sona ermesinden sonra NATO BM'den yetki alarak bazı Barış Gücü operasyonlarının komutasını üstlenmiştir.

[10] NATO 1 ve 2nci Körfez Savaşları ve Suriye Krizi esnasında hava savunma sistemleri ve bazı unsurlar ile Türkiye'yi desteklemiştir. Ayrıca 6ncı maddede Cezayir'de Fransa lehine belirtilen hususlar ise anlaşmadan çıkarılmıştır.

- **Üçüncü Stratejik Konsept (23 Mayıs 1957)[11]**

Bu stratejik konseptte 'Massive Retaliation – Misliyle Karşılık' konusu ön plana çıkmaktadır. Bu konsepte göre hazırlanan stratejik rehber ve planlamalarda Sovyetler Birliği ile sınırlı bir savaşta belirtilmekteydi. Yine ilk olarak bu dokümanda nükleer silahların kullanılmasından bahsedilmektedir. Bu dönemin dikkat çeken olaylarına bakacak olursak, sınırlı savaşın, Sovyetlerin 1956'da Macaristan'daki[12] ayaklanmayı şiddetli bir şekilde bastırmasına, nükleer silah kullanımının ise 1954 ve 1955 yıllarında Çin ve Taiwan arasında meydana gelen 1 ve 2nci Taiwan krizlerinden çıkarılmış olabileceği değerlendirilmektedir. Çünkü ABD Taiwan krizi esnasında Çin Halk Cumhuriyeti'ne (ÇHC) karşı nükleer silahların kullanımını gündemine almıştır.[13]

Soğuk Savaş yıllarında NATO ve Varşova Paktı

- **Dördüncü Stratejik Konsept (16 Ocak 1968)[14]**

Bu Konsepte gündeme gelen konu ise "Flexible Response-Esnek Mukabele" idi. Bu doktrin, ABD'nin 1954 ve 55 Taiwan krizleri esnasında geliştirdiği, klasik silahlardan, nükleer silah kullanımına kadar giden askeri önlemleri ihtiva etmek için kullanılan bir doktrin idi. Yani konseptin ismi dahi daha önce ABD tarafından geliştirilen bir doktrinden gelmekteydi. Söz konusu konsept 1966 yılında Fransa[15]'nın NATO'nun askeri kanadından çıkmasını müteakip

[11] NATO Stratejik Konseptleri 1949-2010 https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm Erişim Tarihi 05 Nisan 2021
[12] Macaristan İsyanı http://www.bbc.co.uk/turkish/europe/story/2006/10/061023_hungary_anniversary.shtml Erişim Tarihi: 05 Nisan 2021
[13] YAHUDA Michel, The International Politics of the Asia-Pacific, 1945–1995, P. 57,Routledge, Londra, 2005
[14] NATO Stratejik Konseptleri 1949-2010 https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm Erişim Tarihi 05 Nisan 2021
[15] Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle Fransa'nın nükleer teknoloji ve silaha sahip olmasından sonra, Fransa'nın müstakil bir dış politika izleyeceğini belirterek 1967 yılında NATO'nun askeri kanadından ayrılmıştır. Ancak gerek

tekrar düzenlenmiştir. Konsept, NATO ülkelerine karşı yapılabilecek bir saldırıya karşı üç aşamalı bir planı öngörmekteydi. Bunlar; savunma, kontrollü olarak kuvvet kullanımının arttırımı ve nihayi caydırıcılık için genel nükleer mukabeledir. Bu tarihte özellikle dünyada nükleer silahların kullanımı ile ilgil genel bir temayül bulunmaktaydı. Yine bu yıllar ABD ve Sovyetler Birliği arasında soğuk savaşın zirve yaptığı yıllar olarak göze çarpmaktadır. Vietnam Savaşı, Sovyetler'in Afganistan'ı işgali ve İran-Irak savaşı gibi önemli olaylar bu dönemde meydana gelmiştir.

Berlin Duvarının Yıkılması

- **Beşinci Stratejik Konsept (08 Kasım 1991)**[16]

Soğuk Savaşın sona ermesinden sonra yeni dönemde NATO'nun rolünü belirleyen ve "gizli" olmayan ilk konsepttir. Soğuk Savaş'ın sona ermesi nedeniyle gelinen politik ve askeri durum geniş bir şekilde değerlendirilmekteydi. Soğuk Savaş'ın sona ermesini müteakip o zamana kadar düşman olarak nitelenen Doğu Avrupa ve Baltık bölgesindeki bir çok eski Sovyetler Birliği ülkesi NATO'ya üye olmaya başlamıştı. Ayrıca eski Sovyet Cumhuriyetleri ile ilişkilerin başladığı bir dönemdir. Bu ülkeler ile 1994 yılında Barış İçin Ortaklık (BİO) (Partnership for Peace- PfP) programı uygulamaya başlanmıştır. Bu programın Mükemmelliyet Merkezi ise 1998 yılında Ankara'da açılmıştır.

Yürürlüğe giren konsept genel olarak NATO'nun savunma yönünü doğrulamakta, bölgesel entegrasyon ve bölgesel barışın korunmasını, karşılıklı diyaloğu esas almaktaydı. Ancak bu dönemde NATO ilk olarak BM'nin yetkisi ile Barış Gücü Operasyonları'nın komutasını da

AB üyeliği gerekse nükleer teknolojiye sahip olması nedeniyle 2009'da tekrar NATO'nun askeri kanadına dönmüştür.

[16] 1991 Stratejik Konsept https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23847.htm Erişim Tarihi: 06 Nisan 2021

üstlenmeye başlamıştı. Balkanlarda, Yugoslavya'nın parçalanması ile sona eren çatışma ortamında barışın tesisi ve yeniden kurulmasını öngören bir misyon üstlenmiştir. NATO'nun bu görevi 1992 yılında yapılan Helsinki zirvesinde alınan karar ile, BM birliklerine yardım için başlamış, daha sonra kara, hava ve deniz güçlerinin oluşturulması ile Bosna'da BM yetkisi ile görev almıştır.

Bu stratejik konseptin kabul edilmesiyle birlikte Saddam'ın Kuveyt'i işgal etmesine karşı ABD Irak'ı Kuveyt'ten çıkarmak için koalisyon gücü oluşturarak 1nci Körfez Savaşı'nı başlatmıştır. ABD'nin başını çektiği bu koalisyonda NATO ülkelerinin çoğu yer almıştır. 24 Mart 1999'da ise Sırpların bu kez Kosovalı Arnavutlara yönelik saldırını önlemek için NATO hava saldırıları ile operasyon gerçekleştirmiştir.

- **Altıncı Stratejik Konsept[17] (24 Nisan 1999)**

Bu konsept de gizli bir konsept değildi ve kamuoyu ile açık olarak paylaşılmıştır. Söz konusu konseptin bir özelliği ise NATO'nun 50nci yılında Washington Zirvesi'nde kabul edilmişti. Bu konsept ile yeni dünya düzeninde ortaya çıkan yeni riskler de NATO'nun kapsama alanına girmişti.

Beşinci konsept her ne kadar soğuk savaşın sona ermesi ile şekillense de, sonuçlarını öngörmekten uzaktı. Bu konseptle soğuk savaşın sona ermesinden sonra ortaya çıkan sorunlarda NATO'nun rolü belirlenmişti Bu yeni tehditler; terörizm, etnik çatışmalar, KBRN silahlarının kontrol altında tutulması, bölgesel siyasi istikrarsızlık gibi konulardır.

Konseptin kabul edildiği tarihten itibaren sırasıyla ABD'de 11 Eylül saldırısı meydana gelmiş, bu olay üzerine NATO tarihinde ilk defa 5nci madde işletilmiş ve ABD'nin Afganistan harekatı NATO imkanları ile desteklenmiş, 2003 yılında 2nci Körfez Savaşı ABD öncülüğünde bazı NATO üyeleri de katılmakla birlikte uluslararası bir koalisyon gücü tarafından icra edilmiştir. Özellikle NATO'nun ABD'nin Afganistan harekatına verdiği destek kararı ve müteakiben

[17] 1999 Stratejik Konsept https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_27433.htm Erişim Tarihi: 06 Nisan 2021

NATO şapkası altında gerçekleştirilen ISAF harekatları NATO'nun 5nci madde dışında gerçekleşen harekatları olarak bu dönemde dikkat çekmiştir. Konsepte NATO zirvelerinde alınan kararlar ile dünyada meydana gelen gelişmelere göre güncellemeler yapılmıştır. NATO bu dönemde yine Irak ordusunun eğitimi için Irak'da misyon oluşturmuştur.

Bu dönemde dikkat çeken diğer bir gelişme ise NATO kuvvet ve karargah yapısında meydana gelen değişikliklerdir. Tasarruf amacı ile bazı karargahlar kapatılmış ya da dönüştürülmüş bu dönüşümün fikri alt yapısı için de ABD Norfolk da Allied Command Transformation (ACT-Müttefik Dönüşüm Komutanlığı) Komutanlığı 2003 yılında kurulmuştur.Türkiye'de 2001 yılında Maslak'da bulunan 3ncü Kolordu Kh. NATO Rapid Deployable Corps (NRDC-TUR) kurulmuş, İzmir'de bulunan Müşterek Güney Doğu Komutanlığı (Joint Command South East - JCSE) 2004 yılında Hava (ACC) K.lığına, 2012 yılında ise şu andaki Müttefik Kara Komutanlığı'na dönüşmüştür.

- **Yedinci Stratejik Konsept[18] (19 Kasım 2010)**

Kasım 2010 tarihindeki Lizbon zirvesinde kabul edilmiştir. Bu konseptte "Aktif Müdahale, Modern Savunma" ön plana çıkan kavramdır. NATO'nun toplu olarak kişisel haklar, demokrasi , insan hakları ve hukukun üstünlüğüne bağlılığı belirtilmiş ve temel görevi, kollektif savunma, kriz yönetimi ve ortak güvenlik olarak belirtilmiştir. Ayrıca konseptle yeni tehditler olarak; nükleer füze ve silahların yayılması, terörizm, siber saldırılar ve temel çevre problemleri belirtilmiştir. Arap Baharı'nın başlamasıyla birlikte Libya'ya hava harekatı icra ederek Kaddafi yönetimi devrilmiştir. Ancak daha sonra Libya'da ortak bir NATO politikası

[18] Aktif Müdahale Modern Savunma https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_82705.htm Erişim Tarihi: 06 April 2021

geliştirilememiştir. NATO bu konsept ile de kuvvet yapısında ve kh.larda değişime devam etmiştir.

S-400 Füze sistemleri

Bu dönemde ABD'de Trump yönetimi iş başına gelmiştir. Trump yönetiminin iş başına gelmesiyle, ABD Avrupalı müttefikleri, ve giriş bölümünde belirtildiği gibi Doğu Akdeniz'de NATO üyeleri birbirleri ile karşı karşıya gelmiştir. Bu dönemde yine ABD-Çin ticaret savaşları ve siyasi çekişmeleri, ABD-AB ve Rusya gerilimi, ABD-Türkiye sorunları ve Türkiye-Rusya yakınlaşması son dönemde dikkat çeken gelişmeler olarak dünya politik sahnesinde meydana gelmiştir.

- **Sekizinci Stratejik Konsept (2030) (United For A New Era – Yeni Bir Çağ İçin Birliktelik)[19]**

NATO Genel Sekreterine 4 Aralık 2019 Londra Zirvesinde ittifakın stratejik ve siyasi rolünün güçlendirilmesine yönelik bir çalışma yapması yetkisi verilmişti. Bunun üzerine NATO Genel Sekreteri tarafından 10 kişilik bir Uzman Grup (NATO 2030 Experts Group) oluşturulmuştur. Bu grup içerisinde 2016-2020 yılları arasında NATO Genel Sekreteri'nin yardımcılarından (Kamu Diplomasisinden sorumlu) olan Büyükelçi Tacan İldem[20]'de bulunmaktadır.

[19] Reflection Report https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf Erişim Tarihi: 06 Nisan 2021

[20] Büyükelçi Sn. İldem meslek hayatı boyunca üstlendiği NATO ve AGİT görevleri nedeniyle NATO ve güvenlik stratejileri konusunda oldukça deneyimlidir. Dolayısıyla kendisinin bu grupta bulunması önemli görülmektedir.

Söz konusu grup tarafından hazırlanan rapor (Reflection Report) daha sonra kamuoyu ile paylaşılmıştır. Rapor 67 sayfadan oluşmakta, 138 öneriyi ihtiva etmektedir. Bu rapora göre önümüzdeki dönemde NATO'nun maruz kalacağı tehdit ve tehlikelere karşı üstlenebileceği rol ve görevler belirtilmiştir.

Söz konusu raporda konular dört başlık altında toplanmış ve başlıkların hepsi de siyasi konuları ihtiva etmektedir. Bunlar;

-NATO'nun 21'nci Yüzyılda siyasi amacı,

-NATO'nun siyasi rolü ve araçlarının güçlendirilmesi,

-NATO'nun siyasi uyum ve birliğinin geliştirilmesi

-NATO'nun siyasi istişare ve karar almasının geliştirilmesi konularıdır

Öncellikle söz konusu raporun hazırlanmasının amacı, ittifakın stratejik ve siyasal yönünün güçlendirilmesi olarak beliritilmiştir. Bilindiği gibi NATO siyasi ve askeri örgüttür. Karar alma mekanizmalarında siyasiler daha fazla rol almalarına rağmen, askeri kanat da oldukça etkilidir. Bu nedenle önümüzdeki dönemde NATO'nun siyasi rolünün daha fazla arttırılması, özellikle bu rolün artan stratejik dinamikler ile birlikte değerlendirildiğinde NATO'nun bölge dışındaki olaylara dahi müdahale bulunabileceği Uzak Doğu, Ortadoğu, Afrika gibi bölgelerde görev alabileceği izlenimi edinilmektedir.[21]

Raporun giriş bölümünde mevcut durum özetlenerek, NATO'nun karşı karşıya kaldığı tehditlerden bahsedilmektedir. Bunların sırasıyla; iki tehlikeli rakibin ortaya çıktığı (Rusya,Çin) , terörizm, NATO'nun güney kanadındaki istikrarsız bölgeler, devlet dışı aktörler, teknolojik gelişmeler ve insan yapısı ile doğal afetler sıralanmaktadır.

[21] NATO'nun 11 Eylül saldırısından sonra Afganistan Harekatı'nda ABD'ye destek vermesi nedeniyle anlaşmanın 5nci maddesi sürekli gündeme gelmiş ve tartışılmıştır. 2030 Konseptinin kabul edilmesiyle birlikte büyük ihtimal 6ncı madde özelinde tartışmalar gündeme gelebilecektir.

Burada özellikle SACEUR'un kendi bölgesinde Çin'in teknolojik ve ekonomik faaliyetlerinden, kendisini etkileyen olaylara karşı müdahale edebileceği belirtilmektedir. Dolayısıyla SACEUR'ün Çin'in 'Kuşak-Yol' inisiyatifi ve Çin menşeli elektronik cihazların ve sistemlerin (5G Teknolojisi) kullanımının veya bazı ekonomik tedbirlere karşı tedbir alabileceğini akla getirmektedir. Raporun bir çok yerinde Çin, yükselen askeri kapasitesinin yanında esas olarak ekonomik ve teknolojik yönü ile de hedef ve rakip olarak görülmektedir. Bununla birlikte Çin'in aynı zamnda NATO'ya çeşitli fırsatlar da sunduğu belirtilmektedir.

Raporun temel tespitler bölümünde, NATO'nun şu ana kadar üstlendiği rol, özellikle 11 Eylül saldırısından sonra bölge dışında da görev alma adaptasyonu, yeni bir çağa göre adapte olmuş siyasi rol, 2030 vizyonu ve maruz kalabileceği tehditler belirtilmiştir.

Bu bölümde NATO'nun gelinen aşamada ittifak üyeleri arasında siyasi anlamda görüş ayrılıkları olduğu, Rusya ve Çin'in bu görüş ayrılıklarını kullanarak NATO ve üyelerini sınadığı belirtilmektedir. Halbuki raporda yine NATO'nun sahip olduğu güç ve kapasite ile 2030 yılında Çin ve Rusya'nın meydan okumalarına karşı gerekli siyasi ve askeri güce sahip olduğu belirtilmektedir.

Bu bölümde yine 'Temel Tespitler' başlığı altında NATO'nun 2030'a giden süreçte yapması gerekenler sıralanmıştır. Büyük ihtimal burada belirtilen öneriler, Stratejik rehber, kuvvet planlamaları ve bölgesel planların hazırlanmasında ana işlem maddelerini oluşturacaktır. Burada belirtilen önerilerden dikkat çekenleri;

-NATO 2010 konseptinin güncellenerek yola çıkılması (2030 konseptinin çıkış noktası)

-NATO ve AB ile bağların kuvvetlendirilmesi, (Türkiye için muhtemel problem sahalarından birisi olabilir)

-İklim değişikliği konularına yoğunlaşma, bununla ilgili bir mükemmeliyet merkezi oluşturulması, özellikle kuzey bölgede eriyen buzulların yeni deniz yollarını ortaya çıkardığı ve bu bölgelere karşı dikkat serfedilmesi (Dolayısıyla Kuzey kutbuna yakın bölgelerde hem SACEUR'ün , hem de ABD ve Kanada'nın sorumluluk sahalarında Rusya ile deniz sınırları çatışması yaşanabileceği öngürülebilir.),-Akdeniz Diyaloğu ve İstanbul insiyatifinin güçlendirilmesi, Afrika Birliği, Arap Birliği,Körfez İşbirliği Konseyi, İslam İşbirliği Teşkilatı, G5 Sahel gibi bölgesel örgütler ile işbirliğininarttırılması,

-Artık coğrafi mücadelenin tekrar ortaya çıktığı (Rusya ve Çin ile)

-Üye ülkelerin savunmaya harcayacakları oranların GDP'nin %2'sinin altında olmaması ve bunun %20'sinin de büyük çaplı projelere harcanması (Ortak kuvvet planlamaları ve Smart Defence uygulamalarının artacağı anlamı çıkarılabilir.)

-Emerging Disruptive Technologies (Ortaya çıkan yıkıcı teknolojiler) ile ilgili çabaların arttırılması,

-Baltık, Karadeniz ve Akdeniz'de check pointler oluşturularak Rusya'nın bu bölgelerde etkinliğinin azaltılması.

-Pandemi ve Doğal afetlere hazırlıklı olması konularıdır. Ayrıca bunlara ilaveten insan ve kadın güvenliği ile kamu diplomasisi konuları da dikkat çeken konular arasında yer almaktadır.

Yazının başında da belirtildiği gibi aslında hazırlanacak stratejik konseptin içerisinde nelerin yer alması gerektiği ile ilgili bir rapordur. Yani kabul edilmiş nihai bir rapor değildir. Büyük bir ihtimal 2030 stratejik konsept dokümanının ve alt konularının yazılması ile ilgili süreç NATO kh.larında önceden başlamıştır. Ayrıca söz konusu raporun kamuoyu ile paylaşılması ile birlikte rapor hakkında bir çok makale ve akademik çalışma da yapılmış ve yapılmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmalarda gündeme gelen konulardan raporun geliştirilmesi öngörülmektedir. Dünyanın geldiği aşamada ideolojik bir tehdit kalmadığı, neoliberal ekonomi politikalarında çok başarılı olunamadığı, yaratılan gelir adaletsizliği ve riskin tehditlerin kaynağı olmaya başladığı özellikle Covid-19 esnasında açıkça ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla konseptte bu konular ile ilgili hususlar ortaya çıkarıldığı takdirde üye ülkelerden de kabul görebieceği değerlendirilmektedir.

2. DefenderEurope-21[22]Tatbikatı: Satranç veya Rus Ruleti mi?

DefenderEurope-21 Tatbikatı ABD Afrika ve Avrupa Komutanlığı tarafından Mart ayından başlayarak Temmuz ayına kadar devam edecek olan geniş çaplı bir tatbikattır. ABD liderliğinde NATO üyeleri ve diğer üçüncü taraf ülkelerinin katılımı ile, yaklaşık 26 ülkeden 28.000 askerin, kara, hava, deniz ve özel kuvvetlerin katılımı ile müşterek ve birleşik olarak icra edilmektedir. Bu seri tatbikatlar yaklaşık 25 yıldır devam etmektedir. Genel anlamda ABD'nin Avrupalı NATO üyelerine karşı yükümlülüklerinin test edilmesi amacını taşımaktadır. Doğaldır ki ABD, NATO ve AB'nin son zamanlarda Rusya ile ilşkileri gözönünde bulundurulduğunda tatbikatın bu seneki amacının sanki Rusya'ya karşı Ukrayna'ya gerekli desteği vermek olarak anlaşılmıştır. ABD bu tatbikat için Türkiye sınırında bulunan Dedeağaç bölgesini yığınak bölgesi olarak seçmiş ve birliklerin ana yığınağını buraya yapmıştır. ABD'nin yaptığı bu yığınak Türkiye'de oldukça eleştirilmiştir. Eleştiriler daha çok

[22] DefenderEurope https://www.europeafrica.army.mil/defendereurope/ Erişim Tarihi: 07 Nisan 2021

yığınaklanmanın niçin Yunanistan'da olduğu üzerinde yoğunlaşmıştır. Halbuki Soğuk Savaş döneminin sonuna doğru ve başlangıcında "Display Determination- Kararlılık Gösterisi" serisi NATO tatbikatları Türkiye'nin Trakya arazisinde icra edilmekteydi. Ancak, Türkiye'nin kendi kararı neticesinde Rusya ile dengeleri muhafaza etmek için bu tatbikata eskiye göre daha sınırlı katıldığı öngörülmektedir.

Tatbikata Rusya öngörülenin dışında bir sertlikle cevap vermiş ve Ukrayna sınırına cesameti tam olarak belli olmamakla birlikte bir hayli kuvvet yığınaklamıştır. Rusya tarafından yapılan açıklamalarda, yığınaklanmanın DefenderEurope tatbikatına bir cevap niteliğinde olduğu belirtilmiştir.[23]

NATO'nun 2030 raporu ve söz konusu tatbikatın zmanlaması gözönünde bulundurlduğunda, tatbikat ile 2030 stratejik konseptinin de denendiği, Rusya'nın vereceği tepkinin seviyesi ile, NATO'nun sınanacağı ve bu sınamaya NATO tarafından verilecek tepki ile 2030 konseptinde gerekli değişikliklerin yapılacağı öngörülmektedir. Ancak Rusya bu kadar yığınak yaptıktan sonra 2008 Gürcistan ve 2014 Kırım'da olduğu gibi acaba Donbas ve güneyini de ilhak ederek Kırım ile birleşmeyi sağlayabilir mi ? sorusunu da akıllara getirmektedir. Çünkü Rusya genel anlamda yığınak yaptığı veya birlik gönderdiği zaman kriz sonunda boş olarak dönmemektedir. Ermenistan-Azerbaycan Savaşından sonra dahi Barış Gücü olarak Karabağ'da kalmıştır. Yaşanan bu krizi satranç ve rus ruleti karışımı bir oyuna benzetebiliriz. Çekilen gelecekteki krizler için durum üstünlüğünü kaybedecek, krizi sonuna kadar götüren ise, belki rakibinden önce kendisini vurabilecektir.

3. NATO 2030 Konsepti ve Türkiye;

Yeni konsept ile ilgili hazırlanan rapor değerlendirildiğinde Türkiye ile ilgili problem sahaları yaratabilecek konular aşağıda belirtilmiştir.

Raporda ismen belirtilmese de ittifak içerisinde başta ABD, Yunanistan ve Fransa ile sorunlar yaşayan ülke Türkiye'dir. Sadece ABD ile Suriye'de PKK/PYD'ye verdiği destek, FETÖ elebaşısının iade edilmemesi, S-400 ve F-35 gibi konular ilk anda akla gelmektedir. Yunanistan ile; Ege, Doğu Akdeniz, Fransa ile Doğu Akdeniz ve AB'de sürekli yaptığı engellemeler gibi konular bulunmaktadır. Bu sorunların özeline indiğimizde, bazılarının kronikleştiği ve nasıl çözüleceği ise gerçekten merak uyandırmaktadır. Son zamanda herhangi bir ilerleme sağlandığı belirtilmemesine rağmen NATO karargahında Türk ve Yunan yetkililer tarafından yapılan "istikşafi görüşmelerin" bu konuda belki bir metod olabileceği en azından test edilmiştir. S-400 konusunun da NATO bünyesinde çözülebileceği öngörülmektedir. Çünkü ABD ile S-400

[23] Rusya'nın Tepkisi https://www.aa.com.tr/en/europe/russia-accuses-us-nato-of-moving-troops-to-its-border/2208004 Erişim Tarihi :14 Nisan 2021

krizinin çıkmasından itibaren hem NATO Gen. Sek. Jens Stoltenberg hem de üye ülkeler Türkiye yanlısı bir tutum izlemiş, en azından sert açıklamalrda bulunmamıştır. Bu problemin çözümü için yine NATO devreye girebilir ve S-400'ler Konya'da bulunan "Anadolu Kartalı" eğitim alanında, NATO uçaklarının eğitimi için kullanılabilir. Dolayısıyla NATO'yu da rahatlatacak şekilde Türk-ABD ilişkilerinde önemli bir eşik aşılmış olur.

NATO'da kararlar oy birliği ile alınmaktadır. Yani her ülkenin oyu aynı derecede değerlidir. Ancak siyasi istişare ve karar almanın geliştirilmesi ile ne amaçlanmaktadır? Bilinmemektedir. Eğer kastedilen oy birliği ile ilgili süreç ise, bu konu Türkiye'nin tamamen aleyhine olabilecek bir durumdur. Çok büyük ihtimal yeni konseptin yazılımı esnasında bu durum Türk siyasi ve askeri kanadı yetkilileri tarafından gözönünde bulundurulacaktır. Bu konu NATO-AB ilişkileri ile de doğrudan ilgili bir konudur.

Mevcut raporda Türkiye ile problem yaratacak diğer önemli bir konu ise Rusya ve Çin'e karşı uygulanacak politika ve tedbirlerdir. Türkiye özellikle 2018 yılından itibaren Suriye, Libya ve Karabağ sorununda Rusya ile işbirliğine girmiş, bu askeri birliktelik siyasi ve ekonomik[24] ilişkileri de arttırmıştır. Özellikle Türkiye'nin Rusya'dan S-400 hava savunma sistemi alması ABD ile ilişkilerde kırılma yaratmıştır. Trump döneminde alınan CAATSA yaptırımlarına rağmen, şu anda Biden yönetimi ile ciddi bir sorun yaşanmasa da, ilişkilerde fırtına öncesi sessizlik hakimdir. Raporda NATO'nun en azından dikkat edilmesi gereken hasmı olarak gösterilen Çin ile de Türkiye'nin son dönemde ilişkileri artmaktadır. Türkiye aslında Rusya, Çin ve ABD ile ilişkilerini çok kutuplu politika temeli üzerine inşa ederek yapmaya çalışmaktadır. Ancak gelinen aşamada bu durum ABD tarafından kabul edilmemektedir. Büyük ihtimal bu rapor NATO politikası olarak kabul edildiğinde, NATO üyeleri de buna karşı çıkacaktır. Dolayısıyla 2030 konseptinin yazılımı esnasında Türkiye-Rusya ve Türkiye-Çin ilişkileri problem yaratabilir. Halen mevcut NATO-Ukrayna krizi dahi Türkiye'yi iki yönlü bir

[24] Askeri bir sistem olmasa da Akkuyu Nükleer santrali Rusya ile önemli bir ekonomik işbirliğidir.

sıkıştırmaya sokmuştur. Çünkü Türkiye bu ikili sıkıştırmalar esnasında ekonomik olarak da çok yıpranmaktadır.

2030 Konseptinde başta ABD ve diğer NATO üyeleri için en önemli çıkmazlardan birisinin Türkiye'nin durumu olacağı öngörülmektedir. Özellikle NATO'nun check point oluşturmak istediği, Karadeniz, Akdeniz (kastedilen Doğu Akdeniz) ve Ortadoğu'da kilit ülke Türkiye'dir. Eğer NATO tarafından bu bölgelerde etkinlik yaratmak istenecekse Türkiye ile işbirliği şarttır. Türkiye'nin olmadığı bir durumda bu bölgelerde, arzu ettiği check pointleri tesis edemez, ayrıca raporda istikrarsızlıkların arttığı bölge olarak belirtilen NATO'nun güney kanadında kuvvet boşluğu da ortaya çıkabilir, Ukrayna ve Gürcistan ilişkileri de tehlikeye girebilir. Belki Çin konusu diğer Avrupalı üyeler için de problem olabilir. Çünkü raporda Çin'in NATO Avrupalı üyeleri için hem tehdit, hem de bazı fırsatlar sunduğu belirtilmektedir.[25] Çünkü son dönemde Çin ile AB ülkelerinin de ilişkileri artmıştır.

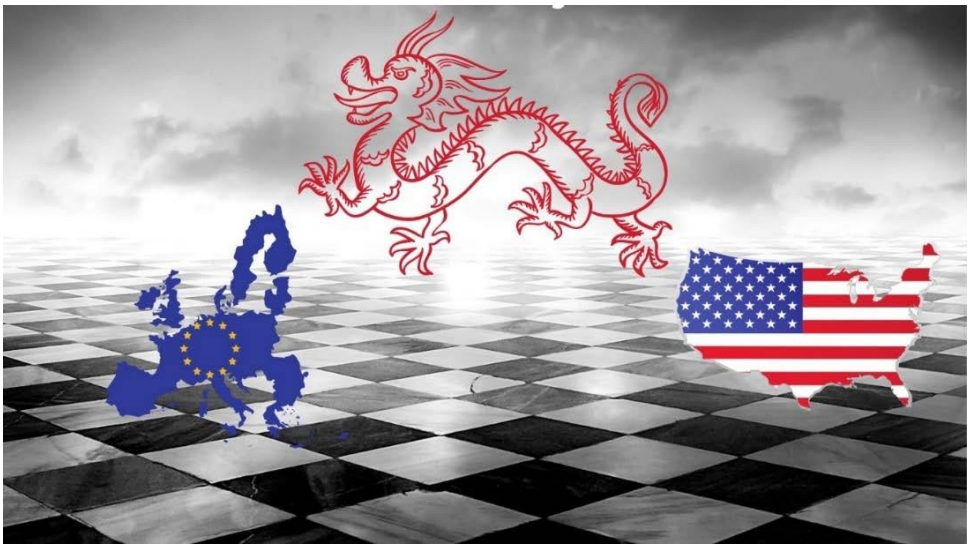

Raporda sığınmacı ve göç konusuna değinilmekle birlikte üzerinde çok fazla durulmamaktadır. Türkiye'nin hem sığınmacı, hem de terörizm konularında tüm üyeleri sorumluluk altına alacak şekilde düzenlemeleri konsept çerçevesinde sürekli gündeme getirmelidir.

Çığır açan ve ileri teknolojiler konusu üzerinde de ısrarla durulmaktadır. Bu konu hem Türk savunma sanayii hem de teknoloji şirketleri için bir fırsat yaratabilir.

Burada Türkiye açısından en önemli konu mevcut çok taraflı politikasını nereye kadar sürdürebilecektir? Çünkü özellikle ekonomik alandaki sıkışmışlığı devam ederse, Türkiye bir yol ayrımına gelebilir. Bu yol ayrımında ise hangi yola devam edeceği kararı önemlidir. Yol

[25] Raporun yazılmasında yer alan Büyükelçi Sn.İldem tarafından konu ile ilgili verilen çeşitli röportajlarda Çin ile ilgili bu konuya dikkat çekilmekte ve daha olumlu bahsedilmektedir. https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/akil-insanlar-grubundan-ildem-raporu-anlatti-cin-natoya-tehdit-degil-1796715 Erişim Tarihi: 07 Nisan 2021

ayrımına gelen Türkiye'nin kararını Avrupalı üyelerin vereceği destek belirleyecektir. Çünkü ABD ile ilişkiler her geçen gün kötüye gitmektedir.

5.SONUÇ:

NATO'nun 1949 ve 2010 stratejik konsept dokümanları incelendiğinde, ABD'nin dünyada karşılaştığı politik, askeri ve ekonomik problemler ile, NATO konseptlerinde yer alan konular arasında bir paralellik olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca konseptlerin yaklaşık 10 yıllık bir dönemi ihtiva etmeleri nedeniyle dönem içerisinde meydana gelen önemli değişiklikler zirve kararları ile alınmaktadır. Dolayısıyla 2030 konsepti de zirve kararları ile şekillenecektir.

Bu nedenle her ne kadar 2030 konsepti rapor olarak paylaşılsa da NATO ve ABD politikaları arasında benzerlik olduğu görülmektedir. Ancak Rusya'nın yanında Çin ile de iyi ilişkileri olan ittifakın Avrupalı üyeleri de, konseptin bazı bölümlerine itirazda bulunabilir.

Raporun politik durumunda Rusya ve Çin hasım olarak belirtilmekte, böylece Rusya ve Çin arasındaki işbirliğinin daha da artması adeta teşvik edilmektedir. Halbuki NATO açısından bakıldığında Rusya ve Çin işbirliğinin önlenmesi gerekmektedir. Raporda politik ortam "çok kutuplu" en azından "tripolarity-üç kutuplu" olarak belirtilseydi belki bazı kriz ve problem sahaların çözümü daha basit olabilirdi. Gelinen aşamada dünyayı soğuk savaşın başlangıcındaki gibi yine iki kutuplu olarak tarif etmek, çağın gerçekleri ve hatta konseptin ismi ile dahi tam olarak uyuşmamaktadır. Aslında şu andaki durum 1971 yılında Henry Kissinger'ın uyguladığı gibi belki bir ABD/NATO-Çin yumuşamasını öngörebilir. Çünkü mevcut durumda konseptten şu anlaşılmaktadır. ABD Uzak Doğu'da Çin ile mücadele edecek, Avrupalı üyeler ise Rusya ile meşgul olacaklar. Ancak bu öngörü işlemeyebilir.

Sonuç olarak NATO halen dünyadaki en gelişmiş ve sistemli siyasi, aynı zamanda askeri bir örgüttür. Kuruluş döneminde olduğu gibi üyeleri arasında tam işbirliğini sağlaması, değerlerini koruması ve dünyanın gelmiş olduğu politik duruma göre politika geliştirmesi durumunda 2030 konseptinin uygulanması kolaylaşabilir. Aksi takdirde NATO'da bazı problemler yaşanabilir. Yaşanan bu problemlerin ortaya çıkacak etkilerinden en fazla yine ittifak üyeleri zarar görecektir. Yani aslında herkes aynı gemidedir. Türkiye ise yıllardır verdiği yapıcı ve işbirlikçi katkılarıyla, NATO'nun en değerli üyeleri arasında yer almaktadır.

REFERANSLAR

- YAHUDA Michel, (2005) The International Politics of the Asia-Pacific, 1945–1995, P. 57,Routledge, Londra,
Trump ve Macron arasındaki tartışma https://www.france24.com/en/20181112-amid-unity-over-wwi-centennial-celebrations-macron-nationalist-trump-stands-alone Erişim Tarihi:05 Nisan 2021
- Macron NATO Beyin Ölümü açıklaması https://www.bbc.com/news/world-europe-50651695 Erişim Tarihi:05 Nisan 2021
- NATO Kuruluş Anlaşması
https://www.nato.int/cps/fr/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=tr Erişim Tarihi: 05 Nisan2021
- NSC-68 https://history.state.gov/milestones/1945-1952/NSC68 Erişim Tarihi 05 Nisan 2021
- GDP Rank https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD Erişim Tarihi: 07 Nisan 2021
- NATO Stratejik Konseptleri 1949-2010 https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm Erişim Tarihi 05 Nisan 2021
- Macaristan İsyanı
http://www.bbc.co.uk/turkish/europe/story/2006/10/061023_hungary_anniversary.shtml Erişim Tarihi: 05 Nisan 2021

- 1991 Stratejik Konsept https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23847.htm Erişim Tarihi: 06 Nisan 2021
-1999 Stratejik Konsept https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_27433.htm Erişim Tarihi: 06 Nisan 2021
- Aktif Müdahale Modern Savunma https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_82705.htm Erişim Tarihi: 06 April 2021
- Reflection Report https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf Erişim Tarihi: 06 Nisan 2021
- DefenderEurope https://www.europeafrica.army.mil/defendereurope/ Erişim Tarihi: 07 Nisan 2021
- Rusya'nın Tepkisi https://www.aa.com.tr/en/europe/russia-accuses-us-nato-of-moving-troops-to-its- border/2208004 Erişim Tarihi :14 Nisan 2021
-B.elçi T. İldem açıklamaları https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/akil-insanlar-grubundan-ildem- raporu-anlatti-cin-natoya-tehdit-degil-1796715 Erişim Tarihi: 07 Nisan 2021

FEN BİLİMLERİ DERSİNDE SİMÜLASYON KULLANIMININ ÖĞRENCİLERİN AKADEMİK BAŞARISINA ETKİSİ

Prof. Dr. Mehmet Faik YILMAZ
Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel Eğitim Bölümü, Davutpaşa Yerleşkesi
ORCID: 0000-0002-1006-2470
Zeynep ÇINAR
Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel Eğitim Bölümü, Davutpaşa Yerleşkesi
ORCID: 0000-0003-0421-560X

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin maddenin özellikleri konusunda simülasyonlar yardımıyla maddelerin hallerine ait temel özellikleri karşılaştırma becerilerini belirlemek ve uygulama ile ilgili öğrenci görüşlerini almaktır. Çalışmada Colorado Üniversitesi tarafından geliştirilen PhET simülasyon programı ile CK-12 Vakfının geliştirdiği simülasyon programı kullanılmıştır. Çalışma, 20 deney ve 20 kontrol grubu olmak üzere toplam 40 ilkokul 4. sınıf öğrencisi ile İstanbul ili, Esenler ilçesinde yürütülmüştür. Çalışmada ön-test son-test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. Ayrıca çalışma sonucunda simülasyon hakkında deney grubunda bulunan öğrencilerin görüşü alınmıştır. Verilerin analizinde bağımsız t testi ve betimsel analizden yararlanılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular, simülasyonlar yardımıyla işlenen Fen Bilimleri dersinde, simülasyon destekli öğretimin öğrencilerin akademik başarılarını pozitif yönde etkileyerek arttırdığını ve bu çalışmanın istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir ($p<0.05$). Çalışmanın betimsel analiz kısmında ise öğrencilerin simülasyon destekli öğretim ile ilgili düşüncelerinin genel olarak olumlu olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İlkokul 4. Sınıf, Simülasyon, Fen Bilimleri, Maddenin Özellikleri

THE EFFECT OF USING SIMULATION IN SCIENCE COURSES ON THE ACADEMIC SUCCESS OF STUDENTS

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the primary school 4th grade students' ability to compare the basic properties of the states of the items with the help of simulations about properties of the matter and also to get students' opinions about the application. In the study, the PhET simulation program developed by the University of Colorado and the simulation program developed by the CK-12 Foundation were used. The study was conducted with a total of 40 primary school 4th grade students, including 20 experimental and 20 control groups, in Esenler, Istanbul. In the study, a quasi-experimental design with pretest-posttest control group was used. In addition, the opinions of the students in the experimental group about the simulation were obtained. In order to analyze the data, independent t test and descriptive analysis were used. The findings obtained as a result of the study show that, in the science course, which is taught with the help of simulations, affects the academic success of students and this study has a

statistically significant effect ($p<0.05$). In the descriptive analysis part of the study, it is seen that students' opinions about simulation-supported teaching are generally positive.

Keywords: 4th Grade Primary School, Simulation, Science, States of Matter

1. GİRİŞ

İnsan varoluşundan itibaren merak duygusuyla bilgi arayışına girmiştir. Bilgi insanoğlunun elindeki en önemli güçtür. Araştıran ve sorgulayan insan, öğrenmede bağımsız hâle gelir. Özgür, öz güveni yüksek, eleştiren, yaratıcı, bilinçli ve üretken olan bireyler toplumun da gelişmesine büyük katkı sağlar.

Bilim kelimesinin kökenine bakıldığında Çağdaş Türkçenin Etimolojisi sözlüğünde Sevan Nişanyan, "**bilim**" sözcüğünün kökenini Kırgızcaya dayandırmaktadır. Kırgızcada "bilgi, malumat" anlamına gelen bilimin, kökü "bil" sözcüğüdür (Nişanyan Sözlük Çağdaş Türkçenin Etimolojisi, 2015). "Bil" sözcüğünün kökeni 735 tarihli Orhun Yazıtları'na kadar gitmektedir (Çelikel, 2007, s. 11) İngilizce'de *Bilim (science)* olan Fen, Türkçe'de *Doğa Bilimi* olarak tanımlanırken Biyoloji, Fizik, Kimya olmak üzere Astronomi, Jeoloji vb. gibi dalların hepsine birden Doğa Bilimleri denmektedir. Fen kelimesinin karşılığı olan bilim, doğadaki somut olayları incelerken soyut kavramları da inceler. Doğa Biliminin dışındaki bilimlerin de ortaya çıkmasıyla birlikte *Fen* kelimesi yerine *Fen Bilimi* kavramı kullanılmıştır (Demirci, 2017, s. 1). 21. yüzyılda teknoloji ve teknolojiyi besleyen bilim, ülkelerin her alanda en önemli silahı hâline gelmiştir. Gelişmiş toplumların eğitime verdiği önem ile teknoloji eğitimde daha etkin bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Günümüz bilgi ve teknolojisinin hızla gelişmesiyle Fen Bilimleri toplumların varlık göstermesinde önemli bir görev yüklenmiştir. Bu nedenle gelişmiş ülkeler Fen Bilimleri eğitiminin kalitesinin artırmak için uğraş vermektedir (MEB, 2006).

Eğitim, içinde bulunulan çağın paradigmalarına göre tekrar yorumlanmalıdır (Özden, 2015). Çağımızda öğrencilerin öğrenmenin merkezine geçerek teknolojiyi tanımaları, üretmeleri ve kullanmaları onların bir dünya vatandaşı kimliğine sahip olmaları için bir gereklilik arz etmektedir.

Fen bilimleri dersinin birçok konusu soyut düşünmeyi gerektirmektedir. İlkokul öğrencilerinin somut işlemler döneminde olduğu düşünüldüğünde kavramların doğru anlaşılması çok önemli bir hâle gelmektedir. Öğrencilerin temel bilgi ve becerilerinin kavram yanılgılarından uzak bir şekilde bina edilmesi çok önemlidir. Okullarda etkili bir eğitim-öğretim ortamı oluşturmanın en önemli şartlarından biri derslerde materyal kullanımıdır. Çünkü derste kullanılan materyaller sayesinde öğrenciler istenilen hedeflere daha kolay ulaşabilir ve bu sayede eğitimde istenilen başarı yakalanabilir (Demirel & Altun, 2007) Günümüzde etkileşimli tahta kullanımının okullarda yaygınlaşmasıyla eğitim öğretim ortamının kalitesi ve niteliği artmıştır. Simülasyonlar ve animasyonlar kullanıldığında yaşamın her alanında karşılaşılan karmaşık ve anlaşılması güç durumlar anlamlandırılabilir. Simülasyonlar yardımıyla öğrenciler aktif

öğrenen konumunda yaparak yaşayarak öğrenme fırsatı bulur ve karşılaşılan problemlere etkili ve kalıcı çözümler üretebilir (Bozkurt, 2008). Aynı zamanda fen deneyleri düşünüldüğünde simülasyonlar ve animasyonlar birçok avantaja sahiptir. Deneylerde her an gerçekleşmesi muhtemel riskler söz konusudur. Simülasyonlarda gerçek hayatta hiç karşılaşamayacağımız bir olay yavaşlatılarak izlenebilir, geri alınıp tekrar izlenip incelenebilir ve karmaşık durumlar basitleştirilerek anlaşılır hâle getirilebilir (Roblyer, 2003). Fen bilimleri dersinde kullanılan simülasyonlar ile anlaşılması zor olan olgular daha sade hâle getirilerek öğrencinin seviyesine indirilir, sınıf içinde yapılması mümkün olmayan olaylar veya tehlikeli deneyler rahatlıkla uygulanabilir (Minaslı, 2009).

Problem Durumu

İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin Maddenin Halleri konusunda simülasyonlar yardımıyla maddenin hallerine ait temel özellikleri karşılaştırma becerileri ve bu konudaki düşünceleri nelerdir?

Alt Problemler

1. Deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin sınav puanlarındaki değişim nasıldır?
2. Deney ve kontrol grubu ön test verileri normal dağılım gösteriyor mu?
3. Deney ve kontrol grubu son test verileri normal dağılım gösteriyor mu?
4. Deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin ön test puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamlı bir fark var mıdır?
5. Deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin son test puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamlı bir fark var mıdır?
6. Deney grubundaki bağımlı örneklemler t testi analizinde istatistiksel anlamlı bir fark var mıdır?
7. Kontrol grubundaki bağımlı örneklemler t testi analizinde istatistiksel anlamlı bir fark var mıdır?
8. Simülasyon destekli öğretimin deney grubu ve kontrol grubunun bilgilerinin kalıcılığı üzerinde etkisi var mıdır?
9. Öğrencilerin simülasyon destekli uygulamaları sevme ve sevmeme durumları nasıldır?
10. Simülasyon destekli fen bilimleri dersine yönelik öğrenci görüşleri nelerdir?
11. Bu dersi diğer fen bilimleri derslerinden ayıran özellikler nelerdir?

Araştırmanın Amacı

İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin simülasyonlar yardımıyla maddenin özellikleri konusunda maddelerin hallerine ait temel özellikleri karşılaştırma becerilerini belirlemek ve uygulama ile ilgili öğrenci görüşlerini almaktır.

Araştırmanın Önemi

Günümüzde geleneksel yaklaşımdan modern yaklaşıma doğru gerçekleşen geçiş ve gelişim sürecinde, teknoloji destekli öğretim tasarımlarının uygulamaya dönük aşamasında kullanılabilecek mevcut teknoloji destekli materyal sayısı sınırlıdır (Güven & Sülün Yusuf,

2012) Bu bağlamda yıllardır bilgisayar sistemlerinin içinde yer alan, özellikle tıp ve askeriyede eğitim amaçlı kullanılan simülasyonların ilkokul düzeyinde eğitim öğretim ortamlarında soyut kavramların somutlaştırılarak kalıcı öğrenmenin sağlanmasında basit, sade ve anlaşılır olmanın yanında hem maliyetten hem de zamandan tasarruf sağlayacağı düşünülmektedir. Simülasyonların ilkokulda kullanılmasıyla karmaşık ve zor görünen konuların öğrenciler tarafından yaparak yaşayarak öğrenileceği, zevkli ve eğlenceli öğretme-öğrenme ortamlarının oluşturulacağı önemli bir gerçekliktir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma salgın hastalık döneminde yapıldığı için toplamda 40 öğrenci üzerinde uygulanmıştır. Öğrencilere ön test - son test olarak uygulanan akademik başarı testi 10 çoktan seçmeli test sorusunu içermektedir. Çalışmanın kapsamı ilkokul 4.sınıf müfredatında yer alan Maddenin Özellikleri ünitesindeki 'Maddenin Halleri' konusu ile sınırlandırılmıştır.

2. YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Çalışmada ön-test son-test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır (Karasar, 2006) Mevcut sınıflardan kontrol ve deney grubu oluşturulurken rastgele seçim yapılmıştır. 2 gruba ayrılan 4/D sınıfı öğrencilerinden Perşembe-Cuma Grubu simülasyon tekniğinin uygulandığı deney grubunu (20 öğrenci), 4/D sınıfı öğrencilerinden Pazartesi-Salı Grubu ise yürürlükteki programın uygulandığı kontrol grubunu (20 öğrenci) oluşturmaktadır. Ayrıca çalışma sonucunda simülasyon hakkında deney grubunda bulunan öğrencilerin görüşü alınmıştır. Uygulamanın yapılmasında 4 hafta sonra deney ve kontrol grubuna akademik başarı testi bilgilerin kalıcılığını ölçmek için tekrar uygulanmıştır. Araştırma modeli Tablo 1'de sergilenmiştir.

Gruplar	Uygulama Öncesi	Öğretim Yöntemi	Uygulama sonrası	Uygulamadan 4 Hafta Sonra
Deney Grubu N=20	Akademik Başarı Testi (Ön Test)	PhET Simülasyon Programı ve CK-12 Vakfı Simülasyon Programı kullanılarak bilgisayar destekli öğretim	Akademik Başarı Testi (Son Test) Görüşme Formu	Akademik Başarı Testi (Bilgilerin Kalıcılığı Testi)
Kontrol Grubu N=20	Akademik Başarı Testi (Ön Test)	Yürürlükteki Müfredat (Ders Kitabı ve yardımcı kaynak kullanılarak yapılan düz anlatımla öğretim)	Akademik Başarı Testi (Son Test)	Akademik Başarı Testi (Bilgilerin Kalıcılığı Testi)

Tablo 1: Araştırma Deseni

Araştırmanın Örneklemi

2020-2021 Eğitim-Öğretim yılı, İstanbul ili Esenler ilçesinde bir devlet okulunda bulunan 20'si deney grubunda, 20'si kontrol grubunda olmak üzere toplam 40 ilkokul 4. sınıf öğrencisinden oluşmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından geliştirilen veri toplama aracıyla elde edilmiştir. Veri toplama aracı, deneyimli sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda 4.sınıf Fen Bilimleri dersi "Maddenin Özellikleri" ünitesinin "Maddenin Hâlleri" konusundaki "*Maddelerin hâllerine ait temel özellikleri karşılaştırır.*" kazanımı ile ilgili 10 soruluk bir başarı testidir. Çalışmada ön test ve son testte kullanılan soru maddeleri aynıdır. Aynı zamandan çalışma sonunda deney grubuna 4 soruluk bir görüşme formu da uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Ön test ve son test verilerinin normal dağılımının belirlenmesi için Shapiro-Wilk normallik testi uygulanmıştır. Deney ve kontrol grubuna uygulanan başarı testi SPSS 26.0 (Statistical Package for the Social Sciences) programında bağımsız gruplar t testi kullanılarak analiz edilmiştir. Sonuçlar değerlendirilirken anlamlılık düzeyi ($p<0.05$) kabul edilmiştir.

Deney grubu öğrencilerinin uygulama hakkında görüşlerini belirlemek amacıyla betimsel analiz kullanılmış, elde edilen veriler gruplandırılarak frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır.

Deney ve Kontrol Grubunda Yapılan Uygulamalar

"Maddenin Halleri" konusuna başlamadan önce deney ve kontrol grubuna ön test olarak çalışmacı tarafından hazırlanan akademik başarı testi (ABT) uygulanmıştır.

Bu aşamadan sonra deney grubuna dersin belli bölümlerinde etkileşimli tahta aracılığıyla kazanımla ilgili Colorado Üniversitesi tarafından geliştirilen PhET simülasyon uygulaması ve CK-12 Foundation tarafından geliştirilen simülasyon uygulaması ile konu anlatımı yapılarak alıştırmalar yaptırılmıştır.

Kontrol grubunda ise yıllık plana, ders kitabındaki ve çalışma kitabındaki etkinliklere bağlı kalınarak yürürlükteki program uygulanmıştır. Uygulama yıllık planında belirtildiği gibi 3 ders saati (30 dk.+30 dk.+30 dk.= 90 dk.) içerisinde yapılmıştır.

Uygulamanın sonunda deney ve kontrol grubuna ABT son test olarak uygulanmıştır.

Ayrıca deney grubuna konu anlatımı sonrasında 4 maddelik bir görüşme formu uygulanmıştır.

Uygulamadan 4 hafta sonra deney ve kontrol grubuna ABT tekrar uygulanarak deney grubundaki bilgilerin kalıcılık düzeyi saptanmıştır.

3.BULGULAR

Birinci Alt Probleme Ait Bulgular

Deney ve kontrol grubuna ön test ve son test olarak uygulanan ABT (akademik başarı testi) aşağıda Tablo 2'de verilmiştir.

	Ön Test		Son Test		
	Deney Grubu	Kontrol Grubu		Deney Grubu	Kontrol Grubu
1. Öğrenci	40	50	1. Öğrenci	80	60
2.Öğrenci	20	20	2.Öğrenci	70	40
3. Öğrenci	50	40	3. Öğrenci	80	50
4. Öğrenci	70	20	4. Öğrenci	100	100
5. Öğrenci	60	70	5. Öğrenci	90	90
6. Öğrenci	30	30	6. Öğrenci	70	30
7. Öğrenci	40	50	7. Öğrenci	80	40
8. Öğrenci	60	60	8. Öğrenci	90	50
9. Öğrenci	60	40	9. Öğrenci	90	60
10. Öğrenci	80	70	10. Öğrenci	100	70
11. Öğrenci	70	60	11. Öğrenci	100	80
12. Öğrenci	40	60	12. Öğrenci	70	80
13. Öğrenci	50	60	13. Öğrenci	80	90
14. Öğrenci	70	80	14. Öğrenci	100	50
15. Öğrenci	10	10	15. Öğrenci	60	60
16. Öğrenci	50	40	16. Öğrenci	80	60
17. Öğrenci	40	50	17. Öğrenci	80	50
18. Öğrenci	30	40	18. Öğrenci	80	70
19. Öğrenci	20	10	19. Öğrenci	70	50
20. Öğrenci	10	60	20. Öğrenci	60	50

Tablo 2: Deney Grubu ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön Test ve Son Test Sınav Puanları

İkinci Alt Probleme Ait Bulgular

Deney ve kontrol grubuna uygulanan ön test verileri Shapiro-Wilk normallik testi ile analiz edildiğinde skewness (çarpıklık) ve kurtosis (basıklık) değerlerinin ±1 sınırları içinde 0'a yakın olduğu görülmektedir. Skewness (çarpıklık) ve kurtosis (basıklık) değerlerinin kendi standart hatalarına (Std. Error) bölünmesi ile hesaplanan çarpıklık ve basıklık indekslerinin ±2 sınırları içinde 0'a yakın olması da ön test verilerinin normal dağıldığını göstermektedir. Ön test verilerinin Shapiro-Wilk normallik testine göre sonuçları tablo 3'te verilmiştir.

Descriptives

Ön Test — Çalışma Grubu — Deney Grubu

	Mean	95% Confidence Interval for Mean		5% Trimmed Mean	Median	Variance	Std. Deviation	Minimum	Maximum	Range	Interquartile Range	Skewness	Kurtosis
		Lower Bound	Upper Bound										
Statistic	45,0000	35,3367	54,6633	45,0000	45,0000	426,316	20,64742	10,00	80,00	70,00	30,00	-,159	-,871
Std. Error	4,61690											,512	,992

Kontrol Grubu

	Mean	95% Confidence Interval for Mean		5% Trimmed Mean	Median	Variance	Std. Deviation	Minimum	Maximum	Range	Interquartile Range	Skewness	Kurtosis
		Lower Bound	Upper Bound										
Statistic	46,0000	36,5906	55,4094	46,1111	50,0000	404,211	20,10499	10,00	80,00	70,00	27,50	-,378	-,649
Std. Error	4,49561											,512	,992

Tests of Normality

		Kolmogorov-Smirnov[a]			Shapiro-Wilk		
	Çalışma Grubu	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Ön Test	Deney Grubu	,116	20	,200*	,956	20	,473
	Kontrol Grubu	,157	20	,200*	,944	20	,290

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

Tablo 3: Deney Grubu ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön Test Normallik Dağılımı

Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular

Deney ve kontrol grubuna uygulanan son test verileri Shapiro-Wilk normallik testi ile analiz edildiğinde skewness (çarpıklık) ve kurtosis (basıklık) değerlerinin ±1 sınırları içinde 0'a yakın olduğu görülmektedir. Skewness (çarpıklık) ve kurtosis (basıklık) değerlerinin kendi standart hatalarına (Std. Error) bölünmesi ile hesaplanan çarpıklık ve basıklık indekslerinin ±2 sınırları içinde 0'a yakın olması da ön test verilerinin normal dağıldığını göstermektedir. Son test verilerinin Shapiro-Wilk normallik testine göre sonuçları tablo 4'te verilmiştir.

Descriptives

Son Test — Çalışma Grubu — Deney Grubu

	Mean	95% Confidence Interval for Mean		5% Trimmed Mean	Median	Variance	Std. Deviation	Minimum	Maximum	Range	Interquartile Range	Skewness	Kurtosis
		Lower Bound	Upper Bound										
Statistic	81,5000	75,5654	87,4346	81,6667	80,0000	160,789	12,68028	60,00	100,00	40,00	20,00	,034	-,797
Std. Error	2,83540											,512	,992

Kontrol Grubu

	Mean	95% Confidence Interval for Mean		5% Trimmed Mean	Median	Variance	Std. Deviation	Minimum	Maximum	Range	Interquartile Range	Skewness	Kurtosis
		Lower Bound	Upper Bound										
Statistic	61,5000	52,7410	70,2590	61,1111	60,0000	350,263	18,71532	30,00	100,00	70,00	27,50	,508	-,431
Std. Error	4,18487											,512	,992

Tests of Normality

		Kolmogorov-Smirnov[a]			Shapiro-Wilk		
	Çalışma Grubu	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Son Test	Deney Grubu	,197	20	,040	,912	20	,069
	Kontrol Grubu	,182	20	,082	,941	20	,255

a. Lilliefors Significance Correction

Tablo 4: Deney Grubu ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön Test Normallik Dağılımı

Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular

Çalışma öncesi, deney ve kontrol grubunun denk olup olmadığını belirlemek amacıyla ABT ön test puan ortalamaları arasındaki ilişki bağımsız örneklem t testi kullanılarak hesaplanmış ve

sonuçlar Tablo 5'te sergilenmiştir.Ön test için yapılan T testi sonuçlarına göre deney ve kontrol grubu arasında anlamlı fark bulunmamıştır [t(38) = 0,155, p = 0.878 ; .05<p]. Grupların ABT ön test puan ortalamaları açısından denk olduğu söylenebilir.

Group Statistics

	Çalışma Grubu	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Ön Test	Deney Grubu	20	45,0000	20,64742	4,61690
	Kontrol Grubu	20	46,0000	20,10499	4,49561

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
									95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
Ön Test	Equal variances assumed	,030	,864	-,155	38	,878	-1,00000	6,44409	-14,04538	12,04538
	Equal variances not assumed			-,155	37,973	,878	-1,00000	6,44409	-14,04568	12,04568

Tablo 5: Ön Test Karşılaştırma Sonuçları (Bağımsız Örneklem T-testi)

Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular

Çalışma sonunda, deney ve kontrol grubu arasında ABT son test puan ortalamaları yönünden anlamlı fark olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 6'da sergilenmiştir. Son test için yapılan T testi sonuçlarına göre deney ve kontrol grubu arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir [t(38)= 3,957 ; p= 0,0003; p < .05]. Bu fark deney grubu lehinedir. Deney grubuna uygulanan simülasyona dayalı Fen öğretiminin, mevcut programa göre öğrencilerin akademik başarılarını daha fazla arttırdığı ifade edilebilir.

Group Statistics

	Çalışma Grubu	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Son Test	Deney Grubu	20	81,5000	12,68028	2,83540
	Kontrol Grubu	20	61,5000	18,71532	4,18487

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
									95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
Son Test	Equal variances assumed	2,914	,096	3,957	38	<,001	20,00000	5,05496	9,76677	30,23323
	Equal variances not assumed			3,957	33,408	<,001	20,00000	5,05496	9,72037	30,27963

Tablo 6: Son Test Karşılaştırma Sonuçları (Bağımsız Örneklem T-testi)

Altıncı Alt Probleme Ait Bulgular

Deney grubuna ait ön test ve son test verilerinin karşılaştırılması için bağımlı örneklem t testi uygulanmıştır. T testi sonuçlarına göre deney grubunun ön testi ile son testi arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir [p= 0,001; p < .05].

Paired Samples Statistics

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	Deney Grubu Ön Test	45,0000	20	20,64742	4,61690
	Deney Grubu Son Test	81,5000	20	12,68028	2,83540

Paired Samples Test

		Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference Lower	Upper			
Pair 1	Deney Grubu Ön Test - Deney Grubu Son Test	-36,50000	9,33302	2,08693	-40,86799	-32,13201	-17,490	19	<,001

Tablo 7: Deney Grubu Ön Test - Son Test Karşılaştırması (Bağımlı Örneklem T-testi)

Yedinci Alt Probleme Ait Bulgular

Kontrol grubuna ait ön test ve son test verilerinin karşılaştırılması için bağımlı örneklem t testi uygulanmıştır. T testi sonuçlarına göre kontrol grubunun ön testi ile son testi arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir [p= 0,018; p < .05].

Paired Samples Statistics

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	Kontrol Grubu Ön Test	46,0000	20	20,10499	4,49561
	Kontrol Grubu Son Test	60,0000	20	20,51957	4,58831

Paired Samples Test

		Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference Lower	Upper			
Pair 1	Kontrol Grubu Ön Test - Kontrol Grubu Son Test	-14,00000	24,14866	5,39981	-25,30192	-2,69808	-2,593	19	,018

Tablo 8: Kontrol Grubu Ön Test - Son Test Karşılaştırması (Bağımlı Örneklem T-testi)

Tablo 9'da deney grubu ve kontrol grubunun ön test puanları arasında anlamlı düzeyde (p>0.05) bir farkın olmadığı görülmektedir. Her iki grubun akademik başarı düzeyleri çok yakındır. Tablo 10'a bakıldığında Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin başarı testinden almış oldukları puanlar arasında deney grubu lehine anlamlı düzeyde (p<0.05) bir farkın olduğu görülmektedir.

Simülasyon destekli fen bilimleri öğretiminin öğrencilerin akademik başarılarına pozitif yönde katkı sağladığı ortaya çıkmıştır.

Ön Test	Öğrenci Sayısı	Ortalama	Anlamlılık Düzeyi
Deney Grubu	20	45	0,878
Kontrol Grubu	20	46	

Tablo 9: Deney ve Kontrol Gruplarının Başarı Testi (Ön Test) Puanlarının Karşılaştırılması

Son Test	Öğrenci Sayısı	Ortalama	Anlamlılık Düzeyi
Deney Grubu	14	81,5	0,0003
Kontrol Grubu	14	61,5	

Tablo 10: Deney ve Kontrol Gruplarının Başarı Testi (Son Test) Puanlarının Karşılaştırılması

Sekizinci Alt Probleme Ait Bulgular

Tablo 11 incelendiğinde deney ve kontrol grubu arasında bilgilerin kalıcılığı yönünden anlamlı bir fark olduğu görülmektedir [t(38)= 4,736; p=0,00003; p < .05]. Bu fark deney grubu lehinedir. Bu sonuca göre grupların Kalıcılık Başarı Testi puanları arasında anlamlı bir farklılık vardır. Tabloda gösterilen deney grubunun Kalıcılık Başarı Testi puan ortalaması (deney=80) iken kontrol grubu Kalıcılık Başarı Testi puan ortalamasının (kontrol=57,5) olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre deney grubuna uygulanan simülasyon destekli öğretimin bilgilerin kalıcılığını sağlamada daha başarılı olduğunu söyleyebiliriz.

Group Statistics

	Çalışma Grubu	N	Mean
Bilgilerin Kalıcılığı Testi	Deney Grubu	20	80,0000
	Kontrol Grubu	20	57,5000

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
									95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
Bilgilerin Kalıcılığı Testi	Equal variances assumed	2,290	,138	4,736	38	<,001	22,50000	4,75035	12,88343	32,11657
	Equal variances not assumed			4,736	35,703	<,001	22,50000	4,75035	12,86307	32,13693

Tablo 11: Deney ve Kontrol Gruplarının Kalıcılık Testi Puanlarının Karşılaştırılması

Dokuzuncu Alt Probleme Ait Bulgular

Tablo 12 incelendiğinde öğrencilerin verdiği cevaplara göre tamamının (%100) derste kullanılan uygulamaları sevdiği görülmektedir.

Sevme ve sevmeme durumları	**f**	**%**
Uygulamayı sevme	20	100
Uygulamayı sevmeme	0	0
Toplam	20	100

Tablo 12: Öğrencilerin Simülasyon Destekli Uygulamaları Sevme ve Sevmeme Durumları

Onuncu Alt Probleme Ait Bulgular

Tablo 13 incelendiğinde öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun (%95) uygulamalara karşı duygu ve düşüncelerinin olumlu olduğu görülmektedir.

Simülasyon Uygulamasına Yönelik Öğrenci Görüşleri	**f**	**%**
Eğlenceli	11	55
Çok güzel	5	25
İyiydi	2	10
Keyifli-mutlu oldum	1	5
Sıkıcı	0	0
Derse katılmadığım için iyi değil	1	5
Toplam	20	100

Tablo 13: Öğrencilerin Simülasyon Kullanılarak İşlenen Derse Yönelik Duygu ve Düşünceleri

On Birinci Alt Probleme Ait Bulgular

Tablo 14 incelendiğinde öğrencilerin tamamının (%100) ders hakkında olumlu görüş ifade ettiği görülmektedir.

Bu Dersi Diğer Derslerden Ayıran Özellik	f	%
Daha fazla derse katıldım	6	30
Daha hızlı-çabuk öğrendim	5	25
Kalıcı öğrendim	3	15
Soruları daha iyi çözdüm	6	30
Fark yok	0	0
Toplam	20	100

Tablo 14: Bu Dersi Diğer Fen Derslerinden Ayıran Özellikler

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Simülasyon uygulanan deney grubunun kontrol grubuna göre Fen Bilimleri dersi ABT son test puan ortalamaları açısından bakıldığında anlamlı bir farkla daha başarılı olduğu görülmektedir. Öğrencilerin simülasyonlar sayesinde dikkatleri direkt konuya yönlendirilmiş, öğrenmenin merkezine yerleşen öğrenciler deneme ve yanılmalarla öğrenme imkânı bulmuşlardır. Derste daha aktif hâle gelen deney grubu öğrenme ortamında sıkılmadan bir sonraki aşamayı takip etmiştir. Ayrıca soyut kavramlar içeren Maddenin Halleri ünitesinin simülasyonlar kullanılarak somutlaştırılması da deney grubu öğrencilerinin başarılarını olumlu etkilemiştir. Bazı öğrencilerin daha önce neden böyle olduğunu anlamamıştım, şimdi daha iyi anlıyorum, şeklindeki söylemleri de soyut kavramları somutlaştırdıklarının göstergesidir. Simülasyon uygulaması ile işlenen Fen dersine ilişkin öğrencilerin verdikleri cevaplar incelendiğinde; öğrencilerin simülasyonla ilk defa tanıştıkları, eğlenceli bir ders işledikleri ve derse katılım isteklerinin de arttığı görülmektedir. Öğrenciler, derse karşı duygu ve düşüncelerinin genel olarak olumlu olduğunu ifade etmişlerdir. Simülasyon uygulanan deney grubunun, yürürlükteki müfredatın uygulandığı kontrol grubuna göre bilgilerin kalıcılığı yönünden daha başarılı olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında öğrencilerin öğrenme esnasında eğlenmeleri, öğrenmenin merkezinde olmaları ve uygulamaların görsel ve işitsel olması etkili olmuş olabilir.

Bu araştırmanın yapılabilmesi için "Maddenin Halleri" konusu seçilmiştir. Bu konunun seçilmesinde planlama ve uygulama sürecinde hazır olarak internet ortamında yer alan simülasyonlara sahip olması etkili olmuştur. Bu simülasyonlardan ilkokul 4. sınıf seviyesine uygun olan simülasyonlar oldukça sınırlıdır. Öğretim programı kazanımlarına ve sınıf seviyelerine uygun, Türkçe ara yüzlere sahip simülasyonlar üretilmeli ve bu simülasyonların etkin kullanımı ders kitabıyla birlikte sağlanmalıdır. Ders kitabına kare kodlar yerleştirilerek öğrenciyi bu simülasyonlara yönlendirmek mümkündür.

İlkokuldaki öğrencilerin somut işlemler döneminde olduğu düşünülerek birçok simülasyonun dijital içerik olarak Millî Eğitim Bakanlığının EBA (Eğitim ve Bilişim Ağı) portalı üzerinde öğrenci ve öğretmenlerin kullanımına sunulması büyük bir gerekliliktir.

KAYNAKÇA

(2015, Aralık 10). Mayıs 22, 2021 tarihinde Nişanyan Sözlük Çağdaş Türkçenin Etimolojisi:https://www.nisanyansozluk.com/?k=bilim adresinden alındı

Akkağıt, Ş. (2013, Mayıs 31). Simülasyon Tabanlı Öğrenmenin Ortaöğretim Öğrencilerinin Temel Elektronik Ve Ölçme Dersindeki Başarılarına Etkisi. Ege Eğitim Dergisi, 13(2), 1-12. Mayıs 4, 2021tarihinde https://dergipark.org.tr/tr/pub/egeefd/issue/4903/67206 adresinden alındı

Bayram, Y. (2019). Simülasyon (benzetim) destekli 5e öğrenme döngüsü modelinin 7. sınıf öğrencilerinin elektrik konusunu anlamalarına ve elektrik konusuna yönelik ilgilerine etkisinin incelenmesi. Ekim 30, 2020 tarihinde Bartın üniversitesi Kurumsal Akademik Arşivi: https://acikerisim.bartin.edu.tr/bitstream/handle/11772/2218/Ye%c5%9fim%20Bayram.pdf?sequence=1&isAllowed=y adresinden alındı

Bıçak, F. (2019). Simülasyonlarla Zenginleştirilmiş Etkileşimli Tahta Kullanımının Fen Bilimleri DersindeAkademik Başarıya Etkisi: "6. Sınıf Kuvvet ve Hareket Örneği". Aralık 4, 2020 tarihinde Trabzon Üniversitesi Açık Erişim Sistemi: http://acikerisim.trabzon.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12598/418/10277136%20furkan%20b%c4%b1%c3%a7ak.pdf?sequence=1&isAllowed=y adresinden alındı

Bozkurt, E. (2008). Fizik Eğitiminde Hazırlanan Bir Sanal Laboratuvar Uygulamasının ÖğrenciBaşarısına Etkisi. VIII. INTERNATIONAL EDUCATIONAL TECHNOLOGY CONFERENCE. Konya.

Çelikel, S. (2007). Orhun Kitabelerinin Günümüz Türkçesindeki Söz Varlığı. Mayıs 22, 2021 tarihinde https://www.yumpu.com/tr/document/read/16733706/orhun-kitabelerinin-gunumuz-turkcesindeki- soz-varlg adresinden alındı

Dağdalan, G. (2017, Aralık). Simülasyon Destekli Fen Öğretiminin Öğrencilerin Başarısına ve BilgisayarDestekli Fen Öğretimine Yönelik Tutumlarına Etkisi. Fen Eğitimi ve Araştırmaları Derneği, 5(2), 160-
172. Mayıs 4, 2021 tarihinde https://dergi.fead.org.tr/wp-content/uploads/Cilt-5-say%C4%B1-25.pdf adresinden alındı

Demirci, B. (2017). Fen Bilimleri Öğretimi (1. b.). (M. P. Demirci Güler, Dü.) Ankara: Pegem Akademi.

Demirel, Ö., & Altun, E. (2007). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı. Ankara: Pegem AYayıncılık.

Güven, G., & Sülün Yusuf. (2012, Mart). Bilgisayar Destekli Öğretimin 8.Sınıf Fen ve Teknoloji Dersindeki Akademik Başarıya ve Öğrencilerin Derse Karşı Tutumlarına Etkisi. Türk Fen Eğitimi Dergisi,9(1), 68-79. Mayıs 23, 2021 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/288139390_Bilgisayar_destekli_ogretimin_8sinif_fen_ve_teknoloji_dersindeki_akademik_basariya_ve_ogrencilerin_derse_karsi_tutumlarina_etkisi adresinden alındı

Karasar, N. (2006). Bilimsel Araştırma Yöntemi; Kavramlar, İlkeler, Teknikler. Ankara: Nobel YayınDağıtım.

MEB. (2006). Fen Bilimleri Ders Öğretim Programı . Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Minaslı, E. (2009). Fen ve Teknoloji Dersi Maddenin Yapısı ve Özellikleri Ünitesinin Öğretilmesinde Simülasyon ve Model Kullanılmasının Başarıya, Kavram Öğrenmeye ve Hatırlamaya Etkisi. İstanbul,

Türkiye. Mayıs 23, 2021 tarihinde https://katalog.marmara.edu.tr/eyayin/tez/T0064193.pdf adresinden alındı

Özden, Y. (2015). *Eğitimde Yeni Değerler Eğitimde Dönüşüm.* Ankara: Pegem A Yayınları.

Roblyer, M. D. (2003). *Integrating Educational Techonolgy into Teaching.* Pearson Education.

Sezgin, E. (2014). İkili Kodlama Kuramına Dayalı Olarak Hazırlanan Multimedya Ders Yazılımının Fen Bilgisi Öğretiminde Akademik Başarıya Etkisi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 0*(4). https://dergipark.org.tr/tr/pub/sakaefd/issue/11231/134113 adresinden alındı

Şimşek, F. (2017, Aralık). Fen Bilimleri Dersinde Animasyon ve Simülasyon Kullanımının ÖğrencilerinAkademik Başarısı ve Bilgilerin Kalıcılığı Üzerine Etkisi. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi,3*(3), 112-124. Aralık 4, 2020 tarihinde https://dergipark.org.tr/tr/pub/uebt/issue/33648/373238 adresinden alındı

TÜRK VE FRANSIZ ÇOCUK EDEBİYATINDA HAYVAN KARAKTERLERİN ELE ALINIŞ BİÇİMLERİ ÜZERİNDEN NİN KARŞILAŞTIRILMASI

Öğr.Gör.Dr. Zeynep KÖSTELOĞLU
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü
ORCID No: 0000-0002-0753-1811
Buket ALBAYRAK
Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü, Fen Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü

Özet

Bu çalışmada, Ayşe Sarısayın'ın *Kedimin Adı Çamur*'u ile Claude Roy'un *Konuşan Kedi* isimli eserinde insani değerlerle donatılmış olan kedi karakterlerine ve onlara verilen insani özelliklere bakılmış, hayvanların gözünden insan olma durumu sorgulanmıştır. Her iki yazarın eserlerinde önemli bir yer kaplayan kedilerin insani donatılarla bezenmiş olarak sunulması ve ele alınış biçimleri çocuk ve gençlik edebiyatı çatısı altında metin odaklı bir biçimde incelenmişve karşılaştırılmıştır.

Bu çalışmanın amacı, farklı ülkelere ve kültürlere ait yazarların eserlerinde yer alan kahramanları ve işledikleri konuları buluştukları ortak noktalarda karşılaştırmak ve kedi karakterlerinin ele alınış şekillerinin benzer ve farklı yönlerini ortaya koyarak hayvanların gözünden insanların ve insanların bakışından hayvanların çeşitli olaylar sonucunda verdiği tepkileri anla(mlandır)maya çalışmaktır. Geçmişten başlayıp günümüze dek gelen hayvanların aşağı statüsü etrafında kurulan hegemonya üzerinden yapılan algının eleştirel boyutta sorgulanması ve insan-hayvan arasındaki ilişkilerin farklı kültürlerde ve edebiyatlarda nasıl ele alındığını ortaya koymaktır. Bu çalışma kapsamında öncelikle çocuk ve gençlik edebiyatı içerisinde bahsi geçen "çocuk" kavramının neye karşılık geldiğinden bahsedilmiştir. Ardından farklı dönemlere ve kültürlere ait sözü edilen yazarların eserlerinde yer alan hayvan karakterler incelenmiş ve kültür farklılıklarına bağlı olarak ayrıştıkları noktalar saptanmıştır. Kadın erkek ilişkilerinin ve toplumsal cinsiyet rollerinin belirlenmesinde ve benimsenmesinde kedi karakterlerin rolü üzerinde durulmuştur. Karşılaştırmalı Edebiyat disiplininin temel ilkelerinden yararlanılarak gerçekleştirilen bu çalışmada, her iki yazarın da aynı türden hayvanları seçerek onları eserde başkarakterler olarak konumlandırması, birbirine benzer konuları işlemesi, bu çalışmanın ortaya çıkışındaki temel noktayı belirlemiştir. Yapılan incelemeler sonucunda, hangi millete, kültüre, inanışa ait olunursa olunsun hayvan sevgisinin evrenselliği her iki eserde de vurgulanmıştır. Her iki yazarın da okuru düşündürmek maksadıyla mizahi bir dil kullandığı görülmüştür. Ek olarak hayvanların iç dünyasının sade ve akıcı bir dille verilmesinin yanı sıra insanın hiyerarşik üstünlüğü karşısında, toplumsal hayatın önemli bir parçası haline gelen hayvanların insan-hayvan ve kadın–erkek dikotomisi bağlamında eleştirisi gözler önüne serilmiştir.

Anahtar Kelimeler; Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi, Çocuk ve Gençlik Edebiyatı, toplumsal cinsiyet, Kedi karakter.

THE COMPARISON OF TREATMENTS OF ANIMAL CHARACTERS IN TURKISH AND FRENCH CHILDREN'S LITERATURE

This study examines the cat characters which are equipped with human values and the humanitarian values given to these characters in Ayşe Sarısayın's "My Cat's Name is Çamur" and Claude Roy's "The Speaking Cat" and being human is questioned from the point of animals. Cats take an important part in both writers' works and they are represented as they are equipped with humanistic features; moreover, the way they are treated in these works are examined and compared in terms of text in children's and young adult literature.

This study aims to compare the protagonists in literary works by authors from different countries and cultures and the subjects they discuss in terms of the common points; furthermore, it aims to understand the reactions of animals from the point of humans and the reactions of humans from the point of animals via presenting the similar and different aspects of the treatment of cat characters. The critical questioning of inferiority of animals from past to present and the superiority of humankind around animal inferiority and how human-animal relationship is treated in different cultures and literatures are also present in the study.

In the scope of this study, first what the term "child" refers to in children's and young adult's literature is mentioned. Then, the animal characters in the works of aforementioned authors who belong to different eras and cultures are investigated and the differentiated points of cultural differences are determined. The role of cat characters in determining and adopting men-women relationships and gender roles is also elaborated.

The placement of the same kind of animals as protagonists in works of both authors and the treatment of similar subjects determine the essential point in this study which makes use of the basic principles of Comparative Literature.

The universality of love for animals regardless of nation, culture, and belief is highlighted in the light of examinations in this study. It is also seen that both authors use humorous language in order to make readers think. Moreover, the criticism of animals which become an important part of life in terms of human-animal and men-women dichotomy against the superiority of humankind, as well as the representation of animals via plain and fluent language are also displayed to the readers.

Key Words; Comparative Literary Science, Children's and Youth Literature, social gender, cat character.

KİTLESEL FONLAMA (CROWDFUNDING) ÇALIŞMALARININ BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

Zülfiye KAYNAR
Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme A.B.D.
ORCID: 0000-0001-8966-4011

ÖZET

Son zamanlarda daha fazla yaygın olarak kullanılmaya başlayan crowdfunding (kitlesel fonlama) uygulamaları gittikçe daha önemli hale gelmiştir. Crowdfunding, yeterli sermayesi olmayan proje sahiplerine aracı destekçiler vasıtasıyla gerekli fonları sunarak destek sağlamaktadır. Kitlesel fonlamada sadece belli kriterlere değil genel olarak herhangi bir konuda da destek sağlanabilmektedir. Bu çalışmada "crowdfunding" alanındaki yapılan makale çalışmalarının araştırılması ve ulaşılan verilerin bibliyometrik analizinin yapılarak genel bilgi vermesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada makale verileri geniş ve güvenilir veri tabanı olan Web of Science'dan 1975-2021 yılları olarak alınmıştır. Bu ulaşılan verileri VOSviewer(1.6.16) programı kullanılarak analiz edilmiştir. VOSviewer programı ile analizin sonucunda görsel ve sayısal anlamda bulgulara ulaşılmıştır. Bu bulgular; -en çok atıf alan yazarlar, -en çok atıf alan kurumlar, -en çok atıf alan ülkeler, -en çok atıf alan yayınlar ve -en çok kullanılan anahtar kelimeler şeklindedir. Bulgular tablo halinde şu şekilde ilk üç olarak özetlenebilir:

Konu	**En Çok Atıf Alan Ülkeler**	**En Çok Atıf Alan Kurumlar**	**En Çok Atıf Alan Yazarlar**	**En Çok Atıf Alan Yayınlar**	**En Çok Kullanılan Anahtar Kelimeler**
"crowdfunding"	1. ABD 2. Almanya 3.İtalya	1. University of Pennsylvania 2. Cesifo-Oxford Unıversity 3.Catholic University of Leuven	1.Ethan Mollick 2.Armin Schwienbacher 3.Paul Belleflamme	1.Journal of business venturing 2.Entrepreneurshıp theory and practice 3.Small business economics	1.crowdfunding 2.entrepreneurshıp 3.equity crowdfunding

Ayrıca kitlesel fonlama ile ilgili yapılan çalışmaların yıllara göre dağılımı, türlerine ve dillerine göre dağılımı da çalışma içine dahil edilmiştir. Yapılan araştırma sonucunda bulunan bulgular ile birlikte ülkeler, kurumlar ve kişiler arasındaki bağlantılar da belirlenerek performansları karşılaştırılmıştır. Çalışma literatürdeki önemli noktalara da değinmesi sebebi ile önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Crowdfunding(Kitlesel Fonlama), Bibliyometrik Analiz, VOSviewer programı

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF CROWDFUNDING STUDIES

ABSTRACT

Crowdfunding applications, which have become more widely used recently, have become more and more important. Crowdfunding provides support to project owners who do not have sufficient capital by providing the necessary funds through intermediary supporters. In crowdfunding, support can be provided not only for certain criteria, but also for any subject in general. In this study, it was aimed to investigate the article studies conducted in the field of "crowdfunding" and to give general information by making bibliometric analysis of the data obtained. In this study, the article data were taken from the Web of Science, which is a large and reliable database, as the years 1975-2021. These data were analyzed using the program VOSviewer (1.6.16). Visual and numerical findings were obtained as a result of the analysis with the VOSviewer program. These findings; -the most cited authors, -the most cited institutions, -the most cited countries, -the most cited publication, and -the most used keywords. The findings can be summarized as the top three in a tabular form as follows: In addition, the distribution of the studies on crowdfunding by years, their types and languagesare also included in the study. Along with the findings of the research, the connections between countries, institutions and individuals were determined and their performances were compared. The study is important because it touches on important points in the literature.

Keywords: Crowdfunding, Bibliometric Analysis, VOSviewer program

Subject	Most Cited Countrys	Most Cited Institutions	Most Cited Authors	Most Cited Publications	Most Used Keywords
"crowdfunding"	1. USA 2. Germany 3. Italy	1. University of Pennsylvania 2. Cesifo-Oxford Unıversity 3.Catholic University of Leuven	1.Ethan Mollick 2.Armin Schwienbacher 3.Paul Belleflamme	1.Journal of business venturing 2.Entrepreneurship theory and practice 3.Small business economics	1.crowdfunding 2.entrepreneurship 3.equity crowdfunding

GİRİŞ

Ekonomilerin gelişmeleri için fon kaynaklarının varlığının etkin kullanılması ve bunlara erişimin kolay olması gerekmektedir. Bu fonlar firmaların kendilerini sürdürülebilir hale getirebilmeleri ve sektöre katkı sağlayabilmeleri için önemlidir. Dünyada yaşanan krizler ve bu krizler neticesinde bankaların kredi olanaklarının azaltılması sonucunda alternatif fon kaynaklarına ihtiyaç duyulmuştur. Kitle fonlaması diğer adıyla crowdfunding uygulamaları bu fon kaynaklarından birisidir (Ballell, 2017, s. 1). Kitle fonlaması sadece projeye yönelik değil yeni girişimler için de kaynak olmuştur. Bu fonlama ile proje sahibi ve yatırımcı arasında hem sağlıklı iletişimin kurulması hemde gerekli fonların tedariki amaçlanmıştır.

Kitle fonlaması ilk 1885 yılında görülmüştür. Fransa yönetimi tarafından ABD'ye hediye olarak gönderilen özgürlük heykeli, bazı finansman yetersizlikleri yüzünden hazır hale getirilememiştir. Joseph Pulitzer bağış yaparak ülke vatandaşlarını da teşvik etmek istemiştir. Böylelikle ilk kitle fonlama örneği olarak literatürde yerini almıştır (Çonkar & Canbaz, 2018, s. 120). 1990'ların sonlarında müzik, klip gibi faaliyetlerde yardımlarda bulunurlarken, 2000'li yıllarda hayır işlerine yönelik fonların da kullanımı artmıştır (İşler, 2014, s. 52). 2008 yılında yaşanan dünya çapındaki finansal krizde işletmeler çok büyük sıkıntılar çekmiş ve bunun sonucunda yardıma ihtiyaçları artarak kitle fonlaması faaliyetlerinin yaygınlaşması sağlanmıştır. Kitle fonlaması 2009 yılında Kickstarter adıyla kurulan platform ile önem kazanmıştır. Bu platformun ardından Indiegogo, Crowdfunder gibi birçok kitle fonlama platformları kurulmuştur. Türkiye de ise yaygın olan platformlar Arıkovanı, Fongogo, Etohum olarak söylenebilir (Çubukçu, 2017, s. 159).

Kitle fonlaması, geleneksel finansal yöntemlerle karşılaştırıldığında yaptığı işlemleri online platformlar olarak gerçekleştirdiği için farklılık göstermektedir. Bu crowdfunding platformları bireyleri, kurumları, yatırımları bir arada toplayarak gerekli

finansal desteklerin kısa sürede toplanmasını sağlayarak önem kazanmıştır. Kitle fonlaması temelde altı bölümden oluşmaktadır; müteşebbisler, takas edilen hizmet, anlaşılan fiyat, yasal çerçeve, yatırımcılar ve dijital olarak kurulan platformlardır (Cuesta, ve diğerleri, 2015, s. 1). Kitle fonlaması modelleri ise; bağış bazlı-ödül bazlı ve yatırım bazlı olarak ayrılmaktadır.

Kitle fonlamalarının avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. Coğrafi sınırları ortadan kaldırarak daha kolay kullanılması, birçok yatırımcı ve borçluyu bir araya getirerek fikirlerin daha iyi oluşmasını sağlaması, online platformlar olması sebebi ile yatırımcılara-işletmecilere daha kolay ulaşılabilmesi, geri bildirimlerin hızlı olması, zaman tasarrufuna katkı sağlaması gibi avantajları bulunmaktadır. Dezavantajları ise; likidite yetersizliği, online olması sebebi ile siber saldırıların yüksek olması, şeffaflığın yetersiz olması, dolandırıcılığın da olması olarak söylenebilir. Crowdfunding platformları hızlı bir yaygınlık kazanarak ülkemizde de özellikle 2010 yılından sonra kullanılmaya başlanmış ve SPK ile diğer mevzuatlar tarafından da çalışmalar başlatılarakkonuya dikkat çekilmiştir.

1. BİBLİYOMETRİK ANALİZ

Bibliyometrik analiz, yapılan çalışmaların bibliyografik olarak bilgilerinin ölçülmesini ve bunların analizini sağlayacak istatistiksel yöntemlerin kullanılması olarak tanımlanmıştır (Lawani, 1981, s. 294). Bu analizler günler geçtikçe daha çok kullanılmaya başlanmış ve hemen hemen her alanda talep görmüştür. Bu yapılan analizler ile birlikte literatürde herhangi bir eksikliğin kolayca tespit edilmesi ve bu eksikliklerin önüne geçilerek yayın kalitesini arttırabilmektedir. Yapılan bibliyometrik çalışmalar öznellikten kaçınılarak bilgisayar programında yapıldığı için nesnellik açısından avantaj sağlamaktadır. Literatürdeki etkin olan ülkelerin, kurumların, yazarların, kaynakların tespit edilmesini sağlayan bu bibliyometrik analizler özellikle güvenilir veri kaynakları olan Web Of Science veScopus veri tabanlarından yaygın olarak yapılmaktadır. Böylelikle yapılan çalışmaların güvenilirliği ve doğruluğu daha da artmaktadır.

2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Çalışmada verilerin toplanmasında doküman analizi yöntemi kullanılarak bu veriler yaygın olarak kullanılan Web of Science veri tabanından alınmıştır. Veri tabanından elde edilen veriler ağ analizi görselleştirmesi yapan yazılım programı olan VOSviewer ile analiz edilmiştir. VOSviewer programı ile en çok atıf alan veya en üretken kurumlar gibi birçok faktörde bilgi vererek araştırmalara önemli bir boyut kazandırabilmektedir. Veriler, Web of Science veri tabanından tüm yılları (1975-2021) kapsayacak şekilde “crowdfunding” olarak aratılarak daha sonrasında da makale filtresi uygulanarak elde edilmiştir. Çalışmamızda en çok yapılan araştırma türü makale olması sebebi ile sadece makaleler analize dahil edilmiştir.Veriler VOSviewer programı ile en çok atıf alan yazarlar, en çok atıf alan kurumlar, en çok atıfalan

ülkeler, en çok atıf alan yayınlar ve en çok kullanılan anahtar kelimeler şeklinde analiz edilmiştir. Anahtar kelime haricinde diğer analizler için 1-1 aralığı yani en az bir doküman ve bir atıf almış şeklinde analiz yapılmıştır. Analizde geçen bağlantı gücü her bir düğümün diğer düğümlerle olan ilişkilerini göstererek bunların yoğunluğu hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca clusters olarak adlandırılan analizde ise örneğin, bir ülkenin başka hangi ülkelerle en çok ilişkisinin olduğunu gösterecek şekilde daha iyi anlaşılması için kullanılmaktadır.Analizde "citation-authors (1/1)", "citation-organization (1/1)", "citation-countries (1/1)", "citation-source (1/1)", "co occurance-keywords (2)" kategorileri kullanılarak analizler elde edilmiştir. Analiz sonucunda ise citation-authors sayısı=1959, citation-organization sayısı=1072, citation-countries sayısı=74, citation-source sayısı 512 ve co occurance-keywords sayısı=614 bulunmuştur.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

Çalışmada analize konu edilen toplamda 1386 makale bulunmaktadır. Crowdfunding konusu ile ilgili yapılan makale çalışmalarının analize dahil edilecek kısım olarak özel filtre uygulanmıştır. Bunun sonucunda bulgular; en çok atıf alan yazarlar, en çok atıf alan kurumlar, en çok atıf alan ülkeler, en çok atıf alan yayınlar ve en çok kullanılan anahtar kelimeler şeklinde yorumlanmıştır. Ayrıca Web of Science veri tabanı analizi ile birlikte crowdfunding çalışmalarının dil dağılımı, çalışmaların yıllara göre dağılımı ve çalışma türleri de ayrıca yorumlanmıştır.

Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Grafik 1, "crowdfunding" alanında yapılan çalışmaların yıllara göre dağılımını göstermektedir. Grafikte yayınların 2012'den sonra çalışmaya başladığını ve daha sonra da çalışmaların yapıldığı gösterilmektedir. Özellikle 2015'den 2016'ya geçildiğinde artışın fazla olduğu göze çarpmaktadır. Genel olarak baktığımızda ise, her yıl belirli oranlarda yapılan çalışmaların arttığını söyleyebiliriz. Bu artışlar bazı yıllarda çok fazla artarken bazı yıllarda az bir artışın olduğunu
görüyoruz.

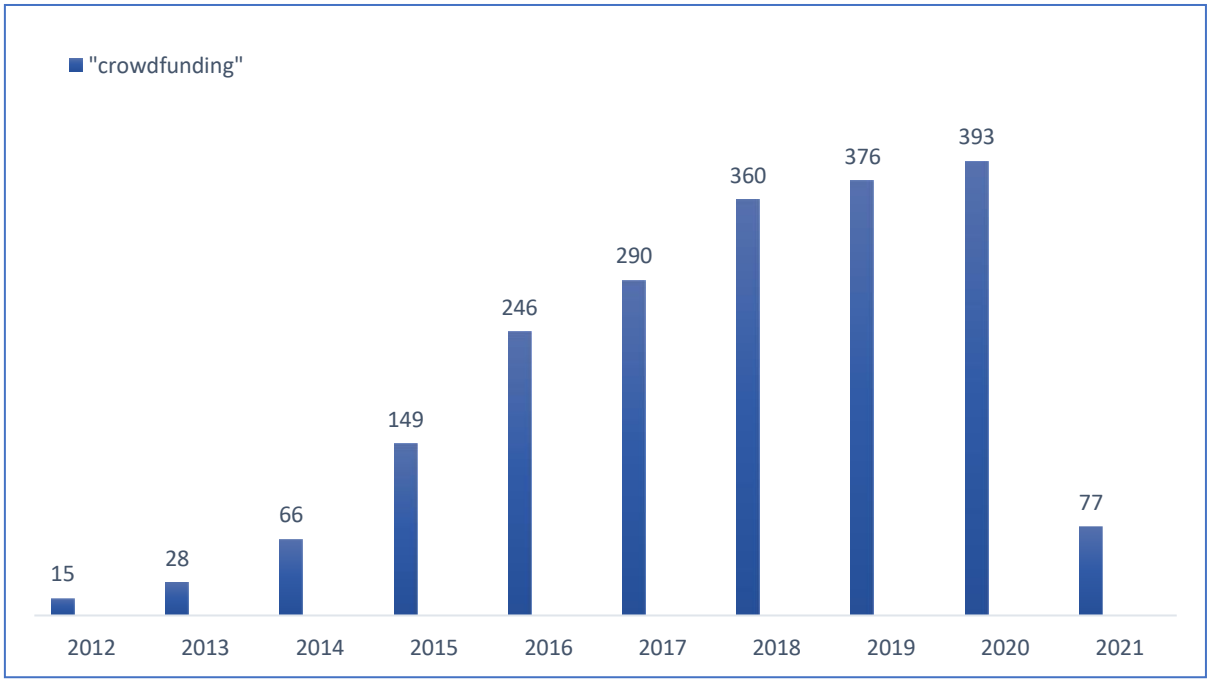

Grafik 1: Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Çalışmaların Türlerine Göre Dağılımı

Grafik 2'de verilen bilgiler "crowdfunding" ile ilgili 1975-2021 yılları arasındaki yapılan çalışmaların türleri ile ilgili bilgileri vermektedir. İncelemeye göre toplam çalışma içinde makale türünde 1386 çalışma yapıldığı ve çalışmalarının çoğunun da bundan oluştuğu görülmektedir. Makaleden sonra bildirilerin, bildirilerden sonra da kitap bölümlerinin geldiği görülmektedir.

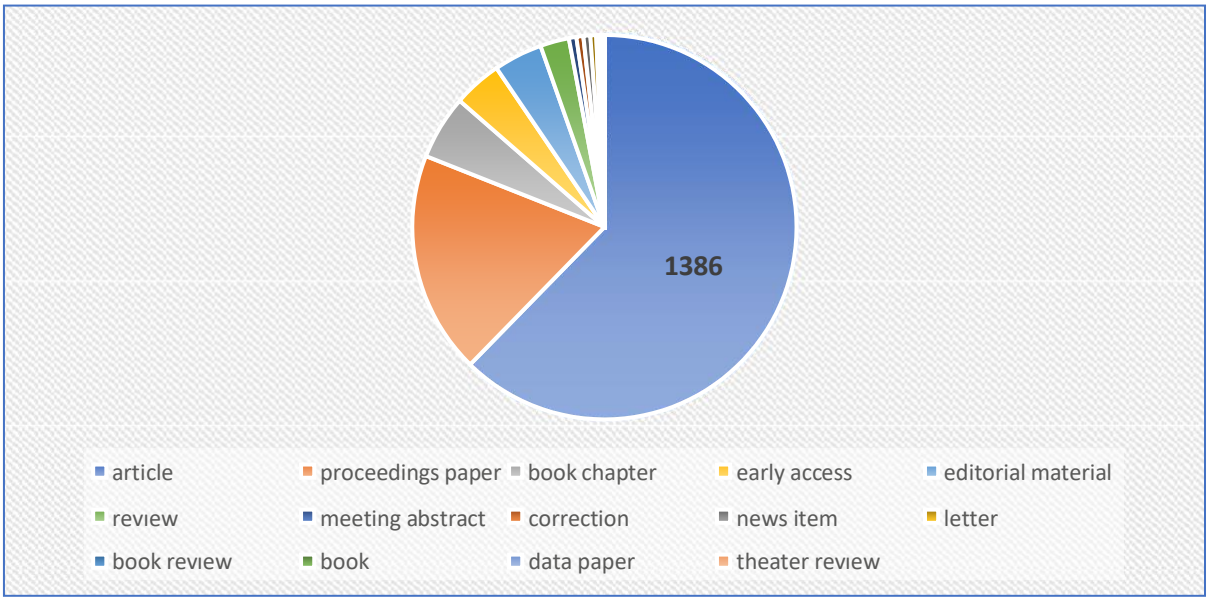

Grafik 2: Çalışmaların Türlerine Göre Dağılımı

Çalışmaların Dillerine Göre Dağılımı

Grafikte yayınların dillerine göre dağılımı verilmiştir. 1975-2021 yılları arasında "crowdfunding" alanında yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu İngilizceden (1889)

oluşmaktadır. Daha sonrasında ise İspanyol (47) ve Rusça (20) gelmektedir. Literatürde yapılan çalışmaların Macarca, Türkçe ve diğer dillerin de olduğu farklılıklar görülmektedir.

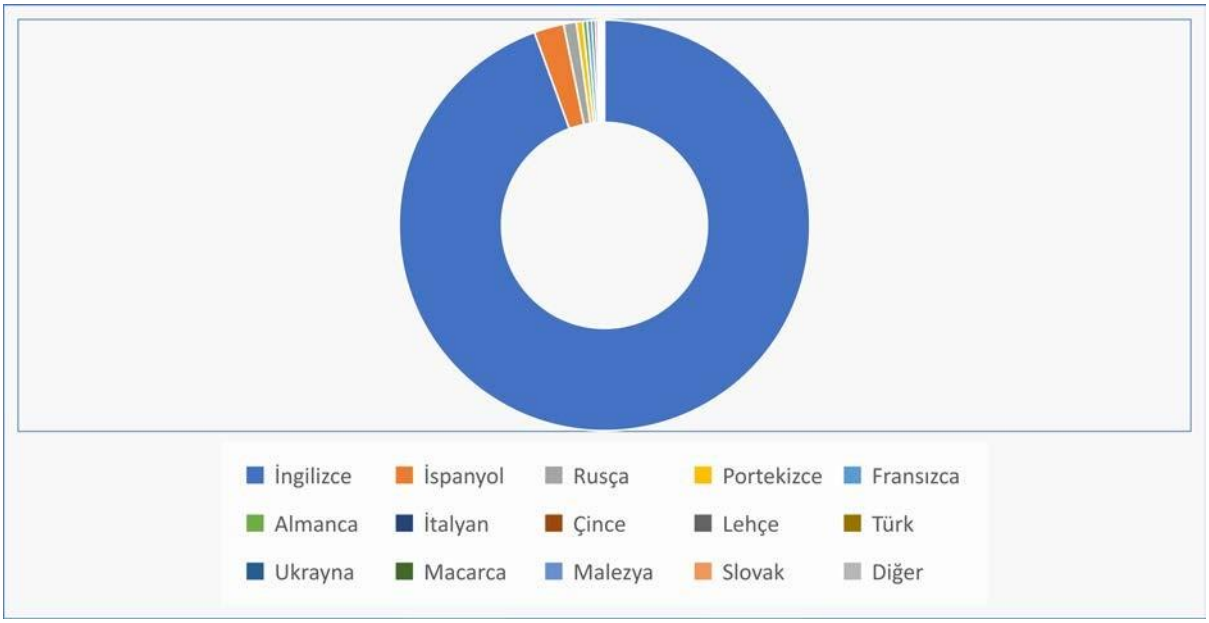

Grafik 3: Çalışmaların Dillerine Göre Dağılımı

En Çok Atıf Alan Yazarlar

Tablo 1: Çalışmaların En Çok Atıf Alan Yazarlara Göre Dağılımı

"crowdfunding"			
Yazar	**Dokuman sayısı**	**Atıf sayısı**	**Bağlantı gücü**
Ethan Mollick	5	1391	2004
Armin Schwienbacher	12	980	1824
Paul Belleflamme	3	824	1250
Silvio Vismara	14	822	1048
Thomas Lambert	2	703	1062
Gordon Burtch	8	606	930
Massimo Colombo	6	548	1018
Anindya Ghose	5	543	815
Douglas Cumming	6	529	902
Sunil Wattal	4	514	810

Şekil 1'de crowdfunding çalışmalarında en çok atıf yapılan yazarların ağ analizleri yer almıştır. Tablo 1'de ise bunların tablo halinde daha kolay anlaşılması sağlanmaktadır. Bu analiz sayesinde en çok hangi yazarın üretken olduğu, en sık olarak atıf alan yazarların atıf aldığını ortaya çıkarmaktadır.Analizde citation-authors çalışma türü ile 1-1 aralığı özelinde analiz yapılarak 1693 ıtems 37 clusters bulunmuştur. En sık atıf alan yazar şekilde de görüldüğü gibi Ethan Mollick olmuştur.Her bir renk kümeleri farklı katmanları temsil etmekle birlikte daha çok ilişkili olan yazarları da temsil etmektedir.Düğüm yoğunluğuna baktığımızda ise birinci

sırada Ethan Mollick olduğu görülmektedir ve buyazarın bu konuda etkin olduğu söylenebilir. Mollick'ten sonra Armin Schwienbacher yer almaktadır. Doküman sayılarına baktığımızda ise Silvio Vismara ön plana çıkmaktadır.

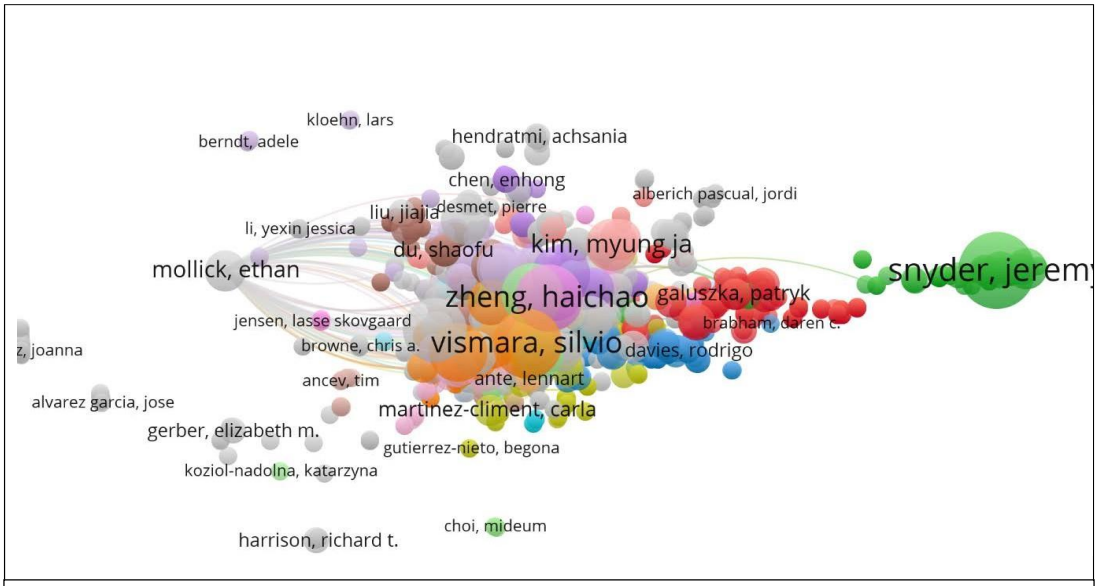

Şekil 1: Çalışmaların En Çok Atıf Alan Yazarlara Göre Ağ Olarak Şekilsel Dağılımı

En Çok Atıf Alan Kurumlar

Tablo 2: Çalışmaların En Çok Atıf Alan Kurumlara Göre Dağılımı

"crowdfunding"			
Kurum	**Dokuman sayısı**	**Atıf sayısı**	**Bağlantı gücü**
University of Pennsylvania	10	1457	1798
Cesifo-Oxford Unıversity	8	934	1355
Catholic University of Leuven	5	835	1053
University of Bergamo	15	822	995
University of Lille	2	733	923
Politecnico di Milano	18	714	1317
University of York	8	698	968
University of Minnesote	21	672	992
Indiana University	19	555	667
Concordia University	13	547	980

Crowdfunding alanında en üretken olan kurumlar Şekil 2'de ağ analizi olarak, Tablo 2'de ise en üretken olan kurumlardan ilk onu yer almaktadır. Bu alanda en üretken kurumun yoğunluk ve atıf ilişkisine baktığımızda birinci sırada University of Pennsylvania yer almaktadır. Makale

sayısı 21 olan Minnesote Üniversitesi ise bağlantı gücü düşük olması dikkat çekmektedir. Bazı üniversitelerin doküman sayısı düşük olsa da yoğunluk ve atıflık düzeyine baktığımızda daha etkin olduğu görülmektedir.

Analiz yapılırken citation-organizatıon kısmı (1-1) özel aralığı ile çalışma yapılmıştır. Bunun sonucunda da 936 items, 30 clusters bulunmuştur. Şekildeki renk kümeleri her bir bütünü göstererek birbiri ile ilişkisi olan kurumları
göstermektedir.

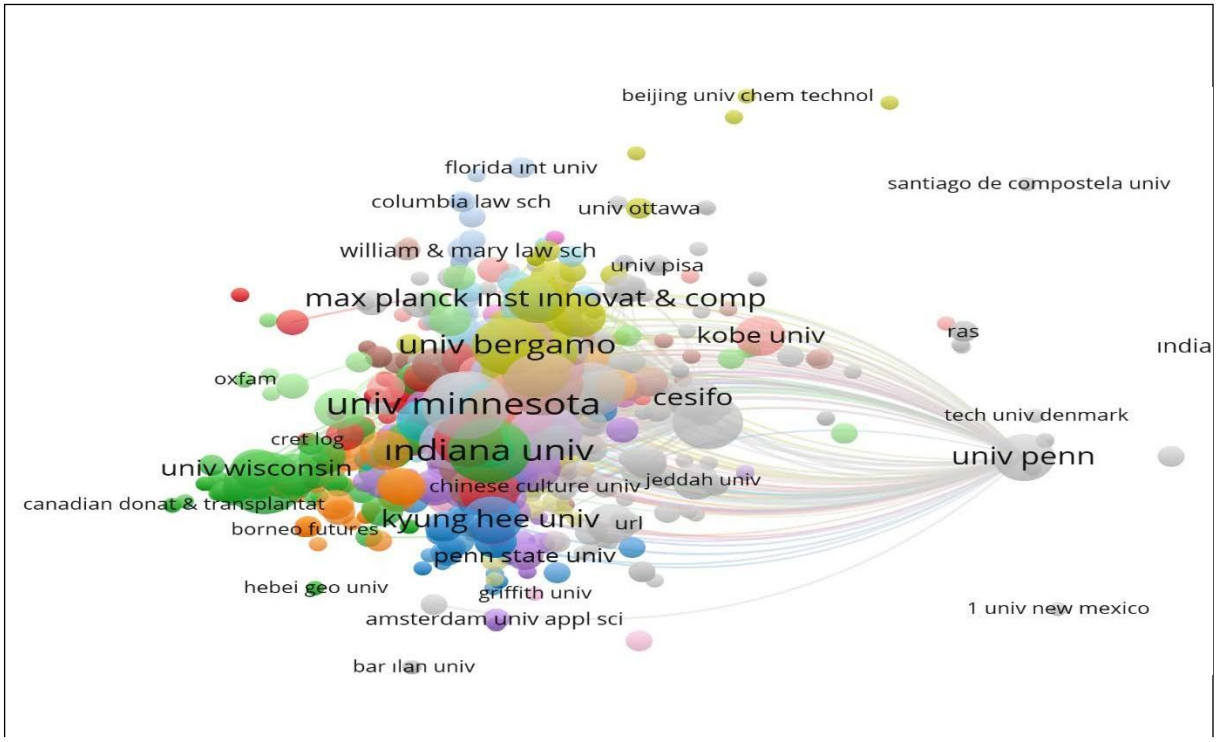

Şekil 2: Çalışmaların En Çok Atıf Alan Kurumlara Göre Ağ Olarak Şekilsel Dağılımı

En Çok Atıf Alan Ülkeler

Tablo 3: Çalışmaların En Çok Atıf Alan Ülkelere Göre Dağılımı

"crowdfunding"			
Ülke	**Dokuman sayısı**	**Atıf sayısı**	**Bağlantı gücü**
USA	383	7377	6710
Germany	121	3127	3756
Italy	114	1894	2788
Canada	82	1845	2130
France	86	1550	2380
China	187	1322	3192
England	119	1301	1967
Belgium	28	1177	1376
Netherlands	36	592	832
Spain	100	408	1017

Crowdfunding çalışmalarında en çok katkısı olan ülkelerin ilk onu tablo 3'de, bu ülkelerin ağ analizi ise şekil 3'de gösterilmektedir. Citation-country ölçeğinde yapılan analizde 70 items 14 clusters bulunmuştur. Her bir renk kümesi ülke ilişkilerini göstermektedir. Şekil ve tabloya baktığımızda ABD'nin hem doküman sayısı hemde atıf bağlantı gücü yönünden en yüksek olduğu görülmektedir. Daha sonrasında ise Almanya, İtalya, Kanada ve Fransa ülkeleri gelmektedir. Şekil ağ analizinde ise ABD ve İngiltere'nin, Almanya ve Fransa'nın iş birliğinde olduğu görülmektedir.

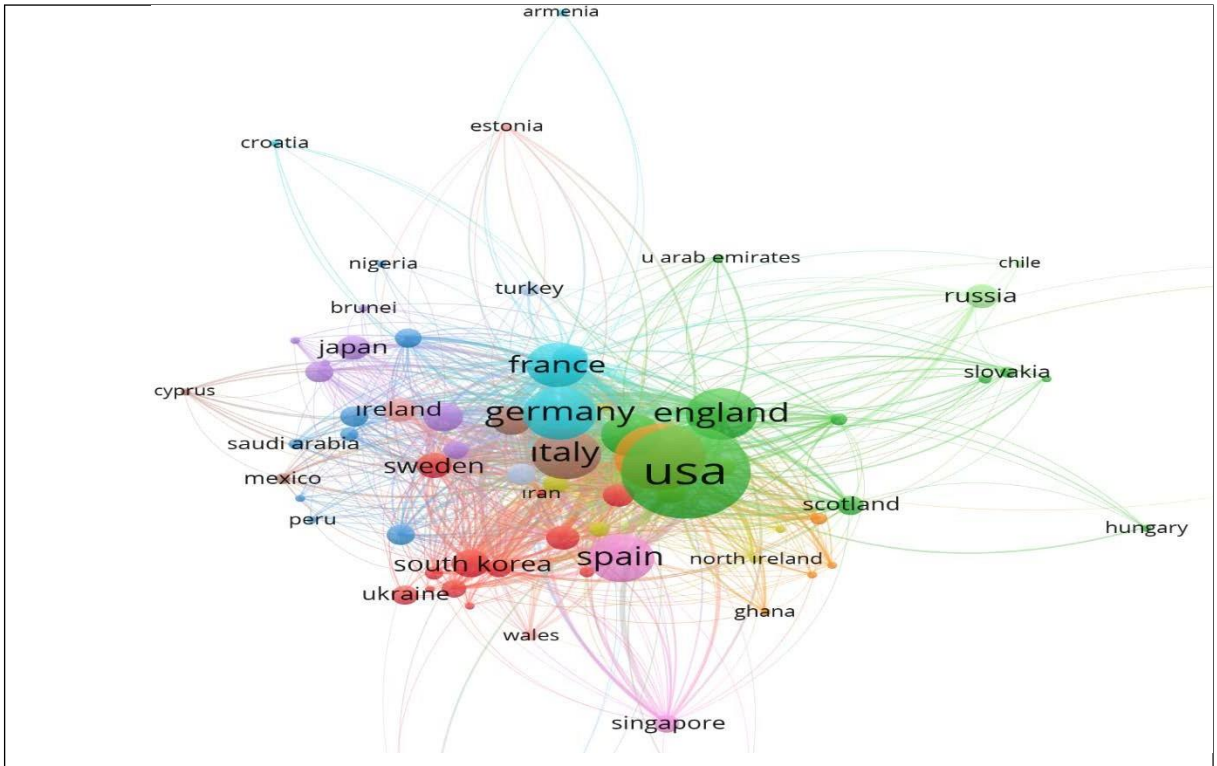

Şekil 3: Çalışmaların En Çok Atıf Alan Ülkelere Göre Ağ Olarak Şekilsel Dağılımı

En Çok Atıf Alan Yayınlar

Tablo 4: Çalışmaların En Çok Atıf Alan Yayınlara Göre Dağılımı

"crowdfunding"			
Yayın	**Dokuman sayısı**	**Atıf sayısı**	**Bağlantı gücü**
Journal Of Business Venturing	17	2462	1455
Entrepreneurship Theory And Practice	15	1617	1161
Small Business Economics	33	823	726
Management Science	14	655	331
Journal Of Business Research	18	390	373
Information Systems Research	8	329	251
Decision Support Systems	14	315	216
New Media And Society	14	301	181
California Management Review	8	286	178
Business Horizons	8	283	120

Crowdfunding çalışmalarında en çok atıf alan kaynakların sıralaması Tablo 4'de ve bunların ağ analizi ise şekil 4'de gösterilmektedir. Analiz citation-source kapsamında yapılarak bunun sonucunda 437 items 34 clusters bulunmuştur.

Ağ haritasında en çok doküman Small Business Economicse ait olup ilk sıralarda olması da dikkat çekmektedir. Daha önemli olan bağlantı gücünde ilk sıralamada ise Journal of Business Venturing yer almaktadır.

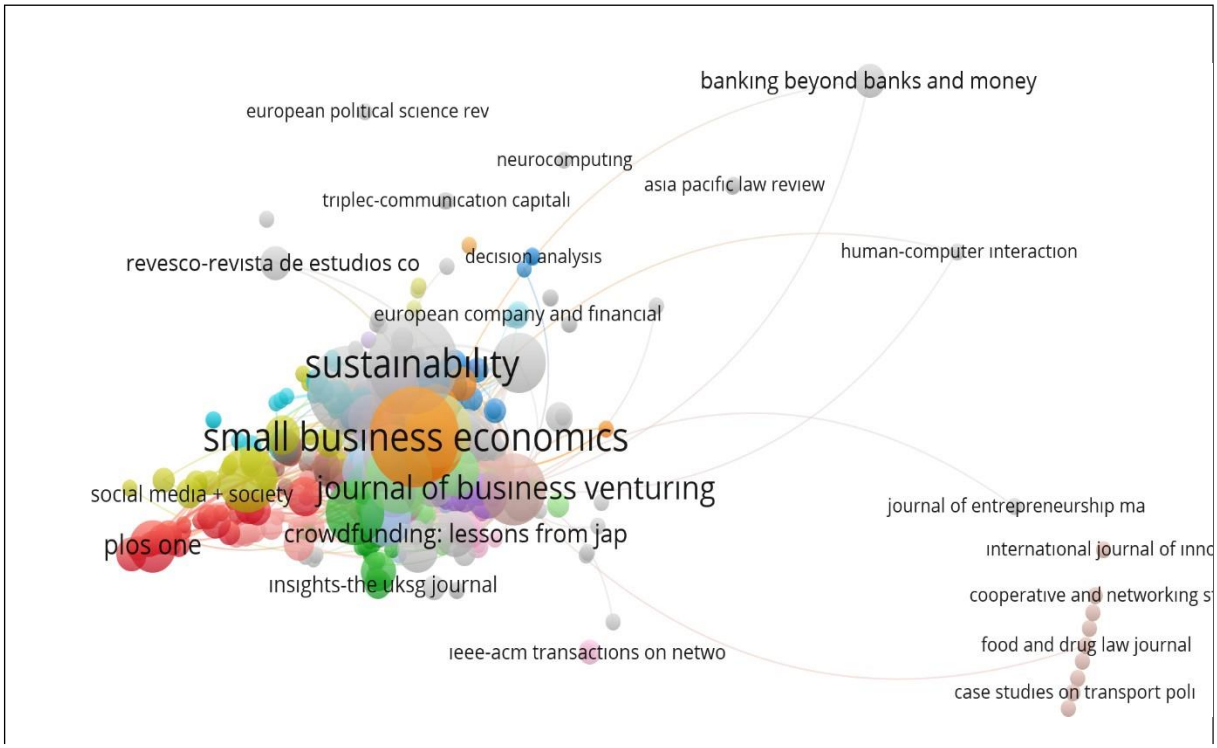

Şekil 4: Çalışmaların En Çok Atıf Alan Yayınlara Göre Ağ Olarak Şekilsel Dağılımı

En Çok Kullanılan Anahtar Kelimeler

Tablo 5: Çalışmalarda En Çok Kullanılan Anahtar Kelimelerin Dağılımı		
"crowdfunding"		
Anahtar kelime	**Oluşum sayısı**	**Bağlantı gücü**
crowdfunding	714	1653
entrepreneurship	90	283
equity crowdfunding	76	172
entrepreneurial finance	70	216
crowdsourcing	51	155
reward-based crowdfunding	36	65
social media	34	103
venture capital	33	106
fundraising	32	109
kickstarter	31	84

Makalelerde kullanılan anahtar kelimelerin kullanımı Şekil 5'de gösterilmektedir. En çok kullanılan anahtar kelimeler ise tablo 5'de sunulmaktadır.

Şekil 5'de analiz programında co-occurance özelinde yapılan çalışma sonucunda bulunan anahtar kelimeler görselleştirilmiştir. Bu kelimelerin oluşum sayısına göre de ağ ilişki görseli oluşturulmuştur. Oluşum sayısı ve bağlantı gücü en yüksek olan anahtar kelimemiz crowdfunding olmuştur. Daha sonrasında ise entrepreneurship ve equity crowdfunding yer almaktadır. Şekilden de anlaşılacağı üzere crowdfunding anahtar kelimesi çok büyük farkla ön plana
çıkmaktadır.

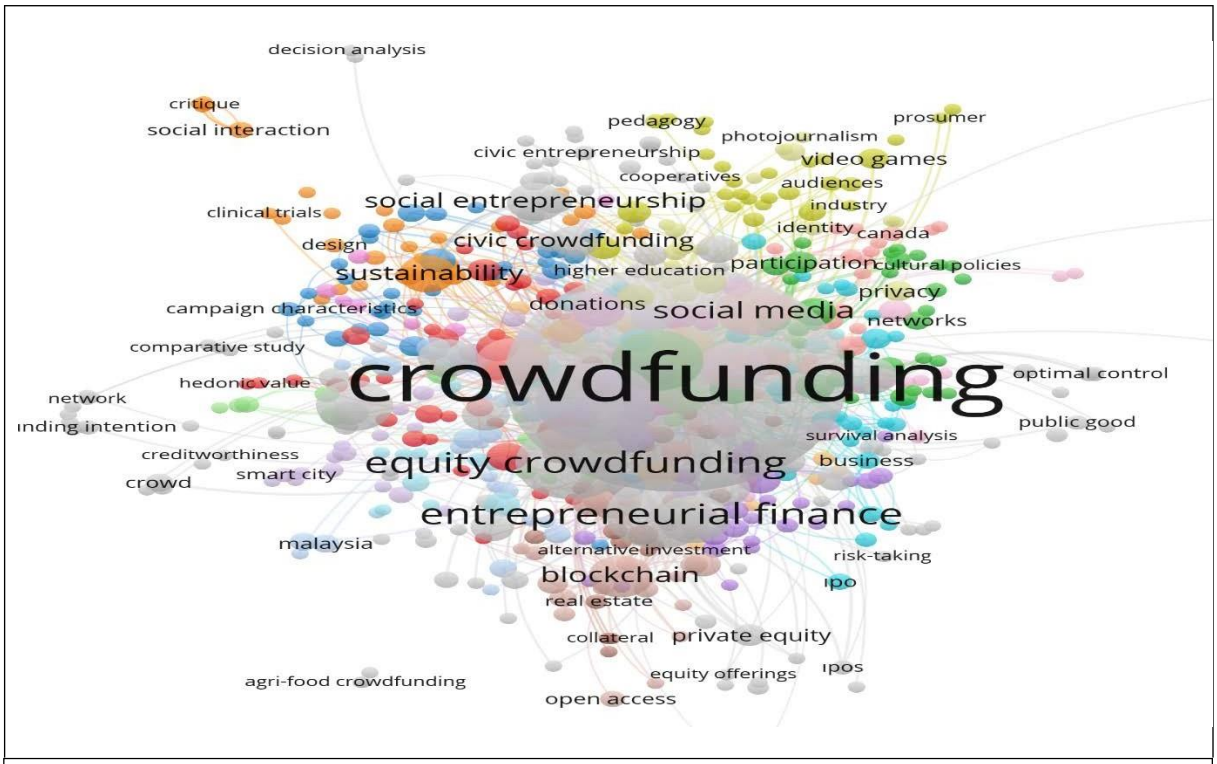

Şekil 5: Çalışmalarda En Çok Kullanılan Anahtar Kelimelerin Ağ Olarak Şekilsel Dağılımı

4.SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çalışmada crowdfunding alanında yapılan makale çalışmalarının uluslararası literatürdeki konumu hakkında bilgi vermek amaçlanmıştır. Bu sebeple Web of Science veri tabanından "crowdfunding" anahtar kelimesi ile aranan ve bunun sonucunda da toplamda 1386 tane makaleye ulaşılmıştır. Ulaşılan bu makaleler bibliyometrik analiz için kullanılan VOSviewer programı ile analiz edilmiştir. Bu alanda yayınlanan çalışmaların giderek arttığı görülmüştür. Küresel krizlerle birlikte crowdfunding platformlarının öneminin artması ve yaygınlaşması ile birlikte daha çok önem kazanmıştır. Bu sebeple de bu alanda yapılan analizler akademik çalışmalara yön verecek düzeyde değerlendirilebilir.

Yapılan bu çalışma kitlesel fonlama ile ilgili hem dünya hem de ülkemiz açısından kapsamlı bilgilerin değerlendirilmesini sunmaktadır. Literatürde "crowdfunding" çalışmaları ile tezler, kitap bölümleri ve daha çok makale türü olarak yayınlar yapılmasına karşın bibliyometrik analiz açısından zayıf kalınmıştır. Bu çalışma, uluslararası olarak genel bilgi vermesi ve bunların eğilimini göstermesi ile birlikte önem arz etmektedir. Literatürdeki kurum, ülke, yazar, kaynak ilişkilerini görsellerle desteklenmesi sağlanarak veriler oluşturulmuştur.

Bibliyometrik analizler yıllar geçtikçe daha çok kullanılmaya başlanmış ve alanda somut çıktı elde etmesi sebebi ile bilimsel açıdan örnek teşkil etmektedir. Literatürdeki güncel durumları göstererek bu analizler, yeni araştırma yapacak olan araştırmacıların da yön verebilmektedir.

Crowdfunding ile ilgili literatürde en çok karşımıza çıkan tür makaledir. Makale bilimsel çalışmalarda araştırmacıların daha fazla katkı sağlamaktadır. Crowdfunding ile ilgili

yayınlanan çalışmaların diline baktığımızda, İngilizce yayınların daha çok olduğunu söyleyebiliriz. Dünya üzerinde genel olarak kullanılan dilin İngilizce olması sebebi ile çalışmaların çoğunun da İngilizce olması beklenilen öngörüdür. Crowdfunding makale çalışmaları yıllara göre dağılımına bakıldığını, özellikle 2015-2016 yılları arasında arttığı görülmektedir. Yıllar geçtikçe artma eğiliminde olan bu konunun gün geçtikçe daha çok önem kazanacağını belirtebiliriz.

Crowdfunding makale çalışmalarında yapılan analizler sonucunda; en çok atıf alan yazarın hem düğüm yoğunluğu hem de atıf sayısının fazla olması ile Ethan Mollick olduğu görülmektedir. En üretken atıf olan kurumlarda ilk sırada ise University of Pennsylvania atıf sayısı ve düğüm yoğunluğu olarak merkezde yer almaktadır. Tablo 2'de yayın sayısı olarak University of Minnesote'nin doküman sayısının fazla olduğu görülmektedir. Üretken ülkelere baktığımızda ABD, Almanya ve İtalya en baş sıralarda yer almaktadır. Bu ülkelerden Amerika dokuman sayısı, atıf sayısı ve bağlantı gücü olarak açık ara diğer ülkelerden önde bulunmaktadır. Atıf alan kaynaklara bakıldığında; dokuman sayısının fazla olduğu Small Business Economy olduğu halde, Journal of Business Venturing dergisinin atıf ve yoğunluk açısından büyük rakamlarda olması sebebi ile ilk sırada yer almasını sağlamıştır.

Crowdfunding konusunda en büyük düğüm yoğunluğu anahtar kelime olarak bakıldığında asıl alanımız olan crowdfunding ile ilk sırada yer almaktadır. Crowdfunding anahtar kelimesinden sonra entrepreneurship gelmektedir. Tablo 5 ve şekil 5 incelendiğinde crowdfunding anahtar kelimesinin hem düğüm yoğunluğu hem de oluşum sayısının yüksek olduğu görülmektedir.

2010 yılı ile birlikte Türkiye'de de önem kazanan crowdfunding platformları, gerekli mevzuatlar ile birlikte daha fazla geliştirilmektedir. Crowdfunding literatürüne baştan sona kadar periyodik olarak yapılan bibliyometrik analizler, hem Dünya'nın genel durumunu hem de ülkemizin durumunu ortaya koyacak ve açık yerler tespit edilerek literatür zenginliğinin artmasına sebep olacaktır.

KAYNAKÇA

Ballell, T. R. (2017). A Comparative Analysis of Crowdfunding Rules in the EU and U.S. TTLF Working Papers, Stanford – Vienna Transatlantic Technology Law Forum, No:28.

Cuesta, C., Lis, S. F., Roibas, I., Rubio, A., Ruesta, M., Tuesta, D., & Urbiola, P. (2015). Crowdfunding in 360º: Alternative Financing For The Digital Era. *BBVA Research*, 1-26.

Çonkar, M. K., & Canbaz, M. F. (2018). Kitle Fonlaması Finansman Yöntemi: Türkiye'de Sistemin Geliştirilmesine Yönelik Öneriler. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 5(2),* 119-132.

Çubukçu, C. (2017). Kitlesel Fonlama: Türkiye'deki Kitlesel Fonlama Platformları Üzerinden

Bir Değerlendirme. *Girişimcilik ve İnovasyon Yönetimi Dergisi, 6(2),* 155-172.

İşler, S. (2014). Modern Finansmanda Yeni Bir Dönem: Kitlesel Fonlama-Crowdfunding. *Gösterge-Sonbahar,* 51-65.

Lawani, S. M. (1981). Bibliometrics: Its Theoretical Foundations, Methods and Applications. *International Journal of Libraries and Information Services, 31(4),* 294-315.

GHANTA MARDALA: AN IN- DEPTH ANALYSIS OF A RARE RHYTHMIC PATTERN OF ODISHAN CULTURE

Jayasmita Kuanr
Berhampur University, Odisha, India

Abstract

Ghanta Mardala, an iconic performing art form of Odisha is distinguished for its unique rhythmic pattern of percussion instruments. Often observed during the famous Ratha Jatra or Car Festival of Lord Jagannath at Puri Dhaam, a band of artists naming *Ghantua* and *Madeli* perform this art form to enhance the luminance and to amuse the environment during this festival. The inimitable rhythmic pattern of the art is enhanced by its appeal in the executable task of music, and heralds the rhythmic pattern and connection to spiritual content. The study reveals the significance of the Ghanta Mardala in bestowing the connection between sentiment of devotees and spiritual potencies. The paramount objective of this research paper is to analyze the influence of personified manifestations of Ghanta Mardala on the long standing rich cultural heritage of Odisha and to explore its relevance in the contemporary literature. The empirical and descriptive study on Ghanta Mardala gives a closer vision to the fact that there is a specific ratio to be maintained in the Ghanta Mardala performance and the band follows a distinctive form while performing this tangible art form. Despite voluminous research work on the diverse folklore and rich culture of Odisha, this unique performing art form is overshadowed which needs greater focus in order to be utilized in planning other aspects for keeping the culture of Odisha alive and for achieving more fulfillments in the field of performing arts.

Keywords: Culture, Lord Jagannath, Instruments, Ghantua, Madeli, Percussion

USING MNEMONICS FOR SECOND LANGUAGE VOCABULARY LEARNING TO ASD STUDENTS.

Agnieszka Tyczka-Nowak

Abstract

Mnemonic devices have been considered as one of the most powerful second language learning strategies. The use of mnemonic enhance imagination, learning and recall. Decades of research show that learning through mnemonics can make subtle changes in the human brain by activating the organ and stimulating its potential. These changes appear to be significant enough to improve memory fuction and increase intelectual ability. Therefore, this approach to language teaching and learning is also used to support students with autism spectrum disorder who often demonstrate memory deficities and learning disabilities. The present paper provides a brief overview of mnemonics for second language vocabulary learning – with particular attention to thekeyword method. Moreover, it attempts to investige the role and impact of menmonic devices on second language vocabulary learning of students with ASD.

Keywords: Mnemonics, Keyword Method, Autism, Vocabulary Learning Mnemonics

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TEACHING METHODOLOGY FOR ADDRESSING INCIDENCE AND DEPTH OF EDUCATIONAL DEPRIVATION AMONG INDIGENOUS STUDENTS

Sukanta Chandra Swain
School of Humanities, KIIT Deemed to be University, Bhubaneswar, Odisha, India

Abstract

Since education is one of the key indicators of growth and development, every economy in the world focuses on education. India is not an exception to it but uneven access to education owing to existence of two distinct socioeconomic strata (haves and have-nots) and reasonable size of indigenous population has been insisting to focus more on educational inclusion. Although catering quality education to all is the ultimate aim of the country, universalizing elementary education has got the top priority. Indian government has been offering various schemes and programme interventions like Sarva Shiksha Abhiyan, Mid-Day Meal, etc. that has helped in improving enrollment in Schools without ascertaining whether the quality of education is intact or improved/deteriorated. Thus, the objectives of this paper is to know; i) the number of indigenous children those are falling short of the ideal Class as per their age, i.e., incidence of educational deprivation, ii) the extent of shortfall in achievement of a child vis-à-vis the ideal level of achievement, i.e., depth of educational deprivation, and iii) how to address incidence and depth of educational deprivation by making use of artificial intelligence, i.e., designing a technology-embedded teaching methodology. Depth of educational deprivation can be interpreted as; a) magnitude of shortfall of a child from the ideal class commensurate to his/her age, the benchmark being 6 years for Class-I and b) magnitude of shortfall of a child from the average performance (Scoring) of the Class, the benchmark being average % score (of all Subjects) of the Class the child belongs.

Key Words: Artificial Intelligence, Indigenous students, Educational Deprivation, Incidence, Depth, Teaching Methodology

ACCESSING THE IMPACT OF CUSTOMER SATISFACTION IN IT INDUSTRY

GeetaKumari
Eternal University, Baru Sahib Himachal Pradesh
K.M.Pandey
National Institute of Technology Silchar, Assam

Abstract:

The objective of this paper is to study on customer loyalty, faithfulness, information and business intensity from the point of view of a IT industry client. This paper expects to dissect the connection between customer loyalty, client devotion, item information, business seriousness and other chose factors which impact consumer loyalty. The exploration is focused on clients who buy the item being referred to over and again and have individual involvement in this item. The examination was completed utilizing a survey which was introduced to the respondents, who were clients of the chose organizations. To show the connections between the components, a primary condition model methodology was utilized. The examination showed the immediate impact of the item information variable on client assumption and item intensity, just as the impact of client devotion on item information. Expanded steadfastness along these lines prompts the client's expanded information on the item. The pace of rehash acquisition of a similar item is significant for the connection between the factors. For this situation, client assumption was demonstrated to be a significant variable which is impacted by customer loyalty. It tends to be inferred that when an item's cost is set effectively corresponding to its quality, the cost doesn't influence other exploration factors.

Keywords: consumer loyalty, business intensity, customer satisfaction, client devotion, customer expectation, quality management, company performance.

ASSESSING THE LEVEL OF JOB SATISFACTION AMONG THE EMPLOYEES IN THE PHARMACEUTICAL INDUSTRY WITH HELP OF STATISTICAL SOFTWARE SPSS METHODS

Reetu
Eternal University, Baru Sahib Himachal Pradesh
Geeta Kumari
Eternal University, Baru Sahib Himachal Pradesh
K.M.Pandey
National Institute of Technology Silchar, Assam

Abstract

The main aim of the research paper is to examine and deal with employee job satisfaction level in the pharmaceutical industry in India. The value of specific employees for the achievement of the industry has increased severely because of the increased demand for knowledge and service orientation skills, and job satisfaction has become more significant in the competition of the most competent employee's better job satisfaction also brings along more advantages. The sample was selected by using a convenient sampling technique. The sample size of the research study establishes 60 employees working in a pharmaceutical industry MedkingLifescience Private Limited, Himachal Pradesh, India.Based on the objectives the tool used for the research study was Job Satisfaction Scale to assess the job satisfaction of Pharma Professionals. Data was analysed according to the objectives of the study using descriptive and inferential statistics. The study findings revealed that the distribution of job satisfaction levels among the pharma professionals working in a pharmaceutical industry Medking Life science Private Limited, Himachal Pradesh, India. The finding of the research study revealed that most of the employees are satisfied in terms of goal clarity, co-worker relations, democracy, the job itself, employee wellness, leadership, organizational image, an opportunity for advancement, career progression, supervision, and salary. The percentage of overall employee job satisfaction is 61%. If the employee will get job security in the organisation thenthey give good results in the organisational productivity.

Keywords: Job Satisfaction, Pharmaceutical industry, employee wellness, an opportunity for advancement, goal clarity.

NUTRITIONAL STATUS BASED ON BODY MASS INDEX OF ADULT TRIBAL MALE OF INDIA: A REVIEW

Shibendu Kuiri

Department of Anthropology & Tribal Studies, Sidho Kanho Birsha University,West Bengal, India.

Abstract:

The nutritional status of adult tribal male population of India is very important public health issue. Tribals are marginalized from main stream so their source of economy basically depends on primary occupation. Most of the family depends on adult males. They are typically hard worker so the nutritional status of adult male is very essential. The aim of the review work is to showing an overall prevalence of chronic energy deficiency (CED) of adult male of India using the BMI based on published literature. A total of 73 studies from 12 states were selected following screening and included in the quantitative synthesis. Sample size of the study is 11814,prevalence of CED 49.6% and means BMI is 18.9 kg/m^2.

In conclusion, According to WHO the nutritional status of adult tribal male is not impressive. Last 4 decades government of India initiated many intervention programmes to improve their nutritional status. So, there is need more ethnic specific comprehensive awareness programme at village level.

Key words - Adult male, nutritional status, tribes, India

IDENTIFICATION AND RANKING THE PERFORMANCE CRITERIA FOR INFORMATION TECHNOLOGY PROJECTS WITH FAHP AND VALUE ENGINEERING

Alireza Moghaddasi
Faculty Member of Imamreza International University, Mashhad, Iran
Ramuna Mirhajianmoghaddam
Ph. D. Candidate of Industrial Management, Yazd University, Yazd, Iran

Abstract

Value engineering is appropriate approache for identifing criteria for ranking and selecting Information Technology projects in the e-banking sector, according to performance evaluation criteria. Qualitative-verbal judgments are used to apply the value engineering approach in information technology projects, instead of which multi criteria decision making method with fuzzy approach such as FAHP can be used. In this article, using the opinions of experts and project managers, it is determined that resources, time and cost are the main criteria for evaluating performance of IT projects and each of them has sub-criteria. sub-criteria is formed. Next, the integrated approach consist of Exploratory and FAHP is used. The main criteria and sub-criteria are ranked using FAHP. The results show that the criteria of resources, cost and time, respectively, have the greatest impact on evaluating the performance of IT projects.

Keywords: Information technology project, Value engineering, Fuzzy AHP

A COMPARATIVE ANALYSIS BETWEEN ONLINE AND CONVENTIONAL SYSTEM OFEDUCATING VISUALLY IMPAIRED LEARNERS

Sarthak Dash
Berhampur University, Odisha, India

Abstract

The theme of impaired vision imparting education has evolved gradually for addressing the obstacles in learning in the best possible way. Ranging from conventional educating methods to integrated education and from offline mode to providing e-learning assistance, the advancement of adequate educational programs for visually challenged students has provided a stimulating opportunity to learn and grow significantly. The objective of the study is to frame a comparative analysis between the learning outcomes and satisfaction gained by blind students by learning through conventional and online method of teaching. A pragmatic approach was followed by taking a sample of 120 blind students through random convenience sampling followed by snowball sampling. A self-report 7 item scale naming Student's Life Satisfaction Scale (Consistency=0.82, Reliability=0.74) is used to determine the degree of satisfaction derived from the conventional and online method of teaching. A separate questionnaire is prepared to analyze the learning outcomes of the blind students from the conventional and online method of teaching via a 5-point Likert type scale. The research work found that the visually challenged students taught through the traditional method of teaching gained higher satisfaction and performed way better than the online method of teaching. This study can be used to deduce the action plan which will make the online method of teaching more user-friendly and accessible to learners. The online method of teaching has already evolved a lot but requires much more improvement which could make it more accessible and user-friendly for blind students.

Keywords: Visually Impaired, Student's Life Satisfaction Scale, Braille, Online Teaching, Conventional Teaching

MIGRATION PROBLEM: ADAPTATION of IMMIGRANTS AND COMMUNICATION

Assoc. Prof. Dr. Hasan ÇİFTÇİ
Haran Üniversty, Şanlıurfa/Turkey
Orcıd: 0000-0001-5595-5726
Prof. Dr. Sedat CERECİ
Hatay Mustafa Kemal ÜniversityCommunication Faculty, Hatay/Turkey
Orcıd:0000-0002-3762-6483

Abstract

In recent years, the European Union has mostly been researching the issue of migration and producing statistics (http://www3.weforum.org/, 2017: 133). Migration and immigration issues are the most serious global issue of recent years. Mass migrations have changed the whole world and caused serious problems.This study addresses the adaptation problem of immigrants and highlights the methods and tools necessary to facilitate the adaptation of immigrants. Migration and adaptation of immigrantsare the biggest global problem of the last century. In the last century, millions of people around the world left the geography where they lived and migrated to other geographies. Migration is often caused by economic, political, cultural or other causes, but it causes major problems. The most important problem with immigrants is adaptation of immigrants. This problem challenges both states and local governments. National and local governments try to solve the problem adaptation of immigrants, but it is not possible to say that they are all successful. Some administrations develope projects for immigrants, open courses or directly build immigrant schools (Beduschi, 2020: 132). However, as immigration continues, the problem cannot be solved completely and in solving the adaptation problem of immigrants, the communication factor is ignored.

In this study, firstly, the concepts of immigration and immigrants are explained, the problems caused by immigration are discussed, and then the methods and tools needed in the adaptation of immigrants are discussed theoretically. Some examples of immigrant problems and adaptation of immigrants are particularly emphasized. It is stated that immigrants need psychological support and adaptation training as much as their physical needs. It was evaluated that the immigrant problem can be solved with an administrative, economic and educational plan.

In the study, especially the problems of developed countries are discussed. The fact that a country has developed does not mean that it has survived the migration problem. Developed countries have larger problems with migration. The efforts of the states and the projects private organizations for migrants and are particularly emphasized.

Communication, which is the basic requirement of human beings, is the solution of almost every problem and the first step of every development. Communication and convenient educational methods are undoubtedly the main keys to the adaptation of immigrants (Wagner,

2016: 39). As the education rate decreases, conflict and violence increase, meaningless actions also increase. It is not hopeful for the future of the world for many people. In the world, where untrained immigrants form a mass, problems also increase (Farsi, 2014: 298). Housing, nutrition, working conditions, adaptation to life style and integration of immigrants are problems. However, the fact that immigrants are not educated makes everything difficult.

The problems caused by immigration and immigrants and the adaptation problem of immigrants are discussed all over the world. Many countries suffer from migration from the United States to India, from Turkey to Senegal in the World and immigrants also suffer and cause major problems. The world is going through an age of migration and migration is changing the whole world. However, the change is negative (Zubiashvili, 2017: 33). Immigrants are often not accepted and excluded by the locals. This complicates their adaptation (Amelina, 20008: 25). Being excluded also prevents communication. Immigrants must first learn to communicate for adaptation. For this, they need serious training.

There are almost no countries in the world that do not receive immigration and that do not. All countries are affected by immigration in one way or another. There is an immigration-related movement in all countries, from Australia to Guam, from Belize to Argentina (McAuliffe and others, 2020: 316).Immigration, which affects almost all of the world, is not only a physical movement, but also a comprehensive problem with psychological, sociological, economic, political, military and cultural effects. Immigrants and migration movements cause legal problems. There were 542 people who arrived unlawfully by air or boat, in held immigration detention facilities at 31 March 2020 representing 39.5 per cent of the total immigration detention population. There were also 831 people (60.5 per cent of the total immigration population) who were taken into immigration detention for either overstaying or having their visas cancelled for breaching visa conditions (https://www.homeaffairs.gov.au/, 2020). The biggest problem is that most immigrants are uneducated and most of the immigrants are unable to communicate. However, immigrants need to know their surroundings, learn the rules, and share their problems and expectations (Adam and Inal, 2013: 20).

Political pressures and occupations are major problems of the modern world. However, the problems caused by these can be even greater. The conditions of the world are getting worse (Sonnabend, 42). Wars, conflicts, occupations, hunger, natural disasters, diseases, political and cultural discrimination, racism and religiousness disturb people (PiepenSchneider, 2018: 484). Immigrants have many problems, especially language problems, where they migrate. The adaptation process sometimes takes years, sometimes it never happens. Immigrants need institutions and programs to teach them the conditions and rules and to adapt (Titzmann and Fuligni, 2015: 411). Local people and the state are in great expectation from immigrants. However, immigrants have great difficulties.

Immigrants must first communicate with their environment for adaptation. They must first speak a language and have a proper understanding and speaking of the language for a healthy communication (Stevenson, 2013: 197). In addition to the language of speech, immigrants have to learn and apply cultural codes and behavior very well. There are major problems in this regard (Petrova, 2016: 73). Immigrants need psychological support as well as all life information. An important element of adaptation and communication education has to be psychological support.

Keywors: Migration, Migration Problem, Communication

Anatomy of Migration as A Global Problem

Understanding an immigrant's mood is very difficult because it is complex. Immigrant is baffled between memories and hopes, what they left and reunited (Espahangizi, 2019: 49). After a little chat with the immigrant, the peace and confidence of the immigrant increases and the immigrant talks more comfortably. Some communication relaxes the immigrant and helps them socialize (Ali, 2018: 107). Borders have disappeared due to migration and multiculturalism has emerged everywhere. This global movement is also challenging national governments.

Migration is a movement of displacement, but it is also a movement that changes the world. With migration, societies, countries, politics, economy, culture change and problems increase (Mönnich, 2018: 246). Migration is a problematic process in the complex structure of the modern age, but it is a strict reality. Migration is an action to find better, more comfortable and safer physically and spiritually is defined as a sociological and anthropological. The fact that migration is now an intercontinental movement is interpreted as the fact that people, in spite of all possibilities in the modern age, feel safe and unwell (Brettell, 2009: 665). Migration since the early ages is mostly due to concerns about nutrition and shelter, then with security concerns and in the modern age with work and money concerns.

Besides all its physical characteristics, perhaps before, migration is a psychological and sociological issue (Castles, 2008: 17). Although there are many different definitions and theories, almost all definitions related to migration overlap. Roughly, migration, which is defined as people being displaced for different reasons and living in another place, is characterized as a movement that causes economic, political, cultural and many other effects all over the world and leads to many problems (Dingle and Drake, 2007: 119). Political problems, disagreements, customs, education and work obligations, marriages, job assignments, religious and racial reasons lead people to immigration (Khan et al., 2012: 28). Some of the immigrants are willing / voluntary, while others are made obligatory or involuntary. Directing immigrants is also consideredas as a problem.

The metaphysical and emotional dimension of migration is an issue that needs to be evaluated widely. In fact, migration is both an adventure and a gamble. The immigrant is also an

adventurer and gambler (Cohen, 2011: 108). One of the necessary conditions for human life is the feeling ofbelonging to the place where man lives. Feeling belonging to the placewhere he lives, brings with him confidence and peace (Ralph and Staeheli,2011: 525). Migration is damaging all these. People can not find in thenew settlement where they have left before they lived and left. This is aspiritual state (Leon and Dziegielewski, 1999: 77). Newly settled place,the environment is very similar to the old, even though the people there arevery familiar, initially due to the first foreigner concerns areexperienced for a while. Adapting to a new location and accepting its rules takes more human relations and communication than time (Grimmig, 2016: 55). Integration processes become easier as immigrants communicate with other immigrants and local people.

Migration is not only a physical movement, but perhaps an affectthat affects a person's spiritual existence and behavior. In this context,communication, which is basically a spiritual action, is gaining a newform with the migration and immigrants feel the need for communication(Collett and Gidley, 2012: 34). Although migrants move to a new placewith new hopes, dreams or promises, the effects, memories, friendships,material or spiritual remnants of the place they live in before constitutesome problems. At the very least, they need intensive communication toshare troubles and to get used to the new place as soon as possible (Taglieri,2013: 141). At this point, they need tools, environments, guides that areeasily accessible.

Governments and non-governmental organizations provide most of the immigrants' communication needs (Cereci, 2019: 20). Migrants are the most problematic for administrations.

Migrants who are in a state of surprise and anxiety because ofphysical and emotional change are looking for people from where they areprepared to migrate, to feel close to themselves, to discuss their concerns,and to learn what can be done where they migrate. The facilities andactivities provided by the official institutions on this subject are very useful(Arbogast, 2016: 63). Migration, which is a struggle for survival, is nolonger an individual or a group, it is a social movement. Every phase ofmigration directly affects the society and leads to new forms and structuresin social structure (Wiese, 2010: 149). Most of the migrants are settled inthe same or near places, because they are concerned about continuing tolive by adapting to the new settlement.

Communication Education of Immigrants

Adaptation and integration naturally require training and therapy. Learning and practicing brings immigrants closer to the city and makes them feel safe (Schacht, 2019: 122). Education is a process that starts with the first person. Because human knows nothing and needs to learn and apply (Stöger, 2018: 31). Every information learned by human has changed their behavior and life. Man has developed civilization through education (Eskelson, 2020: 41).

Human has learned and practiced talking, understanding, problem solving, production, making tools, thinking through education. The people who need education the most are immigrants (Sara and others, 2016: 36). There is a wealth of knowledge and experience that immigrants need to learn and practice.

Human nature, place of birth, family, environment and culture affect all of his life. Environment and culture as well as education are effective in human life (Bäßler et al., 2009: 458). From the moment of birth, man is an ignorant, inexperienced and defenseless being. One has to learn constantly and gain different experiences to live and he has to be trained to develop her personality (Mißling and Ückert, 2014: 61). In a society, everyone from children to the elderly needs education. Information and approaches change as the ages change and it is necessary to acquire new behaviors to live comfortably and civilized. Therefore, education never ends and lasts life long (Ebert-Steinhübel, 2017: 32). Resident people need contemporary education, but however, immigrants need more education and experience.

Immigrants are special people. They are people who have lost their roots and memories and do not feel like they belong anywhere (Zick, 2010: 521). Immigrants may exhibit abnormal behavior due to the trauma they experience. The immigrant has problems after immigration, no matter how much he is prepared for migration. With the trauma of migration, it is not easy to get used to a new city and culture. The immigrant has to learn a pattern of behavior that he has never known, from saluting in the new culture to walking on the road (Damelang and Haas, 2006: 33). In fact, the immigrant has to be a new person in his new place, he has to create a new character. He needs training for this, for creating a new character.

In some countries, such as the United States, Italy, France, Germany, Sweden and Czech Republic and Canada, immigrants are trained in special ways. Migrants are trained in many subjects ranging from adaptation to the environment to their behavior (Arar and others, 2019: 57). For the first time, immigrants face disappearance in a culture they encounter. First, they have to get to know culture and learn social values and rules. Value education and adoption of rules are a long process (Zajda, 2014: 3). Education continues until the immigrants begin to live comfortably and harmoniously in the new settlement.

Teachers in public schools can train immigrants, as well as special courses for immigrants. Special attention and education are also given according to the traditional culture, age and character of immigrants. While some information is taught theoretically, some information is taught directly as applied (Merry, 2014: 406). The primary objective of education is to ensure that immigrants join the society and live as harmonious individuals. Immigrants are distributed and educated in environments where local people are present, and environments are selected for education where they can easily observe the language and behavior of local people (Giancola and Salmier, 2018: 313).

Education provides immigrants with more skills and expansions than expected. Training studies and projects that are arrenged by some non-governmental organizations, universities and various organizations are important studies for immigrants. These studies facilitate the development of immigrants' communication skills, adaptation and integration (Ruhose, 2013: 33). Intellectuals in developed societies realize that the solution to the migration problem is in communication and education.

Communication and Adaptation after Migration

Communication is the basic requirement of all people and no one can live without communication for a long time. Communication is an even more necessary, even compulsory, action for immigrants. Because immigrants experience a severe trauma during the migration process (Qu et al, 2017: 55). Immigrants experience more psychological problems than physical problems. Especially after the Industrial Revolution, the increasing migration caused the formation of large and irregular cities. In the cities formed by migration, the needs of immigrants were also responded. However, the administrations were insufficient especially in terms of communication and adaptation (Budyta-Budzyńska, 2011: 62). National and local governments develop programs and establish organizations to control migration and facilitate the integration of immigrants. However, not all efforts can keep up with the pace of migration.

Migration is a movement from one place to another. The immigrant is also the person who moves from one place to another. While migration has personal characteristics, it also has national and global effects (Betz and Simpson, 2013: 28). Immigrants emigrate for different reasons, but the problems they face are generally the same. They must first meet their physical needs such as shelter and nutrition. Then they have to adapt to the new conditions as soon as possible and establish the order that can survive. This is called adaptation (Gurieva and others, 2020: 12). Adaptation is a process that requires a lot of equipment, knowledge and effort and can sometimes take years.

The nature, decision, preparation, time, infrastructure and other qualifications of migration are related to different conditions and factors. The cause of migration is related to the conjuncture, the characteristics of the people, the social structure, the way of management and other factors (Mönnich, 2018: 251). The immigrant is only concerned about the future during immigration. He has no thoughts on what to do and how to solve problems (Cobb and others, 2018: 9). The fact that immigrants are not educated, have no experience and guidance, and act with complete anxiety in the future makes migration difficult. An untrained and unassisted migration also makes it difficult for administrations.

Migration is a continuation of old life for some immigrants; for some it is a new beginning, for others it is a trial process. Even though Ravenstein's immigration theory is based on industrialization and urbanization, not every immigration and every immigrant is the same

(Greenwood, 2019: 273). According to Everett Lee, immigration is shaped by the effects of the driving and attractive forces in the place of residence and destination (Amaral, 2018: 178). Many people take for granted that states have the right to control migration. After all, states do exercise power over borders, regardless of whether there is any compelling justification for it. Until recently, political theorists and philosophers had mostly been silent on questions about migration and other issues that spill across borders (Song, 2018: 386). Migration poses a lot of problems to both local people and immigrants.

Adaptation is hereditary change that enables living creatures to live successfully in their environment. Migrant adaptation is the immigrant's getting used to living in the environment he / she migrated to (Achberger and others, 2019: 10).Immigrants aim to adapt to the society and culture they live in without leaving their own culture, while people living in the immigrant country expect immigrants to adapt and integrate to their own culture as soon as possible (Ringeisen and others, 2020: 596). Adaptation is sometimes fast, sometimes taking years depending on different situations.

Immigrants naturally want to adapt to the new life without being assimilated. Some immigrant groups strongly oppose assimilation and delay or reject adaptation (Gerhards and Hans, 2006: 24). Some countries, such as the United States, Canada, Spain, Sweden, organize courses and training programs to facilitate the adaptation of immigrants (Rothe and others, 692). In education programs, all the information they need is taught and practiced, from the language that migrants will speak to where they will behave (Parra-Cardona and others, 2017: 64). The adaptation and integration process of immigrants is accelerated through official training programs and special projects.

In the immigrant education programs, the psychology of the immigrant is primarily addressed. Because the immigrant is a person suffering from some kind of psychological trauma and his problem needs to be solved (Geuenich, 2015: 82). For the adaptation and integration of immigrants, they must first be healthy and think and feel positive. Education primarily requires a spacious and positive atmosphere and mood (Banks, 2014: 523). In migrant education, it is basic information to be healthy in current conditions, to use tools and techniques correctly, to try to get to know the environment (Nies and others, 2015: 33). Migrant education programs equip immigrants with a wide range of information, from psychology to culture, from economics to sociology.

The most used concepts in immigrant education are urban, urban people and urban culture. Even though the immigrant has migrated from another city, he has to learn the features, conditions and lifestyle of the new city (Siebel, 2019: 5). Immigrant education is actually a kind of new life education. In the life of immigration, the struggle against difficulties and the role that it will play in life are learned through education. Communication skills take an important

place in immigrant education (Ahad and Banulescu-Bogdan, 2019: 18). Communication education equips migrants with skills such as grammar, environmental conditions, oratory, awareness of the problem, problem solving, approach. In fact, communication education addresses most of the needs of the immigrant.

People develop as they communicate. Communication brings people closer together, facilitates cooperation and solution of problems. Communication is a kind of medicine and treatment, especially for people suffering from psychological trauma, such as immigrants (Anzenberger and Gaiswinkler, 2016: 38). People survive their lives with communication and communication provides morale and energy for people. Communication is the basis of social life. Immigrants learn to live together with other people, to follow the rules and not to do wrong with communication education (Tenorth, 2015: 689). Communication education is a strong factor in the adaptation and integration process of immigrants.

Conclusion

People migrated from the beginning in order to live safer and more comfortably. Migration after the Industrial Revolution was more difficult and caused serious problems. The world has become increasingly crowded, cities have caused complex problems. Urban problems have increased more with migration. In addition to the physical needs of the immigrants, psychological needs have created problems for them. Human relations and communication, which are the basic needs of immigrants, have also guided their adaptation and integration processes.

Migration is the biggest problem of the modern age. However, immigrants being uneducated is a bigger problem. Uneducated immigrants experience adaptation and integration problems. The lack of communication skills also aggravates the problems. Some countries organize training courses and projects for immigrants. Communication and adaptation training is given to immigrants. Immigrants need more psychological and cultural information than their physical needs.

The immigrant is experiencing some kind of trauma. He has abandoned his old life and culture and tries to get used to a new lifestyle. Some situations force immigrants. For this, it needs support and training. Immigrants need communication education the most because life develops and continues with communication. The immigrant has to learn and apply everything from where the language is spoken to how to speak, from the body language in the new culture to special idioms. Adaptation and integration can only be achieved this way.

The troublesome process of migration and the phase of getting used to new life are overcome by communication. Communication provides immigrants with opportunities to share their problems, find solutions to problems, understand life and have fun. The adaptation and integration processes of immigrants are complemented by a series of communication activities

and practices. Problems caused by migration and the process of getting to know new life require serious training.

Some countries take immigrant education seriously and organize private schools, courses and training programs for them. The educational processes include elements such as knowing the environment, knowing the cultural approach, knowing the economic, social and political conditions, and applying the information. Immigrant education equips immigrants with the necessary knowledge and experience and also makes them feel good.

References

Achberger, C. A. and Borsky, S. and Kirchengast, G. (2019). *Klimawandel und Migration: Wie Klima und Wasserprobleme bei Flucht und Wanderung mitwirken*. Graz: Umwelt-Bildungs-Zentrum Steiermar.

Adam, H. and Inal, S. (2013). *Pädagogische Arbeit mit Migranten- und Flüchtlingskindern*, Weinheim Basel: Beltz Verlag.

Ahad, A. and Banulescu-Bogdan, N. (2019). *Comunicating Strategically about Immigrant Integration*. Brussels: MigrationPolicy Institute Europe.

Ali, B. (2018). *Auswirkungen der von traditioneller Orientierung geprägten orientalischen Familien auf die soziale Integration ihrer Jugendlichen*. Berlin: Fachbereich Erziehungswissenschaft und Psychologie der Freien Universität Berlin.

Amaral, E. F. (2018). *Theories of Migration*. http://www.ernestoamaral.com/docs/soci647-18spring/Lecture02.pdf, 30.06.2020.

Amelina, A. (2008). *Transnationalisierung zwischen Akkulturation und Assimilation: Ein Modell multipler Inklusion*. Bielefeld: COMCAD, 2008 (Working Papers – Centre on Migration, Citizenship and Development; 41: 1-31.

Anzenberger, J. and Gaiswinkler, S. (2016). Menschen mit Migrationshintergrund besser erreichen Leitfaden zur Maßnahmengestaltung in Gesundheitsförderung und -versorgung. *Anregungen und Tipps zu den Themen Ernährung/Bewegung und Adipositas/Diabetes*. Wien: Gesundheit Österreich GmbH.

Arar, K. and Brooks, J. S. and Bogotch, I. (2019). Education, Immigration and Migration. Bingley, West Yorkshire: Emerald Publishing Limited.

Arbogast, L. (2016). *Migrant Detention in the European Union*. Paris: Migreurop.

Banks, T. (2014). Creating Positive Learning Environments: Antecedent Strategies for Managing the Classroom Environment & Student Behavior. *Creative Education*, 5 (7): 519-524.

Bäßler, K. and Fuchs, M. and Schulz, G. and Zimmermann, O. (2009). *Kulturelle Bildung: Aufgaben im Wandel*. Berlin: Deutscher Kulturrat e.V.

Beduschi, A. (2020). International Migration Management in the Age of Artificial Intelligence. *Migration Studies*, 3: 1-21.

Betz, W. and Simpson, N. B. (2013). The Effects of International Migration on the Well-Being of Native Populations in Europe. *Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit Institute for the Study of Labor*, 7368: 1-44.

Budyta-Budzyńska, M. (2011). Adaptation, Integration, Assimilation – An Attempt at A Theoretical Approach. Warsaw: Collegium Civitas.

Castles, S. (2008). *Understanding Global Migration: A Social Transformation Perspective*. Conference on Theories of Migration and Social Change St Anne's College, Woodstock Road, Oxford Tuesday 1st Thursday 3rd July 2008.

Cereci, S. (2019). Communication Need of Immigrants: Instruments, Ways, Messages. *The Journal of Migration Studies*, 5 (1): 10-26.

Cobb, C. L. and Branscombe, N. R. and Meca, A. andSchwartz, S. J. and Xie, D. and Zea, M. C. and Molina, L. E. and Martinez, C. R. Jr. (2018). Toward a Positive Psychology of Immigrants. *Perspectives on Psychological Science*, 14 (4): 1-14.

Collett, E. and Gidley, B. (2012). *Attitudes to Migrants, Communication and Local Leadership (AMICALL)*. Oxford: ESRC Center on Migration, University of Oxford.

Cohen, J. H. (2011). Migration, Remittances, and Household Strategies. *Annual Review of Anthropology*, 40 (1): 103-114.

Damelang, A. and Haas, A. (2006). Arbeitsmarkteinstieg nach dualer Berufsausbildung – Migranten und Deutsche im Vergleich. *Forschungsbericht*, 17: 1-47.

Dingle, H. and Drake, V. A. (2007). What Is Migration? *BioScience*, 57 (2): 121.

Ebert-Steinhübel, A. (2017). Lebenslanges Lernen 2.0. *Der Betrierbswirt*, 2: 27-32.

Eskelson, T. C. (2020). How and Why Formal Education Originated in the Emergence of Civilization. *Journal of Education and Learning*; 9 (2): 29-46.

Espahangizi, K. (2019). The 'Sociologic' of Postmigration: A Study in the Early History of Social Research on Migration and Integration in Switzerland, 1960–73. *Switzerland and Migration. Historical and Current Perspectives on a Changing Landscape (Palgrave Studies in Migration History)*, Ed. Barbara Lüthi & Damir Skenderovic, Basingstoke, London: Palgrave Macmillan,s. 33-59.

Farsi, A. (2014). *Migranten auf dem Weg zur Elite?: Zum Berufserfolg von Akademikern mit Migrationshintergrund*. Hamburg: Springer.

Gerhards, J. and Hans, S. (2006). *Zur Erklärung der Assimilation von Migranten an die Einwanderungsgesellschaft*. Berlin: Freie Universität Berlin, Institut für Soziologieam Beispiel der Vergabe von Vornamen.

Geuenich, H. (2015). *Migration und Migrant(inn)en im Schulbuch*. Wiesbaden: Springer.

Giancola, O. and Salmier, L. (2018). Education and the Inclusion of ImmigrantsA Cross-National Analysis among Five European Countries. *Scuola Democratica*, 2: 311-334.

Greenwood, M. J. (2019). The Migration Legacy of E. G. Ravenstein. *Migration Studies*, 7 (2): 269-278.

Grimmig, M. (2016). *Einwanderer, Einwanderung. Soziologische Basics*, Wiesbaden: Springer Fachmedien, s. 51-59.

Gurieva, S. and Kõiv, K. and Tararukhina, O. (2020). Migration and Adaptation as Indicators of Social Mobility Migrants. *Behavior Science*, 10 (30): 1-12.

https://www.homeaffairs.gov.au/ (2020). *Immigration Detention and Community Statistics Summary*. https://www.homeaffairs.gov.au/research-and-stats/files/immigration-detention-statistics-31-march-2020.pdf, 30.06.2020.

http://www3.weforum.org (2017). *Migration and Its Impact on Cities*. http://www3.weforum.org/docs/Migration_Impact_Cities_report_2017_low.pdf, 04.05.2021.

Khan, S., and Sajid, M. R. and Gondal, M. A. and Hafeez-ur-Rehman (2012). Why do people mıgrate? *An Investigation of the Major Factors behind Kharian to Norway*. Germany: LAP Lambert Academic Publishing: 16-31.

Leon, A. M. and Dziegielewski, S. F. (1999). The Psychological Impact of Migration: Practice Considerations in Working with Hispanic Women. *Journal of Social Work Practice*, 13 (1): 69-82.

McAuliffe, M. and Bauloz, C. and Nguyen, M. (2020). Migration Research and Analysis: Growth, Reach and Recent Contributions. *World Migration Report 2020*, Ed. Marie McAuliffe and Binod Khadria, Geneva: International Organization for Migration.

Merry, M. S. (2014). *Immigrants, Education of. The Encyclopedia of Educational Philosophy and Theory*, Editors: D. H. Phillips, New York: SAGE Publications, Inc.

Mißling, S. and Ückert, O. (2014). *Inklusive Bildung: Schulgesetze auf dem Prüfstand*. Berlin: Deutsches Institut für Menschenrechte.

Mönnich, E. (2018). Migration, Globale Ursachen, europäische Herausforderungen, nationale und regionale ökonomische Auswirkungen.*Flucht, Transit, Asyl Interdisziplinäre Perspektiven auf ein europäisches Versprechen*,Ed. Ursula Bitzegeio, Frank Decker, Sandra Fischer, Thorsten Stolzenberg, Bonn: J. H. W. Dietz Nachf. GmbH.

Nies, M. and Kunkis, M. and Hunecke, M. and Schietinger, E. and Stieß, I. and Waskow, F. (2015). *Empowerment von MigrantInnen und Geringverdienendenzum Umwelt- und KlimaschutzEin Leitfaden für die Gestaltung aktivierender Maßnahmen*. Frankfurt: Institut für sozial-ökologische Forschung.

Parra-Cardona, J. R. and Bybee , D. and Sullivan, C. M. and Rodríguez, M. M. D. and Dates, B. and Tams, L. and Bernal, G. (2017). Examining the Impact of Differential Cultural Adaptation With Latina/o Immigrants Exposed to Adapted Parent Training Interventions. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 85 (1): 58-71.

Petrova, Y. A. (2016). *Cultural and Language Problems Faced by Migrants as the Members of a Certain Ethnic Community*. Materials of International Scientific and Practical Conference Regional Problems of Modern Migration., At Rostov-on-Don, March, 3, 2016, Volume: 1: 72-75.

PiepenSchneider, M. (2018). Politische Bildung neu denken. *Die Zukunft Europas in einer Welt im Umbruch: Festschrift zum 65. Geburtstag*, Ed. Wolfram Hilz, Antje Nötzold, Wiesbaden: Springer,

467-488.

Qu, S. and Lamm, A. J. and Rumble, J. N. (2017). Communicating about UndocumentedImmigration Issues: Is Your Target AudienceBilingual? *Journal of Applied Communications*, 101 (2): 46-58.

Ralph, D. and Staeheli, L. A. (2011). Home and Migration: Mobilities, Belongings and Identities. *Geography Compass*, 5 (7): 517-530.

Ringeisen, T. and Shamir, M. M. and Ben-Ezra, M. and Hamama-Raz, Y. and Schubert, S. (2020). Krank durch beitseitige Fremdheitsefahrung? Zur Rolle von Stressoren und Einstellungen für die Gesundheit von Einheimischen und Geflüchteten. *Handbuch Migration und Erfolg: Psychologische und sozialwissenschaftliche Aspekte.* Ed.Petia Genkova, Andrea Riecken, Wiesbaden: Springer.

Rothe, E. M. and Tzuang, D. and Pumariega, A. J. (2010). Acculturation, Development, and Adaptation. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 19: 681–696.

Ruhose, J. (2013). Bildungsleistungen von Migranten und deren Determinanten – Teil II: Primar-, Sekundar- und Tertiärbereich. *Jahrgang*, 29: 25-38.

Sara, F. and Claudia, M. E. and Esperanza, V. T. (2016). *Educational Outcomes and Immigrant Background*. Ispra: Joint Research Centre (JRC).

Schacht, F. (2019). „So, we're civilized" – eine kontrapunktische Perspektive auf die Flüchtlingskategorie. *Migration bewegt und bildet Kontrapunktische Betrachtungen*, Ed. Alexander Böttcher, Marc Hill, Anita Rotter, Frauke Schacht, Maria A. Wolf, Erol Yildiz Institut für Erziehungswissenschaft, Innsbruck: Universität Innsbruck.

Siebel, W. (2019). Integration von Zuwanderern: eine elementare Kultur der europäischen Stadt. *Stadtforschung und Statistik: Zeitschrift des Verbandes Deutscher Städtestatistiker*, 32 (2): 2-5.

Song, S. (2018). Political Theories of Migration. *Annual Review of Political Science*, 21: 385–402.

Sonnabend, H. (1999). *Moderne Naturkatastrophen, antike Naturkatastrophen. Naturkatastrophen in der Antike*, Berlin: Springer, s. 38-44.

Stevenson, P. (2013). SprachGeschichten mit Migrationshintergrund: demografische und biografische Perspektiven auf Sprachkenntnisse und Spracherleben. *Das Deutsch der Migranten*, Berlin: Walter de Gruyter GmbH, s. 193-222.

Stöger, P. (2018). Die Liebe und die Liebe Bildung. *Bildung und Liebe: Interdisziplinäre Perspektiven*, Ed. Nadja Köffler, Petra Steinmair-Pösel, Thomas Sojer, Peter Stöger, Kordula: Bielefeld.

Taglieri, F. M. and Colucci, A. and Barbina, D. and Fanales-Belasio, E. and Luzi, A. M. (2013). Counseling Experience in Counseling and Cultural Interaction. *Ann Ist Super Sanità*, 49 (2): 138-142.

Tenorth, H. E. (2015). Kommunikation über Erziehung und Erziehungswissenschaft – Allgemeine Pädagogik international. Zu den Beiträgen von Paul Smeyers, Marc Depaepe et al, *Zeitschrift für Pädagogik*, 61 (5): 683-691.

Titzmann, P. F. and Fuligni, A. (2015). Immigrants' Adaptation to Different Cultural Settings: A Contextual Perspective on Acculturation. *International Journal of Psychology*, 50 (6): 407–412.

Wagner, J. (2016). *Flüchtlinge als Sicherheitsrisiko: Warum Menschenrechtsverletzungen an den EU-Außengrenzen toleriert werden*. Stuttgart: Universität Stuttgart.

Wiese, E. B. P. (2010). Culture and Migration: Psychological Trauma in Children and Adolescents. *Traumatology*, 16 (4): 142 16152.

Zajda, J. (2014). *Values Education. In D. Phillips (Ed.), Encyclopedia of Educational Theoryand Philosophy*. Thousand Oaks: Sage.

Zick, A. (2010). *Psychologie der Akkulturation*. Wiesbaden: Springer.

Zubiashvili, T. (2017). Globalization and Migration Processes. MIRDEC-4th, International Academic Conference on Social Science, *Multidisciplinary and Globalization Studies*, 04-07 July, 2017, Holiday Inn Piramides, Madrid, Spain. Masters International Research & Development Center.

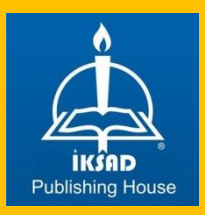

Issued: 02.06.2021
ISBN: 978-625-7636-94-0